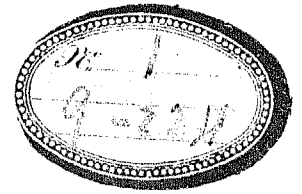
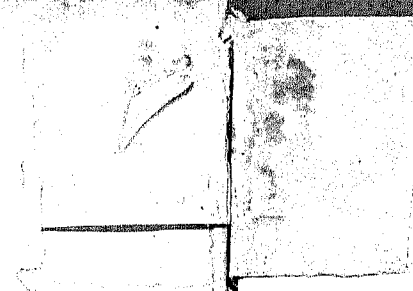


Handwritten scribble or signature

①

Handwritten notes or sketches, possibly including the number 13



Faded rectangular stamp or label with illegible text

11848729

R/8132
PAVLI FVRSCHI
EPISCOPI
SARNENSIS,

DE VISITATIONE, ET REGIMINE
ECCLESIA RVM.

LIBRIV O.

IN QVIBVS LATISSIME, ET EXACTISSIME DISSE-
runtur suo ordine, quæ sint necessaria ad Ecclesias Visitandas, easque quàm
optimè regendas, quovè modo Prælati, & Subditi in vnoquoque statu se ha-
bere debeant, iuxta Sacros Canones Conciliorum omnium, maximè Sacri
Oecumenici Generalis Concilij Tridentini, atque Summorum Romanorum
Pontificum nouissimas Constitutiones.

CVM TITVLORVM, AC SENTENTIARVM,
rerumq; notabilium amplissimo Indice, Ordine
Alphabetico digesto.

OPVS ECCLESIASTICIS OMNIBVS,
Sæcularibusque in Christo benè viuere cupientibus, quàm
vtile, & necessarium.

AD S. D. N. D. GREG. XIII. PONT. OPT. MAX.



Cum Priuilegio Summi Pontificis, & Fermo Superiorum.

ROMAE, Ex Typographia Vincentij Accolti. M. D. LXX XI.

eantur, illi quidem multa de moribus disputant, multa de virtutibus comparandis differunt, multa etiam, nè in aliquo peccetur, proponunt, sed tamen nihil ipsi suggerunt, nullamque rationem, quo nam pacto hoc fieri oporteat, legentibus afferunt. Tu autem, ut ex tua præfatione facile colligi potest (cum ex vnguibus, ut est in proverbio cognoscatur Leo) quæ ad visitandi munus pertinent, ita uniuersa persequeris, ita explicas singula, & quæ a pastoribus in visitando administrari, quæque a populis præstari possint, & debeant, ita perfecte complecteris, & quibus adiumentis, & rationibus fieri valeant, ostendis, ut summam in hoc scribendi genere laudem, & gloriã adeptus, dignus sis, qui merito immortalitatis traderis, & commenderis. Quod autem me in illis scripsisti in multis, & Authorem appellas, pro tua humanitate hoc esse vis, agnosco summam modestiam, & amabo semper incredibilem beneuolentiam in me tuam, quàmquam enim, si recte memini, me consulente, & ut scribis hortante hæc a te scripta sunt, non patiar tamen, ut non rogem, & horter, ut ex se ipsis in hominum manus veniant, cum aliorum auxilio nõ egeant. Nemo enim, vel rogatus illius patrociniũ suscipere audet, qui sese, sua ipse virtute defendat, & tueatur, & hoc semper virtuti debetur tuæ, ut nisi ea, quæ tibi ex multis præclaris viris prompta esse scio, ex me quoque sint paratissima, ingratus, & inhumanus iure uidear. Vale, & me, ut facis ama. Viterbij. Calendis Martij. 1581.



PAVLI FVSCI
EPISCOPI SARNENSIS

DE VISITATIONE, ET
Regimine Ecclesiarum,

LIBRIDVO.



PROOEMIUM.



IRTUTES humanas cum non in corpore, sed ^{1. Ethic.}
in animo consistere dicamus, ex eo, quòd decet
hominem scire, quæ sunt circa animum, quod
in omni philosophia instruere præcipuum fuit,
nec ex hoc cessabit finis faciendi libros, cum in-
ueniendis inuenta non obstant: Sumus enim à natura apti ad ^{2. Ethic.}
virtutes recipiendas, sed nisi ex consuetudine vacemus, nequa-
quàm proficiemus? Idque licet in omni scientia peculiare sit, in
diuinis tamen scripturis quàm necessarium? Scrutamini (inquit ^{Ioan. 5.}
dominus) scripturas, quia ipsæ testimonium perhibent de me.
& alibi. Non recedat volumen legis huius ab ore tuo, sed me- ^{Iosue. 1.}
ditaberis in eo diebus, ac noctibus, vt custodias, & facias omnia,
quæ scripta sunt in eo. Tunc diriges viam tuam, & intelliges eam:
Diuinis Scripturas semper in manibus, & iugiter in mente discur- ^{Psal. 128.}
rat Christianus. testante Propheta: In iustificationibus tuis me-
ditabor., non obliuiscar sermones tuos, cum fide procedendo, ^{1. Corin. 2}
quia

A quia

quia animalis homo, non percipit, quæ Dei sunt: & si absque spiritu accedere tentat, audiat Apostolum. Littera occidit, spiritus autem viuificat. Ipse namque petentibus tribuit affluenter, cum sit scriptum. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Omnis sapientia à Domino Deo est, & in illo fuit semper, & ante æuum, quia ipse est fons, & auctor gratiarum, virtus, & sapientia. Postulando in fide sine vlla hesitatione. Nemo enim, inquit Augustinus, sine sapientia est beatus, quia virtus est effertrix vitæ beatæ, & vbi penes quem adest virtus, omnia adsunt bona. sed absit gloriarum in nobis: nisi enim virtutes infusæ in nobis donatæ essent, nequaquam inuenirentur. Vnde virtus est bona qualitas mentis, qua recte viuatur, & qua nemo male vitur, quam Deus in nobis, sine nobis operatur, largitur in baptismo animæ baptizatæ, infundens theologales omnes, & morales, & ex philosopho.

2. Ethic. Virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, ex quadam perfectione. Deo semper adherendo, quia non iuuat esse bonum, si absque Deo fiat, sine quo imperfecta dicitur virtus, etiam in optimis moribus. sub clypeo sanctæ Romanæ Ecclesiæ communis matris, quæ quos peperit; obliuisci non potest, & quæ effecta fuit coniux Christi ex vndis aquæ, & sanguinis profluentibus de latere Domini nostri Iesu Christi in Cruce mortui, & qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius: & quæ bonos & malos vsque ad finem seculi portat, vt Augustinus scribens Hilario concludit. Est enim ecclesia certa conuocatio, collectio, vniuersitas (de ista militante loquentes) omnium fidelium in vnione Apostolorum, & obedientia eorum episcoporum, qui continua successione ab eis descendunt, & in vnione illa vnus Vicarij Christi, successorisque Petri persistunt. Hic namque militantis Ecclesiæ status adhuc peregrinatur in terris, tribulationibus, & præssuris subditus: Alter vero dicitur Ecclesiæ triumphantis status perfecta pace securus, sicut Psalmista dicit: Pax super Israel, in quo regnatur per apertam visionem: estq. sine macula, & ruga, à qua triumphante, militans Ecclesia deriuatur: Christus enim tamquam caput in membra, & vitis in palmites in nos iustificatos iugiter virtutem influit, quæ virtus bona nostra opera semper antecedit, comitatur, & subsequitur, effectus, & ille

1. Corin. 3.

Ecclesiast. 1.

Lib. 2. de libe. arb. c. 9.

August. eod. lib. 2. c. 19.

2. Ethic.

28 q. 1. cap. omnes. 5. idem.

Ioan. 19.

Episto. 89. quest. 5.

Psal. 119. ad Corin. 1. 13.

Apoc. 21.

& ille sponsus dilectus suæ ecclesiæ, eiusq. caput, qui eo, quo semper ductus fuit amore, in sua passione noluit suos relinquere orphanos, aut suam ecclesiam proprio sanguine consecrandam sine capite deserere, quæ per similitudinem dicitur corpus Christi mysticum ex quattuor. Primo ex multiplicitate membrorum officialium occurrentium ad compositionem corporis: sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem, alter alterius membra. Item ex vnitæ, & conformitate membrorum ad caput: Tertio ex vnitæ spiritus, quia sicut corpus naturale hominis vnum habet spiritum, viuificantem totum corpus, & vniuersa membra regentem: ita in toto corpore ecclesiæ vnus est spiritus viuificans, & regens, qui est spiritus sanctus. & ex alio, & quarto, quia sicut in corpore humano caput, & membra faciunt vnum corpus, ita in ecclesia vnus homo in capite, & corpore suo Iesus Christus: cuius ecclesiæ corporis, scilicet mystici, caput fuit Beatus Petrus, & demum successiuo ordine omnis Romanis Pontifex Vicarius Christi, & Petri successor (sicuti hodie M. D. L. X. X. I. Do. Gregorius nonter Pontifex Decimus Tertius, verus Christi Vicarius, Beatiq. Petri legitimus successor, Princeps admirabilis Sapientiæ, merito vigilantissimus Pastor interpretatus, vt de hoc nomine dicit quædam glossa.) Pro necessario fatendo in ecclesia Dei vnum constitui oportere, qui alijs præset, & cui quilibet mortalis subditus foret, & pareret: de quo dicit Alex. de Ales, quod Papa est Vicarius Christi, non solum in quantum fuit ecclesiæ Prælatus, sed in quantum fuit totius mundi Dominus, & quod iuste de statu, & bonis hominum potest ordinare, in cuius subiectione esse, de necessitate salutis posuit S. Thomas, & diffinitum est à Bonifacio Octauo in vna sua extrauaganti constitutione. Quod autem Christus sit caput ecclesiæ probatur, & secundum diuinitatem, & respectu humanitatis. ex primo Christus dicitur caput ecclesiæ, quæ cœpit ab Abel iusto, cum omnes iustos, qui ab Abel, vsque ad vltimum iustum generantur, virtute diuinitatis, & misericordiæ suæ dono illuminerit, & dicitur ab Abel iusto habere principium actualiter, licet potentialiter à primis parentibus. in innocentia creatis, quos

Ad Rom. 12.

Do. Car. de Tur. Crem. in sum. lib. 2. c. 20. 22.

In proh. Gregorius eps, & in legeda S. Greg.

De err. grec. conf. 61. de maior. & obed. vnam sanctam.

fic Deus creauit, vt vnitatem futuram ecclesie designarent, sed quia primi parentes fuerunt ad destruendum propter peccatum, dicitur ab Abel, & sic durabit vsque ad vltimum electum, qui in fine nasciturus est. vnde dicimus ab Abel iustitiam, & fidem trahere, sed à primis parentibus peccatum, & miseriam, & dicit Bernardus: Duo nempe nobis in hereditatem reliquerat ille vetustus Adam, qui fugit à facie domini, laborem, videlicet, & dolorem; laborem in actione, dolorem in passione. ex humanitate etiam dicitur Christus caput ecclesie, quia super fidem humanitatis eius fundata est ecclesia, namq. fuit caput Abel secundum humanitatem, non simpliciter existentem, sed creditam, cum fides, quam habuerunt iusti illi veteris testamenti, sit supra tempus, & humanitas, quæ designatur in fide, communiter se extendit ad omne tempus. Nam quæ fides saluauit iustos antiquos, & nos saluat, scilicet mediatoris Dei, & hominum. sic intelligitur illud euangelij: Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum, vidit, & gauisus est. ex quo concludit, & bene Aluar. Pelagius, Quod si quis negaret ecclesiam esse vnam ab Abel, vsque ad vltimum electum, qui erit in fine mundi, consequenter negaret Christum esse caput ecclesie, aut non esse lapidem angularem. Inde merito ecclesia dicitur dilecta sponsa eius: Veni de libano sponsa mea, coronaberis, quia Christo indissolubili amoris vinculo copulata, & dubitari non potest, Christum non esse caput, & corpus, sponsum, & sponsam, sic ergo Christus, & ecclesia duo sunt in carne vna: Designato igitur Petro capite huius corporis mystici, per illud pascite oues meas, & demum quolibet eius legitimo successore, quia non omnibus pascite. ad ipsum supremum Principem pertinet ceteris ecclesijs pastores præficere. secundum venerabiles Beatorum Patrum sanctiones, sicut sollicitudinem vniuersæ ecclesie habet: qui pastores designati, postea habeant pascere oues Christi, confortare credentes, ne deficient, terrena subsidia, si necesse est subditis providere, exempla virtutum præbere, peccantes corrigere, aduersarijs obistere. nec possunt curam animarum semel susceptam deserere, quod si fit (quod absit) amarius est dolendum, dicit textus Ioannis XXII. Pontificis. Ideo hoc præceptum diuinum esse testatur generalis synodus Tridentina.

Ad Heb. c. 11.

Epist. 111.

Euseb. hist. eccl. lib. 1. cap. 1. Ioan. 9.

Gant. 4.

Ioan. 10.

Sess. 6. Conc. Trident. de refor. cap. 1. Ref. 24. de re for. gen. c. 1. §. postremo.

In extrauagan. execr. de præb. Sess. 13. de refor. cap. 1.

dentina. & infra dicemus: cum debeant boni pastores dormientibus subditis peruiigare, tamquam pro animabus eorum rationem reddituri, non more mercenariorum lupi comparente fugientium. In tribus enim versatur eorum officium medendi, scilicet subditis, eos pascendi, & induendi. primo, vt sciant curare vulnera, inter lepram, & lepram discernere, quod vtiq. fieri nequit, nisi debita scientia sint præmuniti: namque prima virtus in prælatis est cognitio infirmitatis. vnde dicitur in concilio Tridentino: Quod totius familie status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite: Hinc examinetur præponendus, si prudens sit, nec solum in hoc primo scientia sufficit per se sola, sed & bona vita requiritur, ne obijciatur illud euangelij. Medice cura te ipsum. Item secundo pascendo in tribus, exemplo conuersationis, verbo prædicationis, & fructu orationis. sicuti Christus tertio dixit Petro: Pascite oues meas. Cum nihil sit, quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita, & exemplum, qui se diuino ministerio dedicant, & plus mouent exempla, quam verba, & quod agitur à Prælati, facile trahitur à subditis in exemplum, vt dicit Innocentius Tertius: Inde peccando multas animas prauis exemplis dicuntur destruere: quia nihil malo exemplo deterius, cum exinde ad malos mores prouocentur alij. Item verbo prædicationis, quod præcipuum est munus episcoporum, propter illud prophetæ: Clama neccesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum. tertio per orationis studium. Moyse orante vinebat Israel contra Amalec, & Christus pro nobis orauit. Ac vltimo eorum studium est in indumentis per virtutes quibus anima induitur ad euitandum illud, nudos dimittunt homines indumenta tollentes, quibus non est indumentum in frigore, & aliud paruuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis. & hoc per medium sacramentorum, quæ adiuuant ad virtutes, cum ad fidem adiungatur baptismus: spei addatur vnctio extrema, charitati Eucharistia, prudentiæ ordo, iustitiæ pænitentia, temperantiæ matrimonium, & fortitudini confirmatio: nec dubitandum, cum omnia ex se conferant gratiam, quia instituta ab ipso auctore gratiæ Domino nostro Iesu Christo, qui dicitur auctor, & per-

Sess. 22. de refor. cap. 1.

44. dist. c. sit prudens.

Luc. 4.

Ead. sess. 22. c. 1.

De vot. cap. magnæ §. præterea.

Sess. 24. Conc. Trident. de refor. gen. c. 8.

Ead. Sess. 24. cap. 4.

Isai. 58.

Exod. 17.

Ioan. 17.

Iob. 24.

Hier. trc. 4.

Sess. 7. conc. Trident. de sac. c. 1. can. 1.

de her. c. ad abolendam.

fectior omnium sacramentorum, anathemate ligando contrarium
asserere præsumentem: immo addunt supra gratiam virtutum, &
donorum. Hinc iustissime fatemur sacramenta esse necessaria ad
salutem: ex tribus potissimis causis, quarum prima est ex diuina
prouidentia, cui natium est, vnicuique secundum naturam suam
prouidere: Item ex conditione miseri lapsus nostri, quo cecidi-
mus ex innocentia, qua creati fuimus: vnde dequit antidotum
morbo respondere, vel ut homo, qui ob superbiam à Deo recessit,
istis sacramentorum elementis in sua cõparanda salute sub-
deretur: & denique ex studio rationis humanæ, quæ præcipue
delectatur in varietate sensibilibus: ex quo præclare dixit S. Au-
gustinus homines in nullum nomen, aut verum, aut falsum coagu-
lari posse, nisi signaculorum, vel sacramentorum visibilibus aliquo
confortio colligentur. signa quibus, & præteritorum admonemur,
præsentiumque, & futurorum, præteritorum quippe scilicet pas-
sionis domini nostri Iesu Christi, ex qua virtutem habent, omnia
sacramenta: præsentiumque, gratiæ, quæ nobis sacramenta sumen-
tibus confertur. & futuræ gloriæ, cuius quasi pignora sunt ipsa sa-
cramenta. cum per illa nos ad ipsam gloriæ peruenturos certam
spem concipimus. vnde bene sancitum est, esse ad salutem neces-
saria, & non superflua: Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non
esse ad salutem necessaria, sed superflua anathema sit. corrigent
do glossas nostri iuris Pontificij, quæ in aliquibus aberrarunt. Est
autem hæc animarum cura episcopis, & alijs præpositis commis-
sa vigil, & onerosa, ac sollicita custodia, vt curent, ne pereant:
sed saluentur, competens eis ex lege, vel commissione canonica,
aut per consuetudinem per sedem Apostolicam non improbatã,
& dicitur ars artium: sed hoc pastorum præcipuum munus, alio-
rumq. præpositorum in visitationibus ecclesiarum, plebisq. com-
missæ per amplius, & perfectius dignoscitur, cum in ipsis acibus
omnis cura consistat, & vigilantia versetur, sicut nubes peruo-
lant terram, de quo differere plenius in hoc tractatu decreuimus:
sed adhuc aliqua dicere restat de episcopis, & pastoribus, qui non
dedignentur hoc nomine vocari, cum, & Reges pastores sint di-
cti, immo & Christus dominus noster, quem imitari debemus pa-
stor omnium dicitur, & Princeps pastorum. pastor magnus, nos
oues

Ex S. Tho.
2. par. q. 61.
ex Vgo. de
Sanct. Vitt.
1. lib. 9. par.
cap. 3.

Lib. 16. con-
tra Faust. c.
11. D. Card.
Hof. c. 32.
in princ. de
sacram.

Ead. scilicet 7.
de sacr. can.
4. cõc. Trid.
In cap. quid
quid. 1. q. 1.
in c. venies.
de trans. in
c. cum eccle-
siae de simo.
Cap. cum sit
de ætat. &
qualit.

Ezech. 34.
Marth. 26.
Joan. 10.

oues ipsius, & palmites vitis, qui Christus ipse est, qui diligens
ecclesiam, ouesq. suas, vnum pastorem suæ vniuersæ ecclesiæ re-
liquit, cui pascendas oues commisit, & qui alios in partem suæ sol-
licitudinis vocauit, & designauit. Hinc sleant peruersi homines,
quibus audacia est velle subuertere hunc Primatum Petri, quem
beatum dominus appellauit, & cui clauis regni cælorum daturũ
se promisit: sed sic cor eorum Diabolus excæcauit, vt quid eorũ
saluti expediens sit, non iudicent. cum enim ab obedientia recesserint,
quid boni potest esse in eis? sed potius omne malum? Nam
si de Christo capite bene sentirent, vtiq. tenerent omnia creden-
da de eius corpore. Prælatus itaque ad propositum, quisque sit
ouis, & pastor, vt se, & gregem curæ suæ traditum à lupis, insidijs,
morbisque, idest peccatis protegere possit: quia in ecclesia nihil
melius bono pastore, & Christum gaudere de pastore oues con-
seruante ne pereant, legimus apud Lucam: Vbi de oue perdi-
ta, & dragma amissa verbum facit: Sic fuit ipse bonus pastor, Ioan. 10.
qui animam suam posuit pro ouibus suis: debet itaque ipse Præ-
latus habere virgam, & baculum: virgam disciplinæ, vt de Moyse,
cui Dominus virgam dedit, & eum qua feriantur aberrantes à re-
cta fide sanctæ ecclesiæ, & hoc dixit Propheta: Pisce populum
in virga. Item, & baculum, quæ duo respexit Dauid, dicens: Vir-
ga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Dauid reliquit ar-
ma, & sumpsit baculum, & lapides: contaminator es lupi sunt ar-
cendi baculo pastoris. baculus contra maiores, virga sicut disci-
plina ad gregem ouium, multa enim in prælatis designat baculus,
quæ his versibus comprehenduntur.

*In baculi forma, Præsul datur hæc tibi norma,
Attrahere per primum, medio rege, punge per imum
Attrahere peccantes, rege iustos, punge vagantes.
Attrahere, substantia, Stimula, vaga, morbida, lenta.*

Quæ potestas Prælatorum in baculo est à Romano Pontifice, si-
cuti riuuli à fonte, & exinde factum est, vt in summitate baculus
ipsorum curuatus sit, quod non est in Romano Pontifice, qui à
solo Deo potestatem accipit, sicuti plenissime in alio loco dicimus:
Vigilent ergo episcopi ad tria necessaria super gregem, ad disci-
pli-

Glof. in c. 1.
de sacr. vnc.

S. Thom. in
4. dist. 14.

In tract. de
dignit. eccl.
cap. 2.

Gregor. in
reg. lib. 12.
de mor.
prel. fo. 15.

Matth. 23.
Ezech. 24.

8. q. 1. e. qui
episcopatu.

S. Tho. 2. 2.
q. 185. Do.
Sor. de iustit.
& iur. lib. 2.
q. 2.

Ad Gal. 6.
Matth. 23.
Ad. vi. Pōt.
in quodl.
q. 1.

nam propter morum correctionem, ad custodiam propter diabolicam suggestionem, ad preces propter tentationum instantias, aliqua corrigendo per feruorem, quædam tolerando per mansuetudinem, & alia considerando per dissimulationem pertransientes, & vt boni pastores bonam vitam agentes, quæ ad pastorale officium pertinent, diligenter administrent, subditos prædicatione verbi Dei, administratione sacramentorum, correctione, consolatione pascere, ab erroribus reuocare, deprauata reformare, ecclesiasticam disciplinam ad debitam obseruantiam reducere. Ecclesias domos orationis, non loca profana esse diligenter curare, & quid in eis inhonestum, indecensve erit, ad debitum cultum renouare, ex quibus si agantur, non dubium, quin animarum salutem prospiciatur, & consulatur, & sic attingunt illud euangelij: Vos estis lux mundi, sic consolidatur infirmatum, ægrotum sanatur, contribulatum colligatur, erratum reuocatur, ammissum inquiritur, & denique non sint oues dispersæ, eo quod pastor est, quia si aliter: ex mala vita malum præbetur exemplum, ouesque interficiuntur: Hæc est vita episcoporum, hoc eorum munus in opere, non in honore. vnde dicit Beatus Ambrosius: Nihil in hac vita difficilius, laboriosius, periculosiusq. episcopi officio, qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, cum statim, quod ad plebis regimen, quis euocabatur, illico ad martyrij palmam educatur: ò felix ætas, cum laudabile reputabant omnes, si quem ad episcopatum ascendere videbant, quibus dubium non erat, ad grauiora venire supplicia: si prodesse non cupis, frustra præesse optas? cum altitudinem gradus, reuerentiam, & honorem appetis? sic non decet episcopatum desiderare? intende rationi operis, quod est in salute proximi, & efficitur opus charitatis, vt prodesse, non præesse, & cum populi vtilitas vertitur, mortale redditur recusare: & cum acceperit, ratio rerum dicat, vt plus noscat se debere, quanto visus est se maiora suscipere, alias nimis de se præsumit, qui alia mente cupit ad sacri ordinis fastigia peruenire? & qui existimat se aliquid esse, cum nihil sit, se ipsum se ducit? Namq. si bona est arbor, non potest fructus malos facere, quod ad actum interiorem extendimus, qui non facit fructus malos, cum bonus sit, sicut actus interior malus, non facit fructus bonos.

bonos & si voluntas est bona, non inde oriuntur opera mala, quia de corde exeunt cogitationis malæ. Præpara igitur foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum per laudabilem vitam, & honestam conuersationem, malitijs peccantium obuiando, compatendo tamen, cum natura humana prona sit ad peccandum: ideo semper indiget auctore, & cultore suo, atque conseruatore Deo, & quæ in illa integritate, in qua creata fuit, Deo non adiuuante seruire se non poterat, quomodo sine ipso poterit se reparare, dicit S. Augustinus. Nam bonitas, quæ à principio inesse præsumitur homini, qui oritur bonus, de facili recedit ab humana natura, per fomitem impellentem ad malum, qui est poena peccati originalis, & malum per se patet, bonum nequaquam nisi per gratiam: sed intelligimus fomitem illum in renatis, non esse proprie, & vere peccatum ex se, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur, iuxta diffinitionem sacræ œcumenicæ generalis synodus Tridentinæ, & ex illa prima præuaricatione peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, quam omnes nos gustare necesse est, velimus, aut nolimus, de qua necessitate dicit idem Augustinus: Mori necesse est, & nemo vult? nemo vult, quod necesse est? nemo vult, quod erit, velis, nolis, dura necessitas, nolle quod non potest euitari: nam si fieri posset, nollemus utique mori: & ex ipsa necessitate omnibus imminente, tamq. fragili naturæ cõpatiendo, clementer ducendi sunt subditi, quando induratum non est cor eorum. Non potest episcopus quiescere, aut sine molestia viuere, iuxta illud Apostoli: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vrer? vigilando utique debet stare, in omnibus laborando, vt ministerium acceptum impleatur, sequendo normam ipsius concilij Tridentini: Exultat enim ecclesia sollicitudinem commissis gregibus exhibere pastores, cum charitate corrigendo, & si publice oporteat, sic exequatur, vt nullus adfit timor. Apostolus enim præcipit: Peccantes coram omnibus corripere, & vt ceteri timorem habeant: de qua correctione loquitur Augustinus: Quod & fortius est exequendum, vbi correctio non accipitur, quia si vitium est malum esse aliquem, maius tamen vitium est, nolle corrigi, quia malus est, quod ex mala voluntatis prauitate procedit: nam dicit Poeta in illis versibus.

Matth. 15.
Prouerb. 24

12. q. 1. cap.
oīs ætas.

In epist. Iob
in fine, De
sum. trin. c.
1. de conf.
dist. 2. c. ite-
ratur. dist. 4.
cap. fi.

Sess. 4. de pec-
ca. orig. infi.
Ad Rom. 5.

In Psal. 36.

2. ad Cor. 12

Sess. 6. de re-
for. cap. 1.

1. ad Tim. 5.

De cor &
grat. c. 16.
Orat. 1. E-
pist. lib. 10.

Nemo

*Nemo adeo ferox est, ut non mitescere possit,
Si modo culturae patientem accomodet aurem.*

Rogamus autem vos fratres corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos. Cum igitur in visitationibus fere omnes virtutes plantentur, quia positi sunt episcopi, sicut signum ad sagittam, ex hoc ut aliqua ad memoriã reduceremus, in hoc tractatu duximus titulum principalem De Visitatione (quam episcopi, & alij praelati in suis ecclesijs, & populis facere tenentur) dirigere, ut non quæ sua sunt, sed quæ sunt Iesu Christi quarant: vitia, defectus, inhonesti mores detestentur. est enim inter officia episcoporum præcipuum, & necessarium munus visitatio ipsa instituta ad salutem visitandorum, qui si non recipiant monita praelatorum, etiã de hoc à Deo punientur. Fleuit Iesus super Hierusalem, describens calamitates quibus subijcietur, eo quod non cognouerit tempus visitationis suæ. & sic intendere omnibus, quasi singulis, & singulis, quasi omnibus: Oleum & vinum infundens, iustitiã, cum misericordia temperando, & filios congregare, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & consequenter de regimine ipsarum ecclesiarum, ubi quæ iam desiderantur, late differuntur ea, qua Christus dominus noster dignatus est diligentia munire, ubi animas fieri eruditas tantum ad vitam Christianam laboris fuit. Hic studium pastorum in vigilantia subditis dormientibus excitatur; hic episcoporum, & aliorum officium circa ecclesiarum gubernationem (ut nec in minimo dehonestetur cultus diuinus) in multis tractatur; sacramentorum vis explicatur, quod episcopi, ceterique propositi in ecclesijs populum instruere tenentur, ex præcepto concilij Tridentini, ac in quemlibet statum iusta sanctorum Patrum admonitiones exempla traduntur, cum omnia, quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta testetur Apostolus. Inde eleganter dixit Plinius Iunior: Inuenio apud sapientes honestissimum esse maiorum vestigia sequi, si modo recto itinere processerint: Modus ipse visitandi, & practica differitur, quod adeo difficile est, propter varietatem regionum, & personarum, quia diuersitatem corporum, diuersitas sæpe sequitur animorum: unde non omnibus vna medicina fit salutaris, neque indistincte
omni-

ad Thef. 5

Cap. qualit. & quando. lo. 2. de accus. Pauli. 2. part. q. 10.

Luc. 19.

Luc. 10.

Matth. 23.

Sels. 24. de refor. gen. c. 7.

Ad Rom. 15. Epist. 8.

De conc. 5b. c. quia diuersitatem.

omnibus æqualiter vna lex adaptari potest. Ideo quid, & quod in eis sit trattandū congeritur, quare charitate procuraciones Prælati accipere debeant; in quibus est omnis subditorum dolor, & angustia, ac demum, quod Metropolitanum officium in suffraganeos esse debeat discutitur, item de eorum iurisdictione, & quomodo procedatur, aut quando ipsi suffraganei officium Metropolitanum eorum supplebunt. postmodum in alio libro, quo ordine circa fidem, & obedientiam sanctæ ecclesiæ cuncti sint hortandi, & cogendi tractatur, in alijs vero libris peccata, malaq. commertia, & alia illicita reprobantur, præcepta ecclesiæ commendantur, religiosorum vita, status, regula ampliantur, poenæ impiorum in morte, & in inferno, ut quisque peccare abhorreat; narrantur, de officio, & præmio, fructu bonorum operum diligentium pastorum, ac omnium Beatorum in illa cælesti Hierusalem in fine dici reseruat. In sex partes diuiso toto designato opere, qualibet duos libros continente, ut sint sex hydræ positæ in nuptijs domini, quæ eius gratia repleti possint. Nec ambigimus ad summum apicem disputationum exquisitis sensibus non euolasse, quod est tertium dicendi genus, secundum quod antiquitas prudentum statuit, sed tantum humilem gradum, & in aliquibus mediū (qui nec magnitudine, nec breuitate terminatur, ex varietate personarum, variando, & ipsum docendi modum) attigisse non inuerecunde profite mur. Nec offerimus, ut sciant auditores, sed ut agant, quod iam agendum sciunt, ut optime Augustinus, inquit, non perfectis, aut perficientibus, qui gratia sibi concessa à Deo, forsitan inutilia hæc scripta iudicabunt consulentes, sed incipientibus, quibus lac sufficit, nec natura ad maiores cibos capiendos, & dirigendos pro nunc extenditur. ut minimus seruus in ecclesia Dei militans, verens coram Deo vacuus comparere (dicente ipso non apparebis in conspectu meo vacuus) ut sic quos cibos possem, in horreum Domini offerrem: Nec mirentur benigni lectores, si multa nos ipsi scribendo cumulauimus, fatentes etiam à nobis non intellecta, namq. humiliter respondetur cum gloriosissimo Dionysio, cum de Apocalypsi Ioannis verbum faceret (ut Eusebius in sua Ecclesiastica historia scribit.) Quæ non intelligo, non reprobo, sed tanto magis admiror, quanto minus assequor. & dicit vnus doctor: Quod
etiam

Ioan. 2.

Lib. 4. de doctr. Christi. cap. 12.

Exod. 23. Hieron. in prol. ad Malac.

Lib. 8. c. 22.

Cass. decif.
3. de res. in
fi. ex gl. in c.
1. de nou.
ben. inu. in
vlib. feud.

etiam his, qui aliena seripserunt gratia sunt reddenda, ex quo studiofolliciti redduntur ad inuestigandam veritatem. Accipite igitur catholicae ecclesiae Christianissimi Praesules Coepiscopi vestri Sarnensis, minimi serui Dei, quale, quale sit humillimum munus vestra charitate ampliandum, suaq. dote dotandum. Vt enim ipse potui sicut humilis operarius in fine diei apud multos vocatus, praesens offero munusculum: in quo totius episcopalis curae officium est descriptum, quid agere, quid prohibere, cauereq. oporteat, ex decretis sacrorum Conciliorum, & nouissime Tridentini, summorumq. Romanorum Pontificum nouissimis constitutionibus, antiquos canones non reticendo: Nec dedignamini si parua vestro iudicio sublimi iudicaueritis: namq. in domo domini omnia vasa sunt necessaria, aurea, argentea, lignea, & fictilia, & loquantur paruuli, & grandes, vnus spiritus in eis est optandus: omnes enim sunt diuisiones gratiarum, idem autem spiritus, & diuisiones ministracionum sunt, idem autem dominus, & diuisiones operationum sunt idem vero Deus, qui operatur omnia, in omnibus: & si fuit acceptus seruus, qui acceptis quinq. talentis, alia quinq. superlucratus est, non fuit repulsus, qui duo ad alia duo superaddidit: & cum Hieronymo Maximo ecclesiae Athleta pelles, & caprearum pilos offerendo in templo Dei, alijs, quibus maius datum est, offerentibus aurum, argentum, lapidesq. preciosos: Defendite quae bona sunt in alijs corrigentes compatimini: cessent contradicentes, qui animo contradicendi sensus perdididerunt. ego vero sequens ipsum Hieronymum potius bonorum charitate prouocabor ad studium quam deterrebatur illorum detractione; submittens omnia (vt fieri debet) auctoritati, & iudicio sacrosanctae Rom. Eccl. communis matris, recipiens semper quae recipienda mandat, & eiciens perpetuo, quae excludenda duxerit: Ac ipsi Beatissimo Domino nostro Domino Gregorio XIII. Pont. Max. quem verum Christi Vicarium in terris, Principisq. Apostolorum indubitatum successorem omnes fideles vna voce confitemur, Ad honorem etiam, & aeternam memoriam Pij Quinti Pont. Max. sanctae memoriae, qui me (licet vndiq. indignum) sua bonitate ad pastorale officium ecclesiae Rauellensis primum vocauit: laus igitur ipsi Deo trino & vno per infinita saecula saeculorum. Am.

PAVLI

2. ad Tim. 2

1. ad Cor. 12

Math. 25.

In proh.
lib. Reg.In proh. lib.
Ecl.

EPISCOPI SARNENSIS
DE VISITATIONE
ET REGIMINE
ECCLESIA RV M.

Liber Primus.

DE VISITATIONIS DESCRIPTIONE.

CAP. PRIMVM.

S V M M A R I V M.

- | | | | |
|---|---|----|---|
| 1 | D EI nomen in omnibus est inuocandum. | 8 | Visitatio quid sit. nu. 10. 11. |
| 2 | Principium est potissima pars cuiuslibet rei. | 9 | Visitacionis materiam, qui doctores scripserunt. |
| 3 | Diffinitio in iure est periculosa. | 12 | Visitatio quanto tempore debet finire ex Concil. Trid. |
| 4 | Vnaqueq. provincia suo abundat sensu. | 13 | Visitatio quo tempore est inchoanda. |
| 5 | Visitatio est nomen equiuocum, & quid comprehendat. | 14 | Episcopi munus est animarum curam suscipere. |
| 6 | Visitatio Dei est in bonum, & in malum in nos. | 15 | Visitatio indiget adminiculis. |
| 7 | Visitatio est duplex, & quae. | 16 | Procuratio debita pro visitacione non praescribitur, & quomodo ipsa solvenda. |

QVONIAM



QVONIAM De Visitacione, & Regimine ecclesiarum, seu modo visitandi, & regendi ecclesias, hic tractare propositum nobis est, (onus quidem etiam Angelicis humeris formidandum, testatur sancta Synodus Tridentina: sess. 6. de reform. c. 1. in prin.) ut omnes sciant, quid cuiusque officio incumbat: nisi enim sciuerint, quomodo docebunt? nisi regere instruantur omnes commissas, quomodo pastorum nomen merebuntur? ut consolidabitur infirmum, aut ægrotum sanabitur? Ezech. cap. 34. nisi a Christo omnium pastore discant? qui animam suam posuit pro ouibus suis? Ioan. cap. 10. Ideo ad eum recurrendum est. † Ipsum inuocando, a quo omne datum optimum, & omne donum perfectum est. Iacob. cap. 1. qui idem dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant eum, ad Roman. cap. 10. de testib. cog. cap. In nomine domini. 1. quæst. 1. cap. cum Paulus: omnes enim qui sperant in eum, non infirmantur 1. Machab. cap. 2. Inde doctissime dixit Plato in primo libro sui Thimæi. omne opus ex Diuini nominis inuocatione, principium bonum, melius medium, optimumque. finem consequitur ad quod excitat propheta Iona. cap. 1. inquit, quid tu sopore deprimeris? Surge inuoca Deum tuum: Cuius gratia nobis adsit, ut que ad sui altissimi nominis honorem, suaque sanctæ ecclesie exaltationem pertinent, dicere possimus in principio, medio, & fine, & pro ipsius dignitate efferā omnia, que diciturus sum, neque ipse ex ore meo detrahāt verum sermonem: sic præcatur

omnes, qui ad alios verba facturi sunt. Dionys. in eo tract. quæ de Diuini. Nom. in. inscrip. cap. 1. in fine. † Sed quia cuiuslibet rei potissimam partem principium esse animaduertimus, ne inijs omissis inconueniens quid sequatur. iuxta præceptum Gaij Iureconsulti. in l. 1. ff. de ori. iur. & Phil. 1. Eth. principium videtur esse, plusque dimidium totius. multaque ex his, que queruntur, per illud fieri conspicua, vnde dixit Venulinus Poëta.

Dimidium facti, qui cepit habet.

Ideo primo est videndum, quid sit Visitatio, ut demum terminis habitis in reliquorum notitiam facile deueniatur, Ciceronis in 1. officio. institutum sequendo, ut de quacunque re agatur sermo, debeat a diffinitione proficisci, ut intelligatur, quid sit id, de quo disputatur, licet in Scyllā incidere periculum sit, dum Carybdin euitare quis cupit: † Cum periculosa sit omnis diffinitio in iure. l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. etsi ex ipsa arguatur principium demonstrationis in omnibus rebus ex philol. in 4. Metaphy. Vnde merito dicitur diffinitionem de facili pati calumniam, cum ad eam sit facilis argumentatio. Neuij. in sua Sylua, lib. 1. in verb. non est nubendum, folio 39. quare potius elucidando, quid producat, quam diffiniendo, realiter procedemus, magis interpretationem vocis efferendo, cum quælibet Ecclesia propriam habeat visitationis formam, & in singulis Synodis, maxime prouincialibus, secundum exigentiam facti Prælati diuersimode ordinarunt. † Abundat nempe suo vnaquaque prouincia sensu. 12. distinct. cap. illa. de sepult. cap. certificant. ex quo dixit not. Andr. in cap.

in cap. 1. §. similiter. nu. 5. in fi. de capit. qui cur. vendi. quod diuersitas personarum diuersam accipit medicinā, ut supra in proce. circa finem est dictū: & in famil. singul. in l. 5. nu. 37. in cap. vtiā. 76. dist. & quæ in vno loco certam habuerunt interpretationem, ea ibidem obseruentur: cap. cum dilectus de consuet. facit text. in l. minime. ff. de legib. Quando tamen quid contrarium saluti animarum non obseruatur, quia recedendum est. in extranag. Ioan. 22. prima de consuet. † Quare pro intelligentia est sciendum, quod hoc nomen Visitatio, est nomen æquiuocum, comprehendens inquisitionem, & correctionem: testatur Bartholo. Bellenz. Rotæ Auditor in tract. de charit. subsid. q. 1. Item est seruus Domini, subditus superiori, qui cognoscit per hanc viam ius suum saluum fore: dom. Mari. Frecc. de sub feud. lib. 2. auth. 37. nu. 3. sicuti Bal. exemplificat in Domino visitate castra vassallorum, imminente maxime periculo, aut suspitione belli. in cons. 358. vol. 1. Boer. de custod. clau. fol. 10. Item significat ius, & continet administrationem. idem Bald. cons. 158. proponitur 3. volum. de correctione. legimus etiam in veteri testamento, quod visitauit Dominus peccata populi, loquens Moyſi, Exod. c. 32. Ego autem in die ultionis visitabo, & hoc peccatum eorum. † Que Dei visitatio interdum est in bonum circa nos, eodem lib. 4. cap. & Luc. cap. 1. Quia visitauit, & fecit redemptionem plebis sue: Aliquando est in malum, sic exigentibus nostris peccatis. Glof. Nicol. de Lyra super Isai. Affli. in l. quicumque toxicum. nu. 3. de mal. & nox. medic. Psal. 88. Visitabo

in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. & Bernar. in sent. Visitat nos Deus quattuor modis, exhibitione præcepti, asperitate flagelli, nouitate miraculi, & inspiratione subtili, visitans humiles & superbos transiliens: sed proprius accedendo: † Visitatio est duplex particularis, quam superiores faciunt ex zelo, & charitate ad aliquam Ecclesiam, siue alium pium locum, ex causa mouente animum suum, de qua loquitur text. in clem. 2. §. nos igitur. de censib. Toties, quotiesque sibi videtur. etiam auctoritate apostolica. seruata tamē forma Sacri Conc. Trident. sess. 6. de reform. cap. 4. & plenius sess. 25. de reform. gen. cap. 6. Alia est generalis, quam prælatus facit ex debito sui pastoralis officij, de qua in præsentia agimus, & plenius tractabimus. † Quæ potest sic describi secundū Dom. Petr. quod est sollempnis scrutatio, & reformatoria instructio pastoralis, directā ad cōmunem vtilitatem hominū, & ecclesiarum, animarumque salutem, cui procuratio iure est annexa. Probat hęc descriptio per cap. placuit. 10. q. 1. cap. canendum. 10. q. 3. cap. cum ex officij. de præscr. cap. Romana. de censib. sed non satisfacit in omnibus partibus, quia non continet genus, & differentias, ut est necesse, nec necessitatem imponit, ex quo iura dissonāt. † Vnde ex scriptis dom. Mar. Socc. sen. & dom. Franc. Pauini Rotæ Auditoris in suis de Visitacionibus tractatibus, qui plenius, quā alij in hac materia scripserunt, ut refert Fel. in alleg. cap. cum ex officij. post scripta per Specul. in tit. de Inquit. §. quando & qualiter, & Archiepis. Floren. in sum. 3. part. ut. 20. cap. 5. cum seq. vbi de forma visitandi,

randi, inquisitioneque; facienda differit, & Dom. Petr. Episc. sancti Papuli provinc. Tholos. qui nisi dicta antiquorum decurtasset, ordinatius scripsisset, a quibus omnibus, multis nouissimis additis plurima accepisse ingenue fate-
mur. Nam ut inquit Plin. ad Vespasia. Benignum, & plenum ingenui pudoris est, fateri per quos profeceris. Sed obnoxij animi, & infelicitis ingenij male deprehendi in furto, quam mutuum reddere. refert Ioann. Andr. in proœ.
10 nouell. super lib. 6. † Potest ergo dici, quod visitatio est munus quoddam pastoralis officio incumbens, ex iurisdictione competens, quam prælatus facit in sua diœcesi, reformando, & corrigendo, quæ nouerit necessaria, p̄ executione sui pastoralis officij: sed nec videtur satisfacere, quia quo ad primam patitur diminutionem, & in secunda continet superflua. Ideo nos exprimendo modum, per quem in esse deducitur ipsa visitatio, iuxta not. per mod. in ead. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. licet non sit de esse diffinitionis, tamen propter eius periculosam subuersionem omnia
11 suppletes dicimus. † Quod visitatio est officium astringens episcopum, vel alium Superiorem singulis annis visitare diœcesim sibi commissam, eam ad cultum diuinum reducendo, animasque saluas fieri procurando, quæ ei de procurationibus respondere teneatur. Hæc est descriptio amplior prima, & concordat cum suis partibus contra secundam, (dictum est officium astringens) quia ad hoc superior expresse tenetur, iuxta factorum Canonum decisionem, capit. conquerente. de offic. ordin. cap. placuit. cap. Episcopum, 11. q. 1. Pauli. de Visit. prima parte q. 9. & si omittat

peccare dicitur (nisi ex causa iuxta feterit) Soccibid. nu. 7. vers. 3. quæro, & nu. 19. q. nullo modo potest omittere. Alphons. Aluar. in suo Speculo, cap. 11. & nouissime est decretum in Conc. Triden. sess. 7. de reform. gener. cap. 3.
12 † Vbi declaratur, quod si diœcesis est ampla, & non possit in anno episcopus finire eam visitando, finiat saltem biennio, ut sic se minus onerosum visitatis tribuat, quam fieri potest, ex dictis in extrauag. Vas electionis. de censib. in princ. Idque ex idempnitate rationis arguitur, etiam si neque potest finire biennio, propter sui magnitudinem, & facta occurrentia; sicuti in pluribus visum est, vt nec semel id completum fuerit toto tempore præfulatus, ex multis, quæ interim occurrere possint, & impedimenta, quæ præstantur, ne sint, vt aliqui faciunt, qui visitantes non episcopi videntur, sed potius isti, qui mittuntur a Principibus velociter cum litteris, quos veredarios appellamus. do. Mar. Frecc. de subfer. lib. 2. in tit. quis dic. dux. nu. 35. & alibi dicuntur veruaculi, per similitudinem. Genes. cap. 14. licet text. in l. continuus. §. cum ita stipulatus. ff. de verb. obliga. vtatur ad hoc verbo diplomate: sic celeriter se expediunt, vt sufficiat eis, tres, & quatuor ecclesias vidisse in die. † Sed quo tempore habeat episcopus incipere hanc visitationem, cum non sit in iure determinatum, statatur arbitrio suo, sed melius est in ætate, vtgentibus tempestatibus in hyeme. Ex consilio Abb. de censib. cap. cum nuper. reiecta mordacitate Fabij Monsleonij Calabri. in pract. quat. lit. arbitr. 4. par. nu. 85. auaritiam sapere dicentis, (dictum est ad cultum diuinum) quia hoc episcopus principaliter

paliter attendere debet, cum super intendens sit dictus. c. qui episcopatum. 8. q. 1. & sic muneri sibi iniusto satisfacere, iuxta dicta in Conc. Trid. sess. 22. de reform. cap. 2. nam in hoc iuris canonici latorum intentio fuit, quod non principaliter intendebat ius ciuile, ideo propter animas attendimus ipsum ius canonicum. cap. cum contingat. cum
14 sua gl. de iur. iur. † episcopi. n. principale munus est animarum curam suscipere. c. cum instantia de censib. c. cum in cunctis. in princ. de elect. ut gregæ curæ suæ traditum a diabolicis incurfionibus protegere possit. sess. 13. eiusd. Conc. de reform. cap. 1. (dictum est de procurationibus, iuxta primam diffinitionem) quia non est magnum seminati spiritualia inetera temporalia. eod. c. cum ex officij. & dignus est operarius mercedem suam. Matt. cap. 10. ad Rom. 4. 1. ad Corin. 9. & qui ad onus eligitur, repelli non debet a mercede. cap. cum secundum. de præb. namq. ex præmiorum retributione plantantur virtutes, ex quo merentibus propter actus virtuosos debentur. l. si. C. de stat. & imag. & laboranti debetur restitutio præmij. C. de re mil. l. contra repub. lib. 12. Andr. in l. nihil veterum. de offi. ma. iust.
15 in const. regn. † Inde dixit not. Bald. in alleg. cap. cum ex officij. de præscript. nu. 2. q. visitatio indiget adminiculis. i. victu, scilicet procurationibus, moderate tamen, ne ultra facultates grauentur ecclesiarum de censib. cap. cum Apostolus. & cap. cum sopitæ, ne potius percussor qui pater dicitur superior a subditis, contra decretum eiusd. consi. alleg. sess. 13. cap. de reform. debet enim iniquitatem omnem a se expellere, sicuti de legem dicimus. l. in prin. C. de vet. iur.

enud. nec excedere metam honestatis, stante varietate humanæ naturæ, & humanorum actuum, vt dicunt mod. in
16 proœ. clem. † Hæ tamen procurationes præscribi non possunt. eod. c. cum officij. & c. cum instantia, de censib. per gl. & Abb. nu. 3. etiam longissimo tempore, nec quidem pacto. eo. tit. in 6. c. perpetuo. per Anch. Phil. Port. cons. 173. cum inter. nu. 2. vol. 3. licet in modo secularibus, vt soluantur in pecunia, non in victualibus, ad utilitatem visitandorum. Fel. in d. c. cum ex officij. c. Felicis. de censib. lib. 6. & est communis opinio de iure antiquo. quauis multi contra. per extrauag. vas electionis: Canon vero Concilij Trid. cuius dispositionem attendimus, in eod. c. 3. sess. 24. iuxta c. felicis. id permittit, vt si consuetum est, soluantur visitandi in pecunia, vel in victualibus ad eorum utilitatem, & beneplacitum, rationem assignat gl. in d. c. felicis, in verb. dispendia, & supplet ibidem Ioan. Andr. vtilem fuisse eandem constitutionem: nec mirandum, cum propter incommoditatem recedatur ab antiqua consuetudine, vel ex necessitate, aut utilitate ecclesiarum. tex. not. in cap. non debet. de consanguini. & affin. nec authoritati veterum legum detrahitur, si secundum qualitatem temporum nouum ius producitur. l. nihil veterum. de offi. mag. iusti. in consi. reg. Neap. non. n. prodest tunc in differentiis esse, cum oporteat episcopum esse in quiete mentis, & corporis, nec in sollicitudine temporalium est dare quietem, secundum S. Tho. in 4. dist. 37. arti. 7. ipseusq. Concilij iure nouo idem dicimus esse attendendum, circa illud de præscriptione, vt ibi ex consuetudine solitum est obseruari, nihil pro procurationibus præstari, id etiam obseruetur.
B


seruetur, eod. cap. 3. §. In iis vero, quod est notandum, ad ipsa iura: quæ autem spectat ad ipsas procuraciones, & quomodo, & a quibus ecclesiis, & personis,


& quando episcopus commode residet in sua ecclesia respectu ecclesiarum ciuitatensium, & capituli, infra in 2. parte tertio libro Deo dante latius dicemus.

DE PERSONIS QUIBUS IUS visitandi competit.

CAP. SECVNDVM.

SVMMA R I V M.

- | | | |
|----|---|---|
| 1 |  Visitandi ius quibus cõpetat. | in eorum diocesisibus. |
| 2 | Papa gerit vices Dei in terris. | Episcopi successerunt in locum Apostolorum. nu. eo. |
| 3 | Concilium indictum sine voluntate Papæ est nullum. | 13 Episcopi singulis annis habent visitare suam diocesis. |
| 4 | Vicarius Papæ habet ius visitandi, & quantum. | 14 Abbates, Priores, Abbatissæ possunt visitare eorum monasteria. |
| 5 | Cardinales possunt visitare ecclesias suorum titularum. | 15 Abbatissæ ex quo non pnt exire claustra alijs cõmittunt visitationem. |
| 6 | Cardinales sunt positi in illustrissima dignitate. | 16 Visitatio sollempnis per inferiorem episcopo fieri non potest. nu. 17. |
| 7 | Papa Cardinalium consilio vititur in administratione vniuersalis ecclesie. | 18 Vicarius generalis episcopi an possit visitare. |
| 8 | Familiares Cardinalium delinquentes a quo corrigantur. | 19 Archidiaconus quomodo habeat ius visitandi. |
| 9 | Patriarche habent ius visitandi. | 20 Capitulis sede uacante an possit uisitare. |
| 10 | Patriarcha qui sint. | Capitulum an possit concedere indulgentias. nu. eo. |
| 11 | Archiepiscopi habent ius visitandi suæ diocesis, & quando prouintiam de iure Conc. Trid. | 21 Potestas omnium prælatorum est a Papa. |
| 12 | Episcopi habent plenissimam potestatem | 22 Visitatio in quo loco est facienda. |

1  Visitacionis descriptione potuisse nequaquam sufficit. † Nisi videamus quibus personis hoc ius visitandi cõpetit, tam de iure, quam de consuetudine, cum nihil prosit constitutiones, &

statuta condere, nisi sint, qui ea debite executioni demandent. l. 2. §. post originem. ff. de orig. iur. cap. vbi periculum. §. præterea. de elect. in 6. cap. 1. §. & quoniam. de stat. regul. eod. libr. ex dicto Phil. in 6 Polit. nihil prodesse de rebus

rebus iustis iudicia & sententias dare, nisi essent, qui eas executioni demandarent. Hier. Cagn. in eod. §. post originem. nu. 201. Prælati sunt duces gregis. 7. q. 1. c. sciscitaris. immo, & patres, & pastores. iuxta verba Conc. Trid. sess. 25. de refor. gen. c. 3. in primis verbis. † Dicendum est ergo q̄ primo cõpetit summo Pontifici, qui vices Dei gerit in terris. sess. 6. eiusd. Conc. de reform. c. 1. do. Pauli, 1. par. q. 2. ipse. n. habet omnes animas in sua iurisdictione. Innoc. in c. præbyter de sacra. non iter. fideles, & infideles. Oldrad. conf. 71. Innocen. Abb. in c. super his de vot. & Brunell. in c. 1. 4. par. nu. 1. de homic. & supra in proem. latius diximus. nã solus inuocat concilium generale christianorum, vbi fundatur vera visitatio, & ipsius effectus. Pauli. ead. q. num. 3. & per Grat. dist. 17. per plura capita. & in bulla in d. Conc. Trid. Pauli III. sum. Pont. §. deinde. † Alias nullum esset Conciliũ, quod ipso non mädante celebraretur, do. Card. ar. cõl. de Cõc. Oecum. cap. 7. Amplissimus D meus S. R. E. Iuriumq. Diui Petri maximus defensor. do. col. Hier. Cardinalis Albanus in trac. de potest. Pap. 2. par. nu. 1 59. gl. in cap. quod translationem. de offi. leg. eiusq. Conclij ipso mandante in dicti declarat decreta, & confirmat, patet in Conc. Trid. sess. vlt. in fine, immo limitat, & potest tollere. Specul. in tit. de leg. §. nũc ostendendum. vers. 58. & apud quem est tutela, & cura omnium ecclesiarum c. 1. de immun. eccl. lib. 6. & cum sit maxima eius potestas dicitur omnia super omnia, vt in trac. de dignit. eccl. cap. 2. plenissime dicimus, cui obedire omnes debent, de necessitate salutis. in extrauag. vnam sanctam Bonif. V I I I. de maio.

& obed. latius glos. optima, in clem. ad nostrum. in verb. ecclesie. de hæret. quod & obseruandum est, ex præscripto simili Concil. Triden. sess. 25. de reform. gen. cap. 2. vers. nec non. competit igitur principaliter ad exemplum Domini nostri Iesu Christi, qui uenit visitare Hierusalem, quamuis noluisse cognoscere dies visitationis suæ. ut ipsemet dicit. Luc. c. 19. † Item secundo hoc ius visitandi competit eius do. Papæ Vicario in vrbe, & infra centesimũ militare. quia omnia, quæ ad iurisdictionem pertinent, dummodo nõ sint de referuatis, potest exprẽsse do. Pauli. vbi supra, & in trac. de offic. & potest. cap. sed. uac. par. 2. q. 10. vers. nunc restat. vbi multa dicit de Vicario Papæ, & quanta sit eius potestas, hinc Innoc. III. in cap. tua nobis de offic. Vic. inquit. Iurisdictione Vicarij, quem Romanus Pontifex in vrbe reliquit, non extenditur extra ipsam, nisi ei specialiter sit commissum, & de visitatione ei specialiter semper cõmitti videtur in litteris mandati, prout in una clem. 7. bulla, & in alia Pauli III. sum. Rom. Pont. vidimus, & in alijs est obseruatum, immo, & clerum Romanum inuocare, statuta condere, prout in plurimis edictis emanatis vidimus, & legimus, per Illustrissimum D. Iacobum Sabellum Romanum S. R. E. Maximum Cardinalem, qui a multis annis Vicarius Romani Pontificis fuit, (& qui nuper a Domino nostro Domino Gregorio XIII. Pont. Max. summus inquisitor in toto christiano orbe designatus est.) † Tertio visitare possunt domini Cardinales ecclesias suorum titularum. Pauli. ibidẽ. num. 5. quæ ecclesie respectu titularum leguntur in prouint. omn. eccl. conferunt

enim earum ecclesiarum beneficia, & in eis habent ius episcopale. doct. in c. his. qui. de maior. & obed. Aeneas de falcon. de referu. 2. q. prin. nu. 10. & est communis opinio, vt concludit Abb. in cap. 2. nu. 12. vers. nec obstat. de cap. pel. mon. & in Conc. Lateran. sub Leon. 10. an. 1514. in publica sess. fuit lectu. Cardinales tituli sui loca, si presentes in curia fuerint personaliter, si vero absentes per Vicarium idoneu semel saltem singulis annis visitent, clericos, & populos ecclesiaru titulo suo subiectarum, cum diligentia inquirant, vigilantq. circa cultum diuinum, & bona dictarum ecclesiarum, moresq. in primis, & vitam clericorum, & parochianorum solerter explorat, eosq. omnes, & singulos ad recte, honesteq. viuendu paterno moneant affectu. † Quodq. eis multa competant, conuenitq. nempe. cu sint positi in illustrissima dignitate, quod ignorauit Bald. in c. bonae. lo. 1. de postul. praelat. dicens cardinalatu esse officium: namq. ipsi dicuntur Cardines ecclesiae. capit. sacrosancta 22. distin. vbi per Card. Alex. quorum coetus Roman. ecclesiae senatus iudicatur. cap. ecclesia habet. 16. q. 1. memini in famil. singul. in l. c. num. 42. pars corporis sanctissimi Papae 96. dist. cap. Constantinus. & quodammodo uia uox ecclesiae. idem Bald. in c. cum in iure peritus. de offic. deleg. quia ipsos spiritus sanctus praecipua membra ecclesiae constituit, ideo nobilissima pars corporis summi Pontificis dicuntur. sic proprie loquitur Pius V. sum. Pont. in sua constit. incip. infelic. secul. 1569. quam nota ad extensionem decretalis. Felices, de pen. lib. 6. contra offendentes ipsos Cardinales. † Quorum con-

filio uniuersae ecclesiae administratio apud Roman. Pontifi. vertitur, ut dicitur in Conc. Trident. sess. 25. de reforma. gen. cap. 1. in fine, cum iis virtutibus insignibus, ac viuendi disciplina fulgeant, vt omnium oculos ad se conuertant, ideo cunctis dignitatibus post Papam preferendi. dom. Card. de turem. in sum. eccl. lib. 1. cap. 81. Vnde ex omnibus christianitatis partibus assumi plerumque videmus: iuxta etiam dicta in eod. Conc. sess. 24. de reforma. gener. cap. 1. §. ea veso. & cum sint uiciniore summi Pontificis, maiori semper gaudent praerogatiua, gloss. in extrauag. Bened. 11. dudum, de schism. vbi eos liberos primi gradus appellat. & in extrauag. execrabilis. Ioan. 22. de praeb. enumerat nouem priuilegia, & praecipue eorum sublimitas in dignitate, moribus, & vita, vt sic euadunt luminosa, & ardentes lucernae posita super candelabrum in domo domini, id est in sua ecclesia, in qua omnibus ceteris praerferendi sunt, cum sit ordo naturae esse maioritatis gradus, & non oēs esse aequales. gl. in ead. extrauag. execrabilis. in verb. qui mendicant. † Nec ad ipsos tantum sua vertuntur priuilegia, sed et ad suos, vt eoru familiares delinquentes ad eos corrigendi remittantur, non ad Vicariu Papae, iux. not. p. Card. in cle. ne Romani. 7. q. de elec. que refert Paul. in ead. 10. q. 6. col. 22. licet Archiepisc. Flor. dubitauerit, dando locu prauectioni. in sum. 3. par. tit. 19. c. 16. §. vers. ite dubitat. de quibus in eod. meo trac. de dignit. eccl. c. 3. quod non procedit respectu beneficiorum, si quae habent, vt ratione ipsorum, non intelligantur excepti, sed subsint ordinariis beneficioru. ex noua decis. eiusd. Conc. sess. 24.

de

de reform. gen. cap. 11. §. quae vero. sicuti dicimus infra suo loco. lib. 2. cap. 20. nu. 16. † Quarto competit Patriarchis. Panin. nume. 8. ampliando ad legatos, & nuntios sedis Apostolicae, tam natos, quam missos, personaliter visitando, (si est commissum) de censib. cap. procurationibus, qui in prouinciis deputatis habent maiorem potestatem, quam alij; cu ad eos pertineat purgare prouintiam sibi commissam malis hominibus, eosq. punire, extirpando uicia, & virtutes edificando. cap. solite, de maior. & obed. Ioan. de Selu. in trat. benef. 2. part. q. 3. §. colu. quod proprie fit visitando, & dicitur illustres ad Instar Regum. congerit. Conrad. Lanc. in suo templo omni. iudic. lib. 2. cap. 3. † Sunt autem Patriarchae quatuor principales, (quos enumerat do. Paul. alleg. tract. de offic. & pot. cap. sed. vac. prael. 6. ver. quarta sedes.) Constantinopolitanus scilicet, Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus, eodemque ordine sedere apud Romanum Pontificem statuit Innocentius III. in Concil. Lateran. anno dom. 1215. cap. 5. & Eugenius quartus in Conci. Flor. sess. vlt. anno 1439. & dicitur Patriarcha graece, latine uero summus Patrum. c. clericos. 21. di. legati autem, aut sunt de latere, & solent esse solum Cardinales cap. 1. per doct. de offic. deleg. lib. 6. aut simplices legati, Nuntij Apostolici, ut in tit. de offic. leg. tractatur. quorum potestas ex commissionibus attenditur. de quibus nihil modo. † Quinto tribuitur tale ius visitandi Archiepiscopis, (qui, & Metropolitanis dicuntur. eod. cap. 3. sess. 24.) in tota diocesi, & prouincia. cap. sopita. cap. cum nuper. de censib. cap. Romana. eod. titu. in 6. sed de iure

nouissimo eiusd. conc. cap. 3. adducto: diocesim tantum visitant, prouintiam nequaquam, nisi causa cognita, & approbata in concilio Prouinciali. ut eod. tex. cauet. §. a Metropolitanis. per que tex. ad id, iura antiqua corriguntur, circa uisitationem prouintiae. reliqua uero, cum uisitatio permittitur in prouintia dicemus in alia parte, in quarto lib. Deo concedente, annettendo aliqua ad materiam iurisdictionis Metropolitanae in suffraganeos, in quibus procedere possunt, & quem ordinem in procedendo tenere debent archiepiscopi iuxta nouam decisionem Concil. Trident. sess. 13. de reform. cap. 1. §. in causis, & sess. 24. de reform. gen. cap. 20. & quomodo deferre debeat ipsis suffraganeis obreuerentiam episcopalis dignitatis. cap. 1. in princ. & §. fin. de offic. ordin. lib. 6. † Sexto plenissime competit episcopis in eorum diocesibus. c. cauendu. 10. q. 3. c. cum apostolus. de censib. de utroque in eod. cap. 3. Conc. Trid. ipsi enim in locu apostolorum successerunt, in ecclesia Dei positi a Spiritu sancto regere eam. sess. 23. praefat. Conc. de sacro ordin. cap. 4. §. proinde. & apud quos suarum ecclesiarum est omnium reru agendarum autoritas. sess. 25. de reforma. gen. cap. 6. §. episcopis praeterea, scilicet respectu aliorum praelatorum, cu potestate inquirendi, & corrigendi, quae uerba important etiam depositionem, vt infra dicitur. & not. Fel. in cap. dilectus filius. nume. 2. de rescript. & quia diocesis tota dicitur parochia episcopi cuiuslibet. c. apostolicae sedis. de donat. ibi in parochia sua. gl. in clem. religiosi. in verb. praebiteri. de priuil. † Ideo singulis annis episcopi personaliter uisitare diocesim tenentur, etsi impediti de-

B 3 bent

bent id completere per alium idoneū potentem opere, & sermone. c. inter cetera. de offic. ordi. c. si episcopus. eod. lib. in 6. & sæpius memorato c. 3. etiā tamq; apostolica autoritate eis delegata: ex decreto eiusdem Conc. sess. 24. de reform. gener. cap. 10. & tex. cap. si episcopus, secundum modernos procedit in omnibus habentibus ius visitandi: notādo, q; si deputatus visitator per episcopum ad visitandum in aliquo delinquat, episcopus tenetur. sic not. Archid. per text. in l. 1. ff. de instit. act. qui tex. procedit in sui dicto, ex ratione assignata, quæ tamen non est in casu præfenti, licet verum sit in se dictum Archid. & omnes sequuntur. † Item, & 14 7. competit Abbatibus, Generalibus, prioribus, ministris, alijsq. præfidentibus in monasteriis religiosorum, vel deputatis in iisdem. de stat. mon. in singularis. & cap. ea, quæ, de quibus latissime infra. lib. 2. cap. 15. dicitur. ubi quæ de officio, personis, moribus, & vita differuntur, sic, & Abbatissis, & alijs mulieribus regularibus in monasteriis, in quibus degunt, & in alijs eorum iurisdictioni subiectis, vt omnes habeant deuorum, & debitum virtutum Domino famulatum. clem. Attendentes post 15 princ. de stat. monac. † Quæ cū claustra exire non possint, alijs visitationē mandabunt. In extrauag. val. electionis. in verb. Abbates. Pavi. in hoc trac. qō. 33. Marc. Anton. cnc. In Instit. cano. tit. de visit. In administratione etenim Abbati æquiperatur Abbatissa. Abb. in c. 2. in princ. de his, quæ fiunt a præl. nam in conuenientibus, disposita de Abbatibus extenduntur ad Abbatissas. idem Abb. in cap. fin. num. 5. de stat. mo. infra. lib. 2. cap. 18. num. 62. quod,

& idē in priorissā dicimus procedere ex idemnitate rationis. Phil. Franc. in c. idēnitatibus. in prin. n. 6. de elect. li. 6. scribit aliqua Dec. in l. scemine. ff. de regu. iur. licet in benedictionibus plus accipiat Abbas, quàm Abbatissa. glo. dicit. in verb. benedici. in eadem. clem. attendentes. † Sed isti tamq. inferiores episcopo non vendicant sibi ius faciendi sollemnem hanc visitationem, nisi legitima consuetudine ex præscriptione temporis. per cap. cum ex officij, de præscr. in clem. 2. de censib. cap. dilecto. de offic. ordi. & communiter docto. (concurrente præscriptione tam in extraneo, quàm in subdito ipsius episcopi. Abb. eod. cap. cum ex officij, vbi etiam Fel. Franc. Balb. de præscr. 5. par. princ. 1. part. q. 16. per tot. quod fortius admittitur in odium negligentis suum adimplere officium. argum. tex. & glo. in cap. volumus 88. dist.) † Ratio autē principalis dicti est, quod inferioribus episcopo non cōpetunt ea, quæ per episcopum, & superiorem visitando exerceri possunt, nisi quid expressius caueatur per approbatas consuetudines inter religiosos, ex eorum regularibus statutis. cap. Romana. in fine. de cēsib. quia sunt uariæ, & diuersæ institutiones ipsorum, & confirmationes sedis Apostolicæ, cū specialibus priuilegijs, quæ attendi debent: per doct. tot. titu. de stat. mon. similiter de relig. dom. scribit Boer. in trac. de stat. hæc. sed plenius Cassan. in sua glor. confid. 12. 18 vsque ad finem 4. part. † Vicarius autē Generalis episcopi hoc ius visitandi nō habet, nisi specialiter eidem cōmittat. arg. c. 1. de offic. vic. lib. 6. Petr. Rebuff. in Pratt. ben. in form. vicar. nu. 100. nō .n. potest de criminibus cognoscere, nisi

nisi ei expressa detur potestas. eod. tit. cap. fin. quia cum ipsæ causæ criminales ad episcopi iudicium solum referantur. sess. 24. Conc. Trid. de refor. gen. cap. 20. §. adhuc, non veniunt in generali clausula, quod primum est in visitatione, cum non ualeant eius gesta, si de mandato non constat. doc. in alleg. cap. fin. Bal. in c. 1. §. 1. in fin. si int. do. & vass. de inuest. lis or. & allegat. domi. in c. 2. eod. tit. clem. ad nostrū. de procur. & hoc iure utimur, vt in mandato multa specialia exprimantur, quæ per 19 generale excluduntur. † Archidiaconus similiter nō habet, licet dicatur oculus episcopi. c. diaconi. cum glo. 93. di. Pavi. de visit. pri. part. q. 8. nu. 16. dummodo ex cōsuetudine non retineat. c. 1. per doct. de offic. archid. quamuis de iure, episcopi Vicarius dicatur. alleg. c. 1. per Abb. & eod. cap. diaconi. nec maiorem potestatem tribuimus ei, quàm vicario generali episcopi, vt supra diximus, qui maior est ipso, etiam in præcedendo, etiam remota consuetudine. Fel. in rubr. de maio. & obed. num. 9. licet de iure possit multa præscribere. Abb. in cap. Archidiaconi. de pēn. & sic est decisum cessante ipsa consuetudine ex generali decreto eiusdem Conc. præfato cap. 3. §. Archidiaconi autem & in 20 omnibus fere videmus. † Sed dubium stat de capitulo, si vacante sede pontificali possit visitare, & videtur in arg. q; sic, quia succedit in iurisdictione episcopi. c. si episcopus. & cap. si. de suppl. negl. præl. latius domi. Pavi. de offi. & pot. cap. sed. vocant. 1. par. q. 1. sed visita 22 re est iurisdictionis, ergo potest, cū succedat in his, quæ generaliter competūt, & videtur inclinare idem do. Pavi. eod. trac. q. 7. Sed contrariū dicimus, q; non

possit, optima glo. in clem. 1. de hæret. Card. in clem. 2. decens. Alphō. Aluar. in suo Specul. cap. 11. & hoc item patet decisum ex citato canone Conci. Trid. cap. 3. §. visitatores. in illis verbis, vbi dicitur, capitulum ius visitandi non habet. &c. Indulgentias autem dare capitulum, discordant Docto. nam Bolog. in tract. de Indul. nu. 40. affirmat, per supradicta, q; succedat in iurisdictione. dicit esse glo. in c. his quæ. de maior. & obed. & sic residet. sed Pavi. in eod. trac. de off. & pot. 1. part. q. 4. dubius nihil de suo affert, quærens concordare opiniones, & q; non possit. moderni in ipso trac. num. 374. quod in hoc non succedat, adducēdo alios, quia nō est autoritas transibilis, sicuti nec in Vicario generali episcopi in spiritualibus, nisi expressius concedatur. arg. c. cū in generali. de offi. Vic. lib. 6. & hoc est verum, & ita obseruatur communit. † Sed illud est aduertendū in prædictis, & alijs hanc iurisdictionem, quā 21 habent, tam in visitationis materia, q; in alia, in eos, & ceteros prælatos a Papa Christi vero Vicario, & successore Beati Petri deriuati. 22. di. cap. sacrosancta. 24. q. 1. cap. loquitur, optime D. Thom. contra gent. lib. 4. cap. 76. quia in ipso consistit summa potestatis plenitudo. do. Card. detur. Crem. in sum. eccl. lib. 2. cap. 69. cum seq. & cap. 53. in aliosq. scaturit ab ipso fonte. c. 54. Vnde dicitur Dominus dominantū. Cassan. in sua glo. 4. part. confid. 7. & supra hoc cap. nu. 2. & in proq. plenius est dictum. † Idq; postremo est dicendum, q; a quocunq; fiat hæc visitatio, semper debet exerceri in locis visitandorū, ad quos personaliter visitator debet accedere. do. Pavi. de visit. 1. part. qō. 6. &


propriis oculis conspiceret ecclesiam: ead. part. q. 7. nu. 5. & in extrauag. vas electionis. in glo. in uerb. per alios. exē plo Dei. Gen. cap. 18. descendam, & videbo, vtrum clamorem, qui ad me peruenit, opere compleuerint. glo. adducit cap. Deus omnipotens. 2. q. 1. & in ead. extrauag. vbi idem doctor lo-

quitur, quando visitatio exercetur per alios, tractans de variis officialibus episcoporum, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, de per se, quam de generalibus, & foraneis, & q. cedant principali, in omnibus attendendo eorum mandata, de quibus infra suo loco latius dicemus.

DE QUALITATIBUS VISITANTIUM.

CAP. TERTIVM.

SUMMARIVM.

- | | | | |
|----|---|----|--|
| 1 |  <i>Piscopus visitator, seu alius, quas qualitates habere debet.</i> | 11 | <i>Ambitio dicitur mater furoris.</i> |
| 2 | <i>Auaritia est idolorum seruitus. nu. 2.</i> | 12 | <i>Prælatus debet esse vilis cum gravitate.</i> |
| 3 | <i>Iesus dominus noster, cepit primum facere, quam docere.</i> | 13 | <i>Familiaritas nimia parit contemptum dignitatis.</i> |
| 4 | <i>Pharisaorum mos, qui.</i> | | <i>Exempla mala nocent. nu. eo.</i> |
| 5 | <i>Episcopus debet esse benignus, & omnibus charus. nu. 6.</i> | 14 | <i>Constantis animi est, vultu non detegere animi motus.</i> |
| 7 | <i>Familiares episcopi, quales esse debent.</i> | 15 | <i>Mercennarij sunt arcendi a cura animarum.</i> |
| 8 | <i>Episcopus debet esse sollicitus. Animarum cura laudabiliter est exercenda. nu. eo.</i> | 16 | <i>Prælatus quando per sui persecutionem possit deserere ecclesiam.</i> |
| 9 | <i>Sollicitudo episcopi circa quæ versatur. Diabolus semper querit animas perdere. nu. eo.</i> | 17 | <i>Virtus in medio consistit.</i> |
| 10 | <i>Visitaciones ecclesiarum sunt frequen-</i> | 18 | <i>Pietas humana requiritur in visitatione.</i> |
| | | 19 | <i>Benevolentia quantum profit.</i> |
| | | 20 | <i>Philosophia, & lex imponitur rebus, & non verbis; vbi multa de facto.</i> |



NONIAM de pastore visitante in proœmio aliqua diximus, adhuc restat particulariter inquirere, quos modos, quales qualitates habere debeat Prælatus,

de quo inquit sancta synodus Trident. si recte uideatur. in sels. 2. de mod. uiu. §. & quoniam. ex Apost. prim. ad Tim. 3. † oportet igitur primo episcopos esse inreprehensibiles, sobrios, castos, domi suæ bene præpositos, seruando sobrietatem,

bricitatem, moderationem ciborum, instruendo domesticos, ne sint rixosi, impudici, vinosi, cupidi, elati, in omnibus actibus honestatem præferendo, sicuti decet ministros ministeriorum Dei. & alio loco. sels. 25. de reform. gen. c. 1. Sciant episcopi, se non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, sed ad labores, & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse, cum nihil magis sit, quod ad pietatē, & Dei cultum alios assidue instruat, q̄ eorum vita, & exemplum, qui se diuino ministerio dedicarunt. sels. 20. de reform. c. 1. non venationibus, aucupijs intenti. sels. 24. eod. tit. c. 12. 86. di. c. Elau. cum seq. 34. di. cap. episcopum, non diuitijs, quæ quandoq. sunt causa Dei relinquendi, contra quæ solent diuites recalitrare: dicit sum. Pon. in extrauag. Saluator noster. §. attendentes. de præb. & dignitat. Ioan. xxij. li. 3. aut Auaritię. † Quæ idolorum est seruitus. sels. ead. 22. de eui. & obser. in celeb. mls. §. cum igitur, & quæ ab ordine ecclesiastico procul esse debet. sels. 21. de reform. c. 1. quæ alio loco dicitur cæcitas auaritiæ occupat animos. cap. 5. de elect. lib. 6. sed vniterlo gregi attendentes in omnibus laborent, vt ministerium suum impleant. sels. 6. de reform. ca. 1. oues pascere prædicatione verbi Dei, ad ministracione sacramentorum, & honorum operum exemplo. sels. 23. de reform. c. 1. bonumq. commune proprio præferentes, ne super gregem dissipatores videantur, vnde faciant bonum, & illud bene. 16. q. 1. c. monachi. lo 2. gl. in cap. ea quæ de reg. iur. lib. 6. † Iesus enim dominus noster cepit primum facere, & postea docere. in actib. apost. cap. 1. ad Hebr. cap. 9. si ipsi filij eius sumus, quæ ipse facit, imitari debemus cap. domi-

bus. in final. verb. 56. dist. ex Io. cap. si vt ceteri humilitatis exempla petere possint, nihil permittendo, quod a sancto instituto sit alienum. sels. 25. eiusd. Conc. de reform. gen. c. 1. respiciendo etiam ad exempla, vt a nobis sequantur. ex illo Ezech. c. 47. Floren. in sum. pri. parte. tit. 3. cap. 7. §. 7. vt benefacere, & dicere, inanis non reddatur labor, abstinendo in factis, & dictis non solum ab omni malo, sed ab omni, quod spetiem habet mali, id enim specialiter vitare debent viri perfecti, vt dicit tex. in clem. exiui a Paradiso. §. cum annuis de uer. signif. in c. cum ab omni. de uir. & hon. cler. Sed ipsorum proprium est facere, exēplisq. monstrare. † Non more Phariseorum, qui alligant onera grauiam, imponentes ea humeris hominum, sed digito suo nolunt ea mouere. Matth. cap. 23. S. Bern. in sæst. omn. sanct. ferm. 1. & in epist. memento voci tuæ dare vocem virtutis, vt opera verbis concinnent, & verba operibus; & vt cures primum facere, quam docere. Namq. pulcherrimus est ordo, & saluberrimus, vt onus, quod portandū imponis, tu prior portes, & ex te discas, qualiter oporteat alijs moderari, vt sic oues commissas arguere possis. cap. 2. 25. dist. vnde de iplis phariseis dicit dominus. eod. c. 23. Matth. quæ dicunt facite, quæ autē faciunt nolite facere. transumptiue. 1. q. pri. c. omnia. Inde Isidor. lib. 3. de sum. bon. cap. 7. pulchre dixit, qui bene docet, & male uiuit, quod docet bene viuē tibus proficit, quod vero male uiuit, seipsum occidit, ideo patere legem, quam ipse tuleris de constit. cap. cum omnes. & cap. pro illorum. de præb. † Item debet esse Prælatus benignus, & ad benefaciendum paratus, dulcis eloquio, qui cunctos

cunctos sciet sua mattate dulcedine, & si plerumq. non concedenda petantur, non ideo dure, aut aspere respondendū est, sed leuiter, neq. tamen, faciendum, quod iniuste petitur. Verbum enim dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos eccl. cap. 6. dom. Archiepi. Brachar. de morib. prælat. c. 2. vbi late de hac materia. & de pastoris benignitate. & iux. decretum Conc. Trid. sess. 13. de refor. cap. 1. & infra etiam cap. seq. & ex virtute, & probitate. Phil. 9. ethic. quare dixit Greg. li. 23. moral. §. 36. doctrina tāto vehementius elationis fugit vitium per cognitionem, quanto ardentius suorum verborum iaculis magistrum sequitur elationis. cap. hoc habet proprium. 4. 5. dist. & Princeps Apostolorū scribens ad clementem de vniuersis episcopis inquit, ecclesiarum omnium curam habentes, misericordes, & beneuoli estote, in omni verbo, & opere pro viribus agite. † omnisq. Pontifex sacro crismate perunctus, charus, & pretiosus omnibus esse debet, hæc est voluntas Dei, vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Pri. Petr. Sec. & Bern. In omnibus exemplo Apostoli honorificabitis ministerium vestrum, non cultu vestitū non fastu æquorum, non amplis edificijs, sed moribus ornatis spiritualibus, ac bonis operibus, quibus in Deo factis expectatur, & speratur æterna retributio a Deo per eius misericordiam, & Iesu Christi meritum ex diffinitione sacri. Conc. Triden. sess. 6. de Iustific. can. 26. similiter idē Bern. in omnibus suis actibus, vel dictis, vel cogitatis, nihil suū quærat episcopus, sed tantum aut Dei honorem, aut proximorum, aut vtrumque, & scribens ad Eugenium Papam

addidit. Domum episcopi decet sanctitudo, decet modestia, honestas, sacerdotes domestici, aut cæteris honestiores, aut omnibus fabula, numquam enim in honeste viuere, est iocunde viuere. Ci-
 7 cero lib. 2. de finib. bon. & mal. † Quorum familiarum vita describitur a sanctis patribus in Conc. Tri. alle. sess. 2. de mo. viu. §. familiares vero. ne sint rixosi, uinosi, impudici, cupidi, elati, blasphemii, voluptatum amatores, vitia fugiant, virtutes amplectentur, in omnibus honestatem præferendo. domum suam bene gubernando. Vnde de his cum visitatio fit de mandato sedis Apostolicæ ab aliquo deputato, vel a Metropolitano in casu supradicto. cap. præced. nu. 11. fit generalis inquisitio de domo, & familia episcopi, & optima ratione, ne in visitatione, vice salutis animarum, de quibus tractatur, scandalum præbeat ad hæc idem do. Archiepis. Brach. 1. part. sui trac. fol. 22. nisi enim prælatus visitans his virtutibus fulgeat, quomodo visitabit ecclesias Dei; aut qua deuotione prædicabit verbum salutis; malos corrigit; bonos hortetur; tribulatos confortabit, cū omnibus debeat prodesse, non præesse, ne aliud videatur docere, & aliud facere. Namq. bene docere, & male uiuere, nihil aliud est, quā se ipsū damnare, cum ad inreprehensibilem normam euangelicæ vitæ sit vocatus. vt eod. trac. de morib. prælat. in princ. 1. part. discurretur. † Item debet esse episcopus visitans sollicitus circa vtilitatē cultus diuini, ecclesiarū, atq. animarū, & circa prudentiam inde dicitur ead. c. 23. figulus sedens ad opus suum in sollicitudine positus est propter opus suū. & hæc sollicitudo secundum Dom. Pet. est in meritum obedientiæ. & salutem anima-

animarum. ex quo a sacris Conciliis inducti sunt actus visitationis. 1. 1. q. 3. c. episcopus. c. placuit. & 10. q. 3. cap. cauendum. non de illa sollicitudine, quæ est animi, & corporis conuulsatio de qua loquitur Tull. lib. 2. de fin. bon. & mal. ea igitur cura animarum semper est exercenda laudabiliter iux. verba Conc. Trid. sess. 7. de reform. cap. 7. & cum negligitur amarius est dolendū, in extrauag. execrabilis. de præb. & digni. & ibi subdit glo. peccatum mortale induci contra negligentem. & Iosue. ca. 23. estote solliciti, vt cuncta custodiatis, quæ in libro Moyse scripta sunt. & Grego. 1. regist. cura est sollicitudinis adimplenda, vt ea, quæ pro quiete religiose conuersationis sunt ordinata, nec distimulatio negligere, nec valeat quædam
 9 præsumptio perturbare. † Sed hæc sollicitudo episcopi vertitur circa tria, vt scibit do. Flor. in sum. 2. part. tit. 1. cap. 25. §. 3. erga Deum, qui vult totum hominem esse sollicitum ambulare corā ipso, ne a sollicitudinibus huius mundi suffocetur. Luc. cap. 8. cum spinæ suffocauerint semen bonum: erga se ipsū cauendo ab insidiis Diaboli, ne sensus sui a bonis operibus retrahantur. propterea orat ecclesia. Respice in seruos tuos domine, & in opera tua, & dirige filios eorum. Diabolus enim per omne viam captat, quomodo possit homines deuorare, animas perdendo: sessio. 14. Conc. Trid. de extrem. vnc. in princ. tamquam leo rugiens. ex Petr. 1. epist. cap. 5. vnde dicebat sepe. dom. Carolus Montilius Archiepis. Amalphitanus, nunc autem episcopus Viterbiensis Doctor Casalensis (nobis maximo amicitiae nexu astrictus, cui nos non tantum debere, quantum debere velle profi-

temur ex sua singulari prudentia, magnaque in nos affectione, cum fere per quinque annos in eadem simul prouintia versati fuerimus, ipse in Amalphitana, nos in Rauelleni cōtigua ecclesia, qui maxima causa fuit; vt nos ad hæc scribēda verteremur.) loquens de homine perfecto ex D. Hieronymo. q. omnes sumus in minimis cauti, in magnis vero negligentes, vt bene Poeta in sua Andria dicat in illo versu.

Tantam rem, tam negligenter agere?
 Item circa proximum in spiritualibus, & temporalibus, ad Rom. 12. qui præest in sollicitudine, vt pater erga filios: Sollicitus esse circa ecclesias, vt occurrat casibus, & scandalis, quæ nequeunt eo absente cōmode tractari, quod quantis rebus præmatur vide ad plenum Dom. Archiepis. Brachar. de morib. Prælat. 2. par. cap. 1. quæ omnia in visitationibus instruuntur. & recte implentur. † Ideo frequentandæ sunt visitationes, vt diligenter quis cognoscat vultum pecoris sui, suos que greges consideret. frat. Lud. Grana. de offic. pastor. 2. par. cap. 8 (quod opusculum ad iunctum est tractatui dom. Archie. Brachar. de morib. prælat. ipsumq. librū ex vrbe transmissit nobis ex suo liberali animo. Illustrissimus do. mens. do. Iulius Antennius sanct. S. R. E. magnus Cardinalis sanct. Seuer. dictus. tit. sancti Barth. in insula, qui ad sui exemplum hortatur verbis, & litteris omnes prælatos esse zelantes cultus diuini, & pastoralis officij, sicuti paulo post dignatus, fuit item transmittere alium tractatum eruditi viri Laurentij Gamb. de abst. ab subscrip. turp. poem. cum aliquibus adnotationibus manu scriptis pro magistris, & discipulis in seminariis existentibus) Nō
 causa

causa ambitionis ad pregrauandum su-
perfluis exactionibus, cum visitans non
debeat esse onerosus. ff. de offic. proc. l.
obseruare. 10. quæst. 3. cap. inter cetera.
fefs. 24. eiusd. Conc. de reform. gen. cap.
3. §. interim. sed tantum pro salute ani-
marum, quas deus creauit, ut saluetur,
non est voluntas patris vestri, ut pereat
vnus de pusillis istis. Matth. 18. c. maio-
res. §. I. vers. absit enim. de baptis. glo.
in cap. decet domum. de immun. eccl.
lib. 6. vbi enim est ambitio, ibi non est
vera intentio, quia ambitio omnes tor-
quet glo. ex Bern. in extrauag. execrabi-
lis Ioan. 22. de præb. ¶ Namq. ambitio
est mater furoris, quæ si non esset? felix
ipsa religio? nempe cum ad impuden-
tiam (teste B. Bern. in epist. 125.) pro-
rumpit, efficaciam perdit, & cum impro-
bus affectus se aperit, perit effectus. Am-
bitio mater hypochrasis, spurcum vitium,
in imo iacet, & dicitur appetitus inor-
dinatus honoris. Floren. in sum. 2. part.
tit. 3. c. 5. Mart. Doctor Nauar. in Man.
cap. 23. nu. 15. ve episcopo, qui lucrum
pecuniæ sectatur, non Dei honorem,
iam oues carnem, & lanam perdiderunt
fere. hinc Christus in Euang. Matth. c.
7. Attendite a falsis prophetis (ideest ma-
lis pastoribus) qui veniunt ad vos in
vestimentis ouium, intrinsecus autem
sunt lupi rapaces? a fructibus eorum co-
gnosceatis eos? nunquid colligent de
spinis vvas; quasi dicat non? & sic non
pascunt exemplo bonorum operum.
iux. decretum præfati Conc. Trid. fefs.
23. de reform. cap. 1. cum nec bonæ vitæ
exemplo, nec sibi, ouibusq. consulant:
sed per imperitiam, & negligentiam pa-
scunt? si præpositus male gerat officium?
subditi quid facient? an non dicat quis-
que? ego qui sum, an non faciam, quod

ille facit? Vnde curet episcopus ad vnū
esse semper intentus, ut populum sibi
commisum, sic pascat, ut iustam possit
Deo reddere rationem. dom. Card. Au-
gust. late in epistol. de condit. bon. &
mal. præl. ad Petr. de sot. de Inst. sacerdot.
12 ¶ Item Prælati visitans debet esse vri-
lis cum grauitate, ponderate, & vtiliter
loquendo. Gregor. in pastor. recitatus a
Grat. in cap. sit rector. 43. di. cum Re-
ctor se ad loquendum preparat, sub quæ-
tæ cautelæ studio loquatur attendat, ne
si inordinate ad loquendum rapiatur,
errorum vulnere audientium corda fe-
riantur, & cum fortasse sapientem se
videri desiderat, virtutis compagem in-
sapienter abscindat: qui enim sapien-
ter loqui nititur, magnopere metuat,
ne eius eloquio audientium vnitas con-
fundatur, discat quando debeat loqui,
& quando tacere, nam, & tacere cum
expedit, loqui vitiosum est, & male lo-
qui peius, adhibeat circumstantias de-
bitas, descriptas a do. Flor. 1. par. suæ
sum. titu. 2. c. 4. §. 4. ut dixi in alijs meis
sermonibus. ex eccl. cap. 3. tempus lo-
quendi, & tempus tacendi: modum
seruando secundum exigentiam mate-
riæ, & personarum, sit prælatus gra-
uis, non austerus, non dissolutus, neq;
terribilis, sed mediocritatem intendens,
dura verba non proferens, nisi discipli-
næ necessitas urgeat. ut ex multis san-
ctorum Patrum autoritatibus discur-
rit idem dom. Archiepif. Brachar. de
mor. prælat. cap. 2. ad quæ faciunt mul-
tum notabilia verba Imperatoris posi-
ta in. §. deinde competens est in fine. in
auct. de mand. princ. dum inquit. Talē
te præbebis temetipsum omnibus, &
publice, & priuatim, ut terribilis qui-
dem sis delinquentibus, & in deuotis
circa

circa fiscalia, mansuetissimus autem, &
mitis, placidis, & deuotis, paternam eis
13 exhibens providentiam: ¶ Cauetque
quam plurimum, ne irascatur inter fa-
miliares, & inter ipsos visitandos, ne con-
ternatur ex nimia etiam familiaritate,
ex cuius æquali conuersatione contem-
ptus sæpe nascitur ipsius dignitatis. l.
obseruandum. ff. de offic. præsid. qui fa-
miliares sæpius prælatum ad multa in-
conuenientia ducunt, cum a recta via re-
cedunt, nihil profecto deterius est ma-
lo exemplo. Gabriel pirat. li. 4. calam. nost.
temp. fol. 171. & malū exemplū ad ma-
los mores prouocat alios. iux. verba Con-
cil. Trid. fefs. 24. de reform. gen. cap.
8. & sæpe malorum consortium corrū-
pit alios, etiam de se bonos. 28. q. 1. c. se-
pe malorum. glo. in extrauag. Io. 22. sa-
cro sancta. de relig. do. in verb. incesan-
ter. infra. lib. 2. cap. 21. post nu. 21. vnde
bene inquit Augu. in lib. de hon. mult.
quod ab ostendentibus exemplum peri-
ditionis requirendæ sunt animarum pereū-
tium in die iudicij, ideo tales non debent
dici, nisi familiares inimici, qui quan-
tum noceant videt dom. Floren. in sum.
2. part. tit. 1. c. 22. §. 1. ex quo deductū
est cum visitatio fit in episcopos nomi-
ne sedis Apostolicæ, inquiratur de epi-
scopo, eius vita, & domo, examinetur
de familiarium vita, moribus, honesta-
te, conuersatione. super eod. cap. nu. 7.
14 ¶ Neque in ipsis visitationibus, seu acti-
bus reformationis perturbationes ani-
mi demonstret signis, ut præsentibus ha-
beant quid mirari (dicit Dom. Petr.)
ad hoc, ut quod generale est, alicui cum
scandalo particulariter, ne tribuatur a
circumstantibus: Constantis enim viri
est, cuius animi motus, vultus non dete-
git, nam quid viro graui deformius? vt-

que pertinent ad religionem proconfu-
lum, quasi ad auram genæ palleant? cu-
tis in rugas contrahatur? scintillent, o-
culi? ac si multo esset persona plena? tur-
betur vultus, aut si sanguine ira fir-
rior faciei accendat? & quasi excutet in
superficiem? expunantia torqueantur
labia, brachia iactentur? saliant pedes?
corpus trepidet? & toto gestu non tam
iratum exprimat, quam insanum? certe
talibus compatiendum est. Vnde vt fa-
tū sunt iudicandi, quia & si non loquē-
do, signis tamē suam ostendunt fatuita-
tem: Bar. in trac. de test. Alphon. Aluar.
in suo specul. c. 68. vers. 6. per doct. de
postul. l. falso, & sicut fatuus ille, qui se-
creta sua extraneis patefacit, ex quo plu-
ra possunt mala euenire. Petr. Berthor.
super moral. Bibl. lib. 12. cap. 19. sit igitur
discretus, & vtilis, ne aut tacenda
proferat, aut proferenda reticeat, cum
sæpe rectores improvidi formidantes
humanam auertere gratiam, loqui perti-
mescant, & iux. euangelicam vocē, ne-
quaquam gregis custodiam pastorum
studio, sed mercennariorum more de-
tinent, & timor plerumq. signiore
reddit episcopum ad inquirendum, &
puniendum subditorum delicta. fefs.
13. eiusd. Conc. de reformatio. cap. 6.
15 ¶ Namq. mercennarij lupo veniente
grege de relicto aufugiunt, dum se siler-
tio abscondunt, merito hos tales mer-
cennarios a cura animarum esse arcen-
dos mandat idem Concil. Trid. ead.
fefs. 6. de reformat. c. 1. & fefs. 23. eod.
tit. cap. similiter 1. ex eo quod mercenna-
rius est, ideo fugit: & Ioan. cap. 10. quæ-
rens quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi
ad Phil. cap. 2. & cum male quis admi-
nistrat, priuatur denario diurno, que
habent bene operantes in vinea Domi-
ni.

ni. cap. super specula in fine. de mag. gl. in extrauag. Ioan. 22. cum ad sacrosanctum. i. uerb. latishat. §. qua de re. de uerb. signif. vt boni, & opportuni operarij, & idonei cultores destinati in vinea domini. in alia extrauag. eiusdem. Saluator noster de præb. & dignit. ideo nulla erit excusatio ignorantie pastoris, si lugus oues comedit, cum, & proprijs, & ouium salutis sit immemor, eod. c. 1. & bene in 16 cap. aduersitas. 7. quæst. 1. † Vbi glo. soluit quæstionem si prælatus propter sui persecutionem possit deserere ecclesiam suam & quoniam persecutio est intrinseca, vel extrinseca de quo no. Inno. de renu. cap. nisi cum pridem: quando quis compellitur cedere ecclesie, populo eum persequente. nec potest populus aliter acquiescere. ubi vide de notab. distinctione. & gl. in Clem. 1. in verbo persequentium. de foro competen. cum autem persequuntur vos in vna ciuitate fugite in aliam dicit dom. Matth. cap. 10. sic etiam, quando communis satisfactio totius populi est contra ipsum, vt ex inde dubitetur de eorum salute, item de malitia plebis, vt prælatus nullo modo proficiat. eod. cap. nisi cum pridem. §. item propter malitiam. infra. lib. 2. c. 28. nu. 6. ad propositum modo istis mercenarijs de iure tribuitur alia significatio, aliter Leui. cap. 19. Thob. 4. Luc. cap. 10. aliter de iure ciuili. ff. de pæn. leg. 1. respiciendum. §. furta domestica. propterea dixit Gregor. ad materiam nostram, tales, qui præsumunt se exhibeant, quibus subiecti occulta quoque sua proderent non erubescant, & cum tentationum fluctus per uim tolerent, ad pastoris culmen, quasi ad matris sinum currant. & Ber. ne preceps eris in sententia, nec uehemens in uindicta, non in corrigendo remissior,

non in parcendo seuerior, non pusillanimis in expectando, non superfluus in victu, neque notandus in vestitu, non facilis ad promittendum, nec tardus ad reddendum, sed inter utrumque. versandus. 17 do. † omnis namque virtus licet non vno & eodem modo, in medio consistit. vt declarat Florent. in sum. 4. part. tit. 1. c. 2. §. 1. & tit. 2. §. 1. vbi de prudentia agit virtus humana, quæ ad perfectionem vite ciuilis requiritur, præcipue ad duos ordinatur. ad moderationem passionum interiorum, & ad debitam operationem exteriorum: Namque medium tenere beati, & maior medijs gratia inest. glo. in cap. quærenti: de offic. deleg. & in causis. de censib. sapient. c. 18. Luc. c. 24. dum silentium medium. in medio animalium. Abac. 4. in medio doctorum. Luc. cap. 2. & sic Christus dominus noster in omnibus medium tenere uoluit Phil. 2. ethic. & inter utrumque. medium utilissimus, ibi, medium elige, & ad ex 18 tremam non cades. † Item debet esse pius cum bono ordine sequendo misericordiam. visitando ad consolationem, & medelam, non ad uindictam, & excoriationem, quia si Deus est benignus, non debet sacerdos eius esse austerus, namque melius est per misericordiam rationem reddere, quam per crudelitatem. facit cap. alligant. 26. q. 7. Inde sapienter Seneca. Verecundiam peccandi facit pietas regentis (sed non in his temporibus) & præstat habere famam misericordis, benigni, humani, quam eloquentissimi oratoris. dicit Chrysost. super Matth. cap. 3. & recenset Frat. Ludou. Gran. alleg. tract. Conc. par. 2. cap. 10. cum in episcopo fulgere debeat iustitia, multo magis misericordia. ex quo dicit gl. 86. dist. c. 3. iustus in misericordia

ricordia corripiat, & arguat, quia non uerbis asperis sunt homines prouocandi. 45. dist. cap. qui sincera. & alias nimia seruitia præceptoris culpe assignatur. ff. ad l. Aquil. l. præceptor. & sanguinem elicit, qui nimis emungit. de renunt. cap. nisi cum pridem. & glo. in extrauag. Ioan. 22. si fratrum. §. quia igitur. in uerb. salubrifer. ne sed. vac. assert. versus.

Immoderata facit correctio deteriorem, Sed moderata satis correctio gignit amorem.

19 Ideo sæpe erga corrigendos † plus agit beneuolentia, quam austeritas, plus exhortatio, quam comminatio plus charitas, quam potestas. sels. 13. Conc. Trident. de reform. cap. 1. do. Flor. in sum. 3. part. tit. 20. cap. 5. §. 3. & dixit notanter Phil. Corn. consil. 296. circa primum. 4. uolu. quod qui non impendit misericordiam, dicitur negare Christum. proprium etiam misericordis dare lachrymas alienis calamitatibus, sic ipse Christus uidentis miseriam humanam naturam propter peccatum, lachrymatus est. Ioan. cap. 11. Inde Stoici dixerunt misericordiam esse ægritudinem ex miseria alterius: vide etiam glo. in cap. ponderet. 30. dist. & August. in incessu, statu, habitu, in omnibus motis uestris nihil fiat, quod cuiusque offendat aspectum, sed quod uestram decet sanctitatem. 45. dist. cap. licet. & in istis includunt omnia requisita de prudentia, sanctitate, fortitudine, diligentia, scientia, parcitate, modestia episcopi uisitantis, & suum gregem regentis: iux. cum ulata per eundem F. Lud. Gran. vbi supra, & de quibus nos suo loco infra diuisim tractabimus, & si attentis prædictis, quis ordinate uisitauerit, facilis erit labor, & ma-

gnus fructus, prout in 6. par. 12. lib. 10. tuius operis Deo auxiliante plenius dicemus, quia nisi ordinate præcedatur operatus non sequitur fructus. cap. qualiter, & quando. lo 1. de accusat. † exinde bene dixit Seneca, quod non est philosophia popolare artificium, nec ostentationi paratum, non in uerbis, sed in rebus est, sic legem factis impositam dicimus. l. 2. in fin. uerb. C. com. de leg. nã quæstio est magis facti, quam iuris. l. filius. ff. de donat. & ex facto ius oritur. l. si ex plagis. §. in diuo capitolino. ff. ad leg. Aquil. & magis ostensione facti, quam expressione alicuius statuti. cap. apost. Sed. de donat. & Bal. in l. si donatione. C. de collat. quod super facto ius impositum est. nec possunt opportuna remedia adhiberi, antequam facti ratio habeatur. Iquidam. ff. de iur. codic. gl. 4. in extrauagan. Ecclesie Romanæ. de maior. & obed. dom. Arnald. Albert. de agnosc. assert. catho. & hæret. q. 2. nu. 59. vbi uide. idque etiam constat de motu alicuius, vt magis facto, quam uerbo eius perspicimus uoluntatem, Bar. in l. sanctimus. in fin. C. de testam. de quibus per doctis. Alciat. lib. 1. paradox. cap. si igitur uisitatio in ipso actu non adhibetur, & in delicijs consumatur dies, studendo ocio, non potest consuli, nec vacari in hora, etiam occurrentibus, grauitas ergo ordinet rationabiliter animum, formet vitam, disponat actiones, regat regenda, & committenda demonstrer, vt sic animarum saluti prouideatur, quod qualiter fiat, & effici possit, vt pastoralis officij munus in cunctis exequatur, latissime in sequentibus demonstrabimus.

DE PRACTICA VISITANDI
in Generali.

CAP. QVARTVM.

S V M M A R I V M.

- E**xperientia facit artem, & multum prodest.
- 2** Christus in visitatione templi Iudæorum quid primo fecerit.
- 3** Animalia duci per Christum in Evangelio, quid denotent.
- 4** Episcopi ante visitationem debent prænuntiare diem aduentus sui.
- 5** Episcopi sunt successores Apostolorum. ubi vide de eorum potestate.
- 6** Bonifacius Octauus nequiuit inuenire mutationem episcopos facere Cardinales.
- 7** Rectores ecclesiarum debent denuntiare populo, quando episcopus venit.
- 8** Episcopus visitando clerum cum populo qualiter se geret, & in reliquis. num. 18.
- 9** Pontificatus liber est authenticus, & eius ritus sunt obseruandi.
- 10** Episcopus visitans debet processionaliter à clero recipi, ubi quæ tunc dicenda.
- 11** Episcoporum munus quod dicatur.
- 12** Confirmationis sacramentum solum episcopi ministrant.
- 13** Absolutio est danda defunctis tempore visitationis.
- 14** Episcopus de quibus se informare debet visitando.
- 15** Rector ecclesia non debet examinari coram laicis.
- 16** Dies visitationis debet esse sollempnis in illa parochia.
- 17** Populus est instruendus in fide.
- 19** Episcopus in corrigendo debet incipere à benignitate.
- 20** Ecclesia visitandæ non debent grauari superfluis expensis.
- 21** Visitationis materia est fauorabilis, ideo conuenit frequentari.
- 22** Visitationum episcopaliu scopus quis esse debeat penes visitantes.
- 23** Pastoralis officij summa in quibus consistit.
- 24** Pastore bono in ecclesia melius inueniri non potest.
- 25** Præfationes profunt ad intelligentiam materie, quæ proponitur.
- 26** Antiquitas est commendanda, non conuennenda.

I V M scientia, & ars homini per experientiam eueniat, & experientia facit artē, sed in experientia casum, Phil. 1. metaph. ubi ordinare oportet sapientem, non ordinari: scire enim quod sit, & ignorare ordinē

faciendi; non est perfectæ cognitionis, scribit Beatus Ambrosius relatus à Bal. in præc. ff. ordinatio. nempe proportio quædam dicitur teste eod. Phil. 8. phis. & Satyricus ille poeta posuit versum. Est modus in rebus sunt certi denique fines.

Inde

Inde dicit summus Pont. in cap. quàm sit. de elect. lib. 6. quæ experientia est effi-
cax rerū. magistra, nec quis facilius effici potest artifex, seu magister sine practica, & experientia, vt ibid. dicit Gemin. nu. 1. ideo merito succedit videndum de aliquo modo, aliquæ practica visitandi in generali, vt facilius ad particularia, post modum veniamus, & quemadmodum prælati sequi debeant, videtur desumi posse per aliquam similitudinem exemplo Christi. Qui volens visitare templum Iudæorum misit duos ex discipulis suis ad denuntiandum tempus sui aduentus, qui mandato Christi soluerunt, & adduxerunt ei asinam, & pullum; Marth. cap. 21. quod multo prius prædixerat per prophetam Zaccha, cap. 9. Exulta satis filia Sion; iubila filia Hierusalē, ecce Rex tuus venit tibi iustus, & saluator, ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ: in quo humilitas saluatoris nostri, quæ maxime demonstratur, & vt cognoscant sui, per quos tramites oportet ambulare, vt vestigia eius sequi possint. Quæ duo animalia iussa duci per dominum significant populum Iudaicum, & Gentilem, vtrumque venerat Iesus saluare, & inde ad cunctas gentes misit apostolos, Marthæ. cap. 10. Asina populum Iudæum, pullus vero populum Gentilem denotat, ad quod adducitur illud Gene. c. 49. cum Iacob antiquus Patriarcha benedicens Iudam dixit: Ligabit ad vineam pullum suum, & ad vitem asinam suam; nam si vtrumque misit Iesus accipere, super pullum tamē primo refedit, quia populus gentilis primum se suæ maiestati subiecit, demum super asinam, cum fiet vnus pastor, & vnum ouile. Ioan. c. 10. licet ad populum Iudaicum primo missus,

qui perierat. Marth. c. 15. non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel: sed recusauit, & morti tradidit illum. Marth. cap. 20. & condemnabunt eum morte. sic, & prælati volēs visitare suam dioccesim, debet prænuntiare per tempus congruum diem aduentus sui, cum litteris hortatorijs, ad hoc, vt ipsi visitandi, se præparent cum sollempnitate processionali ad recipiendum Christi legatum: turba enim plurima cum pueris exiuit obuiam Christo, vestimenta sua prosternendo in terram, alijs cedentibus ramos oliuarum, & arborum, cantantibusque canticum gloriæ Marth. cap. 21. & optime describit Dom. Petr. sic, & clerus, & populus debent se conformare cum reliquijs, & ornamentis, ad accipiendum legatum Christi, columnam ecclesie, cum Dei laudibus, & sunt nempe episcopi successores Apostolorum illorum, qui à Domino primū fuerunt vocati, cum ipso vixerunt, & pro eius nomine cōfitendo corā gentibus mortui sunt: probatur in fels. 23. Concil. Trid. de sac. ordi. cap. 4. supra c. 2. post nu. 12. maiores omnibus presbyteris. Dom. Card. de Tur. Crem. in sum. eccl. lib. 1. cap. 79. 93. vers. tertia conclusio, vt grauius peccet, qui ceterarium dixerit. alleg. fels. 23. cap. 7. oculi ecclesie D. Card. Hosius. de fid. & symb. c. 24. fol. 75. sanctissimi Christi legati, Patres spirituales, quos fratres, & coepiscopos vocat sum. Pontifex in clem. 1. §. ne super. de penit. Alphons. Aluar. in suo specul. c. 13. Cassan. in sua gloria 4. par. consid. 24. dicuntur enim serenissimi, de elect. c. in plerisque. & quos illustres, dicit Bal. in l. qui nexu. C. de decur. lib. 10. & in c. & si sententia. de re iudi. lib. 6. & sanctissimi appellatur ab Imperatore, in auth.

C de san-

de sanctis. epif. cum in eis sit excellen-
tior dignitas. per cap. innotuit de elect.
gl. in prote. sexti. in verb. episcopus. vbi
Ioan. And. & Christus dominus noster
dictus est episcopus animarum nostra-
rum I. Petr. c. 2. † Hinc in primitiua ec-
clesia episcopi adeo habebantur in excel-
lencia, vt ante Bonifacium VIII. non fie-
bant Cardinales. vnde dicit dom. Pavi.
in hoc tract. de visit. I. par. q. 1. nu. 18.
erubescat Bonifacius author sexti, qui
cum multa mutasset, nequiuit inuenire
hanc mutationem, vt episcopos faceret
Cardinales, & Pavinum refert Gomez.
episcopus Sarnensis in proce. reg. cano-
duni tractat de diminuti. episco. dignit.
quæ non in administratione consistit.
Abb. in cap. inter corporalia. num. 6. de
transl. prel. sed excusatur Bonifacius ab
obiectione Pavinii, nam tunc temporis
adhærebat opinioni illorum, qui dice-
bant, episcopalem dignitatem maiorẽ
esse dignitate Cardinalatus, sicuti mul-
ti tenebant. dicit gl. in extrauag. si fra-
trũ. Ioan. 2.2. §. quia igitur. in verb. alia,
ne sed. vacan. omittendo nunc illã que-
stionem si episcopatus sit ordo per se.
(dissentientibus theologis) quod sem-
per placuit, de qua q. alio loco dicimus,
inueniẽtes idem amplecti iux. hanc opi-
nionem D. Mart. Nauar. in Man. cap.
2.2. nu. 18. sequendo tamen comun. de
qua omnes in verbo ord. & per Tho. &
7 sequaces in 4. dist. 25 † Rectores igitur
præcipue curati cathedralium, collegia-
tarum, matricum, parochialium ecclẽ-
siarum debent in ipsis ecclẽsijs denun-
ciare populo, vt tam clerus si adest, q̃
populus sub pœna excommunicationis
vt conueniant omnes in die statuta, &
habentes asinam, hoc est sensualitatem
grauibus peccatis alligatam veniant ad

recipiendum iudicium fori penitentialis,
& absolutionem in casibus à iure re-
seruatis à patre, & pastore, adducendo
pulos, idest pueros, ad suscipiendũ san-
ctum confirmationis sacramentum, &
monita patris, & pastoris: saluator. n.
noster, nisi viderit animam doctrina, &
mõribus, ei nõ insidet nudæ, & hoc est,
q̃ discipuli sessuro domino super pul-
lum, vestes suas subtrauerunt, Bern. su-
per cant. sermon, 27. † Prælatus itaq̃,
seu alius deputatus accedens pro visita-
tione, cum ad locum visitandum perue-
nerint, iuxta crucem, qua reuerẽter ado-
rata benedicẽdo gẽtes ingreditur locũ
processione præcedente, vt in lib. Pont.
Ro. Eccl. habet ipsum. n. signum crucis
erit in celo cũ dñs ad iudicandum vene-
rit, cum in eo sanctissimæ crucis ligno
dñs noster Iesus, pro nobis mortẽ subi-
re nõ dubitauit, vt crux, quæ erat suppli-
ciũ latronum; nunc trãsierit ad frõtes,
Imperatorũ. gl. in clem. 1. de sum. trin.
& vide infra, hoc lib. cap. 9. nu. 6. adorã-
doq̃, ita, principaliter, & maxima vene-
ratione cunctos exhortando, vnde præ-
sentatur prelato ingredienti, vt sicut ip-
se Christus pro ouibus suis animam
suam posuit, ita & episcopus pro grege
sibi cõmisso vigilet, vt boni pastoris no-
men sortiatur. † Et notandum q̃ idem
liber Pontificalis est authenticus, vt di-
cit hic dom. Pavi. 1. par. q. 5. nu. 34. per
tex. cum gl. in clem. 1. §. nos eadem. de
iur. iur. Conr. Laud. lib. 1. cap. 1. §. 1. nu.
18. vers. finem, & cuius libri ordinatio-
nem, & ritus debet episcopus plene, &
integre seruare, & sic quilibet aliũ visi-
tans, circa cæremonias, preces, & absolu-
tiones pro defunctis, & circa modum
proponendi verbum Dei, nec præter-
mittere, sed supplere, quæ in materia di-
cemus,

cemus, cum mutanda non sint, quæ an-
tiquam habuerunt obseruantiam. argu-
10 l. minime. ff. de legib. † Solent etiam om-
nes de clero (vt dicit & bene D. Petr. 1.
par. c. 3. & obseruatur.) in obuiam præ-
lato visitanti canere versus. Pax æterna,
ab æterno huic loco, pax perennis, ver-
bum patris domi locum augeat, pacem
pius consolator præstet incolis, iuxta for-
mam traditam in Euangelio, Matth. c.
10. In quacumque ciuitatem, vel locum
intraueritis, primum dicite; pax huic
domui: demũ tradito hysopo, cũ aqua
benedicta ante altare maius, Prælatus
genus flexus facit orationem, & cantatur
antiphona, Sacerdos, & Pontifex; & vir-
tutum opifex, pastor bone in populo, sic
placuit domino, intercede pro nobis.
Vers. Ecce vir prudens. Resp. Qui ædi-
ficauit domum supra firmam petram.
deinde dicitur Oratio, Deus humilium
visitator, vt patet in eod. lib. Pont. fol.
203. benedicũq̃. populo, & sedens pro-
ponit per se, vel alium causam sui aduẽ-
tus. Cum ipse ex pastoralis officio, & sa-
cris canonibus teneatur visitare ecclẽsiã
& dioccesim suam, idq̃. firmitus ex Cõc.
Trid. vt supra est dictum: primum ad
absoluẽdas animas defunctorum, quia
sancta, & salubris est cogitatio pro de-
functis exorare, vt à peccatis soluantur.
2. Machab. cap. 12. Item qualiter ecclẽ-
sia se habet de ministris, & necessarijs,
q̃ vitia, & scelera corrigantur, peccata eui-
tentur, per quæ homo priuatur gratia
11 Dei, & virtutes exerceantur. † Hoc. n.
est propriũ munus episcoporum, subdito-
rum oium vitia redarguere selsio. 14.
Conc. Trid. de refor. c. 1. sicuti diximus
in famil. sing. in l. e. nu. 24. & alio loco
dicitur. Prælatus ad corrigendũ subdi-
torũ excessus, prudenter, ac diligenter

intendat. sels. 6. eiusd. Conc. de refor.
cap. 3. sels. 24. eod. tit. cap. 3. prout etiã
in sermone de Conc. Prouin. latius di-
ximus. vbi commendatur tex. in cap. in-
refragabili. de offic. ordin. nam si male-
facta corrigere non festinauerit, alijs
viam in excessus facile aperiet. 35. q. 9.
cap. loci, & negligit, cum possit pertur-
bare peruersos, nec caret scrupulo scie-
tatis occultæ. 33. dist. cap. error. cum si-
mil. vnde recte dicitur occultantem alie-
num delictum suum facere, gl. in Rub.
C. de his qui latro. vel ali. crimi. reos oc-
cult. quã gloss. allegat. in notabili. q.
Ioan. Nicol. Arelat. de hæret. not. 31. &
Bal. in l. 1. C. eod. tit. & error cui non re-
sistitur approbati videtur. 83. dist. cap.
error. Item ad absoluendum in casibus,
à iure reseruatis in foro penitentiali, of-
ferendo benignam assistentiam, & exer-
citiũ clauium sanctæ matris Ecclesię,
penitentiamq̃. salutarem misericordi-
ter iniungendo: qui autem sint isti ca-
sus reseruati infra suo loco dicemus, &
ad ligandum, vbi sic expediens fuerit iu-
dicatum, cum, & ad vtrumq̃ clauis ec-
clesiæ esse datas diffinitum sit à synod.
Trid. sess. 14. de sanct. sac. penit. can. 16.
Si quis dixerit clauis ecclesiæ datas tan-
tum ad soluendum, non etiam ad ligan-
dum, &c. anathema sit. Est enim clauis
spiritualis ista ecclesiæ, sicut clauis ma-
terialis, quæ aperit, & claudit hostium;
ista cælum. Matth. cap. 16. & declarat
glos. in extrauag. Ioan. 22. quia quorũ-
dam. §. quod autem. in vers. clauem. de
12 de verb. signif. † & quod sacramentũ
confirmationis (quod nullus alius præ-
ter episcopum ministrare potest, de cõ-
secr. dist. 5. cap. manus. selsio. 7. eiusdem
Concil. de confirm. can. 3. sels. 13. de
de sacram. ordin. can. 6. & 7.) impen-
dere

dere paratus est, & si confirmandi sint adulti, de honestate sint confessi, ne recipiant in uase immundo lumen gratiæ, & donum Spiritus sancti, præcipiens, ne alias confirmati faciant sibi reiterari hoc sacramentum, nec aliquis excommunicatus, aut non confirmatus teneat aliquem, & tenens deuote præsentet vnum tantum, aut duos, iuxta verba ipsius Pontific. & non plures: nec religiosi teneant, si ipse licentiam non dederit, instruendo de viribus, & reuerentia tanti sacramenti, unde habuit ortum, vt infra suo loco de sacramentis plenius dicemus, exercens illud cum amittu, stola alba, pluuiali albo, ac mitra, vel saltem supra roquetum (si non est regularis, & de mendicantibus, quia habitus est de substantialibus monachatus, & non mutatur. 16. quæst. 1. cap. de monachis) cum stola, & mitra, ac demum si ornamenta aliqua sint benedicenda, vt infra hoc lib. cap. 23. & si quid aliud

13 tunc expedire videbit: † & confestim ad absolutiones defunctorum accedere, cum pluuiali violaceo, vel nigro, & simplici mitra, cum Psalm. de profundis, ex ordine ipsius ment. Pontific. demum missam dicat, vel audiat: prodest enim multum defunctis hæc absolutio, vt infra dicemus, & ponit Gul. in ratione. lib. 7. capit. 35. & quandoque ab excommunicatione, cum viuus signo pæniti decellerit, absoluitur iuxta 34. quæstion. 2. capit. nec quisque. & missa principale suffragium liberandi animas à Purgatorio. in princip. sessione 22. de sacrific. miss. capit. 2. §. quare, & canon. 3. & session. 25. de

14 purgator. in Concil. Trident. † Quibus peractis, si ante, vel post videbitur

conuocet rectorem curatum, parochum, plebanum, & alios, iuxta cap. Romana. de censib. lib. 6. quærat vitia, & defectus, quibus populus ille magis abundet, ab honestate vitæ declinans: si sint legata pia adsoluendum, si sint excommunicati, indurati, discordes, odiosi: si omnes communicauerint, si sint errantes à fide, in fortilegijs, curiositatibus, aut pessimis moribus additi, si missas frequentent: sacramenta venerentur: malos increpare, & ab ecclesia deijcere. Matth. cap. 11. maxime excommunicatos. de quibus, & alijs infra cap. 29. latius differitur: omnesq. defectus in scriptis pro memoria reducantur, cum alijs ecclesiarum, & ministrorum, eorumque vitæ, & honestate, & seruitio, examinando diligenter, si sacramenta rite, & recte ministrentur, similiter si libri in omni parochia detinentur deputati pro baptismo, matrimonijs, & de confirmatis, ac de omnibus in parochia existentibus, quorum librorum qualitates, & utilitates. videto infra lib. 2. cap. 3. nu. 24. & postea de vita, & moribus intelligat laicos (probos tamen, & timoratos) & data occasione loci, & temporis, ne publice prodantur, si notoria nõ sunt ipsa vitia, secrete corrigendo, vel in generali reprehendendo, quandoque increpando verbis duris, plerumque blandiendo. iuxta doctrinam Beati Gregor. in moral. quem refert Grat. 45. distinct. cap. disciplina, non dissimulando peccata populi, si mortale peccatum euitare cupit. 43. dist. cap. sit rector. cum ad pænitentiam cuncti corrigendi, & docendi sint capit. 1. §. sane de censibus. libr. 6. & eodem singul. 24. est dictum: sic & Christus in visita

visitatione templi fecit, transiens per montem Oliuarum ad dandum signum dulcedinis, & notorie peccantes cum funiculis ex templo deiecit, vt ostenderet signum rigoris, sic oleum, & vinum infundens, misericordiam, & iudicium, verum præponendo misericordiam rigori. 1. q. 7. c. exigunt in gloss. † Ceterum est animaduertendum, qd ipse Rector, Curatus, Parochus, Plebanus, Vicarius, Præpositus, aliusve, ne odibilis fiat populo debeat secrete moneri, examinari, & corrigi, non autem de honestetur in publico. si. n. vitia clericorum laicis manifestarentur, eis odio veniret, & hoc est verum officij paterni debitum, cum episcopi pastores, non percussores, in subditos dati sint. alleg. sess. 13. de reform. cap. 1. 3. q. 5. cap. omnes. vbi patres appellantur. 6. q. 1. cap. sacerdotes. sess. 25. eiusd. Conc. de reform. gen. cap. 17. Sunt nempe laici clericis in festi. 2. q. 7. cap. laici. cum simil. hinc Bern. super caut. ferm. 23. discite prælati subditorum matres vos debere esse, non dominos, studete, quod correctio sit paterna, non tyrannica, nisi cum personis incorrigibilibus tractaretur, (qui vero dicantur incorrigibiles. doc. ponunt in cap. at si clerici. & in c. cum non ab homine, de iudic. Diaz Pract. crimin. canon. c. 56. & cap. 131. & dixit vnum verbum Iulius clarus magnus doctor, & excellens practicus, lib. 5. recept. sent. §. fin. q. 36. post Boss. suum conciuem de for. compet. num. 132.) maxime in peccatis carnalibus debent episcopi velare, quantum possunt, si tamen correctio speretur. Paul. 1. par. q. 1. num. 50. quare autem peccata sacerdotum, sint dulciter, & cum mansuerudine corrigenda, & non dura reprehensionem,

ponit dom. Card. de Tur. Crem. in cap. licet plerumque. 40. dist. ex tribus rationibus. & Pet. in sua canon. 1. cap. 5. recordentur prælati forma gregis esse, non tyrannice dominantes in clerum, in fama bona, subditorum complacendo, quam in infamia. cap. licet, de accusat. dummodo peccatum ipsius sacerdotis non uergat in periculum fidei, tunc enim esset in faciem resistendum, exemplo Apostoli ad Gal. 2. qui restitit in faciem Petro, quia ibi reprehensibilis erat: refert D. meus dom. Cardi. Albanus, in suo trac. de potest. Pap. 2. par. nu. 96. (& licet multi senserint non fuisse beatum Petrum Principem Apostolorum, cui Paulus in faciem restitit, sed aliū eius nomine, cuius opinionis est beatus Dorotheus in histor. 72. discipulorum, dicens fuisse Petrum vnum, ex 72. Corinthe episcopum, & astipulatur sanct. Hypp. in ead. descript. sed non est ita, quia fuit Petrus ipse: concludit August. super epist. ad Gal. 2. vbi notanter inquit. Rarum, & sanctum exemplum posteris reliquisse beatum Petrum, qui acquieuit correctioni Pauli, etiam qd ipse esset maior, & Princeps Apostolorum, quia multo maius, mirabilius, & laudabilius est libenter accipere corrigentem, quam audacter corrigere deuiantem. & ibi vide causam, cur Apostolus Petrum arguerit, dom. Card. de Turr. Crem. in sum. eccle. lib. 2. cap. 106. & cap. 13. in fine, ex mente S. Tho. 2. 2. q. 34. ar. 4.) aut si post correctionem nõ desistatur, sic enim quilibet se indignum reddit, quia non pura mente pœnitent se. de pen. distin. 3. cap. inter hæc lo primo. uers. Iudas inquit, nam dicitur perseverare in continuatione actuali, ut dicit bene

Fely: in cap. testimonium . num. 9. de
 testib. moderatio enim Dei, ac pietas, 17
 solum nostrum reditū querit, ac nos
 cupit, (longa bonitate sua) saluari, si
 nō conuertimur, si duri corde sumus,
 si in peccatis usque ad mortem illicite
 perduramus, assidue peccantium, non
 miseretur Deus, cap. diaconi. sunt, in si-
 nal. verb. 93. distinct. & siue delectatio-
 ne peccati, siue desperatione veniæ vs-
 que ad mortem quis in peccato perse-
 neret, iustum est, vt sine fine puniatur,
 qui sine fine peccauerit. c. si sacerdos.
 16 in fine. de pen. distin. 1. † Verum eo tē-
 pore visitationis, omnes laici conueni-
 re debent, vbi ecclesia est cum popu-
 lo, ne in p̄e dies illa, in qua tractatur de
 salute gregis debet esse solēnis in to-
 ta illa parochia, in qua tractatur de sa-
 lute gregis, tamque feria repentina,
 vbi vnusquisque suæ animæ mederi pō-
 rest, quæ præciosior cunctis rebus de-
 bet haberi, cap. cum infirmitas de pe-
 nitent. & remiss. sancimus. C. de sacr.
 sanct. eccle. Inde euitari debet plus per-
 ditio vnus animæ, quam mille corpo-
 rum. cap. si habes. 24. quæstio. 3. Ideo
 visitans prælatus quàm maxime occur-
 rere debet animarum periculis. in ex-
 trauiag. Ioan. 22. de elect. cap. ex debi-
 to pastoralis: ne propter quod apparet
 bonum momentaneum, perdat bonum
 æternum: quid prodest homini,
 si vnuersum mundum lucretur, ani-
 mæ vero suæ patiatur detrimentum, aut
 quam dabit homo commutationē pro
 anima sua Matth. cap. 16. eccles. cap. 2.
 Fili in mansuetudine cōserua animam
 tuam, & Deuteronom. cap. 4. non ad-
 hærendo mundo, qui decipit, nec de
 rebus mūdānis naturaliter anima, quæ
 est spiritalis satiari potest. gloss. in ex-

trauiag. execrabilis, de præbend. in
 in princ. lib. 3. † Conueniens igitur
 populus ad visitationem episcopi de-
 bet ab ipso moneri circa Symbolum
 Apostolorum, & vni sacramentorum,
 sanctæ Eucharistiæ, & Missarum fre-
 quentationem, virtutibus præpositis,
 vitij defestatis, & mandari debet, vt
 singulis diebus dominicis, & festiuis
 ad ecclesias proprias conueniant, vbi
 parochi informare in fide habent om-
 nes, maxima pueros, & simplices ex
 decreto, & doctrina Concil. Trident.
 sessio. 24. de reform. gen. cap. 4. in fin.
 sic etiam circa adorationem imaginū:
 sessio. 25. subtit. de inuoc. & ueniar.
 infra hoc lib. cap. 9. nume. 10. cum seq.
 Vnde mittant parentes suos filios ad
 parochiales ecclesias iisdem diebus, vt
 faciliter doceantur fidei rudimenta, &
 vitam christianam, alias compellat eos
 episcopus, per censuras ecclesiasticas.
 eod. cap. 4. §. ijdem, mandando Archi-
 præbiteris, & plebanis, & cæteris
 curatis ecclesias habentibus saltem do-
 minicis diebus, per se, vel alios ido-
 neos, semper plebem commissam salu-
 taribus verbis instruere, exequendo
 aliud decretum eiusd. Conc. sessio. 5.
 cap. 2. §. Archipræbiteri quoque, vt
 infra, lib. 2. cap. 3. num. 10. cum trib.
 sequen. dicetur. Item etiam, & om-
 nes tempore debito recipiant sanctam
 communionem, missam maxime tem-
 pore festiuo cum attentione audiant:
 nam cum ex præcepto teneantur, aliter
 non satisfaciunt, de quo Marti. Nauar.
 in suo Manual. lat. cap. 21. nume. 6. &
 hoc cum ecclesia habet populum, &
 18 curam ipsius. † Sin vero visitantur ec-
 clesiæ, collegia, capitula, simpliciaque
 beneficia, in quibus nulla adest cu-

ra

ra animarum, præmissis obseruatis
 extra laicos, benedicit, & absoluit tra-
 ctans, quæ ad capitularem locum perti-
 nent, vt infra. 2. lib. de vnoquoque loco
 dicemus: sed nunc in generali. si eccle-
 siæ patiuntur defectura, vel monaste-
 ria, collegia, & in. ois. debita obsequia
 exerceantur. iuxta mentem ipsius sacr.
 Conc. Trid. sess. 21. de reform. c. 8. rēto-
 cando, si quæ ad sunt detrimenta, vt om-
 nino ad cōgruam disciplinam ecclesia-
 sticæ vitæ reducantur, sess. 25. præfat.
 Conc. de regal. cap. 21. fructuosam vitā
 in collegijs suadendo, defensionem di-
 uini obsequij, & pauperum commen-
 dando, illicita prorsus abijciantur, cor-
 rigendo, & reformando in spiritalibus,
 & temporalibus: Vbi enim est multi-
 plex consilium, ibi est salus, iuxta trient
 prouerbiū. tex. est in cap. cum prudē-
 tiam. de offic. deleg. & si quæ mala in-
 19 surgere cœperint, eradicentur, alias ex
 vno malo, ad alia faciliter deuenitur in-
 conueniential. ex diuerso. §. 1. ff. de rei
 vendi, & sic prouidendo: iux. c. ea que
 de stat. reg. & si moniales sibi clausurā
 quarumcūque strictè obseruari faciat,
 etiam q̄ sint monasteria exēpta, in hoc
 Apostolica Sedis auctoritate delegata,
 ex antiqua constitut. Bonif. VIII. incip.
 periculofo. de stat. mon. lib. 6. & ex de-
 creto innouante eam Concil. Trid. sess.
 25. de regul. & mon. cap. 5. & de quibus
 multa sunt tractanda infra. lib. 2. c. 18.
 vadens cum personis probis, & hone-
 stis, duobus, vel tribus ex suis, vt dicit
 Florent. in 3. tit. 29. cap. 6. §. 4. & §. 2. ex
 clem. accedentes. §. ipsos autem de stat.
 monach. vbi forma visitandi traditur,
 & do. Petr. eod. c. 3. vel si visitauerit ec-
 cllesias rurales, hospitalia, conuivialitates
 laicorum, aliaue pia loca, iux. cap. epi

scopi. sess. 22. de reform. in Conc. Trid.
 querat de reparatione locorum, vt si ec-
 clesiæ sint collapsæ propter paupertatē.
 sess. 21. eiusd. Conc. de reform. cap. 7.
 reparentur, si bona cōuertantur in vsus
 destinatos, maxime pauperum iuxta cle-
 qua. contigit. de relig. domib. c. de xe-
 nodochijs. & cap. seq. ed. tit. omnium
 enim curam, & regimen episcopi esse
 sticimus. cap. quidam. §. q. 2. & ipsorū
 locorum solum episcopo ratio reddē-
 da est, & vbi aliter ex fundatione, vel do-
 tatione est cautum, adhuc adhibeatur
 vnus per episcopum. eod. c. 8. & seq. &
 sess. 7. de refor. cap. si. sess. 25. de refor.
 cap. 8. in quibus iuribus ipsa clem. inno-
 uatur. laicos deterrendo ab occupatio-
 ne bonorū ecclesiar, & si mali abusus
 irreperint deleantur, à benignitate sem-
 per incipiendo, vt amor retrahat pri-
 mum deuiantes. † Hoc vtique faciat
 19 Prælatus ex generali decreto ipsius Cō-
 cil. Trid. vt à benignitate sit proceden-
 dum, & vbi grauitas morbi posulat, ad
 grauiora remedia deuenire. sess. 23. de
 reform. cap. 1. de quo plenius infra suo
 loco tractabimus, sicut Christus domi-
 nus noster misericors, & iustus est, Ber-
 super Cant. serm. 55. in prin. Namque
 misericordia nō est sine iudicio, nec iu-
 dicio sine misericordia, vt colligitur
 succinde de utroque ex ipso Psalm. 34.
 incip. Iudica domine nocentes me. vn-
 de Hieron. vide benignum dominum,
 misericordiam cum seueritate miscen-
 tem, & ipsius pœnæ modum iusta, &
 clementi deliberatione penitentem. cap.
 vide. de penit. dist. 1. & in extrauiag. Bo-
 nis. VIII. debent de offic. ordin. ex ea ra-
 tione, quia cui inest maior miseria, ma-
 ior est adhibenda misericordia, sed na-
 tura humana, cum nascatur filia iræ, &

ex peccato sit debilis; dicitur ei inesse miseria; ergo misericordia impendenda est, ideo dicimus quod benignitas est fructus Spiritus sancti, ex Apostol. scrib. ad Gal. c. 5. & exponit Flor. in 4. tit. 5. cap. 21. col. penult. cum temperamento, ut sicut ne multa asperitate exulcerentur subditi, sic ne nimia benignitate solvantur. Gregor. lib. 2. moral. que refert Grat. 45. dist. c. disciplina. quod fit cum prelati utitur iudicio rationis, quæ est potentia nobilior corporis, quæ sensus, siue imaginatio, vel ex amore, & odio, quæ peruertunt prelatum vera iudicare volentem, aut ex nimia passione animi, nec cum ira procedendo: nam, inquit sapiens Cato.

Impedit ira animum, ne possit discernere verum.

Obstat ira animi iudicio, rationisq. opera perturbat, & bene Cic. presente ira nihil recte fieri potest. & Psal. 26. Desine ab ira, & derelinque furorem: sed in virtute procedo, moderando passiones, cum memoria, quia pater ad filios, & medicus ad infirmos venit. † Non grauando subditos superfluis personis ad obstentationem, & pauperem rectorum, sed honesto, & necessario comitatu refrenans domesticos suos; Notariumq. publicum pro scribendis actis secum habeat, qui scribat defectus adiacentes, bona existentia, precepta, & reformationes domini visitatoris, & circa eius salarium, ne visitandi in aliquo grauentur, cum ad Prelatum pertineat & in ceteros obseruare decretum Conc. Trident. sess. 21. de reform. cap. 1. & utile est, cum semper notarij in exigendo salario metas rationis excedant, ut testatur Bonif. VIII. in cap. statutum. §. notarium vero. de restruct. lib. 6. † Est enim

adeo fauorabilis hæc visitationis materia, ubi de disciplina ecclesiastica reformanda, & correctione morum agitur, ut per quamcumque appellationem interpositam executio non impediatur, ex decreto eiusd. Conc. Trid. sess. 24. de reform. gen. cap. 10. vers. nec ex his constitutione Innoc. III. Sum. Pont. de offic. ordin. cap. irrefragabili, & notab. tex. dicunt doct. remota quacumq. consuetudine, quæ contra honestatem non tenet. cap. cum decorem. de vit. & honor. cler. Abb. eo. c. irrefragabili. in princip. quia dicitur inductiua peccati, cum honestatem non inducat, sed delicta; ideo reiicienda. 4. dist. cap. denique. per Abb. in cap. nam concupiscentiam. in fin. de const. & quæ dicitur corruptela. sess. 23. Conc. Trid. de reform. c. 1. §. quod si. & sess. 24. de reform. inatr. cap. 1. §. præterea. † Quæ cum vera sint, omnia, id tamen est attendendum à quolibet episcopo, seu alio visitante, ut episcopaliū visitationum scopus præcipuus sit, sanam, orthodoxamq. doctrinam expulsis hæresibus inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere, populum cohortationibus, & admonitionibus ad religionem, pacem, & innocentiam accendere, cetera, prout locus, tempus, & occasio ferent, ex visitantium prudentia ad fidelium fructum constituere, ut in sacro Conc. Trid. (cuius hæc sunt verba) legitur ead. sess. 24. de reform. gen. c. 3. §. visitationum autem. & §. sane. cap. 1. de censib. decet nempe prudentiam singularis prelati, & pastoris diligenter gregem sibi commissum cribrare. 1. ad Timot. 3. pulchre scribit Phil. Port. conf. 4. n. 5. lib. 1. curam animarum suscipere, exequendo ius diuinum, & humanum, ordinem in omnibus tenens, sine

quo

quo nihil fieri debet. 1. ad Corin. 14. ad exemplum ipsius Apostoli, qui (teste Augustino lib. 1. de prædest. sanct.) in suis epistolis nihil querit, nisi, ut humiliter homo, & exaltetur Deus, † Eius igitur pastoralis officij summa ex Diu Bern. in epist. 201. consistit in duobus mandatis, docere verbo, & exemplo, addendo tertium, studioque orationis, ad complementum trinæ illius uocationis, & repetitionis euangelicæ de pascedis ouibus. Ioan. cap. 21. pascendo uerbo, & exemplo, & apertos fontes aperire, & aquam puram, innoxiamq. sitiētib. ouibus ministrare, quod in visitationibus fieri apertum documentum est, ut supra in proem. est dictum. quæ admodum operosi, uigiliisq. pastoris solertia oues suæ custodiæ deputatas curat a feratū præseruare incurfibus, & ad statum prosperum fetu multiplicato producere, ita, & ipse procurare, & extrauag. Sixti III. cap. 4. de poenit. & remiss. non negligendo, quia circa curam animarum negligentia peccatum mortale inducit, in cap. dictum. §. 1. distinc. gl. in extrauag. execrabilis. Ioan. 22. de præb. & digni; unde uide da sunt quæ dicit Bernar. super cant. 24. serm. 76. cum seq. † Nam pastore equidem bono, nihil in ecclesia melius, nihil præciosius, nihil charius apud homines, inde gl. super Ezech. 28. inquit. debet pastor subtili examine bona, malaq. discernere, quæ, vel quibus, quando, vel qualiter, & studiosius cogitare, nihil proprium querere, sed sua como

da propinquorum bona deputare, &c. & hæc sunt in generali dicta: pro studiis, & præludij ipsius visitationis, nunc autem ad particularia accedentes, sigillatim de omnibus dicemus. iuxta sententiam Philof. 1. Phil. ex uniuersalibus ad singularia deueniendo, & per doct. in rub. ff. de orig. iur. † Præfationes enim ipsæ libenter auditores ad lectionem propositæ materiæ produciunt, & cum eo deuentum fuerit eius euidentiore præstant intellectum. l. 1. ff. de orig. iur. Bath. in 1. const. C. immo ex ipsis multum arguimus de materia. Alex. consi. 7. attentis, num. 9. volu. 7. remissive in famil. sing. in l. 1. nu. 107. & testatur Assl. in proce. const. regn. ut sic periti uiri ordinent professionem, etiam multa variata recensentes, quæ primum fieri debebant ex mutatione, 26 crescente hominum audacia. † Ut nihil tamē ipsius antiquitatis ignoretur, ex prioribus Conciliis, & regulis, cum nequaquam damnanda sit antiquitas, iuxta uerba synod. Trid. sess. 21. de com. sub utr. spet. c. 4. prout in eisd. famil. sing. dixi in l. A. nu. 7. quia præteritorū iocunda est recordatio. Phil. 9. Ethico. cap. 4. quid denique nouissime decretum inserendo, ipsorum episcoporum, & visitantium iudicio relinquētes, quæ in facto nouerint magis expedire, iuxta quod magnam cuiilibet in visitando potestatem tribuit eadem synod. Trid. sess. 22. de reforma. cap. 1. vers. nec appellatio. & sess. 24. de reform. gen. cap. 10. cum simil. ut sup. nu. 21. &c.

DE

DE CUSTODIA SANCTISSIMAE

Eucharistiae.

CAP. QUINTVM.

SUMMARIVM.

- 1 **E**ucharistia sacramentum est institutum a Christo, & quando.
- 2 Episcopus visitans sacramentum Eucharistiae qua debet instruere fideles.
- 3 Eucharistia qualiter custodienda, & retinenda sit. nu. 5.
- 4 Eucharistiam incaute remittens, qualiter puniatur.
- 6 Lampas debet semper esse ardens ante sacramentum Eucharistiae.
- 8 Eucharistia adoranda est cultu laetric.
- 9 Eucharistia ex antiquo conseruatur in sacrario; ad infirmos ducitur. 10.

Saluator noster Iesus Christus discessurus ex hoc mundo ad patrem † sanctissimum sacramentum Eucharistiae instituit, in quo diuitias diuini sui, erga homines amoris velut effudit, memoriā faciens suorum mirabilium, & illius sumptione colere nos sui memoriā praecepit: suamq. annuntiare mortem, donec ipse ad indicandum mundum venerit, sumendo hoc sacramentū tamquam spiritualem cibum animarum, quo alantur, & confortentur vita illius, qui dixit, qui māducat me, & ipse viuet propter me; sunt verba sanctae synod. Triden. sess. 13. de sanct. Eucharist. sacr.

- 11 Decreta de sacramento Eucharistiae in Conc. Tri. edita ab oibus sunt tenēda.
- 12 Fides initium nostrae salutis, & fundamentum.
- 13 Diabolus semper quatit perdere animas.
- 14 Diabolus, quare inuidet hominibus, & vitur libero arbitrio, sed ad malum ibid.
- 15 Diabolus per superbiam, & inuidiam factus pater mendacij.
- 16 Eucharistia est spiritalis cibus animarum.
- 17 Ritus sanctae ecclesiae ab omnibus sunt seruandi.

c. 2. nobis saluberrimum sacramentū, quo maius beneficium optare non potuissēmus, quā, q̄ Christus Iesus dominus noster de Virgine natus, cruci affixus, & in gloriam assumptus, se nobis totum ita largiatur, ut etiam nunc corpus eius, sanguinemq. vere sumamus: illiq. per hoc diuinum sacramentum prorsus incorporemur, ex Augu. de fid. ad Petr. cap. 19. per quod a malo retrahimur, & in bono confortamur, & ad virtutum, & gratiarum proficimus incrementa, in quo profecto proficimus ipsius corporali praesentia saluatoris. clem. si dominum. in princ. de relig. & uen. sanct. † Anteq; igitur episcopus

episcopus uisitet hoc sacramentum, in quo diligens debet esse sua praescrutatio, hortari cunctos debet, de tam uenerabili, & diuino Eucharistiae sacramento, sincerā illam doctrinam tenere, quā semper catholica ecclesia. ab ipso domino Iesu Christo; & eius Apostolis erudita, atq; a Spiritu sancto illi omnē ueritatem in dies suggerente edocta retinuit, & ad finem usq; seculi conseruabit. ead. sess. 13. in prin. & sess. 22. de sacrif. miss. cap. 1. pro certo credendum sub speciebus illis, panis, & uini ueram Iesu Christi domini nostri carnem, ac uerum eius sanguinem in Eucharistia exhiberi. namq. ipse dominus affirmauit: Luc. cap. 22. hoc est corpus meū, quod pro uobis tradetur, & iterum Ioan. c. 6. caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. ideo bona dicitur gratia, immo gratia gratiarū, quia ipse dominus Iesus in specie panis indicantis ueritatem. c. quia passus. de conf. dist. 2. adunatio hominis digne sumentis ad Christum, in Conc. Flor. de hoc sacr. c. 1. nihil quaerendo ex naturae ordine in hoc Christi corpore, cum praeter naturam sit ipse Christus partus ex Virgine. ead. dist. c. in quibus in fine. unde dicitur ab ecclesia, quod non capis, quod non uides, animosa firmat fides praeter rerum ordinem, declarado undecim canones super inde editos in ipso sacro Concil. Trid. citata sess. 13. quos reassumit. Martin. Nauar. in suo man. lat. c. 22. nu. 10. † Unde primo est uidendum, q̄ ipsa sancta Eucharistia honorifice custodiatur, q̄ locus sit decens, & eminentior ecclesiae, bene recodita, tabernaculum sit bene firmum, & clausum ex omni sui parte, ut nec foramen etiam minimum pateat, clauē

custodiatur, & qui clauem detinet, sit praesbiter, alioquin sufficiens, & Deo timoratus, neque permittatur stare in loco humido, tabernaculum sit honorificum iuxta facultates ecclesiae, cum ueste serica interiori, & exteriori, & cum uase argenteo, & corporali benedicto, ad retinendum ipsum sacramentum, cum simili operculo, mutetur saltem quolibet octauo die, & antiqua sumatur, ne aliqua corruptio in ipsis speciebus generetur; † et si praepositus ipsi sacramento incaute Eucharistiam dimiserit, puniatur iuxta sacros canones, suspensione trium mensium ab officio cap. 1. de cust. Eucha. cap. sane, de celeb. miss. et si maior fuerit culpa, aut negligentia, maior detur pena. addendō, vel diminuendo secundum causam facti. l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de his qui not. infam. & sic arbitraria pena: cap. de causis. de offic. deleg. unde ad simile propositum de diligenti custodia dicebat Origenes antiquus doctor. q̄ circa conseruandum corpus eius maxima uentenda est cautela, quia cum ipse sit totum bonum nostrum, sicut uerus thesaurus animae nostrae custodiendus est. qui dixit Matth. cap. 6. ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. † Et primo prohibeatur expræsse ne in tabernaculo sanctae Eucharistiae, paenitus aliud detineatur, nec alia sacramenta, quae alio honesto loco retinenda sunt, aduertendo, q̄ multi superstitiosi tenent pecunias secretas, candelas oblationum, & forsan inhonesta tractantes, cū cartis, & characteribus, unde imponatur pena grauissima, etiam excommunicationis lat. sent. namq. praesentia saluatoris non debet prophanari suppelletilibus, & imunditijs. ubi Angeli feruiunt,

uiūt, & maiestas diuina adoratur. Psal. 137. in conspectu Angelorum psallam tibi, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo. Exo. c. 5. Terribilis est locus, ubi Deo sanctificat. & ibi dominus ad Moysen locus in quo stas terra sancta est, solue calciam tuam de pedibus tuis. Perpetuoq. caueatur, vt lampas ante sanctam Eucharistiam semper ardeat, & in nocte, dieq. propter reuerentiam sanctissimi sacramenti, & vt ingredientes ecclesiam, sciant ubi primum adorare debeant presentiam saluatoris nostri, cum cautela etiam, vt diligens inquisitio adhibeatur, ne in lampadibus ipsis quid curiosum misceatur, vt experientia vidimus, de quo aduertendum, ne per in curiam aliorum, diuina indignatio grauius exardescat. c. sane de celebr. Miss. sed omnes genibus flexis adorent sanctissimum sacramentum, cum deuotis orationibus iux. sacros canones, & constitutionem Pij V. Pont. Max. incip. cum primum 1566. pontif. 1. §. Vt igitur ad imitationem Urbani III. qui in sua const. clem. 1. de reliq. emen. sanct. multa disponit, & inter alia inquit: vt quia per mortem homo corruerat, & per cibum ipse releuaretur ad vitam, cecidit homo per cibum ligni mortiferum, releuatus est homo per cibum ligni vitalis, & sequitur ideo adoratio fideles tam admirandum sacramentum, recolunt beneficiū, plerumq. quia cuius donum, vel munus frequentius aspicitur, huius memoria strictius retinetur. vers. huius memorialis. Instructus est clericus, et ipse populus in hoc sacramento non esse alterationem corporis Christi, sed accidentium, panis conuertitur in corpus Christi. de cons. dist. 2. cap. panis.

per consecrationem enim panis, & vini fit conuersio totius substantiæ panis in substantiam corporis domini nostri. & totius substantiæ vini in substantiam eius sanguinis, sic confessa fuit semper sancta ecclesia. ead. ses. 13. cap. 4. vt anathema iudicetur, qui dixerit in ipsis accidentibus remanere substantiam panis, & vini. ibidem can. 2. & infra. lib. 6. de sacramen. latius dicemus: neque ibi posse causari alterationem corporis Christi, sed accidentium, namque sanctissima humanitas Christi diuinitati vnita, corrumpi non potest. Psal. 15. non dabis sanctum tuum videre corruptionem: & dixit not. Archid. in cap. quia corpus. de consecr. dist. 2. quem vide, q. gratia fuit data corpori Christi, vt non posset in morte detineri, aut corruptioni subiaceri, vnde si forte corruptio aliquando apparet, est in accidentibus, non in humanitate Christi, quod Domini mei episcopi attendere debent, ne errores nascantur in mentes fidelium, & corrigere defectus, si qui sunt: & quod ab omnibus hoc admirabile sacramentum Eucharistiæ adoretur cultu patriæ, cum eodem Deum ibi presentem esse, omnes credere debent, quem Magi procedentes, & Apostoli in Galilea adorauerunt. ead. ses. 13. cap. 5. etiam cultu externo, & publice adorandum. can. 6. eod. loc. adducto. si quis dixerit in sancto Eucharistiæ sacramento Christum vnigenitum Dei filium non esse cultu patriæ, etiam externo adorandum, atq; ideo nec festiua peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus. secundum laudabilem, & vniuersalem ecclesiæ sanctæ, ritum, & consuetudinem sollempniter circumgestandum, vel non publice, vt adoretur a populo

propo-

proponendum, & eius adoratores esse idolatras. anathema sit. Psal. n. 69. dicit, & adorent eum omnes Angeli eius, & quod eius sumptio est duplex sacramentalis, & spiritualis. sic S. Tho. 3. part. quæst. 80. hortando omnes, vt vtroque modo, & sacramentaliter, & spiritualiter Christum sumant. Vnde docendi sunt de fructibus tanti sacramenti: de quibus infra. Sanctissimeque ex antiqua consuetudine ipsam Eucharistiam in sacrario asseruari sancta ecclesia morem retinuit. iux. constitutionem. Inno. III. in Conc. Gen. de cust. Euch. cap. 1. & ead. ses. 13. c. 6. & can. 3. Si quis dixerit non licere sacram Eucharistiam in sacrario asseruari, sed statim post consecrationem, assistantibus necessario distribuendam. anathema sit: sic igitur doceatur plebs, cum in Missa eleuatur hostia salutaris. vel alijs ministratur, aut cõseruatur, flexis genibus se inclinet. de celeb. miss. cap. sane. §. sacerdos. ubi transgressores puniri debent a prelati, & dura reprehensione digni sunt, qui in eleuatione corporis Christi, moniti, vt genuflectant, parietibus, & columnis adherent. Maxima item pietate, simulque sanctitate institutum est, ipsam Eucharistiam ad infirmos honorifice duci. eod. cap. 6. & can. 7. si quis dixerit non licere, vt Eucharistia ad infirmos honorifice deferatur. anathema sit. & eod. cap. sane. ubi instruitur presbyter eam deferre habitu decenti; supposito mundo velamine, & cum superpellicio, lumine præcedente, cum omni reuerentia, & honore. vultu dimisso ante pectus, similiter cum vase argenteo, vel saltem in calice, velo serico cooperto, non tamen in vase vitreo, deferaturque duæ particule, vt in regressu ado-

retur ab omnibus, cum pallio honesto, præcedente tintinnabulo. vt cuncti genuflectant. Gul. in ration. lib. 4. cap. 41. nu. 53. & si ex copia infirmorum (vt nunc est) omnes particule ministratæ fuerint, vt nulla remanserit, redeat sine sollempnitate, & veste, ne populus ex ignorantia adoret tabernaculum. eod. cap. sane. ubi Abb. not. eamq. deferat non alius nisi sacerdos. de consecr. dist. 2. cap. peruenit. vel stante necessitate, aut sacerdotis absentia diaconus. 93. dist. cap. presente. optimumq. esset, ubi fieri potest introduci societatem corporis Christi, & interim ad sit semper clericus, qui cum ipso sacerdote ministrante orationes & preces recitet, nec examinari prætermittatur, quæ ceremoniæ, quiritus, quæve preces obseruentur circa infirmum, ad hoc, vt omne vanum, & curiosum tollatur. Item, vt omnes credant de hoc sanctissimo sacramento diffinita a sancta ecclesia in Conc. Trid. ses. 13. per vndecim canones. vt bene explicat. Nauar. in man. cap. 22. nu. 10. vers. circa materiam. contra quæ diffinita, si quis contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere præsumpserit. anathema iudicatur. ibi. can. 11. in fi. Cum enim in Concilijs generalibus auctoritate Romani Pontificis in dictis, veritas est manifestata, non debent homines nisi amplecti, & credere, sicuti de quatuor principalibus Concilijs dicimus ad instar quatuor euangeliorum. c. sicut. 15. dist. idq. cauendum est, quam primum, ne circa hoc sanctissimum sacramentum, & reliqua fideles aliquo modo vacillent, sed fide adhereant Deo, a quo per fidem, & gratiam, habetur cognitio veritatis, & ordo

do dilectionis, cum natura fides sit primus habitus virtutum, vt dicunt omnes theologi, & infra dicemus suo loco. **12** co. † ipsa est enim initium, & fundamentum nostrę salutis humanę, radixque omnis Iustificationis, vt in decreto eiusd. Conc. Trid. legitur. *sess. 6. de iustif. c. 8.* sicuti laicus dixi in famil. sing. in. l. si. nu. 8. & ad hoc de Eucharistia, dicit can. nu. 10. fides hoc postulat, ne de his, quę diximus, aliis que similibus ad hoc mysterium pertinentibus, quidq. dubites? id fiet, si simpliciter in fide, atque sententia ecclesię, vt est sane necessarium per omnia acquiescas: cum firmiter sit credendum, fidei numq. posse subesse falsum. S. Thom. 2. 2. quęst. 1. ar. 3. dixit enim veritas. Luc. cap. 21. cœlum, & terra transibunt, verba autē mea non transibunt, vt sic dubitare nūquam liceat an vera sint: de quo ponūt doct. in cap. dubius. de her. Mart. Nau. cap. 11. sui man. nu. 18. cum alijs infra **13** dicēdis. † Sitq. diligens episcopus in supradictis extirpare zizanas, & spinas, quas diabolus in ecclesia Dei supereminare studet. 1. Petr. c. 5. *sess. 14.* eiusd. Conc. de sacr. extre. unct. in princ. & c. 2. vbi dicitur, qd diabolus per omnē vitam captat occasiones, vt quomodo possit deuorare animas nostras, calcaneosq. insidians. supracap. 3. post. nu. 9. & Matth. cap. 13. cum dormirent homines, venit inimicus eius, & supereminavit zizania, in medio tritici, & abijt, fortius oppugnās Religiosos, qui habent curam aliorum, vt per ruinam vnius, qui præest, fiat omnibus scandalum, & impediatur fides per conuersationem pessimam clericorum, vt dicit **14** Orig. super Ezech. homil. 7. † Nam inuidet quod homo creatus de limo ter-

rię, teneat charitatem, quam ipse retinere nequiuit (quia noluit) Abb. i cap. 1. in princ. de sum. Tri. vbi qd vitur libero arbitrio ad malum, & tentat illos (præcipue in hoc sacramento) quos reputat meliores. archid. in cap. nerui testi. 13. dist. bonum semper vertens in malum. Nosq. fideles baptismo sancto insignitos durius opprimit, dolens a suis faucibus ereptos, & quærens omni via rursus, in suam potestatem redigere. scribit do. Card. Hosi. de sacr. matric. cap. 55. in princ. & de sacr. confirm. **15** c. 38. † sic igitur per superbiam, & inuidiam factus est pater mendacij. Alpho. Aluar. in suo spec. cap. 78. & eius imperiū dicit tex. Conc. Trid. *sess. 5.* in princ. de pecc. orig. §. si quis non confitetur, ibi; qui mortis deinde habuit imperium, hoc est diaboli, & conatur semper amorem redemptoris nostri ex cordibus fidelium expellere. idem, dom. Card. Hosi. lib. 4. de tradit. fol. 443. Vnde legimus Basilium magnum dicere. Diabolum bis nobis contrarium, & cum ab initio eiecit, & cum reditum nostrum contendit turbare, ex inuidia, quę proprie est ipsius vitium, cum peccatores confisi de misericordia omnipotentis Dei recurrunt ex corde ad penitentiam, quę est secūda tabula post naufragium. c. secunda, de pen. dist. 1. quę tanto fortius displicet diabolo, quanto spem conceperat possidendi. **16** † Hęc denique prouideat episcopus, vt omnes tam venerandum sacramentum, quod est spiritualis cibus animarum, quo alantur, & confortentur viuētes. vita illius, qui dixit, qui manducat me, & ipse viuet propter me, gratia augetur, iux. Conc. Flo. & omnem effectū, quem materialis cibus, et potus quoad vitam


vitam agunt corporalem, hoc idē quo ad vitam spiritualem, & hoc sacramentum operatur, frequentent, & adorēt, debitaq. reuerentia custodiant, & retineant, iuxta sacrosanctę ecclesię, cęmonias, & ritus. † Quos ritus si quis contempserit, aut pro libito omittit, sine peccato a ministris, aut in nouos alios permutari posse dixerit, anathema sit. & iudicandus est. & diffini-


tum ex eod. Conc. *sess. 7.* de sacram. Ingen. can. 13. quis nesciat inquit Innocen. in cap. fin. 11. dist. aut non aduertat, id, quod a Principe Apostolorum Petro Romanę ecclesię traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari, quia omnes, qui sacris mancipantur ordinibus, canonicis regulis tenentur astricti. cap. quamquam. 23. dist. &c.

DE CRISMATE, ALIISQUE SACRAMENTIS, eorum retentione, & visitatione.

CAP. SEXTVM.

S V M M A R I V M.

- | | |
|---|---|
| <p>1 ucharistia excellentia ex quibus cognoscatur.</p> <p>2 Crisma singulis annis, est conficiendum.</p> <p>3 Crisma ex quo conficitur, quid significat, & ad quid.</p> <p>4 Oleum cathecumenorum quibus vstibus appropriatum sit.</p> <p>5 Clodoueus Primus Rex Francia oleo cœlitus dimisso fuit vnctus.</p> <p>6 Oleo infirmorum quando vtatur sancta ecclesia.</p> <p>7 Oleum esse consecratū an sit de essentia sacramenti.</p> <p>8 Sacramenta an omnia sint necessaria homini accipere, aut aliqua uolūtaria.</p> | <p>9 Oleis consecratis virtus additur.</p> <p>10 Oleum non consecratum, si addatur consecrato, an consecretur.</p> <p>11 Crisma potest confici tempore interdicti.</p> <p>12 Episcopus in quibus debet aduertere circa visitationem horum sacramentorum. num. 14.</p> <p>Vtens veteri oleo grauissime peccat. eo. num.</p> <p>13 Sacerdos accipiens præriū pro concessione crismatis grauiter peccat.</p> <p>15 Sacrilegi in crismate, & in alijs solent nefaria committere.</p> <p>16 Sacramentorum abusus est grauissimū peccatum.</p> |
|---|---|

1 acrisantissimę Eucharistię excellentia, † ex eo magis ab alijs sacramētis dignoscitur, nā licet alia sacramenta sanctificandi habeant vim, tunc tamen, quā-

do quis illis vitur, at in ipsa Eucharistia ipse Christus sanctitatis auctor, ante ipsius vsum est: memor. *sess. 13.* Cōci. Trid. de hoc sacr. cap. 3. incontinenti cum sacerdos illa verba protulerit. hoc

hoc est enim corpus meum. cui dominus subiunxit, hoc facite in meā commemorationem. Luca. 2. ad quod demonstrandum idē dicit Urbanus III. Alia namq. quorum memoriam agimus, spiritu, menteq. complectimur, sed nō propter, hoc realem eorum presentia obtinemus. In hac vero sacramentali Christi commemoratione Iesus Christus sub alia quidem forma, in propria vero substantia est nobiscum. clem. unica. de rel. & ven. sanct. Ideo in tractando de ipsa in uno loco tantum dici volumus, vt separatim ad alia deueniretur. quod & ipsa practica visitandi confirmari cōpertum est: quamuis Sum. Pont. sub vno titulo de omnibus dixerit. lib. 3. decret. tit. 44. quare de ³ crismate. alijq. sacramentis, oleo scilicet cathecumenorum, item oleo infirmorum dicere hic restat, qua ratione retineantur, quave attendenda sint, sed primo aliqua de ipsorum institutione, significationeq. iuxta solitū dicamus. ² † Idq. ante omnia memoria reducendum est. quod scribit Fabianus Papa, (qui fuit. 19. a beato Petro. an. domini. 242.) episcopis orientalibus in secunda epistola. reprehendens ipsos nō conficientes crisma singulis annis: errant, qui talia excogitant, & mente vesana potius quā recta sentientes hæc dicunt. In illa enim die dominus Iesus. postquam cœnauit cum discipulis suis, & lauit pedes eorum (sicut a sanctis Apostolis, prædecessores nostri acceperunt, & nobis reliquerunt) crisma conficere docuit, ipsa enim lauatio pedum nostrum significat baptismum, quando sancti crismatis vnctione perficitur, & confirmatur. sicut igitur ipsius diei sollempnitas per singulos annos est cele-

branda, ita ipsius sancti crismatis confectio per singulos annos est agenda, et de anno in annum renouanda, & vetus crisma in sanctis ecclesiis cremandum, ista a sanctis Apostolis, & successoribus eorum accepimus, & vobis tenēda mādamus: hæc sancta Romana ecclesia, & Anthiochena a tempore Apostolorum custodit, hæc Hierosolimorum & Ephesianorū tenet, in quibus Apostoli præfidentes docuerunt, & vetus crisma incendi, & non amplius, quā vno anno vti permiserunt, meminit Grat. in cap. omni tempore de conse. dist. 4. & dist. 3. cap. in litteris vestris. nec sine dicto crismate ad baptismum ingredi licet. cap. nullus presbyterorum. ead. distinct. † est autem crisma tāquam alijs principalis, quod fit ex oleo designante nitorem conscientie, & balsamo, per quod odor bonæ famæ denotatur. cap. 1. de sacr. vnct. extrem. Psalm. 44. Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis, ex natura olei, & proprietate, cum ardens illuminet, & medicans sanet, & aquis infusum, perspicuas eas reddit, sic, & gratia Spiritus sancti, quæ flamma charitatis, & splendore sapientiæ, animas illuminat sua clementia, perueniam peccatorum, vulnera sanat, & admixtione virtutis suæ aquas baptismi ad effugandas peccatorum tenebras veraciter illustrat. Gul. in ratione. lib. 1. cap. 7. quod balsamum ad id deputatum episcopi de facultatibus ecclesiæ suæ, emere debent. cap. statuimus. 1. q. 1. postea certis precibus, cæremonijsq. distinctis cōficiendum, prout in Pontif. par. 2. adnotatum est, ex eoque crismate postea benedicuntur fontes baptismales, calices, patenæ, consecrantur ecclesiæ altar-

ria,

ria, pueri in fronte, episcopi in capite, in manibus. cod. c. est expressum. Aliud ⁴ est oleū cathecumenorum. † Quo pueri baptizandi vnctur in pectore, scapulis, manuq. præsbiterorum, cum ad sacerdotium promouentur, quod etiā seruit ante consecrationem ecclesiæ, vel altaris. In pectore enim cum inuocatione sanctæ trinitatis, vt nihil mali latentis inimici, in eo remaneat, sed mēs eius confortetur in fide sanctæ Trinitatis, & in scapulis, vt vndiq. muniatur, & roboretur per Dei gloriam ad bona opera facienda, & ipsum oleum cathecumenorum habens particularem benedictionem, vt dicit Gul. lib. 6. c. 74. nu. 21. in suo ration. & seruiens ad purificationem, & tutelam, & quo Reges, et Principes in sinu, & humero unctur, idque ex antiquo receptum est. † ⁵ Vnde legimus de Clodoueo primo Rege Franciæ in eius sacratione, cum præfactum oleum de esset siue incuria ministrorum, siue alia ex causa, de celo phiola, seu ampulla olei per columbā ad manus Remigij Pontificis allata est, quo ipse Clodoueus est vnctus, ceterique Reges Franciæ sacrantur, ut refert Gul. bened. in sua longa repetitio. cap. Raynuntius, in verb. duas habens; nume. 80. prima parte; fol. 17. detesta. & Cassan. in sua glor. 5. parte, confid. 31. fuerat enim ipse Rex ex precibus continuis vxoris, & ex miraculosa victoria in Alemanos consequuta ad fidem Christi conuersus, inuocauerat Deum pro victoria habenda, promittens se ad fidem reuersurū, nunquam enim Deus deest inuocantibus se, cum sit fidelis ad omnes, Psalm. 110. & facit voluatarem timentium se. Psalm. 144. & Iosue, cap. decimo, obediente do-

⁶ mino voluntati hominum. † Est, & tertium oleum infirmorum, quo in mortis articulo, & periculo, sancta Ecclesia infirmis constitutis vitur, quod alio nomine vnctio extrema dicitur, ex ipsa ratione, quia omnium sacrarum vnctionum, quas Christus sue, ecclesiæ commendauit, vltima administranda sit, ex quo, & sacramentum vnctionis infirmorum, & sacramentum exeuntium maiores nostri dixerunt: vt in catechismo nouo Iussu Pij Quinti Pontifex Max. declaratum est, fol. 341. Iuxta Concil. Florent. producens sanitatem mentis, & in quantum expedit, etiam ipsius corporis. Vnde Gulielm. eodem cap. 75. nume. quinto, sicut mors hominis destruxit mortis authorem, sic gratia quæ per vnctionem morienti confertur, detruit peccata, quæ sunt causa mortis, quia per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors ad Roman. capit. quinto, de quo sacramento. Iacob. Apostol. in sua cano. cap. quinto, inde dicit Augustin. sermo. 215. de temp. quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus, & sanguinem Christi, ille, qui ægrota-
⁷ tat accipiat, & inde corpusculum suum vnctur, vt illud quod scriptum est compleatur, in eodem, dictum scilicet ipsius Apostol. Iacob. cap. 5. † An autem de essentia horum sacramentorū, requiratur oleum esse consecratum ab episcopo, & dicitur quod sic ex vniuersali usu ecclesiæ. eodem cap. primo. Dominic. Sot. in 4. distinct. vigesima-
tertia. quæstion. prima. artic. 3. cap. illud. 95. distinct. vbi ad solum episcopum, in cap. si iubet. 26. quæstio. sexta, & capit. vbi præsbiter numquam

D crisma

crisma conficiat, & exinde nascitur apud aliquos dubium, si possit consecrare simplex sacerdos ex commissione Papæ, contra alleg. text. idem domini. Sor. eod. libr. distin. 7. quæst. 1. art. 11. ex multis concludit, quod sic, scilicet de administrando crismate in fronte, ergo, & de conficiendo, ut infra de sacra. confirm. dicam. Idq. conficiens episcopus caueat, ne aliquid accipiat. cap. statuimus. 1. quæst. 1. remouendo abusionem præbiterorum portandi aliquid, cum accipiunt ea sacramenta, ut in multis opus est reformari. † De primo igitur redditur ratio. Namque sacramentorum, licet omnia sint necessaria ad salutem in ecclesia Dei; tamē quo ad nos ad accipienda illa, quædam voluntatis, quædam omnino necessitatis, de quibus est tex. in cap. ueniēs, de transact. notata gl. eiusd. cap. Abb. in cap. quanto. num. 4. de consuet. gl. in cap. remissionem, 1. quæst. 1. & cap. si iustus ead. quæstio. in necessariis requiritur sanctificatio ad sollempnitatē, non autem ad necessitatem, sicut de baptismo, quem aliquando, in casibus necessitatis in aqua pura administramus: sed in his quæ sunt perfectionis requiritur sanctificatio materiæ ad sollempnitatem, & necessitatem, ut in crismate, & in aliis oleis prædictis consecrandis. Astenf. lib. 4. de sacra. confirm. ar. 3. vnde dixit Inn. in eod. c. 1. de sacra. vnctio. q. qui fuit vnctus simplici oleo iterum sancto crismate liniatur. † Ex quibus oleis consecratis maxima provenit virtus, & vis, cum ex eorum vnctioe multos legatur sanatos ab Apostolis. Marc. cap. 6. dom. Card. Hof. de fac. extrem. unct. cap. 49. fol. 274. nã si primo, quàm verba proferantur non

sunt sacramenta, accedat verbū ad elementum, & sic fit sacramentum. dicit August. de sacra. baptis. in cap. detrahe verbum. 1. q. 1. sunt etenim verba necessaria. in cap. sic autem, in glos. ead. caus. etq. quia in verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, de ipsis plura leguntur in Concil. Flor. sub tit. de sacra. nou. leg. vbi effectus cuiuslibet sacramenti narratur, per Gul. citato cap. 74. & in Conc. Tri. sess. 7. in prope. per sacramenta omnis vera iustitia, vel incipit, vel cœpta augetur, vel ammissa reparatur. † Quibus cōsecratis si aliud oleum non consecratum addatur, omne fit consecratum. arg. c. quod in dubiis. de consecr. eccl. vel alt. quia liquores mixtione confundunt. Abb. in eod. c. & est cōmunis opinio, sicut de aqua benedicta dicimus, cui si addatur non benedicta, vtraque remanet benedicta, per eundem tex. c. quod in dubiis, sum. in verb. aqua. non tamen de nino addito sacramento altaris. c. cum Martha. §. quæsiuisti. vers. præterea. de celeb. Miss. vbi omnes not. & S. Thom. 3. par. q. 77. art. 8. syl. in verb. aqua. nu. 3. Abb. in præalleg. cap. quod in dubiis, quia differt inter consecrationē, & sanctificationem. Gul. in ration. lib. 6. cap. 75. num. 12. rationem assignat. † Nec horum sacramentorum consecrationem in die Cœnæ Domini impedit generale interdictum, nam cum, & eo tempore uti possimus, fortius videtur permissum confici. cap. quoniam, de sent. excom. lib. 6. licet non pulsatis campanis, & alta voce, ut doct. ibidem dicunt. Hosti. in cap. permittimus, eod. titu. Abb. in cap. quod in te. de pœnit. & remis. quamuis non omnibus postea vtamur, nam, & oleum infirmorum non ministratur.

ministratur. Couar. in cap. alma mater 2. part. §. 2. & 3. de sent. excom. lib. 6. infra lib. 2. cap. 32. nu. 3. de eodem est verbum repositum. † In his igitur visitandis, id principaliter examinet episcopus, si sacerdos aliquis (extra casum necessitatis) de veteri oleo uti ausus fuerit, nam pro tantæ temeritatis ausu, in sui ipsius damnationis profert sententiam. de cons. dist. 4. cap. si quis de alio. gl. in cap. quoniam, de sent. excom. lib. 6. quia venit cōtra antiquissimam constitutionem ecclesiæ. supr. num. 2. is enim dicitur casus, necessitatis, quando imminet mors, sic dicit tex. eiusd. cap. si quis, ibi, nisi præocupante morte. † Vel si præcio alicui concesserit grauissime puniatur. cap. si quis. 1. q. 3. c. placuit. cum. c. seq. ead. caus. q. 1. sed quisq. a proprio episcopo accipiat per se, aut alium eiusdem ordinis, non per minorem clericum. cap. præbiteri. de cons. dist. 4. quod facit contra parochos hodiernos, qui ad accipiendam raro mictunt alium sacerdotem, sed clericum etiam primæ tonsuræ, quod aduertendum est, detestando quorundam sacristarum abusum, qui Archipræbiteris, plebanis, cæterisque de prouincia, seu diocesi ad ipsorum petitionem accedentibus, non aliter, nisi onis, aut pecunia, aut etiam oleis acceptis cōcedant: quod, & vtrūq. in priori, & post modum in hac ecclesia reformari duximus. † Atque adnotetur in quibus vasibus asseruentur, q. sint argentea, vbi facultates ecclesiæ suppetunt, vel saltem stannea, bene cooperta, & cum inscriptione sua de oleo, quod in vnoquoq. vasculo continetur, ne in administratione cōfusio eueniat, errorq. succedat vnum pro alio admi-

nistrando, in loco honesto, & decenti recondatur, non tamen in tabernaculo sanctissimæ Eucharistiæ, vbi nihil præter ipsam stare debet, nec patiatur eadē tria vasa stare vnita, sed vas olei infirmorum omnino separatū ab aliis. potest tamen ferri, quod in multis seruetur ecclesiis, vasa crismatis, & olei catholicorum esse iuncta cum bombici, mixtim cum oleo. quæ tamen retineatur debita sollempnitate, omni macula purgata, & sub clauibus fideliter custodiantur. præpositumq. bonæ esse opinionis, ne quid fordidum, & indecens succedat, alias grauitè puniatur, cap. 1. de custod. Euch. † Et ibidem Abb. in prin. dicit esse vigilandum ne cum istis sacramentis sacrilegi aliqua nefanda præsumant exercere. quos, sæpe panitos miraculose visum est, recitat Ioan. Andri. in rub. de celeb. Miss. Paul. Grill. in suo tract. de sortileg. & experientia uidimus in multis, quorū facta melius est tacere, sed pena alios deterret, quæ exinde esse debet publica, cum publice scandalum ortum est, insurgat prælatus cōtra hos nepharios homines. Nam Balthasar Rex Babylo-niæ nocte interfectus est propter prophanationem vasuum apportatorum a templo Hyerusalem. c. uestimenta cum glo. de consecr. dist. 1. quia pro talibus præsumptionibus dominus iratus plagas mictit, populo suo, in c. in sancta Apostolica. ead. di. † Nempe horum sacramentorum abusio grauissimum est peccatum. Abb. in cap. 2. & per tot. de sortil. & si inuocatio demonū ad ea, quæ ad ipsos minime pertinent interueniat, hæresis crimen incurritur, plene not. Grill. eod. trac. quæst. 10. nu. 15. idque summopere curandum est,

eum aliqui simplices sacerdotes, a quibusdam, vetulis maxime multis persuasionibus ducantur, vel aliquid olei consecrati, sub specie boni committendi concedant, vel etiā ipsi aliquas preces nepharias admisceant, ut eod. not. trac. in fin. per quat. vlt. qq. differitur. ideo bonum est in hoc casu addere penam excommunicationis late sententię, ne ad alium vsum præter inductum a sancta ecclesia, quis eis vtatur, & cum

quid euenerit, seuerissime in eum inuehat, & vt alij terrore commoti a similibus etiam in cogitatu arceantur: & hic est vbique vnus de casibus episcopo reseruatis, ordinando insuper, q̄ ipsa vasa sint benedicta ab episcopo, vt in Pont. fol. 164. & cum ad baptismi fontem deferuntur, sit sacerdos cum superpellicio, & stola indutus, vt reuerentiam in omni actu exerceat, sicut infra de ipsis exercēdis expræssius dicemus.

DE FONTIBUS BAPTISMALIBUS.

CAP. SEPTIMUM.

S Y M M A R I V M.

- 1 **B**aptismus est necessarius ad salutem.
- 2 Baptismus duo requirit.
- 3 Aqua circa quatuor solet benedici.
- 4 Aqua fontis baptismalis consecratur oleo vntionis.
- 5 Aqua fontis baptismalis nõ est sacramentum, in quo admoneatur populus. nu. 6.
- 7 Aqua que dicatur sanare.
- 8 Aqua dicitur causa instrumentalis nostrę regenerationis.
- 9 Baptismus conuenienter fuit institutus in aqua, & quare.
- 10 Sacerdos non debet baptizare nisi ex aqua benedicta.
- 11 Laicus an possit baptizare in aqua.

BAPTISMVS Ianua omnium sacramentorū. † Necessarius ad salutem, sess. 7. in Concil. Trident. de ba-

- 12 Pueri sunt cito baptizandi, vbi multa de ipsis notantur.
- 13 Circumcisio fuit figura baptismi.
- 14 Ioannes Baptista, quomodo dicebatur baptizare.
- 15 Baptismus Ioannis an fuerit necessarius, & in quo differat a baptismo Christi.
- 16 Fontes baptismales quales esse debet.
- 17 Fons baptismi tenendus est in omni ecclesia curata. nu. cod.
- 17 Cōpatres quot possint esse in baptismo.
- 18 Liber baptizandorum debet confici, et qualiter.
- 19 Cognatio, quę contrahatur in baptismo.

ptism. cano. 5. cap. maiores, eod. titu. nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto non potest introire in regnum cęlorū. Ioan. 3. hoc est insignitus carathere

charactere sancti baptismi, mareatur ingredi cęlestem aulam, quę sancta sanctorum dicitur: firmissime tene, & nulloatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri, & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum, mortiq. subiectum, & ob hoc naturaliter irę nasci filium, de qua dicit Apost. eram enim natura filij irę, sicut, & ceteri, a qua ira nullus liberabitur, nisi per fidem mediatoris hominis Iesu Christi. cap. 3. de consec. distin. 4. & sunt verba August. & in cap. cathecumenum. ead. dist. quamuis aliter bonis operibus defunctum vitę habere non credimus. vnd. Mat. c. 16. qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit: quia cunctis hominibus baptismus necessarius ad salutē, inde sancta ecclesia. ead. sess. 7. can. 5. si quis dixerit baptismum liberum esse, non necessarium ad salutem anathema sit.

2 † Nec misterium deest, cum duo sint necessaria ad baptismum, aqua, & uerbum, ex quibus fit sacramentum, c. si. de baptism. fit sacramentum, cum uerbum accedit ad elementum, si detrahis uerbum, non erit sacramentum. 1. q. 1. c. detrahe. vbi subdit August. unde ista tantę virtus aquę, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente uerbo, aliud est sonus transiens, aliud virtus manēs, qui enim sine inuocatione trinitatis merus fuerit, sacramentum regenerationis non habet. cap. in synodo. de cōsec. dist. 4. renascitur homo ex aqua visibili, sacramento, & spiritu inuisibili. ead. dist. in prin. necessarium est visibile sacramentum aquę ad ablutionem visibilis corporis, sicut necessaria est doctrina inuisibilis fidei, ad sanctificationem inuisibilis animę. † Aqua enim ex

quatuor solet benedici. Gul. in ration. lib. 4. cap. 4. circa fin. circa purgationem, & non est in usu, in dedicatione ecclesię, & altaris, & ab episcopo tantū. Tertio quia in ecclesia aspergimur, quę sale miscetur, quia per aquam confessio, ex sale amaritudo denotatur, ex aqua populus aspersus sanctificatur. de cons. dist. 3. cap. aquam sale. & cap. nec quemquā, dist. 4. singulis dominicis in ecclesia vtendo, quarto benedicitur aqua baptismi, quę, & sine uerbo sacramenti remanet benedicta, & sacraglo. in eod. cap. 1. de consec. distin. 4. † Nam & crismatur addito oleo mysticę vntionis, per cuius admixtionem vnio Christi, & ecclesię significatur, quia Christus est crisma, aqua populus, & exinde effectus baptismi magis declaratur, quod non semper, sed certis sollempnibus diebus fit, vt in uigilia Resurrectionis dominicę, & in uigilia Penthecostes, iuxta consuetudinem ecclesiarum, & instructionem parochorum ex catechismo nouo, Rō. fol. 213. Gul. in ration. lib. 6. cap. 106. per dationem Spiritus sancti, quia in baptismo, & sepulturam Domini representamus, & eius mortem, a qua baptismus plenam recipit efficaciam. ibid. nu. 2. † Aqua igitur sic benedicta non est sacramentū, sed sanctificatio, & purificatio. eod. cap. aquam sale, cui tunc virtutem esse tributam cognouimus, cum ipse Christus domine noster a Ioanne in Iordano flumine uoluit baptizari. Matth. c. 3. sed fit sacramentum cum uerbum accedit ad elementum, per supradicta, quia aqua sine prædicatione dominicę crucis ad nullos usus futurę salutis est, cū vero salutaris fuerit crucis mysterio cōsecrata, tunc ad vsum spiritalis lauacri,

& salutaris poculi temperatur. confert enim aquæ baptismus ad Dei cultum, quia impletur, quod Deo placuit, & quia regenerato ex aquis, & Deo renato fragilitas prioris natiuitatis, quæ per hominẽ facta est amputatur, & sic peruenitur ad salutem. † In quo est diligenter aduertendũ, vt excludatur opinio eorum credentium aquam solitam asseruari in fonte baptismatis esse proprie sacramentum, quod utiq. est falsum, ut ex supradictis colligitur, & ex S. Thom. concludunt omnes. Domi. Sot. in 4. dist. 1. q. 6. ar. 1. fol. 139. & in id vulgum errare sæpẽ conspeximus, est tamen res sacra, sed non sacramentum, nisi in prolatione vltimę syllabę formę traditę, pro administrando ipso sacramento, dicit gloss. eiusd. cap. 1. de cons. dist. 4. † Et licet aqua multipliciter dicatur gloss. in cap. omne crimen, de cons. dist. 2. tamen secundum Beatum Ambrosiũ, aqua illa sanat gratia Christi, non omnis. de sacr. lib. 1. cap. 5. ideo benedicitur aqua baptismalis oleo vntionis. domi. Card. Hof. contr. Brent. lib. 3. fol. 285. & cum maxima significatione: sicut de aqua, quæ additur ad sacramentum altaris dicimus, & quia ex testimonio patrum credimus sic Christum fecisse in illa sancta cęna, & quia conuenit representationi dominicę passionis, cum sanguinem, & aquam ex eius latere exisse testetur Ioann. cap. 19. primum probatur. de consecr. dist. 2. cap. 4. aliud. cap. 3. cum seq. item, & de vnione populi ad Christum. c. cum omne, cum gl. ead. dist. In Conc. Triden. sess. 22 de sacrific. Miss. cap. 7. † Hęc igitur aqua instrumentalis dicitur causa regenerationis nostrę, de qua Ezech. cap.

36. effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, do. Card. Hof. de baptif. cap. 34. in princ. ideo eam veram, & naturalem esse de necessitate baptismi ecclesia sancta declarauit, ead. sess. de baptif. can. 2. si quis dixerit aquam veram, & naturalem non esse de necessitate baptismi, anathema sit, cum ipsa aqua elementaris cõgruat significationi, baptismiq. effectui, & vlti, cum sit frigida, & lucida, communis, & necessaria, & baptismus dicitur ad reprimendum æstum concupiscentiæ, ad flectendum rigorem inobediencię, ad illustrandum claritatem fidei, & ad introducendum in viam salutis. dom. Card. ar. cęl. de bapt. cap. 11. ex Scoto. in 4. dist. 3. q. 3. † Ideo fuit cõuenienter in aqua institui baptismũ, & propter eius prædictas proprietates, & cum sit communis apud omnes gentes, pauperes, & diuites, nec quis se excusare potest, ex eius carentia, doct. in 4. dist. 3. ar. 1. & 2. part. q. 1. est. n. aqua satis vtile elementum apud omnes nationes. unde dixit Plin. de natur. histor. lib. 31. cap. 1. omnes vires terrę ex aquę beneficio procedere, sic de scriptura sancta dicimus. psal. 31. Verumtamen in diluuiio aquarum multarum ad eum non appropinquabunt, super quo August. quid est diluuiũ aquarum multarum, multiplicitas viarum doctorinarum, quia vna est sancta Dei scriptura, vna Dei aqua, &c. † Sacerdos itaq; non debet ex alia aqua, quàm benedicta (extra tñ necessitatem) baptizare, alias grauius peccaret, omittēs cęrimonias ecclesię, quæ certas præces, certosq. ritus induxit in administratione sacramentorum, quos adhiberi cõfuetos

fuetos; si contēnat anathema iudicāndus est. iux. præscriptum, sac. Conc. Trid. sess. 7. de sacr. in gen. can. 3. quas significationes aquę in fonte baptismi declarat optime Gul. in ration. lib. 6. cap. 82.

11. † Quod, & ideim dicimus de non sacerdote baptizante in aqua sanctificata; quæ licet conferat baptismum, peccat tñ, nisi necessitate ductus ex carentia alterius aquę id fecisset. Ang. baptismus. 5. nu. 12. c. constat. de cons. dist. 4. nam & si laici possunt, non tamen nulla imminente necessitate. ead. dist. cap. in necessitate. & ne quis exeat ex hac vita sine sacramento isto. & mulieres, & pagani conferunt, quando in forma tradita a sancta ecclesia vñtur, cum ea intentione: per ipsam doctrinã patet, cū sit sacramentum necessitatis, merito permissum per absentiam sacerdotis proprii ministri, a quocumque conferri posse. † Sunt autem pueri ducendi ad ecclesiam ad accipiendum sacramentum de sacro fonte, quàm primum ante nonum diem. non autem in dominibus priuatorum clem. 1. de baptif. nisi necessitas, & mortis casus immineant. & in filiis Regum, & post modum in ecclesia seruentur reliquę cęrimonie, iux. ritum ipsius sanctę ecclesię, neq; aliquod remedium sine baptismo pueris adhiberi potest, do. Sot. in 4. dist. 5. quæst. vnica. ar. 2. cauendo disputationem Ambrosij Catharini episcopi Minorensis, Petr. de Soto de instit. sacerdot. de baptism. lect. 6. circa si. ad quæst. vero quare filij nati ex parentibus baptizati debeant, & ipsi baptizari, alias nõ sunt salui. respondet August. in cap. si baptizata. de consecr. dist. 4. quia ex immundo patre nascitur immundus, & licet parenti post conuersionem pro-

pria peccata nõ sunt nocua, tamẽ illis obsunt, qui ab eo generantur, parenti propter hoc non obsunt, quia renatus est, illis autem, qui de illo nati sunt, nisi eodem modo renascantur, quæ a parente contracta sunt oberunt, quia etiã innouatus est pater, non de natiuitate sed de reliquiis vetustatis carnaliter gignit, & filij ex reliqua parentum vetustate carne propagata peccati dånationem sacramento regenerationis euadunt: sed qua pęna puniantur propter baptismum non susceptum, cum non habeant peccatum actuale. dom. Card. eo. cap. firmissime. carent gratia, & habent pęnam damni eternalis: sed non pęnam sensus, nec habent dolorem, aut afflictionem interiorem ex eo, quia de Beatitudine potest haberi duplex cognitio, naturalis, & super naturalis, animæ autem puerorum sine baptismo decedentium vadunt in limbum, habentes cognitionem naturalem, quia intrāt medium cognoscendi intellectuum separatorum, vnde cognoscunt bonum naturale, sed non id bonum, quod sancti possident in cælo, sed id, quod per naturam habetur, possident, atq. dolore, existente eis ea scientia naturali, quã numq. aliquis philosophus in mundo habuit: cognitio naturalis nobis supplantatur per fidẽ, quæ est de gloria, & & fruitione sanctorum in cælo, quàm nec oculus vidit, nec auris audiuit. 1. ad Cor. 2. pueri in limbo nec fidem de beatitudine in actu habuerunt, nec sacramenta fidei susceperunt, nec per reuelationem ergo nec dolent de carentia, cū nemo doleat de eo, quo se priuari nescit. dicunt Theologi, reassumit ex doct. Cassan. in sua glor. mund. 3. part. consi. det. 43. † Vnde nõ differendus eis baptismus,

ptimus, sicut de circumcissione figura baptismi, quæ octauo die fiebat. ead. dist. cap. quod autem. glo. in c. ab exordio. 3. 5. dist. & sic præparatoria ad baptismum, cum ex filiis iræ efficiamur filij Dei Eph. 2. ideo citius infantes ducendi, ne propter ætatis imbecillitatē, mortem incurrant, ac etiam quia ratione baptismi Deus, & Angeli habent maiorem curam illorum ead. sels. 7. de baptism. can. 13. victoria quæst. 34. & sumpta est fontis baptismalis in ecclesia dedicatio ex Iordano flumine sanctificato a Christo domino nostro, qui, ut nostra delerentur peccata, voluit baptizari, non se, sed ut nos purgaret. † In quo sciendum est, quod Ioannes Baptista (quo inter mulieres non est natus maior ex Christi testimonio. Matth. c. 11.) præcursor dñi annuncians, ipsum pœnitentiã prædicando, baptizabat baptismo pœnitentiæ, sed Christo aduenienti gratiam habuit ipsum baptizare. præcedente inter illos diuino colloquio, nam Ioannes cognoscens suum creatorem inquit, ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? cui Iesus? sine modo? sic enim decet nos implere omnem Iustitiã. Matth. eod. cap. de quibus verbis Bern. alleg. serm. 1. de epiph. dom. & Matthæ. capit. 3. Ioann. 1. & sic fuit institutus baptismus, secundum omnes Theologos. victoria. quæstio. 9. de qua sollempnitate fit mentio in ipso die epiph. & in euang. in eius octaua. Ioan. 1. vnde canit ecclesia in hymno matutino.

Lauacra puri gurgitis.

Cælestis agnus attingit.

Peccata, quæ non detulit.

Nos ablucendo substulit.

13 Gul. lib. 6. tit. 16. & 17. sui ration. † Sed

an baptismus Ioanis fuerit necessarius & habuerit alium ministrum. doctores soluunt. erat præparatorius ad baptismum Christi, non perfectum sacramentum, nec conferens gratiam, cum diceretur baptismus pœnitentiæ, non enim renascebantur, qui baptismo Ioannis baptizabantur. de cons. dist. 4. c. non enim & cap. aliud. sed baptismus Christi operatur remissionem peccatorum. sels. 5. Conc. Trid. ante finem. §. si quis: quod autem sit maxima differentia inter utrumque. est diffinitum in eod. Conc. sels. 7. de baptism. can. 1. si quis dixerit baptismum Ioannis, habuisse eandem vim cum baptismo Christi: anathema sit: plura dom. Car. Aracel. de sac. baptism. ca. 7. cum seq. & baptismo Christi credimus. Apostolos fuisse baptizatos. c. quando, & cap. seq. ead. 4. distin. oportuit ergo baptizatos a Ioanne, iterum baptizari baptismo Christi pro salute consequenda. Domi. Sor. in 4. dist. 2. qd. 2. ar. 4. contra opinionem magistri, quæ non tenetur in ead. dist. nulla enim cadit dispensatio quem sine baptismo saluari. Abb. in cap. proposuit. nu 2. de concess. præb. S. Thom. in 4. dist. 17. q. 3. ar. 1. circa finem, & dist. 6. q. 1. ar. 1. eod. libr. etiam quod fuerit sanctificatus in utero, debet baptizari, & sic creditur de beato Ioanne Baptista dominum baptizante, quod, & de gloriosissima Virgine Maria dicere possumus, cum nullo modo sanctitati suæ derogauerit, sed ad honorem eius ponitur, idem Domi. Sor. in 4. dist. 5. q. 16 vnica. ar. 2. † Istis ergo discutis pro aliquali cognitione, in visitatione episcopus videbit, quod in omni ecclesia cathedrali, & curata, sit fons baptismalis, sicut esse debet. Pavi. de visi. 2. par.

q. 3. num. 33. quod sit lapideus, vel saltem æneus, staneatus, inquirendo, si cautes, & nitide obseruetur, ne sint in eo scissuræ, sit in loco conspicuo, non impediat locum, recte, & firmiter clausus, clauis in tuto loco cõseruetur, aqua renouetur diebus sollempnibus statutis, vt supra fuit dictum, & prior ponatur in sacrarium, & sit vasculum pro baptizandis, & illud decens. † Ad sit liber baptizandorum, & videatur quomodo scriptus, si contineat annum, mensem, & diem, cuiusque baptizati nomen, & cognomen, eiusque patrini habeat, qui, & sponsor, seu fideiussor appellari solitus est, cuius fidei, & prudentiæ baptizatus committitur, a quo Christianæ religionis præcepta haurire possit, ad quod, & ipse patrini ex lege se abstrictum esse intelligat, & si ad hoc idoneus non est, vt quia nõ sit instructus fidei rudimentis, vt saltem sciuerit symbolum Apostolorum, orationem dominicam, & salutationem Angelicã, non admittatur. Cum enim ipse ad hoc tenetur, & nefcit, quomodo salutem aliorum consulere potest, si etiam suã deest. argu. text. cap. sicut hi. §. necesse. 47. dist. gl. in c. in baptismo. de consecr. dist. 4. et si nomen parentum ipsius pueri cuiuslibet etiam contineat: atque alterius, ite si parochus ad aliam ecclesiam deputatus transferit, successori suo librum consignet. iuxta etiam dicta in synod. Mediol. prouin. sub amplissimo Dom. meo Dom. Cardin. Borromeo. part. 2. tit. 2. † Nec præter vnum tantum, aut ad summum duos compadres, seu paternos ad leuandum puerum de sacro fonte admitti ordinet ex præscr. eiusdem Concil. Trid. sels. 24. de reform. matri.

cap. 2. ad remouendum quorundam locorum ab usum, obseruatum usque nunc, vt non solum tempore baptismi plures vnus efficiebantur patrini, sed etiam per octo dies expectabantur ad tangendum linteamẽ album, sic populus currebat ad similia digna reformatione: debet etiam parochus docere ipsum patrinum leuantem puerum de sacro fonte exinde, quam cognationem spirituales contraxerit. † Namque inter ipsum, & baptizatum ipsum, & illius parentes, nec non inter baptizatum, & baptizatum, baptizati que patrem, & matrem, spiritualis cognatio contrahitur, prohibito inter ipsos matrimonium contrahi, contractumque dirimi. eod. decr. cap. 2. sels. 24. cautum est, ad cuius declarationem est videre constitutionem Pij V. Pont. Max. in c. cum illius. 1566. an. 1. in princ. & §. nõs piatum. Mart. Nau. in suo Man. cap. 22. nu. 36. cum trib. sequen. licet non referat ipsam constitutionem, aduertit tamen parochum, & bene, num. 40. vt quando puer baptizatur in domo propter necessitatem sine sollempnitate, sed tantum cum aqua elementalari, tunc contrahi compaternitatem, seu cognationem spirituales prædictam, non autem, quando ducitur ad ecclesiam, ad exorcizandum, & ungendum crismate, quia tunc non est sacramentum, sed res sacra, vt supra nos diximus. aduertendo item, quomodo ipse actus sit scribendus in libro, & hæc possunt declarari parochis in visitatione fontis, cetera verò ad complementum materiæ baptismi infra suo lib. de sacram. latissime dicemus.

DE RELIQUIIS SANCTORUM, IPSARUM Veneratione, & Visitatione.

CAP. OCTAVVM.

SUMMARIVM.

- 1 **H**OMO est compositus ex duplici substantia.
- 2 Adorationis tres sunt species, & quæ. nu. 5. & 6.
- 3 Latria cultus est triplex.
- 4 Latria cui debeat.
- 6 Papæ qui cultus debeat.
- 7 Deus quare voluit sanctos suos honorari.
- 8 Reliquiæ sanctorum sunt venerandæ ex antiquissima institutione. nu. 9.
- 10 Theodosii Imperatoris humilitas in veneratione reliquiarum.
- 11 Sanctum venerari cum non sit prohibitum est.
- 12 Corpora sanctorum an liceat transferri.
- 13 Reliquias portare supra an liceat.
- 14 Episcopus visitans reliquias de quibus inquirat.



VM frequentius in ecclesiis maxime cathedralibus reliquiæ repositæ sunt, sub quibus etiam ad honorem Dei ipse ecclesiæ dedicatæ sunt. Ideo ne in ipsarum cultu aliquis abusus oriat, breuiter uidendum est, ad quæ episcopus visitans diligens esse debeat, sed primo aliqua ad cognitionem, & instructionem præmittenda sunt: † Illudq. ante omnia, quod recenset lib. 4. Damascen. quod homo ex duplici substantia compositus est, intellectuali, & sensibili, q̄ & Apost. 2. ad Cor. 4. quem refert Mar. Nau. 1. præl. sui Man. nu. 7. vers. 4. dicit hominem interiorem partem intellectuam, & sic principaliorē, hominem vero exteriorem partem sensitiuam ex tho. sup. eod. 4. c. declarante sic duplicem offerimus Deo in ecclesia adorationem, spiritualem, & tempora-

lem, seu corporalem, prima consistit in interiori mentis deuotione, secunda in corporis humiliatione, & genuflexione prostratione, & alijs signis. dom. Card. de Tur. Crem. in sum. eod. lib. 1. c. 3. §. circa finem. † Item Adorationis tres sunt species, latria græce, latine cultus, Deo debitus, vel exhibitus, seu voluntas impendendi Deo cultum diuinum, & debitum, qui nulli alio debetur; idem dom. Card. de consecr. dist. 3. cap. venerabiles. de quo Apostol. in sua prior. ad Thimot. cap. 1. Soli Deo honor, & gloria. & Isai. cap. 42. in persona domini honorem meum nemini dabo nataq. adoramus Deum diligendo ipsum super omnia, credendo in eum; sacrificia illi offerendo, & super omnia reuerentiam. Archid. eod. cap. venerabiles. Qui etiam cultus. † Est triplex, cordis, oris, & operis. cordis dicitur interior, cum

toto

toto affectu, & studio, & plus est, quam adoratio, & requirit tria, fidē, spem, & charitatem secundum Aug. in Enchy. oris dicitur vocalis confessio, & professio Maiestatis Diuinæ, quàm fideles facimus frequenter, orando, laudando, et psallendo: Apost. ad Rom. 10. prope est verbū in ore tuo, & in corde tuo; corde credit ad iustitiā, ore autē confessio fit ad salutē: operis dicitur, cū quis opere recognoscens, dicit. Tu Solus Dominus, ex parte nostra genuflexione, & prostratione. Isai. cap. 45. Mich. cap. 6. curuabo genua mea, ad patrem domini nostri Iesu Christi: (de quo infra eod. lib. cap. 20. nu. 8. & 9.) tantū Deo debito ipso cultu, vt supra. August. lib. 10. de ciuit. Dei. cap. 13. S. Thom. contra gentes. lib. 3. cap. 120. † & hæc latriæ adoratio debetur etiam hostiæ rite consecratæ, carni Christi, humanitati Christi, vt verbo vnitæ, cruci Christi, in quantum præsentat figuram Christi extensi in ipsa cruce, B. to. 3. part. quæst. 25. ar. 4. optime Florent. in 3. tit. 12. cap. 9. §. 5. vnde versus.

Effigiem Christi cum transis pronus adora.

Non tamen effigiem, sed quod designat honora.

Et sic omnibus alijs mysterijs passionis eiusdem domini nostri Iesu Christi: toti Trinitati unica adoratione, quia vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitatem veneramus. Athanas. in symb. de san. Trini. † Secunda species dicitur dulia, seruitus conueniens creaturis, qua sanctos veneramus, latria debetur domino, dulia seruo, latria, qua Christū veneramus, dulia mundum. gl. de conf. dist. 3. cap. per latum. Archid. eod. cap.

venerabiles. & not. in cap. licet tam de fer. exhibetur creaturæ ex eo, q̄ participat diuinam dignitatem, potentiam, sapientiam, vel bonitatem, licet dulia possit etiam capi tribus modis, proprie communiter, & generalissime. hoc est generaliter, & generalissime dom. Card. Aracel. de præcept. diu. c. 7. alia glo. ad primum. in cap. 2. in verb. in deuotionis de offic. ord. lib. 6. † Tertia dicitur hypdulia; potissima pars, & species duliæ, & maior. cultus conueniens creaturis, ex vnione ad Deum, quæ debetur gloriosæ Virgini, vt Christi matri, licet ratione sui debeatur dulia. hancq. hyperduliæ venerationem non nulli sanctissimo domino nostro Papæ tribuunt, cui omnes fideles prosternuntur ad pedum oscula, non ratione sanctitatis personalis, sed quia est vicarius Christi in terris: & exinde dicit idem dom. Car. eod. cap. 7. factum esse, quod portat crucē infandalijs offerens alijs osculandā, tamquā gerens locū crucifixi, & cui superbissimi tyrāni diademate deposito ad pedes osculados se inclināt: in quo diuina maiestas crucifixi clarescit frater Christoph. a cap. font. in tra. defens. fid. c. 11. & ipse sumus Pōtiffex offert libenter, vt ea humilitate cūcti a se benedicantur. (hocq. maxime prædicamus de Beatissimo Papa nostro Domino Gregorio XIII. Pontifice maximo, cuius rei nos ipsi testes sumus, q̄ anno. 1577. dum ecclesiæ Rauellenti præsideremus, pro negocijs ecclesiæ ad Urbem Applicantes, pluries sanctissimos eius pedes osculati sumus, cum maxima ipsius Pontificis humanitate, & hilaritate, cui Deus vitam concedens omnem tribuat felicitatem, & iterum hoc anno. 1581. & prædicta patent per domi.

domi. Pavin. 2. part. quæst. 10. nu. 112: cum seq. de uisit. Dom. Cardin. Hofi. in libro Confess. cap. 18. fol. 384. † Voluit enim Deus omnipotens, sanctos suos a nobis, & rogari, & venerari. qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, & adepti sunt repromissiones, ad Hebr. cap. 11. & hoc ex triplici causa, & propter nostram inopiam, & propter Dei reuerentiam, & propter ipsorum sanctorum gloriam, & honorē. S. Thom. 2. 2. q. 85. ar. 4. Bonau. in 4. dist. 45. qui in suis reliquiis, & vestibus venerantur, ex quo carnibus nunc sanctis ipsæ uestes adhæserunt. August. de Ciuit. Dei. lib. 1. † Vnde inquit sancta synod. Triden. sess. 25. de Inuoc. vene. & reliq. sanct. & sacr. imagin. post prin. sanctorum quoque martyrum, & aliorum cum Christo viuētium sancta corpora, quæ viua membra fuerunt Christi, & templum Spiritus sancti, ab ipso ad æternam vitam, suscitanda, & glorificanda, a fidelibus veneranda sunt: namq. per ipsa a Deo multa beneficia hominibus præstantur. sunt enim ipsi promptuaria Dei, & pura Christi, habitacula, Spiritus sancti immaculata specula in Conc. 2. Nicæno. 3. sess. † nec est nouum institutum, sanctorū reliquias venerari, sed antiquissima consuetudine ecclesiæ firmatum, vti demonstrat. Domi. Card. Hofius de spe, & orat. c. 58. fol. 397. adducens multorum patrum documenta, & plura Canis. 1. par. de char. fol. 119. cum seq. quia ex antiquissimo tempore id legimus, & pie, ac religiose sanctum. Vnde dicitur, & ipsum Deum conuenienter honorare Reliquias suorum Martyrum, cum in eorum præsentia miracula fa-

10 cit. Flor. in 3. tit. 12. cap. 9. † De mul-

11 tis antiquis Imperatoribus legitur, vt de Theodosio christianissimo Imperatore, cum esset ipse initurus, prælium contra Eugenium, ante Reliquias Apostolorum, & Martyrum circuiuit, & cilicio iacuit prostratus in terra, fidum auxilium polcendo a Deo, sanctorum intercessione, vti in histor. eccles. c. 32. lib. 3. scribitur, & meminit do. Card. Aracel. de præcept. diu. cap. 8. & domi. Cardin. Hofi. vbi supra, & de ciuitate Neapolitana multoties liberata a Barbaris ex ueneratione reliquiarum gloriosi Martyris Ianuarij, refert Thom. Elyf. se legisse in cronicis, in suo clyp. quæst. 27. ar. 6. in fin. ad quod infinita possint duci exempla. (sufficit vnum nunc Patriæ nostræ, & ecclesiæ Rattelensis supra quingentos annos defensæ a bellis, & pestibus Dei auxilio intercessione deuotissimi martyris sancti Pantaleonis, cuius sanguinem in abundantia pro Christi fide sparsum colimus: ac mirificæ virginis, & martyris beatæ Barbaræ, cuius etiam prætiosum caput pro sui creatoris amore decollatum honorifice veneratur, vbi percussio facta ab impio patre Dioscoro proprij sanguinis oblito adhuc miraculose apparet.) † Idq. sciendum est prohibitum esse reliquias alicuius pro sancto venerari, cum non fuerit. Auctoritas enim Romani Pontificis requiritur, vt quem sanctum canonizet. cap. ex eo. de reliq. & uen. sanct. Abb. in c. 1. eo. tit. quem Deus optimus maximus non permittit in hoc fallere. Couarr. variar. resol. lib. 1. cap. 10. num. 13. Inquit enim Innocent. III. in d. c. cum ex eo. Reliquias inuentas de nouo nemo publice venerari præsumat, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint

fuerint approbatæ, & extat decisio eius. Conc. Trid. eod. tit. §. hæc ut fidelius: vbi decernitur nouas reliquias nõ esse admittendas, nisi episcopo recognoscante, & approbante, qui iudicabit, quid obseruandum adhibitis theologis, & piis viris. In secreto tamen potest quis aliquem venerari pro sancto, quãuis adhuc non canonizato. Docto. in sum. in verb. colere, & uerb. Reliquiæ, quæ autem requirantur ad canonizationem sanctorū, aut quomodo, & de quibus inquirendum, est bona gl. in c. 12 vnico. eod. tit. lib. 6. † Item cum vni loco sunt destinatæ reliquiæ, ad aliū trãsferrî nequeunt in scio episcopo. per cap. corpora. de consecr. dist. 1. inde dicit ibi Archid. sacrilegium committere, si quis reliquias sanctorum furetur, nisi a sarracenis furentur, apud quos debito honore non habentur; cum licentia tamen episcopi, vel eius, cui ecclesia commissã est, potest quis aliquam particulã reliquiæ sanctæ habere, sine nota sacrilegij, per eundem tex. & alium clarum. in cap. quisquis. §. si quis domum. 17. q. 4. pœna enim est, quando furtiue, quis accipit, per verbum abstulerit, non quando de licetia, & ad finē, vt maior honor fiat ipsi sancto, cum in pluribus locis memoria eius martyrij pro Christi fide, celebratur, & ueneratur, vel si concedantur pro consecratione ecclesiæ, vel altaris, sine quibus non fit. cap. placuit. cap. de fabrica, de consecr. dist. 1. Gul. in rat. lib. 1. c. 7. nu. 23. (& sic determinauimus hoc an. 1579. de mēse Augusti Neapoli, cum multis theologis, & doctoribus in facto occurrente contra unam opinionem cuiusdam magni viri, qui in alio dicto firmabat.) † An autem reliquias san-

14 ctorum portare super liceat: ex deuotione permittit S. Thom. 2. 2. q. 96. art. vltim. Flor. in 3. tit. 12. cap. 8. Martin. Nauar. in suo Man. cap. 11. nume. 35. vers. 25. sed tamen periculosa res est, propter fragilem naturam, & pronam ad peccandum. cap. omnis ætas. 12. q. 1. gloss. in extrauag. ad conditorem, in verb. licet D. Ioan. 22. 20. quæst. 3. cap. proclius. c. alma mater, cum gl. in prin. de sent. excom. lib. 6. ibi propter peñitiam, & facilitatem hominum ad peccandum. Vt cum animi sit reliquias portando venerari, peccando sit illas dehonestare, & iniuriam ferre, nisi quis se cognoscat fortem in tentationibus, eccles. cap. 31. quis est hic, & laudabimus eum. † In ipsis igitur visitandis debet episcopus diligenter, pie, & deuote inquirendo procedere cum luminaribus, reuerenterque primum, si cautē, & honorifice custodiantur, & conferuentur, scribanturque in inuentario ecclesiæ, pro earum futura, & perpetua memoria, & cum ostendantur populo, non extra capsam, iuxta præallegatum decretum Innocentij III. in dicto cap. cum ex eo, sed cum deuotione, & luminaribus, & debitis temporibus, & horis, sacerdote saltem imbuto superpellicio, & stola, videatque in quo loco seruentur, in quibus vasculis, ac mundis, & cum clauibus bene firmatis, fidsque personis ipsis consignandis, nec tam frequenter monstrantur, ne faciliter aliquis quæstus adsit, sed caueatur, vt in totum omnis spes alicuius turpis lucri abijciatur, quod expressè prohibet text. Concil. eodem tit. §. omnis porro, is autem in hac materia dicitur turpis quæstus, vt scribit Marr. Nauar.



Nau. in Man. cap. 17. num. 169. in fi. qui quæritur ex venditione, locatione, traditione, vel ostensione reliquiarum, & aliorum sacrorum, cum pacto, vel sine principali ob id aliquid recipiendi, non tamen principaliter ob honorem, & reuerentiam eorum sanctorum, quod ad alia similia extenditur, & quæ reliquiarum sint certæ, nec nouæ ponantur. eod. conf. §. nec nouas. supr. nu. 11. etsi dubium quid extiterit ad Metropolitanam synodum deducatur, ita tamen, ut nihil nouum, aut inusitatum in ecclesia decernatur, in consulto Romano Pontifice. §. quod si; etsi extant scripturæ de ipsis reuideantur, & ipsarum reliquiarum possint cognosci inter se, præcipiatque sub grauissima pœna, ne quis venales eas exponat. d. c. ex consulto, seu falsis figmentis decipiantur accedentes ad ecclesiam: sicuti annis præteritis occasione lucri plerumque fieri audiimus, (quorum debita fuit accepta pœna)

Flor. eod. cap. 8. sed ea episcopus diligentia vtiatur, ut nihil inordinatum, præpostere, aut tumultuarie accommodatum, nihil prophanum, nihilque inhonestum appareat. §. postremo, docendo populum vtilem esse reliquiarum venerationem, cum nobis futuram resurrectionem promittat, & spes nostra in futuram corporis glorificationem erigatur. in Conc. prouint. Colo. fol. 259. hortando omnes ad debitam reuerentiam, sicuti, & antiqui Imperatores sanxerunt. in l. nemo, la 2. C. de sacr. sanct. eccle. ne homines abutantur, tamquam ad commestationes, & ebrietates accedentes. §. omnis porro, eod. decr. Con. Trid. sic enim ipsi sancti quorum reliquias deuotissime veneramus, a Deo pro nobis intercedunt vitam æternam, quam concedere dignentur, ipse misericors Deus per sanctissimam passionem vnigeniti filij sui Domini nostri Iesu Christi. Amen.

DE IMAGINIBUS SACRIS, IPSARUMQUE, CULTU & VISITATIONE.

CAP. NONVM.

S V M M A R I V M.

- | | | |
|---|---|--|
| 1 |  Mago differt a statua. | Etiones. |
| 2 |  Imagines quare fuerunt inuenta. | 7 Pictores, & Sculptores de quibus sunt aduertendi. |
| 3 | Imagines de nouo ponenda primum debent ab episcopo cognosci; & benedici. | 8 Imagines frangens an sit hereticus, & qua pena puniatur. |
| 4 | Imagines sanctorum quare uenerentur. | 9 Anathema est negans imagines adorari. |
| 5 | Imagines sunt adorandæ ueneratione dulci. | 10 Episcopus visitans imagines in ecclesijs, quæ instruere populum debeat. |
| 6 | Imagines, & pitture sunt laicorum le- | num. II. |

POST

POST sanctissimas gloriosorum militum reliquias, ad imagines ipsorum procedendum est, quas in ecclesia catholica veneramus ad memoriam ipsorum, qui cum Christo sine fine regnant. † Et pro nouitia dicimus, quod imago differt a statua, namque statua in se in omnibus effigie designat, imago non sic, cum sola pictura hominis, ceteræ partes non semper designant membra hominis. C. de stat. & imag. per glo. in rubri. Archid. de offic. Archid. lib. 6. cap. 2. sed cum proprietates uocabulorum sit promiscua in materia, attendimus communem usum loquendi impropriando ipsa uocabula, sicut, & populus communiter accipit, postquam dicenda de vno procedant, & in alio, & recurrendum sit ad communem uerbi intelligentiam. tex. optimus in cap. ex litteris, de spons. in famil. sing. in l. c. num. 155. ciuilitate intelligendo, non calumniose. ff. de serui. l. si cui. gloss. in extrauag. Ioan. 22. suscepti. §. nos, in verb. integre, in sine, etiam ad extraneum sensum trahendo, ut saluemus, quæ discurrimus. l. 4. C. de lib. præ. alia gloss. in extrauag. ad conditorem eiusdem.

2 vers. quod autem. de verb. signifi. † Imagines igitur, ut dicit S. Bonau. in 3. dist. 9. q. 2. ar. 1. ex tribus fuerunt inductæ. Primo, propter simplicium ruditatem, quibus ipse sunt scripturæ; namque sapiens continuo contemplatur Christum Crucifixum pro nostris peccatis. populus uero imperitus non ita semper, sed cum imaginem crucifixi aspicit. Secundo ex imitatione, ut si homines non excitentur ex his, quæ audiunt, excitentur saltem ex his quæ vident: sicuti de Romanis apud historicos legimus. Ter-

tio propter memoriæ labilitatem, ut uidentes imagines recordemur de beneficijs diuinis, & uirtuosis operibus sanctorum. dom. Card. Aracæl. de præcept. dict. cap. 7. ubi multa possunt uideri. † Quæ imagines de nouo non possunt poni, seu erigi, nisi ab episcopo primum cognoscantur, & approbentur, ne sint turpiter, & obscenè depictæ, ex quibus scandalizari possint oculi assistentium ex decreto Conc. Trid. ses. 25. de inuoc. & uener. sacr. imag. §. imagines. ab ipso episcopo benedicantur, iuxta ritum Pont. libr. quod et de iure ciuili ite cautum est in rebus prophanis, nullius statuam posse erigi, absque approbatione, & Principis licentia. l. 1. C. eod. tit. idque à principio mundi exordium habuit. fecit enim Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam. Genes. cap. 1. † Veneremur nos Sanctorum imagines ad memoriam, & honorem representantium. de consec. dist. 3. c. uenerabiles. & cap. præced. quod enim scriptura est studentibus, id facit pictura idiotis. ead. dict. cap. peruenit. cum simil. per doct. inquit autem sanctus ille, pariterque antiquus doctor Damascenus. lib. 4. c. 16. de fid. ortho. erigamus statuas sanctorum, & uisibiles imagines, & nos ipsi animatæ statuæ, & imagines ipsorum uirtutum imitatione efficiamur, & cap. 17. quia non omnes litteras norunt, neque lectioni incumbunt, patres nostri consenserunt, ueluti quædam trophea hæc in imaginibus representare ad promptam memoriam, & imitationem uirtutis illorum & gloriam Dei. † Sed populus instruat, quæ primū, ne alia adoratione adoret imagines quam adoratione dulciæ. de qua supra in c. proximo. nu. 5. quia alias de dulciæ transferret ad

ret ad latrām, quæ soli Deo debetur, & hoc idem aduertit glo. in cap. 2. in uerb. deuotionis. de offi. ord. li. 6. quod & considerandum, cum in multis locis uiderimus sic gentes simplices errare, ut nihil se considerare acceptauerint, sed tantum modo ipsam imaginem, non autem ad rem per ipsam præsentatam, ut sic in errores gentium Aegyptiorum, & plurimorum, nationum paulisper deuenire sit, in quo extirpando præmium est uisitantium. Nauar. eod. cap. i. i. † Imaginibus enim ex mysterio uirtus sancta ecclesia, cum in ipsis laici multo magis contemplantur, sicuti per scripturas fortius consolantur uiri litterati. de consecr. dif. 4. c. perlatum. Alphons. de Castr. contr. her. in uerb. adoratio. imago. & in eis abusus exorti extirpandi sunt, & si quæstio incidit ad sum. Rom. Pont. referatur. sicuti supra de reliquiis diximus, ex eo. tex. Concil. §. q. si aliquis, nam, & imaginis honor, nõ ad id, de quo est, sed ad prototypum resultat, ut qui imaginem adorat, in ea adoret quoque descriptum argumentum, sic crucem Christi adoramus, & quia repræsentat nobis figuram Christi extensi in ea, in modum crucis, & quia ex contactu eius ad membra Christi, & ex hoc sanguine eius perfusa (sed adoratione latræ,) & iterum consideratur in ea diuina uirtus, quantum ad effectum nostræ salutis qua de hostibus triumphauit. S. Anton. in 3. tit. 19. §. 5. de qua gloriose canit ecclesia.

*Cruce fidelis inter omnes,
Sola digna tu fuisti,
Ferre seculi præcium,
Atque portum præparare,
Nanta mundo naufrago,
Quem sacer truxor perunxit,*

Fusus agni corpore.

Ideo salutare, quam maximum est fideles insigniri hoc signo sanctæ crucis. I. i. dist. c. ecclesiasticarum. §. quæ enim eamque mortem crucis ex quatuor dominus noster Iesus Christus assumere uoluit, dicit gl. in clem. i. in uerb. cruci. de sum. Trin. i. ut pendens in illa in aere, ostenderet se mediatorem inter Deum, & hominem. Item, ut damna, quæ obenerant primis partibus per lignum uentum, restauraret per lignum crucis. Tertio, ut superaret diabolum per lignum, qui per lignum vincebat, & quarto ut patefaceret pro quibus restaurandis pateret, pro supernis angelorum ruinis replendis, pro iustis de limbo educendis, pro amicis colligendis, & adiuuandis, & pro inimicis reconciliandis, exemplificans per quatuor signa ipsius. ubi uide. † Et ut sanctæ omnia tractentur sunt pictores, & sculptores omnes totius diocesis uocandi, & docendi, quæ euitare debeant in sacris imaginibus effigendis, nihil prophanum, obscenum, inhonestum, nihil præpostere contractent, aut quod aduersetur ueritati scripturarum: sed singule partes ipsius imaginis ad sanctitatem, & prototypi dignitatem conueniant, ut sic aspicientium pietas excitetur, & turpis etiam cogitationis occasio remoueat, sicuti iux. mentem præfati Concilij cautum est a magno illo Cardinale Borromeo in sua syn. prouint. i. par. fol. 15. & in antiquis legitur, Græcorum sculptilia prohibita, & interdita fuisse, quia demoniorum erant simulacra, refert Damascen. ipso libro 4. cap. 17. † Sed an frangens imagines, deiiciens, prosternens sit hæreticus: si fecerit credens esse simulachra, hæreticus iudicandus est, cum incidat in hæ-

resim

resim negantem ipsas teneri, & uenerari, aliàs grauissime puniatur. cap. si canonici. §. fin. cum glo. de offic. ordi. lib. 6. discurre Andreas de Isernia magnus doctor Regni. in tit. de stat. & consuetud. nume. 28. Affl. in l. i. num. 22. de hæret. Carrer. eod. tit. num. 49. Simancas in suo Enchyrid. viol. relig. cap. 10. fol. 14. Paul. Grill. de fortit. quæstio. i. num. 18. & hoc similiter de statua Principis. l. qui statuas. ff. ad l. Iul. maies. Immo, & impius Lutherus detestatus est sceleratum carostadium de fractione imaginum, testatur domin. Card. Hosius contr. Brent. lib. primo, fol. 9. (quamuis non pietatis zelo, cum, & ipse ueneno similiter infectus esset.) † Exinde anathema iudicandus est negans imagines adorari, ut eod. Concil. cauatur, & in secunda synod. Nicæna est declaratum, sicuti pessimi hæretici negant, opiniones quorum, omnes fideles cum sancta ecclesia, ut falsissimas reiicimus, loco citato supra circ. med. idem domin. Cardin. Hosii. lib. 2. de legib. iudic. fol. 231. cum sequen. Tho. Elysi, in suo Clyp. quæstio. 39. & ead. secunda sess. Concil. Nicæn. imaginum pitturas, secundum præfatum patrum traditionem recipimus, & has desiderio nostro ueneramus, ut in nomine Christi Dei nostri, & intemeratæ deyparæ Virginis, sanctorum Angelorum, & omnium sanctorum factas. † Ne autem populus ad idolatriam se uertat, instruat

amore incalescas, cuius imaginem uideri desideras, & nos quidem nõ quasi ante diuinitatem, ante ipsam prosterminur, sed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut passum, vel in trono sedentem recordamur, sic populus admonetur, quomodo se deuote gerere debet, reuerenter imaginibus sacris cultum debitum præstando. honor enim qui eis exhibetur, ad prototypa refertur: quæ illæ repræsentant, & cum imagines osculamur, caputque coram illis inclinamus, & aperimus, simulque prociumbimus, Christum adoramus, & sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt: iuxta doctrinam sanctæ ecclesiæ. ead. sess. 25. loco citato. §. imagines. scimus enim S. Thomam Aquinatem lumen ordinis prædicatorum adeo intensa mente imaginem Christi adorasse, contemplans in ipsa Christum, nunc in cælis triumphantem, ut dignus fuerit audire per mediū ipsius uocem Christi dicentis, bene scripsisti de me thoma, (quam imaginem Neapoli in ecclesia sancti Dominicis eiusd. ord. & nos pluries uidimus, & prostrati eadem mente adorauimus,) de Sraphico Francisco ante crucifixum genuflexo, corde, & corpore, stigmata Christi sibi infixæ portare gratiam habuit: sic omnes uenerentur habendo rationem tacitam, uel expressam ad ipsos sanctos repræsentatos per eadem imagines. † Diligentiaque debita adhibeatur, ut omnis superstitio tollatur, neque faciat ipsas imagines sic ornari prophanis ornamentis, & uanis, ut gentes per ipsas ad turpia desideranda moueantur, ut admonet Martin. Nauar. in suo Man. cap. undecimo, nume. 23. 32. sed omne honestum habeatur, eodem decr.

E Conc.

Conc. §. omnis porro. & sic omnium salutem consulitur, omnis tollitur superstitio. eo maxime si parochi instruatur

iuxta not. in catechism. ad ipsos edito, iussu Pij Quinti Pontif. Max. de præc. diui. in 1. fol. 410. &c.

DE ECCLESIAE SITU,

atque statu in generali.

CAP. DECIMUM.

SUMMARIUM.

- E**CCLESIA dicitur domus orationis, & tronus Dei.
- 1 Ecclesia non debet edificari, nisi primus episcopus crucem figat.
- 2 Episcopus quæ inquirat circa statum ecclesie. nu. 4.
- 3 Defunctorum tumuli non debent stare super terram.
- 4 Ecclesie singula partes quid significant.
- 5 Ecclesia debet respicere versus Orientem, & quare.
- 6 Oratio debet fieri versus Orientem, & quare. ibid.
- 7 Paradisus terrestris an hodie inueniatur.
- E**CCLESIA, † quæ domus orationis dicitur. Mattha. cap. 21. sess. 22. Conc. Trid. de obter. & cuit. in celeb. Miss. §. ab ecclesiis, & tronus Dei. Specul. in proœ. in princ. mons domini, dicit enim Isai. cap. 2. erit in nouissimis diebus manifestus mons domini, de hoc loquitur Apost. in sua priori, ad Cor. cap. 11. An ecclesiam Dei (hoc est dicit gloss.) domum orationis) cõtemnit. & Iud. cap. 6. conuocatus populus per totam noctem intra ecclesiam orauerunt, petentes a Deo auxilium, cū Holofernes ruinam minabatur. D. Card. Aracel. de symb. Apost. c. 3. licet alio modo dicatur pro vniuersitate fidelium, ut diximus supra in proœ. de qua non modo: quanto igitur præstat rebus temporalibus, tanto edificijs prophanis excellere debet, & suam habere dotem, ut possit necessarijs prouidere. † Vnde fuit statutum nullum ecclesiam edificare posse, antequam episcopus cognoscat, crucem affigat,
- 9 Aqua benedicta debet stare in ingressu ecclesie.
- 10 Fores ecclesie debent claudi, & aperiri tempore debito.
- 11 Pulpitum debet esse in ecclesia, & quod dicatur.
- 12 Sacrarium debet construi in ecclesia.
- 13 Sedes pro episcopo debet esse in loco primario ecclesie. Et sic in alijs locis, & altibus.
- 14 Ecclesia debet restitui sua imunitate.
- 15 Ecclesia cathedralis a quo debet reparari.
- 16 Reparatio ecclesiarum dicitur fauorabilis.

affigat, atrium designet, & ceterum; do. q. sufficiens assignetur. de consecr. dist. 1. c. nemo, & c. placuit, sicut, & ecclesiam suam Christus dilexit; dotauitq. proprio sanguine. Apost. ad Ephe. c. 5. Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea. sicut. n. omne creatum suam habet dotem, iuxta sui esse, ut anima suis ornata dotibus, corpus alijs similiter. doc. in 2. dist. 49. sic, & ecclesia Dei, in qua fideles animæ conueniunt ad laudes dandas ipsi Deo, dotem habere debet, ut suis filiis, & ministris, quæ opportuerint subministrantur.

- † Vnde post dotem datam episcopus visitans attendit ad multa, an ecclesia sit consecrata, si id appareat ex scripturis, & signis, ut crucibus in parietibus, & sub cuius sancti protectione ad honorē Dei sit dedicata, si eget dedicatione, seu recõciliatione, propter pollutionem forte factam, sit in ea altare maius in loco conspicuo, & summitate ipsius, ubi Missa occurrēs de die dicatur quotidie, secundum possibilitatem, habeat locum conuenientem pro choro, ubi præbiteri, & clerici possint officia diuina celebrare, & loco manifesto, ad hoc ut possit populus videre ceteras, quæ fiunt dum diuinum officium celebratur, humilitatem, pariterq. deuotionem celebrantium, & non in occulto, vel in alto ut a nulli videantur. sicuti nouissime in multis construi videtur. † Atq; oino sit ipsa ecclesia tecta, muris bene comprehensa, nec in aliqua sui parte ruinam patiat, aut in eam impluat, sit pauimentum opportunum. decet enim ecclesiam, id est domum materiam, in qua Deo sanctificari debet, esse ex omni sui parte bene composita & clausam, & parietibus vndiq. bene

construata, sint fovee, aut tumbæ, ceterumve in quibus defunctorum corpora sepeliantur, nec fiat super terram, tunc etenim deformatur ecclesia, & impedimenta solent nasci. † Immo si extant amoucantur, tã ex ipsa cathedrali, quàm ex omnibus alijs, & in profundis tumbis recondantur (exceptis tumulis prælatorum, & marmoreis ecclesiam non impediuntibus, seu altaribus non imminuentibus, & ad harentibus) iux. decretum Pij III. de quo meminit Mandos. in suis additionibus ad lap. alleg. 83. & extat alia ordinatio Pij Quinti Pontificis maximi. incip. cum primum ad Apostolatus §. & ut in ecclesiis in anno. 1566. r. sui Pontif. † Idq. etiam præstat declarare singulas partes ex quibus constat ecclesia, & quid significant, namque ipsius edificium est significatiuum spiritualium, ceterum est charitas, sine qua nihil sumus. 1. ad Cor. c. 13. quia petra erat Christus in ead. cap. 9. & quæ singulos coaptat, atq. viuificat, singuli lapides significant singulos fideles: fundamentum sunt Apostoli, & Prophetæ, parietes sunt contemplatiui fundamento vicini, terrena deserentes, & celestibus adherentes. Tectum sunt homines actiui, proximatorum necessitati terrena ministrantes, longitudo denotat diurnitatem temporis, latitudo multorum populorum numerositatem. Altitudo differentiã, meritumq. officiorum, sacrarium virginum ordinem, chorus ordinem coniugatorum, cum dixerit Deus, crescite, & multiplicamini, & replete terram. 2. 2. quæst. 1. c. nuptiæ. Atrium ecclesie sunt falsi christiani, extra ecclesiam vagantes, campanile nomen domini, cam

panæ prædicatores verbi Dei, fenestæ vitreæ, viri sunt spirituales: interior dealbatura significat munditiam cordis, exterior munditiam corporum, altare est Christus, aliter mensa dicitur in scriptura sacra. 1. ad Cor. 10. & sess. 22. Cōcil. Trid. de sacrif. Miss. cap. 1. §. & hæc quidem, & sic de aliis. Gul. in ratio. lib. 1. cap. 1. Florent. in 3. titu. 12. cap. 1.

7 † Sed ipsa ecclesia sit edificata in capite versus Orientem, quo oratio nostra tendere debet: Archid. de cons. dist. 1. cap. nemo ecclesiam. Christus in scripturis oriens nominatur. Fra. Vincent. Cassin. de nomi. Iesu. lib. 2. fol. 26. ideo dedicandus est illi oriens ad orationem. Item quia in Oriente est Paradisus deliciarum, vbi Deus hominem, quem creauerat, posuit, ex quo demum propter peccatum eiecit. sed nos tendere debemus, tamquam requirētes antiquam patriam. Dom. Card. Hosti contra Brent. lib. 4. trad. fol. 396. cum sequen. adducens Damascenum, de fid. ortho. lib. 4. c. 13. & fol. 399. priuatum orare, veratur fidelis, quo vult, cum vbiq. sit Deus, publicę tñ preces versus Orientem, æque tamen oramus, & Missæ sacrificium facimus erga Orientem, dicit gl. magna. in cle. vnica. de reliq. & ven. sanc. non de necessitate, & Ioan. de Sel. de benef. 1. par. qō. 5. nu. 28. dicitur etenim nouus oriens, ad differentiam Orientis veteris, qui est diabolus. in c. qm̄ uetus oriens. cum glo. 24. q. 1. † Sed pulchrum est videre an hodie in terris sit ille paradisi terrestri, seu deliciarum, vel cessauerit tempore diluuii cū dicatur Genes. c. 7. delebo omnē substantiā, quā feci, de superficie terræ, & deinde deleuit Deus oēm substantiā, quæ erat super terram. Bart. Sybil. in trac. peregr.

q. 1. de cad. q. 7. c. 3. discurren dubiū per quatuor qōnes. Vna est opinio, q̄ licet paradisi terrestri fuerit a Deo in principio plantatus, hodie sit destructus, quia cum fuerit creatus propter hominē, sed homine expulso propter peccatum, debuit desuisse, vel q̄ a diluuiio, qđ per annum, & decem dies durauit, fuerit submersus, & euersus, & hanc opinionem multi doct. tenent: & nouissime R. P. Alphonsus Salmeron Hispanus primarius theologus societatis Iesu, & doctis. in sacra scriptura in suis publicis lection. ex Chrysost. vt facta diligēti computatione locorū, & prouinciarū, præsertim Mesopotamiæ, vbi dicebatur esse, concluderit nō inueniri, sed destructum, vt supra, quia est deleta per diluuium omnis superficies terræ, & quia propter peccatum clausa erat Ianua celi, sed per Christum aperta, vnde nec locus seruit. Alia est opinio, quæ nobis placet, & verior videtur, quod licet fuerit diluuium, non tamen fuit locus ille deliciarum dictus paradisi terrestri destructus, quem Deus non creauit esse subditum peccatis, cum statim eiecerit inde primos parētes: dextruxit .n. diluuium terrā peccatis infectam, ab hominibus, cū legamus, Gen. c. 6. Cūq. vidisset Deus terram esse corruptā (oīs quippe caro corruperat viam suā super terram) dixit ad Noe, finis vniuersę carnis venit ad me, repleta est iniquitate a facie eorū, & ego disperdā eos cū terra. sed in illo paradiso terrestri non erant homines, ergo ad illum locum, non dirigitur sermo Dei. Et multi tenent in eum locum esse translato Enoch, & Heliam, de primo. Gen. cap. 5. Enoch ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Dñs. de Helia. 4. Reg. 2. qui

qui ambo in fine mūdi venient, & morientur ab Antichristo, vt dicit Iulius Sybil. vbi supra. in 4. quæstiuncula, & transfigurato. Domino in Mōte, etiam Helias de Paradiso terrestri apparuit, de qua transfiguratione. Matth. cap. 17. & alij sanctos patres, cum felici latrone, quousq. Christus ascendit in cælū, sterisse dicunt. Vnde legimus in scriptura Paradisum terrestrem, & post hominem eiectum, Angelum esse positū in custodiam, cum gladio, & igne. sed de destructione nullum verbum ergo, &c.

9 Debet etiā in ecclesia esse vas aquæ benedictæ, qua accedentes, & ingredientes signādo se signo sanctę crucis aspergantur. habet enim virtutem sanctificationis, quia excitat ad deuotionem, & purificatiuā, quia delet peccata venialia cap. aquam sale de consecr. dist. 3. fugat demonum insidias, vnde dicitur, huius aquę tactu, fugiat demonis actus & in eod. cap. nam si cinis vitulæ aspersus sanguine, populum sanctificabat, multo magis aqua sale aspersa, diuiniſque præcibus sacrata, sterilitatem rerū aufert humanarum, & insidias Diaboli quā maxime auertit, & etiam a phantasmaticis versutijs homines defendet, & coinquinatos sanctificabit. Gul. in ration. lib. 4. c. 4. quam in cubiculis teneri ad effugandos demones statuit Alexander Papa primus. † Fores item ecclesię temporibus debitis, & horis, clausæ & apertę teneantur, ad hoc ne quid prohibitu exerceatur, quod ad hostiarū spectare, qui & ianitor dicitur, institutum est a sancta ecclesia, cuius officium, sicut, & aliorum functiones renouari mandatur, ex decreto sacri Conc. Trid. sess. 23. de reform. cap. 17. idq. temporibus nostris multos magis obseruan-

dum, & cauendum est, cum homines aliqui ad eam malitiam, ad id scelus puenerint, vt nec hominibus Deo seruientibus pepercerint eos occidendo, sed ecclesias spoliauerint, etiam tabernaculū Christi prophanando, sacramentum sanctissimæ Eucharistiæ proijciendo, vt vas inde argenteum furarentur, o Bone Deus, quā magna est misericordia tua, qui omnes ad pœnitentiam expectas: an & non terra aperta est, vt omnes deglutiret, viuosq; traheret ad Infernum. Vti de Dathan, & Abyron factum esse a Domino in diebus Moyses legimus apud Num. c. 16. † Sit pulpitum (quod, & vita perfectorum dicitur.) quia publicū in loco publico constitutum, vbi verbum Dei populo proponi possit. Gul. in ration. lib. 1. c. 1. nu. 33. in quo etiam, & lectoris impletur officium. idem lib. 2. c. 5. qđ hodie frequentius attendendū, cum in ecclesia diebus quadragesimalibus, ieiuniorū, aduentus, & dominicis prædicandum sit verbum Dei ex alio decreto eiusd. Conc. sess. 24. de reform. gen. c. 4. vt infra hoc eo. lib. dicemus c. 18. † Sacrarium item debet esse in ea, in loco honesto, & decenti, in quo Reliquiæ condantur, sacraque reponantur. iux. consuetudinē. de quo in rit. de consec. eccl. vel alt. idq. teste Gul. eod. c. 1. nu. 38. designat vterū glorioſissimæ Virginis, cū alia ordinatione lauacri, seu fontis purificationis, in quo sacerdotes sacra tractantes manus lauant. ex illo Ilai. c. 52. lauamini, & mundi estote, eoq. cōstructo in alio simili loco, aquam lotionis manuum, panem, cum Pōtifex benedicit calices, patenas, & alia, quia sacramenta manibus contractat, minister reponit. sic n. deuotissime seruatum est ab antiquo, similiter,

militer, & purificatoria, corporalia, primum a sacerdote, seu alio ministro bene purificentur, demum alijs possunt cōcedi accommodanda. † Sedesq. pro episcopo debet esse in ipsa ecclesia, & in loco altiori, & digniori, in choro, capitulo, processionibus, actibusq. alijs publicis, id item seruandum est: & ubi ipse elegerit, ex alio decreto eius. Conc. Trifels. 25. de reform. gen. c. 6. § episcopis præterea, quæ sedes a dextris potius collocatur, ad denotandam illam sessionem ad dexteram illius summe Beatitudinis, ubi iustitia, pax, & gaudium sunt, & dicit vnum verbum ipse Gul. in cit. cap. 1. num. 44. dextera enim est signum pacis, & concordie, qua fideles in ecclesia Dei uniuntur, & in eadem Christi fide viuunt. arg. not. per gl. in c. fundamenta post prin. de elect. lib. 6. † Item an ecclesia ipsa sua immunitate concessa a sum. Pontifi. & a christianis. Impera. potiat, vel si læsa fuerit, oīno restituat, nec ledi ultra patiat. tot. tit. de immu. eccl. ex ipso est Conc. Trid. sels. 25. de reform. ge. c. 20. Mart. Nau. in Mā. c. 27. nu. 119. per quadraginta passus in cathedrali, & in alijs per triginta, quæ male seruari refert, idem Nauar. c. 25. nu. 17. eod. lib. & recenset Fabi. Motel. in sua pract. arbit. par. 6. q. 2. nu. 18. cū seq. fol. 486. & ad materiā quando occurrit vide Iul. Clar. lib. 5. recep. sent. §. si. q. 80. & dixi vnum verbum in famil. 15 singu. in l. f. nu. 157. † Ac deniq. inquiratur, si ipsa ecclesia egeat reparatione, & in cathedrali spectat ad episcopum. c. 1. de eccl. edifi. per doct. & si magna egeat reparatione, & fructus sunt tenues, quæ vix sufficiant ad paruum victum, tenetur supplere capitulum ipsius ecclesie, de fructibus, qui supersunt detra-

ctis necessarijs. Aufser. in sua dec. 500. Berm. choro. de publi. concub. in verbo. quos suus superior, fol. 174. quod vix obtineretur, quia si canonici seruiūt, & deberet eis detrahi, moleste ferrent, & tamen in facto vidi obseruatū. 16 † Est tamen fauorabilis hæc causa reparationis ecclesiarum & existentibus fructibus quarta pars est assignanda, in ipsis reparandis. c. vobis. 12. q. 2. & not. in c. decernimus. 10. q. 1. & in c. 1. de eccl. edifi. & per Archid. i. c. si monachus. 26. q. 1. quod episcopus attente videre debet. & sels. 7. Conc. Trid. de reform. c. 8. etiam cogendo parochianos, ubi beneficiati nequeunt de fructibus ecclesiarum, ex alio c. 7. sels. 2. i. de reform. eo. Conc. quatuor notando ex Abb. in d. c. 1. de eccl. edifi. primo si adest consuetudo in alios esse translatum hoc onus: secundo ex quarta fructuum: tercio per clericos beneficiatos: & quarto per parochianos. eo. c. 7. quod & fieri oēs procurare possunt, etiā Reges. c. 1. ne sed. vac. c. filij, vel nepotes. 16. q. 7. Gul. Bened. in c. Raynuntius. in verbo, si absq. liberis. lo. 2. nu. 34. de testa. cū seq. Quia cū sint constituti a Deo, vt ecclesiam iuuent. & defendant Abb. in c. tua. de deci. pietatis officium adimplent, cū id curant, & auxiliatur. Vnde dicit text. not. i. l. si aliquā. ff. de offic. procōf. Aedes sacras, & opera publica circuire inspiciendi gratia, an sacra, tecta, sint, vel in aliqua refectione indigeant, & si qua cetera sunt, vt consumantur, prout vires Reipublicæ permittunt, curare debent: omissis quæ scribunt Carol. de Carcaf. in Regal. Franc. lib. 2. 6. iure. fol. 43. 8. iure fol. 57. Couar. in pract. qq. c. 35. post gl. in extrauag. execrabilis. Ioan. xxij. tit. 3. in princ. in verb. diuersorum, & Innoc. in c. super his. de accusat. & c.

DE

DE ATRIIS ECCLESiarUM.

CAP. VNDECIMVM.

SUMMARIVM.

- | | | | |
|---|---|---|---|
| 1 | A TRIUM quia sit, & quid significat. | 7 | scopi gubernanda sunt. |
| 2 | Atriarij, & Atricienses qui. | 7 | Atria ecclesie. gaudent immunitate qua, & ecclesia. |
| 3 | Atria, porticus, claustra antes fores ecclesie. | 8 | Iudicia secularia non debent exerceri in atrijs, & domibus ecclesiarum. |
| 4 | Atrium ecclesie denotat Christum. | 9 | Episcopus multa debet prohibere fieri in atrijs ipsarum ecclesiarum. num. 10. |
| 5 | Atria Domini sunt tria. | | |
| 6 | Atria edium canonicorum iudicio episcopi. | | |

1 **A**triorum refert memoria, † quod cum amplè edificabantur domus, locus reliquebatur, qui inter fores, & domos medius esset, quod, & vestibulum aliqui dixerunt testatur Vergil. 2. Aeneid. dum dicit. Vestibulum ante ipsum, primoq. in limine Pyrrhus. Exultat telis, & luce coruscus Athena. Vulgus uero atrium appellat. Aul. Gell. in suis noctib. Attic. lib. 16. c. 5. eius superior pars clausa, anterior vero aperta, alio nomine dicitur porticus, sicuti de templo Salomonis. Ioann. 10. cap. ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis, vel pars ipsius domus, scilicet cōtigua. arg. c. si ciuitas. de sent. excom. lib. 6. ubi omnes notant. † Inde sunt dicti Atriarij, qui Atria custodiūt. l. 1. §. caupones. ff. nau. caup. stab. cum gl. & Atricienses, qui curias magnatum sequuntur, ex humaniorum literarum professoribus, sed melius domini negotia procurantes, & seruis alimenta di-

uidere esse solitos, ex atrio dicuntur, in quo sportule, & cibaria distribuuntur ex rescripto Alpheni in l. in lege, circa med. ubi Alci. ff. de verbor. sign. non tamen est de essentia domus, quæ sine consistere potest, cum ex solo, pariete, & tecto sufficit, ex philosopho, ex l. ciuili, ex solo, & superficie. ff. de solut. l. qui res. §. aream. Affl. decif. 392. Rex Ferdinandus, num. 12. vers. nam ad hoc. † Atria proprie in nostris terminis dicuntur porticus, seu claustra ante ecclesias, nam per medium ipsorum intramus ad ecclesias ipsas (militantem inquam ecclesiam, & postea triumphantem: ex quo cecinit Dauid. Psal. 64. Domine quis habitabit in atrijs tuis,) & hodie non inuenimus ecclesias antiquas, ubicumque sitas, de maioribus maxime, in quibus atria designata non cognoscamus, etiam quæ sint extra ciuitates, quæ in multis locis primum maiori potiebantur magnitudine, & latitudine, vt inde post modum episcoporum cura sit reducere, & unire,

E 4 ex

ex simili decreto Concil. Trident. sess. 21. de reforma. cap. 7. vbi text. dicit
 4 ex temporum iniuria.) † Potest item atrium designare Christum, per quem intratur in illam caelestem Hierusalem, quia nemo venit ad patrem, nisi, qui nouit filium. Math. cap. 11. quod itē de gloriosa Virgine Maria dicere possu-
 mus, cum per ipsam gratias habeamus a Deo nostro, nos Mariam inuocamus, ipsa dulcissimum filium, filius patrē. S. Bernar. in sermo. de eius natiuit. quia humani generis est cōsolatrix pro salute fidelium, qui delictorum onere grauantur, sedula oratrix, & peruigil ad Regem, quem genuit, intercedit, in extrauagan. prima. Sixti III. Pont. Max. in princ. de reliq. & vener. sanct. ad propositum plura sunt, seu esse poterunt atria in ecclesia, vt quandoque tria designata uiderimus, sicuti probatica piscina quinque porticus habebat,
 5 de qua. Ioan. cap. 5. † Dicit tamen Florent. in prima. titu. 4. cap. 7. §. 5. quod atria Domini sunt tria, in quibus uoluntas electorum elegit habitare, pri-
 mum est sui humiliatio, secundum Dei contemplatio, tertium aduersi toleratio. de primo, Psalm. 83. elegi abiectus esse in domo Dei, de contemplatione ait Do. Luc. c. 10. Maria optimā partē elegit, quæ non auferetur ab ea. de tolerancia aduersorum, exemplum maxi-
 mum, & memorabile præstant Machabei, qui magis elegerunt mori, variis tormentis conquassati, quàm illicitis cibis coinquinari contra eorum legem.
 6 1. Machab. cap. primo. † Item sunt & atria edium canonicorum, de quibus dicitur in Conc. prouint. Mediolanen. maximi Cardinali Borromei 2. par. titu. de edib. can. fol. 74. eorum atrium

vbi claudi potest, una clauē concludatur, iudicioque episcopi statuatur, qua hora claudi, vel aperiri debeat atrij ianua, de secularibus canonicis in his partibus non sunt, quia a principio nõ sic fundatæ ecclesiæ fuerunt, bonum esse utique, vbi status reformari potest, vt ad antiquam uiuendi normam canonici ducerentur, quia maior esset frequentatio cultus diuini. † Atria igitur, & porticus ecclesiæ faciat episcopus gaudere eadem immunitate, qua ecclesia gaudet, cap. si quis in atrio, & cap. si quis contumax. 17. quæstio. 4. ideo arcenda sunt ab ipsis omnia prophana, cum eadem immunitas sit conseruanda, per quod fuit iudicatum, & bene, confugientem ad ecclesiam, & captum in atrio, fuisse liberandum per consimilem immunitatem, & illos absolutionem, petere debuisse, quãuis multum dubitatū fuerit in modo absolutionis, propter diuersitatem personarum: nec in eis atrijs ullo modo exercenda sunt iudicia secularia, & strepitus ipsorum. † Quæ neque possunt in domibus ecclesiarum exerceri, cap. 1. & cap. cum ecclesia, de immuni. eccl. dom. Papi. de visit. prima parte, qd. 7. quod, & attendendum est, cum mul-
 8 ti ad hunc effectum locent ipsas domos, & aliqui domini, seu barones terrarum, etiam inuitis rectoribus accipiunt, & dictum refert Cassian. in cōsuetud. Burg. rubri. prima. §. quinto, nume. 117. fol. 55. si tamen domus ipsæ ecclesiarum, non sunt eis contiguae, sed in alio loco, & in alia uicinia potest tolerari, cum certo modo possint dici prophana, non enim immunitas ecclesiæ transiit in ipsum locum, vt si domus relinquatur ab ecclesia, velit

tali

tali gaudere priuilegio: (secus in domibus episcoporum, quæ licet non sint coniunctæ ecclesiis, etiam dicuntur sacra, circa libertates 17. quæstio. quarta cap. id constitimus. Martin. Nauar. in Manual. cap. vigesimoquinto, numer. 18.) † Sed quando sunt annexæ, episcopus non debet permittere in eis fieri concilia, seu parlamenta populorum, vel vniuersitatum, uel aliorum conuenticularum, grauius exagerrando, cum sit maximus abusus tollerare. Prohibeantur mercatus, nundinæ, negociationes, actusque laicorum, venditiones candelarum, esculentorum, poculentorum omnino vsus tollatur, deiiciantur mensæ nummulariorum, tarallorumque, neque bestiis ullum accessum patere permitta-



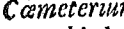
tur: hæc omnia eiecit ipse dominus a Templo. Matthæ. capit. vigesimoprimo, cum dixit, domus mea, domus orationis uocabitur, vos autem fecistis speluncam latronum, quæ fieri non possunt sine clamore, & strepitu, ideo sunt arcenda, quod, & ordinatum est in Concil. Trident. sess. 22. de obser. & euit. in celebr. Miss. §. ab ecclesiis.
 10 † Et si ecclesia in sua fundatione habuit atrium designatum, inquiratur si ad præsens potitur, neue sit ab aliis occupatum, claudiq. omnino faciat, fenestras vicinorum, ex quibus ad ipsas ecclesias aspectus haberi potest, secundum ordinationem Pij Quinti Pontifex Maxim. publicatam in Anno Domini 1566. incip. vniuersis. Primo sui Pontific. &c.

DE COEMETERIIS

Ecclesiarum.

CAP. DVODECIMVM.

SVMMARIVM.

- | | |
|--|---|
| <p>1  O E M E T E R I V M</p> <p>3  æ m e t e r i u m</p> <p>4  æ m e t e r i u m</p> | <p>7 Cæmeterium gaudet immunitate, vt Ecclesia.</p> <p>8 Cæmeterium polluitur per Ecclesiam pollutam.</p> <p>9 Sepultura tempore interdicti an detur in cæmeterio.</p> <p>10 Episcopus quare providere debet in cæmeterijs.</p> |
|--|---|

C V M



CM quælibet pars ecclesie visitanda sit, seruato ordine, proceditur ad visitationem cæmeterij, quod in omni principali ecclesia extat, & esse debet. † Nam & licet antiquitus non esset permittum sepeliri in ecclesia caduera. l. nemo Apostolorum. C. de sacrosanct. eccl. quod tamen personis dignis, & præstantissimis cõcessum fuit, cap. nullus. l. 3. q. 2. lopus in sua alleg. 83. nu. 6. sed religione christiana, ne ferarum more corpora christianorum sepellirentur, introductum fuit fideles omnes in ecclesia sepeliri, per quadraginta passus ante maiorem ecclesiã, per triginta in cappellis. 17. q. 4. cap. sicut antiquitus, & hic locus cæmeteriũ dicebatur, ideo aliqua breuissime sunt attingenda. † Dicitur autem cæmeterium (vt nostri volunt,) quasi cinis terrium, quia ibi cinis mortuorum teritur, vel dicitur a sis, quod est ante, quia ante ecclesias extat, vel a cinis, quod est dulcis, quasi dulcis statio animarum. & dixi in famil. sing. in l. c. nume. 29. & in sepulchris christianorum requies defunctorum est, dicit Beatus Ambros. de offi. quem recitat Grat. 12. quæst. 2. cap. aurum, vers. nemo potest dicere, sed vera Erymologia est vt dicitur a verbo Græco κοιμᾶσθαι, id est, dormio: quia ibi mortui dormiunt, quousque tuba canet: surgite mortui, venite ad iudicium, & vide Gemin. in cap. ynico de consecr. Eccl. vel alt. lib. 6. † Habuit autem initium cæmeterium ab antiquo, & primo illo Patriarcha Abraam, qui emit agrum ab Ebron, in quo erat duplex spelunca. Ioan. de Sel. in suo trac. de benef. 1. parte s. v. num. 87. cum. seq. & patet Genes. cap. 25.

vbi dicitur esse in agro Ephron, dicitur autem ibi de Abraam, & deficiens mortuus est in senectute bona, prouectusq; ætatis, & plenus dierum, cõgregatusq; est ad populum suum, & sepelierunt eum Isaac, & Ismael filij, in spelunca duplici, quæ posita est in agro Ephron filij Seor Hethei, e regione Mambra, quam emerat Abraam, a filiis Het, ibi sepultus est ipse, & Sara vxor eius. † Nec est verum omnem ecclesiã posse habere cæmeterium, sed tantum habentem populũ, aut ex priuilegio concessum fuerit, vt in multis videmus, aduertit Innoc. in cap. 1. de sepult. id enim ad parochos spectat, ratione sepulturæ, & suæ ecclesiæ parochialis, respectu finium limitatorum, qui non præscribuntur. cap. super eo. de paro. Nam Ecclesia sepelliens alienum parochianũ, cogitur restituere corpus propriæ ecclesiæ, & parochiæ, & quicquid eius occasione habuerit, de sepult. cap. ex parte cum alijs. † Et hoc cæmeterium, debet esse circa ecclesiã. 17. q. 4. cap. sicut antiquitus, licet propter fetorem vitandum possit esse remotus, sicut in Francia existere dicit, idem Innoc. in cap. abolendæ. num. 2. de sepul. ob quam causam scribit Fran. Ripa a Sanct. Nazar. in suo sollem. tract. de peste, vlt. par. nu. 99. cum seq. cum, & corpora insepulta reddant locũ contagiosum. ff. Ne quid in loc. publ. l. 2. §. idem ait, & idem Ripa. num. 143. versic. insuper, sed cæmeterium † benedicitur ab episcopo, non autem consecratur, vt fugiat inde habitatio immundorum spirituum, & fidelium corpora, usque ad diem iudicij requiescant in pace. Gul. in ration. lib. 1. cap. 8. nu. 26. & tunc separatur ab alijs locis ab episcopo

episcopo. l. 3. quæst. 1. c. bonorum fidelium, nec ante ipsius benedictionem possunt ibi defuncti sepelli, cap. nemo de consecr. dist. 1. esset enim tollere iuuamen, quod recipiunt ex benedictione appolita per episcopum ex causa prædicta, nisi ratione imminentis pestis, & continuæ mortalitatis id fieret, vt quia cæmeterium non capax vel ad remouendum aliorum in sectionem, si ibi sepellirentur. † Gaudet item cæmeterium eadem immunitate, sicut, & ecclesia, vt de atrijs supra cap. prox. num. 7. dictum est. Abb. in c. cum ecclesia. 2. not. de immun. eccl. vbi notanter dicit, si alicui est interdictus ingressus ecclesiæ ergo, & cæmeterij, allegat, de sentent. excom. lib. 6. cap. si is cui, sic etiam si ecclesia interdicta esset, ex maiori ratione, quia caput, & primum esse cæmeterij, & cum sit interdictum locale, omnia connexa secum trahens, quando tamen interdictum est publicum, vt infra suo loco dicemus. † Indè insurgit ratio euidentissima, quod polluta ecclesia, est pollutum, & cæmeterium, licet non e contra. de consecr. eccl. vel alt. cap. si ecclesiam lib. 6. quia cum sit accessorium ad ecclesiam, vitium ipsius non transit ad principale, scilicet ad ecclesiam, nec minus dignum trahit ad se maius dignum, quod est contra, in ecclesia trahente ad se cæmeterium. docto. eo. cap. si ecclesiam. Sylu. in hoc verbo, & sic in practica seruamus, & in facto ad reconciliationem vtriusque processimus, quando ecclesia erat polluta non e contra. idque etiam per sepulturam excommunicatorum procedit, cap. consulisti, cum glo. de consecr. eccl. vel alt. & de sepult. cap. sacris, vbi glo. dicit cæmeterium dici auream ter-

ram, quia præ cæteris est prætiosior. † Et ex eadẽ simili ratione interdicta ecclesia, est interdictum cæmeterium, nec possunt ibi sepelli corpora defunctorum, tam in loco interdicto respectu sui, quàm respectu certarum personarum. tab. interdictum. v. nu. 12. & ratione sepulturæ. Ioan. de Plat. de excommu. §. 5. nu. 3. Ioan. de Selu. de benef. 1. parte. q. 5. num. 9. & supra. nu. 6. quod in foraneis ecclesijs fortius est attendendum, ex multis, quæ vidimus frequentius occurrere. † In visitatione igitur prædicta episcopus facta generali absolute pro mortuis, iuxta ritum Pontif. libri, supra cap. 3. num. 14. inquirat in ipsis cæmeterijs antiquum morem sepelliendi, si forsan sit intermissus, prohibeat in eis tractari aliquod prophanum, indecens, & inhonestum, venialia omnia abiiciantur, detestetur prauus ille abusus supra cæmeteria baccanalia fieri, cibos, potusve frequentari, cessent negotiationes, maxime nundinarum, tumultus iudicij secularis, strepitusque quiescant, nullaq; causa per laicos exciterur, omniq; processu denique annullato. cap. decet. de immuni. eccl. lib. 6. Abb. in cap. cum ecclesia. in prin. num. 1. eod. titu. & vbi ipsa cæmeteria sunt extra ecclesiã, procurer claudi, & portis, clauibusque firmari, nec aliquibus maleficis, strigis, magis, facilis sit aditus, ex multis obscænis, quæ audiuimus tractari, aliaq; necessaria prouideri, prout loci aspectus suadebit, nec reparationem, si qua est faciẽda, retardari permittat, foueq; accommodentur, & cætera ex prudentia suppleat, maxime aliquod sacrificium Missæ pro ipsis animabus, quæ in purgatorio nostra suffragia expectant, iuxta

xta illud Iob lamentantis, cap. 19. mi-
seremini mei, miseremini mei, sal-
tem vos amici mei, quia manus do-

mini tetigit me: omnes amici sumus,
quia vnus alteri proximus. Matthæ. ca-
pit. 22.

DE SACRISTIA, ET
eius Visitatione.

CAP. DECIMVM TERTIVM.

S V M M A R I V M.

Sacrista, quis dicatur, & quod
eius officium. nu. 2.



VIA distincta sunt offi-
cia in Ecclesia, vt sciat
vnusquisque quod ad se
pertinet exercere. 25. dif.
cap. perlectis. Ideo visita-
turus episcopus sacristiam videbit.

1 † Quis sit sacrista præpositus, si suffi-
ciens, idoneus, fidelis, quia ad ipsum
pertinet generalis custodia sacrorum
vasorum, vestimentorum ecclesiastico-
rum, totiusq. thesauri ecclesiastici. c.
vnico de offic. Sacr. qui, & thesorerius
solet dici, siue custos, secundum varias
consuetudines, & ecclesiarum, & loco-
rum (aliquando diuersum eorum offi-
cium.) Host. in sum. eod. tit. quia in
multis est thesorerius, vnus de princi-
palibus canonicis, & sacrista in suo of-
ficio, & pœnes quem totius ecclesiæ cu-
stodia manet. † Ipse enim debet habe-
re onus prouidendi necessaria pro ser-
uitio ecclesiæ, & cultus diuini, ornare
ipsam ecclesiam, altaria secundum de-
centiam festorum, ecclesiam mundam
tenere, signa pro horis dicēdis denota-
re, tabellas affigere pro Missis, anniuer-

3 Sacristia in quibus est visitanda: & que
episcopus debet in ea ordinare. nu. 4.

sarijs, & officiis defunctorū, renouare
aquam, fontem purgatum tenere pro
lauandis manibus, & alijs necessarijs,
prout hæc, & alia de ipso colliguntur
per S. Anton. in 3. tit. 19. cap. 9. & ex
synod. prouint. Mediol. 2. part. titu. 40.
fol. 110. † Videat diligēter si in ipsa sa-
cristia (tam in cathedrali, quā in alijs)
adsunt paramenta, ornamenta, vasa
sacra, calices, patenæ, cruces, ampullæ,
candelabra, turribula, nauiculæ cum
ipsis coclearibus, bacilia, capsæ, vbi om-
nia reponantur, sint lampades, sacre
vestes ad qualitatem sufficientes, ami-
ctus, albæ, cinguli, manipuli, stolæ, cap-
sulæ, dalmaticæ, tunicellæ, pluuialia, to-
baleæ, lintea, pallia, vestesq. altarium,
secundum qualitatem ecclesiarum, &
reddituum, & populum, & si omnia
munda, & nitida ab ipso tenentur. †
Prouideat, vt sint libri necessarij, Anti-
phonaria, lectionaria, gradualia, psalte-
ria, martirologia, breuiaria, missales, &
de nouis editis ex decreto Conc. Trid.
iussu Pij Quinti Ponti. Max. 1568. &
3. sui Pontif. nec desint baptisteria, se-
cundum

cundum morē Romanæ ecclesiæ, quæ
omnia cum supradictis ad notentur in
inventario ipsius ecclesiæ, & si opus
fuerit pro modo facultatum habeantur
necessaria de libris, & vestibus, iux-
qualitatem colorum, quibus vtitur san-
cta Romana ecclesia: nec ipsa bona faci-
liter extrahantur, aut accomodentur,
adsint purificatoria, vela pro crucibus,
& calicibus, bursæ corporalium, nec pa-

tiatur vestimentis festiuis vti diebus
ferialibus & ex practica alia, quæ vide-
rit esse opportuna, maxime constru-
tur oratoriū ad quod sacerdotes genufle-
xi finita Missa, & ante reddant gratias
Deo optimo maximo, ipsumque præ-
centur pro beneficijs acceptis, sit
fons seu, lauatorium pro manibus,
cum suo sacratio, vt infra etiam dice-
mus.

DE CAMPANILI, ET CAMPANIS.

CAP. DECIMVM QVARTVM.

S V M M A R I V M.

1 Campanile dicitur construui ad
honorem ecclesiarum.

2 Campana unde dicatur, ad que
signa pulsetur. nu. 3.

4 Possessio beneficij denotatur per pulsa-
tionem campanæ.

5 Campanæ debent esse in omni ecclesia,
& quid in oratorijs.

6 Monasteria quot campanas debet ha-
bere.

7 Campanæ quare benedicuntur: Et quo-
modo pulsentur pro mortuis. nu-
me. 8.

9 Campana prolixius sonantur in festis.

1 Decorem, honorem, & orna-
tum ecclesiarum. † Et ad ma-
gnam deuotionem præsefe-
rentes christiani in edificatione ipsarū,
in omnibus fere construunt campani-
lia seu pinnacula, etiam in excessiua, &
pulchra, & mira altitudine, vt scribit,
Cassan. in sua glor. mund. part. 1. 2. cō-
sid. 63. varijs campanis ornando, quæ,

Et silent triduo ante Pascha, & qua-
re. nu. 10.

11 Campanella pulsetur in eleuatione cor-
poris Christi.

12 Campanæ non pulsentur tempore in-
terdicti. Licet possit predicari verbū
Dei. nu. 13.

14 Sarraceni non vtuntur campanis, &
quare & quibus signis vtantur loco
ipsarum.

15 Episcopus in visitatione campanarū,
ad que aduertat.

16 Oratio dicenda ad pulsationem cam-
panæ pro virgine sero, & mane.

& post modum pars ecclesiæ dicuntur,
ideo visitatione indigent, & de quibus
1. dicitur. † Quod campana dicitur a
campania, secundum Abb. in cap. 1. de
offic. custod. ex eo, quod ibi primum
eius vsus fuerit, & Gul. in ration. lib. 1.
cap. 4. Ciuitati Nolanæ tribuit, licet de
minoribus vasis, & exinde popu-
lus ad diuina cōuocatur, sicuti in vete-

ri testamento, vt legitur in lib. nu. c. 10. per rumbas argenteas, & ibid. nu. 3. & nu. 11. de sex generibus tintinnabulorū
 3 quibus vitur ecclesia. † Per cuius campanæ sonum plura significantur, vt cōgregandi Concilium, exeundi ad bellū, horarum, gratiarum, actionis, pro funere alicuius, excōmunicationis, gaudij, honoris, alicuius personæ intrantis in Ciuitatem, item ad ignem extinguendum ad tempestates remouendas, lectum intrandi, vniuersitatem ad parlamenta conuocandi, festa designandi, ceterum ad capitula, Missas aliaq. diuina officia immitandi glo. per illum tex. in cap. si capitulo de concess. pręb. lib. 6. ad mouendum seditionem, vt pluries videmus, pulsando, & clamando, all'arme, all'arme super quo, sine licentia est pœna capitis. Alber. de Ros. in l. capitulum. §. solent. ff. de pœnis. Cassan. in consuet. burg. rubri. l. nu. 50. Bossi. de crimi. l. §. maiel. nu. 35. Item dandi dominium alicuius ciuitatis. alicui cum acclamatione campanarū, & cū læritia uiuat, uiuat dñs. l. 1. C. de quęst. lib. 12. Boer. in tract. de cust. clau. fol. 12. col. 1. in veteri testamento consuetum, cum Populus habito Rege Saule a Domino per medium Samuelis Prophetæ clamauit. Viuat Rex. legitur. lib. 1. Reg. c. 4
 4 10. † Item, & eius sonus signum est possessionis accipiendæ in beneficio, vel adeptę, vt cōmuniter obseruamus, cum ad ecclesiam, ex eo itur. not. Petr. Rebuff. in sua pract. ben. de mis. in pos. nu. 32. quod est notandum, sicuti de baronibus, & domicellis, qui in signū dominij alicuius castri noui coram vallis, accipi pugillum terræ solitū est, & postea ad castrum, cum acclamationibus, & fragantibus rumoribus, vel

quando ad rumores homines vocatur, vt superdictum est: & not. Moder. campan. in cap. regn. 85. & in multis monasterijs ad silentium indicendum. † Et debent campanę esse in omni ecclesia & beneficio. Ioā. de Sel. de benef. l. part. q. 5. nu. 82. publice tamen & in oratorijs non possunt haberi sine licentia episcopi. de priuileg. cap. patentibus. vbi bonus tex. & allegat Alph. Aluar. in suo Specul. cap. 13. fol. 37. vbi arguitur posse procedi contra exemptos per glo. quia in ipsis datur subiectio, & sumus in quibus auctoritas episcopi ad denotandum locum sacrum requiritur: ergo priuatus non potest ad libitū campanas erigere. † Monasteria vero vnā tantum campanam deberent habere, ex quo non habent populum, vt dicit Abb. in d. c. patētibus. de quo scribit Alber. fuisse maximam quęstionem in curia Romana, sed experientia docet, q. non vna contentantur, sed plures volunt habere, & grandes contra constitutionem. Ioan. 22. sum. Pont. in extrauag. quia cunctos. §. Nos, præmissis. de offic. cust. in com. & plures sunt ecclesię monasteriorum habentes maiores in numero, quantitate, & magnitudine campanas, quā non habent ecclesię cathedrales, sed illas pulsare nō debent, nec possunt in sabbato maioris ebdomadæ, antequam pulsentur in ecclesia cathedrali, vel parochiali, aut matrici, propter honorem ipsius ecclesię cathedralis, & matricis ex constitutione Conc. Later. sub Leone X. an. 1516. incip. Sacro approbante. §. & vt debitus sub pœna ducatorum centum, quod est notandum. † Exorcizantur autem, & benedicuntur campanæ, vt per illarum sonitum expellantur hostes exteriorius,

rius, & omnes insidię inimici; fragor grandinum, procellarum, turbinum, impetus tempestatum, & fulgurum infestatorum, & ventorum flamina, suspendantur, spiritus procellarum & aerę tempestates prosternantur. Gul. vbi supra. Viquer. in cathol. instit. de exorc. vers. 3. nu. 217. l. 6. & tum fideles audientes sint intenti orationibus, pro imminentibus periculis. Ioan. de Sel. ead. q. 5. vers. quartum requisitum ideo dicitur prohibitum esse campanarum signo vt ad significandam iustitiam dānatorum, prout etiam id aduertitur in synod. prou. Medio. quod nec bene feruatur. † Cum vero pro funere, & exequijs pulsantur, varie obseruatur, vt pro sacerdote tot vicibus, quot ordinibus est insignitus, & ultimo omnes, & sic in omni ecclesiastico eadem ratione attēta, pro laicis masculis ter sonantur, pro feminis bis. rationem assignat Io. de Sel. in ipsa quęst. 5. & tunc populus orat pro eius anima, vt Deus accipiat eam in sancta pace, quod obseruatur in multis ecclesijs, in alijs non, sed indistincte, ex inaduertentia potius, quam ratione particulari. † In festis, & dominicis diebus debent campanę prolixius sonari, quā in alijs ferialibus, cum iisdem diebus omnes tenentur ad ecclesias sub præcepto accedere ad Missas audiendas: per earum fortem, & durablem sonitum excitantur dormientes, & pigri, quia iam tempus est de somno surgere. Apostol. ad Rom. cap. 13. quibus diebus ab ecclesia ordinatis, omnes fideles in vnum in ecclesia vnti laudes Deo debitas persoluerent, & ad imitationem cęlestis illius exercitus cantantis continuo. Sanctus, Sanctus, benedictus qui venit in nomine
 10 domini &c. † Silent autem campanæ triduo ante Pascha; cum eo tempore per mortem Christi siluerint Apostoli & prædicatores per campanas designati iux. illud in omnem terram exiit sonus eorū & in fines terrę verba eorū & quia Domino tradito a Iuda ingrato oēs dereliquerunt eum. Mart. cap. 26. idq. etiam per denudationem altarium significatur in 5. fer. maior. ebdom. Gul. in ration. lib. cap. 76. non autem dereliquit eum Gloriosa Virgo eius mater de qua canit ecclesia.
*Stabat mater dolorosa,
 Iuxta Crucem lachrymosa,
 Dum pendebat filius.*
 Sicuti de omnibus candelis extintis in eius officio, præter ultimam denotantem fidem, quæ in sola Virgine remansit, per quam postea omnes fideles edocti, & illuminati sunt. Gul. eod. lib. 6. c. 72. nu. 24. & sic namquam deficiet fides Petri, quia Christus orauit patrem.
 11 Luc. cap. 22. † Sed campanella pulsatur ad eleuationem sacratissimi corporis Christi, & dum ducitur sancta Eucharistia ad infirmum, vt eius sonitu præmonitus populus sit preparatus ad adorandum dominum nostrū Iesum Christum Regem Regum, & dominū Dominantium in salutari hostia contentum. Gul. eo. trac. lib. 4. cap. 41. in fine. conuenit, vt signa præcedant, tubę canent, omnia moueantur, cum transit salutaris hostia, & viaticum cuiuscūq. fidelis, nam, & inagnos (in multis videmus) terrestres, tubam sonantem præcederet, vsus multorum habet: & in transte ipso Domino Hierosolymam commota est vniuersa ciuitas dicens, quis est hic? Matth. cap. 21. † Tempore tamen interdicti campanas pulsari non per-

permittitur, cum sit prohibitus ingressus, silentium tenetur. Calder. de inter. nu. 45. & sic non completur officium vocandi gentes ad ecclesiam, quamuis pulsantur sero, & mane pro salutatione Angelica, potius de consuetudine, ut dicit quidam doctor, quam de iure, admittitur tamen propter honorem gloriosæ Virginis, ut à cunctis laudetur, et veneretur, pariterq. præcetur pro nostris necessitatibus. de quo infra hoc lib. cap. 20. nu. 31. & supra cap. 11. nu. 13. 4. † Pro prædicatione verbi Dei conceditur, quia, & ipsa non impeditur causa interdicti lati, unde sonari potest, dummodo non fiat in fraudem. not. Cald. in clem. 2.6. quæst. de sent. excomun. argu. cap. responso eod. tit. quia verbi Dei multo pluris est necessaria prædicatione, ut non minus verbum Dei, quam corpus Christi. ex August. 1. q. 1. cap. interrogo. ex multis utilitatibus inde prouenientibus de quibus infra. c. 18. differitur, cum gentiles, & alii infideles admittantur ad audiendum verbum Christi de conf. dist. 1. c. episcopus nullum, & hoc de interdicto, tam de generali, quam de particulari respectu illius ecclesiæ, seu loci. † Sarraceni vero (apud quos nihil boni inueniri potest, quod sit eis meritorium ad uitam æternam cum sint extra ecclesiam per S Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 4.) non utuntur campanis, licet eas multum commendent, sed loco ipsarum faciunt certa signa, quæ notanter scribit glo. iuris nostri, in clem. 1. de iud. & sar. in illis verbis. Zabazala, per suos sacerdotes supra turrim mesquitâ quadratam, submittens verba vocantia populum, quo conuento docent ipsi legem, quam habent

in Alcorano, sicut Iudæi in falsis libris Talmut, Sebamoth, Abodozera, cum alijs enumeratis per Marquad. Sufan. de iud. & infid. 3. par. cap. 1. nu. 49. † In his igitur visitandis inquiret episcopus locum campanilis, si campanæ sunt benedictæ, & quidquid ad pulsationem campanarum pertinet, adsint necessaria, prouideatq. ut sacristæ siue alij, ad quos spectat, eas sonent iuxta varietatem temporum, & dierum, & festorum, & iuxta laudabilem consuetudinem ecclesiæ ad Missas, ad officium, ad horas, & ne prætextu pulsationis ipsarum, aliquid cæ turpis questus soluat, vel extorqueatur, & præsertim quod summo mane, meridie, & sero pulsatur campana ad orationem dominicam, & salutationem Angelicam dicendo illos 16 versus. † Ad primum. Angelus Domini annunciauit Mariæ, & concepit de spiritu Sancto. Ad secundum. Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Ad tertium sonum. Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, dicendo in unoquoq. versu, Semel salutationem Angelicam, vel ad gratiarum actionem, quam quotidie Deo habere debemus, ne reddamur ingrati pro tantis beneficiis nobis collatis, & etiam orando contra imminetia pericula, illudq. statuatur, ut congruenti ordine pulsantur paulisper ante Missas, officia, & horas, ut clerici conueniant in choro & si qui sunt laici, se præparent ad audiendas laudes diuinas, neque ad alias personas pateat aditus, ut maleficis, strigibus prohibeatur accessus, ad hoc ne quid obscenū in eis committant, ut scribit Paul. Grill. de fortileg. quæst. 11.


DE

DE ECCLESIA CATHEDRALI

eiusq. capitulo in particulari.

CAP. QUINTVM DECIMVM.

SUMMARIVM.

- | | | | |
|----|--|----|---|
| 1 |  apitulum Romana de censib. lib. 6. in quibus ecclesiis procedat. | 20 | Canonici si habent alias ecclesias curatas, quomodo residere tenentur. num. 22. |
| 2 | Capitulum facit vnum corpus cum episcopo. | 21 | Concilium Tridentinum, quando confirmatum a Pio IIII. & a quo die capit ligare. |
| 3 | Capitulum ne visitetur ab episcopo, quouis modo se tueri non potest. | 23 | Canonicatus, & ecclesiæ curatæ sunt incompatibiles. |
| 4 | Ecclesia cathedralis quæ dicatur. | 24 | Episcopo in sua diocesi, vbiq. primarius locus est dandus. |
| 5 | Dignitates ecclesiasticæ sunt visitandæ. Et ex quibus arguantur. nu. 6. | 25 | Distributiones quotidiana debent esse in omni principali ecclesia, & quibus dandæ, & quid faciendum vbi non sunt. |
| 7 | Dignitates ecclesiasticæ quibus sunt conferendæ. | 26 | Capitulum quando convocandum ab episcopo. |
| 8 | Dignitatum insignia sunt examinanda. | 27 | Capitulum quibus diebus celebrandū, & vbi. |
| 9 | Insignia sunt inducta loco meritorum. | 28 | Capituli statuta sunt examinanda. |
| 10 | Canonici quales, & quot sint debet attendi. Si supernumerarij. nu. 11. Si est eis annexus ordo sacer. nu. 12. 13. | 29 | Punctatores duo creandi in capitulo, & quod eorum officium. |
| 14 | Canonicus admittendus ad vocem debet esse saltem subdiaconus. | 30 | Ratio administrationis rerum capituli est inquirenda in visitatione, quomodo, quando, & circa quæ. |
| 15 | Fidei professio faciendæ est a canonicis, quando, quomodo, & coram quibus. | 31 | Capitulum si sede vacante administraverit res ecclesiæ tenetur reddere rationem episcopo succedenti. |
| 16 | Canonici debent per se seruire in diuinis, & non per substitutos, & quomodo stare in choro. | 32 | Capitulum in creatione officialis sede vacante, quæ attendere debet. |
| 17 | Residentia est faciendæ ab omnibus canonicis in ecclesia. nu. 18. | 33 | Capitulum debet construere archiuū in ecclesia. |
| 19 | Ambrosius Catharinus episcopus Minorensis magnus Doctor, & Theologus. | | |

F Ecclesia

- 34 Ecclesia debet habere dotem competentem.
 25 Ceremoniæ inducæ a sancta ecclesia sunt in diuinis seruanda, & qua vitanda.

Sequendo ordinem cap. Romana, de censib. lib. 6. ¶ Qui text. etiam in episcopis locū habet, licet de Archiepiscopo loquatur, prout in cap. 1. in fin. statutum est, vt in ordinarijs intelligatur forma tradita. nūc enim sumus in viridi visitationis, in quo reponendo pēdet omnis fructus, ideo succedit videre in particulari, qualiter episcopus visitabit suam ecclesiam cathedralem, suumq. capitulū, seruatis tamen omnibus prædictis in superioribus (quæ primum sunt attendenda, & inquirenda pro statu, & reformatione generali.) ¶ Capitulum enim cum episcopo facit vnum corpus, de his, quæ sunt a Præl. cap. nouit. vbi per Abb. q. canonici exinde dicuntur fratres episcopi, sicuti Cardinales fratres Papæ. cap. 2. de offic. lega. lib. 6. vt a capite procedat ipsa correctio ad mēbra. gl. in eod. cap. Romana. in uerbo prius. capite enim languescente, faciliter cætera mēbra corporis inficiuntur, cap. sunt pluri. §. verum. 6. q. 1. quod namq. nobis licere nō patimur, alijs indicamus, & Principem profiteri legibus se alligatum digna vox est, l. digna uox. C. de leg. & constit. ¶ Nec potest capitulum, seu illius psonæ, quouis modo se tueri, quo minus a suis superioribus non visitentur, toties, quoties eis videbitur, etiam autoritatē Apostolica ex decreto nouissimo Concil. Triden. sess. 6. de

- 36 Sacramentorum minister in ipsa ecclesia cathedrali qualis esse debet.
 37 Regula generalis non potest includere, quæ particulariter sunt tractanda.

reform. cap. 4. & sess. 25. de refor. gen. cap. 6. hoc tamen addito, q. quando extra visitationis generalis actum procedit episcopus, eligantur duo de capitulo, de quorum consensu procedatur. eod. cap. uersita tamen, etsi maiorem habent potestatem episcopi, ex cōstitutionibus forsā, priuilegijs, consuetudinibus, concordijs, aliove quouis modo, uiantur item, nec restricta per eadem capitula est potestas, ex notab. tex. eiusd. capit. §. hæc autem. Dummodo non sumus in capitulis habentibus priuilegia sedis Apostolicæ, prout in Hyspania multa adsunt.) ¶ Dicitur autem ecclesia cathedralis cōmuniter habens episcopum, a qua omnes aliæ totius diocesis normā accipere debēt, sic sumitur in Conc. Trid. sess. 6. de refor. cap. 1. & sess. 7. eod. titul. cap. 1. Vnde cathedralis, id est episcopalis. doc. in cap. ne pro defectu, de elect. & dicit Ioan. And. in cap. statutum, super uerbo cathedralium, de rescrip. lib. 6. etiā quod sit pauperrima & confirmantur prædicta. in cap. pro deliberatione, de offic. leg. eod. lib. & magnus uocatur ille Rex, qui in suo regno plures habet ecclesias episcopales, quia tunc dicitur habere prouintiam competentē, quod non est in Rege Boemiæ, qui vnā tantum habet ecclesiam episcopale, scilicet Pragensem, refert Carol. de Grass. lib. Regal. Fran. primo iure, fol. 9. & quāuis dubitent Docto. si appellatione cathedralis

thedralis ultra episcopalem, ueniat Metropolitanā, omnes concludunt, quod non, in cap. quamuis, de præb. lib. 6. vbi per separationem, & disiunctim nominat, & iisdem uerbis utitur text. eiusd. cap. 1. sess. 6. alleg. ibi Metropolitanis, & cathedralibus ecclesijs. ¶ Primo ergo uisitat, dignitates, quot sint in ecclesia, quales, quæ prior, quæ secunda, quibus præminentis fungantur, quæ fuit earum institutio. Namq. iuxta decretum Concil. Trid. sess. 24. de refor. gen. cap. 12. dignitates in ecclesia (præsertim cathedrali) sunt institutæ ad augendam, & conseruandā ecclesiasticam disciplinam, & dicitur dignitas in generali, compræhendens quemlibet gradum præminentis, vt personatum, officium, & simil. ut est dictum in famil. sing. in l. d. num. 66. fol. 168. & in trac. de dignit. eccles. 1. par. cap. 1. ¶ Cognoscuntur autem dignitates esse in ecclesia ex tribus, primo ex administratione rerum ecclesiasticarum, cum iurisdictione, sed hoc primum plerumq. fallit, ideo secūdo, ex prærogatiuis in choro, & in capitulo, uoce, loco, sessione, præcedentia, quod ex tertio suffragatur, quia ex consuetudine ecclesiæ habentur pro dignitatibus. Archid. domi. in cap. 1. de cōsuetud. lib. 6. & in dict. sing. & cap. 1. ex quibus duobus ultimis iudicatur uere de personalibus, & officio, quæ si cōcurrant, dicantur dignitates. dom. ibid. num. 8. & consideratur si hæc dignitates sunt in esse, & in actu, secus si in habitu. dom. Anto. de Butr. in alleg. cap. deliberatione. nume. 10. de offic. leg. 6. & hoc de consuetudine trahunt multi, etiam si non ex longeuo tempore, sed quia communiter

omnes ita reputant, vt communis error faciat ius l. barbarius, de offi. præfid. ff. sed caue ab hoc ultimo, nam dispositio. l. barbarus, procedit in temporalibus, non autem in spiritualibus, Ang. ibid. Socci. in fall. alleg. Gomef. in regul. cancell. de publ. res. qō. 3. fol. 472. ¶ Secundo inquirendum est, si ipsæ dignitates, maximè curam animarum habentes, sint collatæ personis idoneis, & sufficientibus, doctrina ad suum munus exequendum. cap. cum in cunctis, cap. cum dilectus, de elec. sicut de Archidiaconatu disponit Cōc. Trid. eod. cap. 12. §. Archidiaconi et. & ex ea ratione, quando alia dignitas ab ea dignitate Archidiaconatus est prima in ecclesia. Dignitas enim a digno descendit. Gemi. in cap. si forte. nu. 6. de elect. lib. 6. (dixi curam animarū,) ex eo quod sunt dignitates, absque eo, quod eis imminet aliqua cura animarum, iuxta cap. 1. de ætat. & qualit. eod. lib. & dignitas, & personatus possunt esse sine cura, remota opinione dicentium secundum D. Anton. ibid. q. dignitas dicebatur cum cura personatus absque, & ibi not. ecclesijs parochialibus æquiperari dignitates, quæ esset uile ad multa, de ætate, tempore, & ordine, vt poteris uidere per docto. post glo. & eod. cap. 12. §. ad cæteras. Conc. Trid. est expressum, dum dicit ad cæteras autem dignitates, vel personatus, quibus animarum cura nulla est, & q. sint sufficientes, qui prouidentur: id fortius stringit, cum alijs præse quodammodo dicantur, unde debent concurrere merita, & officia tali præmio digna, vt actiones animi in dignitates habebus sint pulchriores, & decentiores corporis actibus, quan-

to animus est ipso corpore præstantior in dictis, & factis. Secundum Tull. in lib. de offic. † Et cum obrinentes ipsas dignitates, & personatus soleant deferre aliqua insignia, debet episcopus, seu alius visitans examinare, & inquirere, quæ ipsa sint, quove tempore introducta, si honesta, ne nimis exorbitantia, ne auctoritate propria inuenta, si deferant tempore, & loco requisitis, ut a cæteris de clero distinguantur, & admo-neantur, quæ sicut signis cognoscuntur maiores, sic moribus, et honestate alios præcellant, ut eis bene sint collatæ dignitates, & ne maiori reddantur correctione, quia sunt positi in alto, sicut candelabrum in domo, ut omnes videant lucem appositam. Matth. cap. 5. † Et quia loco meritorum hæc insignia a iure introducta legimus l. prima. C. de diuers. offic. & appar. libr. duodecimo, de consule eis utente, ut ab aliis cognoscatur scribit Vlpian. in l. secunda. ff. de his, qui not. infra. ut ex qualitate ornamentorum iudicetur quædam maioritas circa alios. argumen. cap. ad apostolicæ de priuil. libr. sexto, recenset dom. Mari. Freccia noster patruus bon. mem. de subfeud. libr. 1. de Duce. nu. 42. Cassan. in sua glor. mund. 1. part. conf. 38. & quart. part. confid. 31. & si alius vteretur non habens ius, vel contra institutionem, non dubium, quin potest de falso puniri. per. l. eos. §. si. ff. de fals. vbi optime not. Bar. & Abb. in cap. 1. de cler. non ord. min. † Item est videndum si sunt canonici præbendati, quot, & quanti præbendati, expectantes qui eorum, numerus requisitus, ex quibus fit capitulum, & quot alii extra capitulum, si sunt recepti aliqui ultra numerum, nec sunt fructus præ-

bendarum super excrecentes: per receptionem namque vnus ultra numerum dicimus abrogatum numerum. Vnde in impetratione gratiæ in ecclesia numerata, debet fieri mentio de numero ipsorum canonicorum. doct. in cap. cum. m. de consti. & si in receptione alicuius aliqua est seruata forma discutatur, & examinetur, siue recipiatur per publicam admissionem, & confirmationem superioris: sin vero numerus canonicorum est determinatus cum iuramento, vel longissimo tempore confirmatus, non licet sine licentia accipere. Abb. in cap. dilecto lo. 2. de præb. nec numerum sic determinatum suppressere possunt, sine licentia eiusdem Do. Papæ, ut Neapoli de proximo euenit, vbi in ecclesia Metropolitana ex antiquissimo fuerunt quadraginta Canonici, licet non omnes præbendati, nunc vero supplicatum est Pontifici, & reduci ad triginta, & bona, redditusque ipsorum decem incorporari triginta superstitibus, iuxta not. in dicto cap. cum. m. Dom. Papa concessit ex narratione facta, & multis displicuit, quia fuisset alius modus prouidendi, si tanta paupertas immineret in facto (& ipsi Canonici procurare non debebant) quemadmodum forsitan. Alius Archiepiscopus inueniet, & numerum antiquum reddi procurabit, quod his temporibus non creditur futurum, in causa est text. quia non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse laudandum est, duodecima quæstio. 2. cap. gloriosa, in fine, nec satis est bene velle, nisi studeatur etiam benefacere. 86. distinctio. 11 c. non satis. † Inquiratur etiam si sunt canonici supernumerarij, qui licet de præben-

præbendis adhuc non potant, habeant distributiones quotidianas, secundum vnâ opinionem Innoc. quando sunt ex capituli uoluntate. doct. in d. c. cum. m. cum sit aliquis, & non tamen præbendatus. c. statutum de rescript. libr. 6. cui, quàm citius fieri potest, prouideri debet, cum data receptione in canonicum non debet carere præbenda. iux. tex. in c. cum super, de Conc. præb. & si is, qui dignitatem, canonicatumve habet, suo fungat munere, & ordine, ne quis gradum suum excedat, sed loco proprio
 12 fit contentus. † Si ipsi canonicatus habent annexum ordinem sacrum, & modo sit aliquis obtinens non initiatus eo ordine, infra annum cogatur præcise ad id obseruandum, sub penis suo arbitrio non obstante quouis priuilegio, ex decreto Conc. Trid. sess. 22. de reform. cap. 4. & alleg. cap. 12. §. nemo etiam, (in quo reformado post Conc. Trid. studuerunt prælati, & Neapoli in ecclesia Archiepiscopali id renouatum fuit ex studio Magni illius Alphonsi Cardinalis, ut in synod. Neapol. tunc celebrata est videre. fol. 198. † Qui omnes canonici habeant ordinem sacrum, aut saltem pro medietate ipsorum sint præbiteri. eod. cap. 11. §. in omnibus, & si antiquitus ex consuetudine plures esse præbiteros, ea omnino seruetur, (ut in hac ecclesia Sarnensi exprimeua institutione obseruatum est, neminem assumi in canonicum, etiam expectantem, qui præbiter non sit.) Hinc recte videmus, quàm a ratione primitus erant alieni multi, ut in pupillari ætate etiam constituti canonicatus fortirentur, etiam quod ordinem sacrum a sua primeua institutione requirerent. docto. in cap. ei, cui. de præben. libr. 6.
 14 † Nec canonicus quilibet ad vocem admitti debet, qui non sit saltem constitutus in ordine subdiaconatus, iux. cap. ex eo. de electio. libr. 6. & Concil. Trident. eod. cap. 4. nec alij ex gratia hoc idem concedere possunt, aut permittere, quod vocem habeat, vbi videre poteris, ex quo lex requirit certam, & determinatam ætatem, prout dixit gloss. 2. in dicto cap. ex eod. & cum ad quamdam præminentiam dicatur asciri, & honorem, qui ad dignitates, & canonicatus uocatur. Domi. de Rot. de fil. præbit. decis. 2. in princip. in nouis. & de omnibus est notabilis constitutio in Conc. Vienn. in clement. 2. de ætat. & qualit. innouata per idem cap. quartum, in Conc. Trident. sess. 22. adducta, & de dignitatibus est ætas requisita attingisse annum 25. gloss. in cap. statutum, in uerb. dignitate, de rescript. libr. 6. per cap. cum in cunctis. de electio. ubi not. doctor.
 15 Statuendum est item, & videndum in ipsis, ut quisque post dignitates adeptas, aut canonicatus, infra duos menses saltem a tempore possessionis adeptæ in manibus episcopi, uel eius Generalis officialis publicam professionem fidei fecerit, & in posterum faciat, spontendo obedientiam Romanæ ecclesiæ seruata formula tradita a Pio Quarto Pont. Max. in sua constit. incip. iniunctum nobis, ex decreto eius. Conc. Trident. sessio. vigesima quinta, de reform. gen. cap. 2. §. cæteri quoque, & si secus fuerit factum, fructus non faciat suos, nulla suffragate eidem possessione, sed ipsi canonici etiam coram episcopo id obseruauerint, tenentur adhuc coram capitulo eamdem fidei professionem facere, per constitutionem eius. Conc.

ead. sels. cap. 12. §. prouisi autem : & de simili professione erga sanctā Romanam ecclesiam est tex. in clem. 1. in primis verbis de iur. iur. & vide in cap. 1. de sum. Trin. lib. 6. & in alia professione de regul. eod. lib. cap. 1. & ne abusu
 16 quodā. † Cultus diuinus diminuatur ab ijs, qui iure astricti sunt, cogat ipsos omnes canonicos episcopus diuina per se, non autem per substitutos exercere, & sibi celebranti assistere, aut Pontificalia exercenti inferuire eod. c. 12. §. omnes vero, ubi subdittext. quod in choro reuenter, distincte, & deuote cantent nomen Dei, cum chorus ad psallendum sit institutus, non sint aliqui otiosi, desides, muti, aut loquaces inter se, in alijs non se implicent, non litteras legant, nō libros, stent in habitu honesto, cum superpellicio, non teneant pileos, chirotecas, ut in omnibus modestos se præferant, & honestos, ne in pœnam c. Missarum de celebr. Miss. incurrant: orent eodem loco, sedeant, surgant, pariter in eodem tempore, & ordine discendant, nec laicos secum sta
 17 re patiantur. † Idq. summopere cauendum, ut iuxta decreta eiusdem Conci. Trid. omnes canonici, dignitates, personatusve habentes resideant in eadē ecclesia, idest seruitium personale ibi præstent, sels. 6. de reform. cap. 1. & 2. & sels. 2. 3. eod. tit. & cap. & memorato cap. 12. §. præterea obtinentibus, & iuxta constitutionem Pij Quinti Pontif. Max. incip. cupientes &c. 1568. pontif. sui an. 3. (quod in hac ecclesia nostra Sarnensi inuenimus multo ante fuisse statutum. in anno. 1520. per episcopū Beltrandum Bo. me. inter alia capitula deleta in totum nomine substitutū ponere in seruitijs ecclesiæ, & optime

18 seruatur.) † Ex quibus omnibus optime factum est omnes prædictos, sicut & alios curatos sub pœna teneri ad permanendum in suis ecclesijs, ut adimpleatur per eos dictum de pascendis ouibus, Ioan. cap. 10. de quo plena fuit discussio in Conc. Trid. ut scribit frater Do. Sor. celeberrimus Theologus, qui in eod. Conc. fuit in. 1. congregatione sub Paulo III. Pont. Max. in lib. 10. de Insti. & iur. quæst. 3. ar. 1. cum plur. seq. Philip. Port. cōsil. 162. contigit dubitari. lib. 3. ut cura ecclesiæ illi committatur, qui residere in loco, & curam eius per se ipsum valeat exercere, ut infra lib. 2. cap. 4. per cap. quia non nulli. de cler. non resid. & eadē iura Conc. Trid.
 19 † Vbi, & alij multi disputarunt, inter quos Ambrosius Catharinus, olim episcopus Minorensis (quæ ciuitas est prope nostram Rauellēsem) postea Archiepiscopus Compsanus, vir alioquin in sacris litteris admodum eruditus, qui cum magnus esset iurisconsultus, & in omnibus studijs dictus Lancelletus Politus, voluit etiā senex fieri magnus Theologus, ut dicit idem Sor. in lib. de nat. & grat. & ead. 3. quæst. asserit se cum eo de multis disputasse: erat enim vir acerrimi ingenij, & ad subtiles, & graues quæstiones admodū intētus, quem item commendat multum Ioan. Cochle. in tract. de sedis. Cal. col. 4. & 5. defendens eum a falsis obiectionibus impiorum. † Estq. bene aduertendum in hac uisitatione canonicorum, & capituli iuxta mentem ipsius, constitutionis Pij Quinti. Cupientes (prout sic ex cōmuni practica, et declaratione facta receptum est, & pluries testatus est nobis magnus, & doctissimus bonæ memoriæ Dom. Cardinalis Alciatus)
 quod

quod si ante Concilij Tridentini confirmationem (extitit enim ipsum, seu eius principium inchoatū a Paulo III. Pont. Max. sub die 13. mēsis Decembris 1545. demum reassumptum sub Iulio itē III. 1. mēsis Maij. 1551. ac tertio, & ultimo iterum sub Pio III. die 18. mēsis Ian. 1562. sub ipsoque optimo, & felice fine conclusum: die
 21 quarta Decembris 1563. † Quod Concilium summa omnium expectatione clausum, confirmatum fuit ab eodem Pio III. Pontif. Maxi. in concistorio secreto, die 26. Ian. 1564. & cepit ligare omnes in eius obseruantia a calendis mēsis Maij eiusd. an. 1564. prout in bulla declarationis præfati Pontificis apparet statutum de tempor. ad obseru. decret. Conci. Trid. incip. ad sacerorum 15. Cal. Augusti, prædicti anni, per totum, Ponti. sui 5. & de bulla confirmat. incip. Benedictus Deus. §.
 22 cum autem, & per tot.) † Si fuerint aliqui Canonici, qui & ecclesias curatas haberent, eo casu teneantur reside-
 23 re in ecclesijs curatis, & parochialibus, & lucrantur fructus canonicatum, exceptis tamen distributionibus quotidianis. ut in §. eos tamen mentionatæ cōstitutionis, disponitur, sin uero post confirmationem prædictā obtinuerint, non possunt in utroque gradu permanere, & canonicatus, & ecclesias curatas potiri, nisi desuper dispensationem a sede Apostolica habuerint, quia cum
 24 uterque locus de per se residentiam requirat, eodem tempore non potest obtinens simul, & semel in ambobus locis personaliter interesse. † Cum iam propter debitum prædictæ personalis residentiae in ecclesijs (ex qua prima, & principalis debet esse anima u cura)

multum est, q̄ declaratum fuit canonicatus, & ecclesias curatas esse incompatibiles. Vnde nemini permissum amborum fructus percipere & acquirere, aut in simul potiri, absq. dispensatione, & dicitur solitū dispensari a sede Apostolica propter paupertatem ecclesiarū curatarum, & canonicatum, existentibus tamen iis in eadem ciuitate. super quo primitus plenissime dispētabatur, cap. dudum. lo 2. de elect. cap. de multa, de præb. † In ipsaq. cathedrali ecclesia, sicut in alijs episcopo primus locus est dandus, primave sedes assignanda, tā in capitulo, quā in choro, in processionibus, & actibus publicis, cū ad ipsum spectet præcipua omnium rerum agendarum autoritas, sels. 25. Conci. Trident. de reformat. gen. cap. 6. §. episcopis præterea & idē supra cap. 10. nu. 13. Cum enim sit primus in sua diocesi, in altiori loco semper stare debet. arg. quia tua. 50. dist. & tex. clarus, in cap. episcopos. 17. dist. in eundo, loquendo, in priori, & cōspectiori sede, decernendiq. autoritate, faciunt not. per Cassan. in sua glor. 1. part. consider. 14. cum duab. seq. & ei, reuerentiam impendendo ibid. consid. 20. cum alia seq. minores etenim maioribus obsequium præstare tenentur, dicit gl. per illum text. in c. statuimus. de maior. & obed. sed vndecim prærogatiuas honoris. vide per Gem. post Host. in cap. 1. de offic. lega. lib. 6.
 25 † Sed est maior adhibenda diligentia circa distributiones quotidianas, quæ in ecclesia cathedrali esse debent, interessentibus diuinis officiis tamen statutis horis ordinatę dari. cap. licet canon. de præb. c. de cetero, de cler. non resid. q̄ si nō sunt procurer episcopos seperare

tertiam partem omnium fructuum, dignitatum, proventuum, & canonicatum, & in distributiones quotidianas conuertere, quæ solum interessentibus in posterum dentur. iuxta diuisionem a se faciendam ex præscripto Conc. Trident. sels. 21. de reform. c. 3. per totum. (quod in nostra Rauellenſi ecclesia cũ ei præeramus fieri nequiuit, & eius tenuitatis causa, & nulla existente præbenda, & demum in hac ecclesia Sarnenſi ad quam translatus sumus, nec id adimpleri propter incommoditatem, solitudinemve ecclesiæ) nec absentes de eis participare vilo modo permittat, sed presentibus indigentibus, iuxta aliud decretum, aut fabricæ ecclesiæ, aut alteri pio loco concedat: procedendo tñ contra absentes, vt sacri Canones itē statuerunt. sels. 22. de refor. c. 3. qđ capitulum differt ab alio superiori. hic enim tex. de extraordinarijs loquitur. ibi de ordinarijs. Mart. Nau. de horis Canon. cap. 22. nu. 50. dantur tamen absenti causa ecclesiæ, & infirmo tempore suæ infirmitatis Ant. Fran. ad Abb. in c. exposuisti de præben. de quo infra hoc libro. cap. 20. nu. 26. vbi latius dico, si vero præbendę canonicatus, prouentusve sint tenues, vt ex eis quotidianæ distributiones sint minimæ, episcopus cum consensu capituli provideat per vnionem aliquorum beneficiorum simplicium (exceptis regularibus) vniedo eidem capitulo, vt vtilius videbitur, ad finem, vt diuinus cultus celebretur, & tale opus non omittatur, iuxta aliam constitutionem eiusd. Conc. sels. 24. de reform. gen. c. 15. & distincta sint postmodum officia, & suis horis recitetur, Missa hora conuenienti, nō ante auroram, aut post nonam. ex præcepto legis

Pij Quinti incip. sanctissimus. 29. Martij. 1566. Pon. sui anno. 1. & reliqua secundum cuiuslibet ecclesiæ laudabilem consuetudinem, æquiperando etiam distributiones, quæ dantur pro funeralibus, seu anniuersarijs, ex decreto Bonifat. VIII. in cap. 1. de cleri. non resid. lib. 6. vbi de materia, & in vrbe ordinauit Pius Quartus per breue inc. motu proprio. an. 2. nec consuetudo contraria valet. Nicol. de Mil. in verb. consuetudo. nu. 27. & in ver. distributiones. verſ. 2. cum seq. & alibi est dictum, nec similiter prodest remissio, si ab alijs fiat nō interessentibus. maxime si pacto, aut non eo animo concludit optime Mart. Nauar. eod. c. 22. nu. 50. tex. enim Cōc. dicit quauis collusionem, aut remissione
26 exclusā. di. cap. 12. §. distributiones.) ¶ Cum vero capitulum debet celebrari, de ordine episcopi ab ipso conuocetur, si de suo commodo non agat, & singulorum vota exquirat, iuxta quæ concludat, non tamē ipso absente admittitur ad hoc eius officialis, sed libera restat capitulo tractandi facultas eod. cap. 6. Conc. Trid. §. qđ si aliquis, & §. absente vero. incipiendo singulorum vota accipere a dignioribus, vt dicit Præpositus in d. cap. episcopos. 17. dist. per Bal. in cap. 1. de contr. feud. apud par. term. quem allegat Roman. in sing. 82. inc. quis debet, licet plerumq. in multis ab vltimis incipiatur, cum de timiditate aliorum, ex potētia primorum dubitatur, prout in vno factō capituli scripsi,
27 cumulando dicta per Aſſ. in decis. 1. ¶ Sed prohibendum est capitula celebrari diebus festiuis, seu in alijs diebus hora celebrationis Missarum, & officiorum. hoc enim & laicis est interdictum: cap. placita secularia. 15. quæst. 4. cap. decet

debet de immuni. eccl. lib. 6. fortius ipsi clericis, qui tenentur prolixius orationibus, sacrificijsq. vacare, nec cum sunt, permittat intus ipsam ecclesiam, ob reuerentiam, & honestatem, sed in alio loco, & ne rumor, tumultusq. fiat, sed honeste proponatur, de quo tractatum est, & singulorum vota ordine seruato perquirantur, & in scriptis decretis, seu capitula redigantur. ¶ Demū examinentur ipsius capituli decreta, seu statuta, si licita, & honesta sint, ne quid contra decorem ecclesiæ contineant: potest enim capitulum statuta sibi facere, in his, quæ tangunt singularia negotia ipsius capituli tantum. iuxta not. in clem. constitutionem. §. ceterum per glo. de verb. signi. in cap. cum aliquibus de rescript. lib. 6. omnia discurrendo, ne forte simoniæ labes aliqua sit occulta, sicuti in multis est auditum in receptione aliquorum, in noua celebratione Missæ alicuius, quod expressse est prohibutum per decretum Conc. Tri. sels. 22. de obfer. & euit. in cel. Miss. §. atq. pro pastu: non obstāte quacunque antiquata consuetudine: seu quid aliud soluendo pro intratura, receptione, possessioneue dignitatis, canonicatus, aut personatus, cap. veniens. de simo. & si quæ in ecclesia fuerint cōsuetudines, ne sint abrogatę absq. licentia episcopi, nec nouę inducantur sine ipsius cōsensu. tex. not. in c. cum consuetudinis, de consuet. immo cognoscat episcopus super omnibus consuetudinibus, & constitutionibus, & exceptis laudabilibus, omnes, vt prauas, & scandalosas reijciat, & aboleat ex not. decreto ipsius Concil. Trid. sels. 24. de reform. gen. cap. 13. ¶ Et si canonici horas canonicas non frequentent, debent per epi-

scopum creari duo punctatores, qui notent absentes, listas faciant, quibus militantur desides circa cultum diuinum, nemini tamen ostendentes, sed primum iurent fideliter exercere hoc munus. Præsumit namque lex multum de aliquo, cum iuramentum præstat, ad hoc, quod destinatur, fideliter se habere, iuxta tex. in cap. cum ad audientiam, de præscript. & de hoc punctatoris Officio dicitur not. in Synod. prouinc. Mediol. quod vltra prædicta, si aliquem iniuria notauerit, de suo satisfaciatur, vel si notare prætermiserit: libros punctationum fideliter custodiat, & singulis mensibus, vel quoties voluerint, episcopo, & capitulo ostendat, & cum delecto a capitulo, ab ipso creatus libros p singulas hæbdomas conferat, & stante dubio, episcopus, vel eius vicarius componat, & si eligendus ab episcopo recusat, sub pœnis
30 ab ipso cogatur ad suscipiendum. ¶ Nec est prætermittendū, quin omnino non examinetur, quæ sit administratio rerum capituli, ne propriis commodis fraudulenter quis applicet, aut in illegitimis expensis quis reducat: sed fidelis ratio reddatur, quod & præstat, vt non sint semper iidem administratores, sed saltem quolibet biennio mutantur, & cum negligentes fuerint in exactione, aut ab alijs puniendi sunt, nè res ecclesiasticæ videantur aliqua occasione negligi, ex quo contemnere videntur, & se ipsos priuare, dicit tex. in cap. sepe, vbi glos. 12. qđ. 2. reddere ergo debent administratores rationem de introitibus, & expensis, & ex omnibus, quæ gesserunt, prout inquit Scenola Iuris cōsultus in l. Thais. §. libertatem. ff. de fideicom. liberr. nec

nec rejicitur aliquarum ecclesiarum consuetudo, quod dum quis accipit ad ministracionem rerum ipsius ecclesie, & capituli, iuret tactis euangelijs coram omnibus se fideliter esse cuncta propofe facturum, prout in multis est ordinatum. † Et si vacante sede episcopali capitulum administrauerit bona ecclesie seu alius ab eo deputatus, quærat modò episcopus diligẽtem rōnem officij, iurisdictionis, administrationis, alteriusve muneris, delinquentes puniendo, et liberatione obtenta: si quæ scripturæ ad ecclesias faciẽtes fuerint, similiter reddantur, ex præcepto eius. Conc. Tri. sess. 24. de refor. gẽ. c. 13. §. episcopus vero. Succedit enim capitulum in pertinentibus ad iurisdictionem episcopalem in generalibus, Abb. in cap. de test. in cap. Albericus in c. cum olim. de maior. & obed. dixi in generalibus, scilicet competentibus iure communi, non autem specialiter idem Abb. in cap. scriptum, de elect. de quo latius differimus in tract. de dignit. eccl. 2. parte. cap. 7. in ea q. si capitulum habeat dignitatem. † Sed est aduertendum pro ipso capitulo, cū vacante sede facit Vicarium, vel jcononum, ut utatur diligentia, quod eligat aliquem, vel existentem confirmet infra octo dies a tempore vacationis, & is quidem eligendus, sit doctor, vel licẽtiatus, aut saltem quantum fieri potest idoneus, alias nullum est, quod fit, & potestas deuoluitur ad aliũ prout not. in eod. c. 16. in princ. qui tex. loquitur de tẽpore, & persona, & dubitauimus aliquando quid de forma electionis, attendi debeat dispositio Innocẽtij tertij in Conc. gen. in cap. quia propter de elect. loquendo de ecclesijs viduatis, quibus de prælati, & sponfis prouiden-

dum est, & vicarius sponfus dicitur, & venit appellatione prælati. Milius in verb. prælati. ver. 14. quod est notandum, si ad id ampliari velimus, quod multi negant ex verbis Concilij, quæ nec pro ipsis faciunt: sed relinquo pronunc quia dominus meus Card. Alciatus dissensit in vicario momentaneo requiri eam formam: & tamen dixi esse visum durare ultra annum propter longas plerũq. prouisiones ecclesiarum, ut videmus, earũ præcipue, quæ ad Principis præsentationẽ spectant, & sic de alijs inquirere, & aduertere, prout loci qualitas, & personarum exigẽtia videtur requirere. † Est, & similiter prouidendũ, ut pro conseruatione iurium ipsius ecclesie, & capituli, sit designatus archiuus communis, in quo ipse scripturæ, & alia cum inuentario omnium instrumentorum, iuriumq. ipsorum canonicorum reponantur, duæque clauis duobus de principalibus ipsius capituli assignentur: quibus postea scripturis plena fides adhibetur auct. ad hoc. C. de fid. instr. & not. de prob. in cap. cum cam. dixi vnum verbum in famil. singular. in l. A. nu. 113. post medium: Abb. in cap. ad audientiam, vbi etiam Fel. de præscript. nam ipsi deputati habentur, ut publicæ personæ correspondendo requisitis huic cõclusioni, Fel. ibi nu. 11. Crauett. conf. 274. & dicitur archiuus armarius librorum. gl. fi. in clem. vnica. de iur. in quo sit officialis deputatus, & scriptura producenda sit reposita ibi inter authenticas, & stante consuetudine, Fel. vbi supra, idq. & i alijs ecclesijs collegiatis mandet, & in ecclesia cathedrali ipse clauem vnã custodiat. vide multa in Concil. prouint. Med. par. 2. fol. 142. † Nec est omittendũ, ut discutiat

discutiatur diligenter de qualitate ipsius ecclesie cathedralis, ne sit extra populũ propter ruinam, si est competenter dotata, & si adeo tenues, & exigui sunt fructus, ut non respondeant episcopali dignitati, nec ecclesie dignitatibus, & necessitatibus sufficiant, in Concilio prouinciali discutatur, & vocatis iis, quorum interest videre, per quã vnionem beneficiorum prouideri possit, de quibus omnibus summus Romanus Pontifex consulatur, qui pro sua prudentia, aut tenues vniet, aut aliqua accessione ex fructibus augere curabit, iuxta dicta in Concil. Trid. sess. 24. de refor. gen. cap. 13. et si capitulum est adeo exiguum, ut exinde nullum seruitium fiat ecclesie, nec esse curent ipsi canonici, inquirat episcopus, per quæ media possit subueniri, & item ipsum Romanum Pontificem consulat. † Et circa ipsos canonicos non transit sine crimine aliquorum negligentia circa officia ecclesiastica, omittendo debita seruari, & seruando inhonesta, & prohibita, hinc episcopi, alteriusve visitantis officium est præcipere, ut cuncti diuina celebraturi obseruent omnes cæremonias sanctæ ecclesie, & quæ sunt statuta per Concil. Trid. nouissimo loco, sess. 22. de obser. & euit. in celeb. Miss. nihil prophanum admittendo, sed omnem operam, & diligentiam esse ponendam, ut quanta maxime fieri potest interiori etiam cordis munditia, & puritate, atque exteriori item, & pietatis specie peragantur. ex eo enim sancta ecclesia has cæremonias induxit, ut Maiestas tanti sacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum contemplationem excitetur,

quæ in hoc (scilicet Missæ) sacrificio latent. ead. sess. 22. de sacrif. Miss. c. 5. abiiciatur ab eis omne lasciuum & impurum, per ecclesias non discurrant, ad fabulaciones non prorumpant, nec dũ diuina peragunt, morosos, aut nimis sollicitos se ostendant. Sed in omnibus se mediocres honestati conformes reddentes, a cunctis admirentur, & laudentur. † Et quia ipsa cathedralis ecclesia mater omnium dicitur, respectu totius diocesis, sit constitutus in ea aliquis principalis, qui sacramenta, cum oportuerit, administret probatus idoneitate, & sufficientia, & in multis post episcopũ solet esse cura Archipræsbyteri: cuiuscumque tamen sit, constituatur talis, qui possit, & valeat tanto muneri satisfacere, neq; in confessionibus admittatur, sine præuia eius licentia. sess. 23. Concil. Trid. de reform. cap. 15. quod & in alijs canonicis, & præsbiteris statuendum est, in reliquis vero nõ permittat episcopus ipsos canonicos quouis prætextu alienorum parochianorum curam habere, sed eam propriis parochis liberam esse circa animarum curam, sacramentaq. administranda, ut quisque suo officio inseruiat, nec vnus alterius locum occupet, sed per ipsos curatos cuncta suo gregi administrentur. sess. 7. eiusd. Conc. de reform. c. 5. & cap. 7. sess. 24. de reform. matri. c. 1. in princ. & §. quod si quis, quod in multis ecclesijs non iure canonici prætendebat, & se intromittebat, sub prætextu se esse communes parochos, ex eo quod cathedralis ecclesie seruitium gerebant, legitur in synod. dicece. Neantes pol. fol. 75. † Practica igitur in ipso actu multa præstat, de quibus inquiratur, quæ prudentis administratoris arbitrio

bitrio relinquuntur: nam quæ sunt ex particulari loco alicuius ecclesiæ, non possunt vniuersali regula tradi. l. non possunt, cum seq. ff. de leg. sufficit enim generalia omnibus communia tetigisse. cetera suppleantur ex loci qualitate materiam prudenti viro tribuente. hic enim visitatores materiæ pro ipsa ecclesia cathedrali, & capitulo sunt positæ,

non particulares cuiuslibet loci, quia foret impossibile cuiuscumq. ecclesiæ loca nobis præscrutari, & prænotificari, inquit Gul. in sua amplo ecclesiarum rationali, in proœ. num. 16. sed ipsa arbitrio visitantis, & iuxta expositionem locorum prouidenda remanent, nunc ad alia transeamus.

DE SEMINARIO ERIGENDO, SEU

erecto, eiusq. qualitatibus.

CAP. DECIMUM SEXTUM.

SUMMARIUM.

- 1 **S**TVDIVM quid sit, & quomodo omnes scire cupiunt.
- 2 Studentibus triplex requisitum necessarium est.
- 3 Studia publica erigi semper vtile fuit.
- 4 Paulus Apostolus prædicauit in scholis Atheniensibus.
- 5 Dionysius Areopagita vocatus ad fidem ab Apostolo Paulo. nu. eod.
- 6 Ecclesia quæ sit pia mater i suos filios.
- 7 Seminarium clericorum erigendum in omni ecclesia cathedrali ex Concil. Triden.
- 8 Puerorum qualitates intrantium in seminarium quæ sint.
- 9 Episcopus de omnibus ecclesiis, et pijs locis facit detrabi pro sustentatione seminarij.
- 9 Beneficia simplicia, reseruata, & affecta possunt vniuersi seminario.
- 10 Hospitalia an teneantur ad sustentationem seminarij.
- 11 Ecclesia si propter paupertatem non potest erigere seminarium, quid faciendum est.
- 12 Seminarium plura possunt erigi in amplis diocesisibus.
- 13 Episcopus negligens in erectione seminarij corripitur ab Archiepiscopo, & ipse a synodo.
- 14 Magistri deputandi in seminarijs pro pueris educandis, quid docere debeant.
- 15 Ratio reddituum seminarij, quando episcopo reddenda est.
- 16 Visitatio seminarij, & eius qualitatibus circa quæ consistat.

1 **V**IA omnes homines natura scire desiderant † Philof. 1. Methaphil. cum per virtu-

tem, artem scilicet, scientiam, prudentiam, sapientiam, & intellectum, animus verum perspicit, assentiendo, & dissentiendo,

tiendo, vt idem scribit. 4. Ethic. cap. 6. hinc philosophi ppter scire studere peregrinati sunt: eod. 1. lib. Meth. est nãque studium vnicum leuamentum doloris. Plinio authore. 8. epist. 19. vt scripsit in fam. singu. in. l. 5. nu. 71. quo mediante quiescendo fit animus prudens. 7. Phil. per tranquillitatem sedantur passionibus, quibus dominantibus intellectus obscuratur, & synodus generalis Tridentina appellauit studium commune bonum ecclesiæ. sess. 23. de refo. c. 18. §. & quia. vers. in quibus tamen.

2 † Ideo dicimus ex eod. Phil. 1. magn. moral. cap. 1. studiosum esse, est virtutem habere, unde tria requiruntur ad perfectum studium. Iuuetus, quia quanto iuniores, tanto perspicaciores. glo. in l. gallus in princ. per illum tex. ff. de lib. & posth. sunt enim iuuenes dociliores. l. præcipiunt. ff. de edil. edict. post non potest homo vacare, quia mala vndiq. præmunt. dicit Boet. de conso. phil. lib. 1. Metr. 1. ponens versus.

Venit enim properata malis inopinata senectus.

Et dolor etatem iussit inesse suam.

Quamuis etiam dicatur, q. potest homo perficere in senectute quod omni sit in iuuentute. c. nemo desperandus, de penit. dist. 7. cap. ancillam. 3. 2. q. 2. facit. l. Iulianus. ff. de fideic. libe. Secundo requiritur habitus necessariorum, quia natura per se non est sufficiens ad speculandum, sed necessaria oportet existere, quod vtique consistit in sanitate corporis, in debitis alimentis, cæterisq. opportunis 10. Ethic. cap. 10. & 1. Polit. sine necessariis impossibile est viuere, & bene viuere. Tertio requiritur animi tranquillitas, vt sup. in prin. est dictum, egregia namq. illis suppetit

memoria, quorum animæ nullis distrahantur curis, nec eorum diuellitur cogitatio. Auic. 4. natu. & ista quies animi fit per sedationem passionum ex ordinata ratione, nam vt dicit idem Boet. eod. trac. lib. 2. in prosa. 1. omnis subita mutatio rerum nõ sine quodam quasi fluctu cõtingit animorum. maxime. n. officit mentis inquietudo, & animo, & corpori, de quo pulchre Oui. lib. 1. epist. 4. introducens phedram suo Hyppolito, scribere inquit.

Quod caret alterna requie durabile non est,

Hæc renouat vires, fessaq. mēbra leuat.

Marci. de Fano in sua epist. ad Pet. scolar. & huic tertio requisito adiungitur aliud, scilicet mēs hylaris, hylarisq. animus; namq. lætitia excitat calorem naturalem, spiritus temperat, & puriores redit, virtutem corroborat, ætatem floridam facit, iuuenile corpus diu cõseruat, uitam prorogat, ingenium acuit, & hominem negociis quibuslibet obeundis aptiorem reddit: hinc magnus ille Plutarc. in lib. de virt. mor. tradit Pythagoram philosophum animo pacando, sedandoq. ab effectibus, & perturbationibus vehementioribus musicã adhibere solitum, ex quo Hieronymus Fracastorius posuit versus.

Tutamen interea effugito, quæ trista mētem,

Sollicitant, procul esse iube, curasq. metumq.

Pallentē, vltices iras, sint omnia læta.

Nam, & tristitia, & metus hominē ex se interimunt. Plin. lib. 7. nat. hist. capit. 36. propterea Salomon in Prover. cap. 17. spiritus tristis desiccet ossa. Bar. in proœ. trium lib. C. hæc igitur pro studiosis, & literarum amore, et virtutis propriæ

proprie consulendo sint relata, nunc
 3 autem ad propositum. † Exinde vtile
 semper fuit antiquorum institutum,
 studia publica, locaq. destinata contem-
 plationi, omnique scientiæ erigi, vt se-
 ipsos regerent, aliosque instruendo gu-
 bernarent, a quibus postea etiam Re-
 publica administraretur, dicit Iustinia-
 nus Imperator. in proc. instit. §. fin. &
 Athenis Græciæ Ciuitate multis annis
 obseruatum fuit, vbi & Marcus Tull.
 gloriatur se fuisse sub Chryssippo præ-
 ceptore, a quo nihil esse prætermis-
 sum in Stoicis dicit idem Tull. lib. 1. de fin.
 4 bon. & mal. in princ. † Et apud ipsorū
 Atheniensium aures Paulus apostolus
 vas electionis prædicans Iesum Chri-
 stum crucifixum Dominum nostrum,
 publice de resurrectione mortuorum,
 graui sermone multos traxit ad fidem,
 inter quos fuit sanctus ille Dyonisius
 Areopagita Act. apost. cap. 17. qui cū
 adhuc in tenebris ambularet, qua die
 Christus cruci est affixus: videns Solē
 præter naturam defecisse, grandem il-
 lam, & ad mirandam protulit senten-
 tiam, aut Deus homo patitur, aut mun-
 di machina dissoluetur, is postea ad fi-
 dem conuersus, suis diuinit scriptis,
 suoque martyrio ecclesiæ Dei multum
 profuit. Hæc igitur studia de publicis
 sumptibus a ciuitatibus erigebantur (si-
 cuti hodie in multis principalibus ob-
 seruatur.) Studioforum gratiā, ne men-
 dicare cogerentur, nullis eis pocula phi-
 losophiæ administrantibus, vt dicit Boe-
 dolens de ciuitate Franciæ Parisiorum
 de discipl. scol. cap. 2. ipsisq. studiis ere-
 ctis plurimum Reges temper fauere, et
 priuilegia concesserunt. C. ne fil. pro
 5 patr. auct. habita. † Sic pia mater eccle-
 sia inducta, quæ quos præperit obliuisci

non potest. sels. 18. Concil. Trid. §. quo-
 niam vero, vt pauperes iudaret, ne eis,
 & legendi, & proficiendi opportuni-
 tas subtraheretur, statuit in vnaquaq.
 ecclesia cathedrali magistros conducere,
 qui gratis clericos, & alios pauperes do-
 cerent: prouiso eis de aliquo beneficio:
 ex constit. Conc. Later. in cap. 1. de ma-
 gi. & cap. quia non eod. tit. vt sacerdo-
 tes adimplerent dictum Apostoli in
 prior. ad Tim. 4. attende lectioni, exor-
 tationi, doctrinæ, & semper permane-
 in his, vt euitetur ab eis ignorantia c.
 6 1. 38. dist. † Quod cum consuetudo
 non obseruaret, nouissime in Cōc. Tri-
 sels. 23. de reform. cap. 18. renouatum
 est, expresso ordine in omni ecclesia,
 præcipue cathedrali, seminarium pue-
 rorum clericorum esse construendum,
 vbi sacris literis imbuti, aptius, & cum
 maioris plebis vtilitate ecclesias pos-
 sint regere: si sciunt modum, normā,
 & propter quid, possunt vtiq. melius
 salutis fidelium consulere, alias essent
 omnes in foueam cadere iuxta illud
 Euang. Luc. cap. 6. idque seminarium
 certis modis instituendum, certisque
 7 etiam qualitatibus seruatis. † q. pueri
 recipiendi sint ad minus 12. annorum
 de legitimo matrimonio: vtentur sem-
 per habitu clericali, singulis diebus vi-
 deant Missas, singulisq. mensibus con-
 fiteantur, & si confessor iudicauerit, su-
 mant corpus Christi, incorrigibiles, &
 discoli corrigantur, etiam per eiectionem
 eo, cap. §. discolorum cum consilio ta-
 men duorum canonicorum præfecto-
 rum ipsi seminario iuxta mentem Cō-
 ciliū: Cathedrali ecclesiæ, & alijs inser-
 uiant, & in disciplina bonarum artium
 instruatur, quæ omnia episcopus adim-
 pleat cum cōsilio, & auxilio prædicto-
 rum

rum duorum canonicorum præfecto-
 rum seniorum, & grauiorum. in §. quæ
 omnia: qui postea nō possunt amplius
 mutari, nisi ex iusta & legitima causa,
 & quorum consilium adhibendum est,
 tam in cōstituendis regulis vniuersali-
 bus seminarij, & electione loci, quā et
 in electione singulorum puerorum in-
 troducendorum, magistrorum, librorū
 legendorū, & punitionis ipsorum cum
 8 similibus. † Idque vt aptius fieri possit,
 & necessariis de fabrica, victui clericorū
 consulere, prouisum est eod. c.
 vt episcopus adhibitis duobus de capi-
 9 tulo, quorum vnum ipse, alterum vero
 capitulum eligat, & duobus de clero ci-
 uitatis simili modo eligendis. §. & quia
 de fructibus mense episcopalis, capituli,
 dignitatum, personatum, officiorū,
 beneficiorum quorumcumque totius
 diocesis, etiam exemptorum, hospita-
 lium, ecclesiarum, non tamen mendicanti-
 um, militum omnium (exceptis Hierosolymitanis)
 certam partem singulis annis accipiat,
 eidem seminario applicando, contradic-
 tores de parte cōtinenti respondere per
 censuras ecclesiasticas cogere, & per alia
 iuris remedia. §. ad hanc autem, & si
 10 varietas esset in taxationibus faciendis
 propter discordias, & sumus in seminario
 erigendo, aut erecto ab anno 1567. fiat
 taxa non excedēs dimidiam decimam
 secundum antiquam solutionem, & si
 quid plus exactum fuerit vel restituatur,
 vel compensetur, quando in necessaria
 nō fuerit conuersum, quod patebit cum
 discussio fit de omnibus cum prædictis
 canonicis, & duobus de clero deputatis,
 & sic obseruetur in antea; qui omnes
 quatuor adhibendi sunt, & in ipsa
 distributione, & in omni temporali ad-

ministracione ipsius seminarij, deputa-
 tionis, expulsionis ministrorum, atque
 famulorum temporalium, in expensis
 quotidianis, in prouisione omnium
 bonorum, & reddituū ipsius semina-
 rij, sic, & in beneficiis vntis, locationi-
 bus, concessionibus, in litibus si forte
 occurrent, præter exactionem pertinen-
 tem ad solum episcopum, nec ipsos
 quatuor deputatos poterit ipse episco-
 pus mutare, nisi ex iuxta, & legitima
 causa: ipsorumq. consilium adhibere
 tenetur, quamuis præcise non semper
 9 sequi. † Beneficia simplicia cuiuscum-
 que dignitatis fuerint, & qualitatis,
 possunt ipsi seminario, & debent vniri
 vt commode regi possit, sine tamē præ-
 iudicio obtinentium: etiam si essent re-
 seruata, & affecta, aut in Curia effectū
 sortirentur. §. nec nō beneficia: per quæ
 videntur includi etiam beneficia regu-
 laria, cum non sint in hac exceptione
 seminarij reseruata, sicut voluit idem
 Conc. esse reseruata in vnione facien-
 da cathedralibus, & collegiatis ecclesiis
 pro habendis distributionibus quoti-
 dianis. sels. 24. de reform. gener. c. 15.
 & de iure hoc videtur, sed non conce-
 10 dunt maiores hoc dictum. † De hospi-
 talibus (cum postea fuerit quæstio in fa-
 cto) videtur clarum esse, quod tenean-
 tur. cum tex. Conc. ea nominet dicen-
 do, & hospitalium, quæ dantur in titu-
 lum; seu in administrationem. in §. &
 quia. eod. cap. 18. per clem. quia conti-
 git de religio. dom. & dicitur includi
 quodcumque hospitale, non obstantibus
 adductis in contrarium per Tobiam
 Nonium Perusinum. in cons. 61. duo
 sunt. nu. 7. in fauorem hospitalis colle-
 gii mercatorum, & dum quærit exclu-
 dere per illa verba, etiā ex quibuscunq.
 reddi-

redditis ecclesiasticis ponderando dictionem etiam sed videatur tota lex. arg. l. in ciuile. ff. de leg. quia subdit text. etiam aliorum collegiorum, ut illa secunda dictio etiam sit ampliatiua, & cumulatiua, exprimendo casum magis dubitabilem arg. dict. per Mat. Apoph. 33. secundo dum conatur, q̄ capitulū loquatur de hospitalibus, quæ dantur in tutelam, & administrationem perpetuam: hic patitur superfluitatem, nam text. non habet illa verba (perpetuam) sed tantummodo; quæ dantur in titulum & administrationem, iuxta constitutionem &c. & administrationis nomen comprehendit, & perpetuam & temporalem: Nec tertio suffragatur dum vult loqui de illis redditibus, ex quibus soluuntur subsidia ecclesiastica cum incontinenti superdicat text. etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos: nam, & videmus in ipsis etiam ministris Ecclesiasticis pro Missis dicendis adduci, ergo, & subsidia sunt ecclesiastica nec glo. dictum quarto loco satisfacit dum loquitur de hospitalibus publicis erigendis auctoritate diocesani, & de erectis cui cedant: immo subdit, q̄ taliter erigentes possunt pænitere se erexisse & text. ipsius cap. Conc. omnia loca ecclesiastica, & pia voluit includi, cum etiam iuris patronatus beneficia astrinxerit, & comprehendit voluerit, eo. §. vers. & beneficiorum quorumcumque & in aliis verbis, & ex fabricis ecclesiarum & aliorum locorum: nam si quid piū inde oritur in ecclesiæ est regimine, & faciūt notata per Fel. in c. de quarta, de præscript. & ad stipulatur text. eiusdem Concilii sess. 25. de reform. gen. c. 8. §. q̄ si hospitalia, vbi omnia cuiuscumque gene-

ris ordinario subduntur, & hæc sunt notanda pro veritate dictarum considerationum præfacti iurisperiti. ¶ Sin autem ecclesia cathedralis propter paupertatem cum tota sua diocesi non posset seminarium erigere, & erectum manutene in synodo prouinciali tractandum erit, si in tota prouincia apud ecclesiam Metropolitanam, vel in alia commodiori vnum, aut plura erigi possunt, in quibus, vel in quo de ipsa diocesi pueri edocendi conuenire valeant. §. si vero: dicitur autem paupertas, vel ex reddituum tenui prouisione, vel ex incertitudine eorum. (sicuti in his partibus, vbi ecclesiæ certos non habent redditus, sed in decimis consistunt soluendis secundum temporis qualitatem, & locorum consuetudinem, cum laici sic extinxerint, ut decimarum nomen non debeat apponi, nisi velimus proprietatem vocabuli contra significationem etiam in vno verificari.) ¶ Et ex contrario si ob magnitudinem, & amplitudinem diocesis non possunt in uno seminario omnes pueri eius conuenire, & expediens videbitur, erigantur duo, vel plura seminaria, & secundum loca diuidantur, eisdemque qualitibus regantur, hoc addito, q̄ a principali erecto in cathedrali ecclesia & constituto in ciuitate, in omnibus dependant. eod. cap. 18. §. in ecclesiis autem: ex ipsis namque maximos esse fructus videmus, cum, & deputati inuicem conentur administrationem meliorem facere, ut in reddendis rationibus, & normis accipiendis a primo, videantur, in quantum excellent ipsorum loca. ¶ Id autem adeo fauorabile, & pium iudicatur ab ipso Concilio, q̄ si episcopus in eius seminarii erectione

etione negligens fuerit; uel suam portionem soluere denegauerit, Archiepiscopus suppleat eius negligentiam, & acriter corripiat, (cū sine causa id omisum viderit,) quod idem de Archiepiscopo negligente increpet eū synodus prouincialis, tam circa erectionem, q̄ eius conseruationem, ut eod. cap. statutum est. §. q̄ si cathedralium, non autē ad populorum elamorem, sed ad pietatem, & charitatē, & zelum tantū ecclesiæ, ut ipsum opus compleatur, (vbi fieri potest) & pauperes clerici fructū afferre possint in ecclesia Dei. ¶ Quæ autem docere debeant ipsi magistri, in elem. 1. de mag. statuitur, præcipue circa linguam Hebraicam, Arabicam, & Caldeam, transferentes ipsos libros de ipsis linguis in Latinum: sed omnia remittuntur iudicio Episcopi. eod. cap. §. docebunt autem. & §. ut uero, dicitur grammaticam, quia per eam sacræ scripture intelliguntur. c. si quis artem. 37. dist. cāntum, computos ecclesiasticos, disciplinam bonarum artium, sacram scripturam, libros ecclesiasticos, Homelias sanctorum, atque sacramentorum tradendorum formam, maxime quæ ad confessiones audiendas videbuntur opportuna, & rituum, & ceremoniarum formulas ediscant ipsi clerici in prædictis seminariis edocendi, & educandi, nec omittat Catechismū editum ad parochos ex decreto Conc. Trident. & iussu Pij V. Pont. Maxim. ipsos pueros docere, & præstat q̄ plurimum eis legere Catechismum magnū, & paruum Petri Canisij societatis Iesu, & paruum memoriter disci curare. Potest et eis legi, & id satis expedit loco autorum prophanorum Rethorica ecclesiastica, Valerij Augustini, namq̄. ad ec-

clesiam iuuandam, patrumq̄. exempla, & auctoritates percipiendas, & artem ipsam sincere intelligendam, atque tractandam admodum uilis est, etsi ad Ciceronem de officijs, pro interpretatione, & nitore dicendi mentē vertunt, addant ipsi magistri multa ad eundem finem de iisdem virtutibus ex libris S. Ambrosij de officijs, ex quibus elicitur præstantia christianarum virtutū, meminerintque Beatū Hieronymum correptum ab Angelo ex quo nimium fecerat sibi familiarem Ciceronē. ead. distinctio. cap. legimus, ethnicos autē libros non faciliter respiciant, etiam ob elegantiam linguæ, nam plerumq̄. ex libertate loquendi ad mores non conferunt, & si in ipso principio iuuentus nō recte instruat, prona reddetur ad mundi voluptates sequendas. eod. cap. 18. in princ. eosque libros lasciuos, & obscenos nulla ratione pueris prælegendos esse decernitur in septima regula Indic. libr. prohib. & in alijs versari, ex quibus fidei Christianæ augmentū pro certo speretur. ¶ Cuius seminarij reddituum rationes singulis annis Episcopus ipse accipere debet, nec tamen solus, sed adhibitis præsentibus duobus de capitulo, & totidem a clero ciuitatis deputatis, ut in §. rationes, statuitur eodem cap. Cum quibus inquiratur, qui sint redditus, in quibus consistant, quot personæ, quæve salaria, si supersunt, adnotentur singula, & in quibus necesse est prouideatur, ad hoc ut omnibus patere possit, fraudisq̄. suspicio in totum auferatur: & si inutilem rationē, & damnosam reddiderint administratores, expellantur, & corripiantur de suo satisfaciētes, si culpa id fecerint, nec in ipsis pueris alendis, siue de-



putatis aliqua exceptio, potius in uno, quam in alio denotetur, & oriatur. Et in visitatione diligenter est attendendum, & informandū de illius regimine, administratione, ordine, norma, modoq. viuendi, de ipsis magistris, ac etiam officialibus, & prepositis, de vita, & moribus ipsorum, studio, lectionibus, doctrina, religioneq. & obseruantia cui iuslibet, domo, & habitatione, atque de vicinis: ne quid obsecnum committatur, vitia sint aliena, timor Dei habeatur, quia in animam maleuolam non intrabit spiritus sapientiae. Sap. cap. 1. &

initium sapientiae timor Domini. Psal. 110. officium dicant omnes, saltem Virginis Gloriosae, defunctorum, cum septem Psalmis penitentibus, litanis singulis diebus, nec omittat Rosarium ipsius Beatæ Mariæ virginis, per quam a Deo nobis omnes gratiae profluunt, & alia, quæ opportuna iudicabuntur, secundum laudabiles locorum regulas, & normas traditas, confessionesq. frequentent, & accipiendo sanctissimum Sacramentum altaris, ex eorum patris spiritualis iudicio, & consilio, &c.

DE LECTORE SACRAE SCRIPTURAE seu Theologo deputando.

CAP. DECIMVM SEPTIMVM.

SUMMARIVM.

- 1  Lectio sacrae scripturae quam sit utilis.
- 2  Scriptura sacra ex quibus est intelligenda.
- 3 Scriptura sacra, vt bene intelligatur sex requiruntur.
- 4 Thomas de Aquino sanctissimus doctor, quantum profecerit oratione.
- 5 Libri debent habere emendati.
- 6 Lectio sacrae scripturae est frequentanda.
- 7 Artificium per continuum exercitium suscipit incrementum.
- 8 Durabile non dicitur, quod est sine requie.
- 9 Scriptura sacra nihil est certius.
- 10 Theologus in qualibet ecclesia Metropolitana est habendus.
- 11 Lectio sacrae scripturae conducenda est in omni ecclesia principali ex Concil. Trid. In monasterijs post, nu. 13.
- 12 Magister grammatices conducendus est ex defectu lectionis sacrae scripturae propter paupertatem. Vbi quibus expensis, & vnde.
- 13 Episcopus supplet negligentiam Abbatum pro habenda lectione sacrae scripturae.
- 14 Studia publica debent habere lectorem in sacra scriptura.
- 15 Lector assumendus pro lectione sacrae scripturae debet examinari, & approbari primum ab episcopo antequam legat. nu. 17.
- 16 Fidei professio facienda est à lectore sacrae scripturae.
- 18 Scriptura sacra qualiter est interpretanda.

Episcopi

- 19 Episcopi in mensa debent habere lectionem sacrae scripturae.
- 20 Episcopi diebus festiuis debent docere populum ex fructibus sacrae scripturae.
- 21 Licentia pro lectione sacrae scripturae ab episcopo est gratis danda sine aliquo munere.
- 22 Lex habet poenam, & primum in se.
- 23 Lex an fuerit necessaria.
- 24 Homo an possit facere non esse subditus legi, seu eius ministerio.
- 25 Lex quare sit facta.
- 26 Lectio sacrae scripturae quare sit necessaria.
- 27 Docentes sacram scripturam quibus priuilegijs gaudeant.
- 28 Scriptura sacra in linguam vulgarem non est transferenda.
- 29 Biblia in vulgari an permittatur, & cui.

Lectio sacrae scripturae quae sit utilis, patet, ex eo, quod ipsa mediante Deo fruimur, inde dixit Christus. Ioā. 5. c. Scrutamini scripturas, quia ipsae testimonium perhibent de me, & Apost. in sua prior. ad Tim. cap. 4. Attende lectioni, exortationi, doctrinae, quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo: lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Psal. 18. domi. Cardi. Hosi. de author. sacrae scripturae. lib. 3 fol. 271. & qui vult cum Deo semper esse, frequenter oret, & frequenter legat, orando enim cum Deo loquimur, legendo Deus ipse nobiscum: omnisq. profectus in christiano ex lectione, & meditatione descendit, cum ea quae discuntur, meditationibus conseruantur. Sed ne in labyrinthum quis incidat, Scriptura sacra est intelligenda ex causa, persona, loco, & tempore. Isidor. 29. dist. c. sciendum est. Nam omnia, quae scripta sunt, ad nostram doctrinam esse scripta testatur Apost. ad Rom. cap. 15. & alibi propter nos scripta sunt. 1. ad Cor. cap. 9. quia Spiritus Sanctus voluit antiquorum facta sub scriptura redigi, vt posteri illa considerantes ad similia substinenda, & operanda animarentur. S. Antoni. in 4.

titu. 3. cap. 7. §. 5. narrat ipsa gesta sanctorum ad imitationem prouocare corda infirmorum. Nempe cum diuina scriptura commemorat illorum praecleara gesta, contra vitiorum praecleara arma nostra debilia. Ambros. in suo Examerō, & diximus latius supra c. 8. Vt autem ipsa Sacra scriptura bene intelligatur, sex ad modum profigura requiruntur, primo mentis puritas, quia in animam maleuolam non intrabit spiritus sapientiae. Sap. c. 1. nam ex ipsa puritate secundum Bern. in sent. Tria consequuntur, spiritus libertatis, gaudium securitatis, & charitatis firmitudo, dummodo procedatur cum ipsa in actionis integritate, simplicitate, & tranquillitate deuotionis, & Apostoli in simplicitate cordis laudabant Deum, Act. Apost. cap. 2. c. innocens. 22. q. 4. simplicitas amica legis. Inst. de fidei cō. liber. §. sed quia, non in illa simplicitate, quae aduerfatur discretioni. gl. in extrauag. Ioā. 22. quia quorundam, in verb. simplicium, de verb. signi. Secundo frequens oratio, legitur de glorioso Beato Tho. de Aquino, (qui, & lumen doctorum, & sanctus doctor merito est dictus) quod magis per orationem, quam per lectionem hauserat sapientiam. & Iacob. 1. sua canon. si quis indiget sapientia postulet a Deo,

G 2 quia

quia melior est sapiētia cunctis opibus
prætiōsissimis. Prouer. c. 8. nec dissi-
der: Dominus. n. noster Iesus Christus suæ
ecclesię promisit se daturum sapiētiã.
Luc. cap. 21. in Conc. Tridē. sess. 18. in
prin. Tertio humiliatio; quia ubi humi-
lis; ibi sapiētia, ab omnibus velle di-
scere, etiam minimis. sãpe. n. Deus reue-
lat paruulis, quod ascondit maioribus,
cap. esto subiectus in fin. uerb. 95. dist.
tex. notab. in l. 1. §. sed neque ex multi-
tudine. C. de vet. iur. enucl. Cagnol. in
l. si emancipati. nu. 37. C. quando non
pet. & est apud Matth. c. 11. quia ab-
scondisti hæc à sapiētib; & pruden-
5 tib; , & reuelasti ea paruulis. ¶ Quar-
to, vt libros emendatos quis intendat
habere. O quantum nocuerunt vitiosi
codices. Inde insurrexerunt deprauati
sensus, & malignandi initia, inde cerui-
cosa, & fantastica emulatio? nisi enim
emendatio vera habeatur; studiosus
animus nõ quiescit, ut infra 2. lib. c. 3 I.
Quinto adhibeatur diligentia in scru-
tando, & indagando scripturas sacras;
cedendo authoritati diuinę scripturę,
fugiendo libidinem rixandi, & puerilē
obstentationem vincēdi aduersarium,
dicit S. Augustinus lib. 2. de doct. chri-
6 stia. cap. 3 I. ¶ Item vltimo assiduitas in-
studendo, quia sacra lectio numquã
de manu est deponenda. Flor. in 4. tit.
4. cap. 11. §. 1. & tit. 11. cap. 2. & 3. &
August. eod. trac. per quat. libros, eam
totis viribus meditando: nempe scri-
pturę non sunt datę, vt in libris tan-
xum, habeamus, sed ut in cordibus me-
ditemur, cum ipsa lectio doceat, quid
caueas, & ostendat quo tendas (scilicet
ad Deum) lectione assidua sensus au-
getur, & intellectus illuminatur, nec
sensus sacre scripturę facilius cogno-

sci potest, sine legendi familiaritatē.
Prouer. cap. 4. arripe illam, & exalta-
bit te, glorificaberis ab ea, cū eam fue-
ris amplexatus. hoc etenim de diuina
scriptura, quę solum per se est suffi-
ciens ad omnia, & sine qua nulla est
scientia sine errore, quia Deus conso-
latur nos, & erudit per scripturam sa-
cram. Bern. ferm. 11. Psal. 90. & Prou.
7. dic sapiētię soror mea es, & pru-
dentiam voca amicam tuam, nam quã-
to quisque in sacris eloquiis magis af-
siduus fuerit, tanto ex eis vberiore
intelligentiam capit: sicut terra (dicit
Dom. Petrus) quę quanto magis ex-
colitur, tanto vberius fructificat, &
quanto amplius ad aliquam artem ho-
mo ascendit, tanto magis ad hominem
ars ipsa descendit. Vnde assiduus in otio
spirituali scrutabitur secreta diuinorū
mandatorum, auocando a terrenis cu-
ris animum suum. Et continua fami-
liaritate se dedit lectiōi sacrarum
scripturarum, nisi hoc fecerit, non ca-
uebit offendicula, quę cæcus volēs
per se pergere offendet, secundum Isi-
dor. in suo libr. de sum. bono. ¶ Et vbi
deest tarditas ingenij, supplet assidua
lectio: quia omne artificium per con-
tinuum exercitium suscipit incremen-
tum. l. legatis. §. ornatricibus. ff. de
leg. 3. gloss. in cap. quã sit, de elect.
lib. 6. & in extrauagan. Ioan. 22. cum
ad sacrosanctę. §. ad hæc, in uerb. di-
stractione, de senten. excommu. Plin.
epist. 10. & 20. dom. Paui. de visitat.
2. par. quæstio. 7. nume. 26. cum seq.
namq. vbi ingenium nequit fieri per
naturam, fit tamen per assiduitatem
legendi; sic, & antiqui profecerunt,
vt de Socrate primo sapiente, quod
à Solis ortu, vsque ad Occasum im-
mobilis

mobilis studio vacabat, atq. oculis in
cælum erectis solum contemplationi
insistebar. Et plura affert Valer. Maxi.
lib. 8. suę historię, cap. 7. exprimis il-
lis uerbis Catonis ad adolescentes.

*Instrue præceptis animum, ne discere
cesses:*

*Nam sine doctrina, vita est quasi mor-
tis imago.*

Et in sacra scriptura Apostolus supra
relatus. 1. ad Tim. 4. Attende lectioni,
& id tamen cum moderatione tempo-
8 ris est faciendum. ¶ Quia non dicitur
durabile sed dāda est remissio animis,
corporibusque, vt melius, & acrius re-
surgant. Cagn. in epist. boni Princ. nu.
30. Nec tamē ingenium a Deo præstitū
negligatur, quia condemnationis reus
fit, qui despicit donum, quod accepit:
quamuis & ingenium suppleat tempus
glo. in ca. monachus. 77. dist. & omnis
scientia est in capite, & authore, hoc est
diuina scriptura. 37. dist. cap. legimus.
§. hinc etiam, ex Ambros. super episto-
lā ad Colos. ¶ Inde tenendum est pro
indubitato nihil certius esse sacra scri-
ptura, sicut cum sancta ecclesia omnes
fideles tenemus D. Card. Hof. de fid. &
symb. cap. 17. Vnde dixit Augusti. de
doct. Christ. lib. 3. cap. 28. humanis re-
bus non esse fidendum, sed per scriptu-
ras sacras multo tutius ambulatur. Et
lib. 4. cap. 6. nihil sapientius, aut eloquē-
tius esse potest nostris authoribus, quo-
rum scripta diuinitus inspirata canonē
nobis saluberrima authoritate fecerūt.
Ideo in dubium ipsam sacram scriptu-
ram reuocare, nefarium iudicauerunt san-
cti Patres. Ioan. Dried. de eccl. scrip. lib.
1. cap. 1. in princ. vbi de eius stabilitate,
integritate, & eminentia. lib. 3. tract. 1.
cap. 2. in fine, & plura. dom. Card. Hof.

lib. 3. de autho. sacra script. August. scri-
bit ad Hieron. quem refert. dom. Card.
Aracel. de sacram. bapti. cap. 10. His so-
lis libris scriptorum, qui canonici dicū-
tur, hanc didici habere reuerentiam, q̄
nullum eorum in scribendo errasse fir-
miter credā: Et subdit Scotus: Quia li-
cet Apostoli in actibus, & uerbis vt ho-
mines potuerint errare, nullus tamen
Apostolus, vel Propheta in quantum
scriptor alicuius libri canonici aliquo
10 modo errauit. ¶ Vt igitur hæc sacre
scripturę lectionis utilitas in ecclesia
Dei omnino habeatur ad consolationē
animarum, & fidelium profectum, sta-
tuit Innocentius III. Sum. Pōt. in Cōc.
gener. in qualibet ecclesia Metropolita-
na Theologum esse habendum, qui sa-
cerdotes, & omnes in sacra pagina do-
cere haberet, & quę ad curam anima-
rum spectant instruere. cap. quia. §. sane
Metropolis ecclesia. de magi. Per assi-
duas enim lectiones scripturę sacre, et
multos vidimus conuersos ad fidem,
& alios relictis malis moribus ad salu-
tem animarum peruenisse, hocq. Deus
procurat. Vnde & eunucho Regine
Aethiōpum sedenti super currum suū,
Isaiamq. prophetam legenti, accurrit
Philippus, eumque docens baptiza-
11 uit. Act. Apostolo. cap. 8. ¶ Sed cum
nō esset plene consultum, & ob varias
temporum mutationes, non bene ob-
seruatum tā salutare decretum, nouissi-
me statutum est in omni ecclesia (catho-
drali maxime) lectionem ipsius sacre
scripturę omnino esse habendam, & in
aliis maioribus, et principalibus, ne cęle-
stis thesaurus sacrorū librorū, quē spiri-
tus Sanctus summa liberalitate hoibus
tradidit, negligatur. Et ideo cōducendus
sit lector ad expositionē, & interpreta-
tionem

tionem ipsius sacrae scripturae: cui si proprium stipendium non sit deputatum, poterit de praebenda de proximo vacatura prouideri, vel per assignationem fructuum alicuius beneficii, vel per beneficiariorum ciuitatis contributionem, ex praescripto constitutionis generalis Conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 12. vbi latius disponit: † Quibus cessantibus propter paupertatem, cōducatur saltem magister grammatices, qui gratis grammaticam doceat, prouiso tamē ei de aliquo modo ex supradictis pro salario, & necessariis, vt in §. ecclesiae vero. eo. c. statuitur, vt exinde pueri facilius ad sacram scripturam intelligendā transire possint. cap. si quis artem. 37. dist. & in cap. 1. de magi. ipsa est principium bonarum artium, & disciplinarum, & Aristot. 6. Topi. cap. 6. grammatica est scientia scribendi, & cognoscendi, quod profertur, & not. in cap. fin. de aeta. & quali. ibi numquā de grammatica didicisse, nec etiam legisse doctorum. † Nec ipsa lectio omittenda est in monasteriis monachorum, vbi commode obseruari potest. quare omnino debet renouari: supplete episcopo in hoc casu negligentiam Abbatum, & superiorum. §. in monasterijs eiusd. cap. sicque de conuentibus regularium dignioribus magistris assignanda. §. in conuentibus, & in constit. clem. 5. in Conc. Vienn. de stat. mon. clem. ne in agro. §. ad ampliacionem. vers. rursus. & §. sane singulis, ibi nouitijs etiam fidelis: debent enim monachi fortius contemplationi, & lectioni scripturarum incubere, quia amando scientiam scripturarum, carnis vitia non amabunt. ex Hieron. in cap. numquam de conse. dist. 5. † Quae lectio sacrae scripturae tanto fre-

cundior redditur, quanto in publicis Gymnasijs, & studijs generalibus habeatur, in quibus instituenda est, & restituenda, vbi fuit primum assignata: in quo, & Principum Christianorum, & rempublicarum pietas, & charitas exortatur, propter multos fructus inde proueniētes in §. in Gymnasijs autem: ad imitationem antiquorum imperatorum, & Neapoli Federicus Imperator ordinauit studium omnium scientiarū. an. dom. 1244. teste dom. Marin. Fre. de subfeud. lib. 1. in 7. offic. nu. 16. (fecerat enim ipse Federicus antequā ab ecclesia deficeret multa vtilia, aliaq. leges in fauorem ecclesiae, & contra hereticos, quas obseruari mandauit Innoc. III.) Sic Romae Eugenius III. decreuit studium esse erigendum in qualibet facultate, vt dicit Leo X. in suis literis confirmatorijs, incipi. dudum sua uilissimos. an. 1513. 1. sui Ponti. (in comuni fol. 105.) † Is autem assumendus ad hanc sacrae scripturae lectionē, non passim accipi debet, sed primum examinandus est ab episcopo loci, ubi id munus exercere habet, de sua vita. si laudabiliter se confert in vita christiana, de moribus, & scientia, & demū ab ipso approbatus admittatur, tam publice, quā priuatim. eod. cap. §. & ne non tamen in lectore sumendo in claustris monachorum id ab episcopo requiritur: sit praeditus documentis positus per Boet. de discipli. scol. c. 6. vt prudentia sit munitus: inquit enim Tullius lib. 4. de fin. bon. & mal. omnibus artibus volumus attributam esse eam, quae communis appellatur prudentia, quae omnes, qui cuique artificio praesunt, debent habere. † Quod vt recte adimpleatur ab ipso lectore assumēdo, omit-

tendum

tendum nequaquam est, vt in 1. suo ingressu pro dicto munere legendi exequendo, vt faciat publicam professionem fidei. iuxta bullam Pij III. Pont. Max. incip. in sacra. sancta. 1564. pontif. sui an. 5. de qua supra pluries mentio facta est, vt cum in fide debita versetur in ecclesia Dei, sperandum est ex sua lectione, vberimos fore consequendos fructus in augmentum ipsius fidei, sic palam faciet disciplinam doctrinae suae, & in lege testamēti Domini gloriabitur, collaudabūt multi sapientiam eius Sapient. ca. 39. † Et demum in uisitatione cognoscatur, si assumpto officio legendi, diligenter impleat munus suum si cum charitate, zelo pietatis, & salute animarum proficiat, & ne sub specie pietatis impietas ab ipso dissiminetur. eod. §. & ne. & si quid indecens, & inhabilitatis, aut a vero alienū inueniet, ipsum remoueat superior per prouisionem alterius, ne sub velamine sanctitatis, illicita, & pernitiōsa doceat iuxta quod dicit tex. in clem. 1. in prin. de relig. dom. vbi subdit gl. illud prouerbiū in odium hypochritarum, quae simulata aequitas duplex est iniquitas, ne sit ad instar etiam, falsorum prophetarum, qui ut dicit Dom. Matth. c. 7. veniunt ad vos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. † Sacra igitur scriptura non aliter ab ipso, & ab alijs interpretetur, quā secundū eū sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater ecclesia, & unanimes consensus sanctorum patrum eod. sacra. Cōc. Tri. cautum est. sess. 4. de edit. & v. sacra. lib. §. praeterea: & si controuersia aliqua fuerit pertinens ad scripturam, non aliter interpretabitur, quam quomodo ecclesiae luminaria, & doctores in suis scri-

ptis exposuerunt iuxta aliud decretum Conc. gener. 6. Constant. cap. 19. nam ipsa intelligitur multiplici sensu vt per S. Thomam par. 1. quaest. 1. art. 10. & Ioan. Dried. eod. tract. lib. 2. cap. 2. fol. 54. quae si adhuc dubiū est & dictis sanctorum patrum non dilucidatur, recurratur ad summum Pontificem, ad quem pertinet interpretari sensum sacrae scripturae. vt dicit dom. Card. de Tur. Cre. in sum. eccl. lib. 2. cap. 107. & lib. 3. cap. 54. in princ. & id etiam in interpretatione decretorum sacri Cōc. Trid. iuxta bullam Pij Quarti Pont. Max. de confir. Conc. Trid. incip. benedictus. §. si cui vero, & §. nos enim anno 1564. quae est reposita in fine eiusd. Conc. postea impraessi: † Episcopi etiā numquam sint sine lectione sacrarum scripturarum, sed eam semper adhibeant in eorum mensa, vt anima cibo spiritali consoletur, corpus uero materialiter regatur. sess. 2. eiusd. Conc. §. & quoniam, quod statutum fuerat in omnibus sacerdotibus ex Conc. Tolet. 3. cap. 7. idque obseruandum propter remouendas fabulas, quae conuiujs admisceri solent, c. pro reuerentia. 44. dist. c. in oibus. de cōse. dist. 5. vbi prophani hoīes, vitia, sceleraque addunt, unde memoria refert, & crudelia in conuiujs fuisse perpetrata, sic vorax ambitio trahit indomitos epulantes, de Alexandro Magno legitur in eius vita plures ab eo conuitatos in mensa fuisse occisos, quos postea vino cessante plurimum fleuit, & nos legimus apud Marc. cap. 6. Gloriosum martyrem Ioannem Baptistam Domini praecursorem iussu impij Herodis in praemium psaltantis, ob fraudem, & peccatum parentum incalescentibus epulis in carcere capite

percussum, quod seruare Herodes, licet iurasset, nō tenebatur. Quia ad homicidium extendi non debet iuramentum, loquitur tex. in terminis in c. cum iuramento, de homic. cum dicatur incauta iuratio. c. sicut de iur. in. ¶ Imō diebus festiuis, & præcipue dominicis populū docere debēt episcopi eloquia pietatis, ac rectæ religionis; colligentes fructus ex diuina scriptura, ex decreto Conc. Gen. 6. Cōstantinop. c. 19. quod, & decretis Conc. Tri. confirmatū est, prout seq. c. dicemus. Vnde oportet, episcopū doctorem esse, ne inferiorum culpæ in eum refundantur, dicit Grat. 86. dist. in prin. vt in promptu habeat legē scrupulabiliter, & non tā transitorie, tā sacros Canones, & sanctum Euangeliū, quā diuini Apostoli librum, & omnem diuinam scripturam, atq; secundū mādata conseruare & docere sibi populū commissum, iux. declarationem. 7. Syno. reposita a Grat. in c. omnes. 3. 8. dist. ¶ Pro hac autem legendi, & docendi licentia nihil prorsus datur, sed omnino ab episcopo gratis est concedenda. c. 1. de magi. ead. sess. 5. cap. 2. Et si quid forte solutum fuerit, restituatur, cap. 1. & c. 2. eod. tit. de mag. vbi assignat ratio; quia gratis est acceptum, gratis est dandū, & ibi vide Abb. nu. 2. post Innoc. An sit simonia aliquid accipere pro licentia docendi, quod satis videtur. Nō sic in ipso lectore, qui accipere potest vnde viuat, vt seminanti spiritalia dentur temporalia: sicuti de doctore vidente iustum consilium dicit gl. in c. quia non multis, de magi. & alia similis in c. infames. §. apud Vrhem. 3. q. 7. c. non licet. 11. q. 3. Late Tiraq. in suo nobil. trac. cap. 21. nu. 30. Vnde episcopi gratiam a Deo acceptam gratis impartiantur, ne uen-

ditores columbarū dicantur, quos dominus ab ecclesia eiecit. Ioā. c. 2. & c. nō solū. 1. q. 3. ¶ Namq. oīs lex Dei habet pēnam & præmiū: præmiū in bene uiuentibus eam custodientibus: nam & legis peritus interrogans dominū Luc. 6. 10. quid faciendo possideret vitā æternam, ad responsum Iesu, narrans quod in lege esset scriptum, finem suæ interrogationis audiuit: Fac hoc, & uiues. Pœnam in male uiuentibus eam contemnentibus: cum ipsius legis propriū sit, statuere bonis præmiū, & malis pœnam. 23. q. 5. cap. non nos: & in homine primo formato, præmiū gratia ipsius Dei, qui est omne bonū. Pœnam, in quocūq. die comederis ex eo morte morieris. Gen. c. 2. Inde dixit gl. in regula quod ob gratiam. in si. de reg. iur. lib. 6. q. pœna non debet conuerti in præmiū, & præmiū in pœnam: idq. proponere habet parochus ad populū, vt patet ex catechif. gener. fol. 419. ¶ Cū .n. homines in laxiorem vitam prorūperent, necessaria fuit lex: si homo profecto ratione regeretur, non utiq. legibus insudandum esset, vt ad rationis normā reduceretur. Abb. Fel. in proq. Rex pacificus. Cagn. in rub. ff. nu. 17. Ideo si uis, o Christiane, ad vitam ingredi, seruato mandata. Matth. cap. 19. Est enim ratio habitus dirigens omnem actionem humanam in vltimū, & optimum finem, quam Boet. nostram duccem appellat. lib. 1. De consol. Philoso. prof. 3. in fine. Vnde quod ratione caret, extirpandum est, cap. cor. episcopi. 69. distin. sed declinandum a malo, & faciendum bonum, inquirenda est pax, & ea sequenda. 1. Petr. cap. 5. ¶ Sed cū natura humana prona sit ad peccandū, cap. omnis ætas. 12. quæstio. 1. & crea-

tura

tura vanitati sit subiecta. ad Rom. cap. 8. Faciunt ad propositum dicta per Innoc. in cap. pastoralis de offic. ordin. quæ sunt notanda, q. homo posset ita esse bonus, & adeo ratione regi, vt non subijciatur legi, idest exercitio legis; Felin. in eod. procc. Rex pacificus. nā uiuens recte non est subditus iudici, quo ad exercitium iurisdictionis. Gemi. per illum rex. 22. dist. cap. de Constantinopolitana. Ideo factæ sunt leges, vt earum metu, humana coerceatur audacia, & tuta sit inter improbos innocentia. cap. factæ sunt. 4. dist. cap. ad fidem. 23. q. 5. ¶ Vnde quia proterui non verbis, & benignitate persuadentur, lex fuit necessaria, reprimendo eos per vim, & metum. eod. cap. factæ sunt, per quā malè facere prohibentur. alleg. cap. ad fidem: vbi benefacere in voluntate est. Viguer. de leg. humana, cap. 17. vers. 1. ex illo communi adagio. Vis potestatem non timere, fac bonum. Cum quibus proteruis ita viuendum est, vt nec societur eorum malo, nec fauendum, c. ita plane. 23. q. 4. & caute standum: sunt enim cum bonis inixti, nec separari possunt, quia zizania inter frumentum, & sic mali in ecclesia: vt in corpore humano mali humores, qui interdum ex corpore, cap. est vnitas in ecclesia, de cons. dif. 4. q. 2. 28. enim procedit ex ore, coinquinat hominem, Matth. c. 15. ¶ Ideo omni possibili facto curandum est ad vitam reducere malos, & per exempla, & per scripturas. Quare sacræ scripturæ lectio est admodū necessaria, quia quicquid alibi quæritur, hic inuenitur. cap. legitimus in fine. 37. dist. & ecclesia exinde indiget uiris litteratis cap. cum ex eo. de elect. lib. 6. quod autem sit necessa-

ria patet, quia in ipsa quisq. instruitur pro sua salute, quid credere, quid sperare, quidve agere oporteat per Ioan. Dried. de eccles. script. lib. 1. cap. 1. fol. 2. in fine, & ex tribus probat S. Thom. in sum. 1. par. q. 1. ar. 1. reāsumit Flor. in 4. titu. 11. cap. 2. §. 5. qui enim conseruat legem, multiplicat orationem. Eccles. 35. in Prou. c. 3. Custodi legem meam, atque consilium meum, & erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis. ¶ Nec deest præmiū ipsam scripturam docentibus, nam & ipsi, & etiam audientes gaudent omnibus priuilegiis circa perceptionem fructuū præbendarum, & beneficiorum suorum, ex constitutione Honorij III. in cap. fin. de magist. & Innoc. III. in cap. cum diuersis, de priuileg. lib. 6. & in canone Concil. Trid. ead. sess. 5. cap. 1. de reform. in fine. non tamen de distributionibus quotidianis, quæ solū interessentibus dantur, c. 1. de cler. non resid. lib. 6. sess. 24. eiusd. Conc. de reform. gen. cap. 12. §. distributiones, supra cap. 15. nu. 25. Nisi forte dicas, etiā in ipsis, in studentibus in sacra scriptura, sicuti per verbum, saluo, loquitur Ioan. And. in citato cap. cū de diuersis. quod non videtur per iura supra adducta, & in declaratione Euge. III. aperte declaratur, de qua supra est dictū. ¶ In eo autē aduertantur ipsi magistri, ne sacrā scripturam in linguā vulgarem vertant, id nēpe non expedit populo, vt dicit Pet. de Soto, lec. 15. de cer. Miss. adducens q. multæ parabolæ, & enigmata sacræ scripturæ, si in linguā vulgarem transferantur, nō minus obscura sunt, q. latina: quare possent in populo causare absurdas opiniones, & varios sensus, quibus intellectus offuscatus vacillet in religione

religione christiana, & tex.clem. 1. de mag. statuit verti libros de lingua hebraica, arabica, caldea in latinum, non de lingua latina in vulgarem. † Quod autem sit malum, & perniciosum experientia visum est, cum vsus sacrorum bibliorum cunctis passim sit permittus, vt inde potius detrimentum, quam vtilitas sit orta, quare qui sine licentia in scriptis ab episcopo, vel ab Inquisitore Biblia in vulgari tenuerit, absolutionem peccatorum non habeat, nisi


ipsis ordinariis redditus: & librarij puniantur arbitrio episcopi, idque etiam in regularibus a suis praelatis, iuxta quartam regulam Indic. prohib.& hac lectionem bibliorum in vulgari multum detestatur Arnol. Alber. de agnoscent. assert. cathol.& hæret. q.28. num. 34. appellans translationem damnosam, & periculosam, & dictum Arnaldi adducit nouissime Iacob. Menoch.conf.82. nu. 111. cum seq.

DE PRÆDICATIONE VERBI DEI,

& Prædicatore eius in Ecclesia deputando.

CAP. DECIMVM OCTAVVM.

SVMMA R I V M.

- | | |
|---|--|
| <p>1  Prædicatio quam sit necessaria populo christiano.</p> <p>2 Prædicatio est præcipuum munus episcopi.</p> <p>3 Christus fuit prædicator.</p> <p>4 Prædicandi septem sunt modi.</p> <p>5 Prædicatoris conditiones quæ sint.</p> <p>6 Prædicator debet esse vox.</p> <p>7 Silentium est fugiendum à prædicatore.</p> <p>8 Prædicatores a quibus debent cauere.</p> <p>9 Facta debent correspondere verbis in prædicatore.</p> <p>10 Prædicandum quibus non est.</p> <p>11 Prædicator ad quid debet esse intentus.</p> <p>12 Nullus potest affirmare in hac vita se saluum fore.</p> <p>13 Dimitte nobis debita nostra, etiam iusti dicunt.</p> <p>14 Homini tria sunt necessaria ad salutem.</p> | <p>15 Prædicatores non debent intrare in subtiles quæstiones. Nec detrahere prælati ecclesiarum. nu. 16.</p> <p>17 Prædicator circa officium suum potest in multis peccare.</p> <p>18 Peccatores fugiunt audire verbum Dei. nu. 19.</p> <p>20 Resurgimus a peccatis plerumque ob timorem.</p> <p>21 Prædicatio verbi Dei quare audiatur.</p> <p>22 Christianus non debet esse otiosus in fide, sed operari.</p> <p>23 Norma prædicatorum quæ sit.</p> <p>24 Prædicator debet prædicare a quatuor partibus Mundi, sicut sunt quatuor venti. Venti principales quid significat. ibid.</p> <p>25 Fructus prædicationis qui sint.</p> <p>26 Gladius dicitur verbum Dei, & quare.</p> |
|---|--|

Verbum

- 27 Verbum Dei dicitur illuminatum.
- 28 Viri idonei debent assumi ad onus prædicationis.
- 29 Prædicator debet examinari ab episcopo, & approbari in scriptis.
- 30 Prædicator quando puniatur ab episcopo.
- 31 Prædicator silet episcopo prædicante, vel coram se prædicare faciente.

SI lectio sacre scripturæ in ecclesia Dei utilis est, vt supra diximus. † Prædicatio verbi Dei etiã redditur necessaria populo Christiano. iuxta dicta in Conc. Triden. sess. 5. de reform. cap. 2. nec minus expedit prædicatio Euangelij, quam ipsius lectio. & S. Augustin. recitatus a Grat. in cap. interrogo. 1. q. 1. non est minus verbum Dei, quam corpus Christi, scilicet quo ad efficiendam, vt bene declarat S. Anton. in sum. 2. part. titu. 9. cap. 11. per totum, quia sicut cibo materiali corpus reficit. ita, & anima spirituali cibo, quod est verbum Dei, recreatur. Abb. in cap. inter cetera, de offic. ordin. Alphon. Aluar. in suo Specul. cap. 11. non in solo pane viuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei. Matth. cap. 4. & Maria sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius. Luc. cap. 10.

† Prædicatio exinde dicta est esse præcipuum munus episcopi, sic dicitur in cap. 20. Concil. 4. Carthag. ut episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed vt lectioni, & orationi, & verbi Dei Prædicationi tantummodo vacet: & clarius sess. 24. Concil. Trid. de reform. gener. cap. 4. in princ. & in eius consecratione iuxta ritum Pontificalis libri. fol. 31. accipe Euangelium, & vade, prædica populo tibi commissio. Apost. in prior. ad Tim. 4. prædica uerbum, in sta opportune, importune: immo proprium ipsius de prædicationis

ministerio cogitare semper, dicit beatus Greg. lib. 2. epist. 39. do. Archiepif. Brachar. de morib. prælat. cap. 7. Frat. Ludou. Granat. de offic. past. 2. part. cap. 6. fol. 26. † Ex quo apparet quam magna sit huius officij prædicationis authoritas, & præminetia, cum Christus Saluator noster fuerit Prædicator. cap. cum ex iniuncto, de hære. vnde & prophetæ, & Angeli prædicatores dicuntur, probat Flor. in 3. tit. 18. cap. 3. & Ioannes Baptista, ego uox clamantis in deserto, dirigite vias domini. Ioan. cap. 1. S. Bernar. super caut. serm. 22. Christus factus est nobis sapientia in prædicatione, iustitia in absolute peccatorum, sanctificatio in conuersatione, quam habuit cum peccatoribus. fuit enim factus in sua uitate sermone, & morum suorum. serm. 31. ipse namque est sapientia patris. Luc. c. 11. ad Collofs. cap. 2. † & licet dom. Flor. in 3. tit. 18. cap. 5. conetur demonstrare septem modos prædicandi, seu procedendi in prædicatione, per expositionem Euangelij, & epistolæ, de die secundum morem antiquorum, item sumendo authoritatem a sacra scriptura pro themate sermonis, qui modus hodie adhuc a multis seruatur. Tertio per distinctiones, & est facillimus modus, item per assignationem multiplicationis effectuum discurrendo propositiones, causas, & gradus, & per thema Euangelij, ad illud de die, ad quod multum iuuant figuræ veteris testamenti,

stamenti: & per interpretationem, & expositionem nominis, vt si de aliquo festo agatur, qd' & primi prædicatores obseruabant. 7. per curiositatem moralem, seu per moralitatem sequendo exēpla in vnoquoq. casu. vide ibidem. Hodie tamen variè obseruatur secundum qualitatem locorum, & personarum, vt in multis conspicimus, & vidimus, sicuti in libris magni: illius concionatoris verbi Dei episcopi Bitontini Frat. Cor. Mussi. Vltimo, & melius sequendo apostolorum institutum eis a Christo datum, vt Deo commendantes ab ipso sperent, quid influat cordibus ipsorum, vt populū spiritaliter pascant. Matth. cap. 10. Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini, non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Et c. 12. apud Luc. Ponite ergo in cordibus vestris non præmeditari, quemadmodum respondeatis: ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere aduersarij vestri. Et ad Hierem. cap. 1. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Isai. c. 49. posuit os meum quasi gladium acutum: Ex quo David in suorum psalmorum initio rogabat dominum, vt aperiret labia eius, quod per orationem & viuam fidem assequitur. † Vt autem officium suum quilibet prædicator adimpleat. dicit Aluar. Pelag. de plant. eccl. lib. 2. c. 4. debet versari in docendo verbo, & opere. Primo q; habeat interiorē charitatē ardentem, exteriorē vitam lucēntem: nā cuius vita despicitur, eius prædicatio contemnitur. c. porro. 3. quæst. 7. item q; accipiat tempus opportunū, locum, & qualitatem audientium, sa-

pientibus scilicet alta prædicando, simplicibus plana, docendo utilia, non fabulas, figmenta poetarum allegorice interpretando. August. lib. 2. de doct. Christ. cap. 17. & inquit Arnal. Albert. de hæret. quæst. 28. nu. 33. qui in ecclesia Dei ad populum declamat, det operam, vt præceptis respondeant opera: qui enim fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum, & qui docet, debet vitare omnia verba, quæ non docent: & vt ad intelligentiam veniant audientes. August. eod. tract. lib. 4. cap. 10. & cap. 30. Vnde primum oret Deū, vt sermonem bonum præbeat ori eius, & audientes cum fructu sumant, & cū bene agit melius docet, cum in omni ecclesiastico doctore quæramus, quid sequatur, quid doceat, quomodo dicat, quomodo viuat, spiritu feruenti prædicetur, vt non ipse, sed Spiritus sanctus videatur eloqui, alias inquit Gregor. in Moral. Verba, quæ de frigido corpore profertur, nequeunt inflammare creditores ad supernum desiderium, vnde loquatur cum autoritate, vt non sua verba, sed domini dicat. Matth. cap. 10. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. eod. cap. cum ex iniuncto. Hierem. cap. 1. Ecce dedi verba mea in ore tuo. & exemplo ipsius. Ioan. c. 8. A me ipso facio nihil: sed sicut docuit me pater, hæc loquor. & cap. 7. mea doctrina non est mea, sed eius, qui misit me: ne prætermittat rectitudinem sermonis, & intentionis, vt non aliud intendat, nisi salutem audientium, ne ambitio in eo notetur, vt ingemiscens de aliquibus dicit ipse Arnald. Albert. ead. quæst. 28. & nunc alleg. cum scientia competentis, ne ipse erret, & alios in labyrinthum adducat, nam vani sunt omnes homi-

nes,

nes in quibus non est scientia Dei Sap. cap. 13. capiens opportunitatem temporis, nam dicitur eccl. c. 2. Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim dicit illam tempore suo. & cap. 8. omni negotio tempus est; & opportunitas, nec sit sine gratia adiutrice. quia prædicatio non est fructifera sine gratia Dei: de qua dicit Apostol. ad Colloisens. cap. quarto, sermo vester semper cum gratia sale sit conditus: non enim ignorare debet operum nostrorum sine gratia Dei imbecillitatem: dicit namque ipse dominus, in euangel. Ioann. 15. Sine me nihil potestis facere. & in vlt. ad Cor. cap. 3. non q; idonei simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. & in priori cap. 15. gratia autem Dei, sum, id q; sum. Augustin. de ecclesi. dogmat. cap. 42. cum duobus sequent. ex Concilio Arausico. canon. 6. & 7. & sels. 6. Concil. Trident. de iustifica. cap. 16. † Si enim prædicator est, vox est, id est Christi, cum quo debet se conformare. Ioan. 1. ego vox clamantis in deserto. ad tit. cap. 2. tu loquere, quæ decent sanam doctrinam: cum manifestauerit Christus verbum suum in prædicatione. cap. 1. & 2. ad Tim. 4. opus fac euangeliste, & quisq; euangelij prædicator, ita debet in ecclesia laborare, vt defuncto fratri, id est Christo, suscitetur semen, qui pro nobis mortuus est, & quod suscitatum fuerit eius nomen accipiat. octaua quæstio. prima cap. olim. & Isai. cap. quinquagesimo, dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam suscitare eū, qui lassus est verbo. sic enim sibi prodest, & ecclesie, & tunc utroque pede erit calcatus. † Et cum prædicatoris nomen sortitur, caueat tacere tem-

pus est loquendi, dicit Apostol. ad Cor. ve enim mihi si non euangelizauero. Isai. cap. 6. ve mihi quia tacui, quia pollutus labijs ego sum. & Hierem. cap. 48. maledictus, qui opus domini facit negligenter: & si Paulus Apostolus formidabat, quanto magis alius exiguus. 43. distinct. cap. dispensatio: inde conqueritur dominus apud Hierem. thrē. 4. paruuli patierunt panem, & non erat, qui frangeret eis. ead. sels. 5. cap. 2. S. id vero. Isai. cap. 58. clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, et domui Iacob peccata eorum & indiscrētum silentium, eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit cap. sit rector. 43. dist. vbi subdit. tex. sæpe namque rectores improvidi humanam amittere gratiam formidantes; loqui libere recta pertimescunt, & iuxta veritatis vocem. Ioan. cap. 10. nequaquam gregis custodiam pastorum studio tenent, sed mercenariorum vice deseruiunt, qui veniente lupo fugiunt, dum se silentio abscondunt, quos Dominus Canes mutos non valentes latrare dicit. Isai. capit. 56. & in dicto capit. sit rector. † Caueat autem quisque prædicando, ne diabolis suis falsitatem immisceat, adulationem fugiat, dicto capit. dispensatio, circa finem. eo magis arrogantiam, ne odibilis fiat, & fructus operum perdat. scandala, dissensiones, æmulationes vitentur, ex quibus multa mala sequuntur, dum fauendo vni opinioni alteri detrahat. in extrauag. Sixti III. graue nimis, superfluitatem, & leuitatem, ne imitetur? Sed omnes studeant populū ad lachrymas de peccatis suis, nō ad risum ducere, indiscrētum sermo-

sermonem numquam proferendo, neque multum proprio sensui innitendo de constit. cap. ne innitaris. Flor. eod. c. 18. cap. 4. † Nec debet esse alienum a vita prædicatoris, quod ipse prædicat, ne sit illud euangelij in eo. Matth. cap. 23. dicunt, & non faciunt. Populus enim accrescit in fide ex factis, potius quam ex uerbis, incertum namque loquitur, cum aliud loquitur, & aliud facit, si incertam uocem det tuba (dicit do. Petr.) quis se præparabit ad bellum. 1. ad Cor. c. 14. populus ipsa facta sequitur, quia de factis raritas maxima, de uerbis autem semper fit copia. Vnde plus est quid factis explicare quam uerbo. Abb. in cap. dilecti filij. nu. 4. de appell. & uoluntas potius datur intelligi factis, quam uerbo. ff. de edil. edic. l. si tamen. §. ei. & uerba plerumque contra intentionem profertur. deci. in l. non uult hæres. ff. de reg. iur. & dixit. not. Phi. 10. Ethi. quod uerba non faciunt nos bonos (scilicet solum) sed facta eis referre, & si concordant cum operibus uerba, recipere illa oportet: sin uero discordant, rationem requirere, sed dominus præcepit. Matth. cap. 23. omnia, quæcumque dixerint uobis seruate, & facite, secundum

10 vera opera eorum nolite facere. † De tractores cum uiderit prædicator, fugiat eis prædicare. Matth. cap. 7. Nolite sanctum dare canibus, neque mittere margaritas ante porcos, curiose proponentibus non respondere, sicuti de illo curioso, & molesto, qui interrogauit magnum uirum, quid faceret Deus in qualibet hora diei. Vnde Christus Herodi interroganti responsum non dedit. Matth. cap. 23. aut uerbo Dei insidiantibus Psal. 38. posui custodiam ori meo, cum consisteret peccator ad-

uersum me: Obstinatis, quia non recipiunt uerba prudentiæ Prouer. 18. nisi dixeris ea, quæ uersantur in corde suo, id est, quæ sunt beneplacita eis: sed qui est Christi, uerba Christi loquitur, & qui ex Deo est, uerba Dei audit. Ioan. c. 8. de quibus dicitur Cor durum male habebit in nouissimo. eccl. c. 3. Iob. cap. 41. cor indurabitur quasi lapis, & stringetur, quasi malleum um incus, quibus in malitia obstinatis Deus non misereatur, quoniam Christum absoluisse mortuos in errore non legimus. facit. 24. quod. 4. c. legatur. & in pænis continuis restant, ex quo noluerunt consilij salutaribus sanari. 47. dist. cap. quo ad nos, & quibus est sine fine mors perpetua. August. in Enchir. ad Laurent. cap. 92. & cap. 93. non enim acquieuerunt, sed iniquitati crediderunt, unde iram, & indignationem habent reportare S. Tho. 11 contr. gent. lib. 3. c. 140. cum sequitur. † Ideo ipse prædicator ad hoc sit intentus, ut animas Deo acquirat, unde non debet in totum studere uerborum elegantia, ut habetur in Conc. Remens. cap. 11. refert suo. part. 6. ca. 198. studendo communi lingue, quia ille est uerus doctor, qui prædicando lachrymas, non risum mouet, qui corripit peccatores, & nullum beatum, nullum felicem dicit. Isai. cap. 3. Popule meus, qui te beatum dicunt, illi te decipiunt, & uiam gressuum tuorum dissipant. Inde sapiens ille Solon Atheniensis ad Cresum Regem felicissimum iactantem respondit, neminem in hac uita o Rex beatum dixeris, quod paulo post expertus est ipse Rex, cum ex excelso sui regni solio deiectus inditionem Cyri Regis deueniret profuit tamen sententia in Solonis, quia eodem exemplo commotus Cy-

sus

rus, liberum dimisit pacatis rebus, sic uadunt res mundi, quod demonstrat Franciscus Petrarca in prim. de mort. cap. ponens uersus.

Iu' eran quei, che fur detti felici,

Hor sono ignudi, miseri, & mendici.

Imitatus Ouid. lib. 3. Metamor. eadem sententiam in Cadmo ponentem.

Sed scilicet ultima semper.

Expectanda dies homini est, dicitur, beatus.

Aute obitum nemo, supremaque funera debet.

Non enim potest quis in hac uita certitudinaliter scire se esse in gratia Dei, quamuis coniecturaliter ex operibus possit conijci. in Conc. Trid. sess. 6. de iustif. cap. 9. in fin. uerb. beat. Vincent. ordi. præd. in serm. de sanct. syl. in 12 princ. † Cum enim christianus in hac uita, sit ut uiator, potest ad bonum, & ad malum uerti, (& utinam non potius ad malum.) ideo non est affirmare, quem saluum esse, ut est dictum, & Menochius alleg. conf. 82. Nescit homo in hac uita, an amore, uel odio dignus sit. eccl. cap. 9. nescit finem suum, iustus perit in iustitia sua, & impius multo uiuit tempore in malitia sua. ibid. c. 7. quoniam omnis hominum uita non humana iudicio examinanda, & iudicanda est: sed Dei, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. ad Ro. 6. ead. sess. de iustif. c. 16. in fi. Nam si quis dixerit se non habere peccatum, se ipsum seducit, & ueritas non est in eo: Ioan. in sua prior. c. 1. August. contr. Pelag. c. 8. lib. 3. & de eccl. dogmat. cap. 35. & de futura Beatitudine non potest esse certitudo scientiæ, sed credulitas tantum, illum fore saluum. Innoc. in cap. si. uer. illud au-

tem de iur. cal. omne autem est ex gratia Dei, cum quos uocauerit, hos, & iustificauerit: non enim sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. ad Rom. c. 8. Ideo resoluatur dubium secundum Theologos. Aut quaeritur certitudine morali, aut scientiæ externæ, et & internæ, aut uero certitudine fidei, quod non potest. Immo asserere quædam iustum certo scire se esse in Dei gratia, & securum de uita æterna, in hæresim Lutheri incidit. contra quam est determinatio sanctæ ecclesiæ. in Conc. Trid. ipsa sess. 6. de iustif. c. 12. Nemo quoque (inquit) quam diu in hac mortalitate uiuitur de arcano diuinæ prædestinationis mysterio usque adeo præsumere debet, ut certo statuatur se omnino esse in numero prædestinatorum. &c. & can. 15. si quis dixerit hominem renatum, & iustificatum teneri ex fide ad credendum se certo esse in numero prædestinatorum. anathema sit. In Concil. Meliuit. cap. 6. ubi recitatur dictum Apost. Ioan. 1. cap. 1. uide citatos per Menoch. eod. conf. 82. nu. 5. & nu. 57. cum plur. sequent. † Inde August. eod. tract. de eccl. dogmat. cap. 36. affert illam sententiam ueram, quod iusti omnes ueraciter pro seipsis etiam dicant supplices ad Deum. Dimitte nobis debita nostra. & Conc. Trid. adducta sess. 6. ipso tit. c. 11. nam iustorum illa uox est, & humilis, & uerax. dimitte nobis debita nostra. ex Matth. cap. 6. Luc. cap. 13. Mart. Nauar. de horis can. cap. 19. nu. 165. & in c. unum orarium. §. nomine. 25. dist. ubi Hier. contra naturam esse dicit, aliquem esse sine peccato, & melius. in c. de quotidianis, in prin. de pænit. dist. 3. ad Rom. cap. 5. Propterea sicut per unum

unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, ita, et in omnes homines mors per transit, in quo omnes peccaverunt: sels. 5. eiusd. Conc. de pecc. origin. §. si quis Ad. sels. 14. 6. de iustif. cap. 1. † Prædicator itaq. sollicitus esse debet pro salute audientium in his explicandis, inuigilans omnes obseruare viam iustitiæ; & mandata diuinę legis, cum homini tria sint ad salutem necessaria, a quibus pendet tota lex & scientia; scilicet credendorum, desiderandorum, & operandorum: quia sine operibus fidem mortuam dicimus. Iacob. cap. 2. ead. sels. 6. c. 11. & can. 20. Prima scientia consistit in Symbolo; secunda in oratione dominica, & tertia in lege & in euāgelio. Declarat Alphos. Aluar. in suo Specu. c. 50. 1. parte vers. 15. Quia Symbolum nihil aliud est, nisi breuis collectio credendorum facta ab Apostolis cum in vniuersum mundum prædicaturi Christum Crucifixum vellent ire, a spiritu Sancto ducti. B. Clemens in epist. ad Iac. Frat. Domi. & August. de temp. in serm. 181. & Do. Card. Aracel. in præfat. ad Symb. Apostol. Oratio dominica instituta ab ore ipsius Christi docentis Apostolos suos orare. Matth. cap. 6. continet summam petendorum. Augu. de bon. perseu. & in Ench. ad Laur. cap. 115. cum seq. Do. Card. Hosi. in lib. confels. cap. 54. Mart. Nau. in Man. latino. cap. 11. nu. 1. Gul. in suo ration. lib. 4. ca. 47. & infra in aliis libris seriosius continetur. de lege. Si vis ad vitam ingredi serua mandata; Omnia, quæ dixi vobis custodite. Exod. cap. 23. Deutoron. cap. 28. in princ. qui euangelium annuntiant, de euangelio Viuunt. 1. ad Corin. cap. 9. Multa differit idem Do. Card. Aracel.

in tract. de conf. euang. & infra latius de lege noua, quæ ad modum necessaria sunt scitu. † Sed aduertant ipsi prædicatores, ne in publicis concionibus intrent in subtiles quæstiones, ex quibus volando multos uidimus se ipsos fregisse, & frequentius Diabolus argumenta contrarię partis infigit cordibus audientium, vt in multos labantur errores. Aduertit Arnald. Alber. de hæret. quæst. 3. nu. 19. Vnde ad Titum scribens Apostolus dicit, stultas quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuota; sunt enim inutiles, & vanæ. Et extat decretum Concil. Later. sub Leon X. sels. 11. neq. in ipsis popularibus concionibus disputetur de conceptione Virg. Mar. in extrauag. Pij Quinti Pont. Max. incip. super specul. 1570. pont. sui. an. 5. vide eundem Arnald. Albert. de hæret. quæst. 17. Nec in specie aliquem reprehendere; sed generaliter, ne scandala oriantur, & exemplo Christi, qui dixit; Unus vestrum me traditurus est, non reuelando, & not. arg. cap. 2. de offic. ordi. quem tex. allegat Cag. in l. si. nu. 55. C. de pact. 16 † Idq. super omnia, ne prælati ecclesiarum detrahant. not. in clem. religio. si. de priuileg. & excess. prel. Quia dicuntur ponere os in cælum. 21. dist. cap. in tantum. Flor. eod. tit. 18. cap. 4. vers. 4. debet, & vide glo. in d. cle. §. quibus. in verb. detrahant. Cauendo in generali loquutione, ne nimis linguam protrahant; qui enim incōsiderate loquitur, sentiet mala. alleg. glo. Nauar. ibid. nu. 142. Est namq. detractio per se mala & damnosa, & offendens alios, mortalis idem Nauar. cap. 18. in princ. Vnde eccl. c. 10. contra detrahentes secreto. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus

minus habet, qui occulte detrahit; In cogitatione tua Regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui, ne maledixeris diuiti; quia & aues cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit sententiam; sibi detractio non prodest, alteri vero nocet. secundū philof. 2. Rheto. c. 2. & in psal. 100. Detrahem tem secreto proximo suo, hunc persequerbar. Et nisi christianus linguam suam refrenauerit, vana erit eius religio. 5. q. 5. c. in loco. Facit dictū Pii Papæ. in c. nihil. de cōse. dist. 5. Nihil enim prodest homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate, & ab obreccationibus lingua 17 cohibeatur. † Vel retrahere parochianos ab ecclesia parochiali iuxta eand. const. clem. in hoc enim quis peccat sicuti in aliis enumeratis per Nauar. in Manu. c. 25. nu. 141. vt sentiens se esse in peccato mortali, & mentiendo maxime circa doctrinam fidei, vel dissuadendo decimarum solutionem ultra prædicta. Item si facetias, fabulas, aut quid ridiculum immiscerent ipsi prædicando, vel si prædicator aberraret a recto tramite iustitiæ, desperationem audientibus inducens. De quo dicit dominus per Prophetam. in psalm. 49. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum, vt recitat Bern. super cant. serm. 62. circa finem. peccata, & scelera increpare prædicatoris officium est, & eis comminari pœnas æterni cruciatus; et q̄ maior pœna, quę possit inueniri, est priuatio visionis Dei, in quo exultat Angelorū chorus, impii tradentur in ignem æternum, vbi vermis eorum idest conscientię, nō morietur, ignis nō extinguetur. Ber. in lib. serm. 41. Si enim obseruassent manda-

ta Dei, essent sine timore æternæ damnationis. Prou. cap. 4. Custodi præcepta mea, & viues. eccl. cap. 8. qui custodierit præceptum domini, non experietur quidquam mali. psal. 118. Beati immaculati in uia, qui ambulant in lege Domini. Quare? Quia custodiam legem tuam semper in seculum, & in seculum sæculi. Quia mandata tua exquisiui, & custodiui legem tuam. 18 † Et si ipsi peccatores fugiunt audire verbum Dei, fugiunt enim lucem. Ioã. 3. Qui male agit, odit lucem. Vnde Iob. cap. 24. Si subito apparuerit aurora, idest prædicator, arbitratur umbram mortis. Amos. cap. 5. Odio habuerunt corripientem in porta, idest in ecclesia & de quibus dicit psal. 106. Omnem escam abominata est anima eorum, & quorum reproborum tanta est peruersitas, vt non solum bene agere non cupiant; sed nec alios bene agere sinant, & id deterius cum omnino mali sint, vt boni tamen cupiunt, & volunt honorari. Vnde malos christianos peiores esse infidelibus, sanctus Augu. testatur super psal. 30. & contra eos corripientes insurgere graui odio videmus, tanquam si magna iniuria affecti essent, ut dicit Euaristius Papa. in cap. sunt non nulli. 2. quæst. 7. & tex. optimus sacri Conc. Trid. sels. 13. de reform. cap. 6. ubi verba ad episcopos diriguntur & cuius tex. dispositionem nos ipsi, sicut multi alii experti sumus. † Et vtinam ex increpatione, & correctione ad viam veritatis redirent, cum salutari consilio non adquiescant Hierem. cap. 6. Et de his loquitur Aposto. in sua 2 ad Tim. cap. 4. Sanam doctrinam non ferunt, sed ad sua desideria coaceruant. Et iterum: Resistant

veritati homines corrupti, mēte repro-
bi circa fidem. cap. nec mirum. 26. q. 5.
Sequuntur enim Diabolum, qui malus
est; nam malitiam Diabolus fecit, quia
Deus, qui vniuersalis est conditor,
nihil nisi bonum fecit. August. de eccl.
dogm. cap. 60. & lib. 12. de trini. cap.
8. Agere malum non est agere, sed de-
ficere ab agendo, & in 4. Hypogn. Om-
ne malum non est natura, sed actus ac-
cidens defectu boni; & omnis malus
sui malefacti est author. de liber. arbit.
lib. 1. cap. 1. & in lib. de corr. & grat.
cap. 7. Mali ex quo non perseverant in
bono, non sunt a massa perditionis li-
berati: inter quos si Innocens versetur
nec faciendo malum, nec factum malū
approbando, adhibendo dilectionem
corrigendi, plenissimam officium ca-
stissimæ Innocentiæ, & diligentissimæ
seueritatis implet. cap. ita plane. 2. q.
4. Et ideo mali non ducuntur, nec re-
guntur ductu rationis; sed errore sen-
sualitatis, gl. ad Boet. de consol. philo.
20 lib. 1. metro. 3. in fine. † Sunt tamen
aliqui audientes narrari pœnas inferni,
ignem perpetuum, q̄ compunguntur,
etsi non amore, saltem timore arcētur
a peccando, & retrahuntur ab errori-
bus: licet proprium hominum perfe-
ctorum sit magis deduci ad virtutem
amore Iustitiæ, quàm timore, iuxta
illud vulgatum in ore omnium dictū.

Oderūt peccare boni virtutis amore,

Oderūt peccare mali formidine pene.

Quod ex Horatio, refert Arnal. Alber.
de heret. q. 31. nu. 4. & Eccl. cap. 12.
conferunt scilicet peccatores a pecca-
to ad vocem colubris, id est galli, qui
Petrum negantem ad lacrymas excita-
uit; cum postquam gallus cantauit, re-
cordatus verbi Iesu. Matth. c. 26. egres-

sus est foras, & fleuit amare. Et frequē-
tius in prædicationibus homines com-
punguntur de consecr. dist. 4. cap. pro-
prie in fine, & multa Aluar. Pelag. de
plant. eccl. lib. 2. cap. 6. col. 7. & hic
mētus peccandi propter Gehennā non
est peccatum, vt hæretici sentiebant:
sicq. diffinitum est in Conc. Trident.
sess. 6. de iustifica. cap. 8. & infra dice-

21 mus. † Sed veritatem festando audire
debemus libenter prædicationes, & ad
id omnes hortari, ut per desiderū ve-
niamus ad Deum clamantem. Matth.
cap. 11. Venite ad me omnes, qui la-
boratis, & onerati estis, & inuenietis re-
quiēm animabus uestris: & cupientes
dissolui cum Apostolo, & esse cū Chri-
sto. Per mortem anima iusti complera
pœnitentia ad cælum euolat, hæredita-
tē sibi promissam. Beati enim mortui,
qui in domino moriuntur. Apoc. c. 14.
& fiducia ad Deum, ut in generali iu-
dicio anima nostra cum corpore glori-
ficetur. Matth. c. 21. Voca operarios, &
redde illis mercedem suam. De virtuti-
bus igitur Christianus vadit ad Paradi-
sum, de vitijs autem ad infernū, sed vir-
tus interior nō sufficit, cum requiratur

22 externa bona operatio. † Non. n. iuuat
christianū otiosum esse in fide, sed se-
cundum veritatem sanctæ ecclesiæ ab
omnibus tenendam, cuiuslibet requiri, &
quamlibet virtutem interiorē, & etiā
bona opera exteriora, sine quibus per
fidem solam non iustificabitur homo,
eod. sac. Conc. præcitata sess. de iusti-
fica. c. 10. & can. 9. vt diximus prius in
famil. singul. in l. f. nu. 80. August. de
fid. & oper. cap. 14. Ipsaq. opera bona
sunt ex gratia, non gratia ex operibus.
Idem in epist. ad Paul. fol. 245. & in
psal. 31. merces nostra gratia vocatur:

&

& præsumenti de operibus merces non
imputatur secundum gratiam. Et ui-
de supra num. 14. absitque nobis glo-
riari, nisi in cruce Domini nostri Iesu
23 Christi. ad Galath. cap. 6. † Est ergo,
redeundo ad primam materiam, præ-
dicatoris officium quatuor memorare
semper in suis sermonibus. Primo be-
neficia nobis collata a Deo, cuiusmodi
sunt creationis, redemptionis, iustifi-
cationis, & aliorum; quia cum in Chri-
sto renascamur, ab ipso iustificamur,
ea quippe renascētia per meritum pas-
sionis eius gratia, qua iusti euadimus,
nobis tribuitur, eadem sess. 6. de iusti-
fi. cap. 3. Illum ergo imitando, qui so-
lem oriri facit super bonos & malos.
Item beatam vitam annuntiando, pœ-
nas comminando, & quarto vigilantia
recordādo propter fragilitatem nostrā,
vt homo sciens se infirmum, caueat
cadere in profundum inferni. Quia si
sciret paterfam. qua hora fur veniret,
vigilaret utique: & non sineret perfodi
domum suam. Matthæ. cap. 24. Ideo
qui perseverauerit vsq. in finem, saluus
24 erit, eod. cap. † Et hoc ad similitudinē
quatuor ventorum principalium;
ab Oriente, a quo nobis omne bonum;
ab Australi propter suauitatem, & leni-
tatem; ab Aquilone propter timorem
pœnarum. Hierem. c. 1. ab Aquilone
pandetur omne malum, quod de An-
tichristo dicitur, qui est caput omnium
reproborum. Item ab Occidēte, qui in-
clinat infirmitates nostras, vt cognosca-
mus nos ipsos. Et de his quidē quatuor
ventis habetur, lib. 2. Metaph. & cap. 2.
quid sit ventus, & spiritualiter interpre-
tatur vanus timor, vana spes, vanus do-
lor, vanum gaudium. Daniel. c. 8. Flor.
in sum. 4. par. tit. 14. c. 7. §. 1. & libr. 1.

Parali. cap. 9. Et dicuntur quatuor ven-
ti Cardinales. Cassan. in sua glo. part.
12. confide. 14. & Ezech. cap. 37. A
quatuor ventis veni spiritus, & insuffla
super interfectos istos, vt reuiuifcant;
qui & reuixerunt, ubi resurrectio mor-
tuorum optime notatur, & Apocalyp.
cap. 7. vidit Ioannes quatuor Angelos,
scilicet tenentes quatuor ventos terræ.

25 † Et cum sit admodum fidelis, & op-
portuna diuinorum eloquiorum præ-
dicatio. clem. 1. de mag. dom. Pauli. de
visit. 2. part. 2. quæst. nu. 67. in fine, fru-
ctus multi deducuntur, & aliqui enu-
merant nouem, scilicet q̄ frangit corda
nostra per timorem, conterit per dolo-
rem. psal. 50. Cor contritum, & humili-
atum. Deus non despicias: Liquefacit
per amorem. psal. 21. Factum est cor
meum tamquā cera liquefscens, in me-
dio vētris mei, id est, in parte sensitua,
vt exponit Do. Card. de Tur. Crem. Itē
tradit cor nostrum fursum per deside-
rium. psal. 41. Quemadmodum desi-
derat ceruus ad fontes aquarū, ita desi-
derat anima mea ad te Deus, p̄ dilectio-
nem scilicet, psal. 76. Memor fui Dei, &
delectatus sum. Item viuificat; quia vi-
uus est Dei sermo. ad Hebr. c. 4. sanat.
psal. 106. Misit verbum suum, & sana-
uit eos: illuminat, iuxta alium psalm.
118. Lucerna pedibus meis verbum
tuum, & lumen semitis meis. Et vlti-
mo denique dicitur vulnerare amore,
& timore, vt per primum operemur
bonum; per secundum resipiscamus a
malo. Alios duodecim fructus, seu ope-
rationes adducit Florent. in secunda, ti-
tu. 9. cap. 11. §. 2. Vnde cum magna
attentione est audiendum uerbum Dei.
26 † Quia dicitur sermo eius penetrabi-
lior omni gladio, gladius uerbum Dei.

H 2 psal. 149.

Pfal. 149. ad Hephel. cap. 6. cum conscientias audientium feriat, vt videant Christiani, in quo statu ambulent; etsi negligenter audierint, non minus erūt rei, quàm si corpus Christi sua negligentia in terram cadere permiserint. c. interrogo. 1. quæstio. 1. Vnde si dum profertur in ecclesia Dei verbum, quis egressus fuerit, excommunicetur, de consecrat. dist. 1. cap. sacerdote. Nam Deus habet ministros, & vindices in eos, qui male agunt, & ponit Ambr. in Homil. quæ legitur in dominica infra octau. Natiuit. domi. sicuti de iudice ministro legis. cap. iudex. 23. quæst. 5. & cap. præced. qui malos percutit in eo, quod mali sunt. Et habet uasa interfectionis, vt occidat pessimos, 27 minister est Dei. † Quod autem verbum Dei illuminet, patet etiam ex Bernard. dicente. Si tenebras ignorantie pateris audi, quid loquatur Dominus; aperit. n. omnia sermo correctionis. c. in sacerdotibus, 61. distinctio. Item in prædicatione cognoscit homo peccata sua, sicut in speculo, & expulit omnes ignorantias: tamquam verissima scientia. Flor. vbi supra in 10. fructu. Verbum Dei infirmitati, vt virtus, ignorantie, vt sapientie apponitur, super cant. Bern. serm. 86. in fin. August. in libr. de Corp. domi. recitatus a Grat. in cap. intra. 1. quæstion. 1. De virtute verbi Dei credendum est, quod in uerbis Christi sacramenta conficiantur, cuius prius creantur imperio eius, utiq. verbo recreantur ad melius. † Nunc igitur ex longo itinere ad actum visitationis accedendo, videndum est, quæ siue ad tempus, siue ad paucos dies assumi debeant viri idonei, qui in bono opere se habeant, & stare cœperint, & digni mit

ti ad alios lucrandum. cap. inter cetera de offic. ordin. alleg. sess. 5. cap. 2. ubi intermissum est: Hoc officium episcopi per se suppleant, sin autē viros idoneos assumant, ne districtè subiaceant vltioni. Deputatus vero examinatur, si pie sollicitè, ac deuote hoc officium exercent, catholicam fidem prædicet: & cum alijs fidem Christianam prædicare habeat, fecerit ipse primum professionem fidei, vt de lectore in c. præcedenti est dictum. † Nisi enim auctoritatem habeat in officio, qualiter adister? Apost. ad Rom. cap. 10. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur, non autē a se ipso hoc munus prædicationis assumere potest, sed vbi prædicare voluerit, se præsentet episcopo loci, a quo examinatur, & approbetur, licentiamq. in scriptis obtineat, gratis ab ipso episcopo concedendam. Sic. n. cautū fuit, in Concil. Lateran. sub Leon X. sess. 11. & a Concil. Trid. præfato. cap. 2. §. si uero, & sess. 24. de reform. gen. cap. 4. etiam in ecclesijs regulariū, qui ultra licentiam suorum superiorum, ab episcopo etiam loci habere licentiam debet. §. in ecclesijs. cap. 2. & eod. cap. 4. nullus, dum dicitur. Nullus autem secularis siue regularis, etiam in ecclesijs suorum ordinum contradicente episcopo prædicare præsumat. Mart. Nauar. in Man. cap. 25. num. 143. vers. 4. suppleat episcopus negligentiam aliorū superiorum, si in parochialibus ecclesijs eis subditis prædicationē verbi Dei non intromiserint. §. si quæ vero. † Et si quis prædictorum, (quod absit) assumptus ad hoc munus hæreses prædicauerit puniatur secundū iuris dispositionem, aut loci consuetudinem, iuxta decretum eiusd. cap. secundo. §. si uero.

Si

Si autem errores, scandalaq. in populo disseminauerit, tam si prædicauerit in ipsis ecclesijs episcopi, quàm regulariū, ei prædicationis officium interdicitur. dicto. §. si uero. Et quia solēt laici in eos prædicatores insurgere falsis informationibus, dignus est, qui verbum Dei in ecclesia seminat, ut protegatur, & defendatur, quare procuret episcopus in fauorem ipsorum prædicatorum, ne quis eorum calumniose, & iniurie vexetur, iniusteq. molestetur; sed contra 31 exates procedat. † Cum autē episcopi per se ipsos prædicant (vt tenentur) iuxta præfatos canones, vel publice corā se prædicare faciunt, alius prædicator ea hora silere debet, per extrauagan. Bened. xi. inter cunctas, de priuileg. §. caueant tamen, cum sit dignum minore maiori, & inferiorem superiori in hac parte deferre. Ipsi etenim, & omnes parochi in sua diœcesi, & ecclesijs parochialibus, diebus Quadragesimæ, Ad-

uentus, Ieiuniorum, & dominicis, festiuis alijsq. diebus hoc munus prædicandi impleant, adimpleriq. faciant, iuxta præfatum, cap. 4. sess. 24. & cap. 7. & sess. 22. de sacramen. Miss. cap. 8. Aliquem autem sub nomine regularium extra claustra, & obedientiam uiuentem ad prædicandum, aut presbyterum secularem non admittat: nisi fuerit notus, & moribus & doctrina probatus, nec sub prætextu cuiuscūq. priuilegij, antequam sedes Apostolica consulatur. dicto cap. 2. §. caueant præterea. Quæstoribus, & elemosynariis omnino prohibendo hoc officium. §. quæstores. Laicos retrahat etiam sub pœna excommunicationis, de hæret. cap. cum ex iniuncto, & de expensis prædicatori faciendis, elemosynisque præstandis, aliisque necessariis attendatur consuetudo, quam vt laudabilē approbat canon eiusd. Conc. ead. sess. 24. cap. 4. &c.

DE POENITENTIARIO IN ECCLESIA Cathedrali constituendo.

CAP. DECIMVMNONVM.

SUMMARIUM.

- | | | |
|---|--|---|
| 1 | <p>Poenitentiariæ officium magnum in curia Romana. Reformatum a Pio V. nu. 2.</p> <p>Philippus Boncompagnus Cardinalis Sancti Sixti magnus Penitentiarius laudatur, nu. eo.</p> | deputandus est ex Conci. Trid. & is qualis esse debeat. nu. 7. |
| 5 | <p>Penitentiarij deputati in ecclesijs urbium a quibus absoluant.</p> | Ecclesia certos casus aliquibus reseruandos retinuit. |
| 6 | <p>Penitentiarius in ecclesia cathedrali</p> | Episcopus habet potestatem reseruandi sibi casus. nu. eo. |
| 3 | <p>Præbenda de proximo vacatura concedenda est Penitentiario deputato.</p> | Præbenda de proximo vacatura concedenda est Penitentiario deputato. |

H 3 Peni-

- 8 Pœnitentiarius deputatus in visita-
tione examinandus est.
9 Pœnitentiarius deputatus ab episcopo
a quibus non absoluit pœnitentes. Et

Potestatem amplissimam ligan-
di, & soluendi Petro Apосто-
lo dñs noster Iesus Christus
per illa verba; Quodcumq; ligaueris.
Matth. c. 16. & suis successoribus de-
dit. cap ad Apostolicæ. §. nos itaq; de
re iudic. lib. 6. clem. pastoralis in fine.
1 eod. tit. † Hanc potestatem animas sol-
uendi, in foroq; pœnitentiæ dispen-
sandi Summus Pontifex Christi Vica-
rius, & Principis Apostolorum succes-
sor, alicui ex suis Cardinalibus com-
mittit qui Summus Pœnitentiarius Ec-
clesiæ Romanæ dicitur, & totius orbis;
qui, & aliis hoc munus subdelegat
exercendum in ecclesiis Urbis, quæ ho-
die sunt in ore omnium, licet quatuor
principales. & ipse per suam signaturā
in multis dispensat; per verba tamen
differentia a signatura Sāctissimi Do-
Papæ. Ille enim dispensat per verba fiat
in forma: hic vero per verbum placet
ita Petr. Rebuff. de signat. 2. part. nu.
21. cum seq. & de dispens. nu. 35. & ut
dicit Gomef. in proœm. regul. cancell.
primitus hoc officium apud multos
2 consistebat. † Sed cum omnis po-
testas ex multitudine officialium forte,
& incuria temporis dilatata extra ter-
minos fuerit, expediens fuit hoc officiū
in multis extensum magis, ut nunc vi-
demus, reformari, & sanctæ mem. Pius
Quintus Pontif. Max. qui totis viribus
nixus fuit cuncta ad pristinam integri-
tatem restituere, ipsum officium refor-
mauit, ut patet in suis Apost. litter. su-
per ea re cōfectis incip. In omnibus re-

- quid existētes in articulo mortis. n. 10.
11 Constitutus in articulo mortis, quando
quis dicatur. Et de modo iniungendi
pœnitentiam. ibid.

bus. an. 1569. pont. sui 4. & in aliqui-
bus prius Pius Quartus in alijs incip.
In sublimi Beati 1562. an. 3. vbi sede
vacante in foro fori quiescit officium.
§. uolumus. erectum hoc officium fre-
quentius per. S. R. E. Cardinales, sicut
hoc anno. 1579. cum vacauerit per obi-
tum magni Cardinalis Hosij, summa
prudencia, singulariq; vigilantia ad il-
lud exercendum assumptus fuit Illu-
strissimus dom. Cardinalis Philippus
Boncompagnus sanctissimi Domi. no-
stri Papæ ex fratre nepos Tituli Sancti
Sixti, moribus, virtute, fide, integritate,
& zelo honoris ecclesiæ quā maxi-
me insignitus, & dominus meus obser-
uandissimus. † Ad instar igitur pœnitē-
tiariorū in ecclesijs urbis deputatorū,
qui absoluunt omnes venientes ad Cu-
riam Romanam a peccatis, & senten-
tijs episcopo referuatis. Floren. in sum.
3. part. tit. 17. c. 14. ut qui tam ex lon-
ginquis partibus veniunt ad veneran-
dam urbem (in qua principes Aposto-
lorum Petrus & Paulus sanguinē pro
Christi nomine largissime effunderūt;
de quibus dicit gl. in extrauag. execra-
bilis in verb. Romanæ. de præb. Ipsam
urbem Apostoli Petrus, & Paulus vna
die pro merito, loco uno pro gloria,
sub uno persecutore pro pari virtute
cōpassi glorioso cruore martyrij Chri-
sto domino consecrarunt, per quos
Romæ euangelium resplenduit, & ec-
clesia religionis sumpsit exordium in
extrauag. dudum. clem. 7. de pœnit. &
remiss. cap. sacrosancta. 2. 2. dist.) reme-
dium

dium suarum animarum & salutem
inueniant, sicque consolati ad proprios
lares remeare possint. Et qui pœnitēti-
arj in anno Generalis Iubilei maiorem
inueniuntur habere potestatem absoluē-
di: Alexander Sextus in anno Iubilei, li-
cet omnes casus concesserit, voluit tamē,
quatuor esse eis referuatos, in quibus
non haberent potestatem: in suis
litteris incip. Pastoris æterni. 1499. an.
4 8. † Sicq; ut plenius omnium saluti cō-
sultum sit, prouiso in ecclesia de lecto-
re Sacræ scripturæ, verbi Dei prædicator
re, ut satis in superioribus visum est,
quia frequentius occurrunt confessio-
nes casuum referuatorum, a quibus
inferiores absoluere nequeunt, ne inter-
medium temporis pro salute animarū
interponatur, Statutum est in omni ec-
clesia cathedrali esse pœnitentiarium
eligendum, qui a referuatis casibus epi-
scopo absoluat pœnitentes ex decreto
Concil. Trid. sess. 24. de reform. gen. c.
8. §. in omnibus ecclesijs. Nam nulli
dubium est esse multos casus pœniten-
tiales, de quibus infra suo loco dice-
mus. & Dom. Petr. lib. 4. cap. 24. nu. 11.
episcopumq; habere ius referuandi si-
bi casus, a quibus nullus inferior absol-
uere potest, ex alio decreto eius. Conc.
sess. 14. de sacram. pœnit. can. 11. neq;
vigore cuiuscunq; priuilegij, etiam
propter mare magnum in medicantibus
concessum. Quod est notandum, ne
sub prætextu primæ concessionis ma-
ris magni, seu alterius confratariæ, seu
sodalitatis, aliquis maxime regularis
in ipsis se intromittat in pernitiem suę
animæ. † Namq; ecclesia sancta spiritu
5 Dei recta, propter auctoritatem confer-
uandam nec non singulorum potesta-
tem, & iurisdictionem denotandam cer-

tos casus in foro conscientie referua-
uit non ab omnibus relaxandos, sed
episcopis tantummodo retinuit, & aliis
iurisdictionem ordinariam habentibus.
Est enim absolutio ipsa sacramentalis,
actus iudicialis. ead. sess. can. 9. & ideo
non nisi in subditos exercenda. Conue-
nitq; pro reformatione ecclesiasticæ
discipline, ut sicut sunt episcopi præbi-
teris superiores. sess. 23. eod. Conc. de
sacr. ord. can. 7. sic etiam certam in fo-
ro pœnitentiæ maiorem aliis habent
potestatem, & auctoritatem alijs dene-
gandi casus quos sibi tantummodo vo-
lunt esse referuatos. † Huic deniq; pœ-
nitentiario sic deputato, iuxta idē Cōc.
6 ut melius, & libētius suo muneri satisf-
faciat, debet episcopus providere de ali-
qua præbenda de proximo vacatura;
nec caret priuilegio; dum enim confes-
siones pœnitentium audit, si est canoni-
cus, ut præsens in choro habetur. eo. c.
in fine, quia dignus est operarius mer-
cede sua. Matth. c. 10. ex illo etiam Apo-
stoli. quis militat suis stipēdijs vnquā?
Quis plantat vineam, & de fructu eius
non edit? Quis pascit gregem, & de la-
cte gregis non manducat? ex authorita-
te legis Moysis. Deut. 25. Non alligabis
os boui trituranti. hæc 1. ad Cor. c. 9.
Si nos vobis spiritualia seminamus,
magnum non est, si nos carnalia vestra
7 metamus. † Is tamē pœnitentiarius de-
putandus non ad nutum eligatur, sed
sit magister, vel doctor, vel licentiatus
in theologia, vel in iure canonico, ac
ætatis annorū quadraginta, seu aptior
pro loci qualitate, ex præscripto eiusd.
Conc. c. 8. cum nulli sacerdotum liceat
canones ignorare. § 8. dist. c. nulli. quia
ipforum arbitrio pœnitentis tempora
referuantur. 26. quæst. 7. c. tempora. &

cap. hoc sit positum, & non secundum rigorem antiquorum canonum, non tamen dimittendo totum tempus penitentiae gl. in d. c. hoc sit positum. per c. si is qui praelatus. 23. q. 4. considerando circumstantias peccatorum, & penitentium. Aluar. Pelag. de plant. eccl. lib. 2. cap. 27. col. 4. in fine. cum iusta causa faciat minui penitentiam, secundum Mart. Nauar. in Man. cap. 26. nu. 21. & num. preced. quando penitens recusat accipere penitentiam; & ponit aliqua Dom. Pau. in hoc tract. 2. part. quaest. 8. nu. 80. & nos infra suo loco. † Et in visitatione examinatur etiam ipse penitentiarius; an suum officium sollicite, deuote, & assidue praestet, ornatus omni modestia, honestatem, & venerationem praefendo, ac de eius vita, moribus & qualitatibus ut quam aliis paratus est praestare, ipse in se puritatem conscientiae habeat & non aliud intendat nisi munus praestitum exercere pro Dei gloria, & ad salutem animarum, quarum cura admodum difficilis est propter damnum, quod imminet, si minus bene exerceatur (quod absit) & ubi maius periculum intenditur, ibi proculdubio plenius est consulendum c. 3. de elect. lib. 6. & si de periculo animarum aliquando agitur, tutior via est eligenda. c. excommunicatorum. 23. q. 5. cap. illud. §. licet autem. de cler. excō. vel de pos. mini. † Sed hic licet generaliter constituatur, nisi expressius detur, in quinque non absoluit. Primo in sollemni penitentia imponenda. cap. accedentibus de exce. prela. Secundo ubi excommunicatio est contracta. c. peruenit de sent. excommunic. Tertio stante irregularitate, per ea, quae dicit Card. in clem. §. statuius. de sepult. Quarto

in incendiarijs. 23. q. 8. c. si quis membrorum. & c. pessima. ubi contra istos est terribilis tex. cuius dispositionem episcopus caueat relaxare, nisi damnum voluerit restituere, & anno abstinere ab officio episcopali, & contra quos quando sit lata excommunicatio ipso facto, vel inferenda. Mart. Nau. in Man. cap. 17. nu. 100. fol. 217. Et quinto stante consuetudine, quae certa crimina ad episcopi iudicium referantur. de pen. dist. 1. cap. in actione. cum seq. & c. presbiter. 26. q. 6. ad quae multa dicit ipse Nauar. in c. 27. nu. 256. eiusd. Man. & infra alio loco plenissime dicemus. Quia ubi ambiguum, & difficile foret iudicium, ad superiorem episcopum acceditur. arg. not. tex. in c. per venerabilem qui fil. sint legit. Et ideo quam penitentiam alicui in foro conscientiae episcopus imponit, nullus inferior relaxare potest. de maior. & obe. c. cum inferior. licet ipse impositam a sacerdote possit dimittere. 21. dist. cap. inferior, & quandoque ex causa minuit penitentiam datam a Papa gl. si. 27. q. 7. cap. tempora. Card. in clem. 1. §. 1. 2. q. de penit. et remis. Vnde, ut est dictum per nullam quamlibet generalem approbationem confessoris, censetur esse data potestas casuum referuatorum. Ut not. in cap. si episcopus de penit. & remis. lib. 6. ubi Ioan. And. enumerat alios casus, a quibus simplex sacerdos generaliter approbatus non absoluit. † Quamuis in necessitatis casu tam in praedictis, quam in alijs, ubi aliter subueniri non potest penitenti, generaliter absoluat. 2. quaest. 5. cap. fin. & est communis practica, etiam a censuris. de offic. ordin. cap. pastoralis. vers. ad quod dicimus. & in Concil. Trid. sess. 14. de sacra. penit.

penit. c. 7. ubi in fine dicitur. In ecclesia Dei semper custoditum fuisse, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet penitentes a quibusuis peccatis, & censuris absolueri possunt, & tex. Conc. ad propositum adducit etiam Marti. Nauar. 11 eod. c. 27. nu. 71. ver. 6. † Sed quærimus quando dicatur quis in articulo mortis constitutus, responderetur ex veteri opinione, stari arbitrio boni viri, qui iudicabit ex illa infirmitate potius mortem, quam vitam esse eum habiturum, de alijs debent attendi circumstantiae: si communiter eueniat mors. gl. in d. cap. pastoralis. tab. absolutio. 1. nu. 33. vnum verbum Flor. in sum. t. part. titu. 10. cap. 3. §. 5. Iason in l. 1. §. is videtur colum. pen. ff. si quis iud. non obtemper. & in l. si quis posthumos. §. si filium. num. 44. ff. de lib. & posth.


Fely. in eod. cap. pastoralis. Petr. Ger. sing. 12. Nauar. cap. 26. Man. nu. 31. vers. 23. & qualiter fiet absolutio quo ad Deum, & an intelligatur absolutus quo ad ecclesiam, quando fuit denunciatus excommunicatus, quod non sepellitur in ecclesia. Viguer. in cathol. Instit. de sac. ord. §. 1. vers. 18. cogitabis, & nota quod iniungitur semper, superuiuendo ex eo periculo mortis, se praesentet superiori, a quo infirmitate cessante absoluendus erat. syl. eod. verb. num. 8. arg. cap. de cetero, ubi not. de sent. excom. c. quod de his. c. quamuis, eod. tit. & est tex. not. & ibi doct. quando dicatur impedimentum cessare, in clem. 1. §. fin. de pen. ubi secundum Abb. pro simili. qd. est bona gloss. & esto memor, quia ille text. in graui facto multum profuit, in allegationibus est dictum, &c.

DE OFFICIO DIUINO, REUERENTER,

horisq; debitis celebrando in ecclesia.

CAP. VIGESIMVM.

S Y M M A R I V M.

- | | | | |
|---|---|----|---|
| 1 |  ultus Dei est duplex. | 8 | Genuflexio est signum humilitatis: & variatur secundum personas. nu. 9. |
| 2 | Chorus quid sit, & ad quid inuentus. | 10 | Orandum est genibus flexis. |
| 3 | Laici non debent stare in choro cum clericis celebrantibus. | 11 | Officium diuinum in quibus consistat: & dicendum est in ecclesia. nu. 12. |
| 4 | Episcopus debet tollere abusus ortos in choro. | 13 | Clerici dicentes officium, quae debent attendere. nu. 14. |
| 5 | Clerici in choro qualiter stare debent. | 15 | Officium quale sit dicendum in ecclesia. |
| 6 | Magister chori est deputandus. | 16 | Beneficiatus, vel in sacris constitutus tenetur ad officium diuinum. |
| 7 | Officium magistri chori quod sit. | | Clericus |

- 17 Clericus dicendo officium satisfacit 31 *Maria Virgo semper est laudanda. Vbi
praecepto, & meretur. Actum faciens ex necessitate an plus
mercatur, quam faciens ex volun-
tate. nu. eod.*
- 18 Clericus excommunicatus an teneatur 32 *Processio, qua fit cum candelis arden-
ad officium.*
- 19 Clericus celebrando officium, quomo- 33 *Laici an possint praescribere usum can-
do potest peccare.*
- 20 Episcopus qualiter procedat contra no- 34 *Dies ieiuniorum denuntiandi sunt in
dicentes officium.*
- 21 Concilij Lateranensis dispositio contra 35 *Cautus, qui debet fieri in ecclesia, &
omittentes officium.*
- 22 Constitutio Pij Quinti Pont. Maximi 36 *Missae ordinaria, seu ferialis no est omit-
ad idem.*
- 23 Clerici habentes prestimonia tenentur 37 *Anniversaria defunctorum quando sint
ad officium ex eadem lege.*
- 24 Pensionarius an teneatur ad officium, 38 *Anniversaria defunctorum quando sint
& quale.*
- 25 Infirmus excusatur a celebrando offi- 39 *Anniversaria defunctorum quando sint
cium. Et utrum habeat distributiones
quotidianas, nu. 26.*
- 27 Missa mortuorum quando sit dicenda. 40 *Anniversaria defunctorum quando sint
28 Missa no tantum pro viuis, sed, & pro
mortuis dicitur. Et an pro paruulis
baptizatis decedentibus. nu. 29.*
- 30 Completorium non debet omitti dici in 41 *Anniversaria defunctorum quando sint
ecclesia.*

SI multa diximus supra uisi-
tanda in ecclesia cathedrali
ad augendam religionem chri-
stianam, non est omittendum, quin mul-
ta addamus dicenda de officio diuino
in ipsa item ecclesia, & in alia princi-
pali celebrando, ex quo extollitur ipse
cultus Dei. Qui est, duplex. Interior
colendo Deum fide, spe, & charitate,
mentis deuotione meditando, & exte-
rior per obsequia extrinseca promptis-
sima voluntate praestando, oratione per
quam ad Deum ascendimus, & adora-

tionem similiter interiori, & exteriori, de
qua dictum est supra, cap. 8. nu. 2. 3. sa-
crificia offerendo, laudesq. debitas tan-
tae maiestati canendo, cum Psalmis, &
Hymnis, Psalm. 149. Cantate domi-
no canticum nouum, laus eius in eccle-
sia sanctorum. Exod. cap. 5. & iterum
Psalm. 80. Sumite psalmum, & date tym-
panum, Psalterium iocundum cum cy-
thara, & in alio 95. Cantate domino
canticum nouum, cantate domino om-
nis terra. idq. licet ab omnibus sit fa-
ciendum, expressius tamen a deputatis
ad

ad diuinum cultum, & eius mysteria. 3
Vnde sancte institutum est, iure diuino
officium celebrari a clericis, & iure po-
sitiuo ad certas horas destinatum. Abb.
in cap. 1. nume. 2. cum seq. de celebr.
Miss. certoq. loco, & tempore in eccle-
sia conuenientibus. sic enim exprimitur
ille cultus interior per fidem, spem, &
charitatem. August. in Enchyr. ad Lau-
ren. cap. 3. Canisi. par. 2. in prin. † Et
fuit antiquus mos ecclesiae ministros
Dei conuenire in vnum, ad laudes ei
porrigendas, ad hoc est enim chorus
institutus ad psallendum cum Hymnis,
& canticis, ut Dei nomen reuerenter,
pariterq. deuote laudetur. fess. 24. Con-
cil. Triden. de reform. gen. cap. 12. §.
omnes vero, dictus quali consensus can-
tantium, vel in sacris multitudo colle-
cta alternatim respondententes clerici in
duplici choro constituti iuxta ordinem
Beati Ignacij (qui post Petrum fuit ter-
tius episcopus Antiochenus) denotan-
tes Angelos, & spiritus iustorum lau-
dantium Deum quasi reciproca uolun-
tate. Gul. in ration. lib. 1. cap. 1. nu. 18.
sic legitur de antiquis patribus Paulo,
primo Eremitae, & mirabili illo Antonio,
quibus colloquutibus multa de regno
Dei, coruus integrum panem attulit,
cum primo, Paulo dimidiatum; qui
sumpto cibo cum gratiarum actione,
ubi tantisper recreati sunt, iterum
gratiis de more Deo datis noctem in
diuinis laudibus consumpserunt: de
choro etiam not. legista, in l. si chorū.
ff. de leg. 3. licet varie possit accipi. de-
clarat glos. in l. cum eiusdem. ff. de edil.
edict. & Ouid. lib. 3. Metamorph. dum
Delphinorum piscium naturam descri-
bit.

In q. chori ludunt speciem.

Cum vero † ipsi clerici sunt in choro
celebrantes, laici non debent in simul
stare cap. sacerdotum, de consecr. dist. 2.
cap. 1. de uit. & honest. cleri. Floren. in
3. titu. 12. cap. 3. in princ. & cap. 7. §.
3. adducit mirabile exemplum Beati
Ambrosij Archiepiscopi Mediolanen-
sis (ex quo admodum illustris est effe-
cta inter alias Italiae vrbes ipsa ciuitas
Mediolanensis: sicut iterum hodie exul-
tat de sanctitate, & vigilantia, atque sa-
pientia alterius ipsius Archiepiscopi,
amplissimi. S. R. E. Cardi. Caroli Bor-
romei,) qui a choro clericorum iussit
recedere Theodosium Imperatorem,
& inter laicos sedere, quod praecipuum
humiliter, & reuerenter adimpleuit Pius
Imperator, ut multi exinde dixerint
quid maius? an zelus Ambrosii? an
obedientia Imperatoris? vtrumq. ad-
miramur, & laudamus? debent ergo
laici recedere, nec turbare diuinum of-
ficium, quod si turbauerint grauissime
puniantur per excommunicationem, &
etiam iure ciuili. C. de episc. & cleri. l.
si quis in hoc genus, infra. nu. 39. † Si
qui forsitan abusus (quod absit) in cho-
ro sint orti, omnino tollantur ab epi-
scopo, ut dissolutiones, mutationes lo-
corum, risus, cantilenae, aliaq. dehone-
stantia ipsum officium. fess. 22. Conc.
Trid. de obseru. & enit. in celeb. Miss.
§. ab ecclesiis. est enim abusus, id est
malus usus, quasi contra naturam. l. 1.
§. sciendum. ff. de edil. edict. Abb. in c.
ex litteris num. 2. de conuers. in fid. &
pernitiosus abusus. de celeb. Miss. cap.
deambulationes, strepitus, clamores, se-
cularesq. actiones, choreae item omni-
no alienae a clericis, eod. cap. 12. ludi, tri-
pudia tollantur, de consecr. dist. 3. cap.
in re-

in religiosa. Dom. Pauli. in hoc tract. q. 7. nu. 8. nihil comune cum ipsis prohibitis, ne quod in secularibus actionibus plerumq. prohibetur, in ecclesia Dei admittant. arg. cap. 2. in fine. de euchar. euchar. † Sed stare debent clerici in choro cum super pellicis, & canere quando eis competit, non mutescere, sicut canes muti non valentes latrare. Isai. c. 56. cap. sit rector. in princ. 43. dist. honestatem præferant corde, & gestis, quia oculus impudicus nuntius est cordis impudici. c. nec solo. 32. quæst. 5. unusquisq. in loco decenti. minores deferant superioribus: ipsi officio intenti, non deserant cultum diuinum ante finem, neq. tardi ueniant ad officium, pileos in choro non deferant, præ manibus non chirotechas, seu pelles odoriferas, aut seruiant, vt Deum laudantes, aut non accedant: præstat enim non facere, quàm male facere. l. 1. ff. si quis in ius uoc. non ier. per glo. in l. mora. ff. solut. matri. & dixit alia glossa. in. c. si Paulus. in fine. ead. 32. quæst. 5. q. melius est non incipere, quàm ab incæpto desistere, desistitur enim ab officio, cū ordo debitus, ipseque modus standi, seu etiam gestus profanatur. descendendo ab altitudine cultus diuini, ad circuitū profanum. ead. gl. in verb. opprobria ipso cap. si paulus. † Quod vt euitetur, deputandus est magister chori, qui sit sufficiens ad id munus explendum: & cui cæteri obediant, qui vbi magnus est clerus, potest instituere duos. ex notitijs iunioribus, qui intonent dicenda, signumq. alijs dent, ex quibus potest omnium ad ecclesias crescere deuotio, & cantus ordinetur iuxta officium, & Missa, si duplex sit, vel semiduplex aut de feria, ut omnes concordēs se in-

uicem habeant. clerici minores suo fungantur officio, & ordinatim, vt sciant quales postea conueniat se esse: & vbi non sunt procuret episcopus, ut in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, parochialibus, ipsorum quatuor minorum ordinum functiones restituantur, nec per alios, nisi per constitutos in dictis ordinibus exercentur. ex decreto eius. Conc. Trid. sess. 23. de sacram. ordin. c. 17. † Instruat etiam sacerdotes circa Missas dicendas, quomodo, & qualiter, & quæ canenda sunt. prædoceant & cum quibus cæremonijs vt optime aduertit conrad. denuntietq. eis, quale sit officium celebrandum, quæ antiphonæ, psalmi, versus, lectiones, responsoria, item quando sedendum, standum, genuflectendum, qui dicturi sunt epistolam, euangelium instruantur primū in sacristia, & q. incedant omni deuotione ad altare, vultu dimisso, ubi si residet sanctissimum sacramentum Eucharistiæ, profunde genuflectant, si adest tantum crux, cum debita reuerentia capite inclinato; faciat in super tabellam in sacristia describens per singulos menses, vel per singulas ebdomadas, Missas, anniuersaria, officia singulis diebus, & horis dicenda ab ipsis præbiteris, & alijs, quo tempore, quove ordine, quod similiter ab omnibus obseruari procuret hæc ex synodo prouint. Mediol. 2. par. de offic. mag. chor. † Fuit autem genuflexio omni tempore magnum signum humilitatis. sic Pli-nius elephantis naturam commendās. lib. 8. de nat. histor. c. 1. in fine. scribit Gul. in ration. lib. 5. cap. 2. nu. 45. de genuflexione in nomine domini nostri Iesu Christi. lib. 6. cap. 7. nu. 28. coram quo profiteri debemus genu cordis, et corpo-

corporis, de immuni. eccl. cap. decet domum Dei. in bulla Pij Quinti Pont. Max. inci. cū primū de prohib. blasphem. & al. §. Vt igitur ann. 1566. primo sui Pont. cum humilitas sit virtus quedam qua homo verissima cognitione sibi uilescit & gl. si. in. c. 1. de relig. domi. in clem. ponit gradus ipsius humilitatis ibiq. affert dictum Diaboli ad Macharium heremitam. ieiunas interdum, et ego nullo unquam cibo, reficior, tu sæpe vigilas, me numquam sopor opprescit. humilitas tua sola me vincit: ipsa est, quæ aperit regnum celorum, & refecat mysteria scripturarū quæ p. actus exteriores denotatur, & quàm maxime genuflexione. † Sed tamen variatur secundum qualitates personarum, in quo, & populus est docendus. Deo namq. Domino anime, & corporis utroq. genuflectitur. ad Ephes. cap. 3. flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi. Prælati ecclesiarum genu dextero, tamquam supra animas positus, Dominis vero temporalibus. genu tantum sinistro, vt super corpora potestatem habentibus. Matth. cap. 10. Beatus Vincent. ordin. prædic. in vigil. Ascens. quod ostendit dominus apud Luc. cap. 12. ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant, ostendā autem vobis, quæ timeatis, timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehēnam, ita dico vobis hunc timete etc. † Oratio autem sit genibus flexis, sic nostram miseriam cognoscamus; & humilitatem confiteamur: Christus dominus noster tradens nobis exemplū Matth. cap. 26. Luc. cap. 22. positus genibus orabat dicēs. pater si vis transfer calicem istum a me. & factus in ago-

nia prolixius orabat, & progressus pusillum procidit in faciem suam orans, & dicens, &c. quod est plus, quàm genuflectere, & Luc. cap. 6. & erat pernotans in oratione Dei. non tamen præces fiunt semper in ecclesia genibus flexis, cum aliquibus diebus erecti stare doceamur. diebus Dominicis, Paschalis, Penthecostes, natiuitatis Domini, et alijs. tex. not. in cap. 2. de fer. & diffuse de omnibus videri potest Didac. Couar. lib. 4. variat. resolut. c. 19. nu. 7. † Constitit autem officium diuinum in septē horis, quas canonicas dicimus. psal. 118. septies in die laudē tibi dixi. correspondentibus ipsis horis singulis mysteriis passionis Christi. Gul. in ration. lib. 1. c. 1. & dicuntur horæ canonicæ certa officia diuina certis horis ab ecclesia instituta, nocturnas, & diurnas horas dicit summus Pontifex. in extrauag. cum non nullæ. de præb. & dignit. & alibi officium nocturnum, pariter, & diurnum. in ca. dolentes de celeb. Miss. §. hæc igitur. qui est not. in materia, & grauibus vitur verbis, vel dicuntur horæ canonicæ, quedam satisfactio obligationis contractæ propter ordinem, beneficium, officiumve susceptum, cui tale imminet Onus. Alber. de Fer. de hor. canon. nu. 12. nec nouum inuentum, sed etiam in veteri testamento id obseruatū legimus apud Cypri. dum tract. de exposit. oration. domi. & bonus. tex. in cap. presbyter. 91. dist. plenius Mart. Na. in suo tract. de orat. & hor. canon. super. cap. quando autem stamus. de conf. dist. 1. vbi eleganti ordine per. 22. cap. omnia disse-rit. nam beneficium datur propter officium. cap. si. de rescr. lib. 6. quod si non dicatur, non tribuit gaudium capienti. cap. obertus de orto. §. in primis, de mil.

mil. uas. qui cont. est qui habet aures audiendi audiat dicit glo. in c. præced. 12 eod. tit. † In ecclesia celebrandum si in ea sunt clerici intitulati, (ut in omni cathedrali, & principali esse debent) quia ecclesiæ ad hoc sunt inuentæ de cōsecr. dist. 1. per tot. Petrus, & Ioannes ad horam orationis nonam ascendebant in templum Act. Apost. c. 3. & secundum morem ipsius ecclesiæ debitis horis facto signo per campanā, Ecclesia enim proprie est dicta domus Dei, & orationis. ead. sels. 22. Conc. Trid. de obser. & euit. in celeb. Mis. §. ab ecclesiis, quāuis propter in cōmoditatem, seu etiam distantiam permittatur in aliqua ecclesia horas statim post Matutinū dici usq. ad nonam inclusiue. quod in ecclesijs regularibus, vel ubi ipsi presbyteri vitam ducūt, & habitationem, nō permittitur. quia possunt commode vnicuiq. 13 horæ respondere, & seruire. † Qui dū officium celebrant, prouidendū est, ne exeant chorum, ne discurrāt fabulātes, silentium fugientes, intendāt exterius colloquutionibus laicorum, dumq. auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad diuina. eod. cap. dolentes, sed intenti sint ipsi officio, in doctrinis, & consilijs fructuosi, curæ animarum si inest, & diuino officio peruiigiles, benedictiones faciendas, cæremoniaſq. cum honestate tractent, vt per ea declarēt, se mente, ac deuoto cordis affectu, non solum corpore adesse. iuxta dicta ead. sels. 22. de refor. cap. 1. §. neminem, semper cū decenti vestitu. ex alio decreto eiusd. Conc. sels. 24. de refor. gen. cap. 12. §. vestitu. sicq. conuersione, sermone, & scientia in ecclesia luceant: sels. 14. de reform. c. 1. Nicol. Plou. caut. 1. ton-

suram, & coronam debitam gestando. clem. 2. de vit. & hon. cler. Marti. Nau. in Man. c. 25. nu. 111. fol. 430. quæ designat in presbyteris, & alijs de positionem omnium temporalium, ex Institutione Rom. eccles. tempore Beati Petri. 24. dist. cap. prohibitæ. 13. quæst. 1. 14 cap. duo sunt. † Ipsūmq. officium recitent voce graui, & honesta, non procurantes modum placendi laicis, propter modulationem, & suauitatem, nec Breuiarium in manibus, cor, & oculos ad secularia, ac si in echstasim sint positi, & quæ dicenda sunt in medio ecclesiæ, non supra chorum, tamquam dedignātes de gradu descendere, nec aliorum voces occupent? Sed omnes suo gradu incipiāt, & sequantur, etiam, q. ipsi digniores se cognoscant, si non personas, officia tamen in eis considerantes, caput inclinet, quoties nomen domini nostri Iesu Christi refertur, in cuius nomine omne genuflectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. ad Phil. c. 2. & eod. §. vt igitur in bulla prædicti Pij Quinti. & idē aduersus Gloria patri, ad symbolum in illis verbis. Et incarnatus est. ad euang. Ioan. cap. 1. Et verbū caro factum est, & ad aliud, & Procedētes adorauerunt eum. Matth. c. 2. etiam in his tribus genuflectendo. ad Benedictus, ad Magnificat. Nunc dimittis, & sic dereliquis iuxta ritum sanctæ Ecclesiæ. dum euangelium legitur, non sedētes, sed stantes venerabiliter curui, in conspectu euangelij, vt Dominica verba intente audiant, & fideliter adorent. c. Apostolica auctoritate, de conf. dist. 15 1. † officium non aliud dicatur in ecclesia ab ipsis presbyteris, & clericis, quam secundum morem Rom. ecclesiæ. & licet episcopus quilibet, & eccle-

ſiue

ſiæ posuisset sibi particulare instituere officium, vt dicit Ioan. de Lign. de hor. canon. nu. 3. quod cæteri sequi tenebantur, & eo cessante iuxta ritum Metropolitanæ ecclesiæ, & episcopalis 12. dist. c. de his: ex quo processit, vt in ecclesia Dei, varie, & diuersimode laudes canerentur, & officium celebraretur, quod admodum egre ferebat magnus ille Pontifex Paulus quartus, vti Pius Quintus eius imitator in bulla de celebra. nou. offic. testatur (de quo erat not. Conc. Tolet. 4. cap. in hæc verba. Placuit, vt vnus ordo orandi, atque psallendi a nobis per omnē Hispaniam, atq. Galitiā conseruetur. vnus modus in Missarum sollempnitatibus, vnus in vespertinis officijs: nec diuersa sit vltra in nobis ecclesiastica consuetudo, quia in vna fide continemur, & regno.) tamen vt sancti Patres verbum habuerunt in Conc. Trident. ex nouo officio edito, eiusdem decreto, & iussu dicti Pij Quinti, non nisi ipsū nouum officium celebrare debent, præter aliquod particulare aliquius ecclesiæ supra ducentum annos institutum, si id mutare noluerint. §. ijs exceptis. Abolito in totū officio trium lectionum compilato per Fran. Quig. tit. san. Cruc. in Hierusal. pres. 16 by. Cardi. † Omnes igitur clerici beneficiati, & in sacro ordine constituti de iure tenentur ad celebrandum diuinum officium cap. dolentes supra cit. Ioan. de Lig. de hor. can. 3. quæst. cum propter officium detur beneficiū cap. fin. de rescr. lib. 6. si enim lucra festantur, rationis est, vt & id onus ferant. clem. 1. de censib. & per not. in cap. 1. de celebr. Mis. & ad officium Beatæ Mariæ Virginis, stante maxime consuetudine ipsius ecclesiæ, quæ non

est abrogata per ipsam bullam in nou. Breuiar. in alijs tamen certis diebus, cum indulgentiis, si dicatur, iuxta tenorem præfatæ Constitutionis, dummodo non omittatur vbi consuetudo fuit. §. hoc autem & Flor. 3. part. tit. 13. 17 cap. 4. §. 3. † Ipsaſque horas integras quis dicat, eo maxime, cum stipendijs ecclesiæ sustentetur. Host. in sum. de celebra. Mis. §. a quibus: in sum. est notandum, quod clericus obligatus dicere officium, vt supra, dicendo, etiam q. sit ratione obligationis contractæ, ad huc meretur, meritumq. ei accrescit, quia facit actum ex necessitate, potiusquā ex voluntate. argumen. l. cum postulassem in fine. ff. de damn. infec. gloſ. not. & obliuioni non danda allegat tres rationes in clementi. 1. in uerb. se ipsum de reliq. & uene. san. adducens dictum Augustini.

Felix necessitas, quæ ad meliora compellit.

Et gloſ. allegat Abb. in cap. 1. nu. 3. vers. quid autem, de sum. Trini. in cap. cum quidam ubi omnino Fely. de 18 iur. iur. † Et ad celebrationem officij tenetur etiam clericus excommunicatus (licet priuatim non publice,) suspensus, aut interdictus, nec potest omittere, alias nouum incurreret peccatum, cum sit de præcepto, & omit- tens, peccat mortaliter. 4. dist. cap. denique. Ioan. de Lig. de hor. can. quæst. 6. & 7. gloſ. in cap. illud de cleri. excom. min. cap. presbyter. 28. dist. est- que omnium communis opinio. Ioan. Briaert. in quodlib. quæsti. 4. propos. 5. post, qq. quod l. Adrian. Sexti Pont. etiam quod sit priuatus beneficijs, & existat in ordine sacro. Couaru. in cap. alma, mater, prima part. §. 3. nume. 7. vers.

verf. sic et excommunicatus. & §. 5. nu. 2. de sent. excom. lib. 6. in super q̄ fuerit iniuste excommunicatus, idem not. lib. 3. uar. resolut. cap. 13. nu. 8. verf. 12. circa medium, & sequuntur doct. † Item celebrando quis officium potest peccare multis, modis, non recitando horis debitis, nisi ex necessitate, aut iustis de causis. cap. presbyter. 91. dist. male recitando, partem omittendo, syllabas contractando, ordinem præposterando. horam ante horam debitam, versus mutando, & quæ stando debent dici, sedendo, aut non genibus flexis, cum præcipitur sanctum particularem quærendo, pro omittendo officium de feria. multa Aluar. Pelag. de planct. eccl. lib. 2. ca. 27. Mart. Nauar. in Man. c. 25. nu. 96. cum plur. seq. & nu. 118. & omittens semper peccatum mortale. vel si vnam horam, aut duas, duo peccata, & si ex obliuione reliquisse horam, vel psalmum, si bene recorderur, tenetur supplere, nec laudatur aliquorum dictum, vt omittenti officium, vel vnum, at duo, adiungantur solum pænitentia de illis repetendis, quod non obseruatur, sed in aliud pium opus commutandum, secundum qualitatem pænitentis, & est satis rationale. ex Florent. eod. ca. 204. §. 5. & 6. & per alia quæ dicemus. † Episcopus igitur visitans habet inquirere, si ecclesiastici ipsi contineant celebrationem ipsius officij, si in choro qui tenentur, hora conuenienti, nocturnum melius de mane, quam de sero, aliaq. horas debito tempore iuxta eundem tex. cap. dolentes. & cap. 1. & cap. Eleutherius. 91. dist. sicq. de aliis in sacris constitutis, & in omnibus beneficiatis alias punctum horæ ammittat deficiens, & quandoq. totius distributionis con-

tigentis, nec excusatur ille presbyter, qui omnes pænitentiariorum vrbis fastidit, petendo se declarari excusatum a celebratione officij, ex capitis dolore, cum iam visum fuerit, q̄ intermedie modo vnam horam dicere poterat, modo aliam, sicuti ex alijs factis apparebat, & licet Pius Quintus Pont. Max. reliquerit suæ conscientie, quia non acquieuit, apparuit multum peccare. (uide quæ dicit Mart. Nau. de hor. cano. c. 11. & infra. nu. 25.) † Vbi vero aliquem clericum beneficiatum desiderant inuenit omittentem officium, procedat contra ipsum ad pœnas impositas in Conc. Later. sub Leone X. sels. 9. tit. de reform. Cur. §. statuimus quoque & ordinamus, ut quilibet habens beneficium cū cura, vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio, diuinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus non faciat, pro rata omissionis recitationis officij, & temporis, sed eos tamquam iniuste perceptos in fabricas huiusmodi beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Si vero ultra dictum tempus, in simili negligentia contumaciter permanserit, legitima monitione præcedente, beneficio ipso priuetur, cum propter officium detur beneficium. Intelligatur autem officium omittente quoad hoc, vt beneficio priuari possit, qui per quindecim dies illud bis saltem non dixerit memini remissive in famil. singular. in l. c. num. 107. quia abutitur gratia sibi concessa quia officium causa beneficii sibi dati, non dicit, ergo perdit beneficium, quod tunc ei euadit maleficium, propter peccatum mortale, q̄ incurritur, non celebrando etiam, q̄ ignorat,

ignorat, duplici grauatut onere, quia si non idoneus abstinere debebat. cap. non est putanda, in fine 1. q̄ 6. 1. Mart. Nau. in hoc trac. eod. c. 11. n. 20. ponens versus Oratij poeta de scribentibus ad quæ natura ipsorum admodum diuersa. *Sumite materiam vestris, qui scribitis aquam.*

Viribus, &c.

Peccat tamen eo magis non adhibendo diligentia. † Sed quia dubitari poterat, de ea constitutione, vel in declaratione temporis ad remouendum dubium, procedat similiter contra omitentes, secundum nouissimam constitutionem Pij V. Pont. Max. incip. in prox. Later. 1571. pontif. sui an. vj. quam verbatim refert idem Mart. Nauar. in Man. cap. 25. nu. 122. fol. 438. super rata omissionis officij, & temporis, secundum quam ratam episcopus faciat erogari fructus in fabricam ecclesiarum, vel in eleemosynas pauperum, quod ad eo verum est, vt ad restitutionem omitentes teneatur, nec facit fructus suos, pro quibus diebus omiserit, vt necesse sit indulgentiam a sede Apostolica habere, prout scimus, & vidimus practitari proximis annis, & cum in practica visitandi discutiatur, pro maiori commoditate ipsam legem hic inseri curauimus, cuius tenor est.

PIVS Episcopus seruus seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Ex proximo Lateranensi Concilio pia, & salubris sanctio emanauit, vt quicumq. habens beneficium ecclesiasticum, cū cura, & sine cura, si post sex menses, q̄ illud obtinuerit, diuinum officium legitimo cessante impedimento non dixerit, beneficiorum suorum fructus pro rata omissionis officij, & temporis suos

non faciat, sed eos tamq̄ iniuste perceptos, in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Veruntamen multorum animi suspensione tenentur, cuiusmodi rata prædictæ ratio sit habenda. Nos huic rei, euidentius, atq; expressius provide-re volentes. Statuimus, vt qui horas oēs canonicas vno, vel pluribus diebus intemiserit, oēs beneficij, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie diuiderentur, qui vero Matutinum tantum dimidia, qui ceteras omnes horas aliam dimidiam: qui harum singulas, sextam partem fructuum eiusdem diei ammittat. Tamen si aliquis choro addictus non recitans, omnibus horis canonicis cū aliis presens adsit, fructusq. & distributiones forte aliter assignatas sola præsentia iuxta statuta, consuetudinem fundationis vel alias sibi lucrifecisse præcedat. Is et præter fructuum, & distributionum ammissionem. Item ille, qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusauerit, graue peccatum intelligat admisississe. Declarantes præstimonialia, præstimonialia portiones, & qualiacumque alia beneficia, etiã nullum omnino seruitium habentia obtinentes, cura prædictis pariter contineri. At quicumq. pensionem, fructus, aut alias res ecclesiasticas, vt clericus percipit, eum modo prædicto ad dicendum officium paruum B. Mariæ Virginis decernimus obligatum, & pensionum, fructuum, rerumq. ipsarum ammissioni obnoxium, nulli ergo, &c. † Per quam legem determinatur quæstio, de qua erat dubium q̄ obtinentes præstimonialia, seu partes præstimonialia, & oia quæcumq. alia beneficia,

ficia, etiã quolibet seruitio carentia, te-
neantur recitare dictum officium, nã-
que comprehenduntur sub eodem præ-
cepto. §. declarantes, quod est contra
istos habentes beneficia ruralia, sine ali-
qua ecclesia, & titulo, seu terras prædia-
les dictas, vt tenent multi Neapolita-
ni in pluribus locis de quibus infra
lib. 2. cap. 7. nu. 6. & quod præstima-
de iure sint beneficia secularia, tenet Pe-
trus. Rebuff. in pract. benef. tit. secul.
ben. nu. 16. fol. 7. & in Conc. Frid. sefs.
1. de reform. cap. 9. & prius sefs. 5. de
reform. cap. 1. §. de cætero. in cap. fin. in
princ. de concess. præb. lib. 6. & benefi-
cia ecclesiastica, & perpetua dicit. do.
Pau. in sua glo. in extrauag. Ioanni. 22.
suscepti, de elect. adducit Oldr. conf.
114. incip. in ecclesia Gallagoritana.
& id Pius confirmauit eod. §. declarã-
tes. † Et hoc dicimus de pensionario,
qui licet alteri renuntiauerit beneficiũ
quo obligabatur ad celebrationem hu-
ius officij, tenetur tamen ad officium
paruum, & horas B. Mariæ Virg. sub
eisdem pœnis ammissionis, fructuũ &
pensionis, vt in §. at quicumq. ead. lege
con tinetur. & iuxta quam constitutio-
nem episcopus habet determinare, &
multa declarari possunt ad eius intel-
ligentiam per eundem Mar. Nauar. ip-
so cap. 5. vsq. ad num. 124. (& utilis
fuit dispositio particularis, quia de ri-
gore iuris, ex quo participabat de ec-
clesia, & forsan pensio absorbebat fru-
ctus integros, q̄ teneretur ad ipsum
25 officium. Vnde cessat scrupulũ.) † Infir-
mus tñ excusatur à dicendo officium
doct. in cap. 1. de celebra. Miss. quan-
do tamen infirmitas est talis, quod di-
cendo causaret damnum, aggrauaret-
que morbum, quia tunc in nullo te-

netur, nec audire si nocet, nec contra-
lescens recuperare. 91. dist. cap. clericus
Aluar. Pelag. lib. 2. cap. 20. col. 10. circa.
med. Nicol. Plou. de hor. cano. q̄. 4.
vbi de multis alijs. Nauar. eod. cap. 1.
eiusd. tract. de hor. cano. Viguer. de
virt. iust. §. 5. vers. 4. pone. nu. 21. ex
quo non excusatur alius nobilis, qui
poterat dicere interpellatum, quam-
uis simul vno tempore non, cum infir-
mitas dabat spacium, nec cum alio re-
citando causabat damnum tantũ, & si
vno die plus, duobus tamen minus.
Nauar. eod. cap. 5. nu. 110. & cap.
11. alleg. & de alio simili dicto, vide
26 supra eod. cap. num. 70. † Et hoc de
infirmo est ampliandum, quod licet
distributiones quotidianæ non nisi in-
teressentibus sint dandæ, per ea, quæ
late diximus supra cap. 15. num. 25.
dantur tamen infirmo, quando vera
existit causa infirmitatis, etiam ob
culpam prouenientis, secundum unã
subtilem quæstionem receptã per do-
mi. Couarr. lib. 3. var. resolut. cap. 13.
numer. 8. & cum in facto esset quæ-
stio fuerit multa allegata, sed non fuit
determinatum ob instantiam aliorum,
cui dubio eram contrarius, quia de-
derat ille causam delicto, & peccato,
per quod infirmitas prouenerat. licet
Couar. non declarasset, nec ex malefi-
cio debebat portare commodum &
male meritis debebat publica egesta-
te laborare. l. bona fides. ff. de pos. alias
esset iniuriam nasci, vnde iura oriun-
tur l. meminerint. C. vnde vi. cap. qua-
liter, & quando in princ. de accus. &
indecens est crimen suum, commodis
alienis impendere. cap. fin. 46. dist.
& hoc de rigore iuris, aliud de æqui-
tate, ne afflicto adderemus maiorem
affli-

afflictionem l. diuus. ff. de offic. præ-
sid. l. tam de mentis. C. de episcop. aud.
27 † Cum ipso item officio in ecclesia ca-
thedrali dicendo computamus Mis-
sam mortuorum dicendam qualibet
feria 2. non impedita festo nouem le-
ctionum, extra tamen tempus pascha-
le, & aliam quolibet primo die cuius-
libet mensis pro sacerdotibus defun-
ctis, iuxta rubric. noui Miss. cum suo
offic. mort. ex alia simili rubric. noui
Breuiarij. Nicol. Plou. 2. part. quæst.
7. quod episcopi in visitatione, & ex-
tra sub graui præcepto obseruari cura-
bunt, cum sacerdotes iam obliui defec-
erint, & ne commemoratio defun-
ctorum omittatur maxime eorum, qui
pro suarum animarum salute legata
pia reliquerunt. sessio. 25. Concil.
Trident. de reform. gener. cap. 4. †
28 Missæ namque sacrificium recte, &
rite non solum pro uiuis, sed etiam
offeritur pro defunctis in Christo, non-
dum ad plene probatis. sessio. 22. eius-
dem Conc. de sacrific. Miss. cap. 2. &
canon. 3. Si quis dixerit Missas non
debere offerri pro uiuis, & defunctis,
pro peccatis, pœnis, satisfactionibus,
alijs necessitatibus anathematiz. cum
sit potissimum suffragium pro anima-
bus detentis in Purgatorio. eadem ses-
sio. 25. de purgat. in princip. & infra
alio loco dicemus, quia suffragia eccle-
siæ sunt causa meritoria purgationis
eorum, qui sunt in purgatorio, Franc.
de May. de suffrag. Couar. in repetit.
cap. alma mater. 1. part. §. 5. & §. 4. de
sentent. excommun. lib. 6. Petrus de
Soto de suffrag. defunct. lect. 3. du-
bus modis secundum Dom. Petrum,
& per uiam gratiæ, & per uiam iustitiæ,
per uiam gratiæ, per intercessionem,

publicam capitis, quæ in collatione sa-
cramenti altaris est: & per intercessio-
nem priuatam membrorum, scilicet
per orationes iustorum: sic, & dupli-
citer per uiam iustitiæ, per modum
redemptionis pœnæ, per largitionem
eleemosynarũ. Tob. 4. c. Luc. c. 14. &
per modũ solutionis pœnæ i afflictione
29 ieiuniorum. † Etiam pro paruulis
baptizatis decedentibus mundatis a
peccato originali licet non habeant ali-
quid culpæ, ex quo per lauacrum san-
cti baptismi mundati sunt, sed cele-
bratur Missa ad recommendandum
redemptionis mysterium, sicuti not.
Archid. in cap. pro obeuntibus. 13.
quæst. 2. vt ostendatur ipsos paru-
los ad unitatem corporis mystici per-
tinere, quod est notandum pro subri-
libus (non tamen celebratur eodem
modo pro ipsis, ac pro alijs, applican-
do in secundo memento ualorem Mis-
sæ eorum animabus Nauar. de horis
can. cap. 19. num. 65. vel cum solitis
responsorij & solita Missa, vnde ad
remouendum errorem, qui possit ori-
ri posuit idem Nauar. eod. tract. cap.
22. num. 24. cum seq. officium dicen-
dum in obitu perualorum post bap-
30 tum susceptum decedentium.) † Et
pro vltima hora dicimus Completo-
rium quod omittendum non est, de-
betque celebrari in ecclesia hora debi-
ta, vel saltem post uesperas. vbi cleri-
ci sunt mansionati. Dictum completo-
riũ, quia in eo completur communis
usus loquutionis, cibi, & potus, signi-
ficans finem præsentis uitæ Gul. in ra-
tion. lib. 5. cap. 10. vbi qua ratione hæc
hora instituta, qualiter ordinata, quid
significet, cum præcibus, symbolo, &
alijs, cum hymno. Te lucis ante ter-
I 2 minum

minū quō Deum poscimus, noctem fore saluam ab omnibus malis, ipsoq. docemur omni hora præces ad Deum esse porrigendas, sicuti ante lucem in hymno. Iam lucis, & in vltima, quæ est Completorium, & fortius propter varias illusiones, phantasmatq. & alia, quæ hostis antiquus noctis tempore immittit. Dicendumque est præcipue omnibus diebus sabbatorum ad honorem Gloriosæ Virginis Mariæ omniū aduocate, ad cuius summam laudes, propter maximam deuotionem, quam **31** habemus ad ipsam dicimus. † Quod ipsa est inuocanda in omnibus necessitatibus nostris. Bern. in Home. 2. super missus est, quæ si pie inuocetur, nō dērit necessitatibus nostris. vnde aqueductui eam ipse deuotus doctor affimilat, cū per ipsam ad nos omnes gratiæ profuant: Cassa. in sua glor. 3. par. 4. confide. quæ inter sanctos primatū obtinet. Gul. in ration. lib. 7. cap. 7. nu. 1. gloss. in l. omnes dies, in verb. apostolicæ. C. de fer. assumpta in cælum in anima, & corpore. Host. in c. ne initaris, de constit. sed quo anno etatis sue variatur, alij in 62. alij in 63. ceteri vero in 60. vt residet Gul. eod. lib. c. 24. num. 1. plenius Berard. de Buis. in suo mar. par. 11. per tot. dicit tamen Dionysius in sua cronica, quod Maria virgo obiit anno 12. post Christi passionem, de diuini nomi. cap. 3. Ioā. Dried. de eccle. scriptu. lib. 3. cap. 4. fol. 201. qui beatus Dionysius testatur mortis tempore ipsius Gloriosissimæ Virginis interfuisse cum Timotheo, vbi etiam præsentibus fuerunt omnes Apostoli ministrantes, licet dispersi essent, virtute tamē Spiritus sancti vniti (excepto Thoma, qui venit tertio die, & non caret

mysterio) vt optime scribit Ioann. Damascen. in serm. de Assumptio. Beat. Mar. & quinta die talis festiuitatis celebramus: quantæ autem sanctitatis dum viueret fuerit, testis est ipse deuotus Dionysius, qui instructus de fide a Paulo Apostolo (supra cap. 16. nume. 4.) cupiens videre gloriosam Virginem in terris, habentem Christum filium triumphantem in cœlis, eam videns admiratus dixit. Si de tui filij Diuinitate, non fuisset mihi a Paulo Apostolo prædicatum, faciliter te credere esse Deum, quam merito omnes Reges, & Principes reuerenter adorant, & ad honorem cuius. Ludouicus XI. Rex Franciæ ob maximam deuotionē introduxit hora meridiana pulsari cāpanam, qua populus genuflexo salutationem Angelicam ipsi Mariæ deuote exhiberet. vt refert Guag. & Catol. de Carcal. lib. 1. Regal. Franc. III. Iure, fol. 46. quod hodie vbiq. seruatur, o vere Gloriosa Virgo, quæ non tantum laudari potes, quantum debes, monstra te esse matrem, sumat per te præces, qui pro nobis natus tulit esse tuus, quæ fuisti dignior, & excellentior omnibus Apostolis, de pœnit. & remis. cap. noua. extēde alas misericordiæ tuæ super me deuotissimum famulum tuum episcopū: propitiare supplex oro. Regina cœlorum dirige semitas meas, & totius Populi Rauellensis, (nunc etiam Sarnensis) commissi, in viam salutis, & in vltimo exitu duc animam meam, omniumq. mihi commissorum ad suum verum redemptorem vnigenitum filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre, & Spiritu sancto sit benedictus in secula seculorum, & sic

& sic per te gratiæ suæ munera accipiamus. Amen. † Sint etiam intenti ipsi, & episcopus provideat circa officium benedictionis ramorum palmarum, & candelarū in die purificationis ipsius Virginis, q̄ fiat processio sollempnis cū candelis ardentibus, & rationem assignat Gul. lib. 7. cap. 7. quia notatur in ipsa candela ardenti, Christi charitas, & amor, ex tribus. Primo ratione compositionis, cū candela ardens consistat ex igne, cera, & papiru. per ignem Christi deitas, quia Deus noster ignis cōsumens, in cæra caro Christi purissima quia sine corruptione ex intemerata Virgine est consumpta, in papiru alba, anima Christi, quæ intus latet. Secūdo rōne communicationis, quia se ipsum consumpsit in nostrum lumen. Tertio rōne indeficientis participationis, quia lucet bonis, & malis. Matth. 4. c. exponunt doct. in sermonibus eiusd. festiuit. qua die candelarum usus expendi pro magna cæremonia ab antiquissimo in ecclesia Dei seruatur. † Sed non ex hoc ipsi laici possent prætere iurisdictionem, vel præscriptionē ipsa candelas ex debito sibi dari, vt cōcludit Sylu. in verbo decima. nu. 7. per rationes, & firmabat p aliqua argumenta dominus Catolus Montilius Archiepiscopus Amalphitanus. nunc episcopus Viterbienfis licet Fede. de Sen. cōf. 155. quem sequitur Rosella contrariū dixerit, & nobis placet, ex antiqua vniuersalis ecclesiæ cōsuetudine: nec sunt mutanda, quæ antiquam habuerunt interpretationem. l. minime. ff. de legib. & sic vbiq. obseruamus, vide Fely. in **34** cap. ad Apostolicam. in fin. de simon. † Item in ipsa officij celebratione, connumerantur præcipuæ, dies ieiuniorum, aduentus, quadragesimæ, quatuor temporum, vigiliarum, quibus diebus officium est prolixius, & maiori attentione, & omnes in ecclesia conuenire, vt frequentior sit populi concursus. Hoc addito, quod qualibet die dominica publicentur, & denūtiatur populo ipsi dies ieiuniorum, vigiliarum, quatuor temporum, quadragesimæ, aduentus, & festorum occurrentium in sequenti ebdomada ex decreto eiusdem Conc. Trid. sess. 25. tit. de del. cib. cum de aduentu semper quid proponendum sit fidelibus. & quod Aduentus Christi dicitur quatuor modis. In carne, in mente, in morte, & ad iudicium, & quā fuerit primus aduentus necessarius, cum totus languebat orbis, vt dicit Augusti. quod tunc magnus venit medicus, quando per totum mundum, magnus iacebat ægrotus: quatuor tempora instituta a Calisto Primo Pontifice. an. dom. 217. ex illo Zacch. cap. 8. denuntiando duplex esse ieiunium spirituale abstinere a peccatis de consecr. dist. 5. c. nihil. corporale, abstinere a cibis: præceptum a Deo in Paradiso. 35. dist. cap. sexto, quadragesimale de iure diuino, sed ecclesia Spiritu Sancto edocta declarauit tempus debitum. Mar. ca. 2. venient autem dies, cum auferetur ab eis sponfus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. dom. Card. Hosius. in lib. confes. cap. 91. ubi ex multis probat ieiunium quadragesimale cælesti maiestate esse præceptum, non terrena cogitatione inuentum fol. 653. sicuti pessimus ille Arius sentiebat, qui negabat se esse ieiunaturum cum ecclesia vt idem lib. 3. confut. testatur. fol. 262. Couar. lib. 4. uari. resolution. cap. 20. vbi de ieiunio,

rum, aduentus, quadragesimæ, quatuor temporum, vigiliarum, quibus diebus officium est prolixius, & maiori attentione, & omnes in ecclesia conuenire, vt frequentior sit populi concursus. Hoc addito, quod qualibet die dominica publicentur, & denūtiatur populo ipsi dies ieiuniorum, vigiliarum, quatuor temporum, quadragesimæ, aduentus, & festorum occurrentium in sequenti ebdomada ex decreto eiusdem Conc. Trid. sess. 25. tit. de del. cib. cum de aduentu semper quid proponendum sit fidelibus. & quod Aduentus Christi dicitur quatuor modis. In carne, in mente, in morte, & ad iudicium, & quā fuerit primus aduentus necessarius, cum totus languebat orbis, vt dicit Augusti. quod tunc magnus venit medicus, quando per totum mundum, magnus iacebat ægrotus: quatuor tempora instituta a Calisto Primo Pontifice. an. dom. 217. ex illo Zacch. cap. 8. denuntiando duplex esse ieiunium spirituale abstinere a peccatis de consecr. dist. 5. c. nihil. corporale, abstinere a cibis: præceptum a Deo in Paradiso. 35. dist. cap. sexto, quadragesimale de iure diuino, sed ecclesia Spiritu Sancto edocta declarauit tempus debitum. Mar. ca. 2. venient autem dies, cum auferetur ab eis sponfus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. dom. Card. Hosius. in lib. confes. cap. 91. ubi ex multis probat ieiunium quadragesimale cælesti maiestate esse præceptum, non terrena cogitatione inuentum fol. 653. sicuti pessimus ille Arius sentiebat, qui negabat se esse ieiunaturum cum ecclesia vt idem lib. 3. confut. testatur. fol. 262. Couar. lib. 4. uari. resolution. cap. 20. vbi de ieiunio,

nio, naturali, diuino, ecclesiastico, hora prandij, cibisq. debitis differit & dicitur ieiunium perfectum in tribus. In bonum, quando quis ieiunat in charitate ad satisfaciendum Deo pro peccatis. In melius, quando ieiunat in Dei honorem & proximi vtilitatem, ministrando pauperibus, quod sibi per abstinentiam subtrahit. In optimū, quando homo ex una parte abstinet, & ex alia bona agere non cessat. Aduuando ieiunium suū oratione, eleemosyna, & spiritali letitia. S. Ant. in 2. tit. 6. cap. 2. multa Naugar. in Man. cap. 21. nu. 11. Hæc populis denuntiari salutare semper visum est. † Aduertendum quæ est etiam, ne unquam cantus lasciuus, vel impurus, inhonestusve misceatur. Nā licet cantus sit necessarius, vt probat. Albert. de Fer. eod. cap. 1. nu. 57. & laudatur ex Conc. Trid. sess. 23. de reform. cap. 18. §. vt vero: is tamen debet esse honestus sess. 22. de obseru. & euit. in celebr. Miss. §. ab ecclesijs. Nau. in prædicto cap. 21. nu. 10. in fine. Synod. prouint. Mediol. 2. par. de Miss. & can. Inde dicitur in cap. 1. de vit. & hon. cler. in extrauag. docta sanctorum patrum decreuit autoritas, vt in diuine laudis officijs, quæ debent seruitutis obsequio exhibentur; cunctorum mēs vigilet. sermo non interrumpet, & modesta psallentium grauitas placida modulatione decantet. nam in ore eorum, dulcis resonabat sonus: quippe omnino sonus in ore psallentium resonat, cū Deum corde suscipiunt, dum loquuntur verbis, in ipsis quoq. cantibus deuotionem accedunt: cum multis ad propositum facientibus. Vbi qui nouos, & inuitatos miscent cantus, discipuli nouellæ scolæ dicuntur. §. sed non

nulle, & ordinarijs locorum mandatur de puniendo excedentes, & quod semper cantus illibata integritas remaneat 36 Flor. eod. cap. 4. §. 9. † Præcipiendum item est, vt Missa concordet frequētius cum officio, nec ordinaria, seu ferialis de facili præmittatur, propter aliā ex deuotione de celebr. Miss. cap. quidam. & cap. creatura. Abb. in cap. 1. nu. 8. de vit. & hon. cleri. Marti. Nau. in Man. cap. 21. 1. præcepto. Ferdin. Pæz in repet. c. Missas. nu. 15. cum seq. de consecr. dist. 1. licet communis sit opinio, ex tolerantia totius vniuersalis ecclesiæ, satisfieri præcepto quamlibet audire. & cap. 2. de celebr. Miss. varijs modis interpretatur & præstat, quod procedat de congruitate, licet rationale sit Missam cum officio conuenire. vide Domi. de Soto. in 4. dist. 13. quæst. 2. art. 1. circa finē. † Nec omittatur 37 prouideri circa officium anniuersariorum, & quod continue diebus debitis celebrētur, & si in diebus Dominicis, et festiuis occurrant, fiant diebus præcedentibus, quia melius est præuenire, quam post ponere. Ioan. de Selu. de benef. 1. part. q. 5. nu. 95. Gul. in ratio. de offic. mort. lib. 7. cap. 35. nu. 16. cū seq. circa quæ obsecro, & obtestor dominos meos Coepos per diuinum iudicium, vt sint vigiles, vt ipsa celebrentur pro fidelibus defunctis, qui reliquerunt, idq. diligenter, quia iam experti vidimus, & testamur, a multis omitti: est autem Anniuersarium, quod fit pro defuncto anno reuoluto a die mortis suæ glo. & doct. in citato cap. cum creatura. de cele. Miss. & in ecclesia, vbi fuit sepultus testator, dixit Raphael. Cum. conf. 12. sic de sanctis, cum anniuersariorum eorum dies celebrantur dicit statu.

statutum fuisse in Conc. Aphric. c. 13. Ioan. Eckius. de hor. canon. fol. 183. & ipsorum distributio tantum danda est præsentibus supra. c. 15. nu. 25. non obitante quauis consuetudine. Fran. a 38 Rip. de Arbit. resp. 1. nu. 8. † Et eo fortius tenentur pro ipsis celebrandis, si inde habent redditus constitutos: non enim est simonia pro celebratione ipsorum anniuersariorum redditus accipere, sed licitum, immo meritorium eos constituere iuxta doctrinam Inno. in cap. quoniam enormis. ne præl. vic. suas. vbi not. vide de materia. sicuti nō est prohibitum, sed permissum apponi conditiones spirituales, & de redditibus, quod singulis annis Missæ celebrentur, vnde valet legatum factum a testatore, de annuis ducatis decem, pro Missis, seu anniuersarijs celebrandis: & quid si non dicantur, an debeantur ipsi redditus. idem Franc. Ripa. in l. nemo potest. nu. 125. cum seq. ff. de leg. 1. disputando ad partes sic concludit. & in l. ex facto. ff. ad Trebb. ex quo verissima redditur conclusio Mart. Nauar. in Man. cap. 27. nu. 257. quod de pecunia legata parochi, vel de eius lucro ad rationem quinq. pro centenarijs, quot annis tot Missæ dicantur, nihil posse opponi, quin legatum non teneat. per ea. quæ ibi adducit, ad quæstionem autem 41 si testator possit apponere conditionē in legato, qd si Missæ non celebrentur, possint heredes ad arbitrium reuocare legatum vide Bar. in l. 1. nu. 3. & nu. 9. ff. de condit. indeb. Barb. conf. 23. lib. 39 1. † Aduertat in super, quod in processionibus faciendis solita dicantur officia, nec omittatur debitas fieri, generales institutas ab ecclesijs, siue ex necessitate, seu consuetudine loci, ad quas

omnes etiam exempti (exceptis, manentibus perpetuo instrictiori clausura) venire tenentur, iuxta decretum ipsius Conc. Trid. sess. 25. de reform. regul. ca. 13. §. exempti autem: & si laici eas turbauerint, ut plerumq. visum est, excommunicantur, procuratque eos puniri tamquam turbantes diuinum officium. l. si quis in hoc genus. & auct. sed nouo iure. ibid. posita. C. de episcop. & cler. † Neq. ipsas processionem, seu litanias ferat episcopus, qd laici faciant, cum ipse non possint a laicis celebrari, sine clericis, orationibus, & cruce. Pulcher text. in alleg. auct. Sed nouo iure. in fin. vbi de pœna turbantium. iuncto tex. cap. in loco 5. quæst. 4. vbi vide, & de ipsis multa per Gul. in ration. lib. 6. cap. 102. ipsis inuentis a Gregorio Primo Pontifice. Alphons. Aluar. in suo Specul. cap. 33. fol. 85. Solent enim Pontifices Romani, secundum varietatem, & exigentiam temporum, necessitateq. existentes, quibus ecclesia Dei fatigaretur, & totius Christianitatis status, certas instituire præces, quibus continuo ad Deum missis humili, & contrito corde, fideles a peccatis conuersi digni reddantur & veniam peccatorum obtinere, & christianum orbem in melius regi, qd, & frequētius introduxerunt. † Sed 41 his nostris infelicibus temporibus, quibus ecclesia Dei a multis fatigatur propter hereticos, vgnōctos, populorū seditiones, multaq. alia imminētia, particularēs litanias indixit fieri in oibus ecclesijs, secularibus, regularibus, & claustralibus, & ab omnibus ecclesiasticis B. D. N. Dñs. Greg. XIII. Pont. Max. Princeps eximie sanctitatis, singularisq. prudētis, (& cui Deus sapientiā

dedit ecclesiam suam optime regere) imitatus, & ipse sanctum Gregorium primum Pontificem suum prædecessorem (qui iuxta eius vitam, & scriptis, & operibus ecclesiam Dei multum illustravit,) in ultimis litteris sub data Romæ. 3. Cal. August. 1578. Pont. sui an. 7. quas ipsi canonici ubi in ecclesia sunt ordinati singulis diebus ante altare, vel post Missam vel primū, decantare habent, cum præcibus inductis. in §. sacra vero: in aliis vero festiuis cum processione addita per ecclesiam. §. diebus vero. qui vero ecclesias non habent, domi recitare tenentur, uers. quodq. nec cessare episcopus faciat, donec aliter fuerit ordinatum, iuxta tenorem ipsarum litterarum. eod. §. sacra. lex enim semper loquitur. l. hodie. ff. de pæn. sic

etenim orando, & flendo peccata, Deus redditur propitiabilis cunctis, qui eum toto corde requirunt. 2. Paral. 3. cap. 11. ut per suam misericordiam veniat nos consolari, quia iam sumus in quarta vigilia. Marc. cap. 6. Aluar. Pelag. de plant. eccl. lib. 1. cap. 55. col. 3. quod cōsequimur si ambulauerimus in perfectione charitatis, non deuiando a recta linea mandatorum Dei. Ioan. 1. c. 2. Qui seruat verbum eius, in hoc charitas Dei est perfecta, & habendo ita cor fixum ad Deum, ut non solum non declinemus ab eius voluntate, sed neque possimus. Domi. Sor. in 4. distinc. 19. quæstio. 3. ar. 2. colum. 3. Lnc. cap. 11. Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud, &c.

DE ALTARIBUS SINE DOTE non fundandis.

CAP. VIGESIMVM PRIMVM.

SVMMARIVM.

- | | | | |
|---|--|----|---|
| 1 | S yluester Papa primus instituit ritum consecrandi altaria. | 9 | Altare debet esse lapideum, & quare. |
| 2 | Martyrum reliquia ponuntur in consecratione altarium. | 10 | Altaria fundata in ecclesia debent habere dotem competentem, & quare sit dos competens. nu. 11. |
| 3 | Corpus Christi non debet recondi sub altare pro reliquia. | 12 | Altare in ecclesia consecrata non potest erigi sine consensu episcopi. |
| 4 | Altare quid sit, & quid significat. | 13 | Altaria constructa auctoritate episcopi dicuntur beneficia ecclesiastica. |
| 5 | Christus quomodo significatur per altare. | 14 | Clericus construens, aut destruens altare in ecclesia consecrata inconsulto episcopo qualiter puniatur. |
| 6 | Altare est duplex. | 15 | Altare non potest erigi supra sepulchra hominum. |
| 7 | Episcopi an hodie habeant privilegium altaris portatilis. ex Conc. Trid. n. 8. | | |

Altare,

- 16 Altare, quomodo dicatur erigi sub honore sanctorum.
17 Missa, quod dicatur a sacerdote in honorem alicuius Sancti, quomodo intelligatur.
18 Altaria qualiter debent esse cooperta.

- 19 Laici non debet adhaerere altaribus consecratis.
20 Episcopus visitans altaria, qua inquirat.
21 Superstitiosa contractans in altaribus debet per episcopum puniri, et qualiter.



Ostquam anno dom. 315. Syluestro Primo Pontifice persecutiones Constantini Imperatoris fugiente, & in monte Soracte in cauernis latitante dignatus est ipse Christus dominus noster cor Imperatoris tangere, & ad suam fidem conuertere: qui cum lepra esset infectus, relicta illa crudeli infantium occisione, quam cogitabat, accersito ipso Syluestro, humiliter lauacro sancti baptismi accepto, mundatus est, & a peccatis, & a lepra. Statim omnibus Romanæ ditionis subditis facultatem dedit fieri christianos, Ecclesiasq. fabricandi, & immensa dona ecclesiæ largitus est. Urbemq. Romam cum suis adhærentibus Beato Petro, eiusq. successoribus, relinquens, & in Græciam se transferens. c. futuram 12. q. 1. in histor. tripar. lib. 1. & in eccl. lib. 9. Ipse Syluester edificata ecclesia Lateranensi, quam etiam piissimus Imperator donauerat, (& qui, & ob honorem duodecim Apostolorum, voluit duodecim cophinos terræ primus in humeris portare.) Instituit ritum consecrandi altaria. ubi sacrificiū Missæ offereretur. Gul. in ration. lib. 1. cap. 2. num. 6. Alphonf. Aluar. in suo Speculo. cap. 35. & dicta Gul. realsumit Ioan. de Selu. doctor Gal. in trac. de ben. 1. par. q. 5. num. 58. cum unctione Sancti Crismatis. c. Altaria. c. placuit, de consecr. dist. 1. iuxta ritum pontificalis

libri, & Alphonf. Aluar. ponit multa in eod. cap. 35. ubi de construente primum altare Deo. † Et dum altaria consecrantur, aliquæ Martyrum Reliquiæ reponuntur, iuxta ordinem eiusd. pontificalis, ex cap. placuit. ead. dist. cum tribus grauis Thuris, ideo dicit idem Gul. eod. lib. c. 9. num. 25. Quia exempla sanctorum cum fide Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti debemus retinere in memoriam, & per ipsa exempla charitas accenditur, quæ operit multitudinem peccatorum. Apostolus pulchre in sua priori ad Corin. cap. 13. ubi dicitur via excellentior reducenti animas ad patriam Cælestem, & ibi vide Gul. de tota materia consecrationis. † Sed reliquiis martyrum deficientibus non reconditur Corpus Christi sub salutari hostia contentum, secundum communem opinionem, ut per Abb. in c. 1. num. 2. de consecr. vel alt. ex consultatione Hosti. facta Innoc. Pōt. Sylu. in verb. altare, num. 4. Quia esset peruertere usum Sacramenti destinatum, iuxta formam Sanctæ Ecclesiæ Dei, & si absq. Reliquiis erepta fuerint, euerantur, dicit rex. eiusd. cap. placuit, ex Conc. Aphricano. cap. 1. Et quod reliquiæ sint certæ, & non per somnia, & inanes imaginationes, & quasi reuelationes quorumlibet hominum. Nec est vera opinio gl. in d. c. placuit, dum vult sufficere corpus domini, si non extant reliquiæ, quia omnino non tenetur, ut supra

supra cum ad cibum animarum sit ipsum sacramentum, nec ultra remediū inuentum extendere debemus, cap. 3. de appell. hoc vero de altari stabili dicunt doct. sed in portatili, velint cessantibus reliquiis, quæ haberi nō possunt posse consecrari remota oratione, oramus te Domine. Angel. altare. num. 3.

4 quod nec practicamus. † Dicitur enim altare, quasi alta res, vel alta ara, Gul. eod. cap. 2. num. 2. plura significans, vt ibidem, & maxime corda nostra, quæ debent esse Deo dedicata, Ignis charitatem, Thus orationem sanctorū. Ioā. de Selu. ipsa. q. 5. & per mensam significatur ipsum altare, iuxta interpretationem Conc. Triden. de sacrif. Miss. c. 1. §. hæc. sess. 22. ex verbis Apostoli in posteriori ad Corin. cap. 10. non posse eos, qui participatione mensæ dominorum polluti sunt, mensæ domini participes fieri, vt vtrobiq. per mensam altare intelligatur, (& vere dicitur altare alta res, quia primum in celo miraculose Christo apparente fuit ara contritū et a Cæsare Augusto, quādo cogitabat, se, ut Deum honorari velle, cui Sybillā Cumana (secundum quosdam) persuasit ne fieri. Quia de proximo nasciturus erat Rex regum, & Dominus dominantium, & in calescente Sole vna die apparuit in aere Virgo cū Christo, acquieuit optimus Imperator, & tunc construi fecit aram Deo venturo, quæ vsque hodie Romæ dicitur ecclesia sanctæ Mar. Araceli, in qua, altare ipsum aliquibus gradibus supereminens est constructum, in quo summi Pontifices priuilegium concesserunt animas a purgatorio liberari per suffragium Missarum, & nos ibidem celebrauimus. anno 1577. cum in vrbe commoratemur

ex gratia S. D. N. D. Gregorij XIII. Pont. Max. (& hoc anno 1581.) hæc de externis pro sybillis, pro quibus, Lactan. Firmi. diuini. institu. lib. 1. c. 6.

5 † Christus etiam, qui est dator, & conseruator charitatis. cap. in scripturis. 8. quæstio. 1. per altare significatur. Lamb. de iur. patron. lib. 1. prima par. quæst. 11. ar. 8. nume. 1. per totum cū sequen. artic. cum ipse solus sit noster Redemptor, & Saluator. sess. 25. Concil. Trid. de inuoc. vener. & reliq. sanct. in princ. & quā optima ratione, cum super altare illud Crucis se ipsum totū pro nobis immolandum Patri, (vt nos Deo reconciliatemur) tunc cruentum, modo vero in altari ecclesiæ incruentū ad perpetuam commemorationē vsque in finem seculi suæ sanctissimæ passionis obtulit. sess. 22. de sacrifi. Miss. c. 1. cuius passione, & morte in ara sanctæ Crucis deletū est nostrū chirographū decreti; quo astricti eramus ad pœnas inferni, de quo loquitur Apostol. scribens ad Collos. c. 2. (quid autem interpretetur ipsum chirographum. Dom. Card. Araceli. de symb. Apost. cap. 20.)

6 † Est autem duplex altare, superius, id est ipse Deus, trinitas, & inferius ecclesia militans. Item interius, fides incarnationis, exterius sacramenta ecclesiastica. In veteri testamento duo altaria, vnum holocausti ex terra, in quo cremabantur hostiæ, Exod. c. 20. aliud thimiamatis, eod. lib. cap. 30. ex lignis sethin auro coopertum, de Noe post diluuium. Gen. c. 8. de Salomone lib. 3. Reg. c. 7. sed proprius ad materiam stabile, & portatile, primum firmū in ecclesia, aliud portatur de loco in locum, de ecclesia in ecclesiam, & per viam cōcessum tantū certis personis. c. quoniā. de pri-

de priuileg. lib. 6. & per breue apostolicū solitū cōcedi, prout meminit Gom. episcopi Sarn. in trac. breui. nu. 26. † Episcopi sicut in multis sunt priuilegiati a iure, sic, & hoc potiebantur priuilegio, ut eod. c. qm̄, in mo, & aliis cōcedendi. Ioā. Andr. in c. quod nonnulli tit. alleg. eiusdē dicti ratio erat, quia episcopos sepius ab ecclesiis abesse necesse erat, & de honestate nō debent stare sine Missa, alterius vero dicti, vt aliis concedat in sua diocesi tū existentibus, secundū oēs incitato c. qm̄. ex mente Ioan. Andr. in c. in his, ipso. tit. sed quia licet in altari portatili sacrificabatur, non tū erat, q̄ semper in loco ad hoc destinato, seu dedicato. † Ideo hodie non videtur licitū, sed abrogatum, cum sacrificium Missæ nō permittatur celebrari, extra ecclesiam, ex præcepto eiusd. Conc. Tri. memorata sess. 22. in decreto de obser. & euit. in celebr. Miss. memine præterea, & id et adnotatum est per Mar. Nauar. in Man. c. 25. nu. 81. vbi vide aliqua pro declaratione tex. in c. cōcedimus, de conse. dif. I. cum ex causā extra ecclesiam in ara consecrata celebrari permissum erat: cessarunt. n. Deo sic fauente tyrannorū persecutiones, quibus coacti erant antiqui illi christiani in occultis locis celebrare, cū eo portatili. Vnde redeundo ad primum nitore, & primam reformationē, non nisi in ecclesiis Deo dedicatis, nūc celebrādū, vel in oratoriis particulariter institutis, non vt prophanis habitis de quibus, in 2. lib. † Hoc autē altare lapideum esse debet, nō ligneum, exemplo antiqui illius nostri Patriarchæ Iacob, qui erexit lapidem in titulum, c. altaria, de consec. dif. 1. quia Christus per altare significatus, est lapis excrefcens in montem. Gul. eod. c. 7. nu. 28. & lapidē,

quem reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli, psalm. 117. Matth. c. 21. & summus angularis lapis. c. fundamēta, de elec. li. 6. sic ipse B. Syluester post edificatam Lateran. ecclesiam statuit, ibiq. reponens altare ligneum primū, vbi celebrabat stantibus persecutionibus, eaq. est adiecta lex, nullū præter Romanum Pontif. posse ibidem celebrare, (quod vsq. nunc seruetur) sicuti alia multa sanctissime ordinauit cōcernētia celebrat. Millar. in altaribus.

10 † Et cū in ecclesia fundatur altaria, habeant dotē competentē pro celebratione diuinorum, & necessariorū, pro ministris, ad hoc nō sint superflua, & pro nihilo erecta, c. ecclesiæ, vel altaria. c. placuit, ead. dif. 1. alias cogatur fundatores per episcopum ad dotem, sicut de aliis beneficiis dicimus, c. nemo. alleg. di. nec patiendum suis iuribus fraudari, vt in multis videtur, q̄ etiam homines diuites, & qui exinde magis Deo tenentur, suas cappellas, seu altaria a prædecessoribus eorū multis præcibus, obrēta, spoliata, nudave teneant, sine et vna Missa, nec increpatio sufficit, testes sunt ecclesiæ conuicina, testamur, & nos de multis in hac Renelleni ecclesia, (& modo in presenti Sarnensi.) † Quæ aut sit dos cōpetens, discurret Ioā. de Selu. de ben. qd. 5. 8. requisito. nu. 167. ex dictis per Roc. de curte in trac. de iur. patr. 3. par. q. 8. & nu. 172. Sed magis procedūt circa ipsas ecclesias, & beneficia, maxime curata, in quibus maiora imminēt onera, in altaribus autem secus, sed consideratur onus celebrationis, vt minister habeat competentem rationem seruitij, cum qui altari seruit, de altari vivere debeat. c. cum secundū, de præben. & vt necessaria de pannis, & cadelis haberi, & rein-

& reintegrari possint, cum opus fuerit, vel pro ipsis Missis tantum, secundum moderationem ecclesie, & circa hæc dicta possent cumulari multa diffuso sermone dicta per Labert. de iur. patr. lib. 1. r. part. 5. quæst. princ. 2. ar. sed nu. 16. loquendo proprie de dote assignanda, pro edificatione altaris concordat cum
 12 prædictis. † Et quando ecclesia est consecrata non potest ibi erigi altare sine consensu episcopi. cap. nemo. ead. dist. 1. 68. dist. cap. quamuis. in auct. de eccl. edific. §. si quis autem. sicut dicimus de oratoriis priuatis ad finem ibi Missas celebrandi sels. 22. eod. decreto. §. neminem præterea, nec inconuenit. debet enim episcopus in sua ecclesia cuncta rimari, & præscrutari. si tempore consecrationis ipsius ecclesie certa, & commoda fuerint erecta altaria, ipsaq. sufficientia ad cultum diuinum, iuxta loci qualitatem, & ecclesiarum redditus, & onera, nec aliquis modo extra eum possit addere, & sic facere officium, quod episcopus debet in sua ecclesia, idque, & plerumq. euenit, & in remotione ruinarum successit maxime ubi primum reformatione opus fuit. † Quod cum fuerit de licentia constructum dicitur simplex beneficium ecclesiasticum. ca. quæsitum 1. quæst. 3. Petr. Rebuff. in pract. benef. tit. secul. benefic. nu. 15. fol. 7. nec primum potest appellari beneficium, ut ibidem. allegat Fel. conf. 41. & 45. tunc enim dicitur habere quasi titulum, quia titulus proprie est ecclesie, & residet penes principalem, ut puta rectorem, & simil. per ea, quæ in primo casu dicit Anton. de Butr. conf. 3. & ante approbationem dicatur legatum pium debitum pro tali seruitio altaris. in trac. nomin. quæst. 15. nu. 18.

nec testator potest facere beneficium per se. disputat Fel. eod. conf. 45. nu. 6. & sic obseruatur: & stante consensu superioris concedatur in titulum, & reguletur secundum ordinarias beneficiorum regulas, & constitutiones. † Et si clericus in ecclesia cathedrali absque episcopi consensu altare construere tentauerit, & construxerit. potest deponi. iuxta tex. in cap. nullus presbyter. de consecr. dist. 1. per Alphons. Aluar. episc. Monopol. in suo Specul. cap. 14. in prin. & sicut non potest construere, pariterq. non potest destruere, quod est fortius (arg. a maiori doct. in l. 1. C. de neg. gest.) ead. dist. cap. ecclesia. Archid. not. in cap. placuit alleg. & cap. quamuis. 68. dist. licet ante consecrationem potuerit, quia multa licent vno tempore, quæ alio sunt prohibita, & stante prohibitione, cessat concessum. arg. 7. quæst. 2. cap. lex diuinæ. argumentatur gloss. in cap. peruenit. 93. dist. † Nec permittendum est supra sepulchra hominum altaria esse erigenda, ut ibidem admonet Archid. per tex. in cap. non oportet de consecr. dist. 1. nisi martyrum corpora essent. Florent. in 3. tit. 12. cap. 6. §. in fine. ex quo bene ordinatum fuit remoueri abusum tumulos hominum in altum, etiam supra altaria, & muros ecclesie, & super ipsa altaria reponendi supra cap. 10. nu. 5. & Felix Papa primus, qui fuit vigesimus quintus Papa, a Beato Petro an. do. 272. instituit supra memorias, & sepulchra martyrum Missas celebrari, ut in eius vita notatur. † Aduertendumq. etiam est, quod licet dicamus altaria sub honore aliquorum sanctorum, non tamen illis erigi dicuntur ad honorem Dei, sed Deo ad honorem sancto-

sanctorum ipsorum optime. dom. Card. Hosius in tit. de ceremon. quæ sum. a loco cap. 90. fol. 63. Ioann. Driedo. de eccl. script. lib. 4. 3. cap. 4. part. fol. 296. inde sunt præces in pontificali. 2. part. fol. 133. ut hoc altare ad honorem tuum, & memoriam sancti tui talis consecrandum benedicere digneris, &c. & in alio cum dicimus, sancte Petre ora pro nobis, sancte Paule ora pro nobis: non autem sancte Petre, aut Paule miserere nobis, sed bene ad Deum
 17 Pater de cælis miserere nobis. † Idemque de Missa dicimus celebrata ad honorem alicuius sancti, non illi, sed altissimo Deo offertur sacrificium, & intentio mentis dirigatur, ex decreto Conc. Trid. sels. 22. de sacrificio. Miss. cap. 3. nec vllibi auditum est dicit Ioan. Driedo. in loco citato, ab aliquo in ablatione sancti sacrificij altaris esse dictum, offerimus tibi Petre, aut Paule, sed offerimus tibi domine, agentes gratias de illorum Victorijs, & eorum patrocinia implorantes, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quo unam memoriam facimus in terris: quod episcopus populum, & clerum, instruere debet. offerimus ergo Deo verum, idemque sacrificium, quod pro nobis obtulit ipse Christus, & nobis dedit offerendum, sic omnes tradunt in materia de sacrific. Miss. cum doctrina sanctæ ecclesie. † Debent etiam ipsa altaria esse cooperta lintaminibus albis designantibus humanitatem Christi Saluatoris nostri. Gul. in ration. lib. 1. cap. 7. num. 14. Math. cap. 27. Ioseph. enim accepto corpore Christi de cruce inuoluit illud in sindone munda. Io. de Sel. ead. quæst. 5. nu. 61. & tribus pannis mundis ad denotandum sanctissimi-

nam Trinitatem, uel quod presbyter debet esse ornatus tribus virtutibus, fide, spe, & charitate, quæ est complementum omnium virtutum. Apost. in prior. ad Cor. c. 13. quæ tres virtutes dicuntur digniores omnibus, quia respiciunt Deum pro primo obiecto, & principali, & habent veritatem pro prima regula actuum suorum, ad quos inclinant, & non regulam aliquam acquisitam humanitus: & innituntur veritati diuinæ Cæsa. in sua glo. part. 12. conf. 25. licet virtutes Cardinales innitantur regulæ humanæ, & rationi naturali, ad quas omnes aliæ referuntur, sicuti riui ad fontem scribit Mar. Tul. lib. 5. de finib. bon. & maior. Alij tamen volebant sufficere cum duobus pannis albis celebrare, sed de communi sanctæ Ecclesie consuetudine, quæ cuncta cum mysterio operatur in tribus celebramus, quod omittendum non est, & sacerdotes instruendi sunt gloss. Ray. tract. tertio de exteri. sacer. 19 præpar. quæst. 3. † Ipsiq. altaris ad hærere laicos prohibitum est, eo fortius cum sacra mysteria celebrantur. capit. 1. de celebra. Miss. & ead. gloss. 4. quæstione idque veritum expressisse est in synod. prou. Mediol. tit. de eccl. & ear. cult. vers. 6. cum sit visum aliquos in deuotos, non solum adhærere, sed desuper sedere, tamquam scabellum deputantes, quod nimis exorbitat a religione christiana, & digni sunt tales graui punitione, sed in honorem altissimi, cui ibidem sacrificatur, cum omni deuotione stare, & contemplari, & si sunt consecrata eo magis cauendum est. nam & Iudas Machabeus non tulit altare profanatum, sed scidit vestimenta sua, & planxit platu magno, & emundauit sancta, demolitumq. est

est altare prophanatum, nouumq. inter-
 20 grum edificauit 1. Mach. c. 4. † In quo
 episcopus visitans debet esse intentus,
 etsi in ecclesia non est altare maius, &
 principale addatur, cognoscat ornamē-
 ta super imposita, ut sint pura, & munda,
 quia nimis videtur absurdum in sacris
 sordes negligere, quæ dedecerent
 etiam in prophanis. cap. fin. de custo.
 Euch. inquirat quæ sit altaris altitudo,
 longitudo, & facies eius sit ornata, sit
 ibidem gradus spatiosus, ut commode
 celebrans se aptet, iuxta tradita in In-
 structionibus nouissimis Maximi Car-
 din. Borrom. 1. & 2. lib. Ministri sint
 solliciti, & secundum consuetudinem
 ipsius ecclesiæ, & festorum occurrentiū
 ornando, ut puritas sit ex omni sui par-
 te, cogat per iuris remedia fundatores
 ad dotem, cap. sicut. de conse. eccl. uel
 alt. ne quid vanum, aut superstitiosum

fit positum, nec quis desuper celebret
 rebus prophanis, & ad fortilegia aptis
 super impositis, aut cum præcibus ne-
 fariis, insolitis, & inhonestis, ut pluries
 est auditum, & Grill. de fortil. multa
 refert, sed iuxta Missale nouiter impres-
 sum ex Decreto Concil. Trid. & iussu
 21 Pij Quinti Pontif. Max. † Et si quem
 talia contractantem inuenerit grauitèr
 puniat. 26. quæst. 5. cap. si quis episco-
 pum, de quo multa dicit idem Grill. de
 fortil. q. 14. cum plur. seq. aut si altare
 non sit consecratum, nec portatile appo-
 situm. arg. c. 1. de consec. eccl. uel altar.
 Martin. Naua. in Man. cap. 25. nu. 8. 3.
 quia pœna depositionis irrogatur, aut
 si absq; indumentis debitis. Archid. de
 consec. dist. 1. cap. concedimus. 23.
 distin. cap. ecclesiastica, ex tertio Conc.
 Brac. cap. 3. & dictum est infra c. 23.
 nu. 14. &c.

DE ALTARIBUS FRACTIS

reconsecrandis.

CAP. VIGESIMVM SECVNDVM.

SVMMA R.I.V.M.

- 1 Altaria fracta sunt consecran-
- 2 da.
- 3 Altare an possit de loco in lo-
- 4 cum portari.
- 5 Consecratio in altari portatili inest la-
- 6 pidi.
- 7 Episcopus ut ordinabit esse altare por-
- 8 tatile.
- 9 Altare propter reliquias remotas con-

- 10 secrari debet.
- 11 Degradatus si celebrat non facit alta-
- 12 re execrabile.
- 13 Altare an polluitur propter ecclesiã
- 14 pollutam.
- 15 Altare in dubio non presumere conse-
- 16 cratum.
- 17 Consecratio altarium ad quem spe-
- 18 ctet.

ET

Item quia in ipsa altarium visi-
 tatione solet frequentius oc-
 currere, quod aliquod ipso-
 rum inueniatur lesum, fractum, & si-
 1 ne scrupulo nequeat celebrari. † Ideo
 inquirendum est, quod si sunt fracta,
 destructa, reconsecrentur cum solitis ec-
 clesie caeremoniis, nec antea celebrari
 permittat, quãdo tamen lapis superior
 est enormiter lesus a coniunctione la-
 pidis inferioris, ut formam videatur
 ammississe, vel remotus a foramine cõ-
 cauo, ubi reliquie positæ erant, non
 autem, quando sine motione principa-
 lis altaris, aliquod additur ad decore,
 & ornatum, vel etiam quod amplietur
 secundum ueriores opinionem, licet
 aliqui nobis contradicant. doct. in cap. 1.
 & cap. quod in dubiis, de consec. eccl.
 uel alt. in cap. si motum, de consec. dist.
 1. & quando in cornibus ipsius altaris,
 in quibus assolet fieri consecratio, & si
 2 dubium est, an sit sufficiens lesio, ut re-
 consecratione indigeat, episcopus ipse
 iudicabit. † Et si de loco in locum sine
 lesione potest commode portari, recon-
 secratione non indiget d. c. si motum,
 sicut de portatili dictum est supra cap.
 prox. nu. 6. scilicet, quando tabula
 altaris est coniuncta stipiti, non autem
 affixa, cum mutatio non dicatur fieri
 de partibus, sed de toto in totum, & ut
 totum transfertur, & concludit gl. eod.
 cap. si motum, cum dictis in cap. con-
 cedimus, ead. dist. quia tamdiu durat
 consecratio altaris, quãmdiu manet
 coniunctio ipsius tabulæ superioris cū
 suo stipite. Archid. not. eod. c. si mo-
 tum, & hoc clarum quando est altare
 stabile, nec mirum videatur, si est di-
 ctum portari de loco in locum, cum
 sic ingenium hominis uersetur in fabri-

cando, ut remouendo uiderimus sine
 3 lesione superioris partis fieri. † Sed va-
 rietas datur, quando est altare portati-
 le, in quo dicimus consecrationē inesse
 lapidi, non tabulæ, inde si amoueat
 a ligno non eget consecratione secun-
 dum aliquos, & sequitur Syl. altare,
 num. 6. contra dictum Abb. & Angel.
 de Clau. & ea ratio uerior uidetur, cum
 altare, ubi tantum sacrificium reponi,
 & confici debet, nequeat esse aliter, quã
 lapideum, ex quo Christus designatur,
 ut supra diximus. c. reuera. de consec.
 dist. 2. & dist. 1. cap. altaria, causam di-
 cti assignat Armil. eod. verb. nu. 1. i. in
 fine, quod lignum additur, non quod
 in eo fiat consecratio, sed quia commo-
 dius repositum, sacerdos in lapide re-
 ponit calicem, & hostiam, & hoc dictū
 ad de ad Abb. in d. c. ligneis, aliam ra-
 tionem assignant aliqui moderni, quia
 lapis non patitur per tempus diminu-
 tionem, aut corrosionem, ut consecra-
 tio reiteranda sit, sed lignum patitur
 per sui ipsius corrosionem, ut per anti-
 quitatem per se deq̃stari uideamus.
 4 † Et ex hoc provideat episcopus uisitã-
 do, siue consecrando hæc altaria portati-
 lia, ne lapides sint ita parui, ut nec
 mediam hostiam attingant, & nihil ca-
 licis tangant, sicuti uidimus in visita-
 tione multarum ecclesiarum multos la-
 pides, quorū paruitas, ita exigua erat,
 ut quælibet hostia minor, maior iudica-
 retur, & eo modo accommodata, ut in
 consciẽtia non possit iudicari, si unquã
 sacerdos tetigisset: ideo necesse est pro-
 uidere, quodlibet ipsorum lapidū ita
 permittere, dummodo integrã hostiã,
 & totum calicē capiat, (licet sylu. eod.
 verbo loquatur de medietate) ut fere
 in oibus ecclesiis credimus esse prou-
 sum,

sum, & nos in Rauellensi ecclesia vna die consecrauimus. xxij. sic ampla, & commoda pro omnibus ecclesiis, ut dominus Scattaretica Salernitanus noster successor in dicta ecclesia, non haberet necesse in hoc fatigare. (& iterum in hac ecclesia Sarnensi bif. xxx.) illud vero antiquitus erat de paruis lapidibus, quia credebant in lapide, & in ligno inesse consecrationem, quod non est verum, ut diximus. † Et cum reliquie in altaris consecratione sint ponende iuxta dicta cap. prox. nu. 2. sequitur 5
 ipsis sublatis esse altare execratum, & denuo consecrandum ab episcopo: Archid. in cap. placuit, & cap. de fabrica, de consecr. distin. 1. namque ex communi usu ecclesie videtur de necessitate esse ponendas reliquias in horum altarium consecratione, Nec aliter posse celebrari, ut dicit etiam, & bene Sylu. nume. 1. vers. altare autem. vbi refert contrariam opinionem Hug. & Astens. quos sequitur sum. Ang. & supra retulimus cap. proximo. nu. 3. quamuis extra communem usum, quem seruamus possit praticari, ne ob talem causam desisteretur a consecratione altarium, & a celebratione tanti salutaris sacrificij, quia in nullo reperiuntur aut haberi possunt. † Nec noua reconciliatio 6
 opus est, si degradatus, aut interdictus, siue etiam excommunicatus in altari celebrauerit, tex. est expræssus Honorii Tertij Sum. Pont. in cap. 2. in fine. de sacram. non iter. ubi Abb. qui multa dicit, sed confute, & contradictionem implicando, cum iure cautum non sit. communiter omnes eod. verbo. non obstat tex. lib. 2. Machab. c. 10. quando Iudas Machabeus recuperata ciuitate templum purgauit, aliudq. altare edificauit, vbi

de ignitis lapidibus, igne concepto sacrificia obtulit post Eieniu, & incensum & lucernas, & panes propositionis posuit, nam ibi fuerat templum totum ab alienigenis pollutum, quod est diuersum: nam subdit tex. qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eodem die purificationem fieri, &c. Vnde optime Iudas templum purificauit, quia erat de semine, ex quo salus Hierusalem & lib. prim. cap. 4. Insuper in eadem materia. † Potest dubitari, an propter ecclesiam pollutam sit altare pollutum. Ut reconsecratio in ipso sit necessaria, & sic distinctio ex mente Abb. in cap. proposuisti nu. 10. de consecr. eccl. vel altar. quem omnes sequuntur, quod si ecclesia est combusta, seu execrata propter combustos parietes, firmis remanentibus parietibus, non opus est noua consecratione, secus vbi fuit polluta. pollutio enim respicit totum corpus ecclesie, non quod altaria reconsecrentur, sed non possit celebrari in ipsis ante reconciliatorem: cum enim altare sit intra ecclesiam, participat de ipsa ecclesia. Vnde deferretur ei ad remouendum scandalum, & denotandum, quod tota ecclesia indiget, ut reconcilietur, quod fit per sanguinis effusionem ibidem factam, propter delictum, ex homicidio, etiam sine sanguinis effusione, & propter seminis emissionem, ut alibi est dictum. † 8
 De alio item contigit dubitari sæpius in ipsa visitatione. An altare sit consecratum non apparentibus signis consecrationis, neq. scripturis: licet multi dicant esse præsumendum, tamen reuera consecrandum est, de consecr. dist. 1. sollempnitates, & cap. ecclesie, sicuti in factis scriptimus pro ecclesia vna principali,

cipali, vbi altare maius nullum monstrabat signum consecrationis: nec suffragabatur magnitudo ecclesie, & ciuitatis quia non factum, non possunt ex hoc facere factum, consecratio consistit in facto, quod ut sit probatione opus est, argum. l. in bello. §. facta. ff. de captiu. † Consecrare autem altare non ad omnes spectat, sed ad episcopos tantum, quia id est respectu ordinis, non iurisdictionis, ideo committi non potest, nisi alteri episcopo, iuxta not. in c. aqua, de consecr. eccl. vel alt. & ibi Abb. & alij, tamquam de dependentibus ab ordine episcopali, quæ enim sunt ordinis, non nisi episcopo committuntur, & tex. eiusd. cap. aqua. est notabilis ad dictum verbum, ad cuius declarationem, & ornatum multa dicit Conaru. lib. 3. var. resolut. cap. 20. num. 3. Ioan. de selu. in sæpius citato trac. de benef. 1. part. q. 5. num. 151. licet capitulum, vel alius inferior possit requirere epi-

scopum similia suo ordini facere, cum sola autoritas iurisdictionis in loco desit. gl. per similem not. tex. de offic. ordin. cap. quod sedem, de quo meminit, ibidem Conar. num. 3. cum sine licentia ordinarij loci, aliter pontificalia extra suam iurisdictionem exercere non possit, etiam nec calices aut corporalia benedicere, sess. 6. Conc. Trident. de reform. c. 5. quem tex. poteris semper notare ad vnum continuu euenire visum, ad quod pauci aduertunt, & multi incurunt, quod in personas tantum eidem ordinario loci subiectas, a quo habita est licentia, ad quod dubium soluendum multas declarationes ponit, episcopus Vultur. lib. 4. cap. 21. de irregular. fol. 356. pro quo facit tex. ipsius Conc. licet ipse non alleget in propria materia, qua scribit, sess. 7. de reform. cap. 11. incip. facultates. vide vtrumq. text. &c. quando litteræ dimissorie clarius expriment potestatem.

DE REBUS IN ECCLESIA NECESSARIIS, & Benedictione Pontificali in eis adhibenda.

CAP. VIGESIMVM TERTIVM.

S V M M A R I V M.

- | | | |
|---|--|--|
| 1 | <p>TEMPLVM Dei, quod est Ecclesia ad cultum diuinum multa sunt necessaria. nu. cod. & num. 9.</p> | <p>Summa Martini Doctoris Nauarri commendatur. ibidem. Missales an debeant ab episcopo benedici, nu. eo.</p> |
| 2 | <p>Ornamenta ecclesiastica non debent a laicis contractari. Habitum religionis deferens an possit cogi religionem ingredi. nu. eo.</p> | <p>Bulla solita legi in die Cæne dñi debet retineri, & publicari in ecclesia. Calices cum patenis requiruntur in ecclesia.</p> |
| 3 | <p>Libri debent esse in ecclesia pro institutione sacerdotum, & qui.</p> | <p>Calices de qua materia esse debent. Calix in scriptura quid significat.</p> |

8. Sacerdos celebrans in calice ligneo deponitur.
Episcopus non potest dispensare celebrari in aliquo calice non consecrato. ibidem.
- 10 Pax quare detur in Missa, & in qua, & quid denotet.
- 11 Corporale ad quid supponitur calici, & de quo fit.
- 12 Candelabra in ecclesia quid significant.
- 13 Vestes mulierum non debent conuerti in vestes ecclesiarum.
- 14 Sacerdos celebrans sine indumentis necessarijs qualiter puniatur.
- 15 Stola facta de planeta benedicta, an debeat iterum benedici.
- 16 Cereus paschalis debet esse in ecclesia, & quare benedicatur.
- 17 Laici in ecclesia dum diuina celebrantur debent esse diuisi à clericis.
- 18 Silentium necessarium in ecclesia à quibus est seruandum.
- 19 Episcopus visitans, quæ circa altaria, & ornamenta ecclesiarum provide re debet. nu. 20.
- 21 Ingressus fidelibus in ecclesia qualis requiratur.
- 22 Pœna interdicti ecclesia timenda est, & an solita imponi.
- 23 Salus extra ecclesiam non est. Vbi multa.



Voniam grandis est materia de qua tractamus. ¶ Cum de templo Dei, quod est anima fidelis agatur. I. ad Cor. cap. 3. nescitis, quia templum Dei estis, & de domo Dei, id est templo, hoc est ecclesia. psal. 5. ego autem in multitudine misericordiarum tuarum introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo, ex antiquo institutum ipsa templa ornari, legitur apud Machab. lib. I. c. 4. postquam Iudas purgavit templum, edificauit altare nouum, fecit sanctum, & quæ intra domum erant, intrinsecus, & edem, & atria sanctificauit, & fecit vasa sancta noua, & intulit candelabrum, & paulo post, & appensa sunt vela, &c. ideo multa videnda restant pro ornatu ipsius templi Dei, qui loquens ad seruum suum Moysen Exod. c. 25. & cap. 26. iussit sibi fieri tabernaculum ornatum cortinis de bysso retorta hyacinthis, purpura, gemmis, tabulis, luminaribus, aromatibus in vnguen-

tum, quod idem de templo edificato, & ornato a Salomone. legimus. 2. lib. Para. c. 3. et 4. sic, & ecclesia Dei domus sua figurata per tabernaculum Moysis, & templum Salomonis. eod. ca. 26. Exod. in qua ipse Deus spiritu veritatis adoratur. Ioan. c. 4. ornata, & ampliata esse debet omnibus ad cultum diuinum facientibus. sint igitur in ea luminaria continua ante altare corporis Christi, & sic si alia est imago gloriose Virginis, aut alterius sancti, per cuius deuotionem Deus dignatus est ostendere miracula, cum decenti apparatu luminarium cere, & olei, vt frequens populi deuotio accrescat, & in sanctis suis glorificetur Deus, apud quem non est impossibile omne verbum. Luc. cap. I. ornamenta non desint, secundum tamen facultatem, & respondeant festiuitatibus anni, cum vestibis opportunis altare desuper cooperto, & loco sanctæ Eucharistiæ, ne pulueribus fedentur: cortinæ sint honestæ, ante altaria, manuergia pro-

manibus,

manibus tergendis, ne sacerdotes celebrantes cum pannis altaris mudent manus, quod & cauendum est, non enim ad hoc tobaleg altaris seruire debent. ¶ Ipse tamen vestes, ornamenta, & similia, quæ sua benedictione ab ipso episcopo sint munitæ, iuxta orationes, & præces inductas ab ecclesia, secundum librum Pontificalis, quæ non aliter ad ministerium diuinum admitti debent, non possunt a laicis contractari, cum iuris regula sit, ecclesiastica non posse esse apud laicos. IO. quæst. I. capit. decretum. cum cap. regenda. multo magis nec accommodari ad ludos prophanos exercendos. argum. cap. cum decorem. de vit. & honore cleric. (quod & ad ligna ipsius ecclesie in laicorum opera non admitti est ampliatur cap. ligna, cum seq. de consecr. dist. I.) laici enim vtentes vestibus religiosis in ludis inhonestis, & laruationibus, vel etiam eas lacerantes, dum clerici deferunt, grauiter sunt puniendi. Franc. Marc. quæst. 123. part. 2. fab. Monteleon. in sua pract. arbit. 4. part. nu. 960. cum seq. vnde dixit gl. in cap. mulieres per illum tex. 27. quæst. 1. quod deferens habitum alicuius religionis, ludo, aut fraude, vt forte maiores colligeret elemosynas, potest cogi religionem ipsam ingredi: sed alia gl. communiter recepta in c. tuarum de priuileg. hoc negat. puniatur tamen pena arbitraria. in verb. signatos, & hoc verum, & ratio tex. eiusd. 3. capit. mulieres differt a quæstione. ¶ Libri in super opportuni requiruntur pro Missis celebrandis, euangelis, epistolis, iuxta multitudinem clericorum, Antiphonaria, Responsorioria, homeliæ, baptisterium, ordinarium offi-

cij, psalterium, de quibus omnibus loquitur tex. 38. dist. cap. quæ ipsis. sed quo tempore legantur. Gul. in ration. lib. cap. 1. nume. 13. cum plur. seq. item. Biblia Sacra, si fieri potest, Alphon. Aluar. in suo Specul. cap. 58. post mediū, Concilium etiam Tridentinum. Sit omnino Catechismus nouus editus ex decreto Conc. Triden. iussu Pij Quinti Pont. Maxi. qui etiam vulgari idiomate circumfertur, aliquæ summæ ad Instructionem curatorum, circa sacramenta, & eorum administrationem in quæstionibus occurrentibus, maxime ad Sacramentum penitentiarum, in quibus ad modum laudo summam Man. Martini Azpilcueta Nauarri doctoris celeberrimi canonum, & in sacro penitentiarum officio in vrbe his proximis annis satis versari, & quam latine ordinatius conscripsit, eam enim utilissimam iudicamus, & frequenti calamo ab omnibus ventilatam, synodale episcoporum habeatur, vt videri possint prohibita, & licita, Missales sint de nouis correspondentes nouo officio, nec in alijs celebrari potest, a sequentibus ritum Roman. Curie, qui libri, etsi necessarii sint, non tamen benedicuntur ab episcopo, exceptis ipsis Missalibus, vt Abb. dicit in c. 1. nu. 3. de pignor. quam benedictionem nunquam in Pontificali legi. ¶ Sit transumptum bullæ solite, legi in die Cene Domini. Sanctis. D.N. D. Gregor. XIII. Pont. Max. cui attentè omnes studeant, vt eius tenor obseruetur, & nequis in casibus ibidem contentis se intromittat, vt in §. præcipimus est decretum, eaque bulla sæpius in anno publicetur per ordinarios locorum, ex præcepto eiusd. in fine. §. in super, vt processus.

K 2 & in

& in synodis, & congregationibus clericorum in qualibet ecclesia, etiã transumpto in sacrista affixo, eamque quilibet ad confessiones audiendas deputatus habeat. §. ceterum, vers. 28. reseruauit eorum casuum sibi Dominus Papa specialiter absolutione, ergo alijs non concessit. quando enim conditor legis excommunicationis relaxatione sibi non reseruauit, episcopis relinquere omnibus clarum est: cap. nuper. §. in secundo vero casu, de sent. excom. glo. in cap. ad Apostolicam, de sent. & re iudic. lib. 6. † Calices, patenae sint de auro, vel argento, non ex aere, vel auriscalco, ne prouocent ad uomitum ex rubigine, quae ibi contrahitur: de consecr. dist. 1. cap. calix. & cap. uasa. cū corporalibus integris, & congruis, quibus omnibus sit Pontificis consecratio, & benedictio addita, ut in Pontificali notatur, nec ipsa corporalia debent esse de serico. Christus enim dominus noster in syndone munda fuit sepultus, cap. ex consulto ead. dist. ex Mat. cap. ult. ideo munda, quia fuit innocens, & sine macula, de lino terreno, quia veram carnem mortalem, & passibilem assumpsit de corpore Gloriosae Virginis Mariae, de quo aliquid infra lib. 2. cap. 18. † Quod autem calices de hac materia fieri debeant habetur responsum Bonifacij in Concil. Trib. can. 18. quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur, nunc e contra, lignei sacerdotes aureis vruntur calicibus. Ideo potius de auro, & argento, ad denotandum thesauros sapientiae in altari (idest Christo) absconditos, & munditiam culpae, non autem de plumbo. Gul. disputat in ration. lib. 1. cap. 3. nume. 45. quia ipse est sapientia patris. 1.

ad Corin. cap. 1. Eccles. cap. 24. eamque promisit ecclesiae suae daturum. Luc. cap. 21. vers. 18. Conc. Trid. in princ. quod fuerit mundus omni culpa patet per doct. in 3. q. 1. ar. 15. quod assumpsit defectus nostros, qui sunt ex culpa, ut sitire, famescere, fatigari. Ioan. cap. 4. Iesus fatigatus ex itinere: sed eos qui sunt ex culpa, & ad culpam omnino, non assumpsit, nec decuit assumere: sed primos sic, naturales, non personales, dicunt ibidem Doct. & declarat Dom. Cardin. Aracel. de symbol. Apost. cap. 17. Item de auro, quia non licet ecclesiam Dei in paupertate esse, sed, ut dicit de ipsa psal. 44. Altitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate, consecrantur igitur ipsi calices, cum patenis per episcopum ex ratione adducta per eundem Gal. eod. lib. cap. 8. nume. 24. † Licet etiam calix in scriptura sacra significet passionem. Matth. cap. 20. potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum. Vnde Cassiodor. super psal. 115. calix dicitur passio, quia cum mensura bibitur. Nam fidelis Deus non permittit nos tentari supra id, quod possumus. Matth. c. 26. Luc. c. 22. Abba pater si possibile est, transfer a me hunc calicem: quid autem differat calix a Cypho. Petr. comest. in hist. scol. Euang. cap. 113. calix, cyphus, cum quo mensurate distribuitur potus bibentibus, ut calix ad litteram, cyphus, quo calidam sumimus potionem, & vere fuit calida potio, quam Dominus in ara Crucis pro nobis bibit. Vnde psal. 68. in persona ipsius: saluum me fac Domine, quonia intrauerunt aquae usque ad animam meam: sic, & quam sancti Martyres sustinuerunt. psalm. 78. effunderunt sanguinem

sanguinem ipsorum, tamquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat, qui sepeliret, & quibus ipse dixerat. Matt. cap. 20. calicem quidem meum bibetis, &c. Sed mihi vindictam, & ego retribuam eis, ad Roman. cap. 12. 8 † Et si presbyter in calice ligneo celebrare ausus fuerit, priuandus est, cap. fin. de celebr. Miss. idem si ex vitreo, glo. in eod. cap. de consec. dist. 1. cap. ut calix, (immo, & in istis aureis aduertendum plurimum in forma, quae eos faciunt moderni in pede amouibili, cum visum sit sanguinem distillare, ideo cauendum est: quia solet frequentius scandalum oriri, sicut vni euenit, qui dum consecrasset, & sanguis per pedem calicis discurrisset sic, voluit exclamare miraculum, nisi astantes aduertissent.) Idem si in non consecrato: nec episcopus potest dispensare celebrari in calice non consecrato. Flor. in 3. titu. 13. cap. 6 §. 5. post vers. item not. quod Missa. † Sit Crux, quam omnis ecclesia curata habere debet, & etiã duplicatam, si vires ecclesiae sufficiunt, ut in curatis portetur pro defunctis: sit turribulum cum naucula pro thure reponendo: pax etiam danda populo, sit argentea, vel lignea depicta, ad hoc ne detur cum patena, cum qua tangitur dominicum corpus: sacerdos autem eam osculatur, & cum ea se signat, ex mysterio, quod declarat Gul. in ration. lib. 4. cap. 50. nume. 4. eamque aliquando ascondit, cap. 30. nume. 29. cum sequen. sed in Missa sollempni celebrante sacerdote cum assistentibus, pacem primum accipit diaconus a sacerdote. † Datur autem ipsa pax in Missa ex eo, quod Christus pacem dedit humano generi. Vnde Angli in-

felici eius natiuitate concinerunt, & in terra pax hominibus bonae voluntatis, Luc. cap. 2. & a prophetis dicitur princeps pacis. Isai. 9. psal. 72. 2. Cor. 2. Thess. 3. & omnes filij ecclesiae pacem habere debemus. Gul. lib. 4. cap. 53. nume. 1. cum sequen. vbi quare non detur in Missa pro defunctis, & §. lib. 7. cap. 35. nume. 30. Nicol. Plou. de sacr. Miss. par. 5. in fine, & datur ante communionem, post tamen consecrationem, cap. pacem, de consecr. distinct. 2. vbi gloss. adducit rationem, quare non detur inter monachos, quia sunt mortui mundo. Archid. etiam in eodem cap. assignat triplicem rationem, quare in Missa detur pax. Primo quia fideles post Christi mortem, & post resurrectionem gratulabantur se promeruisse pacem, & concordiam Angelorum, cuius est signum osculum, quod in scriptura sacra significat vnionem, charitatem, pacem, & reuerentiam Gulielm. eodem cap. 53. nume. 10. ideo cum excommunicatis prohibemur communicare osculo, cap. fin. 11. quaestio. 3. & Iesus cum vidisset Iudam velle mutare naturam osculi, dixit. Amice osculo filium hominis tradis, & tamen ex magna sui bonitate non negauit. Luc. cap. 22. Secundo cum sint filij Dei patris, & matris ecclesiae, fratres sunt in Christo, ideo sunt reficiendi vno pane, & ditandi communi hereditate, quae similiter notatur per osculum. Tertio quia per osculum caro carni, & spiritus spiritui coniungitur, & nos qui carnis propagine de Adamo descendentes coniungimur, & charitatis vinculo connectimur, & ad illud, qui non vult pacem, habeat maledictionem, pax huic domui, si

non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos: Matth. cap. 10. ipsam tamen pacem nō permittat episcopus a subdiacono in Missa sollempni ministrante dari laicis, vel a diacono, assistentibus amobus, sed ab alio clerico super pelliceo induro. † Et cum calici supponatur corporale, significat ecclesiam, quæ Christi passionē imitari non desinit, quia sicut corporale multo labore cādi datur, ita, & ecclesia multo labore Christo conformatur, & denotat ipsam synododem, qua corpus Christi fuit in volutum c. consulto omnium de consec. dist. 1. fit enim corporale de lino, ex quō sicut linum multis tansionibus ad debitum candorem deducitur, sic ecclesia per illud significata (quæ per corpus Christi intelligitur) multis passionibus, & præssuris ad candorem vitæ æternæ perducitur. similiter, & corpus Christi per illud significatum per multas tribulationes venit in gloriam. Luc. cap. fin. non ne oportuit pati Christū, & ita intrare in gloriam suā: vnde videndum est, quōd sint corporalia cum pallis, & ea munda, & nitida, benedicantur ab episcopo iuxta ritum Pontificalis, nec amplius a feminis, etiam monialibus sacratis attingantur cap. sacratas. 22. dist. Gul. in ration. 12 lib. 5. cap. 29. num. 7. † Candelabra item requiruntur, & quōd clerici ipsis vtantur. vt dicit ipse Gul. lib. 1. cap. 3. num. 27. quōd duo candelabra posita in altari erant ad significandum gaudium duorum populorum letantium de Natiuitate Christi. Ioann. de Selu. de benefi. 1. part. quæst. 5. num. 76. immo Dominus præcepit fieri candelabrum ductile ex auro purissimo. Exo. cap. 25. 3. Reg. cap. 8. ead. quæst.

nu. 58. Bernard. in sent. de hoc nomine: q̄ candelabra in scripturis reperiuntur, legalis obscuritas, quæ spherulas habet, & lilia, Prophetalis subtilitas habet duas oliuas in cacumine suo, & euangelica veritas, habēs in medio sui similem filio homini. in quo visitās debet prouidere fieri in ecclesia, et in vnaquaq. sui cappella, & lignea, & ex auriscalco, & pro altaribus, et pro eleuatione sacramenti corporis Christi, secundū decentiam, & necessitatem ecclesiæ. † Omniaq. debent esse prout tanto sacrificio Missæ conuenire digna sunt. vnde dom. Florent. in sum. 3. par. tit. 13. c. 6. §. 5. circa med. vbi tractat de vestibus, & ornamentis aliis ecclesiasticis benedicendis, inuehitur contra eos, qui de vestibus mulierum prophanatis faciūt planetas, & alia paramenta quæ est male factum, & fuit dictū Ioā. de Fano. quē refert, & sequitur Archi. de conse. dist. 1. c. ad nuptiarū. in fine. & reformanda est consuetudo, quæ hoc dictum abrogauit, nā si ad multa pro seruitio ecclesiarum possunt accommodari, non tamē ad altaria, & vestes sacerdotis pro Missa celebranda debent permitti. ex multis, quæ prophanē potuerunt interuenire. † Fitq. semper diligens inquisitio, si sacerdos celebret cum debitis indumentis, & benedictis, alias grauissime peccat dicit Arch. ead. dist. c. concedimus, & nos addimus, si sciēter celebraret sine requisitis indumentis est depositione dignus. cū in Conc. Remensi c. 4. statutum fuerit nullū presbiterum absq. amittu, alba, stola fauone, manipulo, & casula vllatenus præsumere celebrare, cum dicatur temere facere, exercens scienter actum a iure prohibitum. arg. c. per venerabilē. §. videbatur: qui fil. sin legit.

legit. quamuis arbitrio iudicis puniendum relinquit Bern. Diaz in sua practim. c. 33. ex mente Archi. in c. ecclesiastica. 23. dist. † Stola ponitur in modum crucis, vt sacerdos portet crucem pænitentiae in corde, vel in corpore, & potest significare funes, quibus Christus a Indēis fuit ligatus, licet episcopi non ponant in modum crucis, vt Bern. ex Gul. alleg. c. 33. memor est. quod hodie per Rubricas noui Missalis innouatum est: Sed vtrū stola facta de planera benedicta. debeat iterum benedici, q̄ sic Archid. de cons. dist. 1. c. vestimenta quia ad ipsam est data particularis benedictio, & est mutata forma, quæ dabat esse rei. vt sentit Alber. in verb. consecratio. 5. † Similiter episcopus videat, si ecclesia habet suum cæreum paschalem debito tempore seruientem, & q̄ sit is benedictus. cuius benedictionis causa exprimitur in c. 7. Conc. Tolet. quarti. Per hæc verba. lucerna, & cæreus in vigilia sanctæ Resurrectionis propter gloriosum noctis ipsius Sacramentum sollempniter benedicantur, & sacræ Resurrectionis Christi mysterium, quod tempore huius noctis votiū aduenit, benedictionem sanctificati luminis accipiamus, & supra columnam illuminatus, quid autem significat, & cur benedicta a diacono, & quid in eo granathuris denotent, & ignis antiquus extinctus, & nouus de petra excussus. declarat Gul. in ration. lib. 6. c. 8. Alph. de Castr. contr. hæret. lib. 6. in fine. & in cuius benedictione piissima verba ponuntur a sancta ecclesia, vt omnes ad deuotionem, & charitatem accendatur. † Nec laici simul cum clericis in ecclesia dū celebrantur stare debent, sed diuisim cum deuotione, & reuerē-

tia & est tex. in cap. 1. de celebrat. Miss. vbi feminae, & laici quicumq. prohibentur inter clericos stare, vel sedere secus altare, quā sacra mysteria fiunt: licet ad orādum & communicandū pateat sancta sanctorum feminis, & laicis, et quidem hic abusus remouendus est, videmus enim laicos, sic sacerdoti celebranti adherere, vt impedimento sint, nam si ex multis, quæ occurrunt, vt sacerdotes aliquando supplere habeant, vel propter, formam, aut materiam omissam, si laici tam prope adsunt, qui nesciunt ad quem finem, scandalū patientur, quia facilis est eorum mens ad scandalum, & ad murmur. † Ipsi tamen sacerdotes in ecclesia silere non debent, sed debēt cantare laudes Deo, silentium vero tenendum est a laicis, præsertim feminis, contra quas est præceptum Apostoli 1. ad Cor. 4. mulieres in ecclesia sileant (quod & de prædicatione multi intelligunt) per aliud. 1. ad Tim. 2. mulier in silentio discat cū omnis subiectione. idque de vanis, & prophanis colloquiis prohibuit canon. Concil. Trid. sess. 22. in decreto. de obseru. & enit. in cel. Miss. §. ab ecclesiis, & est optimus tex. 5. quæst. 4. cap. in loco, unde frequentius Prælati monent, etiam sub pœna silentium ab omnibus teneri, vt clerici celebrantes diuina, non abstrahantur. quod & obseruandum est. idque etiam obseruatum a lege ciuili, vt præcedat monitio, cum silentium indicitur, rex. est qui continuo practatur. in §. si quis autem nō implens. cum sua glos. in auct. de hæred. & falcid. & de silentio feminarum dicit Aristotel. 1. Polit. quōd id ornatum mulierem, silentii amicus appropinquat Deo, legitur de religioso. & latenti-

19 ter colloquens Deo illuminatur. † In his igitur prouidere debet episcopus, vt in omnibus cultus diuinus augeatur omnia nitide mudentur ad partem, iuxta piscinam seu sacrarium, vel prope altare, aut in alio honesto loco, nec a laicis tangi, & contractari permittat, sicut multi faciunt, qui corporalia, & calicis panniculos a mulieribus purificari faciunt, antequam in sacratio mundauerint. contra tex. in cap. non oportet. cum duob. seq. 23. dist. & vitrea fenestrarum ipsius ecclesie debent esse integrae, non fractae, ne celebrantes diuina, maxime nocturnum, eo tempore, & ventis, & aquis opprimantur, ex quo alij terreantur ad ecclesiam debitis horis accedere pro officio celebrando iuxta laudabilem ecclesie consuetudinem. † Et circa paramenta viso si ad sunt omnia necessaria vt supra est dictum, sacristae ipsis non vtantur pro orandis sedibus, muris, cappellis, sed tantummodo ad usum destinatum, conseruentur; fortius ne ad vsus prophanos, sed considerent quod Baldassar filius Nabuchodonosor ex prophanatione vestimentorum, & vasorum templi Dei mortem assequutus est. Dan. 5. cap. de consecr. dist. 1. cap. vestimenta. c. sancta. & vide 26. quaest. 5. cap. si quis episcopus. quod deponatur omni gradu. immo committit sacrilegium S. Thom. 2. 2. quaest. 99. ar. 3. vers. dicendum & quia ad laruas, & fabulas, & spectacula multi ausi fuerunt, etiam per vim vti, necessarium fuit sententiam excommunicationis lae sententiae apponere. † Fideles omnes moneantur ipsius ecclesie sanctitatem, quia terribilis locus, vbi Deo sacrificatur. Genes. capit. 18. Exod.

capit. 3. Vnde cum maxima reuerentia, & deuotione ingressus ipsorum ad ipsam esse debet, vt genuflectant, non stet ante fores, non capite cooperto, nec sedeant, cum standum est, & ad Euangeliolum. de celeb. Miss. c. Sane. de consecra. dist. 1. c. Apostolica. humilis enim & deuotus debet esse ingressus ad ecclesiam, quia si humiliter ingredimur, & manemus coram domino temporalis, fortius coram Domino dominorum, & Regum Rege. de immun. eccl. lib. 6. cap. decet domum Dei argumen. cap. vergentis. vers. cum enim de heret. ipsius enim est terra, & plenitudo eius. orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. psal. 11. inde Pius Quintus Ponti. Maxi. in sua consti. cum primum. §. vt igitur. 1566. ann. 1. contra deambulantes per ecclesiam sanxit, innouando Constitutionem Gregorij Decimi, eod. capit. decet. Vt ad ecclesias sit humilis, & deuotus ingressus, quieta conuersatio, deuotis orationibus insistant, & omnes genibus flexis sanctissimum sacramentum adorent: ad nomen Iesu Christi Domini nostri, cum exhibitione reuerentiae caput inclinent; nullus in dictis ecclesiis seditionem faciat, tumultum excitet, clamores moueat, impetumve committat, cessent vana, secula, & prophana colloquia, risus immoderati, & strepitus omnes iudiciorum, & alia quaecumque, quae diuinum officium perturbare possunt, nullus intra ecclesiam deambulare audeat, siue praesumat dum celebrantur sacra Missarum mysteria, & alia diuina officia: contrafacientes praeter acrimoniam diuinam ultionis, puniendos pena arbitrario ordinatiorum imponenda. † Malis

lis autem christianis prohibendus est ecclesiae ingressus, de his, qui publice mali sunt, argum. cap. nolite recedere. 11. quaestio. 3. Vnde haec poena ingressus timenda est, tamquam prohibitiua accedere ad communem matrem, quae est ecclesia. sess. 18. Concil. Trid. §. quoniam vero, & hanc poenam saepe sacri canones imponunt, sessio. 6. eius. Concil. de reformat. cap. 1. §. crescente vero, de senten. excomm. cap. sacro. sylv. interdictum quarto, in fine, & prohibitus, ingrediendo mortaliter peccat. eodem verb. 6. de quo alio diximus, festinemus ergo omnes in illam requiem ad Hebr. 4. & manere in ipsa vnitate sanctae ecclesiae, eique incorporari fidelis quilibet desiderare debet. † Nam extra ecclesiam nulli datur salus, Non potest habere Deum patrem, qui vniuersalis ecclesiae non tenet vnitatem, cap. alienus. 24. quaestio. 1. cum ex ipsa sola veritas inspiciatur, ead. quaest. cap. quia ex sola, & Beda super Matth. quicumque ab vnitate fidei, vel societatis Petri Apostoli quolibet modo semetipsum segregauerint, tales nunc, nec vinculis peccatorum absolui, nec ianuam possunt regni caelestis introire, ead. quaest. capit. quicumque: Ecclesia nempe est columna, & firmamentum veritatis. sess. 13. Concil. Triden. de sanc. Euchar. sac. cap. 1. in princ. (est namque maxima haeresis ab ecclesia detestata, quod quilibet posset saluari in sua lege, vel secta. Alber. de haeret. q. 22. num. 40. Aluar. Pelag. lib. 1. cap. 23. quia Christus non est diuinus 2. ad Cor. cap. 6.) neque ecclesia esse potest, vbi scisma est, cap. pudenda. 24. prima Dom. meus, dom. Cardin. Albanus de pot. Pap. 2. part.

nume. 57. pulchre do. Card. de Turr. Crem. in sua sum. eccl. lib. 1. cap. 21. nec extra eam sanctitatis species esse potest, domin. Cardin. Aracel. de symbol. Apostol. cap. 36. Flor. in prima, titul. 6. cap. 2. §. 5. vers. de quarta. Vna est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur, est definitio Conc. generalis sub Innocen. III. cap. primo. §. vna uero, de summ. Trinit. quia homo absq. diuina gratia per Iesum Christum, non iustificatur suis operibus, quae vel per humanae naturae, vel per legis doctrinam fiant, ex determinatione sanctae ecclesiae in Conc. Tri. sess. 6. de iustif. can. 1. in qua sanctae ecclesiae vnitate suffulti gratia omnipotentis Deinos viuimus, & ipso adiuuante, qui ad se confugiens non deserit, semper durabimus, quod concedat pius, & misericors dominus noster Iesus Christus, omnium gratiarum fons, & auctor. sess. 21. praefati Conc. Trid. de com. sub vtraque spet. can. 3. & qui dilectam animam suam in nostrae salutis precium possit, & carnem suam nobis dedit ad manducandum, & c. 8. §. demum auc. eod. tit. vna est sancta ecclesia, & ea quidem non foris, sed intus, & sicut extra arcam Noe omnes mortui fuerunt, sic extra ecclesiam nullus saluatur, inde Bern. super cantic. sermone 37. in princ. sine timore, & amore Dei salus non potest: absit in aliquo gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi, 2. ad Cor. 11. absit in aliquo quoque fiducia nostrae collocare, quam in hac, quae salus, & nostra redemptio est. do. Card. Hof. de fid. & symbol. cap. 11. his debet populus ab episcopo instrui, ut omnes in vna ecclesia vnanimes sint, agentes gratias

gratias Deo de salute : sicut legimus de maioribus nostris, quod multitudi- ni credentium erat cor vnū, & anima vna. Actuum Apostolorum, cap. 4. &

in epistola. 4. Diui Clementis, cuius di- cta referuntur. 12. q. 1. in c. dilectissi- mis. Item Domi. Cardin. Hosius, in sua Paronesi. fol. 766. &c.

DE OBLATIONIBUS ECCLESIASTICIS, & earum Inquisitione.

CAP. VIGESIMVMQVARTVM.

S V M M A R I V M.

- | | |
|--|---|
| <p>1 OBLATIO quid sit, & vnde originem habuit. Et quod est duplex. nu. 2.</p> <p>3 Oblationes faciendæ sunt in Ecclesia. Et an de præcepto. nu. 4.</p> <p>5 Oblationes ex quattuor possunt debcri.</p> <p>6 Sacerdos quando possit petere obla- tiones.</p> <p>7 Laici non debent sibi vsurpare oblatio- nes Ecclesiarum.</p> | <p>8 Innocentij opinio discutitur.</p> <p>9 Interdictum recuperandæ possessionis a quo debet intentari.</p> <p>10 Oblationes quorum non accipiantur.</p> <p>11 Episcopus quando vendicat sibi obla- tiones.</p> <p>12 Oblationes factæ imagini existenti in muro cuius erunt.</p> <p>13 Episcopus quas oblationes persuadent Christianis.</p> |
|--|---|

SAEPIVS in visitatione ip- sius cathedralis ecclesiæ, & aliarum, quæstiones occur- runt de oblationibus ecclesiasticis, etiã cum laicis, forsan prætentibus, vel saltem se intromittere volentibus, im- mo inter ipsum episcopum, & sacerdo- tes ecclesiæ, ideo aliqua de ipsis breui- bus verbis dicenda sunt. † Ad quod inquit dom. Card. Hosius scribens cõ- tra Phil. Mel. de imped. matr. cap. 56. laicos habere suas oblationes, quas ad altare offerunt, sequentes præceptum domini, Exod. cap. 24. non appare- bis in conspectu meo vacuus: ex usu antiquissimo, & dicitur oblatio actus exterior religionis, cum offeratur Deo

aliquid in recognitionem supremi do- minij, & ad significandum sacrificiũ, quo anima fidelis se ipsam offert Deo. Viguer. de virtu. iust. uers. 13. dicun- turq. oblationes, quæcũq. de propriis, & licitis rebus ecclesiæ a fidelibus offe- runtur, cap. causa Carpenfis, de verb. sign. & est nomen extensiuum ad om- nes res S. Tho. 2. 2. quæst. 86. ab Abel Iusto, qui obtulit Deo de primogeni- tis gregis sui, & de apibus eorũ. Gen. c. 4. sic etiam Noe egressus de Archa obtulit holocausta super altare, eod. libr. cap. 8. meminit etiam Petr. Rebuf. de decim. q. 1. num. 23. & scribunt ple- nissime Marian. Soccin. Troyl. Malu. Andr. Barbat. in pecul. trac. de oblat.

† Et

2 † Et licet Rebuffus ead. q. num. 27. tres ponat oblationum species, tamen ad propositum dicimus, quod est duplex ob- latio, spiritualis, & temporalis. Spiri- tualis cum offertur Deo patri Corpus Christi, & sanguis eius, de qua oblatio- ne tractamus infra, cum de sacramẽto Eucharistiæ scribimus, de cuius spiri- tualis oblationis fructibus, multa Vene- rabilis Beda in sua Anglicana historia, lib. 4. & cap. 22. Temporalis autem, de qua nunc loquimur, ex rebus præ- dictis, vt de Abel, Noe, legitur, quæ est triplex secundum distinctionẽ Reb. prima si donatur ecclesiæ, vel ipsi Deo, aliquid a Christiano inter viuos dicta, dum cogitat de remissione suorũ pec- catorũ, & vt reddat aliquas gratias ipsi Deo de beneficiis acceptis, & in hoc ca- su diligens debet esse scrutatio episco- pi, vt videat, quæ sunt donata, si au- rea, & argentea vota, quod conseruen- tur, & adnotentur, nec alienentur in- consulto Romano Pontifice. nisi enim diligentia adhibeatur, facilis datur adi- tus remouendi, & occultandi, maxime vbi cõstituuntur cappellani per Abba- tes, & Rectores, qui solent ignorantibus Abbatibus, & Rectoribus occul- tare, & vsurpare, (quod nos ordinavi- mus in Ecclesia Rauellensi, in visitatio- ne vna ecclesiæ sancti Triphonis, quæ subest ordinario iure ecclesiæ cathe- drali Rauellensi, quo est cõcurfus mul- tus, & deuotus populorum multa of- ferentium quod enim statuimus fuit respectu cappellani existẽtis, non intui- tu Abbatis, & Rectoris absentis. scie- bamus enim quanta sua prudentia, & in his vigilantia mētis, & quàm ardeat zelo cultus diuini. is enim est doctissi- mus Abbas Marius de Curte theolo-

gus primarius, & concionator, & cui Deus ex visu exteriorum oculorũ am- misso, quasi in tenera ætate, multa su- perabundauit dona. sic de alio Dydi- mo legimus, in histor. tripart. lib. 8. c. 8. qui ignorans adhuc primas litteras oculis orbatus, Deo docente in tantã scientiarum diuinarum, & humanarũ eruditionẽ venit vt doctor primarius scholæ ecclesiasticæ extiteret, qui & a Beato Antonio consolatus est mirabi- liter super orbitate, quem se vidisse, & audisse testatur Ruffinus antiquus scri- ptor ecclesiæ in histor. eccle. lib. 11. c. 7. habet enim ipse modernus Abbas cui se assimilare, magno suo parenti Ioan- ni Andree de Curte Præsidenti Regij Concilij Neapolitani, qui dum vixit, fuit quidem ecclesiæ, & cuius mēri- ta cognouit Philippus Rex catholicus, considerans virtutes paternas frequen- tius in filios emanare, assumpsit exin- de in eodem Concilio alium filium cõ- siliarium Dominum Franciscũ de Cur- te iuuenem admodum diligentissimũ, quibus fratribus nos plurimum debe- mus, sicuti, & Patri dum vixit debe- bamus, modo ad propositum si fue- rint vestes, paramenta, ad usum ipsius ecclesiæ destinentur, si pecunia in esse, vel annua, videatur donantis intentio, & declaratio, alias pro ipsa ecclesia ad- iuuanda reueruetur, quæ omnia maxi- me oblata de argento, & auro in sin- gulis visitationibus recognoscantur, & reuideantur: secunda species oblatio- nis, quæ fit a Christianis dicitur cau- sa mortis, aliter legatum pium, vel etiã legatum pro anima, quod similiter di- scutiendum est, & diligenter exami- nandum, inde omittimus pro nunc quia infra in aliis libris plenius dice- mus,

mus, cum delegatis piis recognoscendis tractabitur. Tertia species magis ad usum est, quā solent fideles ad Missam facere pro posse suę facultatis, & ad libitum de modo, de qua Deus recipit, & considerat plus voluntatem offerentis quā oblatum. 14. quæst. 5. c. scriptum est. testis est vidua illa pauperula a domino nostro Iesu Christo laudata, propter duo minuta ærea Mis-
 3 sa in gazophilacium. Luc. cap. 21. † De qua specie in inuenitur rescriptum Fabiani Papę ad Hilarium episcopum: oblationes faciendę sunt in ecclesia diebus dominicis, & festiuis de cons. dist. 1. cap. omnis christianus, ex causis antea dictis, & ibi glo. uidetur innuere esse præceptum, dum stante necessitate dicit posse prouideri per subtractionem sacramentorum, ad hoc ut fideles citius inducantur ad oblationes, quæ Deo pro usu, & commoditate suorum ministrorum offerentur, ipsi enim orāt pro populo. Vnde Chris. in acti. Apo. Home. 18. ad pacem agricolarum offerre oblationes est vile, quia venerabilis presbyter erit postea, & ad securitatem agri conducet, præces illic perpetuę propter te. laudes, & sinaxes propter te. oblatio per singulos dies dominicos, & quamuis tex. eiusdem cap. omnis christianus per auctoritatem
 4 scripturę Exodi aperte loquatur. † Tamen consuetudine communiter est receptum, neminem talibus diebus esse obligatum de præcepto offerre, ut aliter peccet. cōtra dictum. gl. Abb. & ceteri in rubr. de paroch. Theologi omnes in sum. in hoc verb. Ferdin. Paez in reper. cap. Missas num. 143. vsq. ad finem de consecr. dist. 1. in priori parte. Si tamen in ipsa cathedrali ecclesia

uel etiam in alia esset antiqua consuetudo offerendi, eam, ut laudabilem faciat episcopus obseruari iuxta præceptum Innoc. III. in Conc. gener. de symon. cap. ad Apostolicę. de qua consuetudine item per decem annos accepta dicit vnum verbum Marti. Nau. qui conatus est omnia ad communem utilitatem tangere in suo Man. reformato. c. 13. num. 19. ex quo dicit vnus doctor modernus, quod Senenses non possunt tollere per statutum oblationem solitam fieri in assumptione Beatę Marię. Abb. in cap. abolendę de sepult. ideo quod per antiquitatem solitum est. immutari minime debet. arg. l. minime. ff. de leg. † Possunt tamen generaliter esse in obligatione, quod considerari debet ab episcopo visitante. ex quatuor causis. secundum S. Thom. ead. quæst. 1. cum ratione census, vel superioritatis id statutum est certis diebus comparere, & offerre, de quo maxima est controuersia, & diu agitata inter do. Archiep. Neap. & presbyteros Turris octau. seu simpliciter offerre, vel ratione rei, quæ ab ecclesia tenetur, ut in omnibus fere ecclesiis cathedralibus videmus. Secundo stante obligatione testamentaria, ut de secunda specie oblationis patet, & est tex. in c. qui oblationes. 13. quæst. 2. qui oblationes defunctorum retinēt, & ecclesiis tradere demorantur, ut infideles ab ecclesia sunt eiiciendi. cum duob. cap. seq. Tertio stante consuetudine antiqua, ut paulo superius est dictum. arg. tex. cum gl. C. de sacr. sanct. eccle. l. priuilegia. Quarto si necessitas in ministris ecclesię ad sit, etiam in episcopo, qui est primus parochus totius diocesis. cap. 1. de paroch. † Si enim sacerdos non habet ex ecclesia vnde possit viuere

fit viuere, non per subtractionem Sacramentorum, ut dicit gloss. in cap. omnis christianus, quia diceretur grauis iactura, citato cap. ad Apostol. sed per mediū superioris, qui cogat parochianos ad subueniendum. Fel. in cap. veniens. num. 3. de testib. nam cum se impediatur in spiritualibus, congruum, & rationi conuenit, quod habeat temporalia. cap. prim. de eccles. edif. Couarr. lib. 1. var. resolut. cap. 17. nu. 2. vers. ceterum. Idq. iure nouissimo receptum est posse populum compelli ministrare necessaria pro vita sacerdotis. fefs. 21. Conc. Trid. de refor. c. 4. §. illis autem.
 7 † Sed diligenter est prouidendum ab episcopo, ne ipsę oblationes aliquo prætextu occupentur a laicis, etiam per potestatem secularem. Quicumq. (dicit Paschalis Papa in cap. causa. de verb. signi.) eas per potestatem secularem obtinet, proculdubio contra Deum, & sanctorum Patrum nititur sanctiones: quinimo, & qui accipit, & qui tradit, raptor, & sacrilegus iudicatur, & glossa addit tertium Iudę furi comparari, & ponitur. 10. quæst. 1. cap. sanctorum. & cap. hanc consuetudinem, & hodie si laici usurpare ausi fuerint, anathematis vinculo innodati sunt, nec possunt absolui nisi plenissima facta restitutione, & a Summo Pontifice absolutionem habuerint iuxta decretum Conci. Trid. fefs. 22. de reformat. cap. 11. nec lites ortę, coram laico debent tractari, sed coram ecclesiastico, cum sint ipsa negocia mere spiritualia. † Neq. obstat opinio Innoc. in c. cum dilectus de elect. (ut dicit do. Petr. 2. part. cap. 7.) vbi vult quoties laici agunt de restitutione spiritualium, causa non sit mere spiritualis, & ex ipse posset in foro seculari tra-

ctari, quia debet intelligi, quando aliquod immineret periculum, vel è contra, quando laicus est spoliator, & tractet se manuteneri: cum Principes difficiliter consentiat laicos coram ecclesiastico conueniri, quod est absurdum in his causis. secus si clericus prætenditur spoliator. cap. 2. de Iudic. & sic procedat opinio Innoc. quem omnes sequuntur, nec tamen est communis, ut nouissime disputat Menochius in tract. de recuper. poss. remed. 15. nu. 221. cum seq. neque in super possunt pretendere possessionem, ex quo obstat ius. ex dictis per Azon. in sum. de acqui. pos. Qui enim vult intentare interdictum recuperandę possessionis. † Requiritur quod pones ipsum possit esse vera possessio. de offic. leg. cap. consultationibus, de restit. spoliat. cap. in litteris. & per Menoch. in eod. tract. & hæc est veritas, etiam quod staret consuetudo, quæ non tenet. dicto. c. sanctorum. 10. quæst. 1. Petr. Rebuff. de decim. quæst. 1. nu. 26. & melius nu. 28. contra Deci. conf. 148. qui innuebat contrarium, de oratorijs priuatis, immo, quod est fortius, episcopus non potest consentire, ut laicus habeat dimidiam partem oblationum. cap. si quis basilicam. de consecr. dist. 1. Rebuff. not. eod. nu. 28. & tex. memorati Conc. Trid. cap. 11. fefs. 22. dicit quascumq. obventiones, qui tex est notandus, & practicabilis, & ut confessionibus deputati non ignorent ipsum ad hoc, ut penitentes instruere valeant, & pro absolutione ad Papam mittere, cum sit excommunicatio referuata. obligantur, tamen ipsi ecclesiastici accipientes oblationes, facere orationes, obsecrationes, postulationes, & gratiarum actiones, pro vniuersis christianis,

nis, offerentibus presertim. Rogante enim sacerdote pro populo, propitius erit ei dominus. Leni. cap. 4. & rogabit pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. eod. c. Sed circa hoc est attendendum, ut declaret episcopus ipsis sacerdotibus, non omnium oblationes esse accipiendas, quia multorum rejicit ecclesia, tamquam extra ipsam existentium, in detestationem criminis eorum. ut de hæreticis, Iudeis, excōmunicatis. dom. Florent. in 3. tit. 12. cap. 11. vers. & nota. sic etiam & de oppressoribus pauperum. ibid. per cap. oblationes. 90. dist. de raptoribus probatur de raptor. cap. super eo. & de usurariis c. quia in omnibus. ipso tit. oblationes iniquorum non respicit Deus, sicut ad munera Cayn non respexit Genes. ca. 4. quod enim ex scelere offertur in sacrificio Dei, ipsius iracundiam non placat, sed irritat 1. quæstio. 1. cap. non est. Rebuff. ead. quæst. 1. nu. 31. remittens se ad Marian. Socci. in suo tract. dom. Card. Hosius citato cap. 56. adducens affines atrocium criminum, vide aliqua per Abb. in cap. ex transmissa, de decim. & in c. cum voluntate de sent. 11 excom. † Ipse tamen episcopus oblationes factas in ecclesia cathedrali sibi uendicat, vel in alia ibidem celebrando, ea occasione factas. Flor. ubi supra ex mente Host. Rebuff. num. 27. per ipsum conuertendas in reparationem ecclesiar, si egeat. nu. 30. ubi adducit decretalem Alex. Tertii, super rub. de decim. quæ decidit quæstionem, & in parochiali ecclesia sint curati, rectorisq. seruata canonica portione episcopo. 10. quæst. 1. c. sacerdote cum iure cō-

muni habeat ipse episcopus quartam partem omnium oblationum obuentionum infra fines sue diocesis, quæ dicitur ipsius parochia. de offic. ordin. cap. conquerente. not. Boer. post canonistas in gl. ad tract. de author. magn. Conc. & Couar. in cap. officij. nu. 1. de testā. & dico latius in compendio de turibus episcopalis. † Hinc succedit illa vulgaris quæstio, quæ multoties accidit. Cuius erunt oblationes factæ imagini depictæ in pariete alicuius priuari, per quam dominus dignatus est facere miracula, & determinatur esse illius ecclesie parochialis, intra cuius fines est ipsa domus priuari, de testam. cap. requisisti. Abb. in cap. pastoralis de his, quæ fiunt a Prælat. Fel. in cap. dilectus ubi multa dicit, de offic. ordin. nec episcopus potest concedere domino domus, ubi est imago. Abb. in c. quamuis eod. tit. Rebuff. ead. quæst. 1. nu. 29. quod est singulare dictum, idem si sit cappella priuata, quod cedat parochie Abb. in cap. ex transmissa de decim. & notatur ad plures similes quæstiones, & Abb. vide in cap. cum conligat. nu. 8. eod. tit. † Idq. pro complemento moueat episcopus cunctos fideles teneri ad primam oblationem, scilicet offerre se Deo, ipsumq. laudare, & hæc oblatio secundum Beat. Bern. in sentent. triformis esse dicitur affectuosa, ut mens concordet uoci, fructuosa, ut edificationem pariat intuenti, gratiosa, ut placeat conditori, qui gratis dedit, & in ipsa ostendamus constantiam virilem, continentiam carnis, & conscientiam humilem. Idem serm. 3. de puriss. Virg. in fine.

DE SEPULTURIS ECCLESIASTICIS,

& quibus ecclesiastica sepultura denegetur.

CAP. VIGESIMVMQVINTVM.

S V M M A R I V M.

- 1 **S**epultura curam habere laudabile est.
- 2 **S**epultura ecclesiastica quid denotet, & quare tradatur. nume. 3.
- 4 **P**ena e carcere ecclesiastica sepultura.
- 5 **S**epultura ex quibus dicitur prodesse defunctis.
- 6 **E**xequiarum pompa an sit laudabilis.
- 7 **S**epultura electio est libera.
- 8 **S**epelli etiam desideratur apud Religiosos.
- 9 **S**epultura an impediatur per interdictum.
- 10 **S**epulturam vendere simonia est.
- 11 **S**epultura quibus deneganda sit.
- 12 **C**lerici ubi sepelliendi sunt. Vbi de monachis, rectoribus, & alijs.
- 13 **S**epellientes hereticos, & excommunicatos qua pena teneantur.
- 14 **E**cclēsiā non debet defraudari quarta funeralium solita solui.

Ostquam laudabili cōsuetudine fuit a maioribus nostris introductum corpora defunctorum in ecclesijs sepelli, ut supra cap. 12. de visitatione ceteriorū est dictum, laudabile etiam semper fuit reputatum, quemlibet curam habere de sua sepultura, & suorum maiorum. dom. Flor. plura exempla recenset in sum. 3. par. tit. 10. c. 1. doctores in l. familiaria. ff. de relig. & sumpt. funer. Gul. Bened. in sua longa repetit. cap. Raynuntius, in verb. mortuo itaque testatore, lo primo, nu. 61. de testam. quod pium officium, & amicos, & plerumq. inimicos adimpleuisse legimus, & vidimus, & magnos Principes ad suos familiares, & subditos, sic ratio dicitur procurandas esse sepulturas, de quibus in visitatione solent plura occurrere inquiri, cū

aliquibus non passim concedatur, qd, & episcopus declarare debet, simulq. diligenter videre, si charitatis officia exercentur, neve aliquid in honestū, aut simonie suspicio iterueniat, ex parte ministrorū ecclesie: ideo aliqua iuxta solitum sunt dicenda. † Sepulturæ enim deuorum officium affert quodāmodo testimonium bonæ fidei, & vitæ, & est locus concavus in loco ecclesiastico factus, ubi corpus catholici quiescit. 1. q. 2. c. nullus. do. Cardin. Aracel. de sacram. peni. c. 44. estque locus benedictus, unde dicitur p omnes in clem. 1. de sepult. duo requiri, ut corpora mortuorum sepellantur in loco sacro, primo, ut ille locus sit deputatus ad hoc cum certa sollempnitate. Secūdo, qd sit per episcopum benedictus. c. nemo. de consec. dist. 1. & hæc verba applicantur ipsi sepulchro: proprius tamē sepul-

sepulturam dicimus diuinum officiū, quod mortuo impeditur, dum corpus eius terræ traditur. † Mortuis autem ipsa sepultura ex multis conceditur, nā proximi venientes ad ecclesiam, & respicientes sepulchra maiorum recordantur de ipsis, & præces Deo effundunt. cap. cum graua. 13. quæst. 2. Abb. & alijs in c. 1. eod. tit. Item quia licet vbi-cumq. quis sepellatur, domini sit terra & plenitudo eius psal. 23. est tamen secundum statuta sanctorum Patrum, qui sanxerunt corpora mortuorum debere requiescere in locis sacris: in c. fraternitatem per doct. de sepult. & tertio, quia specialiter commendantur patrocinij illorum sanctorum, sub quorum nomine est Deo ecclesia dedicata, & quia de corpore ecclesiæ esse cognoscuntur, sub cuius protectione etiā requiescunt, quousq. angelica tuba sonabit: surgite mortui venite ad Iudicium. 5 Matth. cap. 25. de qua voce pauescens S. Hieron. dicebat, siue comedam, siue bibam, siue aliud quid faciam, semper insonare videtur in auribus meis illa terribilissima tuba, & verba surgite mortui venite ad Iudicium, dom. Car. Aracel. de symbol. Apostol. cap. 32. de comit. vniuers. Iudici. Vnde sunt versus ab ecclesia in Missa generali defunctorum.

*Tuba mirum spargens sonum,
Per sepulchra regionum,
Coget omnes ante thronum.
Mos stupebit, & natura,
Cum resurget creatura,
Iudicanti responsura.*

De qua lamentatur patientissimus Iob. cap. 31. quid enim faciam, cum surrexerit ad iudicandum dominus, & cū 4 quæsierit, quid respondebo illi? † De

sepultura itaq. pro graui pœna reputatum est aliquem carere in ecclesia. ff. de relig. & sump. fun. l. quod si nulla. Rol. a Valle conf. 20. nu. 27. cum seq. uol. 3.

Vnde David Rex summis laudibus prosequutus est eos, qui sepulturæ traderant corpus Saulis sui persecutoris, & Marc. cap. 14. Christus Dominus noster voluit corpori suo, etiam de sepultura providere, cum Ioseph audacter introiit ad Pilatum, & petiit corpus eius, vt sepulturæ traderet, & antiqui, pœnes quos item erat pietatis officiū, maxime curauerunt id adimplere, etiā in hostibus. De Annibale inuicissimo Romani Imperij legitur, quod passus non fuit in sepulchra iacere corpora Pauli Aemilij, Tyberij Gracchi, & Marcelli. quibus ad stipulatur dictum Varr. de lingu. lat. Pontifices solitos esse dicere, familiam ipsius funestam manere, qui in humatus erat. † Ipsi enim maxima prouenit utilitas, quia in sepulchris dicitur esse requies christianorum defunctorum, ideo eorum cadauera mitius vexantur ibidem a spiritibus immundis glol. in eo cap. graua. & do. Flor. citat. §. 3. & in hoc debet versari ad modum episcopi diligentia imitando Tobij officium. de quo legitur in eius libro, q̄ tam intentus erat mortuorum sepulturæ, vt exinde Deum propitium promeruisse, dom. Car. Hol. de cœrem. a loc. sumpt. fol. 633. nec patiatu mortuorum corpora aliqua causa, aut etiā clericorum differentia diutius detineri, namque, & ipsum opus misericordiz esse sacre scripturæ testantur. immo & lex ciuili grauitur ordinauit. C. de sepulchr. viol. & in euangel. Matth. cap. 26. legimus dominum commendasse opus mulieris de unguento pretioso

7 8
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

quod exaudita est eius oratio. Tob. 3. & 2. cap. † Ad aliudque item est attendendum, ut provideatur etiam sub præcepto, vt quisq. tumuletur, ubi sepulture locum elegerit, cum libera sit sepulture electio, cap. cum liberum. de sepult. tradit gl. in c. 1. in glo. fin. 13. quæst. 2. cap. 1. eod. tit. lib. 6. vbi cassatur electio, si ad suggestionem alterius fiat, & cum non est facta electio, declarer episcopus sepulturam esse in ecclesia parochiali, ubi sacramenta sunt accepta: alias pœna est restitutionis corporis, & quicquid inde est peruentum ex decreto Alex. 3. in cap. ex part. lo. 1. de sepult. immo, qui persuaserit mutari, est excommunicatus, quia contra volūtatē, & excommunicatione maiori. summo Pontifici reseruata absolute de pœn. clem. cupientes. §. sanc. de qua meminit Mar. Naua. in suo Man. cap. 25. nu. 132. inde tex. eiusd. cap. 1. de sepult. lib. 6. vtitur illis grauib. ac sub interminatione maledictionis æternæ. de quibus uerbis infra suo loco dicitur. aliqua vide. per dom. Card. Aracel. de sac. pœnit. cap. 44. † Hodie tamen & extra parochialem ecclesiam libenter sepultura eligit in ecclesiis religiosorum, in quibus dicit gl. in cap. 3. de sepult. frequentius diuina officia celebrantur, nec impediri potest a parochis quibus tamen debetur ius quartæ, quæ eis ratione ecclesiæ parochialis debetur. nec aliter debent ipsi religiosi ingredi parochiam alterius sine permissione episcopi, vel parochi: nam concessio eis facta est de recipere valentibus eligentes apud ipsos sepulturam: sic tenet Oldrad. conf. 81. quem multi sunt sequuti: quāuis alii contra. sed 8 tamen

tamen cōcluditur per illam distinctionem, & hanc questionem disputant doct. in clem. dudum. §. huiusmodi de sepult. & Iarius Gemini. in c. 2. nu. 20. de constit. lib. 6. nec facit concessio priuilegiorum maris magni, & bullæ Pij Quinti Pontif. Max. dum mandat fratres religiosos non prohiberi in associādo mortuos. in §. prohibemus, quia ex duobus resoluitur, Primo q̄ loquitur de associando, cum deferuntur suis ecclesijs. vel inuitentur ad associandum, vel si includat, absq̄. præsentia rectorū ecclesiarum, respondetur priuilegia ipsius maris magni, & litterarum prædictarum esse reuocata, & reducta ad terminos iuris communis per sanctissimū D. Do. Gregor. XIII. Pontif. Max. in sua const. incip. in tanta negotiorū mole. Primo. an. sui Pont. 1572. Vt alibi dico, & meminit eam referens Mar. Nauar. in fine sui Man. & sic statuo dispositioni iuris, vt in aliena parochia nullus manum immitat. 6. quæst. 3. c. scriptum est. ex tex. eiusdem. clem. dudum. §. huiusmodi ad quam vide Fed. de Sen. conf. 154. inci. Ioannes feruus. eademq̄. opinionem, q̄ non possint, sequitur Rebuff. lib. 1. Const. Franc. de sent. exc. ar. 3. gl. 1. nu. 3. fol. 338. bonū est tamen ne parochus impediat, cum sibi de iuribus competentibus consultum sit, per eundem tex. & episcopus componat, ne lites oriantur. † Si vero tēpore interdicti loquimur, cauendum est ab episcopo, ne quis ecclesiasticæ sepulturæ tradatur tex. in clem. 1. de sepult. vbi absolutio denegatur contrauenti, nisi ad arbitrium diœcesani satisfecerit, quod intelligitur, vel in interdicto generali, vel in ecclesia particulari interdicta, vel de aliquibus expresse

interdictis doct. in verb. interdictum. Tab. dum. 12. §. Sylu. nu. 4. etiam loquēdo de quatuor festiuitatibus anni, ex tex. cap. alma noster. §. pen. de sent. excom. lib. 6. quia permissum est celebrari, non tamen sepelli, fallit tamen regula dictæ clem. in clericis, qui seruaerunt interdictum, nam cum silentio poterunt tradi ecclesiasticæ sepulturæ, sine campanis, & sollempnitatibus, ex speciali gratia concessa per Innoc. Tertium Pont. Max. in cap. quod in te. de pœnit. & remis. & in aliis secundum cap. priuilegia. de priuileg. dummodo non fuerint ipsi particulariter interdicti, vel excommunicati, aut ecclesiæ nõ fuerint interdictæ & hæc sunt declaranda tempore visitationis omnibus presbyteris. † Et per diligētem informationem, & etiam per scripturas visitans debet inquirere, ne pro mortuis inferendis, ipsa sepultura vendatur, aut prætio concessio facta fuerit. Vnde legitur in Conc. Tribur. cap. 16. interdictum sit omnibus christianis terram mortuis vendere, si simoniæ labes euitari uult. c. abolendæ de sepul. dom. Card. Aracæl. de sac. pœnit. c. 44. Alphons. Aluar. in suo Spec. de simon. c. 62. circa finem & dicit dom. Florē. in sepius allegato c. §. 3. q̄ Ephron, qui vendidit agrū Abraę, in quo erat duplex sepultura Adam, & Euę, commisit simoniā, quia respectu illius sepulchri plus petiit de agro, & in 2. part. tit. 1. c. §. 22. per totum, vbi nec pro exequiis, nec tardari debet sepultura: sed laici tenentur obseruare laudabiles consuetudines pro exequiis inductas. c. ad apostolicam de simon. & c. ad nostram, & not. in dicto. §. 22. & consuluit Roma. confi. 344. in casu

propositæ. † Insuper, est declarandum non

non omnibus esse concessam ipsam ecclesiasticam sepulturam, sed aliquibus denegari, vt excommunicatis, & interdictis, scilicet nominatim, ut supra est dictū. Iudeis, Paganis, hæreticis, scismaticis, manifestis vsurarijs ead. cle. 1. de sepult. Et dicitur manifestus vsurarius, qui cōuincitur ex suis scripturis, vel ad hoc publicam tenet mensam paratam c. 1. & 2. de vsur. lib. 6. clem. 1. eod. tit. mortuis in torneamentis. c. 1. de torn. confirmatum per tex. Conc. Trid. sess. 25. de reformat. gen. c. 19. §. qui vero. ponit Sylu. in verbo sepultur. nu. 9. nec blasphemates Deum admittuntur. c. 2. de maled. item non cōmunicantes saltem semel in anno reijciuntur, & non ostendentes signa cōtritionis p̄ cap. omnis vtriusq̄. sexus. de pœnit. & remis. & ille, qui notorie moritur in peccato mortali. c. 2. 13. q. 2. dantur exempla inter alia de eo, qui voluntarie se occidit, sine eo, q̄ pœniteat: vt declarat Af. in l. minime. nu. 20. ff. de relig. et sumpt. funer. & est glo. in cap. ex parte. lo. 2. de sepult. & iuxta superius dicta. † Cum in dubio quis optet se sepelli in sepulchro maiorum, secundum notata per Ioan. Andr. de sepult. lib. 6. cap. animarum. Clerici tamē sepelliendi sunt vbi sunt intitulati (quando tamen aliā non elegerunt) dom. Florent. in sum. 3. part. tit. 10. c. §. 1. sic si quis habet præbendam in ecclesia cathedrali, ibidem sepellitur, etiam q̄ ei sit annexa ecclesia parochialis: Rector item, suę ecclesiæ caratæ in eadem. Af. in l. familiaria. nu. 19. cum seq. vbi etiam de episcopo. eod. tit. de relig. & sumpt. fun. & in l. 2. §. in locum. nu. 79. de monachis non sepelliendis extra monasterium,

cui addicti sunt. c. 1. cap. placuit. 16. q. 1. ad primum Petr. Rebuff. in tract. de reg. seu. lib. baptis. sepult. ar. 5. fol. 320. lib. 2. Constit. Franc. † Ad illud autem de excommunicatis non sepelliendis supra. nu. 11. est addendum q̄ sepelliēs scienter illos, vel hæreticos, aut fautores est excommunicatus ipso facto, & tot excommunicationes incurrit, quot sunt qualitates sepultorum, et eadem sententia tenentur cooperates, & associantes, terram aperientes, tamquam participes in crimine. per cle. 1. vbi doct. de sepult. & alius tex. de sepellente hæreticos. in c. quicumq̄. de hæret. lib. 6. examinat Flor. ead. par. tit. 24. cap. 5. de quo etiam meminit Naua. c. 27. sui Manua. nu. 134, & de clem. 1. de sepult. num. 137. excommu. 34. vbi dubitat de opinione glo. & aliorum circa associantes. † Et deniq̄. videndum est si ipsa ecclesia cathedralis ratione ipsorum funeralium solita fuerit habere quartam, maxime in monasteriis, quā nunc non possideret, q̄ prouideatur exigi, & in futurum obseruari, ubi ante annos quadraginta solita fuit præstari, per nouam constitutionem Conc. Trid. sess. 25. de reform. gen. cap. 13. non obstantibus quibus cumq̄. priuilegiis, etiam mari magno per idem decretū, & alijs litteris adiuuantibus Do. nostri Papæ. de quibus supra. Quod, & ad ecclesiam parochialem ampliatur. iuxta alleg. cap. & de quibus debeat ipsa quarta ead. clem. dudum. §. huiusmodi. & attenditur inde, quod est solitum, quia in his multum operatur cōsuetudo, Petr. Vbald. plura ponit. in tract. de quarta canonica. vbi vide.

DE REPRESENTATIONE PASSIONIS
Christi, & aliorum Martyrum.

CAP. VIGESIMVMSEXTVM.

S V M M A R I V M.

- | | |
|--|---|
| <p>1 REPRESENTATIONES
passionis Christi, & aliorū
Martyrum non sunt de fa-
cili permittendæ.</p> <p>2 Christiani debent imitari passionem
Christi.</p> <p>3 Tria sunt meditanda in passione Chri-
sti. Et talis meditatio tria producit.
num. 4.</p> <p>5 Abusus aliquorum in sollempnitatibus
martyrum abijciendus est.</p> <p>6 Martyr quis dicatur.</p> <p>7 Martyres sunt testes passionis Christi.</p> <p>8 Martyrium quando suppleat vicem
baptismi.</p> <p>9 Martyrium quando sit in præcepto, &</p> | <p>quando in consilio.</p> <p>10 Necessaria quot sunt ad Martyrium.
Franciscus beatus quantum optauit
martyrium. ibid.</p> <p>Thomas Cantuariensis episcopus, glo-
riosus martyr. ibid.</p> <p>11 Christus fuit martyr.</p> <p>12 Charitas est necessaria ad martyriū.</p> <p>13 Deus non deest inuocantibus se.</p> <p>14 Iniuria sit Martyri orare pro eo.</p> <p>15 Martyrium sollempnia cur a Christianis
celebrentur.</p> <p>16 Martyrium non est extra ecclesiam.</p> <p>17 Hæretici sunt martyres Diaboli.</p> <p>18 Oratio quadraginta horarum quali-
ter sit faciendâ.</p> |
|--|---|

VM infelicitas temporis
induxerit, ut quæ a maio-
ribus nostris ad augendâ
Christianam religionem,
& populi deuotionem fuerūt inducta,
per indeuotos ad ludos, & tragedias
seculares, & vt placeant populo accō-
modata sint. † Vt exinde episcoporū
vigil cura sit, ne representationes Pas-
sionis Domini nostri Iesu Christi, &
sanctorum suorū Martyrum certami-
num passim omnibus permittantur,
qui aulī sunt personatis histrionibus,
ac deliramētis, & ludibriis infertis, pu-
blicè, & priuate facere, non solum in
prophanis locis, sed et sacris, (& utinā

non etiam loca ipsa sacra prophanan-
tes) & inde aspicientibus non deuotio,
sed risus, & vocum applausus eueniat.
Ideo attente est videndum, omnibusq.
mandandum, ne absq. licētia amplius
fiant: & quæ ex sua prouidētia viderit
religioni, ac pietati cōuenire, & anima-
rū saluti expedire, potest deuotis perso-
nis cōcedere: singula prius ipsius actus
verba moderando, & diligenter præ-
scrutando, ne quid indecens audiatur,
eo tunc, quando sub velamine honeste
reprehensionis sit inclusa detractio, vt
multoties est visum, nec ipsis finitis,
saltus, cantus, impuritas, & ludi thea-
trales audiantur. c. cantantes. 92. dist. c.
cum

cum decorem, vbi glo. not. de vit. &
2 honest. cler. † Sed ea est pastoris vigi-
lantia, & concionatorū verbi Dei hor-
tari fideles omnes exemplis sanctorū
meditari ipsam passionem domini no-
stri Iesu Christi toto corde, qui pro no-
bis tanta passus est, qui peccata nostra
ipse prulit in suo corpore super lignū
Crucis. I. Petr. c. 2. Isai. cap. 53. ipse. n.
vulneratus est propter iniquitates no-
stras, attritus est propter scelera nostra,
applicando omnia eius mysteria ad no-
strum spirituale profectum. do. Car-
din. Aracel. de symb. Apost. cap. 22. In
ipsaq. quilibet inuenit sapientiam, qui
indiget, postulet ab ipso. I. Iacob. &
philosophiam, perfectionem iustitiæ,
cum ipse sit fons iustitiæ. c. 6. leff. 6. Cō-
cil. Trid. de iustific. plenitudinem sciē-
tiæ. Deus scientiarum Dominus est. I.
Reg. cap. 2. diuicias salutis, & copiam
meritorum, Apost. ad Rom. cap. 11. dō
altrudo diuitiarum sapientiæ, & scienti-
æ Dei. Nec est sublimior philosophia,
quàm scire Iesum, & hunc crucifixū.
Bern. super cant. ser. 43. in fine, in quo
est omnis plenitudo diuinitatis corpo-
raliter. ad Collos. c. 2. & in hoc persua-
dere omnibus, q̄ ipsa cōsideratio facit
christianū pergere illesum inter pro-
spera, & aduersa huius mundi, ad Ro-
man. I. 1. gaudete cū gaudentibus, flete
cum flētibus, & magis incumbit actus
4 ipsos passionis Christi meditari. † Et q̄
3 ipsi christiani in passione Christi tria
meditentur, opus scilicet, modum, &
causam, in opere commendatur patien-
tia, iuxta prophetam dinumerauerunt
omnia ossa mea, & sicut ovis non ape-
riens os suum ductus est ad occisionē.
Isai. c. 53. Vnde ecclesia contemplans
hoc mysterium in eius passione dicit.

Hic acetum, fel, arundo,
Sputa, clauis, lancea,
Mite corpus perforatur,
Sanguis vnde profluit,
Terra, pontus, astra, mundus,
Quo lauantur flumine.

Quam passionē in tanta patientia con-
tra indeuotos, & ignotos considerans
Philip. Cancell. paries, in persona Chri-
sti, ut refert Sanct. Bonau. in 3. dist. 16.
ar. vlt. q. vlt. inquit, dō homo, vide, quæ
pro te patior, non est dolor, sicut quo
crucior, ad te clamo, qui p̄ te morior,
vide penas quibus afficio, vide clauos,
quibus confodio, vide lanceam, cum
qua transfigor, & cum sit tantus dolor
exterior, extat interius planctus prægra-
uior, te cum ingratum tantum expe-
rior, ex illo Hierem. thre. 1. & psal. 58.
In modo humilitatem: humiliavit se-
metipsum factus obediens vsq. ad mor-
tem, mortem autem Crucis. I. ad Phil.
c. 2. In causa vero charitatis em. Ioan. 15.
maiores charitatem nemo habet, ipse
de spiritu suo dedit nobis. Ioan. in sua
1. epist. c. 4. 11. q. 3. capit. abiit, & in ead.
epist. & c. in hoc apparuit charitas Dei
in nobis, quoniam ille pro nobis ani-
mam suā posuit, & nos debemus pro
fratribus animam ponere. Bern. sermo.
4. maior. ebdom. oportet. n. misereri cō-
serui nostri, sicut, & dominus misere-
tur nostri: in c. 18. apud Mart. † Sic po-
pulus instruitur, potius, quàm specta-
culis, declarando etiam fructum proue-
nientē ex meditatione passionis Chri-
sti. Vnde dicit Flor. in 4. tit. 3. cap. 7. §.
4. q̄ primo sanat nos a lāgore tristitiæ,
namq. aduersa huius mundi suffocant
adeo mentem humanam, vt p̄ne de-
speratio sequatur, ex quo potest addu-
ci ad propositum dictum B. Gregorii,
L 3 si Chri-

si Christi passio ad memoriam reuocetur, nihil adeo durum est, quod non equo animo feratur, & apostol. ad Hebr. 2. recogitate eum, qui talem substinuit a peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt ne fatigemini, animis vestris deficientes. Item confortat ad patientiam, per illud Petri. 1. cap. 4. Christo passo in carne, & vos eadē cogitatione armamini: fuit enim Christus omnium patientissimus. Isa. cap. 50. in persona ipsius. Corpus meū dedi percutientibus, & genas meas velentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus, & cōspuentibus in me, ideo est speculum patientiæ, & præmium patientis. Item consolatur patientes. Apost. 1. ad Cor. cap. 10. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari, supra id quod potestis, sed faciet cū tentatione etiā prouentum & in cap. suggestum. 7. quæst. 1. Non vos charissimi a pietate mentis proposito afflictionis amaritudo coerceat recedere, considerantes quanta Deus, & dominus noster Iesus Christus pro nobis pertulerit, quibusve contumelijs pro nobis afflictus fuerit, vt nos a iugo diabolicæ seruituti eriperet, & vt chirographum contra nos existens deleter. ad Colos. cap. secundo, & Mich. cap. 5. in virga percutiēt maxillam iudicis Israhel. ad nostrum exemplum vt patienter feramus iniurias, inferentibusq. parcamus. eccl. cap. 28. relinque pximo nocēti tibi, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur, & c. 6. 10. Viq. ad mortem, sunt eorū, qui iniuriæ memores sunt. † Item exagerandum est contra aliquos indeuotos, qui in Natalitijs martyrum admodū abutuntur, exercentes se in commellationibus, & ludis, cum inde sumere de-

berent modum certandi cum Diabolo, & eius spiritibus errat enim qui putat sine pugna posse vincere, & sine certamine triumphare. Aluar. Pelag. de plant. eccl. lib. 2. cap. 49. in si. nec coronabitur, nisi qui legitime certauerit, Apostolus testatur. 2. Tim. 2. in posteriori ad Timoth. cap. 4. bonum certamen certavi, cursum consumaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus Iudex, non solum autem mihi, sed, & his, qui diligunt aduentum eius: sed hodie ad id deduxerunt rem, vt cum alicuius martyris gesta præsentare populo uoluerint, omnia cogitent, præter honorem Dei, & salutem animarum, ibi rixæ, ibi tumultus, ibi sedendi scandala, & iniuriæ vt iam ad ludos antiquorum megalenses, funebres, plebeios, & Apollinates deuentum videatur, vt exclamat Gabr. Prateol. lib. 2. calamit. nostr. tempor. Vnde postumus cum Apostolo quæri, o insensati christiani, quis vos fascinauit recedere a veris semitis christianæ religionis, ad Gal. cap. 3. quem fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis. ad Rom. cap. 6. Ideo debet episcopus sollicitus esse, ne domus Dei, aut gesta sanctorum fedentur, grauiter igitur prohibeat, sed fidelibus mentibus per se, vel alium pium religiosum, potest multa de ipsorum sanctorum martyrum gestis, & fortitudine deuotissime exponere. † Et primo q. non quilibet suo modo est martyr, sed dicitur alero de quatuor modis. Primo qui pro cōseruatione legis Dei moritur, sicut fuerunt Machabei, vt in eorum libro legitur. de quibus dicit sanctus Gregori. Nazianze. quod digni

digni sunt, vt ab omnibus honorentur, quia pro patrii legibus, & institutis fortes, constantiq. se exhibuerunt, sic Eleazarus fortiter se præbuit lib. 2. Mach. c. 6. & seq. septem fratres vna uoce dixerunt, quid quæris? & quid vis discere a nobis? parati sumus mori magis, quam patrias Dei leges præuaricari: sic credebatur facere Paulus Apostolus ante suam vocationem, existens grandis æmulatur suarum paternarum traditionum ad Gal. cap. 1. Item secundo dicitur martyr, qui pro veritate prædicationis moritur, vt Hieremias, & ceteri Prophetæ Matth. cap. 23. Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt. Tertio qui loco ipsius Christi moritur, vt infantes Herodis impij iussu occisi. Matt. c. 2. Apoc. 14. Vnde sunt dicunt Innocentes ratione vitæ, quia in tali ætate, q. nulli nocuerunt, nec peccatum actuale habebant, & ratione pænæ cū innocenter, & iniuste passi sint: iuxta illud effuderunt sanguinem Innocentem. Vox in Rama audita est, ploratus, & ululatus multus. Hierem. cap. 31. & ratione Innocentiæ assequatæ, cum in ipso martyrio habuerint baptismalem innocentiam, qua Herodis immanissima crudelitate audita, Cæsar Augustus (vt referunt doctores) dixit, mallet esse Herodis porcus, quàm filius, quia

namq. ipsi regnates cum Christo, orationes pro nobis Deo offerunt: iuxta declarata in Concil. Triden. sess. 25. in prin. sub tit. de Inuoc. & reliq. sanct. & dictum est supra cap. 8. num. 7. cum seq. Inde dictum est martyrium voluntaria mortis tolerantia, propter fidem Christi. Viguer. de actib. fortitud. §. 1. vers. 1. in quo tractat de professione, & effectu, & præmio, de primo est text. Euang. Matth. c. 10. tradent enim vos in Concilijs, & in Synagogis suis flagellabunt vos, & ad præfides, & Reges ducemini. propter me in testimonium illis, & gentibus: S. Antoni. plura ponit in sum. 4. part. tit. 3. cap. 3. † Est enim martyrium tantæ virtutis, & Deo placitum, vt plerumque vicem baptismi suppleat: dum ad celebrandum baptismi mysterium, propter angustias temporum adulto succurri nõ potest, quin ab alio mors inferatur, sic, & de infantibus occisis ex Beato Cypriano docet Domin. Cardin. Hosius de sacr. bapt. cap. 35. & pulchre Bernard. scribens Hugoni de sanct. Vitt. epist. 77. sylu. ver. b. baptismus, vers. 1. declarat Dominicus de Soto. post S. Thom. in 4. distinctio. 3. quæst. 11. art. 11. cum seq. licet non proprie Sacramentum. Mart. Nauar. in suo Man. cap. 22. num. 5. vittoria de baptismo, quæst. 24. † Item præstat scire, quando martyrium fit in præcepto, & est quantum ad animi præparationem, potius velle mori, quàm fidem velle deserere, aut mortaliter peccare. Item quo ad effectum, id est ad ipsum actualiter perferendum, imminente necessitate, ad fidem, bonitatem bonorum conseruandam, abiecta falsa opinione. Helchelitaram hæreticorum, qui

dicebant Christum in tormentis posse ore negari, modo credatur corde, ut eam opinionem damnauit Fabianus Papa in Concilio Romae celebrato. quia debet semper Christum confiteri, nulloque obstante metu mortis perturbari, sic tenetur spiritualis, & perfectus homo facere cap. ne quis. 2. 2. quaest. 2. ubi August. de mendacio loquitur. (An autem faciens, vel dicens aliquod haereticum metu mortis, & tormentorum sit ut haereticus iudicandus, multa sunt dicenda, quae ponunt Alber. de agnosc. assertionib. cathol. & haeret. quaest. 30. nu. 6. Simancas in catho. inst. tit. 17. nu. 29.) In consilio est martyrium tantum, quando ex eo, nihil amplius, quam Dei gloria, vel fidei exaltatio consequitur: temere autem martyrio se offerens, sine aliqua causa, vi praecipiti, vel consilij obligante, mortaliter peccat, prout praedicta notat. Mar. Nau. in suo Man. ca. 11 nu. 40. ex S. Thom. 2. 2. q. 124. **10** art. 1. † Addendo requisita necessaria ad martyrium, voluntatem quippe: Christum enim voluntarium sibi militem eligit. cap. non est. 1. 5. quaest. 1. unde dicit gl. de paenit. dist. 1. c. nunquid: martyrem etiam dici cupientem pati martyrium animo, licet actu non patiat, quia per se non remanet, sicut de Seraphico Francisco legitur, qui cupiens dari sibi aliquam martyrij occasionem, in Siriam nauigauit, de sancto Martino canit ecclesia, o Sanctissima anima, quam & si gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrij non amisit. do. Car. Aracel. de symb. Apost. cap. 42. post princ. item requiritur subistentia passionis, cum puritate conscientiae, si intrepidi sanguinem funderimus, dicit tex. in cap. vide quan-

tum. 1. quaest. 1. Item bonitas causa. 1. Petr. ca. 4. nemo vestrum patiat, quasi homicida. aut fur; quia virtutis opus est in fidei testimonium se morti offerre. Couarr. vari. resol. lib. 1. cap. 2. nu. 9. Item pro conseruanda libertate ecclesiae, suscipitur martyrium, exemplum nobis reliquit Gloriosus martyr THOMAS Cantuariensis episcopus. dicens ego pro ecclesia libenter subibo mortem, nolens regi Angliae consentire, qui leges dederat repugnantes utilitati, & dignitati ecclesiae, unde sanctum, & reuerendum virum vocat Alex. Tertium. Pont. in cap. sicut dignum. lo. 1. de homicid. Item propter redargutionem iniquitatis, sicut fecit Ioannes Baptista in Herodem. ca. vnus quisq. 22. quaest. **11** 4. supra cap. 17. nu. 20. † Item etiam, & propter solam charitatem, ut Christus dominus noster, qui propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, dicitur martyr. & caput martyrum. Aug. in ser. 2. de sancto Steph. cuius passiones fuere grauiore, quam omnes totius mundi. o vos omnes (testatur ipse per Proph. Thre. 1.) qui transitis per uiam, attendite, & videte, si est dolor, sicut dolor meus. de quo dicit Bern. Christo debemus vitam nostram, quia ipse pro nobis suam posuit, in serm. de quadr. cel. martyr a mundo passionem, & mortem sustinendo. Ioan. cap. 19. domi. Cardi. Aracel. de symb. Apost. cap. 42. in princ. ubi multa de martyribus animo, licet actu non sustineant. **12** † Quod autem charitas in hoc maxima sit. testatur Apostolus 1. ad Cor. cap. 13. si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. exponit August. in cap. fin. de paenit. dist. 3. quia fructus

fructus spiritus, charitas est ad Gal. 5. cap. & 1. Ioan. cap. 4. perfecta charitas timorem. (qui solet impedire martyrium) foras mittit, ex eo, quia timor penam habet, & ipsam fortiolem morte omnes sancti testantur, & martyres praebuerunt exemplum discurrit dom. Card. Hosius in libr. confess. cap. 67. & si non perfecta charitas, cum etiam in statu peccati mortalis possit subiri. Tho. quod. l. 4. art. 19. Nau. in Man. cap. 11 nu. 40. in fine, sed tamen exigitur, quia cum charitas inclinet ad contemptum omnium terrenorum, non aliud quaerit, nisi solum Christum, pro cuius nomine pati, quam dulce est. Audi Beatum Laurentium in craticula ardenti positum, quid dicat ad impiissimum tyrannum. Disce miser, quanta est virtus Domini; nam carbones isti non dolorem, sed refrigerium mihi praestant, iam assatum est, versa, & mada. Quae uerba quanto magis confidero, tanto magis admiror, non cessans laudare Deum, qui & ipsi Beato Laurentio, & tribus pueris missis in fornacem ignis ardentis, cum iussio Regis urgebat, & fornax succensa esset nimis, gratiam dedit, ut flamma eos non tangeret, sed darent gloriam Deo etiam & ipse Nabuchodonosor Rex obstupescit miraculo Dan. c. 3. ex quo decreuit in Regno suo, ut quicumque blasphemaret Deum Sidrach, Misach, & **13** Abdenago penis debitis subiaceret. † Nam Deus omnipotens, cuius proprium est misereri, & parcere. psal. 24. Remiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum, quae a seculo sunt: & psal. 144. Misericor, & Misericor Dominus patiens, & multum misericors: numquam deest inuocanti-

bus se. psal. 86. Quoniam tu Domine suavis, & mitis, & multae misericordiae omnibus inuocantibus te. Unde confitenda sunt a nobis peccata nostra & inuocandum nomen eius ad misericordiam: si confiteamur, inquit Ioan. in 1. cap. 1. peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, omnino tempore faciendum, & in uita, & in morte. Ezech. 18. 33. de paenit. dist. 1. cap. sufficit. 26. quaest. 6. cap. si presbyter; ut de bono, & fortunato latrone dicimus, qui damnatus morti pro suo crimine, tam alta philosophia Christum confessus est, ut eum, filium Dei, & in caelis regnaturum, confessus est peccatum ex corde, & sperando, quaesuit ueniam, Memento mei Domine, cum ueneris in regnum tuum, quem Christus de cruce in Paradisum tulit. Luc. cap. 23. glo. per illum tex. de paenit. dist. 1. cap. importuna, ubi fecit homicidij poena martyrium, & glo. declarat dictum, quia non poena, sed causa facit martyrem do. Card. Aracel. de symb. Apost. cap. 42. post. princ. Nam cor contritum mutauit poenam in martyrium, & sanguinem in baptismum, in momento impietas Religionem, Crudelitas induit pietatem, & statim consumatus ciuis sanctorum, & domesticus Dei, permissus est in Regnum. idem dom. Cardinal. ex Beato Cypriano. de sac. paenit. circa med. Cor. & linguam tantum habeat hic bonus latro, & tamen ipsa duo Deo obtulit. Quia, corde crede credidit, & ore confessus est: Ad Rom. cap. 10. Peccatum enim agnouit, Iustitiam Christi confessus est, nec desperauit, quamuis latro salutem, dum alter impius latro, non agnoscens suum creato-

creatorem, in blasphemias prorumpit, & denique desperans de aliqua salute, in damnationem inferni irruitur, ò bone Iesu misericors, & iustus, misericorditer vnum accepisti, & iuste alterum reliquisti, psalm. 39: Iustitiam tuam non abscondi, nec misericordiam.

14 † Et quoniam visum est aliquos prædicta non considerasse, vnde voluerunt pro ipsis sanctis Martyribus orate ad Deum, ideo sunt instruendi, vt ipsos Martyres laudemus, & honoremus, non tamen pro eis orado. iniuriam. n. facit martyri, qui orat pro ipso. cap. cum Marthæ. §. fin. de celebr. Miss. domi. Cardin. Hosi. de Sacram. Euchar. cap. 42. vbi etiam adducit multa: nãque post Apostolos, & prophetas, dominum Deum laudat martyr candidatus exercitus, scribit Cassa. in sua glor. mund. 3. part. confid. 33. quia cū anima exit de corpore, habet suū particulare iudicium, vt in quo statu inuenitur, iudicetur. August. in lib. de die iudic. si enim in statu gratiæ, allumitur in paradysum, si damnationis in infernum, si autem in gratia, non tamē completa penitentiā ad purgatorium, quousque satisfecerit vniuersum debitum. Matth. cap. 18. reddendō rationem de quolibet verbo ocioso, ibid. cap. 12. Sed cum ignoramus certitudinem exitus, rogamus Dominum pro animabus: refert tamen domin. Cardin. Aracel. de Sacram. extrem. unctio. cap. 46. ex Franc. de sanct. Anselmo, quod de confidentia salutis morientis possunt esse sex signa. Primum, si credit ea omnia, quæ sunt fidei christianæ, & determinata ab ecclesia. Secundum, si gaudet, & letatur, quia moritur in fide Christi. Tertium, si cognoscit, & con-

fitetur se Deum grauiter offendisse.

Quartum si dolet eum lesisse. Quintū si proponat, si superuenerit abstinere a peccatis, maxime mortalibus, & ultimo. si credat, & speret se saluari meritis Christi, vnde ad propositum, sanctos inuocamus, veneramur, & imitari debemus. ipsi enim sciunt orationes nostras, & Deum pro nobis propitiū reddunt. S. Gregor. lib. 4. dialog. cap. 32. & infra alio loco dicitur.

15 † Ex quo dicit idem Domi. Card. Hosi. eod. cap. 42. quod ideo ecclesia christiana concelebrat sollempnia martyrum, vt in nobis excitetur imitatio ipsorum, & eorum meritis confociemur, & orationibus adiuuemur, & faciunt, quæ de imaginibus diximus supra cap. 9. nu. 2. sicut legitur de passione gloriosæ Virginis, & martyris Catharinæ, cum a Maxentio Imperatore, inmanissimo tyranno occideretur variis tormentis, dixit, quæcumque tormenta poteris excogitare, ne differas, quia carnem, & sanguinem meum Christo offerre desidero, sicut ipse pro me obtulit, refert dom. Flor. in 3. titu. 31. cap. 9. §. in fine, & §. 3. de utilitate ipsius marty-

16 rij, vbi vide. † Sed illud multum conducit, & est omnibus declarandum, quod extra ecclesiam nullum est martyrium, vt optime scribit ipse domi. Card. Hosius, de hæres. nostr. temp. lib. 1. nam ad regnum peruenire non poterit, qui eam, quæ regnatura est, dereliquit, cum principaliter causa faciat martyrem, vt supra est dictum, & latius cap. 23. num. 23. quia quicumque sunt sancti, non nisi intra ecclesiam Dei, neque foris ultra ipsam potest esse aliqua species sanctitatis: Domini. Cardin. Aracel. de symbol. Apostol. cap. 36. & in cap. 38. ex-

tra

tra ipsam, etiam propria benefacta, quamuis eximia, non conducunt aliquem ad salutem, quia non potest habere Deum patrem, qui non habet ecclesiam matrem, in qua sola est remissio peccatorum. August. de symb. ad Cathec. lib. 2. cap. 10. hæc est fides Petri, quam omnes fideles sequimur. † Licet heretici dicantur martyres, sed Diaboli, quia nõ oportet omnino christianum derelictis martyribus Christi abire ad falsos martyres. hi enim alieni a Deo sunt, & quicumque abire voluerit anathema sit: dicitur in c. 34. Conc. Laod. quod licet fuerit prouinciale, fuit tamen confirmatum in sexta synodo generali: quæ in Trullo est celebrata, cum anathema sit omnis hereticus. c. 3. Conc. magni Lateran. sub Innoc. III. sess. 25. Conc. Trid. de reformatione gener. capit. 2. ideo repellendi sunt ipsi ab omni communicatione christianorum cap. si. de hæret. lib. 6. tamquam animal pestilentissimum: Conrad. Brun. de hæret. lib. 6. cap. 2. Simanc. de hæret. tit. 45. nu. 13. tit. 31. num. 4. adducit rationem, quare heretici ad mortem libenter vadunt, qui adducti a Diabolo, permissio etiam corde possidere, ex Bern. super cant. serm. 66. Vnde Cypri. martyr. lib. 4. epist. 2. loquendo de eorum martyrio inquit. Apostatæ vero, & desertores, vel aduersarij, & hostes, & Christi ecclesiam dissipantes, nec si occisi pro nomine foris fuerint, admitti, secundum Apostol. possunt ad ecclesiæ pacem, quando nec spiri-

18 tus, nec ecclesiæ tenuerunt unitatem, cum ambulauerint in vanitate sensus sui, tenebris obcuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cæcitatē cordis ipsorum eod. cap. 4. ad Ephes. † Postremo est accedendum ad visitationem orationis, quam quadraginta horarum dicunt, quæ, & frequenter his temporibus in ecclesijs principalibus fit, vt aduertantur multa adnotata in synod. prouint. Mediol. par. 2. fol. 30. vers. 4. cū seq. cum generaliter noctis tempore orandi facultatem in ecclesijs episcopus permittere non debeat, propter inconuenientia multa, hæc tamen fiat de sua licentiā, & decenter debitis luminaribus ante sanctum Sacramentum altaris, & videantur quæ prius solitæ orationes, de nocte fores claudantur, nec mares simul orent cū fæminis, neque ultra primam stationem prorogetur sine licentiā ipsius, ac demum præpositi sint honesti, & catholici, de quibus nulli timor possit esse, quod non sapiant ipsam christianam religionem, nec quæstiones proinde permittantur, sub specie candelas exigendi, præces in ipsa oratione mercentur, prout sapiens prælatus videbit, hæc possunt fidelibus denuntiari, quæ si auerint, & custodierint, non dubium, quin prælatus fructum centesimum lucrabitur, hoc est denarium laboris nostri. Matth. cap. 20. qui est ipsa felicitas æterna, ad quam nos perducatur, qui regnat in secula seculorum. Amen.

DE

DE SEDIBUS IN ECCLESIA, AN SINT
laicis permittenda.

CAP. VIGESIMVMSEPTIMVM.

S Y M M A R I V M.

- 1 **D**iscopus in Ecclesia debet tollere abusus ortos, maxime in laicorum sedibus.
- 2 Sedere honor est.
- 3 Laici an possint prescribere ius sedendi in Ecclesia.
- 4 Aduocati non sedent cum Iudicibus in

- Curia.
- 5 Res sacra in bonis nullius sunt.
- 6 Patronus Ecclesia praefertur ceteris.
- 7 Ecclesia abundantius tenetur patrono.
- 8 Ecclesia vacantis ius attentare praesumens, qualiter puniatur.

1 **S**ANCTVS Augustinus scribens ad Aurel. monet episcopum. † Qualiter abusus ortos tollere debeat, vt in spiritu lenitatis, & mansuetudinis, non aspere incipiat, aut duriter imperioso modo, sed potius exemplis, docendo, monendo, & minando, at vbi pietas non vincit, ad flagellum deueniendum est, sicut Christus dominus noster fecit. Matth. cap. 21. Ioan. cap. 2. quod in multis veratur, vt supradictum est, idq. maxime in sedibus laicorum in ecclesiis, in concionibus, & aliis, ex quibus visum est, 2 scandala, iniurias, inimicitias oriri, etiã ad arma peruentum, sic omnes potentes videri volunt, vt non erubescat ecclesiam totam occupare, immo ante sanctissimum Sacramentum altaris? multi multa sciunt, & se ipsos nesciunt? quilibet praetendit sedem eleuatam, vt iam videatur esse accessum causa ambitionis, non diuina deuoto corde audite, ecclesia occupatur, clerici nequeunt

eorum officium peragere, cappelle impediuntur, & omnibus aspectus Sacramenti prohibetur, hæc prophanantia locum Dei reiicienda sunt semper ab episcopo, iuxta cap. 2. de custodi. Eucha. dixit enim dominus ad Moysen. Exod. cap. 3. non appropries huc, solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas terra sancta est, ideo sunt aptanda, vt ecclesia libera sit omnibus, & ad eam venientibus aliqua commoditas praestetur, idq. in concionum tempore, vt rumores euitentur, nec quid indecens videatur. † Et licet honor sedere in persona dicatur, potius, quam stare. Psal. 107. sede a dextris meis. Ioan. Montol. de auctori. magni Concil. num. 41. sedere quippe circumstante exercitu, vigor est disciplinae regiminis, dist. 45. cap. disciplina in fine, hoc tamen diuersimode secundum loci qualitatem accipiendum est, habet namq. suas regulas ecclesia, quando sedendum, & quando standum, quando

quando item genuflectendum, quæ omnia populo sunt declaranda. Id tamen moderate, ne virtutes vitia appareant, aut vitia (quod peius est) virtutes velint videri, vt dicit in alio proposito Bernard. in Apolog. ad Gul. Abb. & blandis sermonibus vrendum. nisi enim virtus reguletur sua mediocritate, corrumpitur, cum itaque ad extremum accedit, peccare dicitur, vt de virtute ad vitium fiat transitus, supra cap. 3. nu. 17. qui tamen honor decet, ut magis praestetur ratione virtutis, quam alicuius dignitatis mundanae, ex Phil. 4. Ethic. cap. 8. quod hodie Principes seculi, & domicelli non admittunt, in quo est labor, & patientia praetorum. 3 † Vnde consuetudo in ipso sedendi abusu non debet admitti, vt aliqui sedeant ex iure praetense, vel certi ad partem chori possint accedere aliis exclusis, cum laici tale ius sedendi in ecclesia praescribere nequeant, (& episcopus ipse, cui ecclesiae cura commissa est tollere semper debet) nec pro seruitute sibi vendicare. l. caueri. ff. com. praedior. & notant aliqui in c. quanto, de Iudic. sylu. in verb. sepultura. num. 3 eo magis cum clericis officiantibus, cum quibus stare non debent, cap. 3. Conc. Turon. per. l. 2. C. de sacr. sanct. eccl. quamuis Bald. ibidem dixerit consuetudine non seruari, nec sanctum altare ingredi, cap. 69. Concil. 6. Constant. & affert plura Cassan. in sua gloria. 4. par. per tot. & confid. 75. † Sicut, & in temporalibus obseruatur, ne aduocati sedeant cum iudicibus, ex §. sancimus, in authent. vt ab Illust. & qui supr. & l. si quis. ff. de postul. & Iesu ascendente in monte, cum sedisset, accesserunt discipuli, & aperiens os suum docebat

eos. Matthæ. cap. quinto, non dicit rex. scripturae, & sederunt discipuli, quia locus sedendi debet esse conspectior, & locus discernendi, & docendi in alto positus, l. 2. C. de praefet. praer. libr. 12. vbi ad multa notat Lucas de Penna, de Iudice sedente. Matth. cap. 19. Amen dico vobis, quod vos, qui sequuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis, & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, de loco docendi, & praedicandi, super cathedram Moysi sederunt Scribae, & Pharisei, &c. Matth. c. 23. † Sed in hoc contra ipsos laicos ea potissima adducitur ratio, quia res sacrae in bonis nullius sunt, iuxta l. in tantum. §. sacrae. ff. de rer. diuis. sacrae autem res sunt, quae publice consecratae sunt, etiam diruta, & in §. nullius. Institut. eod. titu. nec quouis priuilegio, quis se tueri potest. omnia enim quae contra sanctas ecclesias elicitae sunt, iam, vt nulla habentur. l. priuilegia. C. de sacr. sanct. eccl. etiam consuetudines authent. cassa, & irrita. ibid. posita, quia esset inducere grauamen locis diuinis, contra cap. primum, de consuetud. & esset rem sacram offendere, ad illud de sacrilegio, id est sacrae rei violatio. ex doctrina gloss. & Bar. in l. sacrilegi capite. ff. ad l. Iul. pecul. † Sed quando loquimur in personis, a quibus ecclesia vtilitatem, vt bona, dotem, priuilegia, acceperit, non dubium, quin ipsis certa seruetur praerogatiua, vt sciant cui benefecerint, & alij non retrahantur, cum abundantius teneatur ecclesia patrono, quam aliis. patrono enim datus honorem, onus, emolumentum, Alphons. Auar. in suo Specul.

Specul. c. 63. & illa prima lege naturæ, ut beneficii beneficiamur, fugiendo, ingratitude pessimum vitium iuxta etiam paganorum leges. Andr. in c. 1. quæ sit pri. caus. ben. ut proprie sit nõ retribuire benefactori, quod debetur, Elysi. de ingratitude. fol. 339. & gratitudo fertur in retribuendo benefactori, maxime patronis ecclesiarum, qui quod ecclesia habet, donauerunt. Et exinde, ut quanto plus patronus contulerit pro ecclesia edificanda, plus honoris conferatur, & pinguius ei in alimentis conferatur, & prouideatur. do. Cæsar Lambert. episcopus Insulanus, de iur. patron. 1. part. 3. q. princ. ar. 8. nu. 4. & 9. 1. libr. & lib. 3. pri. & seq. q. & in 3. q. ar. 1. vbi de honore, onere, utili, patrono conferendo, & ei contingentibus: & est text. in c. nobis. §. pro fundatione, de iur. patron. & dixit Abb. eod. cap. colum. 3. q. si Patronus ecclesiæ sit Rex, debet accipi processionaliter, saltē ad portas ecclesiæ. Cassan. in sua gloria. 4. part. confid. 80. Ex his considerandū est, quomodo rector ecclesiæ se habere debet: sed id quàm primum, ut domini loca, id est ecclesiæ, atria, porticus sint libera ab oī actione seculari, & i ministris ecclesiæ, aut aliis non sit impedimentum, quæ diligentia maior est attendenda in ecclesia vacante, vnde episcopus in visitatione debet apponere pēnas omnibus, & prouidere: quia si ex ipsa ratione, qui altiore locum sedēdi quærit, tollat episcopus, si scandalum oritur, sin autem modesta est adhibēda, ut semper quid plus patrono conferatur: nam, & Iesus voluit remouere scandalum, cum dixit Petro, ut solueret tributum, ut non scandalizemus eos. Matth. cap. 17. in

8 sine. §. Pronuntiandumque est si quis de nouo ius uacantis ecclesiæ occupare quæserit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrit, & est decisio cap. in generali, de elect. lib. 6. quod dictum declarat Martin. Nauarr. in Manual. cap. 27. nume. 123 quam sententiam non incurrit patronus, qui habet defendere bona ecclesiæ patronatę, & ipsius custodiam accipere, cum vacare contigerit, unde venit dictus custos, seu guardianus, idem dom. Cæsar Lamb. eod. tractat. lib. primo, prima parte. 7. quæstio. princ. articu. 2. nume. 19. & si ad fraudem, usurpationem, & occupationem extendere uoluerimus, grauior est pœna inferenda. & iuxta decisionem Concil. Tridenti. sess. 22. de reformatio. cap. 11. §. quod si eiusdem. Vbi anathematis pœna imponitur, quousquē integra est, facta restitutio, & absolutio a summo Romano Pontifice fuerit impetrata, quod est ampliatum ad accipientes fructus beneficij vacantis ex lege Pij Quinti, teste eodem Martin. Nauarr. in citato capit. 27. num. 150. circa finem, capitula interduntur, & episcopus suspenditur, quæ sunt aduertenda pro ipso episcopo, & ab eo alijs declaranda, ut latius infra, lib. secundo, cap. septimo, post nume. nonū, vbi citatur lex Pij Quinti, Ex fundatione vero tempore donationis Ecclesiæ, episcopo consentiente, potest quis sibi ius referuare, quod vacante ipsa ecclesia possit habere custodiam fructuum, dummodo abusus abtineatur, ex decisione eiusdem text. cap. in generali, in fine, vbi gloss. in verb. fundatione, nec de nouo consuetudo permittitur, & omnia sunt notanda in facto, & tempore

tempore visitationis singulis annis faciendæ discutenda, ut inquiratur de tempore vacationis, de ministris gu-

bernantibus, prout latius, secundo libro de visitatione aliarum ecclesiarum dicemus, &c.

DE COMMESSATIONIBUS, VICILIIS,

& alijs fieri prohibitis in Ecclesia.

CAP. VIGESIMVM OCTAVVM.

S V M M A R I V M.

- | | | | |
|---|--|----|---|
| 1 | M Achabei quàm grauius plāxerunt prophanationem templi. | 6 | Suppellectilia non debent reponi in Ecclesia. |
| 2 | Ecclesia dicitur domus Dei, & orationis. | 7 | Conuenticuli sunt abijciendæ ab Ecclesia. |
| 3 | Quæ prohibita sunt fieri in Ecclesia. | 8 | Lecti, vigilia nocturna non sunt in Ecclesia. |
| 4 | Mercata, nundina non debent exerceri in Ecclesia. | 9 | Vir & vxor an possint in Ecclesia se cognoscere. |
| 5 | Mercatum quid sit, & quid nundina. | 19 | Ecclesia non debet laicis in castellari, sed libera remanere. |

1 **E**gitur libro 1. Machab. §. Iudas, & fratres, qui Machabei dicebantur, habentes zelum legis Dei, lamentabantur, quod templum eorum factum erat, sicut homo ignobilis, & sancta in manibus extraneorū facta, & videntes prophanationē templi, sciderunt vestimenta sua, & planxerunt plantu magno, imponentes cinerem super caput suum, cecideruntque super faciem, & terram, & clamauerunt in cælum, vnde statim fractis inimicis, ascenderunt mundare sancta, & renouare, cap. 4. fuerunt omnes Dei amici zelantes in cōseruatione templi, restauratione, & purgatione. De Ioa sacerdote, lib. 4. Reg. cap. 12. & Iosias

decreuit conflare pecuniam oblatam, distribuique operariis templi domini. eod. lib. cap. 22. hinc nobis magnum debet esse exemplum, cū omnia ad nostram doctrinā scripta sint. teste Apost. ad Rom. c. 15. §. Ipsi. n. redempti pretiosissimo sanguine domini nostri Iesu Christi diligentiores esse debemus in Ecclesia, quæ dicitur domus Dei, & orationis. Ioan. cap. 2. sess. 22. Conc. Trid. de obseru. & euit. in celeb. Miss. §. ab ecclesiis, & supra pluries est dictum, ut sit ab omnibus illicitis aliena, & ministri non ferant in ea sordes esse, quæ etiam dedecent in prophanis. iux. c. si. de custo. Euch. supra cap. 10. in princ. fortius de corpore nostro, quod est templum Dei. prim. ad Corinth. capit. 3. nescitis,

nescitis, quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis: si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum. Deus: templum enim Dei sanctum est, quod estis vos & in 2. cap. 6. & considerandum, quantum dominus iratus est, ingrediens templum in Hierusalem, cum eiecerit ex illo uedentes, & ementes, Luc. cap. 19. multo magis hodie videns templa sua prophanata, & domos suas sordide contra omnem decentiam teneri. ¶ Vnde in ipsa visitatione detestari id debet episcopus, & per modum statuti grauibus pœnis prouidere, ne in ecclesia fiant commestiones, cibaria, cantus prophani, ludi, cōfabulationes, acclamationes, deambulationes, seditiones, impetus, alijq. prophani defectus. 44. dist. per totum. cap. cum decorum. de vit. & hon. cleri. & est tex. clarus Conc. Trid. sess. alleg. eodemet. §. ab ecclesijs, fuit memor. Mar. Nauar. in Man. cap. 21. nu. 10. in ultim. verb. & contra de ambulantes per ecclesiam, maxime dum diuina celebrantur, est ordinatio Pij Quinti Pontif. Max. an. 1565. 1. sui pont. de qua supra alio loco meminimus. etiam in atrijs circa prophana. de quibus idem dicimus, & de cœmeterijs super. c. 11. & 12. quia præter destinata, non alia exercenda in ecclesia, repræhendunturq. etiam laici, aut clerici, qui in ipsis necessaria naturæ facere permittunt, ex quo ad propositum dicit notab. text. in cap. diffiniuit ex Conc. Tolet. 12. 17. quæst. 4. quoddam fugiens ad ecclesiam, vel ibi residens, inde vi abstrahendus non est etiã per triginta passus, si pro requisitis naturæ exierit, quod non bene obseruant iudices, & tamen sententia excommunicationis incurritur. ¶ Item prohibeat

tam in ecclesijs, quam in atrijs, & cœmeterijs mercata, nundinas, aliasq. seculares negociationes fieri de immu. eccl. lib. 6. cap. decet. maxime de contentiosa iurisdictione dom. Pau. de visi. 1. parte quæst. 7. nu. 58. quod fortius infestis. per illud euang. Ioan. cap. 2. in synod. diœces. Neapol. fol. 140. quos expellere ad officium hostiarii pertinere dicitur. in synod. prouint. Med. tit. de ostiar. fol. 116. & leguntur multa in c. & hæc diximus. 16. quæst. 7. cap. nulli. 42. dist. contractus nulli laicorum, & contrahentes mortaliter peccant. Abb. in cap. 2. nu. 5. cum seq. de immunit. eccl. doct. in l. 2. C. de sacr. sanct. eccle. in l. basilicam. C. de operib. publ. & per eundem Abb. in cap. qua fronte. de appell. & refert Ioan. And. ex Valerio Maximo, Sabinum, & Gaium fuisse magisterio priuatos, quia quæstiones etiam paruas audiebant in templo, & quæ diximus habent etiam locum in publicis mercatis, & nundinis diebus festiuis fieri prohibitis, ut infra suo loco dicitur. ¶ Dicuntur autem mercata, quæ ex particulari, seu consuetudine hominum in dies fiunt, non promulgata de mandato Principis: Nundinæ vero mandantur iussu Principis, & eius auctoritate exercentur, cum multis priuilegijs, & immunitatibus per certos dies in accessu, & recessu, licet vulgus ex varietate iurium inuicem hæc duo nomina capiat, ut scribit Petrus Flor. in pract. nundin. quam posuit in addit. ad Marat. Venul. 4. part. 9. dist. nu. 50. cum seq. et nundinas dixit tex. in cap. fin. de vsur. & est tex. cum Rubr. C. de nund. & merc. rationemq. assignamus in c. 1. ne cler. vel mona. q. multa, quæ de per se sunt licita, ex respectu personæ, & loci, iudicamus

camus illicita: ut ibidem per doct. nec inconueniens iudicandum est, nam locus a loco patitur differentiam, causa ab alia, tempus a tempore, diuersitas etiam sæpe sequatur animorum, iuxta text. Innocent. III. in cap. quia diuersitatem, in primis verbis, de concess. præben. ubi gloss. adducit aliqua dicta. ¶ Nec ex iisdem permittendum apponi suppellestilia, vasa vinaria, ligna, aliaque similia ipsum sacrum locum prophanata, per dicta in alleg. cap. 2. de custod. Euchar. in quo diligens sit præpositus, namq. magis in istis ecclesijs ruralibus, quam cathedralibus hunc inueniet abusum, ut ecclesias fecerint cellaria, & granaria. Immo ipsi rectores, & sua, & aliorum reputant, etiam ibidem celebrantes, postea, cum dicatur, & præceptum sit, in cap. pulchra. 86. dist. q. sacerdotes debent ornare templum Dei honore congruo, ut Aula Dei respliceat, cap. 1. de consecr. dist. 1. arma non sunt retinenda, immo intrantes cum balistis, & sclopetis, alijsq. armis hastatis eiiciantur in Conc. prouinc. Mediol. par. 2. de eccl. & ear. cult. ¶ Conuenticulæ omnino detestentur, maxime de quibus timetur de erroribus, & conspirationibus, arg. capit. cum ex iniuncto, de hæreti. l. conuenticulam. C. de episcop. & cler. cum, & domus priuatæ publicentur, si conuenticulæ cōtrariæ religioni in eis fiât. ead. l. An autem concilia clericorum, & scholarium possint fieri in ipsis ecclesijs, & non dubium quia ecclesiastica, & spiritalia possunt tractari, namque fiunt synodus, magistrantur scholares, promouentur doctores, quod ecclesiasticum dicitur, cap. 1. de mag. secularia tamen prohibentur per illum tex. cap.

debet, & congregationes, quæ de facili præsumuntur in malam causam, ut in simili scribit Roland. à Valle. consil. 17. inordinatam, num. 28. volum. 3. & dicemus infra lib. 2. cap. 14. ubi de congregationibus, & confratariis laicorum latius differitur: ad illud autem de priuatis congregationibus de religione, quod non sint sine suspitione hæresis, faciunt dicta per Corradum Brunum, lib. 6. de hæret. cap. 3. ex l. sub prætextu. ff. de extraordin. crimin. per text. in cap. coniurationem. 11. q. 1. vnde in Francia omnes congregationes prohibitas esse dicit Petr. Rebuff. in tractat. de mag. artif. articu. 4. gloss. 1. lib. 2. & gloss. 2. ubi optime dicitur. ¶ Insuper statuendum est, ne lecti in ecclesia sternantur, dormitiones prohibeantur, & exinde vigiliæ, quas multi solebant facere non concedantur, cap. non oportet. 42. distinctio. ex quo remouendus est abusus in quibusdã ecclesijs, in quibus propter sanctorum festa, vigiliæ nocte tota, hominum, & mulierum mittebantur, & debet poni pœna excommunicationis, ut not. Henr. de Bott. de synod. episcop. tertia parte, numero 195. & 197. & hic abusus dormiendi fuit remotus ab ecclesia Amalphantana, cui prope erat nostra Rauellensis ecclesia, a religiosissimo illo Archiepiscopo Domino Carolo Montilio Iureconsulto Casalensi, pietate, & zelo cultus diuini, quam maxime ornato, & nobis amico charissimo, qui post modum à Sanctissimo Domino Nostro translatus est ad ecclesiam Viterbiensem, de quo non tantum gaudet ipsa ecclesia Viterbiensis, quantum de eius translatione tritatur Amalphantana. ¶ Et hoc etiam

ampliatur ad virum, & uxorem, ne ex pollutione, ecclesiam oporteret reconsecrari, etiam per longum tempus, & tempore belli, ut numquam liceat carnaliter cognosci, iuxta opinionem Gaet. in opuscul. 16. qd. dubio. 4. licet May. contradicat, maxime si timeatur in viro corruptio, ex dictis per Syluest. sed Victoria de matrim. qd. 279. securius esse dictum Gaet. dicit: & concludit Martin. Nauar. in suo Manual. c. 16. num. 33. Vbi etiam quod locus fuerit tantum benedictus, non solum sacer, quia sacrilegium computaretur, & est communis opinio, & nobis placet, nam, & Adam numquam cognouit Euam, nisi commissa inobedientia eiectus de paradiso voluptatis, Genes. cap. 4.

10. Et postremo prohibendum est ecclesiam ipsam incastellari. 10. q. 1. c. sanctorum, & si propter necessitatem inuenitur permissum, eo debet restringi ipsa necessitas, ut cultus diuinus non

fit impeditus, nec transitus per ecclesiam occupatus, ut quanto plus fieri potest, queratur non ledi ipsam ecclesiam, idque omnino sit longe ab altaribus, vbi sancta sanctorum continentur, & dicit Abb. ex mente Innoc. & Hosti. in cap. cum ecclesia, num. 3. de immun. eccl. quod tunc potest incastellari, & alicuius protectioni concedi, quando timetur de christianorum offensione, & ut boni a malis tueantur. Idque dicit obseruari a rusticis precipue, qui tempore belli refugiunt cum bonis ad ecclesiam, meminit etiam Verg. 2. Aeneid. de bello Troiano, dum affert Hecubam alloquentem Priamum.


Huc tñ concede, hęc ara tuebitur oēs.

Quę sunt notanda, & aliis declaranda, qui habentes ecclesias in campis, & montibus, manent in ciuitatibus, nihil de templis Dei cogitantes, & si in omnibus cura eorum est, in hoc tamen nulla, &c.

DE EXCOMMUNICATIS, ET INTERDICTIS EICIENDIS AB ECCLESIA.

CAP. VIGESIMVMNONVM.

S V M M A R I V M.

- | | |
|---|--|
| <p>1  Xcommunicati debent eijci ab ecclesia, & quando possint intrare.</p> <p>2 Excommunicati durantes per annum qualiter debent puniri.</p> <p>3 Glosa, in cap. 1. de sent. excom. lib. 6. discutitur.</p> <p>4 Clericus scienter communicas excommunicato, est excommunicatus.</p> | <p>5 Irregularis, an sit celebrans coram excommunicato, vel interdicto.</p> <p>6 Intellectus. cap. is, qui. de sent. excom. lib. 6. ponitur.</p> <p>7 Interdictum personale est duplex. vbi vide.</p> <p>8 Interdicti quando eijciendi ab ecclesia, & qua tunc permittantur.</p> |
|---|--|

QVO.



Voniam non audientes ecclesiam, nobis debent esse, sicut ethnici, & publicani. iuxta præceptum Domini. Matth. cap. 18. Qui ex illa potestate ab eodem tradita quemcumque ligaueritis &c. excommunicati sunt, cum quibus, nec Christi, nec sanctorum merita communicantur dom. Card. Hostius, de fid. & symb. cap. 31. ideo in visitatione videndum est, & mandandum, quod, si qui sunt excommunicati, & interdicti, ad obedientiam ecclesiasticam pro salute animarum venire non curantes, abiiciantur ab ecclesia. namque excommunicatus dicitur seperatus a Deo, & effectus membrum diaboli 10. quæst. 3. cap. excellentissimus, exinde quacumque hora prohibetur ingredi ecclesiam & si monitus recusat exire, grauissime peccat, ut non nisi a summo Pontifice absoluitur, iux. clem. grauis, de sent. excom. immo magis excommunicati, quam canes eiiciuntur Apoc. cap. fin. ex Matth. cap. 7. eccles. cap. 13. versatur enim excommunicatus in triplici periculo. Primo quia in potestatem demonis traditur, ex dicto August. omnis christianus, qui a sacerdote excommunicatur, Sathanæ traditur. Secundo quia Dei gratia ab excommunicato subtrahitur. Tertio, quia excommunicatio est morbus contagiosus. Item propter damnum, quod tripliciter accidit, quia excommunicatus suffragiis, orationibus, & beneficiis ecclesie, priuatur. Secundo a Spiritu sancto non viuificatur, & tertio suis ex infirmitatibus non curatur. 11. quæst. 3. cap. nihil. perdidit. n. sacramenta ecclesie, quæ sunt medicina, & remedia. Vnde magis excommunicati vitantur, quam Iudei, vel Sarace-

ni. glos. super Matth. c. 18. de quo dixit sapiens. Prou. c. 6. vir apostata homo inutilis, id est excommunicatus sine omni lege: an autem quis excommunicatus volens intrare ecclesiam causa ibi orandi, seu audiendi verbum Dei debeat repelli. arg. est de conse. dist. 7. c. episcopus nullum, licet videatur dissentire tex. in c. cum excommunicato, & c. seq. 11. q. 3. Nicol. Plou. de excom. 3. dubio. nu. 9. Et si, sint ipsi excommunicati ultra annum stantes in excommunicatione animo indurato, & pertinaci, publice declarentur: sunt namque isti tales omni iure exosi. auct. quæcūq. communitas. C. de epif. & cle. c. reuersus. 11. q. 1. & ius regni Neapol. procedit contra ipsos ad penam pecuniariam crescentem ex temporis perseuerentia. c. si quis in excommunicatione, & c. q. si contigat: hodie grauissime, quia contra tales inquirimus iure nouissimo tamquam de heresi suspectos, ex decreto Concil. Tri. sess. 25. de refor. gener. c. 3. in fine. Simancas de here. c. 55. nu. 2. & in cathol. inst. tit. 27. de aliis legibus. nu. 6. dixi in famil. sing. in l. e. nu. 46. quàmuis multi faciant differentiam (quando sumus extra causam Religionis) si excommunicatio est ex causa criminali, vel ciuili, per gl. & Do. Anton. de Butr. in c. contingit. in uerb. non potest, de dolo, & contu. Sed in causa fidei in quolibet casu posito per Eymers. in Direc. 3. part. q. 124. excommunicatus durans per annum est, ut hæreticus iudicandus, c. cum contumacia. §. ut inquisitionis. §. prohibemus, de here. lib. 6. & in 2. part. eiusd. Direct. q. 47. quando extra causam fidei. num. 7. vbi dat modum procedendi, & citandi, quæ dicta poteris videre, & cum ecclesia non communicet cum eo, nec alij debent

M 2 com.

communicare. cap. siquidem. cap. cum desideres, de sent. excom. † Ex quibus est notandum non esse veram opinionem glos. de qua semper dubitauimus. in c. 1. de sent. excom. lib. 6. quæ vult, q̄ si iudex videt excommunicatū stare obstinatum, & non esse ei curæ de excommunicatione, minusq̄. procurare absolutionem, debet etiam inuitū absolueri, ex doctrina Gemin. adducētis S. Tho. in 4. dif. 18. q. 2. ar. 5. super quo dicto cogitandum est, namq̄. illam doctrinam in facti contingentia maximi momenti, quidam graues viri parū fauentes libertati ecclesiasticæ allegarūt: nec erat faciēda vis de nitore allegationum: sed pro dolor? quia etiam, vt dixerunt, tacitè euenit, sed non eorum intuitu, vt potuerit optime dici. Iniuriæ nascuntur, vnde iura oriuntur, contra c. qualiter, & quādo in princ. de accusat. l. meminerint. C. vnde vi, & ad gl. prædictam, & S. Tho. vide semper Fel. in capit. scribebā, in prin. de præsumpt. vbi quando inuitus sit absoluendus, & in capit. apostolicæ, nu. 1. de excep. & Ioan. And. in eod. c. & nota quia omnia dicta fuerunt ventilata, & Fel. non cantauit per ora oīum, ideo diligenter perquirat episcopus in visitatione suæ ecclesiæ. † Et si clericus scienter excōicato communicauerit, in eandē incurrit sententiam excōicationis. clem. significauit, de sent. excom. quando constat illum esse excommunicatum, per declarationē iudicis. Secundum cōem practicam ecclesiæ. est. n. generale dictum, participantem excōicatis incurtere minorem excommunicationem. c. cū excommunicato. 11. q. 3. quando tamen scienter, vt participando cum maiori, maiorem incurrat. c. quanto amplius

de priuileg. etiam episcopus excōicans non potest, cum ab eo excōmunicato, participare, nisi secundum formā ecclesiæ præstito iuramento fuerit absolutus. tex. est in c. cū desideres, de sent. excom. quod est notādum a pluribus, qui cogitāt licite posse ante absolutionem prædictam cōmunicare, & tamen in excommunicationem incidunt, licet in multis communicatio permittatur in casibus nouissime vnitis per Marti. Nauar. in Man. c. 27. nu. 26. cum seq. extra quos, nec litteris licet, clem. si. de sent. excom. quos excommunicatos si Papa in suis litteris salutauerit, nec dicitur absolueri, c. si aliquando, de sent. excom. vbi nota verba qualiter præsumatur factum, ad illud autem de clerico, dicas, quando scienter, & sponte, per tex. clarum, eod. tit. cap. significauit nobis, de cuius intellectu uide Couar. in repetit. cap. alma mater. 1. part. §. 3. num. 4. de senten. excom. lib. 6. † Vnde caueat sacerdos coram excōmunicato denunciatio celebrare, nam licet non efficiatur irregularis incontinenti, per tex. principalem, in cap. is qui de sent. excom. lib. 6. tamen secundum Ioann. And. ibidem est proximus irregularitati, quia est suspensus, & interim celebrando incurrit irregularitatem. Nico. Plou. de irregular. 40. reg. nu. 25. ideo debet monere excōicatum, ut exeat ab ecclesia, qui si contempserit, & est ante consecrationē, discedat ab altare, & vadat ad sacristiam, si autē ceperit verba cōsecrationis compleat, quia maius est præceptū, ne sacrificiū restet imperfectum, ipsam tñ suspensionem licet possit episcopus tollere, non tamen irregularitatem inde sequutam, quæ summo Pōtifici reseruatur, not. Steph. in clem. dudum,

dudum, de sepult. (nouiter Simon Maiol. episcopus Vultur. de canon. imped. lib. 3. cap. 19. in princ.) nisi accedamus ad decisionem tex. Conc. Trid. & eius practicam. sess. 24. de reform. cap. 6. vt episcopi ab omnibus suspensionibus, & irregularitatibus proueniētibus ex delicto occulto, præter homicidium voluntarium, & quæ ad forum contentiosum deducta sunt, possint dispensare. Sed caute est agendum, ut primo sciatur, q̄ dicatur occultum vide Mart. Nauar. in Man. cap. 27. nu. 250. & prius nu. 194. Couar. in clem. si furiosus. 2. part. §. 3. nu. 2. de homicid. vbi opinio sua contra tex. Conc. nō tenetur. † Et nota tex. in dict. cap. 15. qui. nam vitur verbo tempore. nec irregularitatem inducit, cum non sit in iure expressum. & illū tex. elegantem dicit idem Couar. in repetit. cap. alma mater. in priori parte. §. 6. nu. 9. ex ea potissima rōne allegata & quia coram tali excommunicato cū celebrauerit, interdictus est ei ingressus, vt postea celebrando fiat irregularis, secundum multorum opinionem, licet primum verius: & maxima est cautela, vt ante diuinorum officiorum horam, videatur si extant in ecclesia excōmunicati, vt primum deiectis ipsis fiant diuina, sin autem postea obseruetur, qd̄ dictum est. & not. 7. quæst. 1. cap. illud. 11. q. 3. c. sicut Apostoli. caueant autem tales excommunicati moniti, vt exeant, & obediāt, ne ex resistentia perturbent diuinum officium, quia graui pœna veniunt puniendi. per. l. si quis in hoc genus. C. de episcop. & cleric. vt memini supra c. 20. nu. 39. sicut dicimus de excommunicato volente corā se celebrari per uim, & metum. argum. eorum, quæ


dicit Abb. in c. si. de excess. præl. contra quosdam potentes: sed cautus sacerdos aufugit, nō curando minas, neq̄. panē, & qui scrutati fuerunt iniquitates deserūt scrutantes scrutinio. iux. psal. 63. † Hęc autem sunt aduertenda et cōtra interdictos, qui prohibito sibi ecclesiæ ingressu, audent iura ecclesiastica uiolare, vt in hoc dicit Nauar. in Man. c. 27. nu. 166. dum ponit duplicem differentiam, seu gradum, generale, vt interdictis ciuitatibus hominum, & particulare, ad certam personam, vnam, vel plures nominatas, de quibus dicimus idē, quod de excommunicatis per superius dicta. Florent. in sum. 3. part. tit. 26. c. 4. §. 1. quæ faciunt ad quæstionē, cum de alijs in fra dicatur. (& idem episco. Vultur. lib. 3. c. 20.) quos item vitare debēt sacerdotes, dum sacra mysteria altaris conficiūt, & eis notum est esse in ecclesia interdictos. † Qui dum diuina celebrantur, omnino stare nō debent, possunt tamen cum ipsa non fiunt intrare ecclesiā, & orare, vt omnes communiter concludunt. Mart. Nau. eod. cap. nu. 170. immō transire cū celebratur. per notata in c. is cui de sent. excomm. lib. 6. licet grauius peccēt si absq̄. causā, ne in contemptum videātur facere, vel tempore prædicationis. per c. responso. de sent. excom. & dicit Flor. eod. §. 1. col. pen. q̄ in fine prædicationis potest eis fieri generalis cōfessio, & ibi multa: dicebat etiam Tancredus, q̄ quilibet peccator causa orandi potest intrare ecclesiā, quod notandum volunt doct. in ipsamet clem. grauis, quæ verba multo magis ad Iudeos, & Infideles extenduntur, & hæc omnia Sacerdotibus declarantur, qui solent ad tabellas adnotare.

DE ELEMOSYNIS, ELEMOSYNA

rijs, seu earum quæstoribus.

CAP. TRIGESIMVM.

SYMMARIVM.

- I**  *Elemosyna est nomen generale, & quid comprehendat.* **14** *Peccatores resurgere à peccatis sine gratia Dei non possunt.*
- Proximus quis sit. ibidem.* **15** *Elemosyna de quo est facienda. & nume. 16.*
- 2** *Elemosyna quid sit.* **17** *Meretrix de acquisitis ex meretricio an possit facere elemosynam.*
- 3** *Elemosynæ actus dicitur duplex.* **18** *Dilectio inimicorum dicitur elemosyna spiritualis. nu. 19.*
- 4** *Elemosyna quando sit in præcepto.* **20** *Offensus quid teneatur remittere.*
- 5** *Beneficiati tenentur ad elemosynas. Bona beneficiorum ad quid sit instituta. num. eod.* **21** *Episcopus an possit de per se dimittere iniuriam factam ecclesie.*
- 6** *Elemosyna debet dari ab homine dū viuit.* **22** *Dilectio proximi est duplex.*
- 7** *Elemosynæ conditiones quæ sint.* **23** *Elemosyna dispensata per malum ministrum, an prosit ordinanti.*
- 8** *Elemosyna de rebus nobis charis data acceptior est.* **24** *Elemosyna ex quibus commendetur.*
- Elemosyna est danda de rebus cōducantibus danti, & accipienti. nu. eo.* **25** *Bona temporalia sunt caduca, & transitoria.*
- Peregrini quomodo sunt tractandi in expensis. ibid.* **26** *Elemosyna ordinata dari, non potest statuto reuocari.*
- 9** *Robusti, & fortes redarguendi sunt, si vadunt mendicando.* **27** *Elemosynæ quæ diuidantur cum monialibus pauperibus.*
- 10** *Ordo seruandus est in datione elemosynarum.* **28** *Elemosyna, ieiunium, & oratio, sunt tria, quibus Deum placamus.*
- Elemosyna prodest viuuis, & defunctis. ibid.* **29** *Episcopus hortari debet oēs ad elemosynas.*
- 11** *Elemosyna a quibus non est accipienda.* *Opera misericordie spiritualia, & temporalia. nu. eo.* **30** *Tria incitant nos ad elemosynam.*
- 12** *Elemosyna facta ab existēte in peccato mortali an ei prosit.* **31** *Elemosynæ fructus, quantus sit.*
- 13** *Opera bona facta in peccato mortali an renouiscant per penitentiam, &* **32** *Meritorum triplex est ratio.*

Meritum

33 *Meritum est triplex.***34** *Quæstiones elemosynarum quomodo prohibendi & à quibus. nu. 35. De-**bent examinari de vita, & moribus. nu. 36. Tempore Missarum & cōcium eijcendi ab ecclesia. nu. 37.*

ST etiam vltra prædicta in proximo capit. aduertendum ad importunos elemosynarum quæstōres, ex quorum abusu multa scandala insurrexerunt, & labores Prælatorum in animabus regendis, vertentibus in malum ipsis quæstoribus hoc bonum elemosynarū, de quibus more solito aliqua dicemus. † Et generaliter loquendo hoc nomen elemosyna comprehendit omne opus misericordie impensum, siue sibi, qui est primus, ut dicit S. Augusti. in Enchyrid. ad Lauren. cap. 76. idest ad salutem suam, siue proximo communiter, & alio modo cōprehendit, & omne opus pietatis, & spirituale, & corporale. datum ipsi proximo, sed proprius opus pietatis ad relaxandam proximi pauperis indigentiam. S. Bonau. in 4. dist. 15. part. 2. ar. 1. q. 6. 4. Quis autem sit hic proximus patet ex parabola Samaritani dicta in Euang. Luc. cap. 10. dicitur autem proximus omnis homo fidelis, quia Dei imaginem habet. domi. Cardin. Hosi. in lib. confess. c. 76. vel omnis, qui exhibet nobis aliquam misericordiam, vel beneficiū, & exhibere dicitur, cum ei elemosyna amote Dei largitur, quia nos ipsi Deo reconciliati item proximum dicimus omnem hominem, quia cum nullo malum operari debemus. Magister in 3. dist. 27. de modo diligendi. peccat enim qui proximum nō amat, amore charitatis propter Deum, optādo nobis, & proximis nostris æternam beatitudinem. Marri. Nauar. in Man. c. 14. nu. 23. Inde dixit

notanter August. lib. 1. de doct. Christ. c. 23. quatuor a nobis esse diligenda, vnū qd est supra nos, idest ipse Deus, secundum sumus nos. Tertium quod est iuxta nos, & est proximus: & quartum, quod est infra nos, hoc est corpus nostrū, in quibus opera misericordie, & elemosynæ versantur, habendo mētem ad primum requisitum, scilicet Deum. † Et hoc modo elemosyna ex S. Thom. 2. 2. q. 6. 33. ar. 2. est opus, qd indigenti aliquis impendit ex compassione, amore tamen Dei, opus veræ misericordie. de penit. dist. 1. c. qui vult. vbi gloss. ducit eius deriuationem. Alphons. Aluar. in suo Specul. c. 50. §. de elemosyna, ordinata a Deo. Luc. c. 12. vendite quæ possidetis, & date elemosynam, & c. 14 scribit aliqua Mart. Nauar. in Man. c. 24. nu. 3. vsque ad finē. Beatius est enim dare, quā accipere, in Act. Apost. cap. 25. vi præstet posse dare, quā accipere, eam faciendo in occulto, ad fugiendam gloriam mūdi. Matth. c. 6. Te autem faciente elemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, vt sit elemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui videt te in abscondito, reddet tibi (oblaciones autem in publico, de simon. cap. sicut tu in fine.) † Ex quo hunc actum elemosynæ præstandæ dicimus esse duplicem, ut eod. cap. scribit Nauar. charitatis, & virtutis, ex primo, amor proximi incitat, ei, amore Dei subuenire, qui dixit, diliges proximum tuum sicut te ipsum Matth. c. 5. secundo pro illo actu subuentionis, & dicitur virtu-

M 4 tis.

tis. Sanctus Thom. 2.2. quæst. 32. art. 1. quæ non patitur otiosa esse. Marth. cap. 25. munera sua multa, charitas prima. in 2. Di. 27. aliqua in famil. singul. in l.c. num. 60. subueniendo in tui tu miserationis. 25. q. 2. cap. si. quod & Christus dominus noster ostendit esse faciendum, ante legem, in lege, & post legem, vt Greg. super Luc. Homel. 31. docet, ne aliquod tempus deesset proximi necessitati. † Vt sic elemosyna trāseat in præceptum, vt in necessitate, nec denegandum sit malis. Nam, & Dominus solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Marc. c. 5. Luc. c. 6. omni petenti te tribue, cū mente potius bonis, fideiq. domesticis, per illud Eccl. c. 10. si benefeceris, scito cui benefeceris, benefac iusto, & inuenies retributionem magnam, & si non ab ipso, certe tamē a Deo. eo. c. Da bono, & ne recipias peccatorem, benefac humili, ne dederis impio, necessitatem videto. 47. dist. c. sicut Mart. Nau. in repe. c. quicquid. 16. q. 1. nu. 5. Et pauperes dicuntur habere ius in bonis ecclesiæ, & data fuerunt bona ecclesiasticis, vt pauperibus subueniretur. nu. 22. Abiiciendo in totum illam opinionem multorū modernorū, qui voluerunt extendere eorum dictum, vt clerici de fructibus beneficiorum possent etiam ad malum vti. latius in Apolog. q. 2. monit. 7. vbi vide, nam superflua pauperibus non erogare iniquitas est. 32. q. 4. c. sic non sunt. vide in cap. studeat. 50. dist. † Vnde ipsi beneficia- ti, & alij ecclesiarum dispensatores fortius tenentur ad elemosynas, Bern. super cant. clare demonstrat, inquires. Timeant clerici, timeant ecclesiarū ministri, qui in terris sanctorū, quas pos-

fidem, tam iniqua gerunt, vt stipēdiis, quæ sufficere debent, minime contēti, superflua, quibus egeni sustentandi forent, impie, sacrilege sibi retinent, & in vltis suæ superbiæ, atq. luxurię vltimum consumere non verentur. Cum bona beneficiorū principaliter ad opera pietatis sint instituta, ideo subtrahēdo peccatur mortaliter. de præb. cap. in monachis, nam quicquid superest, pauperibus dandum, & non subuenire sacrilegium est. Apost. ad Timot. 1. c. 6. Habentes alimēta, & quibus tegamur, his contenti simus, proprietatem retinendo, quantum ad fidelem dispensationem, c. si non sunt 32. q. 4. c. studeat. 50. dist. 12. q. 1. c. si. de donat. c. 2. cap. quia tua. 11. q. 1. Lancell. Conrad. lib. 2. de episc. nu. 48. † Et præstat, q. Christiani, dum viuunt, faciāt elemosynas, & non expectare ab hæredibus pro se. Eccles. c. 14. fili si habes, benefac tecū, & Deo dignas oblationes offer, memōr esto, q. mors non tardat, & ante mortē benefac amico tuo Christo (idest pauperi) & c. 18. Matth. c. 25. quod vni ex minimis datur, Christo datur, & ad Gal. c. 6. dum tēpus habemus, operemur bonū ad omnes. Nam elemosyna, quā quis dat in vita sua, est sicut lucerna, quæ præcedit euntem de nocte, præseruans eū ne cadat, quæ fit vero post mortem, sicut lucerna sequens, ex qua non ita est securus itinerās, ne præcipitetur in foueam, videtur enim tunc erogasse, quia omnia relicturus erat. Multo tamē peius est, si neq; i vita, neq; in morte, quis pauperum recordetur: sicut diues ille qui non consulens animæ suæ, nō cōdolens miseris Lazari, mortuus est, & sepultus in inferno. vnde quærēs refrigerium audiuit sentētiā a Patre Abraam.

Abraam. Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, nunc autem hic consolatur. Tu autem cruciāris. Luc. c. 16. † Itē danda est animo voluntario. Deus. n. plus respicit ad animum, quā ad datum, cum sit ponderator spirituum. Prouer. 16. & cap. 21. appēdit corda dominus: 1. Reg. c. 16. respicit affectum dantis, et quod minimum sit datum, exēplum de calice aquę frigidę. Mat. c. 10. in fine, quia non perdet mercedē suam. Marc. c. 9. Et cū hylaritate, docet Eccl. c. 3. 5. in omni dato hylarem fac vultū. 2. ad Cor. 9. Hylarē. n. datōrem diligit Deus, considerādo, q. Christus est, qui petit. Matt. eo. c. 25. quādiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis: patet de B. Mart: cui nocte Christus apparuit indutus mediata illa ueste; quā præcedenti die Ambiano pauperi, & nudo petenti noīe Christi dederat. Inquiēs, Martinus adhuc Catechumenus hac me ueste cōtexit. Item petit ipse de suo, nō de tuo, ex illo Augusti. da Christo, qd dedit tibi, de suo quærit, & nō das, des, quia cētuplum accipies, & vitā æternam possidebis. Cum dulcedine, & pietate. Eccles. cap. 4. declina pauperi, sine tristitia aurem tuam & respōde ei in pacifica mansuetudine, non vt multi, qui primum iniuriantur pauperes, & postea subueniunt, & perdunt meritum elemosynæ. Eccle. 18. stultus acriter improperebit, nec faciēdo illos moram facere: igitur vigilanter succurrendum. sic. n. elemosyna præstita iungit ad cælum, & Prouer. 3. ne dicas amico tuo, idest pauperi, vade, & reuertere, & cras dabo tibi. Eccl. c. 18. cor inopis ne affligas, & ne protrahas dare angustiat. Qui etenim pronus ad misericordiā

benedicetur a domino Prou. c. 12. Cū humilitate, non in superbia dicit dom. Mat. c. 6. & eccl. 3. 1. conclude elemosynam in sinu pauperū, & munus absconditum extinguit iras. Prou. 21. † Et notandum est præcipue, q. quanto nobis res charior est, & datur p elemosyna, tātō grator est Deo, & magis accepta. 2. Reg. c. vlt. offeramus Deo holocausta gratuita, alias esset indignū valde, dare quod homo odit, cōsiderando tñ personarum qualitates; quia pauperibus non assuetis ad mensam, & delicias, nō est bonū dare sumptuosa cibaria, quibus deficientibus tedeat eos redire ad fabas: ideo dixit Abb. in c. et si qōnes de sumo. q. elemosyna est danda de re conducente danti, & accipiēti, in c. quiescamus. 43. dist. impensas competentes, non superfluas peregrinis largiri, dixit text. in c. pulchra. 86. dist. §. diuinis, licet ministris ecclesię fecus. ipsi. n. seruiunt Deo. eccl. c. 24. S. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 10. † Inde robusti, & fortes reprehēdēdi sunt, si vadunt mendicantes, quia dicuntur auferre panē debilibus personis. C. de mend. Val. l. 1. lib. 1. in quibus debet explorari integritas corporū, & robur animorū, & ibi gl. notat, vbi ex sentētia vulgi dicit hos robustos Spanaldos, vel Galiotas. & 5. q. 5. c. nō oēs. 80. dist. c. 1. ex quo dixit gl. optima super Mat. c. 5. de istis loquendo, qd iniustus feceris, si iniuste petētē correxeris, q. si ei dederis, & citat alia gl. in ead. rub. C. & ibi Barn. q. validi mendicātes debēt in seruitutē redigi, p ipsam. l. 1. ponēdo, quō p betur medicitas, & qualiter puniat ficticie medicans: in alijs vero medicantibus miserabiliter cōpatiendū est, nā si petit rubore confunditur, & si nō petit egestate cōsumitur, vt petat necessitate compel-

compellitur. plura Archid. in cap. quorundam. de elect. lib. 6. preceptum est enim domini, vnumquemq. facere misericordiam, & miserationes cum fratre suo (idest proximo) Zach. cap. 7. † Ordo tamen seruandus est in ipsa elemosyna dada, ne quis subtrahat ex inde extremæ suæ necessitati, quia non tenetur facere, cum præceptum loquatur, de quod super est, dandum pauperibus. Luc. cap. 6. tunc enim est in precepto, & si non fiat peccatur mortaliter. Abb. in c. 1. circa finem de empt. & vendit. subueniendo magis suis, quam exteris 86. dist. cap. est etiam dixi in famil. sing. in l. e. num. 11. Bar. in l. 2. C. de annon. ciuil. lib. 1. 2. Item primo iustis, demum peccatoribus hominibus. ibidem. §. in ipsa. latius S. August. in epistol. Pauli ad Galat. 6. in illis verbis, ergo dum tempus. Gaet. in tract. de præcept. elemos. tom. 3. ad S. Thom. Martin. Nauar. de horis canon. cap. 20. num. 21 Florent. in 2. titu. 1. cap. 24. §. 3. semper sui ipsius principaliter. August. ad Laurent. cap. 76. miserere animæ tuæ placens Deo: & hæc etiã prodest viuus, & defunctis. sess. 25. Concil. Trid. de purgat. propter qd' quæritur cui magis teneamur facere elemosynã viuus, an defunctis: ponit Lucas de Pen. in l. centũ. in uerb. super hoc. C. de annon. ciuil. lib. 11. & distinguitur, aut ex voluntate, & magis defunctis qui semper indigent, aut ex necessitate, & magis viuus, gl. in c. pro obeuntibus. 13. qd. 2. & cap. tempus 11 ead. q. cum gl. † Notent tamen ecclesiæ ministri, ne a publicis, & notoriis peccatoribus elemosynas accipiant, quia viderentur fauere eorum peccatis, & conuersioni. cap. 2. de raptor. eod. cap.

pro obeuntibus: ibi pro impiis, quamuis christiani fuerint, non licet oblationes offerre. de penit. & remis. cap. omnis, cap. ex transmissa, de decim. quia bona, quæ habent isti tales, frequentius sunt illicitè acquisita, nisi in prima distinctione. S. Thom. 2. 2. quæst. 32. art. 7. sic nec ab excommunicato, pro quo non oramus, cap. a nobis, de senten. excomm. & hanc. q. disputat Marian. Socci. in cap. sacris. num. 149. & est 23. dubium, per totum de senten. excomm. distinguens de licite, & illicitè acquisitis. nume. 153. † An autem existenti, & permanenti in peccato mortali profit elemosyna August. in Enchyrid. supra adducto dicit, quod nõ. non enim (inquit) existimet aliquis nefanda crimina, qualia qui agunt regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, elemosynis quotidie redimenda, in melius quippe est vita mutanda, & sic per elemosynas de peccatis pristinis propitiandus est Deus: nõ ad hoc quodammodo emendus, vt ea liceat impune committere, & hoc quæsitum disputat Alexan. de Alef. in sum. quarta parte, quæstio. 8. membr. 3. ar. primo, vbi ponit nouem utilitates prouenientes de operibus bonis factis in statu peccati mortalis, quarum prima est delectatio mentis. omnis enim gaudet ex bonis operationibus, secunda est satisfactio, cum sit præceptum de subueniendo proximo, tertia diminutio poenæ temporalis præsentis vitæ, cum per mortale peccatum, & in hac vita, & in alio seculo mereamur poenam, quarta dicitur augmentatio bonorum temporalium, namque bona fortunæ augmentantur peccatori propter opus bonum factum in statu peccati, quinta.

quinta. quia liberatur peccator a diabolica potestate, ut scribit Greg. lib. 3. dialog. cap. 7. Iudæus inquit in statu Iudæico permanens signabat se semper signo crucis, & liberabatur a diabolis, scilicet quo ad hunc mundum, vt minus possit Diabolus in eo. Sexta dicitur dispositio, disponitur enim peccator magis ad suscipiendum gratiam Dei illustrantis cor suum propter tale opus bonum, & ad penitentiam faciendam. tex. in cap. falsos in fine. de penit. dist. 5. Septimo dicimus esse vtile pp continuationem, quia in futurum conuersus, perseverat in bonis operibus faciendis. Octauo, quia licet moriens in tali statu peccati mortalis vadat in infernũ, tollerabilius suffert poenas, & leuiore ei fiunt. vltima utilitas dicitur glorificatio, quia peccator conuersus a peccatis, propter bona opera facta, erit in ampliori gaudio accidentalit de quibus vide in cap. fin. de penit. dist. 3. & cap. cauendum bona gloriæ. in cap. quod quidam, de penit. & remis. sed illud not. adducit Mart. Nauar. ex communi opin. in c. si. §. signis. num. 12. poenã inferni sempiternam, qua damnatus punitur, nullo opere bono etiam magno facto ei differi. de quo etiam per ipsum eod. tract. de penit. dist. 3. (quia primum dictum 13 est dist. 7.) in cap. quærat. † Ex quibus est frequens quæstio, si quis facit bonũ in peccato mortali, de quo peccato poenitentia faciat penitentiam, an reuiuiscat bonum opus, & è contra si in statu gratiæ faciat bonum, deinde peccat mortaliter, an moriantur bona opera, vel penitentiam iterum reuiuiscant. Sã. Thom. in 4. dist. 23. Frat. Domin. Sor. eod. lib. dist. 16. qd. 2. §. & 6. gl. in cap.

quod te. de penit. & remis. quod est. 5. cap. Feli. in cap. firmissime. de hære. recitant notabile dictum Augustini in c. 1. de penit. dist. 1. dicentis, pium esse credere, vt recepta Dei gratia remuneret bona, vt cum dextuxit quod suum nõ inuenit, amet, & diligat bonum, qd etiam in peccante plantauit. Inno. in c. ex parte. de verb. signi. & generaliter si nõ prodest ad salutem, prodest tamen ad mitigandum Deum, & ad impetrandam gratiam cap. non est. ubi Archid. 1. quæst. 1. recenset dom. Card. de Turr. Crem. in cap. nihil enim. col. 2. de consecr. dist. 5. & nota distinctionem bonorum operum, quod aut uiua, aut mortua, aut mortificata, per omnes in 4. dist. 15. Nauar. in adducto. §. cap. quærat. Restituuntur enim penitenti omnia bona quæ fecerat ante peccatum, scilicet in gratia, quæ post modum fuerunt mortificata per peccata. cap. consideret. §. animaduertere. ubi idem Mart. Nauar. 10. de penit. dist. 7. post S. Thom. in 3. quæst. 89. art. 3. & ibi dicit peccatorẽ semper ad maiorem resurgere gratiã, cum de peccatis plenam fecerit penitentiam. † Sed not. quod existentes in peccatis, sine gratia Dei resurgere a peccatis, & illa vitare non possunt: quorum aliquos Deus ex abundantia suæ pietatis a peccato liberat, auertens eos a malo, & conuertens ad bonum, vt in aliquibus misericordia sua appareat, & elucescat, & in alijs, vt Iustitiæ ordo manifestetur. ad Roman. cap. 9. quæ dicta sunt notanda, quia grauius, cuius vult miseretur, & quem vult indurat, idest deserit, & in massa perditionis derelinquit, quorum vult miseretur, idest ex massa perditionis generis, alios,

alios ad se trahit, iustificat, & sanctificat, Vnde Psal. 10. Locutus est Deus, due hæc auditi, quia potestas Dei est, & tibi domine misericordia; quia tu reddes unicuique iuxta opera sua. Non tamen est ipse alicui causa peccandi, patent prædicta ex S. Thom. lib. 3. contra Gent. cap. 160. cum aliis duobus seq. ubi in fine, quomodo procedat illud Exodi, cap. 10. Ego induravi cor Pharaonis, & seruatorum eius. & Exod. cap. 4. Ios. cap. 11. & Psalm. 104. cōuertit cor eorum, vt odirent populum eius, in temporalibus videmus, si duo idem faciāt maleficium morte dignū, vnum punit Rex, alteri gratiam facit, nemini aufert suum, mors illi erat debita, non negauit, alteri, quod de suo est donauit, &c. † Sed de quibus est faciēda eleemosyna, dicunt Docto. q. de his, quæ iuste acquiruntur Leuit. 2. omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento erit, scilicet iniustæ acquisitionis. Prouerb. 3. honora Dominum de tua substantia. Tob. 2. Fili de tua substantia fac eleemosynam, nā quæ fit de bonis ecclesiæ, quæ dicuntur patrimoniū Christi, bona dicitur eleemosyna, quia in ipsis beneficiati solum habent dispensationem: quando vero de proprio patrimonio, dicitur in melius excedere, & optimum iudicatur, cum quis præstat eleemosynam de acquisitis proprio sudore, & labore, ad Ephes. cap. 4. qui furatur, iam non furetur, magis autem manibus suis laboret, operando quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. † Quare si fiat de furto, & rapina, cogitare debes, quomodo placeat Deo: de quo dicit August. quale est

illud munus, quod alter cum gaudio accipit, & alter cum lachrymis admittit. Eccle. cap. 34. imolantis ex iniquo maculata est oblatio, & non sunt placite Deo sublationes impiorum. ibid. Dona impiorū non probat altissimus. c. non est putanda. 1. q. 1. & 14. q. 5. per tot. Deuteron. cap. 17. non imolabis domino Deo bouem, & ouem, in quo est macula, aut quippiā vitij, quia abominatio est dño Deo tuo. Psal. 61. Ego dominus diligens iudiciū, & odio habens rapinam, immo potius tenetur ad restitutionem. Abb. in cap. ex transmissa de decim. in cap. 2. de raptor. 3. 1. quæst. 5. cap. nosce. domi. Card. Hofi. de ceter. a loco sumpt. fol. 627. Bar. in l. 1. 4. q. 6. princ. C. de sacr. sanct. eccle. Cardi. in clem. 1. de reli. & vener. sanct. sic de pecunia peruena ex re furata. gl. 14. quæst. 5. in sum. cap. cum tu. de vsu. & facit tex. in cap. cura pastoralis. de iur. patron. q. habens malam fidem, non habebit exitum bonum. Nauar. de hor. canon. nume. 18. vbi multa dicit. cap. 22. de restitutione faciēda dominis propriis, aut hæredibus, ipsis existentibus, aut non existentibus, vel ignotis omnino, qui nequeunt sciri, & tunc Christo, vel piis ipsius operibus. † Quorum ratione videtur concludendum, quod mulier non potest facere eleemosynam de acquisitis ex meretricio, quia videntur illicite, & turpiter acquisita. Abb. eod. cap. ex transmissa. Bald. in l. 1. C. de condit. ob turp. caus. Ias. in l. 4. §. sed quod meretrici. ff. eod. tit. Sed tamen ex mente. Abb. contrarium videtur, ea ratione, quia dominiū transfertur irreuocabiliter, & fit suum patrimonium, nec ad restitutionem tenetur,

netur, vnde transit in aliam speciem, & potest eleemosynam de ipsis facere, sic firmant communiter Doct. & verum est. 16. quæst. 6. in c. ex lapsis. Cardin. Vgo. Deuteron. 23. ipse Abb. in cap. quia pleriq. nu. 14. de immuni. ecclesi. & differt facere eleemosynam peruentam ex tali meretricio, & facere de rebus turpibus, quia illa in oblatione bona, hæc autem pessima. eod. cap. non est putanda. 1. quæst. 1. de Cain. Genes. 4. Vnde licet accipere. de primo, non de secundo. arg. illius Tob. cap. 2. non licet nobis edere de furto aliquid, aut contingere. dom. Florent. in sum. 2. part. tit. 1. cap. 23. §. 10. & in precedentibus de aliis. † Inter spirituales tamen pietates, eleemosyna magna iudicatur, diligere inimicos, eisq. benefacere, pro eis orare ex præcepto Dominico. Matth. cap. 5. diligite inimicos vestros, benefacite eis, qui oderunt vos. S. Thom. 2. 2. quæst. 25. ex multis: propter mercedis magnitudinem, quia terra magis abundans, libentius seminatur, & maior charitas reputatur, & propter puritatem ipsius dilectionis, quia in amico possimus diligere etiam beneficium acceptum, sed inimicum propter solum Deum, considerando hanc inimici dilectionem tribus modis, primo, vt quia sunt inimici secundum vitium eorum, quo exercent inimicitiam, & non tenemur: secundo quantum ad naturam in vniuersali, vt dilectione proximi: & ab hac generalitate non excluditur inimicus, & sic est de necessitate charitatis. Tertio in specie, vt quis specialiter moueatur motu dilectionis ad inimicum, & non est de necessitate charitatis absolute. Florent. in 4. tit. 6. cap. 4. §. 1. sed tenetur in communi. & ideo dicitur ec-

clesi. capit. 28. Vbi multa de hoc. relinque proximo tuo nocenti te: & tunc depræcanti tibi peccata soluentur. † Vnde eleemosynam vere dicitur facere diligens inimicos, eisq. consulens, aut malum auertens Matth. cap. 18. hocque fatemur quotidie in oratione dominica: August. ad Laurent. in Enchir. cap. 73. 76. quando autem de necessitate salutis, distinguit multipliciter S. Thom. 2. 2. q. 25. arti. 9. & quia causatur propter Deum, magna dicitur: Matth. cap. 5. vt propterea dubitetur, quæ sit magis meritoria dilectio inimici, aut amici pulchre ex S. Thom. Vigner. de virt. charit. §. 11. vers. 6. circa medium: late dom. Cardin. Aracel. de consil. euang. cap. 16. August. ad Laurent. capit. 73. minus enim est, magnum erga eum esse beneuolum, siue etiam beneficium, qui tibi mali nihil fecerit, illud multo grandius, & magnificentissimæ bonitatis est, vt tuū quoq. inimicum diligas, & ei, qui tibi malum vult, & si potest facit, tu bonum semper velis, faciasque cum possis, quia proximus est, cum sit confors naturæ nostræ, & huius dilectionis nobiscum particeps est, & particeps fieri potest per prædicta. Ioan. Driedo. de ecclési. script. lib. 3. cap. 1. in fine. † Sed modo, vt dixit glo. 23. quæst. 4. cap. si is, qui. quod inimicis nostris tenemur remittere rancorem, nec eos odio habere licet. 1. 1. quæst. 3. cap. inter verba. remittēdo amore passionis Christi. Vnde inquit etiā Tull. lib. 1. offic. nihil magno, & præclaro viro dignius placabilitate, atq. clementia, ideo de necessitate salutis, odium, rancorem, persequutionem iniuriæ remittere tenemur cap. si. de pæn. dist. 1. c. cum in lege. 23. q. 4. sed

sed satisfactionem iniuriæ non tenetur quis remittere, aut damnum datū
 90. dist. cap. si quis contristatus cum
 sua glo. semper enim inferens iniurias
 ad damna, & impensas tenetur. Couar.
 lib. 2. uar. resolut. cap. 10. etiam quo
 ad forum animæ quis fecerit remissio-
 nem, non intelligitur nisi de odio, & rā
 core ibid. vers. 3. constat. & disputat
 Mart. Nauar. in Manual. lati. c. 14. nu.
 25. ubi not. illud, qđ quotidie practica-
 mus in pœnitentia, qđ si pœnitens remit-
 tit ex corde & dicit, quod fiat iustitia,
 ipso tamen non prosequente, nō astringitur
 ad aliud, quia dicitur bonus rancor,
 & esset petere iustitiam ex zelo ius-
 titiæ, vt mali puniantur, quis est hic,
 qui hoc corde petat, etiam quod dicat,
 Deus scit: discurret Tho. Ely. in tract.
 de charitate. §. de remis. offens. & in-
 21 iur. fol. 487. cum seq. † Dūmodo non
 sit iniuria facta ecclesiæ, quia cautius
 est agendum, & cum superiore consu-
 lendum, quam episcopus non potest
 per se solum remittere, cum sit com-
 munitatis iniuria. Abb. in cap. cum conti-
 git. nu. 11. de sent. excom. glo. & doct.
 in cap. 1. de pen. lib. 6. dixi vnum verbū
 in famil. singul. in. l. e. nu. 27. meminit
 Iulius Clarus. lib. 5. recept. sent. in pra-
 cti. crim. §. si. quæst. 58. vers. præterea
 quæro, quia de numero illorū, qui nō
 possunt de se remittere. Nauar. eo.
 nu. 25. vers. immo. per gl. in cap. paro-
 chianos. de sent. excom. & dicitur lēsa
 Respublica, cum iniuria sit ecclesiæ, eo
 magis, si ad debitam satisfactionem
 non deuenitur, dicto cap. si is qui, & ad
 superiorem spectat actio contra iniu-
 riantem, per gl. in eod. c. & Nauar. in
 vers. quoniam actio: ampliatur ad alios
 22 superiores. † Notando dicta doctorū

in materia, quod ista dilectio considera-
 tur in duplici actu, & affectus, & effe-
 ctus, quasi inter innocentiam, & be-
 neficientiam, namque de affectu di-
 lectionis innocentiae tenemur dilige-
 re inimicos, non optando eis malum,
 in quantum malum, sed quantum est
 eis expediens, & Reipublicæ. sed per
 affectum dilectionis beneficentiæ prin-
 cipaliter, & secundario. primo optare
 inimicis gratiam, & gloriam, & cætera
 spiritualia bona, quomodo amicos, &
 inimicos diligere debemus. cap. debet.
 23. quæst. 4. sed ex alio optare eis bona
 temporalia non tenemur, si non eis ex-
 pediunt ad salutem. ex secundo vero
 actu quando est necessarium saluti ani-
 marum, orando pro eis, vt conuertan-
 tur, & Deus illuminet corda ipsorum
 ad viam rectam, de temporalibus non,
 nisi, vt supra, præter magnam perfectio-
 nem, de qua quis est hic, & laudabi-
 mus eum, fecit enim mirabilia in uita
 23 sua. Eccl. c. 31. † Sit igitur principalis
 bona intentio, cum datur eleemosyna,
 quæ non perdit effectum suum respec-
 tu dantis, licet per malum ministrum
 dispenseretur, cum in ipsa, primeua inten-
 tio dantis, non famuli nequā a Deo
 consideretur, iuxta illud euang. Matth.
 cap. 20. neque obstat huic dictum Gra.
 4. dist. in princ. & iterum. 3. quæst. 7.
 cap. in grauib. quando is, qui displicet
 ad intercedendum mittitur, irati
 animus ad deteriora prouocatur. quia
 differt, si ad intercedendum, vel aliquid
 porrigendum, si non placet, quia ex ma-
 nu iniqui famuli, placebit, quia ex ordi-
 ne iusti hominis, & idem de oratione.
 Mart. Nauar. de hor. canon. cap. 19. nu.
 60. cum se. ideo ex hoc cessare non
 debent fideles eleemosynas facere de
 suis

fuis bonis temporalibus, quæ sunt cau-
 sa vt augmētentur in optimo, & bona
 24 eis accrescant. † Et eleemosynæ huius
 prefectio commendatur, ex fide, causa,
 loco, & tempore, tex. not. in cap. non sa-
 tis. §. item. 81. dist. & ex fide, circa dome-
 sticos nostræ fidei, qui præferendi sunt
 extraneis, ex causa, si per captiuitatem
 suam, vel suæ familiæ. de loco, vt in car-
 ceribus, vt liberentur, supplicii, & pœ-
 nis, quibus quis iustus crucietur, tem-
 pore, in afflictione periculi, quia si dum
 opus est non subuenis, cum cessat peri-
 culum, ad quid frustraris tua pecunia,
 sunt, & alia consideranda, quæ in ead.
 dist. tractantur, præscrutando quid in
 clerico, quid in laico, quid in foro ani-
 mæ, quid in foro contentioso. in extra-
 uag. execrabilis in ver. debita de præb.
 & per illud cap. pasce. ead. dist. pasce
 fame morientem, si non paueris occi-
 disti: quæ tibi remanēt, ad quid postea,
 si iustus, quem saluare poteras, fame
 consumptus est, (& si iniquus forsitan
 eo bono poterat saluari, vt quia con-
 uersus ad fidem, vnde, & malum est, qđ
 not. ad illam quæst. an sit maius pecca-
 tum occidere hominem malum, quā
 bonum glo. in cap. si habes. 24. quæst.
 3. in verb. innocentes. S. Thom. 2. 2. q.
 64. ar. 6. vide. 23. quæst. 5. cap. si non li-
 cet. Archi. de consecr. dist. 1. cap. eccle-
 siis. distinguendo si respectu animæ. de
 cuius ammissione, est maius præiudi-
 cium, quā mille corporum. ead. glo.
 & alia in cap. ille qui hominem. 23. q.
 5. disputant moderni in tract. de iud. &
 25 infidel. part. 1. c. 12.) † Quod & ma-
 gis attendendum, cum bona tempora-
 lia sint caduca, & trāsitoria, modo uni,
 modo alteri, ideo non confidendū, sed
 de eis bene dispē sandum, vt exinde ac-

quirantur bona æterna. idest regnum
 celorum. Matth. cap. 6. vnde dicebat Se-
 neca ad propositum, nihil proprium
 dicas, quod mutari potest, & respectu
 sui vilescunt, terra enim terram optat,
 & ad terram producit hominem, si
 uti nesciat terrenis, & in epist. 88. bo-
 num est, quod facit bonum, nam tem-
 poralia, non faciunt bonum, ergo non
 bonum, potest esse bonum ex parte
 utentis, qđ ex eis faciat bonū, idest elee-
 mosynam, & alia pietatis opera. & est
 vera opinio Ciceronis facientis differē-
 tiam, inter bona corporis, & animi, ex
 sententia Stoicorum. Aristot. in princ.
 moral. & quod dicitur, bona facere bea-
 tos, declarat doctissimus Vlpianus. in l.
 bonorum. ff. de verb. signif. quod bea-
 re manet pro prodesse improprie, quia
 beatitudo consistit in alia vita, in illa cæ-
 lesti Hierusalem. Cassa. in sua glor. 3.
 part. consid. 46. in fine. An autem bona
 nostra dicantur de iure, & non de con-
 scientia, vel de conscientia, & non de iu-
 re, & quæ sint, pro nunc omitto. Bald.
 disputat, in suis disputat. in ea incip.
 26 statuto cauetur. † Inde inter meliora
 bona mundi consideramus eleemosy-
 nam, quam neq. ærugo, neq. tinea de-
 molitur. Matth. eo. cap. & melior certa
 destinata, quā reposita ad voluntatē
 hominis, quæ mutatur, & quando se-
 mel est destinata vni loco, vel certis pso-
 nis pauperibus, non potest etiam per
 statutum reuocari, sed semper debetur
 Bar. in. l. priuilegia. C. de sacr. sanct. ec-
 cle. per cap. ad Apostol. de simon. &
 communis est opinio. per Fel. ibidem,
 quamuis multi voluerint contrarium
 affirmare, decet enim volūtatē resta-
 toris omnino seruare in auct. de nupt.
 §. disponat. vt non pereant piæ restan-
 tium

tium voluntates, vt in alio simili dicit
 rex Conc. Trid. sels. 25. de reform. gen.
 c. 4. & c. 9. nec ratio ipsorum militat,
 quia cum in pijs consistant operibus,
 non ad laicos, sed ad ecclesiam pertinet
 mutatio, aut dispensatio. & id ad sum-
 27 mum Pótificem. † Sicuti in proprio ca-
 su de eleemosynis dicimus relictis dis-
 pensari, siue ex testamento, siue inter
 viuos, non tamen ad certas personas,
 medietatem ipsarum episcopus procu-
 rabit assignari monasteriis monialium
 pauperum ipsius loci, idque exequatur
 etiam autoritate Apostolica ex consti-
 tutione nouissima sanctissimi Domi-
 ni nostri D. Greg. XIII. Pont. Max. in-
 ci. Deo sacris. 1572. an. 1. quam verba-
 tim, & multa declarando, recitat Mart.
 Nauar. in cap. statuimus. nu. 54. 19. q.
 3. & infra de monialibus dicemus. quã-
 do autem sit commutatio vltimarum
 voluntatum, quæ non nisi ex iusta, & ne-
 cessaria causa sit, episcopis cõmittitur,
 vt extraiudicialiter cognoscant, si sup-
 plicata vera fuerint ex eod. Conc. Trid.
 28 sels. 22. de reform. cap. 6. † Et ad pro-
 positum, de quo in præsentia tractamus,
 sunt tria principalia, quibus homo po-
 test placare Deum pro suis peccatis, elee-
 mosyna, oratio, ieiunium. non sufficit
 inquit August. in serm. de pœnit. mores
 in melius commutare, & a præteritis
 malis recedere, nisi etiam de his, quæ
 facta sunt satisfiat domino per pœnitẽ-
 tiæ dolorem, per humilitatis gemitum
 per contriti cordis sacrificium; coope-
 rantibus eleemosynis, & ieiuniis c. non
 sufficit de pœnit. dist. 1. & in cap. medi-
 cina ead. dist. & facientem Deus respi-
 cit, siue Christianum, siue Gentilem, te-
 stis est ille Gentilis Cornelius in princi-
 pio ecclesiæ, qui vacans orationibus, &

eleemosynis, Angelum habuit missum
 a Deo, vt ad Petrum pergeret pro salu-
 te suæ animæ, de quo dixit Petrus, in ve-
 ritate comperio, quia non est persona-
 rum acceptor Deus Act. Apostol. cap.
 10. c. deinde. §. aspicias. 26. dist. quod
 & sapiens dixit. non subtrahet personã
 cuiusq. Deus, qui est omnium Domina-
 tor, & equaliter cura est illi de omni-
 bus, & iterum omne, quod est in mun-
 do. prim. Ioã. cap. 2. aut concupiscentia
 carnis, aut oculorum, aut vitæ est: con-
 cupiscentiam carnis ieiunio tollimus,
 oculorum verò (quæ est auaritia): per
 medium eleemosynæ, superbiæ mede-
 mur humili oratione. Tertio omnis
 peccator frequentius in Deum, in se ip-
 sum, in proximum peccat. oratione pla-
 camus Deum, eleemosyna satisfacimus
 proximo, & ieiunio, quod in nobis de-
 liquimus expiamus. Quarto in hac vita
 tres hostes habemus, mundum, carnem, &
 Demonem, mundum eleemosynis, car-
 nem ieiunio, Demonem oratione supe-
 ramus, vide ad prædicta Flor. in sum. 3.
 part. tit. 14. cap. 20. circa fin. ante vni-
 cum. §. tab. in hoc verbo. nu. 17. cum
 29 aliis. † Hæc exercere christiani officij
 est, ad hæc hortari omnes fideles gloria
 episcoporum, qui in his peragendis
 multum proficerent continuantes, præ-
 cipue cum commemorant euang. Mat.
 c. 25. quando in die Iudicii Dominus
 noster Iesus Christus exacturus a no-
 bis strictissimam rationem, ponet cau-
 sas nostræ ingrati tudinis exarui, & nõ
 dediistis mihi manducare, sicuti, & nõ
 dediistis mihi potum, hospes eram, &
 non collegistis me, nudus, & non ope-
 ruiistis me, infirmus, & nõ visitastis me,
 in carcere positus, & non venistis ad
 me, & his egerit, audi finem Euang.
 quam-

quamdiu non fecistis vni ex minimis,
 nec mihi fecistis, & cum peccatum cau-
 ser mortem, supra cap. 6. post num.
 6. eleemosyna liberat a peccato. sicut
 aqua extinguit ignem eod. sing. 11. & si
 vnus infirmatur, aut cruciatur, mouere
 debet nos ad compassionem, quia mi-
 seria naturæ, qua, & non possumus nos
 esse liberi, quia nihil sub sole firmum,
 & prædictæ conditiones euangelicæ, cū
 alia de sepeliendis mortuis, pertinent
 ad speciẽ eleemosynę corporalis, Sunt
 31 & opera alia septẽ spiritualia ipsius elee-
 mosynæ, quæ versantur in his: docere
 ignorantem, consulere dubitanti, conso-
 lari tristem, corrigere peccantem, & of-
 fensas remittere, compati onerosis, atq.
 pro omnibus exorare, ad que tenentur,
 & Christi fideles, & episcopi eorum
 officio omnia declarare. Florent. in 4.
 tit. 5. cap. 18. §. 4. cum seq. & §. 6. quod
 eleemosyna spiritualis præstat corpora-
 li in tribus, quia nobilior donum spi-
 rituale, quàm corporale. 2. spiritus, cui
 subuenitur nobilior corpore. 3. & ipsi
 actus spirituales sunt perfectiores acti-
 bus corporalibus, hæc accomodantur
 malis, & defectibus corporis, & spiri-
 tus. declarat Marti. Nauar. in Manu-
 lati. reformato. cap. 24. nume. 4. cum
 30 sequen. † Et tam laudabile est eleemo-
 synæ officium, quod ad eam tria nos
 incitant: scriptura sacra. Zacch. cap.
 7. misericordias, & miserationes faci-
 te vnusquisque cum proximo suo: di-
 liget dominus misericordiam, & iudi-
 cium psal. 32. & in alio 40. beatus uir,
 qui intelligit super egenum, & paupe-
 rem, in die mala liberabit eum do-
 minus: Natura ipsa nos docet, ut cum
 in nobis passio vno membro, omnia
 alia subueniant, & velimus ab omni-

bus adiuuari, omnes, qui sumus fra-
 tres, & mēbra in capite Christo, vt su-
 pra in proq. est dictum, debemus alter
 alterius onera portare ad Gal. 6. cap.
 de creatura irrationali, de animalibus
 affert exempla idem Flor. eod. cap. 10.
 de elephantibus subuenientibus alte-
 ri in terram lapso, coruus Helyæ pa-
 nem deferebat, & Paulo primo hære-
 mitæ dimidiatum, sed Antonio adue-
 niente integrum detulit panem, de
 31 quo alio loco diximus. † Ex prædictis
 maximi resultant in nobis fructus, vt
 scribit Alphons. Alu. in suo specul. cap.
 50. dom. Card. Hosi. in exposit. ora-
 tion. dom. fol. 419. Vigue. de virt. cha-
 ri. §. 2. vers. 5. melius Flor. §. 11. quod
 temporaliter, spiritualiter, & superna-
 turaliter remuneramur a Deo. in pri-
 mo augentur dona, non vidi iustum
 derelictum, nec semen eius querens
 panem. psal. 36. de Loth. liberato ab
 igne Sodomæ. Genes. 19. Abraam
 pater credentium Deum hospitio ha-
 buit, dum inquit, Domine si inueni
 gratiam in oculis tuis, ne transeas ser-
 uum tuum, sed afferam pusillum aque
 & lauentur pedes vestri, & requiesci-
 te sub arbore, ponamque bucellam pa-
 nis, & confortetur cor vestrum, postea
 transibitis. idcirco enim declinastis ad
 seruum vestrum, & habuit inde in se-
 neſtute filium Isaac. Genes. capit. 18.
 21. de 2. eleemosyna a morte liberat,
 & non patietur animam ire in tene-
 bras. ex quo dixit Anchar. conf. 202.
 circa 1. nume. 5. quod eleemosyna li-
 berat animam testatoris, est namque
 anima prætiosior corpore, & cunctis
 rebus. capit. cum infirmitas. de pœ-
 nitent. & remissio. de 3. habebit homo
 pro eleemosyna bonum super naturale
 N uitam

vitam æternam. Matth. cap. 19. centu-
plum pro vno accipietis. Venite benedi-
cti patris mei, possidete regnum para-
tum vobis a cōstitutione mundi. Matt.
32 c. 25. † Considerando denique ratio-
nem ipsorum meritorum in prædictis,
in agendis recipiendo mercedem secū-
dum laborem, & vt præstitimus bonū
accipiemus, habentes ipsos pauperes
testes pro nobis, dum sumus in chari-
tate, quando bona opera nostra perue-
niunt ad conspectum Dei, nam si in
mortali non iuuant ad vitam æternam,
licet disponant, de gestis per exquisitā
rationem appendēdo merita nostra, &
bonis inuentis collocemur a parte de-
xtra. vide per docto. in 4. dist. 15. de
tetto si non iuuant respectu propriæ
personæ, erunt tamen merita sufficien-
tia respectu, quo geruntur, vt sacerdo-
tes, quia vt ministri ecclesiæ, nō reddit
vacuū opus, quia non ex operibus pro-
priis. idem Flor. in prima, tit. 7. c. 3. §.
3. et si in gratia existant ieiunantes, aut
alia opera bona facientes satisfaciunt
pro alio detento in penis purgatorij.
Domi. Card. Aracæl. de sacram. peni.
33 c. 44. post prin. fol. 313. † Ad propriū
autem de merito respondetur. q̄ est tri-
plex meritum, congrui in quo peccator
dicit sibi mereri gratiam, cum ad illā
se per bonum actum disponit, aliud
digni, quo scilicet uir iustus orat pro
alio, & meretur exaudiri. Tertium di-
citur meritum condigni quo iustus ex
tanta charitate meretur tantum præ-
mium. Sanct. Bonauentu. in tertio, di-
stin. 4. & nota quia, quod est principiū
merendi, non cadit sub merito, quia
alias idem præcederet se ipsum, vide
optime per Archid. 23. quæstio. 4. cap.
Nabuchodonosor, prima colum. vbi

refert Vgo. de sanct. Vittor. quædam
esse ex ratione, quædam secundum ra-
tionem, quædam supra rationem, ex
ratione necessaria, secundum rationem
probabilia, supra rationem mirabilia.
adde contra rationem incredibilia. ui-
de multa per dom. Flor. in sum. quar-
ta parte, titu. 9. cap. per totum. † *Or-
tempo gli è de ritrouar modo di obuiare
à gli abusi causati dalla furia, & im-
portunità de i mendicanti questori.* In
quo est attente stādum, ne ipsi sub spe
elemosynarū recolligēdarum excedāt
in indulgētiis, prædicationibus, & aliis:
nec quicque poterant primum, nisi
litteras habuissent a sede apostolica, vel
ab episcopis ordinariis, cum aliter non
admittebantur ex Generali Constitu-
tione Innoc. Tertii sum. Pont. in cap.
cum ex eo. de penit. & remis. etiam,
quod fuerint exempti, quia cum pos-
sent nocere, & pdesse suo gregi cogno-
scere debent: sed ex lapsu t̄pis remedia
int̄ducta nō seruabātur quia, vt scribit
Pelagius Papa Florentino episcopo, ex
defectu nostrorum temporum non so-
lum merita, sed corpora ipsa hominū
defecerunt. in cap. fraternitatis. 34. dist.
vt Leo Papa quartus, exinde dixerit,
multa etiam damnabilia tolerari in ec-
clesia, pro tempore, pro persona intui-
tu pietatis, vel necessitatis, siue utilitatis
& pro euentu rei. cap. requiritis pri-
35 quæst. 7. † Ideo sancti Patres in illa nō
minus salutari, quàm necessaria Gene-
rali synodo Tridentina in totum man-
darunt deleri hoc nomen quæstorum
in omnibus christiani orbis locis, (sic
enim hæc ætas requirebat) sels. 21. de
reform. cap. 9. & licet multis conceda-
tur pias elemosynas quærere, sublato
tamen nomine quæstorum, ex constitu-
tione

tione Pii Quarti inci. ex debito. 1565.
an. 6. & itidem Pius Quintus concessit
reuocando tamen indulgentias pro ma-
nibus adiutricibus incip. & si domini-
ci. an. 2. 1566. tamen recognoscendæ
sunt eorum litteræ, ne si falsæ sint, gau-
deant eorum malitia & patrocinetur
eis fraus. cui obuiandum est. l. in fun-
do. ff. de rei vendic. vt abutendo pri-
uentur priuilegio, dixi in famil. sing.
in. l. 1. nu. 88. 74. dist. cap. vbi ista dedi-
36 cisti. cum simil. † Quapropter exami-
nandi sunt de moribus, & vita ipsorū,
vt sint modesti, discreti, reuerentes, de-
uoti, non scandalosi, non hospitentur
in tabernis, aut aliis ihonestis locis, seu
faciant inutiles expensas, immoderatas
& sumptuosas, siue habitum deferant
falsæ Religionis. eod. cap. cum ex eo.
§. qui autem puniēdo excedentes, quo-
cumq. titulo, vel priuilegio fulciantur.
clem. 2. de penit. & remis. considera-
ta scandali qualitate, ex quo factum au-
getur, si ex ipsa causā abusus irrepse-
rint, quos auferre labor est episcoporū.
Vnde si ad locum ipsum vadāt eleemo-
synæ, videatur, nec elemosynarii par-

37 ticipent, vt infra. 2. lib. de hospitalibus
dicimus. † Expreffe prohibendo. ne
tempore Missarum, & concionum va-
dant uagantes per ecclesias, scandalum,
& rumorem, impedimentumq. infe-
rendo. graui pœna imposita capitulis,
& parochis, etiam & regularibus: per
constitutionem aliam eiusdē Pii Quin-
ti incip. quàm primum de qua ad ple-
num meminit Mart. Nauar. in tract.
de hor. cano. c. 22. nu. 32. sed stare de-
bent ante fores ecclesiæ, idque, veti-
tum etiam in Conc. Trid. sels. 22. in
decreto de obseru. & euit. in celebr.
Miss. & Nauar. num. 35. mendicita-
tem interdicens ualidis, & diuitibus,
sicuti validis hospitalia clausa esse de-
bent in Concil. Colo. de hospit. cap. 5.
in quibus vrile admodum esset, si Prin-
cipes in omnibus obseruari facerent le-
gē Imperatoris Val. C. de mend. valid.
l. unica. lib. 11. cum multi sint, qui
nolūt laborare, dicit ibi gl. sed mendicā
do sine labore viuere, vide multa in sy-
nod. prouint. Mediol. 3. part. de pior.
loc. admi. fol. 162. &c.

DE CENSURA ECCLESIASTICA,

& quæ sub eius nomine comprehenduntur.

CAP. TRIGESIMVM PRIMVM.

S V M M A R I V M.

- 1 **N**egis proprium quid sit. contineat.
2 **P**æna, qua timetur imponen- 4 **D**istributio ecclesiastica quid sit. Quid
da est. disciplina ecclesiastica. nu. 5. Et se-
ueritas ecclesiastica. nu. .
3 **C**ensura ecclesiastica quid sit, & qua

- 7 *Pœna canonica quid comprehendat.*
 8 *Pœna obedientia timenda est.*
 9 *Transgressor canonis, legis, consuetudinibus qualiter puniatur.*
Hæresis est dicere Romanam Ecclesiam non posse condere canones. nu. eo.
 10 *Pœna animaduersionis, quæ sit.*
 11 *Indignationis nostra verba, quam vim*

I Egum conditoris intentionis id proprium esse omnibus notum est. † Vt futuris per ipsas leges prouideatur in l. leges, & constitutiones. C. delega. cap. secundo. de constitut. quia bona est lex, quæ mala prohibet. cap. quarto, eodem titul. Vnde, & præmium, & pœnam in se continet. dixi supra. cap. 17. nu. 22. nec debet pœnas insertas euitari legibus, qui se contra iuris sententiam seu prærogatiua verborum fraudulenter excusat. l. non dubium. C. de ligib. nec quisq. potest in actionibus, & iudiciis ecclesiasticis suo sensu duci, sed canonum auctoritate. cap. 1. de constit. idq. etiam ex antiqua lege Deutoron. cap. 3. 2. cū dominus per Moysen loquens dicit populo suo, en propono in conspectu vestro hodie benedictionem, & maledictionem, benedictionem si obedieritis mandatis Dei vestri, quæ hodie ego præcipio vobis, maledictionem si non obedieritis mandatis Dei vestri, sed recesseritis de via, quam nunc ostendo vobis: Potest etiam, & præteritis lex cauere. cum nominatim de præteritis in ipsa lege sit mentio. tex. clarus vbi Fel. ponit more suo ampliationes, & limitationes. in cap. fin. de constit. & in multis nouis constitutionibus legimus, licet non de proprietate. vide infra lib.

- habeant.*
 12 *Pœna sub obtestatione diuini iudicij et maledictionis æterna, quæ sit.*
 13 *Pœna acrimoniæ nostræ quid cõineat.*
Pœna mocronis. nu. 14.
 15 *Pœna diuinæ vltionis quid sit. Quid pœna banni Christianitatis, & alia. ibid.*

2. cap. 25. num. 2. quod episcopus attendere debet. † Vt qualitate loci & personarum cognita medicinam morbo congruam apponat, ex illo euang. oleum, & vinum. Luc. cap. 10. & eas pœnas sciat opponere, quæ magis timetur suo iudicio, ne ludibrio fiant, & maior sit labor suus, not. omnes in cap. irrefragabili. §. cæterum. de offic. ordin. dicit enim doctissimus Couar. lib. 2. var. resolut. cap. 9. num. 8. delicta esse punienda secundum mensuram proportionis, ratione loci, & temporis, & personæ, & quantitatis, in quibus plurimum versatur episcopi arbitrium: ipse enim dispensat in pœnis glo. in cap. 2. de pœnis, & vbi pœna corporalis utilior est, ea quidem imponenda. Archid. in cap. ea vindicta. 23. quæst. 4. nec ordinationes iuuat facere, nisi contrauenientes sciuerint se puniendos, quod, & frequentius per censuram ecclesiasticam ordinari solet, ideo præstat videre, quid hoc nomen sit, & quæ contineat, vt secundum dispositionem sacrorum canonum in ipsis visitationibus episcopus se gerat. † Et licet in cap. quærenti de verbor. significa. dicatur censuram ecclesiasticam continere excommunicationem, suspensionem, & interdictum, de quibus postea suo loco dicetur, hic tamen declarabimus varios modos, quibus canones vtuntur ad

ad terrorem malorum, vt alij possint alia consimilia verba addere, nam censura ecclesiastica est pœna spiritualis, quam ecclesia propter inobedientiam infligit, locis, vniuersitatibus, & personis. Ioann. de Lig. in tract. de cens. eccles. & dicitur in cap. fin. de pignor. per censuram ecclesiasticam compellatis, cap. fin. de sepult. & alibi censura sacrorum canonum. cap. 1. in fine, qui cler. vel mon. cap. de cetero, de testib. cap. 3. de pen. ibi appellatione cessante, ecclesiastica censura compellas, & in aliis infinitis capitulis, & sess. 22. Cõcil. Triden. de obseru. & euit. in celebr. Miss. in fin. sess. 24. de reform. gen. cap. 4. circa finem, per censuras ecclesiasticas, sess. 25. de regul. c. 5. in fine. c. 16. in vltim. verb. & ead. sess. de reformat. gener. cap. 8. & hoc necesse est imponere, vt spiritualis pœna corripiat, quæ spiritualis non corrigit disciplina. cap. vergentis de hæret. & quia plus solet timeri, cum specialiter pœna apponitur, quàm quando generaliter. cap. si aduersus eod. tit. argum. hac ratione in modis pœnarum varie loquitur lex, & potest episcopus in suis statutis, vt videbitur prosequi, & obseruare, quod facere tenetur, ideo de multis dicemus, omitto dicenda de pœnis pecuniariis in cap. sequenti. † Vnde plerumq. solet dici sub pœna ecclesiasticæ distinctionis, sub quibus verbis dicit Ber. in cap. 1. de iur. iur. contineri idem, quod in alleg. cap. quærenti, de verbor. significa. sed cum distinctio proprie loquendo importet pœnam temporalem Abb. eod. c. quærenti, & cap. nuntius, de deci. sed pœnæ eiusdem cap. quærenti sunt spirituales, ideo ex multorum opinione dicimus, venire alias pœnas citra censu-

ras ecclesiasticas, refert idem Abb. in c. pro illorum, nume. 2. de præben. dum text. in princ. dicit, contradictores ecclesiastica distinctione compescens, & communiter sequuntur omnes, & in Concil. Trid. simile verbum, sess. 5. de reforma. c. 2. §. si quis autem, distinctæ subiaceret vltioni, & sess. 22. de reforma. cap. 1. in fine Deo uindice, c. 2. de vsur. ecclesiastica distinctione compellas. † De disciplina ecclesiastica idē dicimus. Abb. in cap. 2. de pact. est enim disciplina vltrix male viuendi, cap. ad fidem nullus. 24. quæstio. 5. quæ proprie consistit in coercendo. 45. dist. c. & qui. de fructu disciplinæ, licet in alio proposito, sed ad materiam facit. dicit Bern. ad Soph. Virgin. epistol. 113. disciplina reddit compositum habitum mentis, & corporis, ceruicem submittit, ponit supercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinos cohibet, moderatur linguam, gulam frenat, iram sedat, format incessum, docet denique subesse, coesse, & præesse. idem super cant. ferm. 23. quæ sunt attendenda a superiore, nam vbi gubernaculum disciplinæ contemnitur, restat, vt religio naufragetur, clem. attendentes, in princ. de stat. mon. episcopo enim disciplinam necessariam regenti plebem suam dicit tex. in cap. duo ista. 23. q. 4. & sess. 25. Concil. Triden. de reform. gener. cap. 2. in fine, disciplina ecclesiastica emendetur, & statuatur, & sessio. vltim. de Indulgen. ne nimia facilitate ecclesiastica disciplina eneruetur. sicut enim militaris disciplina tenacissimum vinculum iudicatur, in cuius sinu, (inquit Valer. Maxim. lib. 2. cap. secundo, de discipl. mil.) ac tutela serenus, tranquilliq. beatæ pacis status acquiescit, vt

Torquatus Satius esse iudicauerit patrem forti filio, quam patriam militari disciplina carere. Sic, & ecclesiastica nisi seruetur, in lassum omne protrahitur vt nec quid bonum sit, possit absq. ea iudicari. † Item solet dici sub seueritate ecclesiastica, & venit poena imposita secundum delicti qualitatem, in materia, in qua loquitur legislator glos. per illu text. in cap. cum clerici de pact. vbi Abb. in vltim. verb. & proprie seueritas est, cum rigor, & integritas iustitiae exercetur sicut dicitur in c. 5. de pen. de rigore canonico. inde tex. in cap. vt officium. §. verum de heret. lib. 6. vtitur illis verbis, duræ, ac dignæ seueritas vltionis, & alibi tex. seueritate ecclesiastica coercere. cap. præterea de offic. deleg. in cap. quanto in fi. de priuil. & excess. priuil. seueritate debita castigemus, & lex ciuili seueriori sententia vtitur. l. 3. C. ex quib. caus. infam. irrog. & seuerā idest strictissimam dicit lex decima. C. de dignit. lib. 12. cum cautela tamen ne excedatur, Paris de syndic. in verb. crudelitas, vt potius cognoscatur animus medendi, quam seuiendi c. odio. 86. dist. vnde August. contra Parm. episcopus diligentissimæ seueritatis officium adimpleat, si cum dilectione corrigit, sic in c. ita plane. 23. quæst. 4. cum diligenti inquisitione procedendo, deposito primo, & seuerio furore, exēplo Lutij Gellii: de quo scribit Valer. lib. 5. cap. 9. quod si in causa filij, impetu iræ abstractus seuire festinasset, admisisset magis scelus, quam vindicasset. non sic Torquatus, nec alius Manlius Torquatus volens in se resplendere conspicuā imaginem de seueritate prædicti imperiosi Torquati, quia in eo atrio sedebat. † Item plerumque fit ordinatio,

vt contraueniens puniatur poena canonica, quam distinctionem dicit tex. in cap. 2. in fine. ne præl. vic. suas. & subdit ibi Abb. esse poenam depositionis cum infamia, quæ imponitur, ne male factores audaciam accipiant, vt poena sit inuenta pro coercenda uiolentia argu. tex. in cap. contingit. de sent. excommu. quos coercere, non est contra legem agere, sed legi facere subsidium. cap. 2. de priuil. & excess. priuil. & sic poena eorum aliis terrorem incutiat. cap. 1. de maled. sic enim poena vnius, est metus alterius gl. in dict. c. 1. & dicit tex. in cap. ad liberandam. in fi. de Iudeis, quod sic reatus talium castigetur, quod in poena ipsorum aliis interdicitur audacia similia præsumendi. Peccat enim prælatus omittens punire, quia exitio innocentes tradit, qui liberat multorum exitia cogitantem. Ambros. lib. 1. offic. cap. est iniusta. 23. quæst. 4. & cap. si is, qui ead. caus. & q. punit namq. ius canonicum frequentius delicta poena spiritali. a. g. cap. licet de penis. & graui infamia notatur Iudex, si violentiæ crimen apud se probatum distulerit, seu omiserit, vel impunitati donauerit, aut molliorem, quam præstituimus poenā protulerit. l. seruos in fine. C. ad. l. Iul. de ui publ. vbi glos. in æqualitate delictorum, æqualitatem poenarum esse adijciendam, & distinctionem canonicam dicit alius tex. in cap. Salonitanæ. in fin. 63. dist. in cap. sacro approbante in fine, de sent. excom. & in aliis multis. † Quandoque tamen Summus Pontifex mandat sub poena obedientiæ. in capit. dolentes. de celebra. Miss. ibi in virtute obedientiæ, vbi glos. disputat de poena, nam alii volunt esse priuationem, cæteri peccatum


tū infidelitatis. de quo vide tex. notab. in cap. si qui sunt presbyteri. 81. dist. est enim peccatum inobedienciæ grauissimum. argum. capit. illud de maior. & obed. & in cap. si quis. Apostatae possunt dici, qui canonibus non obediunt & fit inobediencia ex duobus, & non faciendo iustum, & animo non facienda, quod principaliter iubetur. Naua. in Manu. capit. 23. num. 35. & infra latius dicam, S. Thom. in quodl. 29. quando venitur contra constitutionem Papæ. Feli. in cap. 1. num. 19. in fine de constit. cui omnes obedire tenentur, maxime perfecti. supra in proh. glo. in c. ad nostrū in verb. ecclesiæ de hæret. quia cum sit prælatus supremus Vicarius Christi, nos subditi, de necessitate obediendum est. argu. cap. qui scit se. 2. quæst. 6. † Et ideo casu contrario punitur transgressor canonis poena depositionis, vbi alia non est statuta: glos. sing. in cap. generali: in verb. inhibemus de elec. lib. 6. quàmuis præcedere debeat monitio. Ioan. de Lign. in cap. 1. de const. Gemin. eod. cap. generali. num. 12. & dicitur transgressor canonis, qui venit contra canonem poenam imponentem, & si contrauenit, ex eo forsan, quod non credat Romanam ecclesiam habere potestatem canones condendi esset hæreticus, per eandem glo. & Doct. si tamen credit, sed ex placito contrarium facit, est deponendus, quod Imol. in clemen. 1. de ætat. & qual. mitigat, quod intelligatur, quando transgreditur in contemptum canonis scienter, etiam si vna vice: secus si ignoranter, nisi pluribus vicibus. Doct. in citato cap. generali. Abb. in capit. nam concupiscentiam. de const. & in cap. 2. de maior. & obe-


di. loquendo de transgressore legis, ampliando idem esse ad transgressorem consuetudinis, ex cap. in his. 11. dist. ex quo dixit glo. not. in cap. 2. in verb. consuetudinis. de consuet. quod sic debet puniri, & transgressor laudabilis consuetudinis, sicut transgressor legis per alleg. cap. in his quod etiam extendimus ad desertorem sui instituti. sels. 25. Conc. Trident. de regul. & mon. cap. 4. circa finem. † Addi etiam solet poena animaduersionis, in qua iudicabit episcopus suo arbitrio, ex quo certa non est statuta poena glos. fina. per illum text. in capit. final. de exceptio. lib. sexto, ibi animaduersione debita, & alia glos. in capit. pastoralis. §. fin. de offic. delega. super illis verbis animaduersione condigna, & Vlpianus in reconsultus. in. l. 1. §. item solent. ff. de offic. præf. Urb. loquens de tutoribus & curatoribus male versatis in eorum officiis, inquit, grauiori animaduersione indigent, & Innoc III in cap. in Latetanensi de præb. transgressores digna curauimus animaduersione punire. in cap. dilectus filius. de pæn. & remis. digna poterit animaduersione puniri. extatq. pulchrum responsum Cicer. in verr. actu. 2. ea peccata grauius animaduertenda sunt, quæ difficillime præcauentur, & in. l. 3. in final. verb. C. de sum. Trini. seuerissimis animaduersionibus plectentur, & vtitur tex. Conc. Trident. sels. 13. de reformat. cap. 1. §. si autem animaduersionis exemplo, & sels. 6. de reforma. cap. 1. §. crescente vero, & selsio. 18. in Salu. condut. dat. germ. §. pari formiter. condigna animaduersione, & emenda iustificanti, & in cap. ad aures nostras in fin. de excessi. præl. vbi glos.

DE POENIS PECUNIARIIS.

CAP. TRIGESIMVMSECVDVM.

S V M M A R I V M.

- | | | | |
|---|---|---|--|
| 1 |  <i>Piscopus an possit imponere pœnam pecuniariam.</i> | 6 | <i>Pœna non debet recipi pro causa criminali.</i> |
| 2 | <i>Auaritia, & eius suspitio tollenda est ab ecclesiasticis.</i> | 7 | <i>Canonum dispensatio cum est facienda, gratis tamen fieri debet.</i> |
| 3 | <i>Pœna pecuniaria exacta ab episcopo in quo debent conuerti, & an possit sibi applicare.</i> | 8 | <i>Episcopus non debet accipere aliquid pro institutione canonicatus, seu beneficij. In quo expenditur canon Concil. Trid.</i> |
| 4 | <i>Iurisdictionis fructus, qui sint, & an episcopi.</i> | 9 | <i>Pœna in causa hæresis nullo modo extorqueri debet.</i> |
| 5 | <i>Episcopus habens iurisdictiones vasallorum quomodo comittet causas</i> | | |

I  *VM de multis supra dictum sit, restat videre. ¶ An episcopus in ordinationibus suis, tam in visitationibus, quàm in aliis actibus possit pœnas pecuniarias imponere, cum iura admodum contraria videantur, namq. dicitur per Innoc. III. in Conc. gener. cap. irrefragabili. §. fin. de offic. ordi. quod prælati illud salutare statutum non debent ad questum pecuniæ conuerti, & in cap. vt clericorum. §. prælati, de vit. & hone. cler. iuncto cap. licet de pœnis, & cap. cum dilectus, videtur permitti, dum tex. dicit emendas solitas solui pro excessibus deberi, eod. tit. de offic. ordin. & in cap. 3. §. in causis vero, sess. 25. Conc. Trident. de reformat. gen. & in multis Constitutionibus summorum Romanorum Pontificum, in quibus referuatur impositio pœnarum, etiam*

pecuniarium arbitrio episcopi, & cum relinquitur arbitrio episcopi, non dubium quin potest. sess. 5. eiusd. Concil. Trid. in materia librorum in fin. ibi iuris, & arbitrij pœnis per episcopos coherceantur, & in hac materia multa dicit Didac. Couar. lib. 2. var. resolut. cap. 9. num. 8. vers. postremo, & per Docto. in eod. cap. irrefragabili. §. fin. & communiter dicimus episcopum ea vti debere cautela, vt cum viderit alias pœnas paruipendi, & pecuniarias timeri, eas imponat. Felin. in d. cap. fin. & dixi alios referens in famil. singul. in littera e. num. 25. non tamen animo tolerandi crimina, vt multi dicunt, si nõ sunt delinquentes, fiscus semper erit pauper, nec passim in omnibus statutis pœnam pecuniariam imponere, vt ibi dicit Couar. quia esset dare suauitatem Auaritiæ, & non formam corrigendi, & laici murmurant, quorum est cõtra facta

2 facta superiorum insurgere. ¶ Auaritia enim vt idolorum seruitus, & eius suspitio tollenda est ab ecclesiasticis, ex decreto Concil. Triden. sess. 13. de reformat. cap. 1. per cap. auaritiæ, de præb. c. cum iam dudum cum gl. eod. tit. vt prælati dicant nõ percussores esse, sed pastores, maxime a publice peccantibus, ex cap. nemo, de simo. & cæcitate auaritiæ in multis imminere, dicit tex. in cap. cum auaritiæ, de elect. lib. 6. sess. 22. Conc. Trid. in decr. de obseru. & euit. in celebr. Miss. cum sit omnium malorum radix. ead. sess. de reformat. c. 1. de qua dicit Valer. lib. 9. cap. 4. protrahatur etiam in medium auaritia latentium indagatrix lucrorum, manifestæ prædæ auaritiæ vorago, nec habedi fructus felix, & cupiditate quærendi miserrima, quia diuitiæ acquiruntur ab auaris cum labore, custodiuntur cum timore, deficiunt cum dolore. Auaro etenim nihil scælestius, quia ex libero fuit factus seruus, se ipsum consumit, iusta illud dictum Venusini Poetæ.

Quærit, & inuentis miser abstinet.

Et cui tam deest, quàm habet, quàm quod non habet, auari regnum Dei nõ possidebunt. 1. ad Cor. c. 6. eccl. 3. 1. qui aurum diligit non iustificabitur, ad Ephes. cap. 5. auaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos. Luc. cap. 6. 4. ve vobis diuitibus, qui habetis hic consolationem vestram. domi. Paul. in hoc trac. 2. par. q. 2. nu. 38. de auaro inquit Basilius magnus, est panis famelici, quem tenes, est nudi uestis, quam seruas, egentis argentum, quod possides. S. August. lib. 3. de lib. arb. c. 17. Martin. Nau. in Man. c. 23. nu. 6. vsq; ad 76. inclusiue, & sup. c. 4. nu. 2. reiciendo illos vulgi versus pecuniæ sectantis.

Nummus honoratur, sine numis nullus amatur.

Nummus vbi loquitur, Tullius ipse tacet.

Quisquis habet nummos, secunda nauiget aura.

Fortunamq; suo temperet arbitrio.

Quod si in laicis prohibetur, quid nobis prælati? in quibus si sal euanuerit, in quo salietur, ad nihilum valet, nisi vt mittatur foras, & conculcet ab hominibus. Matth. 5. cap. ¶ Vnde iuris esse videtur prælatam eas pœnas in vsus pios debere conuerti, quod vult tex. Conc. Triden. ipso cap. 3. §. in causis, sess. 25. de reformat. gen. etiam ipsas emendas, seu multas, cum distinctione, quia generaliter optimum est eas erogare pauperibus, vel usibus piis ecclesiarum, nisi episcopus sit adeo pauper, vt non habeat commode vnde viuat, quia sibi consignabit, late Henr. de Bott. post doct. in d. §. ceterum, in tract. de synod. episc. 3. par. ar. 1. num. 120. cum seq. vel cum alia secunda distinctione, si ex statuto sibi, si ex aliis forsitan ecclesiasticis, aut aliis spiritualibus, nõ sibi, sed ecclesiæ, vel alteri pio loco, in vtilitatem ecclesiæ, vel fabricæ reparationem dicit tex. Conc. in alio sim. sess. 23. de reformat. cap. 1. §. si quis autem. ¶ Sin autem de emolumentis iurisdictionis præstat idem scire, ut possit sibi vendicare, per cap. dilectus alleg. siue per sententiam, siue per contumaciam, seu contrauentionem statutis factam. Dicitur autem iurisdictionis productiua prouentuum, & fructus iurisdictionis dicuntur prouentus, vt dixi in famil. sing. in l. 1. num. 97. ad duc. Capic. decil. 27. licet factis hominibus cum loquimur de iurisdictione criminali.

nali. Dom. Frecc. lib. 2. 3. author. num. 52. etiam confiscationes. ad q. Bald. not. in l. r. num. 10. C. de fruct. & lit. expens. & concludit Abb. in eod. c. licet, quàmuis; vbi si episcopus habet de ordinario vnde viuere possit, tutius est, vt omnis tollatur suspitio ad pios vsus conuertere: per citatum. §. in causis iudicialibus. cap. 30. Concil. Trid. qui text. loquitur in exequutionibus faciendis, & obinde contumacia est: ex parte litigantium reorum, & in ipsis prouentibus reducuntur, quæ retrahuntur ex actuarijs. † Sed est aduertendū pro ipso episcopo, & aliis ecclesiasticis, habentibus iurisdictionem in vassallos, ciuilitate, & criminaliter, q̄ in cōmissionibus causarum criminalium, non dicatur specialiter causa, in quo consistat, ne irregularitas contrahatur, sed sufficit dicere generaliter, cōmittimus tibi causas talium, non tamen cōmittendo per clericum, sed per se ipsum, vel laicum, quod est menti retinendum, text. clarus, in cap. fin. ne cler. vel mon. lib. 6. Nicol. Plou. de irregul. reg. 38. num. 23. Domi. Pau. in hoc tract. de visitat. 1. par. q. 7. num. 71. omnino Petr. de Anch. eod. tit. & libr. ne cler. vel mon. cap. episcopus, 2. notab. ponit Couarr. in clem. li furiosus. 2. par. §. 5. nume. 8. de homicid. † Pro re tamen spiritali caueatur ab omnibus pecuniam accipi et pone exemplum in cap. 1. de reform. sess. 21. Conc. Trid. late dom. Florent. in 2. tit. 1. c. 5. per totū, in quo est intentio iudicatiua, vt in d. §. 3. eiusd. cap. vel pro spiritali annexa, nam etiam ipsa sunt instituta ab ecclesia in virtute potestatis diuinitas acceptæ, vt discunt Martin. Naua. in Man. cap. 23. num. 99. in vers. 2. quod om-

nia, quid vero de pecunia respectu procurationum ratione visitationis, quid, quantum, & an liceat, quomodo, & qualiter, ad cuius vtilitatem principaliter sit inductum, dicam infra lib. 4. tamquam de accidentalibus, ne ipsarū procuracionum respectu, dicant aliqui visitationes inductas, & an pro ipsis accipiendo ab ecclesijs ciuitatis, vt quia commodum est episcopo manendi in domo sua, sine tamen labore, & longo itinere, ipsas visitare, quod multi sentiunt, quodve est contra extrauag. vas electionis. §. 1. vbi capitulū soluit procuracionem, & antiqui tenuerunt. do. Petr. lib. 1. c. 15. num. 2. sed infra suo loco examinabo. † Et prædicta sunt vera, & ampliantur ad aliud, ut cum ex aliqua causa dispensatio est faciendā canonum, ea quidem gratis, non per pecuniam ab episcopo fiat, ex præcepto text. Conc. Triden. sess. 25. de reform. gener. cap. 18. sicuti de dispensatione gradus matrimonij, sess. 24. de reform. matrim. cap. 5. §. in contrahendis, & in dispensationibus, & absolutionibus ab irregularitatibus in casibus permissis, ex alio decreto eiusd. Conc. ead. sess. de reform. gen. c. 6. quod in alijs extenditur per decisionem præfati Conc. c. 18. in quo est aduertendum, & officiales sunt monendi, vt infra alio loco dicemus, pro eod. c. 18. adducendo dicta doctorum, & aliquas nouissimas declarationes. † Pro nunc non est omittendum, cum in visitatione recognoscantur tituli beneficiorum, ecclesiarum, canonicatum, & episcopus multas institutiones, & collationes faciat, siue de præbendis, canonicatibus, beneficijs, & curatis, & simplicibus, ne quid pecuniae accipiat, aliquo modo, pacto, aut consue-


consuetudine, quando maxime non conuertitur ad vsus pios, aut fabricā ecclesiæ. omne. n. prohibitū est, ex quocūq; titulo sit, vt electionis, præsentationis, nominationis, institutionis, confirmationis, collationis, prouisionis, admissionis, & simil. per decretū eius. Conc. Trid. sess. 24. de reform. gen. c. 14. nisi, ut ibid. cauet, & declarauit Mart. Nau. in Man. c. 23. num. 101. vers. 11. fol. 372. † Et fortius est curandū, ne in causa hæresis pecunia extorqueatur, clem. 1.


§. verum lo 2. & clem. 2. de hæret. Simancas eod. tit. 8. nu. 5. nec in procedendo, cum quis de hæresi condemnatur, potest ad penam pecuniariā damnari, sed in punitione respectu inobediētis, vt pro correctione, seu purgatione, potest imponi talis pena, vel pro penitentia, pro suspitione data mutari, quia dicitur esse in arbitrio. hæc not. per Calder. in trac. de hære. c. 19. cum duob. seq. & ad hoc dictū vide Eymmer. in suo Direc. 3. par. q. 103. Zanch. de hæret. c. 19.

DE STATUTIS EPISCOPALIBUS an ligent sine scriptura.

CAP. TRIGESIMUM TERTIUM.

SUMMARIUM.

- | | | | |
|---|---|----|--|
| 1 |  <i>Episcopi in suis diocesis habent iurisdictionem cum mero, & mixto imperio.</i> | 7 | <i>Leges a quo tempore incipiant ligare, vt omnes obseruent.</i> |
| 2 | <i>Statuta facere ē de lege iurisdictionis.</i> | 8 | <i>Scriptura an sit de substantia legis, vel statuti.</i> |
| 3 | <i>Statutum episcopi quod ius dicatur. Cause in prima instantia sunt tractandę coram ipso episcopo. nu. eod.</i> | | <i>Casus requirentes scripturam multi notantur. nu. eo.</i> |
| 4 | <i>Statutum episcopi an sit perpetuū, & liget successorem.</i> | 9 | <i>Signatura est duplex, & in qua oportet scriptura.</i> |
| 5 | <i>Leges factę a pro regibus nomine Regio durant etiam finito officio.</i> | 10 | <i>Breue an valeat sine scriptura.</i> |
| 6 | <i>Regula cancellarię quanto tempore du-</i> | 11 | <i>Bulla an sit de essentia priuilegi.</i> |
| | | 12 | <i>Scriptura quare fuit inuenta.</i> |

 Via proprium ipsius visitationis est bona confirmare, mala autem reuocare, quæ, vt in omnibus a cunctis obseruentur, statuta, reformationes, constitutiones fiunt, quibus, & boni conseruentur, & mali debitis penis reducuntur, ideo pro fine huius libri de duobus est uidentum, de potestate statuendi, & si scriptura de

necessitate requiratur, vt aliàs ordinata non teneat, hæc continuo apud oēs versantur, quia necessaria fuit lex. sup. c. 17. n. 22. cū seq. † Habent. n. ep̄i in diocesi iurisdictionē cum mero, & mixto imperio. vt per oēs scribitur. in l. imperium. ff. de iuris. omn. iud. vnde dicitur in c. 1. de offic. ordin. ex synod. Ioan. Pap. habeant episcopi singularum urbium

bium in suis diocesis liberam potestatem, adulteria, & scelera inquirere, vlcisci, & iudicare, secundum quod canones censent. absq. impedimento c. 1. de pen. lib. 6. vbi optime notatur, & cōtra impediētes iurisdictionem ipsorum, & est practicabilis ille tex. & probat Henr. de Bott. de synod. episco. 3. part. nu. 104 cum seq. D. Ant. in c. cū contingat, de for. compet. & hodie amplissime ex dispositione sacri Cōc. Tri. iurisdictionē exercent, prout in multis notatur, vide fess. 24. de refor. gen. c. 10. † Ipsiq. est obediendum, namq. statuta facere iurisdictionis est c. canonum statuta per docto. de constit. l. oēs populi. ff. de iust. & iure. est. n. in episcopo duplex clavis, ordinis, & iurisdictionis, quæ regalis quodāmodo potestas demonstratur, nam cum episcopi cōstituti sint pastores, & p̄sidentes, necessario sequitur posse leges facere, & statuta, quibus ordo ecclesiasticus conseruetur, & diuinus cultus in melius dirigatur, vt optimis rōnibus scribit Anton. Pag. de iur. epif. sec. 6. idq. expressius patet in alleg. Conc. Tri. potissime fess. 13. de refor. c. 1. ibi intendens nōnulla statuere, quæ ad iurisdictionē episcoporum pertinent, & in alios, quo facilius, & commodius sibi subiectos regere, & in vitæ, ac morum honestate continere potuerint, & infra, ne vbi delinquerint debitis eos p̄nis coercere cogantur. & in. §. sin autē. hocq. hodie nulli dubiū est, ut per Alphon. Alu. ubi sup. † Dicuntur autem hæc episcoporum statuta, cōstitutiones. gl. in c. fi. 23. q. 1. & ius p̄torium, licet aliqui dicant ius ciuile. Henr. de Bot. de syno. epif. 3. par. ar. 2. cōcl. Gomel. episcopus Sarnensis ample de constit. lib. 6. §. statuto, nu. 63. Doc. in c.

1. eod. tit. inde obseruandum est statutum episcopi, et, q. sit difficile, per gl. in d. c. fi. & qn̄ est iustum, contraueniētes peccant peccato inobediētiæ, quod est mortale. 8. q. 1. sciendū, quod et leges humanę operantur, dūmodo sint iustę. optime discurret Nauar. in Man. c. 23. num. 48. 49. cū multis seq. lex. n. debet esse honesta, iusta, & possibilis. c. erit autē lex. 4. dif. nec cōfundi iurisdictione episcopi debet, sed oēs causę ad forū ecclesiasticū quodāmodo pertinētes in prima instantia corā suo episcopo tractandę sunt, nec alibi cognosci. fess. 24. Cōc. Tri. de refor. gen. c. 20. & cū statuta facit, seu ordinationes in visitatione, per quamcūq. appellatiōe nō retardatur exequutio, in materia tñ visitationis, & correctionis morū, iux. decretū eiusd. Conc. fess. 2. 2. de reform. c. 1. & fess. 24. c. 10. Ampliando ad legatos delatere. Nuntios Apostolicos, Gubernatores ecclesiasticos, vt iurisdictionē episcoporum nullo modo impediānt, nec clericos ipsi irrequisitis recognoscere, sub p̄nis contētis in eo. c. & c. 20. §. legati quoq. quia cum sit de ordinario iure, ad episcopū reccurrendū est. c. irrefragabili, & c. 1. de offic. ordin. alias confundere tur ordo ecclesiasticus, si sua vnique iurisdictione nō conseruetur. c. peruenit. 11. q. 1. Papa tñ tamq. supremus dñs, a quo omnis iurisdictione dependet, potest restringere, & reducere, vt vult. tex. not. in l. iudicium. ff. de iudic. † Et non recipitur eorū dictum. Quod quæ episcopus statuebat, erant momentanea; sunt et perpetua, item post mortē. not. Archid. in c. dudum. 18. q. 2. & 14. q. 1. c. quisquis, & moderni in c. licet de offic. deleg. & hæc sunt vera, de episcopo vero, ac et deputatiuo: nec morte ita-

tuentis

uentis spirare, aut successoris requiri specialem confirmatiōe. Gomel. in c. 1. nu. 62. de const. lib. 6. ex mente Feder. de Senis, conf. 16. q. statutū episcopi ligat successorē, etsi successor habeat ius reuocandi illud: eoq. non reuocāte confirmatum dicitur. lex. n. semper loquitur. l. hodie. ff. de pen. quamuis ipse Gomel. in adducto. §. statuto, oblitus, quod dixerat, variauerit. vide Abb. in c. ex rescripto, de loc. in c. nemine. de offi. deleg. hocq. iure vtimur. † Idq. patet ad sensum de legibus factis a pro regibus regni, noīe Regio, qui p̄fecti p̄torio dñr. l. fi. ff. de offic. p̄f. p̄r. or. doc. in l. imperium. de iurif. om. iud. in l. imperialē de prohib. feu. alie. per Fed. in c. 2. de offic. leg. li. 6. Alex. conf. 125. viso titulo nu. 2. vol. 2. in l. oēs populi, de iust. & iur. & in c. quæ in ecclesiariū, de const. & quid si statuatur contra legē. las. in l. apertissimi. C. de iudi. & hæc apud oēs sunt verissima, & i dies in tribunalibus versant, & practicātur. † Sed dubiū oritur de regulis cancellarię, an sint perpetuę, & qō soluitur ex verbis solitis apponi, suo tpe duraturas. do. Paui. in proq. extraua. gl. in proq. reg. cāc. vnde dixit ipse Gom. in eo. proq. q. qd. libet aliud statutum, non solū lex cōis habet maiore fortitudinem, per rōnes ibidē adductas, nec cōstitutiones gñales appellat. Anc. conf. 29. 2. efficacibus, quę refert Fel. in c. pastoralis. nu. 11. de fid. instr. quo se remittit i c. canonū statuta nu. 8. de cōstit. & in d. c. pastoralis. Gomel. in ear. proq. 2. q. Mādos. in reg. de vnion. q. 9. nu. 2. in 2. vol. & cum Regula descripta est in registris curiæ sit generalis. Rebuf. in sua pract. benef. in reg. de verif. notit. glo. 1. in princ. & ita obseruatur vbiq. † Nec est omittendū, cum ad plura pertineat, optime esse p-

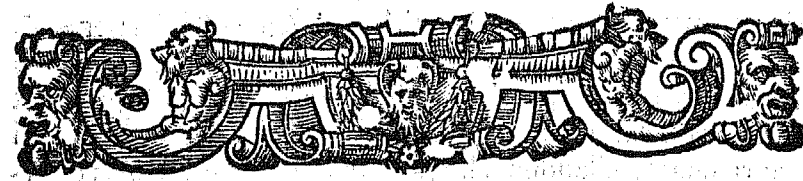
uifum, vt certus daretur terminus, quo ipsæ leges ligarent oēs, & sic nemo excusaretur, & id quidem est spatiū duorum mensiū, ex dispositione iuris cōis, in auct. vt fact. nou. const. glo. in proq. decret. & est tex. in c. nouerit. de senten. excom. inde dixit Sum. Pont. in bulla Conc. Tri. de temp. obli. iure cōmuni sancitū est, vt constitutiones nouę, non nisi post certū tempus vim obrineant, idq. satis rationi innixū, q. multi adeo stringunt sua statuta contra rationē, vt velint ipso die ligare, addentes p̄nam excōicationis, quæ dum ipso facto imponitur, exequutionem secū trahit. & ad not. vide doct. in l. oēs populi. 8. q. ff. de iust. & iur. nisi constitutio vteretur verbis ex nunc, quia statim ligat. licet non respectu p̄nę. dicit Fel. in d. c. canonū statuta in 5. limit. huius reg. de constit. ne ad p̄nā ligentur ignorantes, & qn̄ publicantur per prouinciā, vel in loco publico, & solito, vbi ab omnibus legi, & audiri possunt, vel p plura loca ciuitatis publicantur, nullus excusatur. in d. l. oēs populi. an autē admittatur quis, si dicat se ignorasse constitutionē, & quid si vltra ipsum terminum duorum mensium. Fel. ibid. nu. 11. vsq. ad fi. c. vel si Imperator, aut si legislator aliud expref se cauerit in ipsa lege. in extrauag. qui sint in reb. in fi. vbi Bar. in vsib. feud. & hæc ad 1. q. † Circa vero secundā, varia sunt dicta doct. si scriptura sit de essentia legis, cōstitutionis, statuti, p̄cepti, mandati, vt aliter qd ep̄s ordinat, non teneat, nisi sit in scriptis redactū. Abb. in d. rub. concludit non esse de substantia, sed potest probari per testes, vt magis ad probationē. sed in c. 1. ex mente glo. nu. 19. de post. p̄lat. vult q. sit de substantia, sed non gratiæ, licet bene probationis, in c. qualiter. col. 1. de elect. de-

ci.

ciſ. Rot. 87. nu. 3. in ant. Ioan. de Sel. de benef. 3. par. q. 22. Port. cōſ. 25. n. 8. vol. 1. & dicit Pet. de bell. pt. relatus in deci. 1. de conſt. in nouis, nō eſſe peccatū dicere ſcripturā eſſe de ſubſtātia legis, ſed ibi Ant. ma. pap. vult cōtrariū, & hoc ē verius. Neapod. in proq. cōſ. Neap. Sunt tñ multi caſus requirentes ſcripturam, quos enumerat gl. ad quā ſemper fit remiſſio. in c. 1. §. poſtq̄ de cēſib. li. 6. Gui. Pap. dec. § 82. Caſſa. in cōſ. Burg. rub. r. §. 6. addidit alios duos, & in vicario ep̄i requirit. Rebuf. ī prac. ben. de vic. ep̄i. n. 8. licet ep̄s corā capitulo deſignet, tñ p̄ occurrētib⁹ oportet in ſcriptis formam, & ordinē poteſtatis redigi, ſic de priuileg. Apoſtol. & ſn̄a. doc. ī c. cū olim. lo 1. vbi Mar. Soc. nu. 29. de priuileg. in ſn̄a excōicationis. not. tex. in c. ſacro ap. probāte. de ſent. exc. cū c. 1. eo. tit. lib. 6. ibi in ſcriptis p̄ferat. Mar. Soc. multas. qq. ingerit ad p̄poſitū in d. c. ſacro ap. probāte: not. ēt alios caſus Carol. Carc. li. 1. reg. Frāc. 8. iure. † An aut̄ in ſignatura S. D. N. Papę. Rebuf. de ſig. grat. in prin. ēt iuſtitie. cū vna vtaſ verbo fiat. Vg. altera verò placet. Gō. in proq. vtr. ſig. ſed dicit Ripa, rñſ. 20. p̄cedere ſine ſcriptura ī ſigna. gr̄e. quia ſufficit gr̄am ore Pontificis eē prolata, per ea, que ibi adducit, & reſp. 10. qd̄ ē quo ad ipſum Pōtiſi. nō quo ad alios. vnde Iulius iij. ſum. Pont. dixit gr̄am Apoſtolicā ante confectionē litterarum eſſe informē, in 10 ſua reg. can. 153. an. 4. † Sed quid de breui Apoſt. q̄ requirat. Rebuf. de bre. apoſt. n. 17. breue aut̄ æquiperamus reſcripto. Fel. in rub. de reſc. Gom. de bre. in prin. Veſt. li. 1. c. 7. vbi de officialib⁹, & p̄poſito, & ſunt in curia officiales di-

cti breuiatores, q̄ dictāt reſcripta eius curię cera ſignata: & not. in auct. de cōſul. circa finē. dictū breue, quali breuib⁹ verbis adnotatū. doc. in rub. de reſcript. & Breue dicit̄ in materia breuis cōmentariolus ſummā rerū cōtinēs. l. excellētia. C. de ero. mil. an. li. 12. † Qd̄ ſimiliter de bulla ſolet dubitari, an ſit de eſſentia priuileg. Apoſt. gl. ī proq. clem. in ſi. vñ probare q̄ ſic, de quo Arch. Io. And. in proq. lib. 6. doc. in reg. alleg. de non iud. iux. form. ſuppl. vbi Gomel. q. 1. & eſt vtile. ſepe. n. habetur gr̄a, a ſum. Pont. ſub ſupplōne ſignata, bullis non expeditis, ſi expiret p̄ mortē cōcedēris, & licet obtinēs poſſit dici tutus in cōſcīa, tñ curia obſeruat gr̄am Pont. ſine litteris nō poſſe probari, dicit̄ mod. in proq. 6. & in ead. q. q̄ partes p̄nt cōuenire q̄ penſo ſoluat per ſolā ſuppli. ſignatā, Rebuf. de paciſ. poſſ. nu. 156. fol. 195. Caſſa. dec. 4. n. 3. & hæc ſunt notāda, licet extra materiā videātur, non tñ ſunt inutilia, cū in viſitationib⁹ plerūq. 12 occurrant. † Ad propoſitū mō, cū ſcriptura ſit inuenta ad eternā memoriā. l. iubem⁹. C. de teſt. q̄a memoria hoīum excidit. l. peregre. ff. de acq. poſſ. & eſſemus priuati multis bonis, ſi ſcriptura nobis deuiſſet, licet ſtatuta ep̄i nō egeant, tñ laudabile eſt, & ad tollēdas diffi cultates neceſſariū ī ſcriptis redigi, q̄ concernunt bonū publicū, & p̄petuitatē, cū penſis annexis, dñt in ipſo viſitationis libro extēdi, ad hoc vt tpe debito poſſit ſuperior cōſulere, & corrigere & p̄ publicū notariū adnotari faciat, & hæc ſufficiant pro primo libro, nūc ad alia trāſeamus cum Dei auxilio, qui ſit ſemper benedictus in oī ſeculo, Amen.

FINIS PRIMILIBRI.



PAVLI FVSCHI
EPISCOPI SARNENSIS
DE VISITATIONE
ET REGIMINE
ECCLESIA RV M.

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

AD ILLUSTRISS. D. PHILIPPUM
Vaſtauillanum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ
Cardinalem Ampliſſimum.



SI in humanis actibus, (Illustrissime Cardina-
lis,) Prudentia requiratur, vt cuncta ſuo ordine
gubernentur, quandò rāmen de ſalute animarum
agimus, maior, & diligentior eſt adhibenda.
Cum virtus quædam exiſtat, inclinans ad quæ-
rendum vera bona, habens vim, quaſi diuinam,
nec ſolum in litterarum peritiā verſetur, ſed, & in negociorum
diſpenſatione. Cum temperantia, quæ eſt habitus voluntarius,
electiuus, reſrenans delectationum concupiſcentias, neceſſaria ad
bene viuendam. Quia bene viuere, conſiſtit in bene operando.

O Ad

Ad bene autem operandum requiritur electio recta, ut bene viuendo per prudentiam gratia suffultam, perueniatur ad vitam sempiternam. Ideo Dominus dixit. *Estote Prudentes, sicut Serpentes.* Et quæ nisi adhibeatur; quid est, quod bene fiat? Cumque omni tempore fuerit vigilandum, hocque quàm maxime id fieri oportet, quia totus mundus est positus in maligno, nec tempus sufficit à malitijs hominum declinare, & vias Domini præscrutari. Tempus enim breue est, ars vero longa. *Et angusta est porta, & arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam.* Hæc considerans Prælati quiescere non potest, si muneri sibi iniuncto satisfieri vult, ideo cum Prudentia versetur ad regendas oues Christi, quia maior requiritur in dies. Nec sufficit in quibus est dictum; Cumque mala continuo videat abundare, fortius in bene operando incumbere debet: quia hic labor? hoc opus? Sunt enim mali, & peruersi homines in hac vita exercitium piorum fidelium. Vnde dixit Augustinus. *Quod malus, aut ideo viuunt, ut corrigatur, aut, ut per illum bonus exerceatur.* Cura episcoporum in ecclesia Dei est magna: in magnis versatur, & pro quibus Christus animam suam posuit. Ex his colligi potest (Amplissime Cardinalis) quàm opus est uti Prudentia episcopis, & si in quibus supra diximus, fortius in infra dicendis, Riuuli sunt multi, & fons magnus? Quis enim potest per rectos tramites aquam ducere, quæ omnes sitiunt, nisi Deus dederit? qui est fons aquæ salientis in vitam æternam, & cui dixit Petrus. *Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes?* Cum enim opus alijs communicatur, cautè est agendum, ne vacuum in omnibus reddatur. Visitando ecclesias collegiatis, Parochiales, personas, loca ipsa, de statu ecclesiastico, & temporali perquirendo, ut sic fiat opus dei, quia pater noster Agricola est: Corrigendo malos, qui odio habent lucem. Quia *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.* Cum discretione tamen, quæ est mater omnium virtutum. Nam si tollas discretionem, virtus vitium erit, quicquid boni cum discretione feceris virtus est, quicquid sine discretione gesseris vitium est, si boni sunt, eos confirmando, sicut Ioannes testatur. *Maiorem horum non habeo gratiam, quàm ut audiam, filios meos in veritate ambulare.* Consolando afflictos, quia in tribulationibus acquiritur regnum cælorum.

lorum. *Nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in Gloriam suam. Et si erimus socij passionum, erimus, & socij consolationum.* Hortando ecclesiasticos ad ecclesias bene regendas, fructusque bene dispensandos, subditosque in subiectione præpositorum, & Dominorum suorum manere. In cunctis versatur cura episcopi, nè intrent lupi rapaces, & dissipent gregem: sic peruenitur ad vitam æternam, quæ bene operantibus reposita est. Hæc sunt (Illustrissime Domine) de quibus in hoc secundo libro tractaturi sumus, in quibus optime complendis, ut cunctis vtilia reddantur, tuum est auxiliari, & fauere. Nam si Benignitas tuarum heroicarum virtutum, quibus omnia summa ratione præscrutaris, in his scribendis non aderit, vix est, ut hanc paruulam ratem ad portum reducam. Cum enim splendori tuæ antiquissimæ Nobilitatis, spectatissima semper coniuncta fuerit Religio, hoc tamen numquam defuit, maxima animi liberalitas, & in fauorem studiorum propensa voluntas, ex quo, & omnibus Sacri Collegij Amplissimis Patribus charissimus existas, cæterorumque animos, etiam magnorum Principum conciliatos habeas, ipsique te laudent, venerentur, summisque honoribus dignum extollant. Et sicut sanctissimum Dom. Nostrum, Dominum Gregorium XIII. Pont. Maxim. in regendo toto orbe Christiano plurimum admirantur, sapientissimumque, & vigilantissimum confiteantur. Præsertim vero, quod te Illustrissimum Principem in sacrum Purpuratorum Patrum collegium duxerit coaptandum, Prudentissimum prædicant, & iustis laudibus efferunt. Quorum conceptam expectationem, & iudicium, non solum re ipsa confirmasti, sed longo itinere superasti. Inde fit, ut ego libentius sub tuo patrocínio, faustisque auspiciis in meum hoc prosequendi studium maiores sumam animos, proponamque audacius hos huius Secundi Libri nuncupare labores. Quamobrem precor, ut quemadmodum in superioribus benigne, tuum mihi impendisti fauorem, ut foelicem exitum nostri conatus sortirentur, sic nunc eundem, & maiorem adhibeas, ut quod prosperè coepit, faustum, ac foelicem te adiuuante finem consequatur. Grato igitur animo accipe has nostras lucubrationes, quæ etsi à tenui ingenio proficiantur, quia tamen de grauius causis tractant, spero eas tibi fore non iniucundas, & aliis

quàm vtilis, & necessarias, animumque nostrum in his respice. Rogoque, ut quod præstare vellem, consideres. Ita enim quod tuum est proprium adimplebis, & ad alios libros perficiendos maiores mihi iniicies vires. Interim meum erit, Deum Optimum Maximum obnixè deprecari, ut foelicem tibi, longamq. concedat vitam, & omnes conatus tuos confirmet.



EPISCOPI SARNENSIS

DE VISITATIONE

ET REGIMINE

ECCLESIARVM.

LIBER SECUNDUS.

DE ECCLESIIS COLLEGIATIS.

CAP. PRIMVM.

SVMMARIVM.

- | | |
|--|---|
| <p>1 REFORMATIONIS ordo qui sit.</p> <p>2 Ecclesia collegiata quæ sit. Ex quibus cognoscatur. nu. 3. Ex quibus fit collegiata. nu. 4. Et quid hodie si est deslituta collegio. nu. 5.</p> <p>6 Episcopus an possit ecclesiam non collegiatam facere collegiatam.</p> <p>7 Collegia, capitula, monasteria an differant.</p> <p>8 Ecclesia ex parochialibus possunt fieri collegiatæ.</p> <p>9 Ecclesia collegiata an veniat appellacione parochialium.</p> <p>10 Ecclesia collegiata, quomodo, & quan-</p> | <p>do dicatur curata.</p> <p>11 Ecclesia conuenualis an comprehendat collegiatam.</p> <p>12 Ecclesia collegiata ad quod tenetur episcopo.</p> <p>13 Capella an possit effici collegiata inuito patrono.</p> <p>14 Rector ecclesiæ collegiatæ an debeat esse sacerdos, & residere. Et in alios habeat iurisdictionem nu. 15.</p> <p>16 Electio, & confirmatio capellarum, Ecclesiæ collegiatæ ad quem spectet.</p> <p>17 Clerici quot debent institui in ecclesia collegiata.</p> <p>18 Collegium an possit institui à duobus canonicis.</p> |
|--|---|

Vniuersitas potest in vno conseruari.
eod.num.

19 Visitatio ecclesie collegiatę in quibus



SUPERIORI libro de Ecclesie cathedralis visitatione ad plenum dictum est, ab ipsa, ordinem accipiendo, iuxta formam

traditam, in c. Romana. §. si. de cęsib. lib. 6. † Ut reformationis, & morum correctionis norma à maioribus ad alios principium habeat. Ut dicitur in c. 1. in princ. de reform. sess. 6. Conc. Trid. Cum episcopus dicatur caput, clerici membra, episcopus, & capitulum vnum corpus. c. nouit de his, quę sũt à præl. Et sicut in uno corpore plura membra habemus, & ipsa non eundem actum exercentia. ad Rom. cap. 12. de hæret. c. cum ex iniuncto. §. sicut, ita, & in ecclesia, quę corpori assimilatur, plura sunt membra per diuersa officia distincta. c. singula. 89. distin. & conuenit quippe, ut episcopus, quod aliis ordinat, ipse primum obseruet, sicuti Seuerus, & Antoninus Imperatores sæpe rescripserunt, quod licet essent soluti legibus, volebant tamen legibus viuere. i. §. si. Instit. quib. mod. resta. infirm. Vnde ad aliarum ecclesiarum visitationem procedendum est, in quibus maxima profecto erit episcoporum in his periculosis temporibus diligentia, propter abusus in pluribus exortos, & mores deprauatos, & inueteratos, dimissamque ecclesiasticam disciplinam, ut hoc reformare sit precipuum virtutis opus, & quod est scandalum inferens, rescindatur, alias.

constat.

20 Ecclesia collegiata potest sibi facere statuta.

Frustra extra ecclesiam positus resistimus. Si ab his, qui intus sunt, in eis, quos decipiunt vulneramur. Inquit, Leo Pæpa, transumptiue in cap. illud. 24. q. 3. quare merito ad ecclesias collegiatas oculorum acies dirigenda est: in quibus sunt aliqua videnda. † Et primo quid sit ecclesia collegiata, & quę sit, ut sciat episcopus, seu alius visitans inquirere, & prouidere, quę oportuerit inquiri, & prouideri. Est enim ecclesia collegiata certo numero clericorum, siue canonicorum ordinata, ut ad minus tres sint, dicit glo. ad quam continuo fit remissio. in cap. nobis. de iur. patron. attendendo priuilegium, si quod est, vel sit fundatio ipsius. Et potest esse collegiata actu, & habitu, simul, & habitu tantum. Primo casu, quia sit priuilegiata, & ordinata, & hodie extat, sunt canonici, ad sunt parochiani. Secundo uero casu, scilicet habitu tantum, quia licet. Primo, hodie uero caret collegio canonicorum, vel morte, vel priuatione, & extinctione ipsorum. Cũ deficientibus personis collegij, deficiat collegium. arg. gl. in cap. licet canon. de elect. lib. 6. in uerb. par. eccl. Sed tamen non definit esse collegiata ecclesia, quia potest contingere succedere ipsas personas ad collegium, seu ad seruitium, vnde idem iudicium faciendum est de una, quod de alia, ut plene scribit Alex. in cons. 34. viso puncto. lib. 4. in nouis. & dicitur habitum quotidie posse ad actum reduci. Doct. in cap. statutum. de elect. lib. 6. & in c. deliberatione, vbi Dom.

Anto.

Ant. nu. 12. de offi. leg. eo. lib. vbi quid inest actualiter, vel habitualiter, & hæc etiam sunt notanda ad. q. pro ecclesia curata actu, & habitu, vel habitu tantum, ut infra eod. lib. cap. 2. dicemus. † Et subdit Ioan. Andr. in alleg. c. nobis, cognosci ecclesiam collegiatam ex pluribus. Ex communi sigillo, tractatu in publico, communi archa, communiq. refectorio, & dormitorio, aut si pro tribus fuit dotata, nec sufficit plures esse, nisi vnum corpus faciant per supradicta. Mil. ecclesia 2. vel ex particulari institutione, ut ibi plures collegiatim resideant. Abb. eod. c. nobis. sequitur Guid. Pap. decis. 258. incip. ecclesia collegiata. Roma. cons. 436. quod inductum. num. 6. cũ sequi gl. in extrauag. suscepti regiminis. Ioann. 22. ne Sed. vac. lib. 3. Sed cum prædicta soleant variari, & aliqua nõ sint hodie adeo necessaria, ut alias nequeat esse ecclesia collegiata, ideo reducenda sunt ad tria secundum veriorum opinionem, ex quibus ecclesia sit collegiata. † Et primo ex fundatione, quæ est efficacior causa, quia sic fuit fundata, ut ibi sint tres, vel quatuor, qui faciant collegium, collegialiterque uiuant, & est lex in primo rei statuta, secus si fuerit fundata pro uno sacerdote, & clerico tantum, qui sit minister. iux. not. in c. 3. de vii. & hon. cler. Secundo erit collegiata ex diuturna possessione gerente se pro ecclesia collegiata, in omnibus actibus facere ecclesiam collegiatam: tunc quousque contrarium non probetur, durabit in possessione, & ecclesia collegiata, conformi decisione data, in c. cũ uenissent in sui conclusionem, de Institur. & tunc presumitur sic fuisse ex supradictis. arg.

not. in c. dilecta, de excel. plat. gl. in c. statutum de elec. li. 6. Vltimo est dare modum facere ecclesiam collegiatam, per vim priuilegij, quod ita sit. c. 1. i. q. 1. de quo inf. nu. 6. cũ alijs, quæ dicuntur doc. in eisdem locis. † Vnde concludendum est secundum allegatam gl. quod ecclesia actualiter olim collegiata, & hodie per mortem collegio destituta, remanet nihilominus collegiata, & statuta de ecclesia collegiata ad ipsam locum habent. eod. c. statutum, per gloss. & pulchre. Fel. in c. accedentes, col. 1. de præscriptio. Sed est satis durum in una fieri eam considerationem, quando habitu tantum, ac si in actu, vel si est timor numquam recuperandi collegium, ut de curata dicemus, ideo aliud in practica est faciendum iudicium circa conseruationem, & existentiam, sed sufficiat, quod commodius fieri potest, nec eadem sunt faciendæ ordinationes, sed conseruanda quæ sunt in esse, & quæ contigit illud fieri, possit ad suum statum reduci. † Et quod dicitur de priuilegio. facit ad q. Si episcopus per suum priuilegium possit facere ecclesiam de non collegiata, collegiatam, & sic de non esse ad esse. si loquimur de Sum. Pontifice, potest quodcumque. & quouscumque. vult: quia suprema eius potestas, in extrauag. vnã sanctã, de maio. & obed. Si de episcopo, secus, nisi vocatis illis, quorum interest, de maio. & obed. c. inter quatuor, vbi esset procedere sine citatione, & causæ cognitione, & de facto. gl. ibidem. & laici, aut alij prætendentes retraherentur ab ecclesiarum edificatione. Si tamen ecclesia libera esset, & patitur ex sui magnitudine, & reddituum amplitudine, talem statim potest facere collegiatam. argum. a contr.

O 4 eius.

eiusd. tex. c. omnes basilice. 11. q. 3. 16. q. 8. c. oēs. Nec tamē displicet opinio Rebuffi negantis posse per episcopum, sed per solum Summum Pontificem in pract. benef. 2. part. tit. de erect. in colleg. fol. 231. quod tutius videtur.

7 † Nec unum sunt Collegia, Capitula, & Monasteria, idem Rebuff. super cōstitu. Franc. lib. 2. de libr. bap. glo. 2. vers. 3. per sui materiam, per capitulū cap. Sanctæ crucis de rescript. Quem tex. in dubio vertente in facto, diximus procedere in receptione faciendā, quæ consistit in facto, non de ea; quæ dicitur iuris, cū cadat inter vtrāque differentia Staph. de grat. expect. form. 5. nu. 13. vbi ponit alias quatuor differentias, & not. hæc nomina, Collegium, Capitulum, Monasterium, esse nomina collectiua, quia vnumquodq. 9 significat multitudinē, per doct. Bal. in l. fi. C. de impub. Fel. & alij. in eod. c. capitulum sanctæ crucis, vbi de Collegio, & Conuentu denotante non solū fratrum congregationem, sed plerumque generale concilium; De Concilio, Cetu, & Conuentu, in cap. 1. 15. dist. 8. synodus de quibus non modo, sed de ipsa collegiata, sequendo claritatē in loquendo. Quia claritas est de essentia legis cap. erit autem lex. 4. dist. Fel. in proce. decret. col. 1. † Et cum plus sit ecclesiam esse collegiatam, non ambigitur, quin ex parochiali possit fieri collegiata ecclesia, per not. in cap. statutum, de elect. lib. 6. & fortior sit annexio: Dicunt enim ibi Doct. quod collegiata parochialis maior est, quā simplex parochialis. Vnde dispositum in cap. licet canon. eo. tit. non procedit in ipsa, quando parochialis est accessoria ad collegiatā, Dom. ibid. nu. 3. ad quod

dixit Ioan. Andr. Quod multi habentes ecclesias parochiales, procurauerunt eas fieri collegiatas, vt pœnam eiusd. tex. c. licet canon euaderent: quamuis eos propter reservationes pœnituerit. (Et hoc reformatum erat in ecclesia nostra Rauellensi, pro ecclesia sancti Ioannis Baptiste de Thoro, quam, & diuitem tenent multi, nec, vt parochialem, nec vt collegiatam, cum sit in numero propter seruietes & Pius III. in vna sua institutione facta præsentipossidenti in medietate, dicat solitum seruiiri per plures, vt exinde arguat collegiatā, ideo pro ultima seruauimus, quod imperfectum remāsit, ut Dom. Scattarectica noster successor potuerit supplere, si ad id mentem vertit, pro reformatione, quod ad oculos patet.)

† Ex quo notanter elicitur appellatio- 9 ne ecclesiæ parochialis non contineri ecclesiam collegiatam, glo. not. in eod. cap. statutum, iuncto cap. licet canon. quam singul. dicit Gul. Bened. de homicid. nu. 11. Idq. aduertere debent omnes Prælati, in edictis, & monitionibus, q̄ primum exprimant ecclesias collegiatas, demum parochiales, & in Conc. Trid. sess. 6. de refor. cap. 4. dicuntur ecclesiæ collegiatae post cathedrales maiores, quod facit ad multa, quæ quotidie eueniunt. Nec præiudicium alijs fieri debet. Nec mutanda sunt, quæ antiquam, & certam habuerunt interpretationem l. minime. ff. de leg. ad quam videto Bal. consil. 473. circa quæst. præcedētem 2. col. 5. vol. Carol. Ruyn. conf. 110. 5. vol † Insuper hoc 10 nomen collegiata ecclesia comprehendit, tam quæ est in actu, quā quæ est in habitu per supradicta. & Alex. eod. conf. 74. licet frequentius vtrumq. requiratur,

quiratur, & actus, & habitus. Barbar. conf. 16. nu. 6. lib. 1. namq. aliud iudicatur, q̄n longo tempore se gesserit, tamq̄ non collegiata. Pet. de Anchar. conf. 162. in princ. sicuti de contrario diximus supra nu. 4. q̄n pro collegiata se gessit. quod cum raro eueniat, non mirum si particularis non adest decisio. in auth. ut sin. prohib. matr. post med. ex edicto Celsi Iuriscōn. lib. 17. ff. de leg. l. nam ad ea. cum in utroque vere non possit adaptari eadē rō, per dicta per doct. in alleg. c. canonum statuta. Quia, Quod raro fit, non respiciunt legislatores, nec iuribus digna sunt, quæ raro fiunt. l. antiqui, circa finē. ff. si pars her. pet. extra illud in ore omnium. Omne rarum carum. §. quanta- cūq. in auc. de cons. c. legimus in Isa. 93. dist. gl. in extrauag. Ioan. 22. cū ad sacrosanctæ. §. circa. in verb. rationabili-

81 libus. de sent. excom. † Et prædicta de ecclesia collegiata, cū nominamus ecclesiam conuentualem, extendimus, q̄ etiā dicatur collegiata. gl. in eod. c. nobis. de iur. patr. & licet dictum sit supra nu. 7. non esse idem, tñ ex cōitate loquēdi, Ecclesia collegiata, Cōuētus, Capitulū, Collegium, Vniuersitas, synonima sunt, & appellatione conuentualis, collegiata cōprehēdatur. Roch. de Cur. in trac. iur. patr. in verb. ecclesia. 3. q. 1. q̄ non sit caput, quod non est de necessitate, namq. & vniuersitas potest esse sine capite. Innoc. in c. non ignores, de præb. Gem. eo. c. statutum.

82 nu. 4. † Sed tñ licet ipsa ecclesia collegiata dicatur priuilegiata a parochiali, tenetur tamen ad seruandam hospitalitatem, & persoluenda iura episcopalia, vt charitatiuum subsidium, procuraciones, & simul. in c. conuenerente,

de offi. ordin. vt dixi latius in cōpend. iur. episc. 2. par. & est gl. in c. cum sit: de cons. eccl. vel alt. adducit tex. in c. de monachis, de præb. & c. 2. de suppl. negl. præl. quæ gl. tractat materiā, quæ sit dos cōpetens pro ecclesia collegiata, ad minus pro duobus, vel tribus, & ad alia prædicta, & meminit Abb. ibi. in fi. nu. 5. & vide supra lib. 1. cap. 21. nu. 11. & inf. c. seq. nu. 12. † Capella verò inuito patrono non potest effici collegiata. Abb. in d. c. nobis. Innoc. in c. postulasti. eod. tit. si autem patronus consentit, perdit ius præsentandi: sed retinet alia iura: stante tñ necessitate, placet opinio do. Ant. quam sequitur, et Abb. q̄ possit fieri collegiata inuito patrono, ex ea potissimum rōne, quia patronus ex gratia habet ius patronatus in ecclesia, ideo q̄ est necessarium ecclesiæ, non debet patronus impedire, per iura adducta, alias procedat cōtraria opinio. iuxta tex. in c. ex insinuatione, de iur. patro. Est. n. iudicium patroni multum sequendū, qui ita dilexit ecclesiam, ut ei bona sua conferret, dixit in alio simili. gl. eod. tit. cap. postulasti. & Couar. in prac. qq. c. 36. nu. 14 me. 10. † Et ex dictis supra nu. 8. cum seq. concluditur Rectorē ecclesiæ collegiatae non teneri se promoueri facere ad sacerdotium, quia cura non est pœnes illum, sed apud alios de collegio. ideo non ligatur cōstitutione tex. c. licet canon. de elect. lib. 6. Nec itē ad residentiam iure Conc. Trid. indictā, de refor. sess. 6. c. 2. licet alij secus. sess. 24. eod. Conc. de reform. gen. c. 12. §. præterea obtinētibz, & ponit Roma. cōf. 125. nu. 3. Etiam q̄ sit ipsi ecclesiæ collegiatae vnita accessorie aliqua ecclesia parochialis. c. extirpanda. §. qui verò.

ro. de preb. & sic potest esse Rector nō curatus, licet cura sit annexa. faciet tamen per vicarium in illa deferuiri, & not. expresse, q̄ non teneatur seruire. Mil. in verb. ecclesia vert. 16. nisi solitū obstarer, quia ī claris esset q̄. licet Doc. 75 diuersimode loquātur: Sed tamen. † Habet iurisdictionem in alios de collegio. quia dicitur: Prælarus ip̄sus ecclesiæ not in cle. 1. de elect. (licet tex. cum gl. velit non venire appellatione prælati in cle. dudū. s. ab olim de sepult.) Possidet dignitatē cum iurisdictione. Punit contrauenientes & delinquentes in ip̄so collegio & de facto videmus ī multis, quos non ḡnaler. Facit ordines circa diuina celebrāda in ip̄sa ecclesia doct. in c. cum cōtingat. de foro comp. & ibi Abb. ad plenū, & iurisdictionem fori penitentialis in parochianos subiectos: Nō tamen cognoscit de criminibus ip̄sorum clericorum collegiatorū. quia solus ep̄s habet iurisdictionem. vt ibi not. omnes. & in c. cum oēs. de constit. Abb. in c. edoceri de rescript. q̄ facit statuta etiam per modum viuendi notat. Fel. in ip̄somet c. cū omnes in fin. 16 verbis. † Et ad ip̄sum spectat cōfirmare clericos in beneficiis existentibus in ip̄sa ecclesia collegiata, siue in capellis. iux. notata in c. cum ecclesia Vulterana de elect. & c. postulasti de concess. præb. Abb. in c. cum cōtingat nu. 32 de for. comp. notat Archid. in c. quando, 24. dist. & in c. nullus circa mediū. 16. q. 7. discurre Fel. in c. cū venerabilis. nu. 37. de excep. & ibid. Abb. num. 45. & collegium ip̄sum sibi eligit prælatum, si penes ip̄sum fuit solitum obseruari. idem in c. nobis alleg. nu. 8. in c. 1. & 2. de elect. Quando vero habeat ius præsentandi, & cum quorum con-

sensu. in c. ea noscitur. nu. 1. de his, que sunt a præl. & hæc sunt not. quia in facto occurrunt propter differentias ordinariorum, & rectorum, obseruandū est tamen, quando consuetudine solitum fuit episcopos expedire, & instituere, & nō rectores. (Prout ī ecclesiis collegiatis nostræ ciuitatis, & diocesis ab antiquissimo in omnibus est iurisdictione penes episcopum) id. n. obseruatur. arg. tex. Conc. Trid. sess. 25. de refor. gener. c. 6. s. hæc autem. Namque consuetudo dat, & tollit iurisdictionē. in c. dilecti de arbit. 9. q. 3. c. conquestus. quod idem dicimus de examinatione, vt in ip̄sa ecclesia episcopus non ponat edictum, quāuis habeat examinare præponendum respectu curæ animarum & hoc item varie obseruatur, nam vbi rectores cōseruarunt eorum iura, & in plurimis alibi perdiderunt, redactis omnibus ad iudicium episcopi, penes quem omnis suæ ecclesiæ est administratio. † Debent autē in ip̄sa ecclesia collegiata tot clerici institui, quot cōmode sustentari possunt gl. in c. cum. M. de constit. Abb. in c. 1. in princ. de instit. vt ad minus tres possint sustineri. doct. in c. 2. de suppl. negl. prælat. & si facultates non subsistant, non permittat superior inuitis ip̄sis de collegio aliquem intrare. Abb. in c. dudum nu. 3. de præsump. quia. *Non est bonum sumere panem de manibus filiorum.* Matth. cap. 15. c. cum secundum de præb. Quod hodie plurimum est attendendum, ne deficiat cultus diuinus propter penuriam ubiq̄. existentem, vt clerici exinde mendicare cogantur, contra dispositionē tex. Conc. Tri. sess. 21. de refor. c. 2. in primis verbis: ad primū ratio eiusdem Conc. Tri. eadem

18 de sess. & tit. c. 4. † Sed an ip̄sum collegiū possit in duobus canonicis institui, per Barb. conf. 17. nu. 1. vol. 1. vbi q̄ conseruatur per duos, non tñ instituitur, nisi saltē per tres. & est bonum consi. in materia ecclesiæ collegiatæ, & not. in alleg. c. nobis, & c. 1. de elect. q̄ penes vnum potest remanere ius collegii. Quod, & de vniuersitate similiter dicimus, quia licet a principio non cōstituatur, euentu tamen temporis pōt ēt in uno conseruari. l. sicut. §. in decurionibus. ff. quod cuius. vniuers. nomi. idq̄. considerasse in facto Cōc. Neap. dicit D. Mari. Frec. patris noster colēdissimus de subseud. lib. 2. 2. author. nu. 30. fo. 174. in 1. impræs. & dicit D. Ant. in c. 1. de elect. q̄ de iure canonico duo faciunt congregationem, sed 19 tres necessarij ad collegiū. † In omnibus prædictis collegiatis ecclesiis succedit episcopi visitatio, nō obstantibus exemptionibus, cōsuetudinibus, sententijs, iuramentis, concordijs ex generali decreto præfati Conc. Tri. sess. 6. de refor. c. 4. sess. 25. de refor. ge. c. 6. in prin. Ideo inquirendū est. Quis est ordo, an oēs exerceant curā intolidū, vel vnusq̄q̄. certis diuisis diebus nec est improbatæ hæc diuisio. Innoc. de præb. c. nō ignores. Mihi in verb. ecclesia. nu. 17. item q̄ electi, seu eligendi sint viri idonei scientia, & moribus. clem. 1. de ætat. & qual. itē repetenda dicta supra de sacramentis, eorū retentione, & administratione, de libris, & alijs necessarijs, & cura, si est, nō negligatur, de officio dicēdo in choro, & quō. de residētia collegiatorū. de plebe pascenda salutaribus verbis, item de lectore, q̄ sumus in insig. i. q̄ pido. sess. 7. Cōc. Tri. de refor. c. 1. §. in ecclesijs aūr, et de alijs

prohibitis fieri, & teneri in ecclesia, vt iam dictū est, & de fidei professione, & quia sapius rectores, & canonici ecclesiarū collegiatarū solent, & querunt 20 statuere in præiudicium ep̄i. † Examinanda sunt statuta, si que habent sicuti de statutis capituli diximus supra li. 1. c. 15. nu. 28. Nāq̄. possunt facere statuta in ecclesia collegiata, & attenditur quod facit maior pars collegii. Doct. cōmuniter in c. cum oēs de constit. & quæ sint necessariæ, & quæ exorbitantia, & si sunt iusta, secundum illa episcopus iudicet, & determinet. ibidem per doctores: Hæc tamen statuta habent concernere modū viuendi, & celebrandi in ip̄sa collegiata ecclesia, non autē concernentia statum ecclesiæ, ut ordo debitus mutetur, vel aliud, quod consensum episcopi requirat. & potest apponi pœna. Card. in cle. si. §. si. de pœnis, sup. eo nu. 15. Videatur de Archiuo, inuentarium contineat omnia bona, constitutio sit de distributionibus quotidianis, & quæ de processionibus sepulchris, pœnis, alijsq̄. omnibus dicta sunt, hic similiter examinentur, si q̄ in super defunt de consecratione, recōciliatione, & benedictione, suppleat ep̄s, ordinationes faciat, errantes corrigat, & infirma consolidet; q̄ fecerint oēs professionē fidei, sitq̄. in ip̄sa ecclesia collegiata constituta sedes pro ep̄o, vt supra alio libro est dictū, & ad illud de statuto dicitur in Conc. Colo sub tit. de Metr. cathe. c. 19. *Quod interdū statuta collegiate ecclesiæ priuato affectu cuiuslibet augētur, ac crescunt, et solēt plerūq̄. esse quā plurima, quæ quæstū magisq̄. pietatem respiciunt, & ad inæqualitatem potius, quā equalitatē faciunt.* Et c. 23. q̄. itante necessitate cōa dictæ

dictæ ecclesiæ de communi contribu-
tione, etiam consulatur, & obseruan-
do statutum conveniendi certis die-
bus ad ecclesiam cathedralem proces-
sionaliter, quod obseruetur, dumo-
do non diminuatur, nec relinquatur

cultus diuinus in ipsis collegiatis, &
in multis est in factio patroni maioris
ecclesiæ, (prout in nostra Sarnensi in
die dedicationis Sancti Michaelis Ar-
changelii,) & de aliis, quæ ex facto
occurrunt.

DE ECCLESIIS PAROCHIALIBUS.

CAP. SECVNDVM.

SVMMARYM.

- | | |
|--|---|
| <p>1 Dionysius Papa diuisit eccle-
sias parochiales.</p> <p>2 Parochia quid sit.
Fines parochiæ prescribi nõ possunt.
num. eod.</p> <p>3 Ecclesia, vt sit parochialis requiritur
authoritas episcopi.</p> <p>4 Ecclesia matrix quæ dicatur. Et quæ
baptismalis. nu. 5.</p> <p>6 Ecclesia, qualibet curata debet deti-
nere sacramenta.</p> <p>7 Residentia est annexa ecclesiæ paro-
chiali, & curatæ.</p> <p>8 Parochiale ius in quibus consistat.</p> <p>9 Canonica portio debetur ecclesiæ pa-
rochiali.</p> <p>10 Ordo visitationis ecclesiæ parochialis
qui seruari debet.</p> <p>11 Ecclesia parochialis non debet esse in
locis remotis.</p> <p>12 Ecclesia parochialis debet habere do-
tem competentem, & quantum.</p> <p>13 Ecclesia curata annexa beneficio sim-
plici, quomodo iudicabitur.</p> <p>14 Ecclesia non debet edificari intra pa-
rochiam.</p> <p>15 Oblationes factæ capella existenti in-
tra parochiam cui debeantur.</p> | <p>16 Episcopus debet procurare reparari
ecclesiam parochialem. Et ex qui-
bus fructibus. nu. 17. & 18.</p> <p>17 Ecclesia vna parochialis potest alte-
ri vniri. nu. eod.</p> <p>19 Vnio ecclesiarum diæcesis spectat ad
episcopum.</p> <p>20 Papa vnit ecclesias cathedrales. nu.
cod.</p> <p>20 Parochiani tenentur subuenire eorũ
ecclesiæ pauperi.</p> <p>21 Parochiæ debent esse distinctæ.</p> <p>22 Parochiæ possunt de nouo cõstrui, vbi
est populus numerosus.</p> <p>23 Sacerdotes tot sunt constituendi in ec-
clesia parochiali, quot sufficiunt.</p> <p>24 Parochiæ sunt construendæ, vbi adhuc
in ciuitate non sunt.</p> <p>25 Ecclesiæ parochiales debent conferrì
personis idoneis.</p> <p>26 Episcopus cõferens ecclesias curatas
indignis, qualiter puniatur. nu. eo.</p> <p>26 Ecclesiæ parochiali debentur decimæ.
Vbi multa de decimis.</p> <p>27 Papa cõsulendus est in materia deci-
marum. nu. eo.</p> <p>27 Quarta funeralium, quãdo debeantur
ecclesiæ parochiali.</p> |
|--|---|

Cura

28. Cura animarum non debet esse dimi-
nuta.
Parochiani nõ debent seruire per ca-
pellanos. nu. cod.
29. Ecclesia parochialis non est danda ha-
benti alteram.

POST QVAM Dionysius
Papa XXIV. a Beato Pe-
tro, qui fuit anno. Domi-
ni. 266. † Singulas ecclesias singulis
presbyteris designauit in parochias, vt
vnusquisq; ius proprium haberet, nec
vnus alterius parochiæ terminos, &
vnus inuaderet. I. 3. quæst. I. c. ecclesias,
sicut etiam meminit Martin. Nauarr.
in cap. placuit nu. 4. de pen. dist. 6. fa-
ctum est, vt presbyteri per castella, &
uillas cõstituerentur. cap. episcopi. 80.
dist. & in locis ciuitatis ipsius, qui epi-
scopo adiuuaret in partem cure susce-
ptæ, namque in principalibus maio-
res dignitates reseruata fuerunt, sicuti
primum ante aduentum Domi. nostri
Iesu Christi in hunc mundum maio-
ribus officialibus designata erant. ead.
dist. cap. I. Abb. in rub. de paroc. quod
de ecclesiis parochialibus iure optimo
dicit esse factum sancta. Generalis sy-
nod. Trid. sess. 14. de reformat. cap. 9.
in ipsis visitandis singulis annis. sess.
24. de reform. gen. cap. tertio. Episco-
pus attentius prospicere debet, cum
propter frequentem curam animarũ
multa occurrant, quæ, & conscientiam
onerant, & laborem augent, ideo, &
nos multa dicemus, experientie, & fa-
cto proprio reliqua remittentes. † Est
igitur ecclesia parochialis, quæ suos
distinctos habet parochianos, certis
limitibus constituta, Abb. ead. rub. nu.
1. ipsis sacramenta ministrans, & pro-

30. Parochiani quando debeant conueni-
re in ecclesia parochiali. Per tex. in
c. 4. §. moheat. sess. 24. Conc. Trid.
31. Episcopus de quibus generaliter in-
quiret in visitatione ecclesiæ parro-
chialis.

primum habes rectorem: & parochum,
per supradicta, cuius fines, vbi de ip-
sis constat, prescribi non possunt. cap.
super eo vero, de par. & dicitur pro-
prie ecclesia curata, non autem imper-
fecte, vt vult Alphons. Aluar. in suo
Specul. cap. 83. vers. 24. Nam facta assi-
gnatione ab episcopo, cura est annexa,
vt inf. cap. seq. nu. 5. dicitur. Cum inte-
grum officium de regendis ouibus con-
cessum sit eius rectori proprie, & vere
loquendo, non interpretatiue. Quãdo-
quæ etiam accipitur parochia pro diæ-
cesi, & e contra, Rebuff. de decim. q. 6.
nu. 6. per cap. ad apostolicæ eod. tit. †
Sed vt ecclesia cõstituatur parochialis,
authoritas episcopi requiritur, qui eã
parochialem cõstituatur. fines designet,
plebem denotet. cap. nullus omnino,
16. quæst. 7. ipse enim attentis prædi-
ctis maxime dispositis in Conc. Trid.
sess. 24. de refor. gen. cap. 13. designa-
bit, & nominabit eam parochialem, cũ
suis qualitatib. Inde discussio fit, quã-
do fuit edificata, a quibus, cuius assen-
su, quæ onera annexa, quæque qualitates
fuerint requisitæ, ad hoc ne laicorum
tacito consensu, id factum esse perhi-
beatur, qui in nullo possunt se intro-
mittere: Abb. in cap. messana, de ele-
ctio. nisi essemus in Regibus, & ma-
gnis Principibus, qui in multis se
intromittunt, etiam nominando,
& conferendo, sed non iure pro-
prio, sed id ex concessione Apostolica,
Abb.

Abb. in cap. ad hoc de simon. (quibus & summus Pontifex semper solet deferre. subuenit modo vnus tex. in con- cil. Trid. sess. 25. de reform. gen. cap. 6. §. reliqui patronatus omnes. infra eod. lib. cap. 10. nu. 14.) † Idemque iudicamus de ecclesia matrici, quam secundum gl. in clem. 1. de sent. ex- com. maiorem baptismalē vocamus, aliarum capellarum matrem, & prin- cipalem, & dicitur ecclesia matrix, quia per baptismū renascimur. gl. in clem. 1. de baptism. licet quandoque pro ecclesia cathedrali accipiat. tex. clarus in cap. Venerabilis. de verb. signif. & sic interpretatur alia gl. in clem. 1. §. quibus in verb. matricibus, de pri- uil. ponitur etiam in cap. 1. & in cap. ex transmissa, dum dicitur. *Matrici ecclesia*, de præscript. Petr. Rebuff. de decim. q. 6. nu. 6. & 7. † Ampliantes in super ad ecclesiam baptismalem, nā, & ipsam pro matrici in iure legimus, a qua omnes sacramēta accipere tenē- tur, & loquitur tex. in cap. 3. de ecclef. edif. in verbo. *Ab ecclesia parochiali*, & post modum. *Ecclesia matrici*, & eadem verba referuntur in Cōc. Trid. sess. 21. de reform. cap. 4. diciturque baptismalis propter præcipuos fontes baptismales ibidem detentos, quæ vna tamen debet esse in qualibet parochia & villa, nisi ex causa deberet alia deno- uo edificari, vt in casu infra nu. 22.

† Hinc particulariter videndum est, vt vnaquæque ecclesia parochialis sua detineat sacramenta, a qua eidem o- ues creditæ cibos spirituales accipiant, & ex hoc cognoscimus, & iudicamus ecclesiam parochialem actū, propter parochiam ad eius curam deputatam eodem cap. 3. 13. quæst. 1. Petr. Ro-

buff. de nominat. q. 16. nu. 9. & li- cet visum sit, quandoque esse ecclesiam parochialem, & non baptismalem, hoc transit cum alijs reformatione di- gnis, & in posterum caueatur iux. id- dem Conc. sess. 24. alleg. cap. 13. §. in ijs quoque vers. mandat. cum simili, (& hoc solum reliquimus prouiden- dum in nostra Ravelleni ecclesia epi- scopo successori nostro, pro vna ma- gna ecclesia, in cuius vestigijs aderant sacramenta olim fuisse, in alijs fuit cautum.) † Et cum parochialis, & cu- rata ecclesia iudicetur propter admini- strationem sacramentorum, & parti- cularem populum assignatum, statim eidem Rectori, parochio, curato, in ipsa parochiali, & curata ecclesia, re- sidentia annexa est (sess. 6. eiusd. Conc. de reform. cap. 2. sess. 23. eodem tit. cap. 1. §. eadem omnino, & diximus supra lib. 1. cap. 15. nu. 18. & optime ponit Mart. Nauar. in suo Man. c. 25. nu. 121. Quando tamen abesse conti- gerit ex iusta & euidenti causa per epi- scopum approbata. Idoneus substitua- tur Vicarius cum debita mercedis assi- gnatione. eod. §. eadem omnino.) † Con- sistit autem ius parochiale principali- ter secundū Innoc. & alios in rubr. de par. q. parochiani indiebus festiuis in suis parochijs conueniant, sacramen- ta recipiant, decimas personales persol- uant, oblationes faciant, benedictio- nes salutares, & deuote & reuerenter suscipiant, & sic de sepulturis, bene- dictionibus nubentium, ceterisque alijs de iure debitis, prout etiam me- mini in tractatu de iuribus episcopal. secunda parte. (qui tractatus quam- citius veniet in studioforum manibus, vt in totum cessent contradictores,

qua

qui scrutati sunt iniquitates, & defe- cerunt scrutantes scrutinio, vt dicit 9 Psalm. 63.) † Idque circa ius, & præ- rogatiuam canonice portiois præci- pue, quod soluat quarta de omni- bus relictis, oblationibus, candelis, anniuersarijs, & similibus, ratione se- pulturæ alibi electæ, vbi omnes notat. de sepult. cap. in nostra, & cum sepul- tura alibi non eligitur, ibidem est fa- cienda cap. 1. & eod. cap. in nostra. de sepult. & dictum est supra lib. 1. cap. 25. & ad primum. infra eod. nu. 27. & doct. in summa in verb. canonica portio. Vbi quid, quando apud exem- ptos eligitur sepultura, & a quorum manibus ipsa quarta parochialis pete- tur, & præstat, quod ab heredibus, ex maiori facilitate. vide supra lib. 1. cap. 25. nu. 13. & quæ dicuntur. nu. 7.

† In ipsaque Visitatione ecclesiarum parochialium, & curatarum ordo præ- scriptus in Visitatione ecclesie cathe- dralis non est omittendus, vt iux. ritū pontificalis libri, qui est authenticus. supra lib. 1. cap. 3. num. 9. fiant pre- ces, monitiones, absolutiones pro de- functis, qui nostra suffragia expectat, cum pro ipsis exorare, vt a peccatis sol- uantur, sancta, & salubris est cogitatio 2. machab. cap. 12. Sicuti in corpore humano vnum membrum suffragatur alteri, sic animabus defunctorum detentis in purgatorio, per Ieiunia, elemosynas, preces, subuenimus. Card. Aracel. de sacr. pænit. cap. 44. † Item que inspiciendum, & inquirendū est de cuiuscumque paro- chie statu, & is recognoscatur, & quā primum videatur, vbi ecclesia ipsa pa- rochialis, & curata constituta, sit, si extra ciuitatem, in suburbijs, & villis

non muratis, præscrutando in quo lo- co, si iuxta habitationem, & eam fre- quentem, vel iuxta cōtinentia edificia, ad hoc vt sacrosancta, & alia, quæ ibi detinentur, non patiantur timorem, & incursum latronum, vt pluries est vi- sum, & parochus residens tutus sit in suo munere adimplēdo, sin secus, pro- curet superior episcopus ad locum cō- uenientem reducere, vt prædicta com- modius exercentur, saltem sacramen- ta ad aliam securiorem ecclesiam sal- uis iuribus ecclesie parochialis. Vel si ibi in totum parochiani decesserint, nec est spes de proximo recuperandi. iuxta notata per Doct. in cap. licet ca-

12 non. de elect. lib. 6. † Et cum onera cuiilibet ecclesie sint annexa, uidebitur, si ipsa ecclesia parochialis, & curata est sufficienter dotata, ad minus, quod curatus, cum alio clerico ministro cō- mode uiuat, & iura episcopalia persol- uat, & quando opus est, vtatur hospi- talitate cap. 1. de præb. lib. 6. vbi de tribus necessarijs sit prouisio, & quod rectores commode sustententur, Iu- ra episcopalia persoluantur, & alia one- ra incumbentia supportentur. cap. vt quisquis. de vit. & hone. cler. not. in cap. statuto. §. vbi autem de decim. lib. 6. & dicunt doctores esse attendendā qualitatem patrie, personæ, ecclesie, situs, & temporis gl. est notab. in cap. cum adeo in verb. sufficientem dere- scrip. † Item si ipsa parochialis eccle- sia, & curata, tāquā principalis est an- nexa, & coniuncta alteri beneficio non curato, iudicabitur tamen curata, se- cus si esset accessoria ad beneficium cu- ratum, & est vile ad materiam extra- uag. execrabilis Ioan. 22. sub tit. de præb. & dignit. in §. quantū autem.

vbi

vbi restrictio potius legis continetur, nāq. pōt stare, q. quis sit beneficiatus ecclesiæ non curatæ principaliter, cui sit annexa aliqua capella curata cum populo; Mil. in verb. ecclesia. nu. 16. & tamen non dicitur habere beneficium curatum, est vna gloss. antiqua in regul. cancell. non subuenit modo. (quod facit in nostra Rauellenſi ecclesia pro vna, seu commenda sancti Triphonis absq. cura, cui tamen in diœcesi Nucerrina est subdita ecclesia, seu capella curata cum populo, & sacramenta adm-
 14 nistrat.) † Gaudet post modum ipsa parochialis ecclesia priuilegio, vt intra suos fines alia ecclesia, vel capella non possit edificari, quia esset facere in sui præiudicium. cap. ecclesiæ, & cap. quicumq. 16. quæst. 1. cum compræhendat quidquid est intra fines eiusdem parochiæ. cap. pastoralis de his quæ fi. a Præl. Abb. in rub. nostra nu. 2. quod, & de iuribus parochialibus dicimus in eod. trac. de iurib. episc. par. 2. quasi totum ipsum solum per fines designatos, sit certo modo in posse ipsius parochiæ, vt inuito eius rectore alia capella edificari nequeat, supra eo. nu. 15 me. 2. † Vnde oblationes, quæ fierent in capella sita intra parrochiam aliquā non capelle, sed ipsi ecclesiæ parochiali adiudicamus, etiam quod fierent in aliquo muro domus priuatæ, vbi esset imago depicta: Abb. in ea. rub. & arg. a contrario in cap. 3. de eccl. edific. doct. in c. ex transmissa de præscr. diximus supra lib. 1. cap. 24. nume. 12. quod in multis deletum visum fuit, vel ex cōsuetudine, aut præscriptione, quæ dat, & aufert, supra hoc libro c. 1. nu. 16. circa finem. vel non curantibus, & negligentibus parochis, quos iamdiu ob-

liuio detinet eorum iurium parochialium, quæ si illeſa conseruassent, in melius quippe inuenirentur ipsæ eccle-
 16 siæ. † Ipsaque parochialis ecclesia, & curata, videndum est ab episcopo, vt sit firma, & non ruinosa in pauimentis, reſtis, fenestris, nec ex aliqua sui parte ruinam patiat, & si reparatio est necessaria, prouideat omni meliori modo, quod in omnibus beneficijs ecclesiasticis, curatis, & non curatis attendendum est, etiam per sequestrationem fructuū, & aliis opportunis remedijs, iuxta decretum Concil. Gener. Tridenti. sessio. 21. de reform. cap. 8. Hæc est alia causa visitationis introdu-
 17 ctæ, vt per singulos annos exquirat episcopus quomodo vnaquæque basilica in reparatione sui indigeat. capi. decernimus. cap. episcopum, vbi de materia cum cap. seq. 10. quæstio. 1.
 17 supra lib. 1. cap. 10. nume. 16. † In hocque est insistendum, vt si restaurari, & reparari ex fructibus, prouentibus, oblationibus, minime possit, conueniendi sunt patroni si adsunt, aut alij, qui ex fructibus percipiant, ac etiam parochiani, vt ad reparationem eorum ecclesiæ parochialis contribuunt, quia dicuntur exinde habere beneficium, cum sacramenta salutaria accipiant. cap. 1. de eccl. edific. & patet ex decreto eiusd. Concil. Trident. ead. session. vigesima prima, de reforma. cap. septimo. §. parochiales vero, de quo supra est dictū. l. 1. c. 10. nu. 16. Nam, & Salomō Rex accepit Regno primū cogitavit de edificando tēplo Dei, qd. David eius pater nequiebat, lib. 3. Reg. c. 5. q. si pro dōmo prophana ubi corpus reficit laborant, fortius pro tēplo Dei, in quo cibaria aiarum re-
 repo-

reponuntur, & Deus pro eorum peccatis, sacerdotū precibus placatur. patet de Moyse. Exod. c. 32. & optime probatur lib. 2. Paralip. c. 6. † Et diligēter inquirendo, si ex ipsis ecclesijs parochialibus, baptisimalibus, curatis, sit aliqua, quæ propter paupertatē stante fructuum exiguitate, egeat adiuuari aliquo remedio, quia non solum nequit debita onera persolvere, sed nec ministri sustentari, per idem c. 1. de præb. tunc prouideat per unionem aliquorū beneficiorum curatorum, vel non curatorum (quæ tamen non sint regularia) aut per aliam met ecclesiam parochialem, baptisimalem, curatam, vt melius videbitur expedire, non præiudicando obtinentibus, etiam tamquam Apostol. sed. author. deleg. ex decreto eiusdem Concil. ead. sess. 21. cap. 5. de reform. & sess. 24. de reform. gen. c. 13.
 19 §. in parochialibus. † Namq. vnio ecclesiarum diœcesis ad episcopum pertinet, & sic vnam alteri addere, Sicuti maiorum ecclesiarum vnio, vt episcopatum; & cathedralium ad Summū Pontificem, vt latius dixi in tract. de dignit. eccl. cap. 2. & prædicta patent ex notab. decis. tex. in cap. sicut vnire, de excels. prælat. & hoc est, quod dixit tex. præfati Conc. c. 5. alleg. in illis verbis, secundum formam iuris, & ponit doct. & Marian. Socci. in eod. c. sicut vnire, & nos infra suo loco dicemus, vbi de vnione ecclesiarum particulari-
 20 ter tractabimus hoc lib. cap. 25. † Sin autem paupertas sit talis, q. nullo modo ipsa ecclesia possit rectorem sustentare, nec per ipsam vnionem factā est plenius consultum, recurrendum est a superiore ad remedium decimarum, primitiarum, oblationum, paro-

chianorum, ipsorumq. cōtributiones per decimas, collectas, & symbola, vt omnino prouideatur rectoris, & ecclesiæ necessitati, in ipsomet cap. 13. Concil. Trident. §. in parochialibus, ad quod hortādi sunt ipsi parochiani pro religione christiana, & charitate, tamquam erga suos patres spirituales. sess. 25. Conc. Trid. de reform. gener. cap. 12. §. hortatur, quibus deficientibus, & cessantibus, & ipsis recusantibus, per remedium iuris est prouidendum, vt compellantur subministrare, quæ sufficiant ad vitam sacerdotum, iuxta aliud decretum ipsiusmet Conc. de reformat. sess. 21. cap. 4. §. illis autem sacerdotibus, quia cum ipsi diuina eis ministrent, debēt vtique necessaria ad vitam recipere, non tamen subtrahēdo ministrare diuina, ex hoc, quia recusant, quod dictum semper approbauit, cum Rebuff. de congr. portion. num. 94. contra dictum gloss. in cap. omnis christianus. de consecra. dist. 1. uolentis esse cessandum a diuinis. † Et cum vnusquisque suas oues cognoscere debet, & vitanda sit confusio parochianorum, videre debet episcopus in hac visitatione, si parochiales ecclesiæ distinctæ sint, & certos habeant fines, & rectores proprium habeant populum, non autem promiscue, & confuse, quibuscumque petentibus sacramenta administrantur, quod admodum inconueniens est. Ideo pro tutiori animarum salute ei commissarū, vbi non sunt distinctæ, distinguat ipsas parochias, atque populum, & vniciq. parti distinctæ suum perpetuum, & peculiarem pastorem, parochum, curatū assignet, qui eas cognoscere possit, & a quo solo sacramenta accipiantur, vel si
 P aliter

aliter opportunius iudicabit. ead. *sefs.* 24. de reformat. gen. cap. 13. §. in iis quoq. ciuitatibus. Quia iure optimo factum est, vt parochie sint distincte, & vniciq. proprius sit attributus parochus, qui suarum onium curam habeat, & exinde ecclesiasticus ordo non confundatur. *sefs.* 14. de refor. c. 9. † Nā & simile est prouidendum, quando parochia esset ampla, & diues, & populus numerosus, nec de facili parochiani ad ipsam parochialem ecclesiam conuenire possunt, de alia noua parochia tunc episcopus procurabit, q̄ edificetur, cū certa distinctione, velut annexa, & dependens: & hæc est iusta, & potissima causa parochialem ecclesiam intra aliam parochiam edificare, c. ad audientiam de eccl. & dif. vbi glo. Abb. in c. 2. nu. 7. de deci. item in c. 1. de reb. eccl. non alien. & prouidebit in hoc ex decreto eiusdem Conc. Trid. *sefs.* 21. de refor. cap. 4. §. in iis vero, & meminit Mart. Nauar. in suo Man. lati. c. 25. nu. 137. vers. hoc videtur, & ita in practica seruat. † Et ex eadem ratione, si propter ipsum populum numerosum non potest parochus sufficere ad administrationem sacramentorum, & alia per agenda ad cultum Diuinum necessaria, debent per episcopum tot institui sacerdotes, quot sufficiunt ad hoc munus complendum, propter sacramenta ministranda, & cultum diuinum perficiendum, etiam autoritate Apostol. sed. deleg. per eundem tex. c. 4. in prin. prouidendo ipsis de victu, per portionem ipsius ecclesie, aut alio meliori modo ex prædictis. cum seruiant ecclesie sic argum. c. cum secundum. de præb. 24 † Similiter si in ipsa ciuitate, oppido, villa, nullæ fuerint adhuc cōstitutæ ec-

clesie parochiales, eo casu per rationes allegatas, supra. nu. 21. episcopus procurabit, quàm primum de nouo edificari construi, & distingui, non obstantibus quibuscumq. priuilegiis, consuetudinibusq. prout melius iudicabit expedire ex decisione præfati Conc. Trid. citato c. 13. §. fin. ex sua prima ratione, vt populus certum habeat parochum, ne confuse querat sacramenta: supr. eo. c. nu. 1. propter quod perirent fideles sine sacramentis acceptis, quod est maximum damnum, nam, & extrema vnctio, que in mortis periculo astantibus ministratur, abstergit reliquias peccati, animam egroti alleuiat, & confirmat. *sefs.* 14. Conc. Trid. de sacr. extre. vnct. c. 2. & can. 2. † Demum non est silentio prætereundum, vt inquiratur quibus personis ecclesie ipsæ parochiales, matricæ, baptismales, curatæ, collatæ sint, ex quo animarum cura est eis annexa, si dignis, & habilibus scientia, moribus, & ætate. c. cum in cunctis. §. inferiora. de elect. cū ecclesia egeat magis viris litteratis, quàm a sinis ferratis. Ioã. Mon. Card. in eod. c. cum in cunctis, & vt prouisi per se ipsos resideant, & curam exercent. c. quia nonnulli. cap. licet canon. eod. tit. lib. 6. & in decreto eiusd. Conc. *sefs.* 7. de refor. c. 3. alias episcopus, aliusve conferens ipsas ecclesias indignis, punitur pœna suspensionis beneficia non conferendi, ipsa pœna per solum Papam, aut proprium Patriarcham relaxanda. iuxta constitutionem Innoc. Tertij magni Pont. in Conc. Gener. c. graue nimis. §. volentes de præb. alleg. in eod. c. 3. Conc. Trid. §. si. & refert multa Petr. Rebuff. in tract. nominat. quæst. 16. Hi enim sunt præficiendi ecclesiis vacantibus, qui præ-

præfint, & prosint, dicit Benedictus Papa XII. in sua extrauag. ad regimen. sub tit. de præb. & in quibus scire legere, cātare, & construere, saltem ista tria ad minus debent concurrere. clem. I. de concess. præb. in 1. gl. Sanctius enim est paucos bonos, quàm multos malos habere ministros. maxime in ordinatione sacerdotū. c. cum sit ars artium. 26 de ætat. & qual. † Ac etiam perquirendū si aliqua ecclesia ex prædictis fraudata sit decimarum oblatione, curandum est ab ipso episcopo, vt parochiani persoluant, iuxta sacros canones, & decretum Cōc. Trid. *sefs.* 25. de refor. gener. cap. 12. in princ. & §. 1. excommunicando subtrahentes, & impediētes, & non absoluantur nisi facta restitutione. eo. cap. §. qui vero, disponitur. Sed cautius in hoc negotio est agendū, cum sit admodum difficile, ideo recurrendum est ad Sum. Pont. de mente S. Thom. 2. 2. quæst. 77. refert dom. Flor. in sum. 2. part. tit. 4. cap. 3. & optime per Felin. in cap. nihil prodest. vers. 33. de præscript. allegat. Nycol. de Lyr. ad Matth. c. 5. Marti. Nauar. in Man. cap. 17. nu. 59. & eas negantes grauissime peccant, quia esset non affirmare supremum Dei dominium, vt dicit Viuer. in suis cath. institut. de lege antiqua vers. 11. & habetur in can. 3. Concil. Mariscon. & multa ponit disputando Do. Adrian. Papa VI. in quodl. quæst. 5. procedendo contra tales, etiā per viam inquisitionis, nemine petente, cum satis sit, quod ius moneat: Fab. Monteleon. in suis quat. litt. arbitr. 4. part. nu. 163. cum seq. Alphon. Aluar. in suo Speculo cap. 66. non obstante quauis consuetudine, Host. in tit. de deci. §. vtrum. vers. 7. Archid. in c. quæ-

cumque. 16. quæst. 7. cum aliis, quæ suo loco infra dicemus. Quia decimæ dantur intuitu Dei, non personarum. 16. q. 1. c. decimæ. cum gl. probat Rebuff. in tract. de deci. maxime q. 7. nu. 14. 27 † Idq. censendum est de quartâ suæralium, ne fraudetur, cum parochiani, alibi elegerint sepelliri, vt supra. nu. 9. est dictum fortius vbi fuit solita solui ante annos quadraginta, restituenda est suæ integræ possessioni, ex præscripto eiusd. Conc. Trid. ead. *sefs.* 25. de refor. gen. c. 13. a quibuscumq. etiam mendicantibus non obstantibus litteris Pii Quinti. eiusdem concessis in anno. 1567. pont. sui 2. in §. nec ad quartam, & §. seq. cum iam ipsæ ad terminos iuris communis, & præfati Conc. Trid. redactæ sit per Do. Nostrum D. Gregor. XII. Pont. Max. supra lib. 1. cap. 21. nu. 7. memini, posuit Martin. 28 Nauar. in fine sui Man. † Nec præmittendum est, quin nō prouideatur, vbi est cura animarum diminuta, & fortius vbi in totum sublata, cōtra fundationem, institutionem, sicuti multi rectores abutebantur constituendo cappellanos, diuidendo curam, & redditus, restituer ecclesiam suo statui, vel per mortem, aut cessionem Rectoris, seu cappellani, & omnia vniantur, in totumque cappellaniæ auferantur, & principali Rectori remaneat integra ipsa animarum cura, & parochialis ecclesia: conformem se reddendo dispositioni eiusd. Conc. Trid. *sefs.* 25. de reformat. gener. cap. 16. vbi curatum beneficium in simplex non conuertatur, & conuersum restituendū. † Nulloq. tempore, aut pacto permittet plures ecclesias parochiales, curataq. beneficia ab unomet retineri contra formam iu-

ris, & sacrorum canonum, a quibus sancte est cautum nullum duabus ecclesiis parochialibus, curatis, conscribi, non obstantibus quibuscumque dispensationibus, vel ad vitam vnionibus, & ubi inuenerit sic possidere, eas vacare declaret, prout ipso iure uacant, aliis idoneis conferendo. ex alio decreto eiusdem Conc. sess. 24. de reform. gen. cap. 17. immo qui sic eas retinuerit contra præfatum canonem, ipso iure priuatus est sess. 7. de refor. cap. 4. nec est tutus fructuum perceptione vide infra cap. 30 seq. nu. 7. † Monendiq., & exhortandi deniq. sunt ipsi parochiani ab episcopo, ut vnusquisq. ad diuina audienda in sua ecclesia parochiali maxime diebus festiuis conueniat, ex constitutione eiusd. Conc. sess. 24. de refor. gen. cap. 4. §. moneat, nec solum ad conciones, sed ad missas, & ad alia c. 2. de paroch. lapus alleg. 57. incip. ad seruandam, & sess. 22. de obseru. & euit. in celebr. Miss. arg. not. per doct. in rubr. eod. tit. loquendo de iuribus parochialibus, ad idq. de iure teneri dixit Sixtus Quartus Pont. in sua extrauag. de treng. & pace inci. vices illius. §. videlicet q. ipsi. Sed obstat declaratio Leonis decimi, et Pii Quinti Pont. ut refert Nauar. in Man. cap. 21. nu. 5. q. satisfiat præcepto si audiant in ecclesiis mendicantibus, nec possint præcise astringi sub penis, & canon Conc. loquitur per verbu moueat, præceptum enim est de Missa audienda, non de loco sub peccato: unde hortari possunt, & spiritualibus monitionibus duci, non autem per viam excommunicationis, eoq. modo vidi rescriptu cuidam prælato ab Illustrissi. & Amplissimo Gabriele Cardinali Paleotto,

31 cuius scientiam, prudenciam, vitæq. sanctitatem testatur magna ecclesia Bononiensis, cui summa laude, maximoq. ipsius ecclesiæ fructu præest. † Postremo faciendâ est inquisitio generalis iuxta dicta supra lib. 1. de ecclesia cathedrali, scilicet de ornamentis, vestibus sacris, vasibus, calicibus, patenis, corporalibus, crucibus, fontibus baptismalibus, custodia sacramenti Eucharistiæ & retentionem aliorum sacramentoru in quo loco, in quibus vasculis, iuxta facultates ecclesiæ, clauis apud quem, & secundum conuenientius provideatur, de omnibus: chorus sit diuisus, tumbæ mortuorum nõ super terram, vnaquæq. habeat suum cœmeterium, locus sacristiæ reuideatur, libri necessarij non desint, missales noui, baptisteria, graduales, synodales, fenestræ viciniarum non sint aspicientes intram ecclesiam, recognoscantur bona, redditus, proventus, & a quibus, & in inventario omnia scribantur, instrumenta reuideantur, priuilegia si ad sunt, quæ omnia registrentur, sint confessionalia lignea, in quibus deuotius sacramentum penitentiae administretur, lampas continuo ardens ante altare sacramenti, diuina suis temporibus, & debitis horis celebrentur: Missæ non ante auroram, aut post nonam, libertates tueantur, prophana non committantur, domus ipsarum quibus conductæ sunt superiori libro diximus, penas apponendo, pro ut ex facti serie iudicabitur, & quæ ex ipsa oculorum inspectione magis necessaria arbitrabitur, reliqua de parochis, & eorum officio sequenti capitulo demonstrabuntur.

DE

DE PAROCHIS, ET EORUM OFFICIO.

CAP. TERTIVM.

SUMMARIUM.

- | | |
|---|---|
| <p>1 Parochorum plures sunt species, & de quibus hic tractatur.</p> <p>2 Parochus debet examinari de titulo ordinum, & beneficiorum. De vita. num. 3.</p> <p>4 Parochus debet facere professionem fidei, & infra quantum tempus.</p> <p>5 Parochus tenetur residere in propria Ecclesia. Et si nõ est domus in parochia. nu. 6.</p> <p>7 Sacerdos non debet habere duas parochias.</p> <p>8 Parochus debet examinari de administratione sacramentorum. Quorum scientiam habere debet. nu. 9.</p> <p>10 Parochus diebus festiuis quid debet exponere populo. Sacramentorum vim explicare. nu. 11. Pueros obedientiam, & reuerentiam docere. num. 12. & inter Missarum sollempnia. nu. 13.</p> <p>Parvæ possunt cogi mittere filios ad Ecclesias. nu. eod.</p> <p>14 Symbolum fidei explicandum est à parochio. Articulum credo sanctam Ecclesiam, declarando. nu. eod.</p> <p>15 Hospitalitas seruanda est a parochio.</p> <p>16 Parochus venit appellatione pastoru.</p> <p>17 Parochi tenentur ire ad synodum diocesanam.</p> <p>18 Libri qui sunt necessarij Parochio.</p> <p>19 Officium Parochi in administratione</p> | <p>baptismi quod sit.</p> <p>20 Obstetrices examinandæ, & instruendæ sunt, circa formam baptismi.</p> <p>21 Parochi quæ debeant obseruare circa celebrationem matrimoniorum. Sacerdos benedicens coniuges alterius parochi qualiter puniatur, nu. eod.</p> <p>22 Sacerdos debet explicite scire præcepta legis. Laicos in hoc excedere. num. 23.</p> <p>24 Parochus debet habere libros de baptizatis. De confirmatis. nu. 25. De contrahentibus matrimoniu. nu. 26. De omnibus existentibus, & decedentibus in sua parochia. nu. 27.</p> <p>28 Mors probatur per librum curati.</p> <p>29 Parochiani sunt monendi inculti festorum. Vbi multa de festis, & eorum obseruantia. Festiuis diebus quid, aut quomodo operari possit. nu. co.</p> <p>30 Parochus debet esse vigil, ut oēs confiteantur. Et non confitentes episcopo denunciare. nu. 31.</p> <p>32 Extranei non sunt de facili admittendi ad matrimonia. Et de nouo venientes ad parochiam, examinandi sunt. num. 33.</p> <p>34 Parochus debet examinari, & approbati ad confessiones audiendas.</p> <p>35 Parochus debet scire differentiam inter sacramentum penitentiae, & baptismi. Et quæ sit. ibid.</p> |
|---|---|

- 36 Suspecti de heresi, sortilegi denuncian-
di sunt episcopo visitanti parochiam. Item
notorij peccatores. nu. 37.
- 38 Parochiani debent denunciari episco-
po si frequentant ecclesias.
- 39 Parochus singulis annis debet adire
superiorem pro casu reservatione.
- 40 Episcopus habet ius retinendi sibi ca-
sus.
- 41 Parochus alienum parochianum ad
sacramenta admittere non debet.
- 42 Parochus proprius quis dicatur. Et
quis vagabundorum. nu. 44.
- 43 Absolutio fori penitentialis est ad in-
star actus iudicialis.
- 45 Transumptum Bullę cęng domini de-
bet esse pœnes omnem curatum.
- 46 Parochus debet visitare infirmos suę
parochia, pauperes consolari, & alia
opera pietatis exercere.
- 47 Episcopus non debet examinare paro-
chum in publico.
- 48 Episcopus debet corrigere sacerdotes
non celebrantes, sed vt frequentent.
- 49 Puritas vitę in sacerdotibus celebra-
tibus plurimum prodest.
- 50 Ministri Ecclesię dupliciter dicuntur
mali.



Ntequam parochi cuiuslibet munus perscrutemur, videndum est, quot sint parochorum species, vt sic cognosci possit de quo parochus noster erit sermo, & ideo secundum varia doctorum scripta dicendum est in presentia. ¶ Quod primo tres sunt principales parochi in hac nostra militati ecclesia, quibus fidelium animę a Christo domino nostro commissę sunt, quorum primum locum tenet Summus Pontifex Vicarius ipsius nostri redemptoris, Successorq. Principis Apostolorum. ipsi enim dixit. Matt. cap. 16. Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo clauas regni Cœlorum, & quodcumq. ligaueris super terram, erit ligatum in Cœlis, & quodcumq. solueris super terram, erit solutum, & in Cœlis. & Ioan. cap. 10. Patece oues meas. Ipse namque ex hoc gerit vices Dei in terris, & habet omnes in sua iurisdictione, si ad portum salutis venire volunt, supra lib. 1. c. 2. num. 2. Secundus Parochus est episcopus in toto suo episcopatu, pœnes quę

totius dięcesis cura imminet, vt in ipsa dicatur primus parochus, & parochus parochorum. not. doct. in c. cum non liceat, de pręscrip. memini infra eod. lib. cap. 20. post nume. 10. Tertius dicitur pręsbyter parochialis curato populo sibi assignato, & de his duobus satis dicunt doc. omnes in c. omnis vtriusq. sexus, ibi proprio sacerdoti, de pœnit. & remiss. in 4. item senten. distin. 17. q. 1. & 2. Domi. Sor. dist. 18. quęst. 4. ar. 2. addunt alij legatum in prouincia, penitentiarium eiusdem legati. Archiepiscopus in visitatione, per cap. nostro, de pœnit. & remiss. quem non faciliter admittit Sotus vbi supra, & dicemus infra lib. 3. Archipręsbyterum ecclesię cathedralis multi volunt, quem similiter nō admittimus generaliter, nisi per certos fines, quando aliud non est commissum. Item Vicarium generale episcopi computamus, & denique quęlibet ab his potestatem habentem, cum dicatur in text. vel de proprii sacerdotis licentia. Hic autem tractamus de parochis p certas ecclesias distinctis, particulari populo assignatis, nam particu-

laris distinctus de populo sibi decreto cognoscit, non alius sacerdos, & vere dicitur proprius parochus, & vide vnū verbum per Franc. Ripam in suo trac. de remed. contr. pest. vltima parte, nu. 32. & infra etiam nu. 42. ¶ Vnde episcopus visitans habet primo videre de titulo ordinis cuiuslibet parochi, si legitime sit ordinatus, nō per saltum, in etate requisita. A suo episcopo, vel sine litteris dimissoriis contra sacrorum canonum dispositionem: nam sunt suspensi omnes sic promoti, & si in suspensione celebrauerint irregularitatem incurrun, beneficiisque possunt priuari ex Reg. Cancell. Pij Secundi sum. Pontif. incip. cum ex sacrorum. late Rebuf. in prac. benef. fol. 331. Mandos. lib. 2. fol. 32. plura Couarr. in clem. si furiosus 1. par. §. 1. nu. 4. de homic. Item de ipso beneficio curato, quando fuit parochus inuestitus, si est intrusus, si antequam promoueretur, hoc est, q̄ habens ipsum beneficium curatum, non est promorus ad sacros infra annum, sed post, vel nondum, ex illa generali dispositione, cap. licet canon. de elect. lib. 6. quia diceretur vacare beneficiū, sine alia declaratione, nec episcopus ipse potest dispensare prorogando ipsum tempus, de etate. & qualir. c. pręterea. gl. magna in cap. cum dilecti, de elect. etiam obtentu litterarum apostolicarū. dicit text. in cap. eam te decet, de etate. & qualir. quando non dispensando esset mandatum, nec iuuat post annum esse promotū, quia prima collatio est nulla, sed noua opus est: nec facit fructus suos. Doct. in cap. cum venerabilis. de except. & in c. si. de rescrip. lib. 6. & si dum in curia impetrasset ipsum beneficium curatum, fecerit mentionē

de alio suo beneficio, etiam manuali. ex tex. si motu proprio, de pręb. & ad prędicta de ordinibus, & promotionibus faciunt dicta in Concil. Trid. sess. 23. de sacr. ordi. cap. 5. 11. 13. sess. 24. de reformat. gener. cap. 12. & in prędictis haberetur quis, vt intrusus in beneficio, nec cum iuuaret regula de triennali, propter verbum ibi appositum, vel si beneficium habuisset a superiore interdicto, vel non habebat potestatem cōferendi illud. gl. ad Gomez. in ipsa regula in princ. ¶ Item de vita, & statu suo inquirendum est, ne sit scādalosus, vel incorrigibilis, namq. collatio beneficij nō debet fieri infami, alias ipso iure non tenet, sed requiritur declaratio, secundum vnam opinionem, & veram, per regul. infamibus. de reg. iur. lib. 6. de quo dubitauit doctissimus Couar. in cap. quamuis de pac. lib. 6. pri. part. §. 7. nu. 3. distinguens in iuris, & facti infamia, quod per ea, quę alibi diximus satis æque pcedit in hoc casu. Vide Abb. in cap. graue nimis, num. 11. de pręb. Item si non prębeat pabula salutis plebi commissę, sed potius destruat, quàm edificent, procedat contra ipsum, & quemlibet alium, etiā per priuationem beneficiorum, seruata tamen forma. c. 6. sess. 21. de reformat. eiusd. Conc. Nam nihil magis est, quod alios ad Dei cultū, & pietatē instruat, quàm vita, & exemplum eorum, qui se dedicarunt diuino ministerio. sess. 22. de reformat. c. 1. Conc. Trid. in primis verbis, aliās, quis nō debet fructum consequi de eo, quod nititur destruere, c. ex eo. de reg. iur. lib. 6. not. in c. at si clerici. §. de adulteriis, & in c. cum non ab homine, de iudic. per doct. Debet. n. esse pręditus scientia, prudentia, & bonis mo-

ribus, vt merito fuerit vocatus in partem curæ ab episcopo, & oues sint ei credite, de quarum salute ex manu rapacis lupi confidendum est. dicit enim Alexander I I I. Sum. Pont. in cap. eam te. de ætat. & qualit. q̄ tales sint personę eligendę ad curam animarum, quę scientia, moribus, & ætate Concilii congruant institutis. nam aliter super personam posse appēdi cassatio, eo magis cum per electionem, de quo in cap. super eo. de elect. & c. 1. eo. tit. lib. 6. de quo alibi plenius dicemus, cum tractabimus de obiectione, quę datur, vel in-

4 formam, vel in personam. † Et quā primū ipsam ecclesiam curatā quis habuerit, videndum est, si intra duos menses fecerit professionem fidei (post tamen Conc. Trid.) alias nullus facit fructus suos, non obstante quacumq. possessione. sels. 24. eiusdem. Conc. de reformat. gen. cap. 12. §. prouisi. eamq. professionem facere tenetur. iuxta formam traditam a Pio I I I I. Pont. Max. in sua bulla incip. iniunctum nobis. sub anno. 1564. idib. Nouembr. Pont. sui. 5. de qua dictum est supra libr. 1. cap. 15. num. 15. quod, & indistincte seruandum est, nec dictos fructus sibi vendicabit episcopus, sed fabricę ecclesię assignabit; cum Concil. non determinet ad quod specialiter, sed arguendo ab alio decreto contra non residentem sels. 23. de reformat. cap. 1. §. si quis autem, ad fabricam ecclesię, vel pauperibus assignando, infra c. prox. num. 4. aut a sede Apostolica indulgentiam obtinuerit de ipsis & ita obseruatur. † Et parochi omnes animarum curam gerentes ad id etiam se astrictos esse cognoscant, vt continuo inhabitent in domibus suarum eccle-

suarum, vt ibidem diuina celebrantes præsto possint esse omnibus, in administrandis sacramētis, ne aliquis (quod Deus auertat) decedat ab hac vita, per suam desidiam, & negligentiam, sine sacramentis, debet enim tunc puniri, & per suspensionem, & priuationem: nā canon ligat eum residere. sels. 6. de reformat. cap. 2. supra cap. præced. num. 7. quia grauis esset iactura vnius animę, cuius prætio totus mundus comparari non potest, secundum Bern. & August. maius damnū est in ammissione vnius animę, quā mille corporum, & mortaliter peccat. Nauar. in Manual. cap. 25. num. 131. vers. 17. & 20. & quā valde meritorium est etiam tempore pestis oues commissas non deserere. idem cap. 24. num. 111. vers. 2. † Et ideo si domus, non est contigua in ipsa ecclesia, interim quōd omnia via possibili procuratur fieri, & accomodari, resideat in loco ipsius parochię, & non extra, per eandem rationem, sub præcepto ipsius residentię alleg. cap. 2. & extat bulla Pii Quarti incip. in suprema milit. eodem ann. 1564. & alia amplior constitutio Do. mei Pii Quinti felic. recordat. incip. cupientes. de qua supra libr. 1. cap. 15. nu. 17. per quam episcopi pœnis, & censuris ecclesiasticis, etiam tamq. Apostolicę sedis Delegati, & eius constitutionis tenore suo arbitrio imponendis cōueniunt curatos ad residendum in propriis, ecclesiis, nam vbiq̄ue visum est (Deo Optimo Maximo fauente) residentiam curatorum animarum salutis profecisse. † Nec ex cuiuslibet dispensationis obtētu quilibet parochus teneatur tenere duas parochiales ecclesias, seu vnā parochialem, & aliam curatam.

tam: contra formam ipsius generalis Concilii Tridentini. sels. 7. de reformat. cap. 4. sels. 24. de reformat. gener. cap. 17. & si quis obtinuerit, & dimittere distulet infra spatium sex mensium, post tempus obligationis Conc. Trid. decretorum, vt dixi eod. cap. 15. num. 21. omnia sua beneficia declarentur uacare, nec fructus tuta conscientia accipit. iuxta decretum præfati canonis 17. §. illi vero, qui in præsentis nec sunt reuocatę pœnę impostę per extrauang. Ioann. 22. execrabilis. §. qui vero, de præb. vt etiam reddatur inhabilis ad ordines factos suscipiendos, & aliud beneficium ecclesiasticum habendum, quodcumq̄e fuerit, cum periculum animarum contineat pluralitas beneficiorum. cap. quia in tantum de præb. idq̄e perniciosum est, vt inter crimina habere plura beneficia voluerit. Bernar. Diaz. in sua pract. crimi. cap. 42. nisi ipsę duę ecclesię curatę essent adeo pauperes, & contiguę, vt nec vnus in ambabus possit viuere, quia videtur posse dispensari per episcopum, seu tolerari. glos. 21. quæst. 1. in sum. alia glossa in 52. Regul. Cancell. per optimum tex. in cap. eam te. de ætat. & quali. cum sua glos. discurrit per alias causas Martin. Nauar. in Manua. cap. 25. num. 125. cum quattuor sequent. licet non ita clare in capit. 23. num. 15. vers. 11.

8 † Diligentiusq̄. instandum est, vt quilibet examinetur de ratione administrationis sacramentorum, tempore, loco, & modo debitę, & si iuxta formam & Ritus. S. R. E. communis matris, & Magistrę; ipsa sacramenta administret. cū suis cæremoniis, & si in aliquo vacillet instrui debet, ma-

xime circa sacramentum penitentię, & baptisimi, ne ordine præpostero, & confuso in cæremoniis eorū, & administratione procedat, si in omnibus a suo superiore est admissus: indecens est enim quippe, vt vbi maius imminet periculum, ibi minus attendatur. contra tex. in capit. vbi de electio. lib. 6. vnde euenit, vt sacramenta non rite sint collata, & laicorum scandalum exortum sit: Ideo dixit notanter Syluestr. Prier. de strigma. lib. 2. fol. 213. quōd quando ritus baptisimi non fuit ex toto bene obseruatus, experientia docuit non nullos liberatos ex rebaptizatione conditionata, qua tamen vti non licet, nisi in dubio: nam deficientibus ipsis, quę sunt in baptismo annexa, Diabolus minus recedit ab homine, & sacerdotes ignorantes circa eiusmodi multos defectus admittūt, quod est notandum, & bene aduertendum.

9 † Quare vt fideliter id exerceri possit debet quisq̄. plene scire formā administrationis, & materiam, de quo Martin. Nauarr. in Manu. cap. 25. num. 133. & quę præcedant in ordine unūquodque sacramentum, & quę sequantur, quę item concomitentur, discrimina peccatorum, vt cognoscantur graua a leuioribus, modus etiam medendi, vt possit imitari verum medicum vtentem vino, & oleo. Ioann. cap. decimo, ac denique omnia communia pertinentia ad fidem, & ad mores, vt bene differit. Petrus de Soto. de institut. sacerdo. de peccat. differi. lect. prima, vsque ad finem operis inde legitur apud Malach. cap. 2. labia sacerdotum custodiunt scientiam, & in psalm. 131. sacerdotes tui induantur iustitia, & vitium est ignorare, quę decent

decent in officio accepto, immo, & ple-
rumq. peccatur mortaliter, quia nota-
bile damnum spirituale sequitur. Mar.
Nauar. Manu. cap. 23. nu. 47. cap. non
est putanda. 1. quæf. 1. propterea Iudas
Machabeus sacerdotes idoneos elegit,
qui mundarent templum Domini. 1.
Machab. cap. 4. templum Dei sumus
nos, & spiritus Dei habitat in nobis. re-
10 statur Apосто. 2. ad Cor. cap. 6. † Offi-
ciumq. principale parochi est studio
diuinarum litterarum incumbere, &
diebus dominicis, & festiuis, & quadra-
gesimæ: (nisi legitime impeditus fue-
rit,) quia tunc per aliū idoneum debet
plebem, sibi commissam salutaribus
mediis pascere, verbum Dei prædican-
do, explanando, & declarando sacras
scripturas, vt sic satisfaciatur suo muneri
& præcepto sacri Conc. Trid. sess. 5. de
reformat. cap. 5. §. Archiepiscopos, &
quoq. plebani, & quicumq. parochia-
les ecclesias, vel alias curam animarum
habentes: & sess. 24. de reformat. gen.
cap. 4. sæpius illa tria fidelibus com-
memorando: futurum siquidem iudi-
cium, in quo omnes nos ante tribu-
nal Domini nostri Iesu Christi repre-
sentari oportet in propria carne. Iob.
cap. 19. pœnas inferni, & 3. beneficia
nobis diuinitus collata, vt sic omnes ad
vitam salutis conuertantur, & vnusquis-
que cogitet, quia mors non tardat. Ec-
cle. cap. 14. ex illo Senecæ. tendimus
huc omnes, hæc est sedes vltima. Hy-
po. in princ. Aphorism. vita breuis, ars
longa, & dicitur. Matth. cap. 24. vigila-
te, quia nescitis, qua hora dominus
uenturus sit. Iob. cap. 13. homo natus
de muliere breui viuens tempore. Mar-
tin. Naua. in cap. 1. §. defleat. nu. 4. ad-
ducit etiam dictum Poætæ.

*Sed fugit interea, fugit irreparabi-
le tempus.*

Et ibi vide alia in materia, & tex. inex-
trauag. dudum. de pœni. & remis. col.
3. propter vitæ hominum breuitatem.
11 † Cumq. in ipsius diebus adminitra-
ta sacramenta, ipsorum vim, & effectum
exponere ipsis fidelibus, etiam vulgari
sermone, iuxta Catechismum editum,
& translatum, quod, & episcoporum
munus præcipuum est, vt curent ipsos
parochos adimplere. ex alio decret. o
eiusdem Conc. sess. 24. de reformat.
gen. cap. 7. Nam effectus baptismi, &
vis, est remissio omnis culpæ originalis,
(Et actualis etiam in adultis.) omnisq.
pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur, Cō-
firmationis, quia in ea datur spiritus
sanctus ad robur, sicut datus est Apo-
stolis in sancto die Pentecostes, vt chri-
stianus audacter Christi confiteatur
nomen: Eucharistiæ in anima digne su-
mente, est vitæ spiritualis nutrimentū:
quam vitam, & baptismus præstitit, &
confirmatio corroborauit. Pœnitentiæ
est absolutio a peccatis, & restitutio ad
statum gratiæ & peccator a peccato re-
surgens, aliquñ ad maiore gratiam, quā
vnquam habuerit, resurgit, secundum
proportionē suæ contritionis, quā an-
tea habuit S. Thomas 3. par. quæst. 89.
art. 2. Extremæ verò vñctionis, men-
tis sanatio, & in quātum expedit ipsius
etiam corporis: Ordinis est augmen-
tū gratiæ, vt quis sit idoneus minister
in ecclesia Dei: & Effectus matrimonii
est trium bonorū operatio, spei prolis
suscipiendæ, & educandæ ad cultum Dei,
Fidei, quam alter alteri seruare debet,
& 3. indiuisibilitatis matrimonii, pro-
pter hoc, quod significat coniunctionē
Christi cum ecclesia, ex constitutione
Conc.

Conc. Florent. sub Eugen. 4. §. 5. eccle-
per. 4. col. in fine volum. libri sexti. an-
no. 1440. cū seq. hæc potest parochus
exponere, & declarare secundum suam,
12 & audientium capacitatem. † Puerof-
que ipsis diebus docere fidei rudimen-
ta, & debitam reuerentiam, & obedi-
entiam exhibere Deo, & parentibus, ex
præcepto eiusdem Conc. ipsomet cap.
4. §. iidem, quod hodie facillime effici
potest ex varijs libellis emanatis ad de-
clarationē doctrinæ christianæ, p̄ter Ca-
techismum magnum Romæ editum
iussu Pii V. & alium Petri Canisii, præ-
cipue paruorum, quem item retuli supra
lib. 1. cap. 16. nu. 14. & tenentur paren-
tes, & compelli possunt ipsis diebus
mittere pueros ad ecclesiam, vt prædi-
cta consequantur, vt eod. cap. est decre-
tū, & extat tex. c. vt quisq. de vita, & ho-
ne. cle. vt sit oibus fides cōiuncta cū ti-
more filiali, quæ verā contritionē pro-
ducit. in Cōc. Colon. in Ench. Christi.
insti. §. hæc ergo, vt credendo amemus,
credendo diligamus, & credēdo in eū
eamus: & sic ipsi pueri primū animas
discant habere eruditas, in proh. ff. §. il-
lud vero, psal. 110. initium sapientiæ ti-
mor Domini † Et ne bona sint absco-
13 sa in ore clauso, quasi oppositiones epu-
larum circumpositæ sepulchro Eccl. c.
30. semper debent ipsi curam anima-
rum habentes inter Missarum sollemp-
nia exponere, quæ in Missa leguntur in
epistola, & in euāgelio sess. 5. de refor-
cap. 2. & cap. 7. sacrumq. Missæ myste-
rium daclarare. ex alio instituto præfa-
ti Conc. sess. 22. de sacrif. Miss. cap. 8.
Sic enim animæ fidelium spirituali ci-
bo pascuntur, vt cognoscant, & glorifi-
cent Deum factorem suum, præcipue
in canone Missæ, quem purū omni er-

rore, & in ipso esse sanctitatem, & pie-
tatem prædicamus, & tenemus, ead.
sess. 22. cap. 4. & can. 6. Si quis dixerit
canonem Missæ errores cōtinere, ideo-
que abrogandum esse anathema sit.
Mart. Nauar. in Man. cap. 21. num. 10.
14 † Symbolum etiam fidei docere, &
exponere iuxta doctrinam sanctæ eccle-
siæ, cum Apostoli pro institutione (spi-
ritus Sancti gratia concessa) fideique
exaltatione in vnum vniti compilarūt,
vel explanare, secundum quod in Mis-
sa cantamus, vel aliquando declarare
symbolum beati Athanasii, ad damnā-
dum errores propter hæreses exortas,
compilatum, vt ex Catechismo appa-
ret, & ex dictis facillimis dom. Cardin.
Aracæl. de symb. Apost. cap. 1. & alijs
sequentibus, & diligentius attendere
in explicando articulum illū VIII. Cre-
do sanctam ecclesiam, declarando veri-
tatem, & importantiam ipsius, quia
magna est eius vis Dom. Card. Hosii. in
libr. confes. cap. 14. de symb. & ex Ca-
techismo. fol. 103. satis clarum est, vt
non grandis remaneat parochis labor.
15 † Nec excludimus, quin ex eius pro-
uentibus, cum occurrit, vt non tenea-
tur seruare hospitalitatem, quæ tanto
placet Deo, & ad quam seruandam
hortatur Synodus Generalis Tridenti-
na sess. 25. de reform. gen. cap. 8. unde
dicit Apostol. ad Hebr. cap. 13. hospi-
taliatatem nolite obliuisci: per hanc.
enim quidam placuerunt Deo, Ange-
lis hospitio receptis, immo non seruā-
do potest excommunicari, per gl. in ex-
trauagant. execrabilis in verb. debita.
Dom. Ioannis. XXI. de præbend. de
qua hospitalitate dicimus latius infra
hoc libro. cap. 13. vbi particulariter de
sua materia diffuse traditur. & vide in
Conc.

Concil. Metifcon. c. 11. vbi non adimplens ipsum decretum, indignationem diuinæ proculdubio incurrit maiestatis, ipsumq. statutum auribus omnium christianorum prædicari. † Quia appellatione pastorum parochus continetur, sicut pastor curam habet ouium, vt doctissime explicat Petr. de Soto. de instit. sacerd. & de plebe sibi commissa rationem Deo redditurus sit, iuxta dictum Apost. ad Heb. eo. cap. 13. & sequitur Do. Card. Hosi. de sacr. vern. ling. col. 7. nam ipse appellatur pater c. omnes qui. 3. q. 5. cap. sacerdotes. 6. q. 1. & panem spiritualem, & materialem frangere tenetur. Isai. cap. 17. nec eueniat lamētatio prophetæ eiusd. Hierem. thren. 4. paruuli petierunt panē, & non erat, qui frangeret eis, in Conc. Trid. sess. 5. de reform. cap. 2. §. 1. Vnde nocte, & die meditari debet in lege domini, quo possit esse salus populi sibi commissi. psal. 1. † Et cum episcopi singulis annis synodum diœcesanam celebrare debeant, ex decreto eiusd. Concil. sess. 24. de reform. gener. cap. 2. §. synodi. tenentur parochi ad ipsam accedere, iuxta idem decretum, statumque suarum ecclesiarum relaturi, si quid reformatione opus est prouideri possit, ex alio decreto, hæreses detestando, decreta Concilij recipere, & obedientiam summo Romano Pontifici spondere. sess. 25. de reform. gen. c. 2. §. ceteri vero. Vbi quid aliud sit tractandum infra lib. 4. dicemus. & plerumq. etiam alij Abbates, & presbyteri, cum de vniuersali reformatione agendum est. Henr. de Bottis in suo trac. de synod. episc. 2. par. num. 20. & dixi in famil. sing. in l. A. num. 1. latius in secunda impræssione. Idē dicimus

de capitulis ecclesiarum, quod sunt vōcanda, & admittenda in Concilij provincialibus, ex decisione Innoc. Tertij. in cap. fin. de his, quæ sunt a prel. sine conf. cap. vbi glol. dicit, quando laici admittendi, & vide Abb. ibi nu. 2. & in cap. graue nimis de præb. quando verteretur eorum interesse, si de ipsis principaliter tractandum sit, vel saltem sint præsentibus. idem Abb. in c. conquestus. 18 nu. 5. de fer. † Vt autem ipse parochus melius in suo officio instruat, debet habere aliquos libros necessarios: quod omnino curabit episcopus, Missale, Breuiarium, (de nouis) Catechismū, Concilium Tridentinum, aliquas summas pro instructione administrationis sacramentorum, & resolutione casuum in foro conscientie. ut idem dixi supra. lib. 1. cap. 23. nu. 3. etiam summas vulgares, & ipsum Cathchismum, ex eod. Concil. sess. 24. de reform. gen. c. 7. Vtilem summulam sacramentorum Francisci Victorie, tractatum sacerdotalem, nec sufficit prouidere, quod habeat tantum, sed habendo discurrat, & peritiores in dubiis consulat, quia non sufficit libros tenere, sed eis studere, & bene. glo. in l. vnicuique. C. de prox. fact. scri. lib. 12. vbi tex. dicit, laborum comparatione superatus, ne se doctum putet, cū ignorans sit, de quo dicit Apost. ad Rom. cap. 1. euauerūt in cogitationibus suis, & credentes se sapientes, stulti facti sunt. Ideo stultitia maior est, cum quis se sapientē putat. Eccl. cap. 10. In via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat. quare parochus otiosus esse non debet. † Sed insuper attente vigilare circa sacramentum baptismi, vbi officium suum multum videmus versari,

versari, vt antequam ad ipsius administrationem intret, præscrutetur, qualiter nouum militē in Christiana Religione est accepturus, ideo videat, qui fuerit electus ad leuandum baptizandum de sacro fonte, & nō alius admittatur, non sit is hæreticus, excommunicatus, sciat symbolum fidei, orationem dominicam, salutationem Angelicam, ipseq. aduertat ad singula, per ea, quæ diximus supra eod. cap. post num. 8. alias episcopus suo arbitrio puniat contrafacientes. sess. 24. eiusdem Concil. de reformat. matri. cap. 2. §. si parochi culpa. † Et ut omnibus, quæ perditionem animarum causare possunt, obuieretur, diligentes sint ipsi parochi in eorum parochiis obstetrices inquirere, qua forma stante necessitate baptizent, & vbi eas errare inuenerint, doceant, corripiantq. & episcopo denunciant, eisq. mandare non aliter se intromittere, nisi imminente necessitate, & propter difficultatē exitus partus, vel periculo stante non sufficere tempus ducendi ad ecclesiam, quibus imminentibus, vel ob carentiam sacerdotum, quilibet baptizare potest clericus, laicus, mulier, de consec. distin. 4. cap. quicumq. , & cap. mulier, vnus alteri digniori deferendo S. Tho. 3. par. q. 67. art. 4. Martin. Nauarr. in suo Man. cap. 22. num. 7. Vidimus enim semel in nostra Ecclesia prima Rauellen. magnam matronam & antiquam solitam in filiis nobiliū pro obstetrice vocari, in casu vnus pueri, qui illico decessit, & quem in Ecclesia sepelliri instabant parentes, cogitantes per illam fuisse baptizatum, quā cum in examen duceremus, respondit multis præsentibus, se eum baptizasse, cū

aquæ proiectione, dicendo Gloria patri, & Filio, & Spiritui sancto, exinde vsum accipiendi interdiximus dolentes de facto. Vnde cauti debent esse parochi de hoc, vbi salus animarū consistit, cum nec possit ille in loco sacro sepelli. † Caueatque insuper parochus ne prætermittat obseruare decreta ipsius Concil. eadem sess. de reformat. matrim. cap. primo, ut quæ ibidem statuta sunt circa matrimonia contrahenda adimpleat, neque sponfos alterius parochi sine ipsius licentia benedicat, aliter suspensum se sciat arbitrio eius ordinarij, cuius parochus interessē debebat. in §. quod si quis, eodem cap. & declarat Domin. Cardinal. Aracæl. de sacramen. matrimon. cap. 63. (docendo quæ sunt obseruanda, & quando non: in temporibus prohibitis a sancta Ecclesia, non fiant sollempnitates nuptiarum eadem session. cap. decimo. quānuis consummare per copulam sine sollempnitate nuptiarum, & sollempni traductione, non prohibeatur, dicit Marti. Nauarr. in suo Man. cap. vigesimosecundo, num. 71. pro eodem cap. decimo, not. denuntiationesque requisitas faciat in propria, non in alia ecclesia, & quando coniuges sunt ex diuersis parochiis in vtraque fieri debent: benedictio tamen ex inueterata consuetudine fit a parochio mulieris, quia vir ad domum mulieris accedere debet, pro hoc actu. & si ad habitandum, dicit esse signū maximæ tristitiæ Roland. a Vall. doctor Casalensis in tract. de lucr. dot. quæstio. decimasexta. numero quarto; (ad illud vero de temporibus prohibitis vide ad plenum in tract. templum, omnium iud. de pote. Pap. circa ma. cap. 1.

cap. 1. §. 4. nu. 31. fol. 131.) et si omittat denunciations, vel vnam, & matrimonium consumetur, defectus ipsarū non irritat matrimonium, si tamen superueniat impedimentum, hanc coniuges debent habere pœnam, quod sunt sperandi sine aliqua spe habendi dispensationem: nec ipsas debet parochus omittere, etiam q̄ impedimentū sit ortum, quia possent esse aliqua impedimenta præter illud, nisi episcopus ex causa remiserit. §. quod si aliquando. cap. 1. idq. attendat, ne sponsus vadat ad sponsam, ante ipsas denunciations, & ipsum matrimonium cōtractum, nam licet Concilium non imponat, potest episcopus prohibere, & hoc ex causa propter scādala, quę oriri possunt: si tamen vadat, & consumat, re-
 22 gesto gradu prohibito, pœna incestus puniuntur, hæcque sunt notanda a parochis, & infra latius de sacramentis dicemus, copiam ipsius capituli cōtētorum vulgari sermone in multis optimā indicamus, quam episcopus procurat assignari, vt libentius parochi, quę
 22 gesturi sunt, ipsi intelligant. † Instruendusq. est ipse parochus, vt sciat præcepta legis explicite, ex quibus plebē sibi cōmissam possit docere; sicuti instrui omnes possunt ex adducto Cathedismo. fol. 396. cum plu. sequen. Ex ipsorum enim notitia cognoscitur diuina voluntas, quam quilibet fidelis cognitam sequi debet. dom. Card. Aracel. de præcep. diui. cap. 1. & cap. 4. Adorādo in Patre summam maiestatem; in filio fideliter asserendo summam veritatē; & in Spiritu sancto sincere amando summam bonitatem. sunt etenim omnia præcepta eius nobis possibilia, in eod. tractat. cap. 5. Quia iugum eius

suaue est, & onus eius leue. Matt. c. 11. sic diffinitum contra hæreticos in Cōcil. Trid. sess. 6. de iustifi. cap. 11. & cano. 18. Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam iustificato, & sub gratia constituto esse ad obseruandum impossibilia; anathema sit. Vnde dixit idem Dom. Card. Aracel. de sacr. baptism. cap. 66. in fine, q̄ dicere non possum præstare, quod noui, est hæresis Manichæi, ideo obseruātia mandatorum Dei omnibus prædicari debet, cum sit perquam necessaria, eod. loco Concil. Can. 20. Quia maxima pars nostræ iustitiæ consistit in obseruantia mandatorum Dei. Domi. And. a Vega. lib. 2. defens. Concil. Trident. quem refert Alphons. Aluar. in suo Specul. in trac.
 23 de prædestin. † Vnde parochus cum habeat curam aliorum, debet laicos in hac notitia excedere, & quę conueniūt explicite scire, namq. ipsius est officiū prædicare, & docere populum. cap. sane, & ibi Abb. de celeb. Miss. notat Bal. in rub. C. de sum. Trin. In his præsertim, quæ scire omnibus est necessariū ad salutem, ead. sess. 5. de reform. c. 2. §. Archiepresbyteri quoque. Nam ex hoc nullus excusationem habet, quod ea seruare nō posset, quia et si nō propria virtute, tamen cum adiutorio diuinæ gratiæ potest. Dom. Flor. in sum. 2. part. tit. 4. cap. 2. §. 2. & semper q̄ aliquid sit contra aliquod de decē præceptis legis, dicitur esse mortale, nisi aliqua ex tribus causis positis per Martin. Nauar. in Man. cap. 11. nume. 4. excuset. Quia solum propositum transgrediendi, & desiderium deliberatum id faciendi, seu volūtas vera, & expressa delectandi in ipsa transgressione est ad mortale. ibid. nu. 9. quod omnino debet

debet scire parochus pro sacramento pœnitentiæ, declarando ipsa diuina præcepta obseruari sine fide nō posse. August. de fide, & oper. cap. 13. & in præfat. psal. 31. cap. placuit, de conse. dist. 4. & in omnibus diligenter attendere, quia dicit Apосто. Iacob. in sua canonica cap. 2. si quis totam legē obseruat, & i uno offendat, factus est omnium reus: quod dictum exponit gl. optima in cap. 1. de pœnit. dist. 1. dom. Flor. in 4. tit. 14. cap. 5. §. 2. Annuntians item cum breuitate, & facilitate sermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas sectari oportet, ut pœnam æternam euadere, & vitam cœlestē consequi valeant, nam per vnum peccatū omnes virtutes diminuuntur, ut multi dicunt, & per conclusiones tradit Mart. Nauar. in cap. fratres. nu. 113. cum seq. de pœni. dist. 5. & sic desinat virtutem, qua interim caruit, ead. dist.
 24 cap. 1. §. desinat. † Et ut muneris cuiuslibet parochi sit satisfactum, statuendum est simul, & inquirendum, si quilibet parochus detineat, & fecerit librum de baptizatis, in quo nomina, & cognomina ipsorum sint descripta, parentumq. si de legitimo matrimonio, cum nominibus patrini, vel patrinorum, die, mense, & anno, dieq. natiuitatis (licet in hoc vltimo non omnes consentiant) exemplum ponitur pronouitijs, die primo Septembris 1577. In parochiali ecclesia sancti Ioānis Rauellensis diœcesis. ego . N . presbyter, parochus ipsius ecclesiæ baptizauit Petrum Castaldum natum die 26. Augusti proximi, cuius parentes legitime cōiuncti sunt, tales. n . patrini eius, vel patrini tales. & si non est notus de parentibus, dicat talem expositū, &c.

ex hocq. libro probatur ætas cuiuscūque in ordinibus, in beneficiis, dignitatibus, officiisq. publicis, in quibus certa ætas requiritur. Petr. Rebuff super Consuet. Fran. lib. 2. de sepult. ar. 1. glof. 2. & hunc librum fieri, est præceptum ex Concil. Trid. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 2. §. parochus, quod est ad modum vile, & vbiq. per prælatos ordinatum. † Similiter librum de confirmatis ab episcopo, id est in militiam Christianę religionis roboratis, cum iisdem nominibus ipsorum patrum, & patrinorum, cum exinde cognatio spiritualis contrahatur, eod. ca. 2. §. ea quoque, ex idemptitate eiusdem rationis: & hoc potest Archiepiscopus inquirere i pronuntia, seu alius visitator Apostolicus, & vbiq. passim obseruari videmus: qui liber præcipue ad duo seruit, & q̄ non reiteretur hoc sacramentum, quod expresse prohibetur, quia in eo character imprimitur, sess. 7. in Conc. Trident. de sacr. in gen. can. 9. Innocen. in cap. 1. de baptism. S. Thom. in 4. dist. 4. glof. 1. artic. 4. Dominic. Sor. eod. lib. dist. 7. quæstio. vnica, ar. 5. et si reiteretur scienter, mortaliter peccatur, non tamen incurritur irregularitas, quia iure non expressum. Sotus eod. ar. 5. dom. Card. Aracel. de sacra. confirm. cap. 21. Co-uarr. in clem. si furiosus. 1. par. num. 9. vers. sed, & illud, de homic. vbi quare aliud in baptismo, (licet contrariū voluerit Simon Maiol. episcopus Vultur. in suo trac. de irregul. & can. imped. cap. 15. num. 1. & 2. quod nō est verum per supradicta.) Item secundo cum aliquis ad ordines ecclesiasticos promouetur, sciatur, si est confirmatus, aliàs confirmetur, sicq. de profitētibus

tibus religionem, vt latius infra in li-
 26 bro de sacramentis. † Satisq. vtile fuit
 introduci ex eod. decreto de reformat.
 matr. cap. 1. §. habeat. haberi libros de
 matrimonii cōtractis, vt videri possit
 si matrimonium sit legitime contra-
 ctum, & rite, iuxta ritum. S. R. E. non
 clandestinum, in quibus nomina con-
 iugum cum testibus, die, anno, mense,
 loco cōtracti matrimonii, & factis de-
 bitis tribus denunciationibus, vel ex
 causa de ordine episcopi omissis, sint
 descripta, quibus demum fideliter cō-
 seruatis, possit in futurum de facili cer-
 titudo cognationis, & affinitatis præ-
 scrutari: sic enim inuestigatur melius,
 quod impedimentum obstat ex gene-
 rali ordine Innoc. Tertii. in cap. cum
 inhibito. vbi Abb. num. 7. de cland.
 de spons. hoc etenim si antea obserua-
 tum fuisset, non essent tanta matrimo-
 niorum impedimenta, ex quibus sedes
 Apostolica pro dispensationibus conti-
 nuo fatigatur, iplis nempe ignoratis
 homines facilius contraxerunt, sic ita-
 que in omnibus opus fuit noua refor-
 27 matione. † Ex quibus admodum profi-
 cum iudicantur omnes, vt quilibet
 etiam parochus haberet librum cum
 inscriptione omnium existentium in
 sua parochia per nomina, & cognomi-
 na, & de nouo venientium, recedentiū,
 atq. morientium, nam ex hoc sciet, su-
 per quos sit constitutus pastor, quæue
 oues sibi creditæ, nec labor erit in inue-
 stigando, quis ab officio christiano ab-
 sit, idq. etiam ordinavit synod. prouin.
 Medio. 2. part. tit. de dilig. ab epif. verf.
 3. Sed illud de morientibus fuit multo
 prius ordinatum in Francia per legem
 Regiæ, testatur Petr. Rebuff. eod. tract.
 28 de sepult. art. 2. per totum. † Et illa vti-

litas quippe resultat maior, qualiter
 probabitur mors, & tempus mortis,
 namq. recurritur ad librū curati, quē
 fecit de sepultura, ex quo haberi potest
 notitia de morte alicuius, per annum,
 mensem, & diem (& si apponatur hora
 vtilius reditur, propter lites de benefi-
 cio vacato per mortem beneficiati in
 concursu datarum, licet sit admodum
 difficile) uel dubitatur, an quis fuerit
 mortuus in excommunicatione, quia
 signum absolutionis est sepultura ec-
 clesiastica, vt ibidem not. scribit Re-
 buff. eod. art. & alio art. 4. vbi tractat
 apud quem debet retineri talis liber.
 hodie sufficit esse apud ipsum curatū,
 fideliter tamē, cum sit persona publica
 & approbata, & superiori ad omnem
 requisitionem consignet, vel si ad aliā
 ecclesiam translatus fuerit: qualiter au-
 tem aliis modis vltra prædictum de li-
 bro curati probetur mors, si agatur de
 magno, aut maximo præiudicio, po-
 nunt doct. per illum tex. & glo. in cap.
 quoniam frequenter. §. porro. verf. si
 autem. vt lit. non contest. non prouoc.
 Abb. nu. 12. & Fel. Corfet. in suis sing.
 in verbo mors. Apostil. ad Abb. Ant.
 Franc. eod. nu. 12. ex productione testa-
 menti dicit prædicari in curiis, Cassan.
 in proh. conf. Franc. Burgund. in tex.
 quæ par. mort. nu. 6. vsq. ad finem quā-
 doq. per longam absentiam, vt centū
 annorum, ex quibus lōgeua dicitur vi-
 ta hominis. C. de sacr. sanct. eccl. l. vt
 inter diuinum, etiam per quinquen-
 nium, & nihil scitur, nec auditur. ratio
 est in l. vxor. C. de repu. Affl. in l. vt de
 successionibus nu. 52. de succes. nob. in
 29 feud. in Cont. Regn. Neap. † Et cum
 festa pro sanctificatione nominis Dei
 sint introducta, monendus est popu-
 lus

lus frequenter a parochio, vt ipsa colat,
 pariterque omni deuotione veneretur.
 cap. 1. de fer. cap. 1. de consecr. dist. 3.
 vt fiat deuota, & religiosa celebratio
 festorum. ex decreto Conc. Trid. tit. de
 delet. cibor. ieiun. & dier. fest. absti-
 neat ipse populus a celebrandis festis
 gentium, primos dies mensium, sola-
 res, lunares, vt 6. Conc. Gen. Constan-
 tinop. cap. 62. prohibitum fuit, namq.
 obseruatio calendarum, domusue lau-
 reo, aut viriditate vngere, non christia-
 norum, sed paganorum est. cap. non
 licet. 26. quæst. 7. & talia obseruantem
 vinculo anathematis ligauit Zacharias
 Papa. eadem quæst. cap. si quis. & ca-
 pit. non obseruetis & cap. quis existi-
 maret, ubi illud est sæpius publican-
 dum, graue esse peccatum menses, &
 annos obseruare, in quo sollicitudo pa-
 rochi admodum requiritur, vt exami-
 nentur actus, qui fiunt, & in his, quæ
 dicuntur, & obseruari volunt, & se-
 cundum quod virtus artis extenditur.
 tab. in verb. augures & si ad sanita-
 tem consequendam: Archid. eod. cap.
 non obseruetis: Mart. Nauar. in Man.
 cap. 11. nume. 23. vsque ad finem Me-
 dici tamen licite obseruant certos dies
 circa medicinas, & flebothomias dan-
 das ægrotis, & rustici obseruando tem-
 pora ad seminandum in cap. si quis,
 ead. cau. & quæst. & allegatos talibus
 curiosis vanitatibus dehonestatos eii-
 ciat episcopus a parochia. 16. quæst. 5.
 capit. episcopi. illud tamen de cogni-
 tione herbarum non est prohibitum,
 nec superstitiosum, vnde dicere, si bi-
 beris hanc herbam tritam venter non
 dolebit, aliud si hanc herbam collo su-
 spenderis venter non dolebit, primum
 licitum, secundum superstitiosum Au-

gust. lib. 2. de doct. Christ. cap. 29. &
 vide S. Thom. libr. 3. contra gentes.
 cap. 124. cum seq. quod corpora cæle-
 stia non imprimant in nostros intelle-
 ctus, & per Arnal. Alb. in tract. de
 agnos. assert. cath. & hæret. quæst. 16.
 abijciendo reprobatur errorem Priscil-
 lianistarum volētium vnumquemque
 nasci sub dispositione stellarum. Gre-
 gor. Papa in Hom. Euang. Matth. cap.
 2. est ergo (vt dicit dom. Petr. lib. 4.
 cap. 5. num. 3.) obseruatio festiuita-
 tum, quasi quædam inchoatio beatæ
 vitæ, quam expectamus, in qua erit
 assidua Dei laudatio, in quibus magis
 debet christianus memorare, peccata,
 conteri, veniam petere, laudem de be-
 neficiis Deo dare, in ecclesiis prolixius
 orationibus insistere. supra lib. 1. cap.
 14. n. 9. & quia triplex est seruitus, qua
 ligantur homines. Prima quando ho-
 mo seruit peccato, qui etenim facit pec-
 catum seruus est peccati. Matth. cap.
 8. 2. Petr. cap. 2. ad Rom. 6. & hoc est
 contra finem huius præcepti, de obser-
 uantia festorum, cum peius sit, quàm
 facere aliquod opus seruile manuale.
 Secunda homo seruit Deo per cultum
 patriæ, & hoc mandatur expressius, vt
 diebus festiuis Deo seruiatur. Tertia
 dicitur hominem homini seruire cor-
 poraliter laborando, quæ opera serui-
 lia ijs diebus festiuis prohibentur, tam
 quam impedimentum præstantia diui-
 no cultui, & dicitur opus seruile cor-
 porale, cum non pertinet ad salutem
 necessariam corporis, vel proximi, &
 quod homo ex aliis non alienetur a
 contemplatione cælestis patriæ Deum
 cultu patriæ adorando, sanctorum cor-
 pora venerando, per quæ nobis multa
 bona proueniunt, sessio. 25. Concil.

Q Trid.

Triden. de inuoc. supra lib. 1. cap. 8. & ideo ipsos dies prophanare per peccata grauissimum iudicatur. Augusti. psal. 1. dom. Cardin. Hosi. in libr. conf. in expli. 3. præcep. cap. 79. circa finem, nec in eis finem debitum, ob quem festa inducta sunt peruertere in malam: licuti de festis Romanorum scribit Macrobi. lib. 1. Saturnal. cap. 16. de quo Anton. de honc. de pia festor. obser. & celebra. capit. in religiosa. de consecr. dist. 1. Luc. de pæn. in. l. nemo. C. de spectac. lib. 1. glof. ad Ray. de num. collet. Quorum sanctorum festiuitates frequentius celebramus in die mortis, quia tunc transeuntes ad gloriam dicuntur renasci. Roman. sing. 33. quia cras. adducens glofs. in l. cum quidam. ff. de ann. legat. & melius Couar. uar. resol. lib. 4. cap. 19. nu. 9. fiunt tamen aliqua in quattuor casibus positus per Dom. Card. Aracel. de præcep. diui. cap. 14. Barb. de fer. cap. 3. Nauar. in Man. cap. 13. quæ parochus diligenter aduertet. † Et melius si omnimodo sciret, vt omnes fideles suæ parochiæ confiteantur sua peccata & se communicent pluries in anno, saltem semel in quolibet per dispositionem Concil. Generalis. cap. omnis vtriusq. sexus de pæn. & remis. & iuxta decretum alterius synodus generalis Concil. Trid. sess. 14. cap. 5. in fine & can. 8. optimum tamen esset inducere, si parochiani libenter accedunt, vt confiteantur, & communicent ter saltem in anno, in Paschate scilicet Resurrectionis, Penthecostes, & in Natiuitate Domini. cap. & si non frequentius, de consecr. dist. 2. vnde fuit dictum in Conc. Agath. ead. dist. 2. cap. seculare non esse habendos catholi-

cos, qui prædictis diebus non communicauerint, licet canon Generalis præallegati tex. omnis vtriusque sexus, & Conc. Trid. non frequentates reduxerit saltem ad semel in anno, quem excedere non licet (nisi ex consilio confessoris, & parochi) si christiani haberi ipsi volunt. Quæ communicatio legitima est si ante, vel post octo dies in paschate fiat, & satisfat præcepto per ea quæ adducit Mart. Nauar. in Manual. cap. 21. num. 45. portans declarationem Eugenij quarti, vt sic saluentur, qui communicant solum feria 5. in ecena Domini tantum, & non iterum in die ipsa paschatis, licet præstet in eo sancto die communicare: & est de mente Conc. & hoc præceptum est tali die communicare in propria parochia: neque monaci, aut fratres possunt laicis ministrare, quamuis aliis diebus sit eis permissum Mart. Nauar. eod. cap. num. 52. nisi de licentia Parochi. † Nec est de eis bene sentiendum, qui expectato tempore paschali sine legitima causa non confitentur, nec sanctam Eucharistiam accipiunt, ideo tenetur parochus tales denunciare episcopo, vt contra eos procedat iuxta ordinem ipsius cap. omnis vtriusq. sexus, vt dimittentes sine consilio confessorii, & ob rationabilem causam, viuentes ab ingressu ecclesiæ arceantur, & morientes in eo statu, careant ecclesiastica sepultura, & obligatur parochus per eum tex. frequentius in ecclesia publicare hoc statutum Concil. General. ne quisq. ignorantia cæcitate vel lamen excusationis assumat, & si omitat propter odium, vel voluntatem nõ adimplendi ad quod tenetur, de nouo etiam peccat. Nauar. ibidem num.

50. quod

50. quod in pueris non procedit, quia ob reuerentiam tanti sacramenti tardius communicant, quousque in eis cessauerit puerile iudicium. Nauar. num. 57. quod, & Conc. Trid. expressit clarius quàm tex. ipsius cap. omnis vtriusque, sessio. 12. de sacr. sanct. Euch. sacra. can. 9. in illis verbis, cum ad annos discretionis peruenirent. † Item aduertatur, cum plerumque visum sit quosdam, sic diabolica natura detentos, vt non veriti sint, & proprias relinquere vxores, & ad alias partes transmigrasse, obliiti præcepti illius Dominici, quos Deus coniunxit homo non separet 33. quæst. 2. capit. quos Deus, & quod peius est, alias assumunt, nec contenti tres, aut quattuor accipiant, ex quo hoc malum considerauit Synod. Triden. sess. 24. de reformat. matrimo. cap. 7. Ideo non debet hoc genus hominum vagantium ad matrimonia de facili recipi, & parochus non potest interesse nuptiis ipsorum, nisi prius facta diligenti inquisitione, eaque ad episcopum delata, licentiam faciendi ab ipso obtinuerit, cum debeant, & ipsi exteri suorum ordinariorum, & parochorum fidem habere, se non esse detentos aliquo impedimento, vel per testes idoneos probent, & cum duas vxores eodem tempore habere quis repperit, potest sine dubio citari, quomodo sentit de fide, vel de tali sacramento matrimonij, per doctrinam Gemin. in cap. accusatus. §. sane de hæret. & concludit Arnald. Albert. de agnos. assert. cath. & hæret. quæst. 23. & hæc est veritas quam multi impugnare nixi sunt, & tenet hoc idem, Franc. Squill. episcopus de hæret. vers.

& quod supra. Iacobus Simancas in suo Enchyrid. viol. relig. de nephar. nuptiis tit. 12. num. 5. licet si adfit excusatio aliqua ordinario iuri subiicitur, congerit ipsemet Simanc. in cathol. instit. tit. 40. nu. 2. & vide can. 2. eiusdem Conc. Trid. de reform. matr. sess. 24. quod est notandum. † Immo diligentia maior est adhibenda quàm peregrini ad habitandum in sua parochia uenerint, in præscrutando de eorum fide, religione, & qualiter diuina frequentent, sacramenta accipiant, si in parochia, de qua decesserint improbatæ, & corruptæ vitæ fuerint, etiam per examẽ ab ipso parochi. Quia morbida facta pecus totum corrumpit ouile, vnaque conspecta liuorem ducit ab uua glofs. in extrauag. vas electionis. in princ. de cens. in comm. melior tex. 45. dist. cap. sed illud. vers. polluitur & cap. refertur. 1. quæst. 1. quia si cum peruerso peruerteris. psal. 17. inde dixit Apost. ad aliud. prim. ad Cor. 5. modicum fermentum totam massam corrumpit: & expedit tales, cum suspecti inuenti fuerint expelli a vicina, immo a tota diocesi, vt in simili casu dixit Conc. Triden. ead. sessio. & tit. de reformat. matr. cap. 8. §. mulieres. & id esse parochi officium dicit Petr. de Soto. de offic. pastor. fol. 447. 34 Ipse autem parochus ex quo in ecclesia sibi assignata tempore collationis præsumitur, quod præuio examine sit approbatus, secus si multo ante fuit institutus, examinetur super sacramento penitentia, si in confessionibus audiendis sit instructus, quàmuis ex ea ratione Conc. arguat eum habilem, & idoneum, & inde habeat potestatem per verbum appositum in Conc. Trid.

Q 2 sess.

sess. 23. de reformatio. cap. 15. ibi pa-
rochiale beneficium: tamen alius pres-
byter in scio episcopo non se intromit-
tat, qui non sit approbatus praeuio exa-
mine, nam licet quisque in ordinatio-
ne presbyteratus, acceperit clauem or-
dinis absoluendi a peccatis, tamen re-
quiritur approbatio, & autoritas iu-
ris, vel superioris, ex ipso Generali de-
creto alleg. text. cap. 15. de quo circa,
alios inferius dicemus. Cum sit abso-
lutio ipsa sacerdotis sacramentalis in
confessione praestita penitenti actus iu-
dicialis, non nudum ministerium pro-
nunciandi, eodem Concil. sess. 14. de
sacr. pœnitent. cap. 6. & cap. 9. Marti.
Nauar. in Man. cap. quarto, nume. 7.
Petrus de Sor. de ministr. confess. lect.
5. fol. 196. quia sine subditis in quo
exerceatur dicitur deficere materia.

35 † Et ut plenius sacramentorum admi-
nistrationem cognoscat, debet scire,
quæ sit differentia inter sacramentum
penitentiae, & baptismi, & episco-
po visitanti denuntiare, si aliquis sit
hæreticus, aut suspectus de hæresi, &
male sentiens de fide catholica, & chri-
stiana religione, aut fortilegus, vel hæ-
reticis adhærens, & in hoc diligenter
est inuigilandum, estque forma tra-
dita episcopo per se, aut alium hone-
stum, & idoneum (quem parochum
maxime iudicamus) de his inquiren-
dis, cap. excommunicamus. §. adii-
cimus, de hæret. Nam, & episcopus
si est remissus in purgando diœcesim
suam hæretica prauitate, idque iudi-
cij certis apparuerit, ab episcopali of-
ficio deponendus est. eodem cap. ex-
communicamus. §. fin. hæcque in visita-
tionibus adimpleri expræse cauetur.
eod. Concil. sess. 24. de reforma. gen.
cap. 3.

penit. distinc. 1. cap. quem penitet, in
princ. & in fine suspirando. 50. distin-
cap. in capite, quia durus dicitur ser-
mo, qui dolorem lachrymis non ostē-
dit, de penit. distinc. 3. cap. sunt plu-
res, circa finem, & ideo contritio di-
citur dolor intellectiuus, quia intrin-
secus animi, & intellectus, dolendo
ex objecto, propter offensam factam
Deo, & extrinsece, & dicitur qualif-
cumque dolor peccati informatus gra-
tia. Dom. Cardin. Aracæl. de sacram.
pœnitent. cap. 35. Domin. Sor. in 4.
dist. 17. quæst. 2. ar. 5. & in psalm. 49.
factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes
die, ac nocte, & infra suo libro de sa-
cra. latius dicemus. Item baptismus
tollit culpam, & penam præsentem,
non autem peccata futura, quæ opor-
tet per remedium sacramenti pœniten-
tiæ remitti. Thom. Elysius de sacram.
baptism. vers. quinto, fol. 219. † Nec
debet esse oblitus parochus de inqui-
rendo statum suæ parochiæ, & episco-
po visitanti denuntiare, si aliquis sit
hæreticus, aut suspectus de hæresi, &
male sentiens de fide catholica, & chri-
stiana religione, aut fortilegus, vel hæ-
reticis adhærens, & in hoc diligenter
est inuigilandum, estque forma tra-
dita episcopo per se, aut alium hone-
stum, & idoneum (quem parochum
maxime iudicamus) de his inquiren-
dis, cap. excommunicamus. §. adii-
cimus, de hæret. Nam, & episcopus
si est remissus in purgando diœcesim
suam hæretica prauitate, idque iudi-
cij certis apparuerit, ab episcopali of-
ficio deponendus est. eodem cap. ex-
communicamus. §. fin. hæcque in visita-
tionibus adimpleri expræse cauetur.
eod. Concil. sess. 24. de reforma. gen.
cap. 3.

37 c. 3. §. visitationū autē. † Idem si sint
usurarij, blasphemij, sacrilegi, excō mu-
nicati, non curantes venire ad veniam,
& viam salutis, scandalosi, infidiosi, in-
corrigibiles, notorijq. peccatores. c.
1. de offic. ordin. quibus publicis non
debet administrare sacramentum Eu-
charistiæ Mart. Nauar. in Man. cap. 21.
num. 55. (vbi quando dicatur noto-
rium, per sententiam, vel confessionem
in iure, vel euidentiā rei, quæ nulla
tergiuerfatione celeri potest, quia si
publica est malitia delicti, publica de-
bet esse reprehensio, vt in alio simili
dicit idem Nauar. eod. Man. cap. 27.
num. 240. & num. 241.) adulteri, con-
cubinarij, contra quos possit episco-
pus procedere iuxta formam sacrorū
canonum, & sacri Conc. Trid. sess. 24.
de reformat. matri. cap. 8. cum prudentia,
vt nihil intendat, nisi peccata, & ma-
la corrigere, hominesq. ad veram sa-
lutis viam perducere, quod facillime
prestat, si omnes frequentationem
cultus diuini, & ecclesiarum conti-
nuent, ex quo maxime augetur Reli-
gio christiana. † Ideo officium ipsius
met parochi erit denuntiare, si iidem
parochiani diebus dominicis, & festi-
uis conueniant in ecclesia parochiali,
ad quam conuenire sæpius debent, ad
Missas, verbum Dei, & alia diuina au-
dienda: Inde in cap. 2. de paroch. or-
dinatū erat, vt in talibus diebus pres-
byter parochialis interrogaret, si in sua
ecclesia esset alienus parochianus, qui
proprio parochio contempto venerit,
vt episcopus, possit eos monere vt fre-
quentent suas ecclesias parochiales. ex
decreto Conc. Trid. sess. 22. de obseru.
& enit. in celebrat. Miss. & sess. 24. de
reform. gener. cap. 4. §. moneatque epi-
scopus, sed de modo, non per excom-
municationem, dictum est supra cap.
proximo num. 30. † Singulis item an-
nis cuiuslibet parochi munus est ad
superiorem suam accedere, ab eoq. ac-
cipere notulam casuum referuatorum
a sede Apostolica, & ab eodem, &
in quibus excommunicatio ipso facto
incurritur, denuntiet, & declaret suis
parochianis, ad hoc, vt euitent maxime
contentos in Bulla in cœna Domini:
Sanctissimi Dom. Nostri Dom. Gre-
gor. XII I. Pont. Max. & in Constitu-
tionibus sacris, in Concil. Tridenti.
Item in Cōstitutionibus synodalibus.
Nam decet omnes Christianos sic ma-
nere, vt peccata euitent, & semper
mentem dirigant, ad quæ praeuia sunt
ad ipsam salutem, non autem perseue-
rantes in peccatis, vt per modum pe-
nitentes, & postea redemptes. Iacob.
capit. 4. petitis, & non accipitis; eo-
quod male petitis, & in concupiscen-
tiis vestris insumatis, & vnde maiora
peccata maioribus remanent tollenda
superioribus. † Ex institutione enim
antiquissimorum Patrum factum est,
vt episcopus, qui speculator est suæ
diœcesis, habeat potestatem refer-
uandi sibi aliquos casus in foro con-
scientiæ, vt opportunius iudicabit ex-
pedire salutem suorum, id namque mul-
tum pertinet ad disciplinam populi
christiani, vt quædam atrociora, &
grauiora crimina, a summis solum sa-
cerdotibus absoluerentur, & id ad edi-
ficationem, non autem ad destructio-
nem, sessio. decimaquarta. eiusdem
Concil. Trident. de sacram. pœnitent.
cap. 7. & can. 11. scribit Marti. Nauar.
in Man. c. 27. nu. 254. cum seq. & dixi
supra lib. 1. c. 19. nu. 4. & 5. quomodo
Q 3 autem

scopus, sed de modo, non per excom-
municationem, dictum est supra cap.
proximo num. 30. † Singulis item an-
nis cuiuslibet parochi munus est ad
superiorem suam accedere, ab eoq. ac-
cipere notulam casuum referuatorum
a sede Apostolica, & ab eodem, &
in quibus excommunicatio ipso facto
incurritur, denuntiet, & declaret suis
parochianis, ad hoc, vt euitent maxime
contentos in Bulla in cœna Domini:
Sanctissimi Dom. Nostri Dom. Gre-
gor. XII I. Pont. Max. & in Constitu-
tionibus sacris, in Concil. Tridenti.
Item in Cōstitutionibus synodalibus.
Nam decet omnes Christianos sic ma-
nere, vt peccata euitent, & semper
mentem dirigant, ad quæ praeuia sunt
ad ipsam salutem, non autem perseue-
rantes in peccatis, vt per modum pe-
nitentes, & postea redemptes. Iacob.
capit. 4. petitis, & non accipitis; eo-
quod male petitis, & in concupiscen-
tiis vestris insumatis, & vnde maiora
peccata maioribus remanent tollenda
superioribus. † Ex institutione enim
antiquissimorum Patrum factum est,
vt episcopus, qui speculator est suæ
diœcesis, habeat potestatem refer-
uandi sibi aliquos casus in foro con-
scientiæ, vt opportunius iudicabit ex-
pedire salutem suorum, id namque mul-
tum pertinet ad disciplinam populi
christiani, vt quædam atrociora, &
grauiora crimina, a summis solum sa-
cerdotibus absoluerentur, & id ad edi-
ficationem, non autem ad destructio-
nem, sessio. decimaquarta. eiusdem
Concil. Trident. de sacram. pœnitent.
cap. 7. & can. 11. scribit Marti. Nauar.
in Man. c. 27. nu. 254. cum seq. & dixi
supra lib. 1. c. 19. nu. 4. & 5. quomodo
Q 3 autem

autem in his peccatis referuatis gerere se debeat confessarius, item pœnitens. ponit idem Nauar. de pœnit. dist. 5. c. consideret. §. cautus. num. 9. cum plur. sequent. & in Man. cap. 26. nu. 6. † Et ex prædictis satis clarum est, quod parochus non debet admittere alienum parochianum, maxime ad sacramenta, & præsertim ad pœnitentiam, id enim nullo iure permittitur. Namq. nullius momenti redditur absolutio, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut delegatam non habet potestatem iuxta not. in cap. si episcopus de pœnit. in 6. & eod. cap. 7. Conc. Trid. & supra est dictum: Proprius enim pastor, qui cognoscit oves suas, debet eis mederi, cum ex multis nota sit patientis infirmitas, nam principalis inter alia est potestas, vt confessarius suum exerceat munus. Mat. Nauar. in Man. c. 4. nu. 1. & nu. 4. vt sciat omnino a quibus potestatem absoluendi habet, & a quibus non habet. vbi dicit grauitè peccare exponentem confessarios ignorantes, vel expositos tolerare de pœnit. dist. 6. in prin. Qui vult confiteri peccata sua, vt intueniat gratiam, quærat sacerdotem scientem ligare, & soluere. in quo episcopi aduertant, qui suis de confessariis providere debent. † Est enim proprius parochus (pro tex. in cap. omnis vtriusq. sexus de pœnit. & remis.) cui ex proprio officio, & iurisdictione incumbit cura animarum ipsius parochiæ sibi commissæ, & iudex in foro pœnitentiæ, quia statim collato sibi a superiore parochiali beneficio, dicitur proprius parochus iure diuino. Domin. Sor. in 4. dist. 18. quæst. 4. ar. 2. & supr. eod. cap. nu. 1. ideo ex communi omnium resolutione in cap. omnis alleg.

propter sui rationem dixit Marti. Nauar. de pœnit. dist. 6. cap. placuit. num. 81. quod sicut parochiani tenentur confiteri parochio, ita parochus eodem iure, parochianorum suorum confessiones audire tenetur. Vnde sine ipsius licentia nemini licet alium adire, vel q̄ ab aliis non obtinuerit, qui potestatem habent, per Nauar. eod. cap. 4. in prin. sic enim adimpletur illud Christi præceptum. Ioann. cap. 10. de pascendis ouibus. sic medicus sui infirmi salutem studet, & inuigilat, eodem modo parochus medicus spiritualis, vt sciat oleo diuinæ misericordiæ, vel vino diuinæ iustitiæ, pœnitentem emollire, de sperantem erigere, pusillanimum confortare, de pœnit. dist. 6. c. 1. §. cognito itaque crimine. Nau. ibid. §. caueat. nu. 32. † Et ex eo vt dictum est supra nu. 34. ipsa absolutio, quæ in foro pœnitentiæ tribuitur, non est nudum ministerium, vt multi falso sentiebant. sed est ad instar actus iudicialis, & sic iudicatur, ex doctrina sanctæ matris ecclesiæ sels. ibidem adducta. 14. de cōfess. cap. 6. §. quamuis, & in can. 9. Si quis dixerit absolutionem sacramentalem sacerdotis, non esse actum iudiciale, sed nudum ministerium anathema sit. & Nauar. eod. c. 4. nu. 7. sicut iurisdictione in vassallos, & subditos fertur, supra quos per sententiā diffinitur negociū iudicialiter: Vnde si quis confiteatur alicui sacerdoti, etiam, bonæ, & perfectæ vitæ, sed ab ecclesia non est ei data talis iurisdictione in eum, nulla est absolutio, & nullum sacramentum, optime Petrus de Soto post alios, & quæ supra diximus, in tract. de instit. Sacerd. de min. confess. lect. 5. §. solus sacerdos. & c. † Sed vagabundorum parochus dicitur

dicitur quisq. presbyter parochialis, vbi ipsi extiterint, quia non habent domicilium proprium, & ideo ibidem sortiuntur, quousq. in dicta parochia steterint, ex eo dicti vagabundi, cum lares certos non habeant: Abb. in cap. si. de for. compe. differentes a peregriinis, qui, vt plurimum cum licentiâ vadunt, sin autem secus, aut sunt per transitū, & nequeunt, si per maiorem partem anni, & possunt illi parochio, in cuius parochia inueniuntur: scribunt Doct. in dict. cap. omnis vtriusq. sexus, & Gaiet. quem refert Domi. Sor. alleg. q. 4. ar. 2. resoluit ad plenum hoc dubiū, ex declaratione facta viuæ vocis oraculo ab Eugén. 4. viatores vbi se inuenerint in paschate, illi parochio sint obligati, tamquam incolatū habentes circa sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ, quod est notandum: † Est etiam inquirendum si quilibet parochus, & curam animarum habens, pœnes se habeat trāssumptum bullæ solitæ legi in cana Domini Sanctiss. D. Nostri, vt illa diligenter visa, & attenda, & sciat in quibus potestas sua extenditur, vel non, & quos ligatos inuenerit ad sedem apostolicam mittat, ad monendo, non desperando. (Quilibet enim ultra curatos ad confessiones audiendas deputatus habere dictum trāssumptum obligatur, ex præcepto eiusdem bullæ de mandato D. N. §. præcipimus, ne ignorantiam reservationis prætereundere possit, cum absoluere a prædictis ibidem contentis, sententia sit excommunicationis, vt in §. sequenti cautū est. † Tenetur in super parochus visitare infirmos in sua parochia, quando sunt, eolq. consolari, vt cum patientia tolerant meditando passionem D. N. Iesu Christi, paupe

res adiuuare, nam legitur, non te pigeat visitare infirmum. Eccl. cap. 7. & Dominus inquit cap. 25. Matth. infirmus eram, & visitastis me, & si omnes tenentur ad opera misericordiæ, multo fortius curam animarum habentes, quæ si christianus impleuerit, morte non moriet, sed vita viuet, alias morte morietur, & sanguis eius in ipso erit, teste Propheta Ezech. cap. 18. ab ipsis enim parochis debent expectari merita vitæ, & bona exempla, iuxta notata in Concil. Trid. sels. 23. de reformat. cap. 14. & misericordia dicitur maxima virtus, immo omnium virtutum dirigens ad proximum. Mart. Nauar. in suo Man. cap. 24. num. 2. vide supra lib. 1. cap. 30. num. 29. † Postremo est aduertendum ab episcopo, seu alio visitante, vt in examinatione vitæ parochi de statu suo principali, non solum de ecclesia, non debet in publico coram populo examinare eum, ne vituperetur ecclesiasticum ministerium, si vitia forsitan publicaretur; aliter non paterno amore diceretur procedi, sed occidendi. cap. diaconi. 93. dist. non exco-riando, ne ecclesia lamentetur, quod viduata pastoribus, filios non generat: Aluar. Pelag. de plant. eccl. lib. 2. cap. 8. & sic debet esse officium veri pastoris, cum episcopi pastores, non percussores dati sint. sels. 13. Conc. Trid. de reform. cap. 13. quæst. 5. cap. omnes. vbi patres appellantur. 6. quæst. 1. cap. sacerdotes sels. 25. eiusd. Conc. Gen. de reform. gen. cap. 17. sunt nempe laici clericis infesti. 6. quæst. 7. cap. laici. hinc dicit Bern. super cant. serm. 23. Discite prælati subditorum matres esse debere, non dominos, stude- dete, quod correctio sit paterna, non

tyrannica: maxime in peccatis carnis debet episcopus velare quantum potest, si tamen correctio speratur, Do. Paul. de visit. 1. part. q. 1. num. 50. rationem assignat Dom. Cardin. de Turr. Crem. in cap. licet plerumque. 40. dist. quare peccata sacerdotum sint dulciter, & cum mansuetudine corrigenda, & non dura reprehensione, dummodo peccatum ipsius parochi non uergat in periculum fidei, & in aliorum euidentem damnationem; tunc utique esset ei in facie resistendum, exemplo Apost. ad Gal. 2. dixi supra lib. 1. cap. 4. num. 15. vel si post correctionem factam in prima visitatione, se indignum reddidit, non acquiescendo in vite mutatione.

48 † Et si ipsum parochum, aut alios presbyteros inuenit non celebrare continuo, admonet, & corripiat, cum semper diebus festiuis obligentur, & tam frequenter, quod suo muneri satisficiant. sess. 23. Concil. Trident. de reformat. cap. 14. §. curet episcopus; & in aliis diebus secundum rationem decimarum, & stipendij, Domin. Sot. in quarto, distinct. 13. quaest. 2. art. 2. vers. dubium autem. Petrus de Soto de instit. sacerdot. lect. 13. in fine. de sacra. Eucharist. Marti. Nauar. in Man. cap. 25. nu. 88. vers. 21. remouendo abusu quorundam nolentium dicere Missam, nisi certa pecunia soluatur, & minus non possit accipi, quod est contra voluntatem magni illius uiri, qui statutum superinde emanarat: & prohibitum expressse dicit idem Martin. Nauar. in Man. cap. 23. num. 106. & monendi sunt ut in celebrando applicent valorem Missae satisfactorium uis, pro quibus principaliter celebrare, & orare debent, non ut multi faciunt

pro vna Missa accipere duplicem panem, siue duas pithantias, ut dicit ipse sententia Nauar. eodem cap. 25. nu. 11. versic. 35. cum sequen. † Monendo item, ut cessent a peccatis, ne celebrantes aliis scandalum fiant, & intelligant se suae vitae puritate suis precibus & Missis plurimum Christi fidelibus prodesse posse, cum Deus voluntatem mentium se faciat: non tamen negamus, quod, quoad essentialia Missae, & quoad opus operatum, in pari sit Missa boni, & mali sacerdotis. cap. intra, prima. quaestio. prima, sunt dicta euuld. Nauar. ipso, cap. 25. num. 78. & 79. ex ea ratione, quia ministri ecclesiae in sacramentis non agunt virtute propria, sed in uirtute Christi. San. Thom. lib. 4. contra gent. cap. 77. Do. Cardin. de Turr. Crem. in sum. eccl. lib. primo, cap. 99. nam, & si Deus sacramenta det etiam per malos ministros, ipsam tamen gratiam dat per se ipsum. S. August. de baptis. 5. cap. 23. prima. quaestio. 1. cap. multi. cum sequen. sess. 7. Conc. Trident. de sacra. in gen. can. 11. & sessio. 14. de sacramen. penitent. cap. 6. tangit Martin. Nauar. in cap. primo. §. sacerdos, in princ. vers. contra, de penit. distinct. 6.

50 † Ex quo ad propositum dicebat Domin. Sot. in 4. distinct. 4. ar. 5. Ministros ecclesiae bifariam posse dici malos. Primo quibus deest essentia sacramenti, ut si non sint sacerdotes, celebrando, non possunt consecrare, aut absoluere, aut si ministrent sine intentione faciendi, quod facit ecclesia, quae intentio de necessitate requiritur. ead. sessio. 7. de sacra. in gen. cano. 11. ubi notatur. Aut secundo sunt mali extrinsecam sacramenti, sed per deprauatos



uatos mores, & si sunt publici, (licet non impediant effectum sacramenti) non licet audire, quia facilius bonorum praesces audiuntur. gloss. in cap. remissionem, prima quaestio. prima, ex quibus. S. Thom. citato, cap. 77. excludit tres principales errores. Primo dicentium, quod omnes boni fideles habent potestatem sacramenta dispensandi. Secundo asserentium, quod nulli mali sacerdotes habent potestatem sacramenta dispensandi. Et tertio reprobatum error tenentium, quod omnis potestas spiritualis a Christo ecclesiae ministris data, sit iam euacuata propter malitiam ipsorum, & haec sunt notan-

da. Et pro materia notandum etiam, quod parochus prouisus de beneficio curam animarum habente, vel de ecclesia parochiali ultra professionem fidei, debet iurare, & se obligare de residendo in dicta ecclesia parochiali, & beneficio curato, ex Constitutione Pij Quarti Pont. Max. incip. inter multiplices curas. 1563. de quarum ecclesiarum collatione tradit Pius Quintus similiter Pont. Max. in constitutione in conferendis. 1566. an. 2. Vnde opportunè subnectimus titulum de residentia parochorum, cum iam praesentis capituli materia latius sit tractata, &c.

DE RESIDENTIA PAROCHORUM, ET curatorum in Ecclesiis parochialibus, & curatis.

CAP. QVARTVM.

S V M M A R I V M.

- 1 ristus uult pastores habere curam animarum.
- 2 cclesia parochialis, & curata. cui debet committi.
- 3 Sacerdos curatus non potest deseruire per substitutum.
- 4 Parochi, & curati non residetes, quibus poenis afficiantur.
- 5 Decreta de residentia curatorum sunt publicanda.
- 6 Parochus si uult abesse pro tempore quid uult, aut debet facere.
- 7 Dispensari super quibus casibus possit de non residendo. nu. 8. 9.
- 10 Dispensationem habens de non residendo, debet eam ostendere episcopo.



Variis in primo lib. cap. 15. num. 18. & 19. & supra, cap. primo. nu. 14. cap. 2. num. 7. cap. 3. num. 5. & in fine aliqua sint dicta de residentia parochorum, & curatorum, de quibus aliis in ecclesiis cathedralibus, & collegiatis intitulatis, attan-

men cum res sit maximi momenti, dubium fuit si quando liceat abesse, vel cum dispensatione, ideo dignum fore visum fuit, sub particulari capite aliqua dicere, ut generalis subiiciatur clausula, quae omnes casus comprehendat. dicit gloss. in Rubric. ff. de Regulis iuris, ut sic facilius reddatur

datur cunctis ipsius visitationis actus.
 † Idq. primo est habendū dictū illud
 a Christo domino nostro (apud quem
 tanta fuit cura animarum) cum ter in-
 terrogaret Petrū, Amas me, singulis-
 que responsionibus Petri, subiunxerit,
 pasce oues meas. Ioan. cap. 10. vt hoc
 pascēdi officium melius per se ipsum
 compleatur, ne aliter faciendo mercen-
 nario æquiperetur, qui lupo veniente
 relictis ouibus fugit, vt merito domi-
 nus curam ouium alteri committat,
 propterea Summi Pontifices decreue-
 runt id omnino seruādum in ecclesiis
 cathedralibus, & maioribus, de quibus
 supra est dictum, & in parochialibus,
 & curatis, de quibus modo in hoc se-
 cundo libro agimus, vt parochi, & cu-
 rati intenti sint ad regimen ecclesiarū
 commissarum, in eis residendo, vt ab-
 esse graue, & mortale peccatum incur-
 ratur. ead. sess. 6. de reform. c. 2. sess.
 23. eod. titu. cap. 1. §. eadem omnia.
 † Inde in Concilio magno Lateranēsi,
 de quo mentio fit in cap. quia nonnul-
 li. de cler. non resid. dicitur quod ec-
 clesia parochialis, & curata illi debet
 committi, qui residere in loco, & curā
 eius per se ipsum valeat exercere, qđ
 intelligimus, cum expressse, & actu ha-
 bet parochianos. cap. licet canon. de
 elect. lib. 6. non tamen deserint, & sic
 proprie dicitur quis curatus, per Ioan.
 Staphi. de litt. grat. titu. de qual. be-
 nef. quem refert Rebuff. in pract. be-
 nef. de non prom. intr. an. nume. 35.
 cum seq. supra cap. 2. hoc libro nu. 11.
 & ex aliis sparsim dictis. † Ex cōmuni
 accepto dicto, vt nullus in ipsis per
 substitutum seruire possit, sed per se
 ipsum complete teneatur, cap. 2. de
 cler. non resid. cum cap. fin. §. præte-

rea, de præb. Namq. vbi industria per-
 sonæ est electa, non datur facultas per
 alium explicandi. cap. fin. de offic. de-
 leg. de æta. & qual. cap. cum sit ars, nec
 sufficit in ipsa tantum ciuitate reside-
 re, sed quod sit in ecclesia met-curata,
 vel saltem si domus ibidem contigua
 non est, in parochia. iuxta dicta supra
 cap. proximo, nume. 6. ex præalleg.
 Concil. Trident. & ead. Constit. cu-
 pientes Pij Quinti Pont. Maxim. Nec
 ipsum Cōc. Trid. admittit obligarum
 officijs diuinis, per substitutum desere-
 uire, sess. 24. de reform. gen. cap. 12.
 §. omnes vero. † Et ultra reatum pecca-
 ti mortalis, quod incurrit non residē-
 non facit fructus suos, & ad restitutio-
 nem tenetur, cap. pen. de cler. non re-
 sid. eod. cap. sess. 23. §. si quis autem,
 quod; & ad curatos extenditur, & seq.
 §. eadem omniño: fabricæ ecclesiæ,
 vel pauperibus distribuendos, eod. §. si
 quis autem, & tot. titu. de cler. non re-
 sid. & ad priuationem procedendo iux-
 ta terminos ipsius Conc. & amplius
 ex ipsa noua Constit. Pij Quinti, facit
 text. in cap. ex gestis, de cler. non re-
 sid. super quo tex. multa scripsit Affl.
 in decis. Neapo. 289. nec conscientia
 prodest remissio fructuū, ex quo iidē
 recipiuntur contra dispositionē iuris,
 & est notandum contra canonicos ec-
 clesiarum cathedralium, & collegiata-
 rum, quorum vnus alteri cōplacet re-
 mittendo. iam enim ius assignauit in
 vno casu, vel fabricæ ecclesiæ, vel paupe-
 ribus erogari, non possunt remitti, vel
 alio dispensari. notat Domi. de sancto
 Gemi. quem ceteri sequuntur in c. 1.
 de cler. non resident. lib. 6. quam Con-
 stitutionem confirmauit ipsum Conc.
 Trid. sess. 24. de reform. gen. cap. 12.
 §. præ-

§. præterea obtinentibus, vbi in alio ca-
 su declaratur tm̄ distributiones interes-
 sentibus assignari. vide supra lib. 1. c. 7
 5 15. nu. 25. † Et ne vlla temporum in-
 iuria, vel desuetudine, aut hominum
 obliuione, hæc salubris, & necessaria
 sanctio aboleretur, statutum est, quod
 sæpius in prouincialibus, & episcopa-
 libus synodis ipsa decreta Conc. Trid.
 de residētia publicētur, qđ, & in aliis
 clericorū congregationibus facere præ-
 stat, idque in titularis ecclesiis, cathed-
 ralibus, maioribus, collegiatis, paro-
 chiis, & omnibus curatis notum esse
 debet. ead. sess. 23. cap. 1. §. postremo,
 de reformat. Iuuat quippe similem pu-
 blicationem fieri, & quia ignorantia
 euitatur, & audientes magis insistent
 seruitis ecclesiæ propter pœnas infli-
 ctas: Sin vero aliqui subterfugiant re-
 sidere, sub eo quod commissarij Apo-
 stolici, & subcollectorēs sint, adhuc
 cogendi sunt per edictum, & quo ad
 ipsos scribendum, & denuntiandum
 est Sanctissimo Domino nostro, qui
 vbi necessaria ecclesiæ sciuerit, non
 6 deficiet prouidere. † Cum autem pa-
 rochus, aut curatus habet necesse pro
 aliquo breui tēpore abesse ab ecclesia
 sua curata, proponat episcopo causam
 iustam, qui ipsa probata, cōstituto in
 ecclesia interim idoneo Vicario, cum
 debita mercedis assignatione, gratis li-
 centiam det, & non ultra bimestre.
 eod. §. eadem omnino, & dicit Rebuf.
 quod si ex falsa, & simulata causa pro-
 vera probata obtineat, non est tutus,
 in prax. benef. citat. tit. de dispenf. de
 non resid. num. 53. cum fraus, & do-
 lus nemini debeat patrociniū impar-
 titi, cap. tuæ. de cler. non resid. & no-
 ta, quod tex. Concil. dicit, qđ episcopus

gratis concedat licentiam, vnde si pe-
 cuniam accipit, simoniam committit,
 ipse Rebuff. eo. tit. nu. 16. † Et si Doc.
 contentur assignare multos casus dispē-
 sandi ad non residendū, tamen ad tres
 reducimur, primus est necessitas, vt
 pote graue bellum, urgens pēstis, pericu-
 losa infirmitas, aeris intemperies.
 argum. cap. ex parte lo 2. de cleri. non
 resid. per ea, quæ dicit Ioan. And. in
 cap. 1. eod. titu. lib. 6. loquendo de gra-
 ui, & manifesta causa. §. q. 5. cap. 1. &
 qua non obstante solitus erat residere,
 & qua similiter cessante statim ad resi-
 dentiam reuertetur, quia vacante cau-
 sa, propter quam fuit cōcelsa dilatio,
 cessat, & effectus, cap. cum cessante
 de appellat. Inde Rebuff. vbi supra po-
 nit verbum, quod belli calamitas in-
 troduxit, pacis lenitas sopiat, & simil.
 † Secundus casus est vtilitas ecclesiæ
 8 ratione studij, de cler. non resid. cap.
 relatum, cum aliqui forsan sunt dediti
 studiis ecclesiæ, multum fructum af-
 ferre speratur, & sciētia facit quem di-
 gnum, de elect. cap. congregato, nec
 in loco, vbi ecclesias potiuntur cura-
 tas, commoditatem studij habent, ex-
 inde necesse est alio proficisci, episco-
 pus tunc poterit (posito semper ido-
 neo Vicario cum portione conueniēti
 in ipsa ecclesia curata) ad tempus di-
 spensare, minus tamen septennio, non
 ultra, prout expedire uidebit, dumta-
 men uere, & cum effectu studiis operā
 dent, & qđ infra annum omnino sacris
 inicientur, nulla eis aliter suffragante li-
 centia, nec ipsi fructus suos faciunt, ex
 dispositione cap. licet canon. & c. cum
 ex eo. de elect. lib. 6. & extat regula
 Cancell. num. 54. incip. item voluit, qđ
 petentibus secum dispensari. hoc tamē
 de nouo

de nouo addito, q̄ quicumq. a Roma. Cur. seu penitentiaria, aut aliunde quis obtinuerit gratiā de non residendo, ad ips̄s ratione studij, & percipiendi fructus, nō aliter sit firma, nisi accedente cōsensu eius ordinarij, in cuius diocesi situm est ipsum beneficium curatū, extat alia Regula a Pio III. 1564. an. 9. inci. Sanctissimus in Christo Pater. † Tertius potest dari casus, si quis sit in seruitio sui episcopi, vt debeat pro residente iudicari. cap. ad audientiam. de cleric. non resident. quia sicut si esset pro seruitio ecclesiæ (pro qua etiam abesse potest) habetur, vt presens, sic in simili, & in eod. cap. episcopus potest habere secum duos canonicos. & in cap. de cetero. Boer. decis. 17. num. 12. & de author. mag. cons. nu. 13. dixi in famil. singul. in l. A. num. 3. in 2. impressione, & i littera. C. nu. 107. quando tamen (cum restrictione) ecclesia non fraudaretur debitis seruitijs. Rebuff. eod. tract. num. 37. nec transit sine dubio. Priuilegia tamen de non residendo perpetua in totum esse abrogata declarandum est, & temporalia ex supradictis iustis causis cōcedēda, nec consuetudo ultra admittitur, quia damnoſa animabus eod. cap. licet canon. & alleg. cap. 2. sels. 6. quia vt dicit ibidem optime Rebuff. peccat faciendo contra naturalem equitatem, & iustitiam, qua tenetur curatus ipsemet ex suscepto officio gerere curam ouium Christi, et fortius erit iudicandum. pro iusta causa, secundum Nauar. in Man. c. 25. nu. 121. quando quis esset pro seruitio D. Papæ, vel de eius mandato, pro ecclesiæ eū vtilitate, vel per causam legitimam, & consuetudinem honestā, quæ intelligitur cum causa, quod sit le-



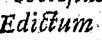
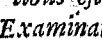
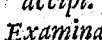
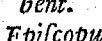

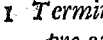
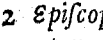
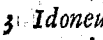
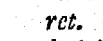
gitima, honesta, & approbata, vel ex priuilegio Apostolico postea concessa, vel alia rationabili causa, dicit tex. extrauag. Ioann. 22. exhibita nobis, de priuileg. Cum omnis voluntas Papæ præsumatur cum causa legitima, & honesta dispensando, nec cadit dubium, cum super his habeat plenitudinem potestatis, singulariter, & vniuersaliter. Innoc. de pat. c. cum pridem Bal. in prælud. feud. col. 14. de quo latius supra diximus, eiusq. verbis standum. Card. in clem. 1. in prin. de probat. † Vltimō si in ipsa visitatione, vel extra, inuenitur, quod quis tuereur se aliquam indulgentiam, vel priuilegio, quo minus se nō obligatum ad residendum prætenderet, eam, seu idem priuilegium ordinario infra tempus ab ipso præfigendum consignare debet, qui viso ex certis, & rationabilibus causis esse cōcellum, & supplicatis veris existentibus, ad certū tamen tempus, iuxta terminos Conc. permittat (nisi expressius verba Pontificis loquerentur) posito vicario in ipsa parochiali, seu curata ecclesia, cum congrua fructuum perceptione eod. c. 2. §. indulgentias vero, & vbi iustas causas non inuenerit, sed per ueri. falsum impetrationem factam, non admittat, sed tamquam contra non residentem penis a iure statutis procedat, vel si est nouiter cōcellum priuilegiū, ipsi Summo Pontifici rescribatur, qui patienter sustinebit, si nō sit, quod praua ei fuerit insinuatione suggestum. tex. notab. & practicabilis in cap. si q̄ de rescr. ad quæ vide, cū occurrit Per. Rebuff. eo. tit. gl. 4. lib. 2. fo. 140. & de forma rescribēdi ibidē, & inf. eo. lib. c. 20. post nu. 1. & vide aliū similem tex. in cap. ii. aliquā de sent. excommu. & hęc sufficiunt.

D E

DE EDICTO EXAMINIS PONENDO
in promovendos ad Ecclesias parochiales,
& curatas ipsis vacantibus.

CAP. QUINTVM.

SUMMARIVM.

- 1  Dicta sunt assignanda in publico.
- 2  Idonei sunt promovendi ad ecclesias parochiales, & curatas.
- 3  Edictum pro quibus ecclesiis vacantibus est ponendum. nu. 7.
- 4  Examinatores, qui, & quot debent accipi.
- 5  Examinatorū qualitates quæ esse debent.
- 6  Episcopus eligit promovendū ab examinatis per edictum magis idoneū.
- 8  Examen faciendum per concursum non potest omitti. Nec notorietate personæ, quod fallit. nu. 9. 10.
- 11  Terminus decem dierum ad edictum pro examine non potest prorogari.
- 12  Episcopo nolente admittere examinatum, quid faciendum.
- 13  Idoneus repulsus ab episcopo, minus idoneo recepto, ad quem recurreret.
- 14  Clerici Ciuitatenses præferendi sunt exteris.



Ntiquitas omnium rerum moderatrix ad reprimendam malorum audaciam graues penas inuenit, notuasque semper ordinare ad statū Reipublicæ, quæ aliās non cōseruaretur, ad hoc ne excessus ab aliis trahantur ad exemplum, ex impunitate excedentium, clem. 2. de senten. excommunit. † Et in albo ea edicta affigebantur, ut omnibus nota fierent, quæ essent obseruanda, aut vitanda, de albo prætoris legimus, in l. si is quod. ff. de iurisdic. omn. iud. & loquitur Luc. de pen. C. de decur. lib. 10. l. in albo, ex quo ductum est omnia edicta in loco publico esse assignanda. Curt. de iur. patron. in verb. honorifici, nume. 69.

idq. hodie passim obseruatur, & præfertim in vrbe, quæ est norma aliarū ciuitatum, & caput totius orbis. l. nemi. C. de cons. lib. 12. cuius curiæ, tamq̄ magistræ, stilus ab omnibus est sequendus. Specul. in tit. de stilo. publicationes fieri, & affigi in loco campi Floræ ex antiquo tēpore, vbi frequentissimus solet esse populi cōkursus, & potest dici edictum monitorium. ff. de iudic. l. ad peremptorium. & vide in l. edictū. eo. tit. de quo scribit nouiter Quintil. Mand. in tract. de Monitor. quæ publicatio, & affixio est ex arbitrio. Bar. in extrauag. ad reprim. uers. per edictum, & sufficit quod in actis dicatur fuisse affixum. Marian. Socc. in cap. accedens. num. 33. de purgar. can. vbi tractatur

tractatur de eius publicatione, quanto tempore, & coram quibus. Abb. in c. cum inhibito. num. 7. de claud. desp. in cap. fin. num. 2. qui matrim. accus. poss. & quando est affixum, & remouetur a priuato, est delictum. Socc. ibidē, vel si corrumpatur, in l. si quis id qd. alleg. ff. de iurisdic. om. iud. Marian. nume. 34. & auferens a manu nuntij seruientis qua pœna puniatur. in d. l. si quis id quod. per Bald. & Gui. Pap. in decis. 579. num. 5. Fab. Monteleon. in pract. quatt. litter. 4. part. nu. 813. Lambert. de iure patro. lib. 2. fol. 174. de similibus edictis publicandis in ecclesia pro matrimoniis. sess. 24. Conc. Triden. de reform. matrimo. cap. 1. & vide multa per Rebuff. in regul. de publi. resign. gloss. 10. & in tract. citat. in præfat. vbi num. 94. cum seq. decidit multa, quis possit citare per edictum, quis citari, nume. 95. quando possit fieri. nume. 96. qualiter debeat fieri. num. 98. vbi debeant edicta affigi. num. 100. quanto tempore debent stare. nume. 102. & de pœna remouentis. num. seq. & de edicto prohibitorio, & permissorio, nume. 111. cum aliis notab. vide Mod. ven. de citat. num. 96. ubi licet sit in arbitrio, quantum debet stare edictum affixū, debet tamen primo legi, & postea affigi, quod non in omnibus seruatur. † Vnde cum expediat salutem animarum ecclesias parochiales, & curatas personis idoneis consignari, scientia, siquidem moribus, & ætate. c. graue nimis, de præb. Rebuff. de nominat. q. 16. & sunt verba Concilij Triden. sess. 24. de reform. gen. cap. 18. in princ. Sicut enim promouendus ad ordines facta inquisitione per edictū examinatur de persona, ætate, institu-

tionem, moribus, doctrina, & fide, eod. Conc. sess. 23. de refor. c. 7. cum cap. 5. præced. Sic promouendus ad parochias sit sciētia sufficienti. Non enim poterit alios ad rectam viam deducere, si ipse ignorans extiterit, si cœcus, cœco ducatur præstat, ambo in foueam cadunt. Math. c. 25. c. quæ ipsis 38. dist. canones nulli sacerdotum licet ignorare c. præced. Tales ad ministerium eligantur clerici, qui digne possint dominica sacramenta tractare, quia melius est paucos habere bonos, quàm multos inuitiles. c. tales. 23. dist. c. cum in cunctis. de elect. de ætat. & qualit. cap. cum sit, ea tamen debet esse scientia, licet mediocris, quæ sufficeret ad regendum beneficium, seu ecclesiam curatam obtentam, de præb. c. venerabilis. Abb. in alleg. cap. cum in cunctis: bonis moribus, ex quibus ceteri edificantur. Vitā, bonosq. mores suos clerici componere debent, vt habitus, gestus, incessus, sermone, & grauitate, religioneq. honesti appareant. sess. 22. Conc. Trid. de reform. c. 1. & ipso c. 18. Vt sic habeant bonum testimonium, etiam ab his, qui foris sunt, dicit glo. ex illo tex. in extrauag. execrabilis. Ioann. 22. de præb. in verb. bonæ famæ Aetas etiā requiritur, vt possit promoueri ad sacerdotiū. d. c. licet canon. & sess. 24. Conc. Trid. de refor. gener. c. 12. & denique is dicitur idoneus ad ecclesiam curatam, qui seruire potest, & vult in ecclesia illa. text. notab. & expressus in c. super inordinata. de præb. quod dictum esse commendandum, & singulare, dicit Cesar Lambert. de iur. patron. lib. 2. 1. par. 7. q. princ. ar. 27. nu. 3. Propterea, vt prædicta haberentur statutum est, vacante aliqua parochiali ecclesia, seu curata,

tam

tam si per vnum, quàm si per plures fuerit solita gubernari, siue patrimonialis, siue receptiua, etiam iuris patronatus laicorum, quomodocūque, & cuiuscumq. fuerit conditionis, infra decem dies a notitia vacationis nominentur promouendi ab examinatorebus, posito edicto publico in illa ecclesia, & etiam in maiori, per cōcursum, vt ad omnium notitiam deueniat, & inde magis idonei assumantur. eodem cap. 18. vbi expedit humanæ salutis, a dignis, atque idoneis parochis gubernari, ideo vacante ecclesia parochiali, & curata, vt supra, statim episcopus habita notitia vacationis, etiam per resignationem, ponet in ea idoneam Vicarium, cum congrua suo arbitrio fructuum perceptione, siue assignatione, & interim infra decem dies examinatorebus nominantur promouendi, de quibus faciēda est inquisitio circa mores, ætatem, & sufficientiam. §. porro episcopus, sed in collegiata ecclesia, ne ius rectoris impediatur (nisi aliter esset obseruatum) episcopus non ponit edictum, sed præponendum curare, præpositumq. examinare, & approbare debeat, supra eod. lib. cap. primo, nume. 16. in fine. † Examinatores autem in synodo deputandi, debent esse ad minus sex, prudentes, & præceteris qualificati, qui synodo placeant, & approbentur, quorum postea iudicio tempore uacationis (saltē trium) episcopus præponendis ecclesiis curatis examinatis, & dignioribus inuentis ipsas parochiales ecclesias conferat. in §. transacto. & §. examinatores eod. cap. Idque optime videtur statutum: nam, & si examen ad Archidiaconum aliqui referebant, de offic. ordin. cap.

cap. ad hæc, & cap. ad nostrum, & tot. titu. vbi loquitur de ordinibus, vt per eandem rationem diceremus, tamen episcopi per se, vel per alium ius acceperunt examinandi, in quibus potest, & aliqua suspitio oriri in eligendo malum, & corruptum examinatorem, vt dicit Rebuff. in gloss. quarta. Regul. Cancell. Pij Secundi, de mal. prom. ideo Concilium ordinauit plures eligi de melioribus, & approbari. Cum integrum sit iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur, text. not. in cap. prudentiam tuam, in princ. de offic. deleg. cap. extra conscientiam, sexagesimaquarta distinctio. quia per ampliores homines perfectissima veritas reuelatur. l. final. §. cum enim. C. de fideicommiss. † Qui examinatores sint magistri, seu doctores, aut licentiati in Theologia, aut iure Canonico, etiam ex ordine mendicantium, & seculares, qui tactis Euangeliis, se quacumque affectione humana postposita fideliter munus exequuturos iurabunt. in §. sint vero, & vers. curentque quod & sentiebat Rebuff. in eadem gloss. nume. 14. & dicitur, vel in iure canonico, quia canones ignorare non licet, qui normam dant viuendi. Namque, & scientia Canonica practica est Theologiæ, neque potest faciliter ecclesia Dei Regi, sine canonum scientia. Aluar. Pelag. de plant. eccles. lib. secundo, cap. 20. colum. quarta, cum ignorantia talis, sit Christum ignorare, cap. si iuxta, cum sequen. 38. distinctio. & scientia iuris canonici intendit directo ad animarum regimen per Felin. conf. decimo octauo, stante consuetudine, numero 9. vbi ceteris paribus, vbi nō sunt

hæc.

heretici canonista præfertur Theologo. ipsi vero examinatores nihil prorsus accipient ab examinatis, alias ab utraq. parte incurritur simonia, nec absoluuntur, nisi dimissis beneficiis, cum inhabilitate ad alia. §. caueantq. eod. c. 18.

6 quod est bene aduertendum. † Igitur examine paracto, qui fuerint examinati, episcopo denuntientur, qui ex præposito eligat, quem ceteris magis idoneum iudicabit. in §. peracto. cuius examinis relationem factam ab ipsis examinatis, nulla appellatio impedit, quin debitam executionem habere debeat. in §. in omnibus. posset enim causari ecclesiæ magnum damnum, si propter prætententias clericorum, longam haberet vacationem, ne pro defectu pastoris, lupus rapax gregem Dominicum inuadat. aut in facultatibus suis ecclesia viduata pastore graue dispendium patiatur. arg. c. ne pro defectu de elec. subueniunt bona electio, & benigni mores promouendi. Rebuff. de rescript. in form. nu. 13. in pract. benef. ideo dicitur tex. conferri personis, quæ digne valeant administrare. cap. 2. de concess. præb. † Quod, & ad ecclesiam de iure patronatus, tam ecclesiasticorum, quàm laicorum extendimus, vt per viam ipsius examinis præcedentis, præsentatus promoueat, & instituat eod. cap. 18. §. si vero, & §. quod si ius patronatus, & si aliter facit episcopus damnationem incurrit, & tenetur ecclesiæ lesæ damnum resarcire. Rebuff. de præuent. nu. 10. ex cap. quod autem, & cap. significasti. de iur. patr. quid autem de iure, si patroni indignum præsentant, vel valentes dignum omittunt, atq. idoneum tex. Conc. dicit non esse admitendum. Doctores priuant patronos

illa vice præsentandi, per Lamber. de iur. patron. lib. 2. r. 8. quæst. ar. 4. qui præsentatus primum examinatur de ætate requisita ad beneficium, ad quod institui petitur eod. cap. cum in cunctis cum similibus. ad quæst. tamen de præsentante indignum, vide infra. cap. 10. nu. 10. † Aduertendumq. est semper, ne ratio dicti examinis postponatur, sed fiat. Quæcumq. enim ecclesia parochialis, aut curata post eiusdem Conc. confirmationem, collata fuerit, non præuio examine, semper vacare intelligitur, nec de ea prouidius vllum ius, aut titulum acquirit, & ad superiores spectat collatio, non tamen ad eosdem, qui contulerunt. Hæc est ad confirmationem eorumdem decretorum Concilij constitutio emanata super collatione parochialium ecclesiarum a Pio Quinto Pont. Max. incip. in conferendis sup. alleg. 1 566. pont. an. 1. † Posset tamen hæc forma per publicum examen per concursum in casu omitti propter exiguos redditus ipsius ecclesiæ parochialis, quia tam vrgens necessitas non est, nec dantur concurrentes, vel ob manifesta dissidia, & ortas inimicitias, dum tamen cetera cum suis qualitatibus obseruentur. eod. cap. 18. §. si tamen. ibi narratis causis poterit ordinarius, si pro sua conscientia cū deputatorum examinatorum consilio ita expedire arbitrabitur hac forma omissa priuatum aliud examen, ceteris tamen vt supra seruatis adhibere, & causa potest dari ipsa necessitas prouidendi, quæ non habet legem, sed ipsa legem sibi facit cap. remissionem. §. sed notandum. 1. quæst. 1. quod in priuato examine nõ procedit, quia lex extendi preesse requirit. † Nec notorietas personæ,

næ, quod sit docta, qualificata, est causa vt prædictum examen omittatur, sed oportet, quod omnino ipsi examini subiiciatur, maxime circa scientiam, & mores. cap. cum sit de æta. & qual. nec obstat dicta per Doctores, & recitata per Rebuff. in for. pauper. de rescr. nu. 4. quod Approbati a studiis, ex quo dicuntur graduati, non debent examinari. Fel. in cap. fin. de præsumpt. quia responsio est facilis, confirmando obiecta, sed limitando non procedere, cum examen sit faciendum de forma. quæ dat esse rei. non potest omitti. not. Bal. in cap. constitutus lo. 2. de iudic. latius Lambert. lib. 2. de iur. patr. 1. part. 1. q. 3. ar. & canon Concilii limitauit in certis casibus. in aliis excludit. cap. non ne de præsumpt. ff. de iud. l. ait prætor. & vide in. l. Iulianus. §. sed & si quis. ff. ad exhib. quod & ipse Fel. expertus fuit, qui licet esset famosissimus Canonista, tamen vocatus ad auditorium opportuit examinari, & soluit. 30. argumenta de multis sibi factis, vt refert Neuzan. lib. 2. fol. 188. licet sibi displicuisset, Quia tamen examen requirebatur omitti non potuit, de quo Marsil. not. 196. & ipsemet Fel. refert in cap. venetabilis nu. 49. in fine de re iudi. † Terminus vero decem dierum a Concilio statutus ad denominandum idoneum examinatoribus. §. porro episcopus. licet sit ibi additum, vel infra aliud tempus, non potest ultra alios decem dies dilari, iuxta eandem constitutionem allegatam. in. §. prohibentes etiã. Considerauit enim legislator ob dilationem forsitan affectatam, damnum causari, et suspicionem, ergo obuiandum est hominum fraudibus. l. in fundo. ff. de rei vend. c. ex parte in fine de priuileg. & ex-

cess. prælat. & quoniam lex indistincte prohibet ultra alios decem, nõ facit ad propositum quæstio disputata a Doctorebus, quando Terminus impositus a iure possit per iudicem restringi, vel dilari. de qua quæstione. Bar. in. l. 2. ff. de re iud. satis ad plenum. Abb. in c. c. si sit Romana. num. 10. cum ibi appositus in addit. † Sin vero episcopus præsentatus, seu præsentatum ab examinatoribus in ecclesiis parochialibus, infra quattuor menses, vel infra duos, intra tempus a iure concessum, præuio examine noluerit, seu distulerit admittere, non potest amplius se intrinittere, sed dispositio Sedi Apostolicæ remanet, data facultate patronis ecclesiarum (quando de iure patronatus est ecclesia) possint ordinario ultra dictos duos menses differere, habere recursum ad eandem sedem, aut ad Metropolitanum, vel viciniorem episcopum, iuxta dispositionem eiusdem. constit. supr. alleg. Pii Quinti. §. in super. est decretum, vt sic non sit in pleno posse episcopi ad arbitrium prottrahere præsentatos. † Et si minus idoneo electo alii magis idonei ab episcopo fuerint electione habita, repulsi, posunt ipsi repulsi ad Metropolitanum habere recursum, vel ex episcopo excepto ad viciniorem, vt Sedis Apostolicæ in hoc facto delegatum appellare, coram quo præelectus ab ordinario cum ipsis repulsi, & appellatibus examinatur iterum, & constituto de magis idoneo, ipsi provideantur, Vel si est solus, & per ipsum iudicem appellationis, quando collatio ad illum ordinarium spectabat, fiat, ead. l. §. vt autem, & hic est vnus casus, quo Metropolitanus in suffraganeum cognoscit, inter

R alios

alios. quos noto. in trac. de iurisdictione. Archiep. in suffrag. 2. parte, quia iure sic est expressum, non ex arbitrio, & similiter quo episcopus vicinior cognoscit autoritate Sedis Apostolicæ in causa episcopi exempti, sibi item vicini, 14 vt ibi la. ius dissero. † Idq. tamen notandum est in ipso examine, semper præferendos esse clericos ciuitatis ipsius exteris aliis. arg. not. in c. hortamur, per gl. 71. dist. dummodo in maxima scientia non præcellant extranei, ipsius ciuitatensibus, ponit multa Lam-

bert. eod. trac. 2. lib. 1. part. 7. q. princ. ar. 24. vide Petr. Rebuff. de nomin. q. 9. nu. 9. doct. in Regul. Cancell. 16. q. 41. & in reg. de infirm. & infra capit. 22. num. 25. ex quibus nota in hac visitatione, vbi episcopus inuenerit parochiales ecclesias collatas post ipsius Concilij confirmationem, inquirat si sollemnitas ipsius rex. de præuio examine fuit reseruata, præposito edicto, & vbi omissam inuenerit, procedat secundum terminos iuris ipsius nouæ Constitutionis Pij V. Pont. Max. & c.

DE PLEBANIS, ET PLEBANIS,

CAP. SEXTVM.

SUMMARIVM.

- 1 **P**lebania quid sit. Et an sit dignitas. nu. 2. 4 Plebanus quomodo dicitur habere curam animarum.
- 3 Plebanus quod ius habet in suis cappellis. 5 Plebanus in cura ecclesiæ, & animarum tenetur, vt parochus.

X frequentatione populorum, & gratia omnipotentis Dei coadiuante, ad sanctam ecclesiam conuenientium, factum est, vt non possent ciuitates multitudinē hominum comprehendere, vt inde necesse fuerit in suburbis, villis, & extramuros habitare, ibiq. ecclesias edificare, vbi ad diuina audienda, sacramentaq. accipienda gentes essent, & eo concurrerent. † Ex quo deductum est, vt principalis earum ecclesiarum plebania diceretur, quæ sic dicitur, iuxta, cap. 1. ne cler. vel mon. lib. 6. quia sub se plebes habet, & cappellas, in quibus clerici instituuntur perpetui, ibi dum dicitur. Nisi eadem ecclesiæ fuerint plebania sub se cappellas habentes: & ue-

nit sub nomine parochialis, quādo sic est, & curata, vel habendo sub se cappellam, quæ sit de menta plebis. Abb. in c. ex parte, nu. 1. de rescrip. & in impetratione de qualitate mentio est facienda. Rebuff. in 3. part. de signat. nu. 7. & dicit multa in trac. de nominat. q. 16. nu. 19. † Et dicitur esse dignitas, quādo habet cappellas perpetuas, per eundem text. & si assumatur quis ad eam per electionē, venit appellatione prælati Mil. in verb. prælati. verf. 16. & sic est positum hoc verbum in Cōc. Tri. sess. 5. de reform. c. 2. §. Archipresbyteri quoque plebani, & diximus in trac. de dignit. eccl. c. 9. 2. par. & differt ab impetratione de ecclesia curata simpliciter. Gemi. eo. c. nu. 8. ne cler. vel mon. lib. 6.

lib. 6. vbi de iure plebanatus in suis cappellis. & Dom. Card. in conf. 45. & quoniam sunt plures in sua ecclesia intitulati, habet ipse Plebanus iurisdictionē, eique tenentur de pertinentibus ad ecclesiam obedire. idē Gemi. in c. 1. de consuetu. lib. 6. † Licet iure expresse non sit determinatū, ideoq. stari cōsuetudini, & si clerici institui solēt, sine eius consensu amoueri non debent. ibidē in final. verbis. Nec propterea habet iurisdictionē in parochianos plebanatus sui, respectu fori contentiosi, dicit Abb. in c. cum contingat de for. comp. de iure communi loquendo, secus si iure speciali, vel ex consuetudine, habet nihilominus ius patronatus, per doc. in c. ad audientiam, de eccl. edifi. & quandoq. potest excōicare alios presbyteros debentes quid certū in rationem census vide Lapū alleg. 37. incip. an dignitas, et si habet iurisdictionem, non dubium quin possit constituere Vicarios, idem Lap. in alleg. 5. incip. in hac allegatione, quia hoc ad iurisdictionē pertinet, 4 vt infra de Vicariis dicemus. † Quod autem habeat curam animarum, & clericorum, & laicorum, qui sunt intra eius plebanatum, & parochiā curatā, omnes concludūt, & ad quem omnes accedere tenentur pro receptione sa-

cramentorum, ex quo dixit notāter Per. de Anch. in citato c. 1. ne cler. vel mon. lib. 6. 2. notab. q. est dare ecclesiam parochialem, & plebaniam, non tñ collegiatā, & plebania vacante, cui populus subest, sunt obseruāda oīa de Vicario, & examine, & aliis, vt dictū est in ecclesia parochiali vacante, sup. tit. prox. & tit. 2. ideo pauca specialiter de plebanis tractantur, cum ad omnia dicta in superioribus reccurrendū sit, quia cū sint de fauorabilibus de similibus ad similia extendimus, arg. tex. in c. statutum, de elec. lib. 6. † Cum in ipsa visitatione plebanus, vt parochus sit, & quo ad regimen ecclesiæ, & curā animarū episcopus inquireret, statū, conditiones, & mores, atq. modum regendi, singulaq. præscrutabitur, prout supra de ecclesiis parochialibus, & parochis dictū est, eo maxime circa instructionē plebis, in his, q̄ necessaria sunt ad salutē, attēta capacitate ipsius plebis, vt sic satisfiat alleg. decr. Conc. Tri. sess. 5. c. 2. §. Archipresbyteri, & aliis, de quibus in superioribus amplissime scripsimus, idq. præcipue, ut curēt plebani ipsi (qd̄, & parochi et facere tenent), vt qui in pasce dis bestiis dediti sunt, saltē diebus festiuis in ecclesiis ad Missas audiēdas cōueniāt. Syn. prou. Medi. 2. par. fol. 39. & c.

DE ECCLESIIS NON CURATIS, SEU simplicibus Beneficijs.

CAP. SEPTIMVM.

SUMMARIVM.

- 1 Visitatio quare sit introducta. 4 Ecclesia semel curata, semp̄ est curata.
- 2 Ecclesiæ non curatæ, seu simplicia beneficia visitantur ab ep̄o. 5 Beneficiū, quō p̄t eē curatū dupliciter.
- 3 Ecclesia an presumatur sine cura. 6 Beneficij appellatione quid veniat, & an ep̄iscopatus.

- 7 *Actas requisita ad beneficia simplicia, quæ sit. Ex Conc. Trid.*
 8 *Beneficia plura habere an liceat.*
 9 *Beneficia intra quod tempus sint conferenda.*
Fructus beneficiorum vacantium, in



Icet visitatio principaliter introducta sit ad populi instructionem propter animarum salutem (quo respectu dominus noster Iesus Christus carnem assumere voluit humanam. Ioan. cap. 1. de sum. trini. cap. 1.) ut in eo sacra, orthodoxaque doctrina expulsi hæresibus introducantur, boni mores cõseruentur & prauis corrigantur, cohortationibus, admonitionibus, increpationibus. 1. ad Timot. cap. 1. & omnes ad religionem, pacem, atque innocentiam accendantur. sess. 24. Conc. Trid. de refor. gen. c. 3. §. visitationum autem, supra lib. 1. cap. 4. num. 22. Ut exinde ecclesiis nõ curatis, & simplicibus, ruralibus beneficiis, multi iudicauerint nõ necessariam. † Tamen, & ipsi cadit optime, & necessaria est visitatio episcopi, & eodem iure tenetur episcopus visitare, cap. episcopus. 10. q. 1. cap. Romana, de censib. lib. 6. & ex generali dispositione ipsius Concil. cod. c. 3. in prin. ibi *propriam diacessim*, & cap. 9. sess. 7. de reform. c. 8. sess. 21. de reform. cap. similiter. octauo, quia diligentia per episcopum vertenda est, ne dum circa ecclesias maiores, sed et minores, ut videat, vbi, & in quibus prouidendum est, de spectantibus ad cultum diuinum, & relici, quæ indigēt renouatione, & restauratione, alleg. c. 8. Gemin. eod. cap. Romana, num. 6.

qua conuertantur, & de pœna accipientium eos. nu. eo.

- 10 *Expressio vniuscuiusq. beneficij faciendâ est in impetratione.*
 11 *Visitatio in beneficijs simplicibus circa quæ sit.*

† Et regulariter ecclesia præsumitur non curata, sed simplex beneficium de iure, & dicenti curam inesse, incumbit onus probandi, notatur in c. cum illis. de præb. lib. 6. Feder. de Senis, conf. 136. dixi in famil. sing. in l. 6. nu. 23. latius Ioan. de Selu. doctor Gallus, in trac. de benef. 1. par. Floren. in 3. tit. 15. cap. 1. Doctor Rebuff. in prac. benefic. 1. part. tit. secul. benef. nu. 2. (& not. tex. eiusdem cap. cum illis, pro impetrante litteras à Sede Apost. prouideri sibi de beneficio, nõ includi curatum, per rationes in tex. quod nota ad multa, & in facto fuit ample discussum, sed non dum decisum ex intermediis oppositis per partem.) † Si tamen ecclesia olim fuisset curata, & hodie, ut non curata tractatur, non habebitur, ut simplex beneficium, sed etiam curatum iudicabitur, etiã quòd habitu, non actu habeat curam animarum, sicut de collegiata dictum est supra hoc libro cap. 1. licet nõ in residendo propter curam populi actualiter destitutam, sed bene ad promotionem, cap. licet canon de elect. lib. 6. Felyn. in cap. accedentes de præscrip. & in declaratione Concilij Tridentini. sess. 25. de reformat. gener. cap. 16. & sic in curiis declaratum, ut circumstantiæ, qualitates ipsius facti obseruentur, secundum propriam naturam rei. argum. not. per gloss. in cap. notificasti. 33. quæstio. 5. sicuti de ratione feudi, antiqui

antiqui dicitur, quòd licet respectu nouæ concessionis, videatur nouum, tamẽ iudicabitur attẽta prima sui qualitate, in iisdem familiar. singul. in l. F. num. 42. cum duob. sequentibus. † Potest enim beneficiũ esse curatũ dupliciter, vel respectu fori contentiosi, ut in multis contigit Archidiacono, & inferioribus prælatis, vel fori penitentialis, ut in sacerdote curato, quo casu proprie loquẽdo dicimus beneficium curatum, secundum glo. in extrauag. Ioann. 21. execrabilis in verbo cura animarũ, de præb. & dignit. & notat optime Petrus Rebuff. in eod. tract. nomin. quæst. 9. num. 53. ubi tangit, quæ sit dignior cura, vel fori contentiosi, vel penitentialis, licet glo. in clem. dudum in §. ac deinde in verb. impendant. de sepult. nõ determinet, quia tex. ibi loquitur de sibi volentibus confiteri, curatis vero imminet necessitas ex parte vtriusq. in §. verum, & hic magis intelligimus de cura animarum, respectu fori penitentialis, & sacramentorum administrationis, quia in eo est proprie cura animarum. Rebuff. notat eodẽ loco. † Est autem beneficium, iuxta glo. in eadem extrauag. circa princi. nomen largum, comprehendens multa, ut Canoniam, Præbendam, Dignitatem, Personatũ, Officium, Ecclesiam, Vicariam, Præstimonium, Põsionem ad uitam assignatã pro titulo. Alph. Alua. in suo Spec. c. 34. immo beneficiũ de mensa, Terras beneficiales, quæ sunt sine altare, sine titulo, ut in multis ecclesiis videmus. Neapoli dicunt terras beneficiales, & rurales, (hic Sarni oratoria, id est, quia oportet orare pro anima reloquentis,) & quòd p. est monia veniant appellatione beneficii dixi supra lib. 1.

cap. 20. num. 23. ex decreto Concil. Trid. sess. 5. de reform. cap. 1. sess. 14. de reform. cap. 9. & si pensio non est in titulum, dicit Gemin. in capit. quamuis. num. 2. de præb. lib. 6. non continetur. & facit tex. in cap. quoniã de concess. præb. eod. libr. Namque hoc nomen beneficium de sui natura est amplecti beneficia maiora, & minora. iuxta. cap. si hi. de confess. lib. 6. ex quo tex. multi dixerunt comprehendere etiam episcopatum, quorum dicto ad stipulatur tex. in cap. Felicitis. §. quòd si quis de pgn. ipsomet libro, dum dicit quouis beneficio, & post modum declarando subiunxit, etiam si pontificalera, ut dictio etiam non sit inter diuersa, sed declaratoria, & clarius implicans, cuius proprium est, cap. cum omnes de const. Abb. in cap. 1. num. 3. de commod. Doct. in l. etiam. C. si tut. vel cur. in l. etiam. ff. solu. matrimo. implicando minus dubitabile casum, & exprimendo magis dubitabile, de quo dicto vide Marc. Mant. sing. suo. 33. incip. solemnus. in communi fol. 840. Maria. Socci. in cap. excommunicamus, num. 42. de heret. sed in proposito est dubium, ut dixi in tract. de dignita. eccles. cap. 7. 2. part. † In ipsis vero simplicibus beneficijs nõ attenditur ea ætas, quæ in curatis, ex multis differentiis, Lopus in all. 35. & cap. licet canon. de elec. lib. 6. & de iure communi, ex omnibus doctoribus, in his simplicibus sufficiebat ætas septem annorum, non autem minus, gloss. in cap. si eo tempore, de rescript. in 6. & in capit. super inordinata, de præben. cum similiter ad ordines existentes in tali ætate poterant promoueri. 28. dist. cap. de his, & notatur in di. cap. super

inordinata. hodie secus, quia requiritur ætas quatuordecim annorum, & ad quatuor minores ordines, & ad beneficium, ex generali constitutione Cōc. Trid. sess. 23. de reformat. cap. 6. Mart. Nauarr. in Manu. cap. 25. num. 135. cum seq. quod, & in visitatione ipsorum requiritur, quod inquiratur. Quæ ætate beneficium est obtentum, habendo respectum ad litteras institutionis, idq. sancte est ordinatum, cum possidens sic beneficium, ad officium reneatur, vt lib. 1. cap. 20. est dictum, non facile adimpleretur a constituto in tali ætate septem annorum. Quia sunt beneficia instituta ad diuinum cultum, & ecclesiastica munera obtinenda sess. 21. eiusd. Conc. de refor. cap. 2. ¶ Sed dubium est, si iure licitum sit habere plura beneficia simplicia, & dicimus non esse improbatum, disputat Lopus allegat. 35. vtum absque, quamuis glo. magna in cap. dudum lo 2. de elect. dicat esse dubium, quando primum est sufficiens ad vitam, tamen omnes concludunt de consuetudine tolerari, Papa sciente, quod plura retineantur, etiam quod vnum sit curatum, & alia simplicia. idem Lopus in alleg. 116. Philippus in suo testamento. etiã quod alteri simplici curatum sit annexum, nõ facit incompatible. Mandos. in vlt. addit. ad Lopus, dic. alleg. 35. sed reuera, cum quis habet necessaria ad vitam, non debet alia querere, & merito hanc beneficiorum pluralitatẽ, quando vnura, vel duo sunt sufficientia, mitigat Conc. Trid. summa ratione, sess. 24. de reformat. gen. cap. 17. §. statuit, & hæc quoq. & notat bene Mart. Nauarr. in suo Man. latino. cap. 25. num. 125. cum plu. seq. & facit dictum Ho-

sti. in cap. cum ecclesiasticæ. de except. Quod est crimẽ habere plura beneficia, gl. in alleg. extraua. execrabilis. in prin. & dicit multa Petr. Rebuff. in prax. benefic. 2. part. tit. de dispens. ad plur. ben. latissime Alpho. Aluar. in ipso cap. 34. sui Speculi, Do. Florent. in summa. 3. parte. tit. 15. cap. 1. §. 7. cum duobus sequent. ¶ Cum tamen vacat aliquod ex his beneficiis, debet episcopus statim idoneis conferre, si in mense concessio contigerit vacare, iuxta dispositionem regularum, vel ex alternatiua mensium concessa personaliter residentibus tantum a Sanctiss. D.N. primo anno. sui Pontif. & demum iterum an. 6. confirmata. de qua plenius scribimus infra suo loco cap. 28. & a die habitæ notitiæ vacationis, intra sex menses. de concess. præb. cap. nulla, aliter postea facta collatio non tenet. c. fin. de suppl. neg. prælat. cap. quia diuersitatem, eo. tit. de concess. præb. non tamen se intromittens superior in vacatibus beneficiis in Curia Romana, & apud Sedem Apostolicam. quod simile est, dicit gl. in cap. statutum, de præb. lib. 6. sed Couarr. examulsum declarat in pract. qq. cap. 36. num. 4. vers. ceterum, neq. post lapsum mensem, contra cap. 2. & 3. de præb. eod. lib. per constitutionem execrabilis, alias incip. piæ sollicitudinis, sub tit. de præb. Gomez. in regul. de trien. quæst. 31. fructus tamen interim currentes, vel in vtilitatem ecclesiarum expendi debent, vel successoribus fideliter seruandi sunt: de elec. lib. 6. cap. quia sepe. dummodo ex privilegio aliter nõ sit statutum, iuxta cap. si propter de rescript. Pena autem in usurpantes, vel aliquo modo occupantes, per eundem tex. in cap. quia sepe, est

pœna

pœna suspensionis, donec integra fuerit facta restitutio, cui textui, cū loqueretur de ecclesiis cathedralibus, regularibus, & collegiatis tantum, accessit constitutio Bonif. VIII. de offic. ordi. cap. presentibus lib. 6. disponens in quibuscumq. ecclesiis, q. episcopi, & alii superiores sunt suspensi ab ingressu ecclesiæ, ceteri vero ab officio, & beneficio, quousq. non fuerit facta eadem restitutio, nec ulla consuetudo in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, iuramento, aut privilegio firmata, aliter valet, nec tenet, immo maior est addita pena per constitutionem Pii V. Pont. Max. incip. dudum nimis. sub 5. an. sui Pont. 1570. restatur Mart. Nauarr. in Man. cap. 27. nu. 150. vbi episcopi sunt exercitio Pontificalis officii suspensi, capitula, collegia ecclesiastico interdictione supposita, & singulares personæ sententia excommunicationis innodata, donec in omnibus facta satisfactione fuerit per sedem Apostolicam dispensatum, & supra diximus lib. 1. c. 27. nu. 8. circa finem & facit tex. not. ad eandem materiã Cōc. Trid. sess. 22. de refor. c. 11. per Anton. Philot. in sua compilatione lib. 4. fol. 343. sub tit. de vsurp. rer. ecclesiast. c. vnico. ¶ Quando tamen episcopus visitat, videbit si in impetratione facta alicuius beneficii a Curia Romana, impetrans habebat aliud beneficium. Namq. si tacuerit, nulla suffragatur ei impetratio facta & vacare dicitur, ipseque intrusus, nec fructus suos quouis pacto facit. c. si proponente de rescript. c. cū teneamur. de præb. quia debet de omnibus mentionem facere, sicuti de multis aliis gl. optima in d. c. si proponente, & est tex. in c. si motu proprio. §. 1. de præb. li. 6. & per omnes doct. Flo-

rent. in. 3. tit. 15. c. 1. §. 7. ponit Felin. c. in nostra de rescript. nisi de motu proprio, non ad alterius petitionem esset facta concessio, quæ clausula vitium subreptionis tollit. eod. c. si motu proprio Ioan. Andr. & Paulus in clem. plures in verb. directas. de iure patron. & in clem. si Romanus Pontifex. de præben. de qua clausula motu proprio, dixi multa in famil. singu. in l. C. num. 86. quod episcopus poterit ea vti. sufficit pro nunc, Do. Gomez. in tract. breu. nu. 13. Petr. Rebuff. ponit 47. effectus huius clausulæ, motu proprio. in Cort. in form. mand. & in pract. benefic. 1. part. de claus. Man. nu. 21. cum pluribus seq. vbi videri potest. ¶ In visitatione igitur harum ecclesiarum non curatarum, & simplicium beneficiorum, diligentes erant faciendæ interrogaciones & inquisitiones, de nomine, & titulo ecclesiæ, eiusque beneficii, quis ecclesiam fundauit, a quo tempore, & quantum est, quod sit beneficiatus, si post saltem primam tonsuram, a quo habet institutionem, & ad quem spectet, si in fundatione adfuit consensus episcopi, si est libera ecclesia, vel in se habet aliquod onus, aliquem censum, quomodo se habet Rector in sui regimine, si in necessariis subuenit, si patitur occupari bona, census, si celebrat diuina, saltem in festis tituli, si celebrat officium, de qualitate item reddituum, in quibus consistant, sint descripti in communi inuentario, quomodo dispensentur, si possessiones, ceterave bona recte gubernentur, nec aliquid sit alienatum contra formam sacrorum canonum, de parametis, edificiis, si ad sunt patroni, si extra muros ciuitatis, si sunt

R 4 colla-



collapsæ ecclesiæ, & nequeunt restaurari, quod vniantur, & transferantur, cum alijs, prout ex loci qualitate apparebit, & visitantis prudentia iudicabit, de quibus multa ponit Domin. Florent. in sum. 3. part. titu. 20. cap. 6. §. primo. Bullæ etiam reuultæ registren


tur, post diligentem earum recognitionem, nec quid pr ophanum, sordidumve iuxta ipsas ecclesias fieri paratur. Hæc visitatio omnino ab episcopo est faciendâ, nec quis se tueri potest, q non visitetur. sess. 7. Conc. Trid. de reform. c. 8. sess. 24. de ref. gen. c. 3. &c.

DE ECCLESIIS EXEMPTIS, ET QUAE nullius Diœcesis esse dicuntur.

CAP. OCTAVVM.

S V M M A R I V M.

- | | |
|---|---|
| <p>1  <i>Episcopus habet ius visitandi ecclesias exemptas.</i></p> <p>2  <i>Ecclesiæ quæ dicuntur nullius diœcesis a quo episcopo visitentur.</i></p> <p>3 <i>Exempti qualiter visitentur ab episcopo. nu. 4.</i></p> <p>5 <i>Episcopus in loco exempto suę diœcesis quę possit administrare.</i></p> <p>6 <i>Animarum curam habentes subsunt episcopo.</i></p> <p>7 <i>Episcopus an possit dare exemptionē.</i></p> <p>8 <i>Episcopus, quam iurisdictionem habet in exemptos.</i></p> <p>9 <i>Exempti possunt cogi ab ordinario o-</i></p> | <p><i>stendere titulum exemptionis.</i></p> <p>10 <i>Ecclesia exempta an dicatur esse de diœcesi.</i></p> <p>11 <i>Exemptioni an possit renunciari, & quando.</i></p> <p>12 <i>Exempti tenentur venire ad processiones, & differentias ortas de præcedentia iudicat episcopus.</i></p> <p>13 <i>Episcopus non debet infringere exemptionem datam a Papa.</i></p> <p>14 <i>Exemptio conceditur per Breue Apostol.</i></p> <p>15 <i>Ecclesia an possit præscribere exemptionem.</i></p> |
|---|---|

 liberalitate Summorum Romanorum Pontificū oculos dirigentium ad supplicantium merita, & causas, factum est multotiens priuilegia exemptionis multis personis, ecclesijs, locisve esse concessa, quæ tractu temporis contra mentem concedentium, visum est perturbationem in iurisdictione episcoporum causasse, ac ipsos exemptos in laxiori vita esse constitutos, vt legitur in Cō-

cil. Triden. sess. 24. de reform. gener. cap. 11. † Vnde quàm optime ordinatum est, nullam esse exemptionem ecclesijs concessam tanti effectus, quin episcopus nō visitet ipsas ecclesias exemptas, etiam tamquàm Apostolicæ Sed. autoritate delegatus. sess. 7. eius. Concil. de reform. cap. 8. & ead. 24. cap. 9. in prin. etiam q beneficiati resideant in Curia Roma. vel in familiaritate. DD. Cardinalium existant, respectu tamen ipsarum

ipsarum ecclesiarum, & ipsorum beneficiorum, nam quocumque priuilegio non obstante visitabit ordinarius ipsa loca. sess. 24. eod. cap. 11. §. que vero. Quia maius dicitur priuilegium visitationis, quàm familiaritatis, & maior est fauor ecclesiarum, ex quarum cultu honor Deo debitus impenditur † Sic de ecclesijs, quæ nullius diœcesis esse dicuntur, vt modo visitentur ab episcopo viciniori, cuius cathedralis ecclesia proximior est: & si dubium extat, quis sit vicinior episcopus, in Concilio prouinciali debet fieri electio a prelato illius loci, autoritate sedis Apostolicę de aliqua persona idonea, a qua ipse ecclesiæ nullius diœcesis visitentur, non obstantibus quibuscumque priuilegijs, & consuetudinibus, ex generali dispositione eiusd. Conc. Trid. ead. sess. 24. de reform. gen. c. 9. ex sess. 6. de reform. c. 4. sess. 7. cap. 8. sess. 21. de reform. c. similiter octauo: in quibus iuribus de ipsa visitationis materia tractatur. † Personas, item exemptas circa visitationem, & correctionē visitabit episcopus, nulla eis suffragante exemptione, inhibitione, aut appellatione, eadem autoritate Sed. Aposto. delegata, ex decisione eiusd. Conc. dit. sess. 24. de reform. gen. cap. 15. & cap. seq. quocumque titulo, Prothonotariatus, Comitum Palatini, Cappellani Regij, & simil. non obstante, ex alia simili antiqua Constitutione Innoc. III. Sum. Pontif. de priuileg. cap. cum cappella, in eod. decreto innouata. & ibi vide Abb. nu. 6. q priuilegio concessa, q quis non possit excommunicari nisi a Papa, tamen potest conueniri, cum non uioletur priuilegium, & uno denegato, aliud videtur concessum, vulgato tex. in c. nonne. de præ-

sumptio. † Et quicūq. fuerint exempti, etiam habentes certum iudicem a Sede Apostol. vel extra monasterium degentes, in ciuilibus causis mercedum, & miserabilium personarū episcopo loci subduntur, & coram ipso conueniuntur, ex decreto, sess. 7. eiusd. Concil. de reform. c. 14. vbi Constitutio Innoc. III. posita in c. 1. de priuileg. lib. 6. similiter innouatur, & id etiam ratione cōtractus, & delicti coram ordinario conueniuntur, de quo latius dicemus suo loco, infra cap. 20. & quàmuis Doctor. in dic. c. 1. de priuileg. lib. 6. velint posse dari priuilegia, etiam ad illa capita ibidem adnotata, tamen oportet in specie derogari, & eidem cap. 14. dict. 7. sess. nec iuuaret, si post citationem, & præuentionem ordinarij, essent, ex illo vulgato text. cap. cum cappella. superius citato. Namq. per citationem inter alios casus, præuentione iurisdictionis inducitur. Bar. & Docto. in l. si plures. ff. de leg. 1. & in facto notab. scribit Afflic. in decis. 219. nu. 3. incip. In foro Archiepiscopali: Et an præuentione per citationem realem præferatur citationi verbali, non dico nunc. vide per Hyppol. de Marsil. in l. finali. num. 206. ff. de iurisd. omn. iud. † In ipsis nihilominus ecclesijs exemptis in sua tamen diœcesi existentibus, potest episcopus non obstante exemptione, populo benedicere, audire diuina officia, ea celebrare, vel coram se celebrari facere ex clem. 2. de priuileg. etiam baculum pastorem ante se ferendo, sicuti Archiepiscopus potest crucē, per eundem text. Pauli, de visitat. secunda parte, questio. 3. nume. 9. Abb. in cap. secundo, nume. 1. vt lit. penden. & Rolan. a Valle doctor Casalensis in cons. 35. Illu-

6 35. Illustris. num. 15 lib. 3. † Nec sub quibusvis expræssionibus fuerit concessa exemptio ecclesiæ, seu personis, potest obstare, vt per ipsam episcopus non possit visitare presbyteros curam animarum habentes. Ipsi enim circa ipsam curam, cum eorundem parochianis episcopo subsunt, & ab ipso visitantur. cap. per exemptionem, de priuileg. lib. 6. Nec ipsi exempti possunt alicui curam animarum committere, sine licentia ipsius episcopi. cap. cum, & plantare, eod. tit. not. in specie Aluar. Pelag. de plant. eccl. lib. 2. cap. 23. in fine, quod est optime determinatū iure nouissimo Concil. Trident. sess. 25. de regul. cap. 11. vbi notāda sunt illa verba in fine posita. *Saluo tamen eorum episcoporum iure, qui maiorem, in prædicta loca, vel personis iurisdictionem exercent, quibus Concilium non derogat.* † Sed an episcopus etiam concedat hanc exemptionem, vel solus Papa, & dicunt ab ipso solo, per cap. luminoso. 18. q. 2. & glossa subdit, q̄ potest episcopus, non tamen nihil retinendo, in cap. visis litteris 16. q̄. 2. & est satis dubia quæstio, quam in facto pro ecclesia nostra Rauellenſi amplissime disſero: & simile dicimus ad aliud quæsitum. Si episcopus tempore foundationis hospitalis, aut alterius loci, possit dare priuilegium, quod a se non visitetur, nec a suis successoribus, & ponit Feder. de Senis. consil. 248. prout eum allegat Do. Paui. in extrauag. vas electionis. Do. Bened. 12. in verb. locis: idq. non facit hodie quærere, eum omnia loca visitetur, quibuscūq. priuilegijs non obstantibus per eādem decisionem adductam Conc. Trident. sess. 7. de reforme. cap. 8. & cap. 9. sess.

24. & deficiente iure ordinario, succedat iure delegato ad visitandum. † Ex quibus est clarum, quam iurisdictionem habeat episcopus in ipsos exemptos, & dicit multa Specul. de priuileg. & si non potest punire delinquentes, potest tamen declarare ipsos esse delinquentes. Cardin. in clem. fin. quæst. 5. de penit. & remis. ponit Fel. in cap. si. de for. compe. Vbi quotiescūque timetur de fuga exempti delinquentis, potest ordinarius saltem capere, & mittere ad superiores, & si superiores negligunt corrigere, possunt ordinarij locorum procedere, iuxta Constitutionē Concil. Gener. Lateran. sub Leone X. Pont. Maxim. sess. 10. vers. in eadem, & quod potest obseruari in practica, & infra cap. 20. nume. 24. & 25. omitendo pro nunc multos casus, quibus episcopi procedunt, supplendo negligentiam aliorum superiorum, de quibus suis propriis locis opportunius cadit dicendum infra eod. lib. † Possunt tamen ipsi exemptionem prætendentes, cogi ab episcopo infra statutum legitimum tempus ad ostendendum titulum exemptionis, in loco tamen congruo, & securo, cap. cum personæ, de priuileg. lib. 6. & ibi per docto. Do. Flor. in summ. prima parte, titu. 19. cap. 1. §. quarto. Quia ex iuris dispositione omnes de diocesi episcopo dicuntur esse subiecti, notatur item in cap. cum venerabilis. de except. Rebuff. de cōgr. portion. nu. 121. Quia omnis dicitur subiectus. Abb. in cap. accepimus. nume. 4. de priuileg. neque creditur de exemptione, nisi probetur. cap. porro, c. recepimus. per Abb. eod. tit. de offic. ordin. cap. 1. per eundem, nu. 13. & exinde exemptio dicta est stricti iuris esse. Innoc.

Innoc. in cap. dudum. de priuileg. & potestas ordinarij dicitur esse fauorabilis. 11. q. 3. cap. peruenit, & c. qui resistit. † Sed cum ecclesia facta est a summo Pontifice exempta, an dicatur esse in diocesi, vel de diocesi. sunt. n. hæc contraria, secundū Gul. de Mont. laud. & alios in clem. 2. de priuileg. Nam licet locus exemptus sit intra diocesim talis episcopatus, non tamen est de diocesi ipsius, vt veniat ad ipsum spectare. Ioann. Andr. in cap. si propter in princ. de rescrip. lib. 6. in nouell. Abb. in cap. inter alia. num. 29. de immun. eccl. Roland. a Vall. consil. 24. in casu proposito, nume. 8. volum. 2. & consil. 33. illustris, nume. 15. lib. 3. Felin. in cap. graue, prima colum. de offic. ordin. vbi vide multa in materia practicabili satis notanda, & ibi tangitur illa ardua quæstio. Si Prouincia exempta a iurisdictione Regis, dicatur esse de Regno, licet sit in Regno. Ad illud de parte existente in feudo, & non connumerata in iuribus feudilibus, vide ibidem, & per mod. feud. quia nunc non referam, cum res sita in seruitio, possit esse de non seruitio, dixi in famul. singul. vbi de alijs in l. F. num. 38. † Nec item potest postea per exemptū liberè tali exemptioni renuntiare, cum sit effectus subditus Papæ, secus si respectu alterius fauoris sui. Fel. in cap. p. & q. nume. 13. de offic. deleg. Quia tunc renunciando rediret ad ius commune, quo iure ordinario suo est subditus. Idem in capit. cum accessissent. de constitutio. licet multi dubitent de hoc, quando Papa eximit aliquem a potestate episcopi, prout eodem cap. dixi, & ponit Abb. in cap. primo. nume. 9. de re iudic. in cap. fin. ubi latif-

sime ipsemet Fel. de foro competen. & cum videamus ad supplicationem priuilegia concedi, non ex causa plerumque mouente ipsum Papam, non est dicere contrarium, quod non possit, quia iuri suo, &c. lin. conscribendo. C. de pact. licet contra, Petrus Rebuff. in praxi benefic. prima parte, de clausu. mand. nume. vigesimotertio, & bene, quando sunt illa verba. Non ad ipsius, vel alterius pro eo nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam &c. quia licet esset supplicatum, non est supplicatio principalis causa, propter ipsa verba apposta, quæ sunt notanda. † Cum tamen aliqui actus generales, vt processiones fieri debent, tenentur, ipsi exempti accedere, & non venientes puniuntur ab episcopo. Felin. in cap. cum dilectus, nume. septimo, de offic. ordin. vbi licet multa conetur dicere, hodie generaliter omnes tenentur, ex decreto Concil. Trident. sessio. 25. de regul. cap. 13. §. exempti autem. Vbi item controuersias ratione præcedentiæ ortas. episcopus componit. Excipiuntur verò ex edicto, vt non teneantur exempti viuentes perpetuo in strictiori clausura, ex concessione eiusd. Can. in fin. & tam de exemptis ab episcopo, quàm a Papa dicimus, vt distinctionem Fel. remoueamus. Quia maior est fauor generalis, & publicus, q̄ priuatus, & in dubio concedens exemptionem, non intēdit fauori totius ecclesiæ pro his actibus derogare, ut moderni ad Felin. dicebant. † Extra tamen actus visitationis, & correctionis, in reliquis obseruabit episcopus exemptionem concessam a Sum. Pont. nec aliquo modo contraire præsumat, alias a perceptione sacre communionis

perpetuo in persona conceditur. & de hoc verbo, perpetua comenda meminit synod. Gener. Trident. sess. 7. de reformat. cap. 4. & paulo inferius dicam. & ponunt doct. in alleg. c. nemo deinceps per illum tex. & temporalis, vel ad certum tempus a Papa determinatum, vel quouique providebitur. (non tamen sepius fit, cum beneficia non debeant dari ad tempus, sed perpetuo. c. Sanctorum. 70. dist. in c. venies de fil. presbyt. in c. 1. de cappell. mon. lib. 6. quia talis est natura beneficii, vt perpetuo, dum viuit beneficiatus duret. alia glo. in clem. quia contigit. §. vt autem de relig. dom.) † Hæc igitur commenda temporalis. licet possit ad nutum reuocari. 61. dist. cap. obitum, & Rebuff. de pacif. poss. nu. 6. quando fuit facta intuitu loci, non personæ, namque si respectu personæ durabit, eius utilitate sic requirente, vt ibidem dicit Rebuff. nu. 62. licet Papa habeat plenariam dispositionem omnium beneficiorum. cap. 2. de præb. & in omnibus ecclesiis singulariter, & vniuersaliter habet plenitudinem potestatis. not. Innoc. in cap. cum pridem. de pact. non tamen solet sine causa reuocare, vt scribit idem Rebuff. de euocat. quæstio. 7. nume. 64. & in titu. de commend. in praxi benefi. nu. 67. cū seq. ex illa regula. Nullum esse potest iuandū suo beneficio sine causa. not. Doct. per illum tex. in c. 2. de constit. c. inuentum. 16. quæst. 7. & in dubio non presumitur Papam vti potestate absoluta. Bal. in l. si. vers. attamen. C. de quadr. præscr. nec est verum. prout de consuetudine experimur, quod dicit Gem. in d. c. nemo deinceps, commendam datam, non ad utilitatē ecclesiæ, sed perso-

næ non valere, nam, & merita personarum id etiam exigunt. c. de multa. de præben. † Nempe videmus, quod comenda dicitur titulus canonicus. c. dudum lo. 2. de elect. gl. in ipso c. nemo deinceps & sequitur communiter Doct. Archid. in c. si propter. de rescri. lib. 6. & Rebuff. per plures notab. rationes, de pacif. poss. nu. 47. cū seq. Gem. eo. c. nemo. Moderni in suo tract. de comend. (& a pari iudicatur cum beneficio. inde bene dixit gl. in præfato c. nemo, quod volens impetrare beneficium tenetur facere mentionem de commenda, quā habet, alias vacaret, per c. si motu proprio de præb. lib. 6. quia tenetur exprimere omnia requisita, ponit optime Fel. in c. in nostra de rescrip. vbi, quæ sunt exprimenda.) † Ex quo licet aliqui velint, quod commendatarius non dicatur Prælatum, sed bene habere administrationem. 21. q. 1. c. relatio. & doct. vbi supra. vt sic sint duo contraria infimul, quod ecclesia careat Prælato, & quod non possit impetrari, est tamen affinis prælato, immo hodie dicimus, quod commendatarius, maxime perpetuus, est verus prælatum, cum habeat plenariā administrationem in spiritualibus, & temporalibus. Barb. eod. cōf. 2. nu. 25. vol. 2. & regulatur attenda qualitate, & dignitate eiusdem ecclesiæ, cui præficiatur, sicut hodie sunt multæ ecclesiæ cum dignitate mitræ, & baculi pastoralis, quæ dantur in commendam, quis recitabit dicere ipsis præpositum non esse verum prælatum, & iisdem qualitatibus potiri. † Et similis commenda conceditur a Papa in titulū, non ab episcopo Abb. in cap. si constitit. 1. col. de accusat. potest. tamen episcopus commenda. e ad sex mentes, dum modo

do faciat infra terminum semestris sibi spectantis, & hoc iure ordinario, vt concludunt Doct. in eod. cap. nemo deinceps. Rebuff. de pacif. poss. nu. 57. potest etiam aliquis commendare, quouique a superiore providebitur. arg. cap. cum teneamur. de appell. quibus sex mensibus finitis, quando commēdat ad tempus iure suo, se amplius non intromittet, quia ius suum dicitur expirasse glo. fin. in adducto sæpius cap. deinceps. nec per viam prorogationis. per Bal. conf. 164. quidam lib. 1. de illa prouisione, & commenda quouique a superiore providebitur, habemus decisionem Concil. gener. Trid. sess. 24. de reform. gen. c. 18. vbi loquitur de Vicaria, ponēdo vicarium in ecclesia vacante, de quo infra. suo loco dicemus. † Cum autem ecclesia in commendam confertur, vocandi sunt patroni, si in ea ad sunt, vel alii, quorum interesse potest prætendi, glo. in d. cap. & realium Sylu. in verb. commenda. nu. 3. vers. 5. & rationi congruum est, ne ius competens ipsis auferatur ab eis inauditis, cum ecclesia sit cultrix iustitiæ. cap. 1. de alien. feud. in vrb. feud. licet possit dari differentia, si patroni sint ecclesiastici, vel laici, per ea, quæ dicit Abb. in cap. cum propter nu. 6. de iure patron. quamque de iure dicimus in Papa, in omnibus libere posse, per iura, quæ in alio supra diximus. † Et eas ecclesias commendatas curatas, & non curatas, seu quæcumque alia beneficia commendata, siue ad tempus, siue in perpetuum, iure ordinario visitabit episcopus, & vbi tali iure non potest, supplebit tanquam delegatus Sed. Apollol. Monasteria, Abbatias, Prioratus, Præposituras, in quibus de

est regularis obseruantia, beneficia secularia, & regularia qualitercumque commendata, per amplam decisionē eiusd. Conc. Trid. sess. 21. de reform. cap. 8. nec est derogatum per aliud c. 20. eiusd. Conc. sess. 25. de regular. † Vnde si parochialis est ecclesia commendata. videndum est, cui sit commendata, vt non nisi constituto in ætate legitima, scilicet annorum. 25. & in ordine sacerdotali. iuxta cap. licet canon de elect. lib. 6. nec iunat vnum sine alio, quia tex. copulatiue vtrumque requirit, & ætatem. 25. annorum, & sacerdotium, & ita sequitur gl. in c. ei cui. de præb. eod. lib. & vtrouique Doct. & procedit tex. eiusdem ca. nemo deinceps. alia gl. in clem. 1. de offic. vicar. Do. Florent. in sum. 3. part. tit. 15. cap. 1. §. 6. vers. sed talis. nec expectatur tempus ad promouendum, & dispensari ad quodlibet ipsorum, respectu ætatis 25. annorum, de sacerdotio, & ecclesia parochiali ad solum Papam pertinet, non autem ad episcopum. eod. cap. licet canon, cap. permittimus. de ætat. & qual. ipso libro. & glo. in ipsa clem. vnica de offic. vicar. nec admittimus opinionem Archidiaconi aliter sentientis, vt communiter sequuntur Doct. quia iure non expressum. † Item vnus duas parochiales non potest habere in comēdam, seu duo beneficia curata, namque sicut incompatibilitas inducitur ex duabus ecclesiis parochialibus, c. cū in cunctis. de elect. c. de multa de præb. ita, & per duas curatas ecclesias commendatas, Sylu. in verb. commenda. nu. 7. Rebuff. de pacif. poss. num. 64. Do. Pauli. in tract. de offic. & pot. cap. Sed. Vac. part. 2. q. 3. & inde dicimus rationem, quia commendare ecclesiam, non

non est remouere statum ecclesie, aut mutare qualitates, curam animarum, residentiam, & onera, secundum Doct. in sepe memorato c. nemo deinceps. maxime per mod. & ideo in impetratione alterius curati beneficii, facienda est mentio de alio comendato. Gom. in ead. reg. & est communis curie stylus. † Et venit sub dispositione Ianon. Tertii. in d. c. de multa, cum vna curata retenta, reliquam infra sex menses post predicti Conc. confirmationem relinquere habet necesse, etiam q̄ fuerit sub nomine commendæ perpetuæ fess. 7. de reformat. cap. 2. alias ipso iure priuatus existit. ead. fess. cap. 4. ideo videndum est, si quis forsan adhuc possideat, non facta dimissione, & si dimiserit, & fecerit infra tempus assignatum ab eodem Conc. licet iure antiquo propter necessitatem (quæ non habet legem. l. rem legatam. ff. de adm. legat.) & vtilitate ecclesie, & etiã personarũ, permittebatur per iura supra allegata. hæc enim, duo necessitas, & vtilitas dispensationem solent inducere. tex. est cum sua gl. in cap. 1. de cler. non resid. lib. 6. & in cap. quæris

12 a nobis in fine. de ætat. & qual. † In ipsaq. visitatione inquiritur, si cura animarum est annexa, fideliter exerceatur & quæ renouatione, & restauratione indigent, reficiantur, etiã per fructuũ sequestrationem. eod. cap. 8. fess. 21. aliaq. debita obsequia recte adimpleantur, & si forsan uiget regularis obseruãtia, tunc episcopus paterne moneat superiores regulares, vt iuxta regularia statuta, debitam viuendi rationem obseruent, & obseruari faciant, alias si intra sex menses moniti, non fecerint, ipse episcopus, vt delegatus Sedis Apo-

stolicę visitabit, & corriget. §. & si in eis, & §. quod si admoniti. eod. cap. nullis in contrarium obstantibus priuilegiis, appellationibus, & exemptionibus, & c. vt ibidem mandatur, Si sacramenta fidelibus ministrantur, cura ipsorum parochianorum (si adsunt) non negligatur, prouideaturq. in his, quę sunt de necessitate, & vtilitate ipsius ecclesie suo regimini commendatę, & generaliter de omnibus, vt diximus de parochia. & de ecclesiis parochialibus, & de simplicibus, si ea sunt, & iuxta quod canon ipsius Conc. de visitatione, & correctione dicit. † In super videndum est, ne sit mutatus status ipsius ecclesie commendatę, non sit diminutus cultus diuinus solitus exerceri. Abb. in c. quærelam. de elect. in princ. & hoc est ad modum necessarium, nam cū ecclesia fuerit subiecta, & commendata pleno iure: est in spiritualibus, & tēporalibus data administratio: Solebant enim primum multi commadatarii parum solliciti esse de ecclesiis commendatis, nec ibi diuina celebrare curabant, sed fructus recolligere, sed nunc cessent hæc incōmoda. ex reformatione facta per Conc. Tri. & cōfirmata in dies, p. Sum. Pont. Ideo per uisitationem epi, succedit faciēda debita prouisio. & vide quę dicit Abb. in cap. de monachis colum. prima, de præb. inde refert Sylu. eod. verbo. in fine, commendatarium multis modis peccare. ut de beneficiario per Martin. Nauarr. in suo Manual. capit. 25. nume. 112. usque ad nume. 140. † Postremo non est omitendum, ut uideatur, si ipsi commadatarii, quicumq̄ fuerint, & de quibuscumq̄ ecclesiis in commenda-

dam prouisi, cuiuscumq̄ue ordinis, & militiarum, seu quocumq̄ue alio titulo, fecerint publicam professionem fidei, iuxta decretum generale Con-

cil. Triden. sess. 25. de reformat. gen. cap. 2. & Bullam Pij Quarti, de qua satis in superioribus diximus. lib. 1. c. 15. nu. 15. & hoc lib. cap. 3. nu. 4.

DE ECCLESIIS PATRONATIS.

CAP. DECIMUM.

SYMMARIUM.

- | | | | |
|----|--|----|--|
| 1 | M VS Patronatus quid est. Ex quibus acquiratur. num. 2. Est duplex. num. 3. Qualiter probetur. num. 4. | 16 | Episcopus quando possit trāsferre ecclesiam patronatam. |
| 5 | Episcopi consensus facit ecclesiam patronatam. | 17 | Clericus accipiens ecclesiam a manu laici qualiter puniatur. |
| 6 | Episcopus cum uisitat ecclesias patronatas de quibus se debet informare. | 18 | Clerici instituti in beneficijs ad presentationem laicorum, non possunt ab ipsis remoueri absque auctoritate episcopi. |
| 7 | Ius patronatus solet usurpari a potentioribus. | 19 | Beneficio non potest renuntari sine consensu episcopi. |
| 8 | Ecclesia patronata potest habere curam animarum, & qualiter episcopus instituit. Et cui debet ipsa ecclesia committi. nu. 9. | 20 | Ius patronatus qualiter possit donari sine episcopo. |
| 10 | Presentatus admitti non debet sine examine. | 21 | Ius patronatus an transeat cum vniuersitate. |
| 11 | Episcopus quando instituet in ecclesia patronata sine consensu patroni. | 22 | Ius patronatus an veniat in confiscatione bonorum facta per iudicem laicum. |
| 12 | Patronus occupās bona ecclesie qualiter puniatur. | 23 | Patronus quando debeat habere alimenta ab ecclesia. |
| 13 | Ecclesia receptiua, quę dicuntur. | 24 | Patronus se ipsum presentare nõ pōt. Pater potest presentare filiũ, idoneũ tamen. nu. eo. |
| 14 | Ecclesia posita in patrimonio Regum sunt priuilegiatę. | 25 | Religiosi an retineant ius presentandi in ecclesiis. |
| 15 | Patronus non potest imponere nouum onus in ecclesia. | 26 | Presentatus ab homine prefertur presentato a femina, et quādo secus. |

1 **M**odo ad ecclesiarũ patronatarum uisitationē est accedendum. † De quibus plura essent dicenda, cum sit materia utilis,

frequēs in practica, ex multis quæstionibus continuo euenientibus, sed ea remittimus amplissimis dictis Do. Cesaris Lambertini episcopi insularum,

S qui

qui latissime scripsit in hac materia post Doct. Paul. de Cittad. Rocch. de Curte. dicemus tamen aliqua iuxta solitum nostrum, sequendo decreta Concilij Trid. ex quibus supplebuntur nonnulla de dictis præfatorum Doct. Est autem ius patronatus, (vt ab eius definitione procedamus) autoritas quedam, siue ius præeminentiæ, honorisve, competens alicui in ecclesia, propter fundationem, dotationem, & constructionem in præsentatione Rectoris, et in aliis. ex gratia concessum. cap. 3. cap. nobis, de iur. patron. variis nominibus solitum appellari, vt Aduocatio, Vicedominatus, Custodia, Guardia ius frequentationis, processio, gratia, enumerat gl. in c. quia clerici. eo. tit. Aduocatio, id est, patrocinium. l. iubemus. C. de aduoc. diuers. iud. Vicedominus habens defendere, & disponere in utilitatem ecclesiæ. arg. c. diaconū. 89. dist. Custodia, id est dignitas, & præeminentiæ c. si. de instit. de custodia & guardia est tex. in c. generali. de elect. lib. 6. ubi etiam de aduocatione, seu defensione

legii, cum Summus Pontifex Dominus omnium ecclesiarum aliquam ecclesiam, vel plures, concedit alicui in vim iuris patronatus, vt Regibus, Principibus, & alijs dignis, & de sede Apostolica bene merentibus sæpissime videmus. † Et duplex dicitur ius patronatus respectu patronorum ipsius, vel ecclesiasticum, quia ratione ecclesiæ, vel beneficii clericus possidet, & patronus habet sex menses ad præsentandū, sine vlla variatione, aut est seculare, quia laicus possidet ex causis allegatis, & ipsi quattuor menses sunt assignati ad præsentandum, cum potestate tamē semel variandi. doct. in rubr. eod. tit. c. 3. cap. eam. cap. cum propter. cap. 1. in 6. q. autem laici possint variare, vno præsentato. probatur per cap. quod autem. & cap. cum autem eod. tit. in quo succedit episcopi gratificatio. A qua gratificatione episcopi, non datur appellatio. Dec. consi. 129. nu. 1. & ita iudicauit de proximo Rota coram R. P. D. Brauo in vna Ispalensi beneficii, quod est notandum, cum distinctione tamen, quis præsentauerit d. c. cum autem cum sua gl. † Si autem dubiū vertitur, recognoscendum est per probationem, & viiq. probatur hoc ius patronatus per titulum foundationis, dotationis, qui titulus ostendatur ex authentico documento, & alijs a iure requisitis, per multiplicatas præsentationes per antiquissimum curtum temporis memoriam hominum excedentis, vt ius disponit ex eodem Concil. Trident. sessio. vigesima quinta. de reformatio. genera. capit. 9. §. vt igitur, quod proprie dicitur tempus centum annorum, cuius initii non extat memoria, dicit Felin. in cap. ad audien-

tiam

tiam de præscript. de cuius temporis priuilegio multa remissive, in famil. singul. in littera T. nume. 3. Cum hominis vita, vel memoria non excedat regulariter centum annos, Specul. de probatio. §. 1. versic. quid si testes. quamuis in materia Concil. inter alia requisita, tempus quinquaginta annorum requirat. §. in ijs vero. (Quia ex leui, & facili causa non debet quis prætere ius patronatus, ut inquit Innocent. VIII. in sua constitutione in qua multa subiecit necessaria ad acquisitionem iuris patronatus. incip. cum ab Apostolica Sede. 1485. ann. 1. in communi fol. 52.) † Nec iure proprio quis hoc ius acquirit, sed consensus episcopi requiritur, & diocesani (quando tractamus extra Sum. Pontif. qui de omnibus ecclesijs disponit.) hoc facit ius patronatus, eod. capit. nobis cum glo. & capit. 3. ibi de potestate, in qua eos ecclesia hucusque instituit, abutuntur. cum nec sine ipso ecclesia edificari possit. capit. nemo. de consecratio. distinct. prima. Nec potest admodum episcopus sine præsentatione patroni in ecclesia patronata aliquem instituere. Abb. in hac rubr. nume. 4. capit. ex insinuatione. capit. postulasti. cum seq. eod. titu. nisi vt infra. nume. 11. † Et quia frequentius visum est, vel propter importunitatem patronorum, vel alia ex causa ecclesijs patronatis vniri aliquas ecclesias liberas, seu beneficia libera, vt deinde sub natura iuris patronatus beneficiorum existerent: videat episcopus si plenarium sortita sunt effectum, quod si adhuc non est sequutus effectus, infringat, & irritas declaret ipsas vniones, & per sub-

reptionem obtentas, vt nec admodum fiant, sed libera remaneant beneficia, cum vacant, conferat, non obstantibus quibuscumque, etiam quod fieret concessio Apostolica autoritate. eodem cap. 9. sess. alleg. 25. §. in super. & si a quadraginta annis factas inuenerit, & effectum fuerint ipse sortita, item reuideat, & in quibus subreptionem, & obreptionem inuenerit, inualidet, & annullat. §. quæ vero, omniaque visitet, ex noua etiam constructione, & dotatione, diligenter cognoscendo, fraudeque inuenta ecclesiam in suam libertatē restituat: restituto patrono, si quid obtulit, citra tamen præiudicium possidentis. §. similiter quoque, etiam si ad exemptos esset facta trãslatio ipsius in vim iuris patronatus. quia ius episcopo competens diminui non potest, ex cap. cum seculum. eod. titu. † Et si patroni essent Domini potentes, communitates, vniuersitates, in quibus potius præsumitur, & suspicatur ius patronatus vsurpatum, episcopus non contentetur prædictis informationibus, sed exactiorem probationem adhiberi faciat, & vltra probationem temporis immemorabilis, præsentationes continuatas per quinquaginta annos, saltem probari faciat. §. in iis vero, alias in omnibus abrogata faciat declarari, exceptis his, quæ reseruantur. in §. reliqui patronatus, & ex quo, Tex. annullat omnia aliter facta, non potest illi renuntari, aut præiudicari, text. est in argumen. notabil. in capit. mulieres, in fin. de iudic. libro sexto. † Si quæ cura animarum est in eisdem ecclesijs annexa, non obstante quod sint patronate,

S 2 viden-

videndum est, si ipsum ius patronatus spectat ad ecclesiasticum, & institutio ad episcopum, tunc presentabitur, quæ patronus inter digniores examinatos, seu ab examinatore approbatus iudicabit, & quando institutio erit facienda ab alio, quam ab episcopo, eo casu, ex dignis digniorem eligat, & illum patronus presentet, ad quem institutio spectat. *sefs. 24. de reform. gen. cap. 18. §. si vero. & §. cum vero.* Et si laici erunt patroni, presentabunt patroni quem eligunt ex examinatis. *§. quod si ius patronatus. quin etiam si ad inferiorem spectet institutio, adhuc ipse episcopus examinabit. eod. cap. 9. §. quod si ad inferiores.* † Is tamen assumentus, sit idoneus ad administrationem, & curam animarum subeundam, ut pastor in grege sit, non lupus inter oves, vigilare aptus, non in sopore dormitionis. Nam & pastores erant vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum, ideo meruerunt audire vocem Angeli. Dominum esse natum. *Luc. cap. 2.* Unde seruanda sunt omnia de examine dicta, in eodem cap. 18. & supra hoc libro, cap. 5. cum, & teneatur, sicut, & parochus, pro suis subditis sacrificium offerre, ac pascere prædicatione verbi Dei, administratione sacramentorum, exemploque bonorum operum, & in aliis, ut cap. primo, *sefsio. 23. de reformat. in princ. & cui subditi, tamquam filij spirituales, ut patri spirituali chari esse debet, & magis puniuntur, si eum spernant, quam si patrem carnalem non reuerentur.* *10 cap. qualis. 2. quæstio. 7.* † Nec aliter presentatum per patronum episcopus admittat, nisi ipsum examinet, & ido-

neum repertum acceptet, quod si omittit, dicit Rebuff. prima parte, *prax. benef. titu. de present. nume. 10.* quod damnationem sibi incurrit, & tenetur restituere ecclesiæ damnum, quod est notandum. Et quod patronus presentatum, seu nominatum actualiter presentet episcopo. *Abb. in cap. transmissæ. num. 4. de iur. patr. Et quod liceat repellere, si idoneus non fuerit repertus. eod. c. 19. §. ad hæc liceat.* An autem patronus presentans indignum sit priuatus potestate presentandi, adhuc sit distinctio, quod si collegium, aut clericus presentat indignum, tunc cadit priuatio, & ad superiorem spectat, sin vero laicus fuerit, non priuatur, quia potest variare, ut examinat *gloss. magistralis, in c. cum 11 vos. in gl. 2. de offic. ordin. †* Quando vero est inuenta ecclesia vacare per quatuor menses, vel ante, propter necessitatem ipsius, propter negligentiam patronorum, vel discordias, & lites inter ipsos, aut ex eo inter presentatos, ut sepius euenit, citra præiudicium veri patroni in posterum, de rectore (post ipsos quatuor menses) idoneo episcopus provideat, & provide potest, ex præscripto *Innoc. III. in c. cum propter laicorum eo. tit. & Abb. in c. quoniam. & §. si vero. Felin. in c. cum Bertoldus de rescript. vbi tractat materiam, quando, & in quibus valeat institutio sine presentatione, & est similis decisio. in alleg. cap. cum vos, de offic. ordin. quod vacanti ecclesiæ, quousque provideatur de rectore, ponatur Economistus, siue Præpositus, vel Custos, Vicarius, Vicedominus (licet improprie) qui regat ecclesiam, in necessariis provideat, fructusque percipiat, quos, aut in utilitatem ecclesiarum, aut futuris*

turis personis fideliter referuare, & arg. not. in *Conc. Trid. sefs. 24. de reform. gen. cap. 18. §. 1. & vers. alioquin* (is ergo ponendus debet esse idoneus & fidelis, & tamquam tertius, non autem de numero presentatorum si plures fuerint, *tex. enim di. cap. cum vos, alium, quamuis prætendentem ponit mandat, in illis verbis, qui debeat fructus percipere, & in fine vel futuris successoribus. &c. & tex. met. Conc. eod. c. 18. §. 1. ibi idoneum Vicarium constituere, qui onera ipsius ecclesiæ substineat, donec ei de rectore provideatur.* In aliis autem casibus patronus semper est requirendus, & eius consilium est sequendum, quia ita dilexit ecclesiam, ut ei bona sua conferret *glo. in c. fin. eo. tit. Couar. in pract. qq. cap. 3. 6. 12 num. 10. †* Idque diligentius est visitandum, ne bona ipsarum ecclesiarum patronatarum sint occupata, & usurpata per patronum, vel impedita, quominus ab his, ad quos pertinent, recipiantur, namque anathemati est innodatus, quousque integre non restituerit, & absolutionem a Romano Pontifice obtinuerit, ac etiam priuatus existit ipso iure patronatus, iuxta decretum eiusdem *Conc. sefs. 22. de reform. cap. 11. in princip. & §. quod si eiusdem, & est additum hoc dictum in bulla maiori. S. D. N. Do. Gregor. XIII. Pont. Maxi. in §. qui vero iurisdictiones, quod declarat Mart. Nauar. in Manu. c. 27. nu. 69. fol. 447. circa finem, non enim debet se in his quousque modo eo animoingere, non obstantem quacumque consuetudine. d. c. 9. §. patroni autem, de iure communi in c. relatum. §. laici eod. tit. vbi *glo. notat illa verba sub interminatione anathematis, vel sub interposi-**

tione excommunicationis, quæ statim contraueniendo incurritur, secus si sub pena anathematis, vel excommunicationis ideo optime canon *Conc. dixi anathemate sit innodatus, quod item ampliat, si ius patronatus translatum fuerit titulo venditionis, aut alio contra canonicas sanctiones, quia priuatio, excommunicationis, interdictumque. incurritur. eo. c. 9. §. nec dictum ius patronatus.* *13 †* Et omnia prædicta seruanda sunt, & præscripta, et in ecclesiis receptiuis: Sunt autem ecclesiæ receptiue iuxta idem decretum in prin. in quibus consuetum est episcopum vni, vel pluribus curam animarum tradere, & ad eas ecclesias admittere, qui similiter ad ipsum examen subeundum astricti sunt, quæ receptio, & admissio habet vim collationis, & ius dicitur continere arg. not. per *gl. ex illo tex. in cap. cum aliquibus de rescript. lib. 6. cum sufficiat admittere, & notare in communi libro, nisi quid expressus de mandato superioris, aliter fuerit dictum, vel obseruatum: videndo si est certus numerus clericorum, si confirmatus a superiore, si cum iuramento, ut de singulis in rescripto fiat mentio. d. c. cum aliquibus. per mod. (Potest. n. episcopus ex causa augere, vel diminueret numerum clericorum, de const. c. ex parte. Mar. Socci. in c. sicut vnire. nu. 39. de excels. præl.) † Sed in ecclesiis Iuris patronatus Regum, Principumque iura imperii in suis dominis habentium, similiter, & in concessis in fauorem studiorum generalium, non seruantur ea, quæ diximus supra. nu. 6. cum seq. sunt enim admodum a Papa priuilegiatæ. eod. cap. §. reliqui patronatus, & in ipsis in dubio non dicitur esse derogatum, cum in*

multis nō derogare, sed fauere querat Sedes Apostolica. dicit Rebuff. in 3. part. sign. nu. 62. cum duobus sequen. Vnde in quacumq. concessione, seu derogatione beneficiorum, etiam iuris patronatus facta a Papa ipsis derogatum non intelligimus. Cassan. in sua glor. 8. part. confid. 46. refert Do. Marinus Freccia patruus meus honorandus. de subfeud. lib. 2. in. 30. differ. fol. 252. pro quibus adducunt Moderni verba Clem. V. in extrauag. meruit. de priuil. pro Rege Franciæ. sed ad propositum est regul. Cancell. nume. 40. quam post multa citat Couar. in prac. qq. c. 36. nu. 2. sicuti generaliter nō derogat aliis laicis, nisi dicat: licet possit ad libitum, glo. in cle. 2. de præb. Doc. in cap. cum dilectus eod. tit. Sed notandum est in practica, quia cum Papa promouet aliquem ad ecclesiam cathedralē, siue maiorem, & is habeat ecclesias patronatas, confirmando retentionem ipsorum beneficiorum, maxime sine cura (quia aliter non dispensat) etiam, q̄ sint de iure patronatus laicorum, non infert præiudicium, quia nō dicuntur vacare, nisi a die consecrationis, sed Papa primo cōfirmat. Couar. eod. cap. 36. nu. 11. vers. 12. & sibi dispensatum a Iulio secundo scribit idem Dom. Cēsar. Lamber. hoc tit. lib. 2. 1. part. 6. quæst. princ. art. 15. nu. 11. & Nos ipsi testes sumus bis obtinuisse in propria persona. Primo cum Pius V. immortalis mem. an. 1570. de mense Septēbris die 25. ad episcopatum Rauellensem propriam patriam nos vocauit, & tamen concessit retentionem beneficiorum, quæ potiebamur de iure patronatus laicorum, etiā Illustrium Marchionum, & iterum

hoc anno. 1578. de mense Februarii. die 17. quo Beatissimus Dominus N. Dom. Gregorius XIII. Pont. Max. ad episcopatum Sarnensem sua maxima bonitate traxit. † Item inquirendum est, si in ipsa ecclesia patronata adest aliquod onus, aliquæ pensio, & a quo tempore. potest, enim patronus in fundatione ecclesiæ cum consensu episcopi, pensionem sibi reseruare, vel aliam honestam apponere conditionem, prout doct. communiter concludunt. eod. tit. cap. nobis. Rebuff. de pacif. possessor. nu. 128. hoc tamen onus sit reseruatum tempore fundationis, & ante consecrationem, iuxta tex. & gl. in cap. præterea. lo. 2. eod. tit. post tamen nequit grauamen imponi, nisi ex tolerata consuetudine de candelis dandis patrono, Lambert. eod. tract. 3. lib. 3. quæst. ar. 16. quod passim seruari videmus vbiq. licet non iure. vide Abb. in alleg. cap. præterea. & in nostris famil. sing. in. l. 1. nu. 113. & contra aliter imponentem est pœna tex. c. generali constitutione. de elect. lib. 6. & dicitur posse statui debito tempore q̄ vacante ecclesia, patronus accipiat redditus, (ante tamē consecrationem instituto posito) & cum tex. prædicti. cap. præterea dicat moderatos redditus: notandum est etiam fructus venire. Quia oīs fructus est in redditu, nō autē redditus in fructu. gl. si. eod. c. generali, & per Dom. & in .l. deducta. ff. ad Trebel. † Nec est ferrendū, vbi necessitas, & scandalū imminēt, ipsas ecclesias patronatas dirutas, & disiectas manere, sed recuperentur, & ubi ex fructibus, & redditibus reparari nequeunt, ipse episcopus transferat, (vocatis primo patronis) in ecclesiam ma-

tricem,

tricem, vel aliam eiusdem diœcesis, seu viciniæ suo arbitrio. ex eod. Conc. Tri. fels. 21. de reformat. cap. 7. etiam si ipsæ ecclesiæ parochiales sint, præcedente tamen diligentia, si ex fructibus, & redditibus ad quoscumque venientibus, vel per subsidium parochianorū possint restaurari: eod. cap. 7. §. parochiales, & §. quod si, vt infra de trāslatione & vnione ecclesiarum cap. 26. 17 nu. 6. dicemus. † Item si in recognitione bullarum inuenit clericum beneficium, & possessionem viderit, & ipsam ecclesiā a manu laici patroni accepisse, contra canonum regulas, sine aliqua episcopi sui institutione, seu authoritate, grauer in eum inuehat, & digna animaduersione per priuationem communionis puniat, & cum persisterit, priuet item a ministerio ecclesiastico, & ordine iuxta Conc. generale Lateranense in cap. præterea. §. clericus autem & in cap. relatum. eod. tit. nisi pœnitentia ducti patroni, primis remotis, alios præsentauerint, per cap. cum laici. eod. tit. (Et sic est dare vnum casum, posse per pœnitentiam quem venire contra factum propriū, & audiri in iuribus suis sic fauore libertatis. l. 1. C. de lib. caus. in donationibus fieri prohibitis a iure l. 1. C. de cond. ind. Affl. in alio casu in. l. diuæ memoriæ num. 45. item si iurasset quia ad illicita non trahitur, ne iuramentum euadat iniquitatis vinculum cap. 1. de iur. iur. in 6. cum simil. Bal. in cap. 1. per quos fiat inuest. Alex. in cons. 125. lib. 2. Affl. in prælud. feud. 18 quæst. 3. num. 1.) † Reformandumq. est, quod, & multi in abusum traxerunt, vt præsentatos clericos in beneficiis, capellis, altaribus, & per epi-

scopos admissos, & institutos, audeant ad libitum remouere, sine aliquo consensu ipsorum episcoporū, contra aliā decisionem Concil. generalis Innoc. Tertij, in cap. in Lateranensi. §. nos autem vers. institutos, de præb. quod idem, & in Conc. Cabil. statutum fuerat, vt recitat Gratian. 16. quæst. 7. cap. inuentum est, vbi multi laici arbitrii sui temeritate, & quod grauius est ducti cupiditate, presbyteris quibuscumq. absque consensu suorum episcoporum, ecclesias dant, vel conferunt. cum enim non possunt instituere, nec destituere argumen. notat. 19 ex cap. ex frequentibus de institut. † Nec ipsi clerici præsentati, possunt patronis beneficium resignare, sed oportet, quod episcopomet renuntient. prout not. in cap. Gonsaldus. 17. quæst. 2. cap. quod in dubiis de renunt. & capit. admoner. Vbi omnes notant, quod si quis contra fecerit, in eum canonica est exercenda vltio. Sed hodie alia regula est obseruanda, namque non in omnibus renuntari potest in manibus episcopi, ex noua lege Pij Quinti Pont. Max. de qua dicemus infra de resignat. benefi. cap. 28. In noua tamen prouisione facienda, uocandi sunt patroni, cum de eorum iure, & præiudicio tractetur, Quia sine consensu ipsius patroni nullus debet ad ecclesiam patronatam institui, vt ipso titulo probatur & cap. ex insinuatione. † Itē inquiretur quō est in alium translatum ius patronatus, an interuenerit consensus episcopi diœcesani, alias pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest donare, cap. quod autem. §. de cetero. eod. titul. cum moderatione tamen,

S 4 vt si

vt si donatio facta fuerit compatrono valeat, tunc quidem, cum non sit noua persona, secus in extraneo. Abb. in d. cap. ex insinuatione, ad declarationem prædictam, & gloss. in c. cum seculum, ipsomet titu. Felin. in cap. quæ in ecclesiarum. num. 89. de constitutu. ut de feudo dicit Afflict. in l. constitutionem diuæ memoriæ. num. 17. vers. & pro hoc, & diximus in iisdem singul. in l. 1. nume. 112. ad primum Rebuff. 3. part. sign. nume. 67. vbi

21 per tot. ponit multa. † Nec item sit translatum ipsum ius, titulo venditionis contra sacros canones, & ubi inuenerit declarat patronum priuatum ipso iure, & subditum excommunicationi, & interdicto, iuxta eundem text. Concil. Triden. cap. 9. §. nec dictum, & supra, num. 12. ex cap. de iure. eod. tit. seu aliis palliatis contractibus, & quid simoniæ species committatur, etiam si esset alienatio, aut translatio facta particulariter, secus si generaliter sub nomine vniuersitatis, non aliter facta de iure ipso patronatus mentione, transit quidem, etiam sub utili dominio tantum, per cap. ex litteris hoc titul. vt sic cum vniuersitate videatur transire, non de per se, ad cuius cap. intellectum, vide duas quæstiones positas per Domin. Couarr. var. resolut. lib. primo, cap. 13. num. 13. & in dict.

22 sing. ead. l. nume. 115. † Sed vbi patronus deliquisset, per quod delictum iudex secularis bona confiscat, procurat episcopus omnimodo ecclesiã remanere liberam. non enim transit ius patronatus in fiscum propter delictum, doct. in cap. quanto, de iudic. licet Dec. dubitauerit. in l. si maritus. C. de collat. vt dixi in dicta. l. 1. nume. 114.

& addit. ad Abb. in eod. cap. Rocchus in verb. is a quo. 29. quæstio. num. 65. & quamuis aliqui contradicant, distinguit Iulius Clarus (vere clarus in materia criminali,) lib. 5. recept. senten. §. fin. quæstio. 78. vers. 8. si ius patronatus est transitorium ad hæredes extraneos, uadat in fiscum cum vniuersali cõfiscatione bonorum, alias secus. Vidi tamen aliquando propter potentiam fisci, in vtroque casu confiscari, de rigore potius, quàm de æquitate, & veritate iuris, conando assignari rationem de connexitate ipsius iuris, cū vniuersitate bonorum, vel castri, seu item feudi, prout in facto quæstionibus motis est responsum. † Insuper

23 circa fructuum exactionem est animaduertendum, ut ecclesia habeat necessaria in substatatione rectoris, & provisione facienda necessariis occurrentibus; & vbi ecclesiã ipsam fructibus abudare repertum fuerit, & ministris ad necessaria sufficientibus, patrono tamen ad inopiam verso, (non ex culpa, & delictis,) promidere debet, vt alimenta præstentur: modeste tamen, iuxta Constitu. Clem. III. in cap. Nobis. §. pro fundatione de iure patron. cum gloss. ex cap. quicumq. 16. q. 7. de quo aliqua notanda dicta sunt supra lib. 1. cap. 27. nu. 6. cum duob. seq.

24 † Recognoscendi sunt deniq. patroni in numero ipsorum, quo iure, seu qua portione præsentent: etsi ad vnum est redactum ipsum ius patronatus, non potest is, etiam si sit idoneus, se ipsum præsentare; sed alium debet nominare, ex rescripto Innoc. III. in cap. per vestras de iur. patron. cum debeat esse differentia inter præsentantem, & præsentatum; Instituentem & institu-

tum.

tum. cap. fin. de instit. licet alium com patronum possit præsentare. Nam & pater præsentat filium idoneum. cap. consuluit. vbi gloss. not. & omnes docto. eod. titu. Potest tamen episcopus videns non esse, nisi vnum patronum in ecclesia, antequàm ille provideat de aliquo præsentando, motu proprio sibi ecclesiã conferre, iuxta not. per Hosti. in cap. cum in iure peritus, de electio. Dixi motu proprio, quia hac clausula vti potest episcopus. Gomef. in tract. Bren. num. 13. supra cap. 7.

25 nu. 10. in fine; hoc libro. † Bullæ etenim institutionis sunt etiam diligenter reuidentæ & registrandæ; & a quibus sit facta præsentatio, si in possessione iuris præsentandi sint iuridice: ne sint prohibiti, aut priuati eo iure. ecclesiã enim liberam esse omni iusto modo procurandum est. Et ideo Religiosi, cum dicantur mortui in mundo, non habent ius præsentandi, sed aliis competit, quibus deficientibus ecclesia remanet libera. Bellam. consil. 33. Rebuff. de pacif. poss. num. 129. quod est admodum notandum in practica propter cõcursum præsentationum, & disputat Lamber. 2. lib. 1. part. 2. q. 6. princ. ar. 11. per totum, quamuis mod. practici velint retineri nomine monasterij, quando monasterium est capax proprij in cõmuni, siue in priuato, quod quandoq. fuit iudicatum, & est verum.

26 † Et si discordia esset inter præsentatos, quis debet admitti; ut quia patroni sunt duo, masculus & femina,

præsentatum ab homine admitter episcopus; quia is præfertur. dixit not. Bald. in l. 1. ff. de senat. Aretin. in cap. quoniam, de testib. quod pro notab. refert. Corset. in verb. femina. Sed intelligendum, q. sit idoneus, aliàs episcopus magis idoneum a femina præsentatum instituere debet, iuxta notata in cap. pastoralis, & cap. cum autem, eod. titu. de iur. patron. Non sit tamẽ is præsentatus apostata, quia etiam q. non admittitur, priuatur patronus ea uice iure præsentandi, ex constitutione Pauli Quarti Summi Pont. contra apostatas edita, incip. Postquàm diuina bonitas. §. etsi patroni. anno 1558. 4. sui Pont. Cui similis est lex noua Sanctissimi Dom. Nostri Domi. Gregor. XIII. Pontif. Maxim. hoc anno. 1580. de mensẽ Nouembris, annullas collationes factas personis prohibitis propter genus, seu hæresim, aut a fide apostasiam, contra sanctiones, statuta, vel priuilegia a Sede Apostolica confirmata, & incip. In ecclesiis. Postremo examinandus est status ecclesiæ, de regimine, paramentis, ædificiis, reparatione; & si cura est annexa, quomodo exerceatur, prout omnia dicta sunt supra hoc lib. c. 2. quando ecclesia est curata, & quando secus cap. 7. quæ hic adaptantur, si beneficiatus ipse bona alienauerit, cõtra clẽ. ambitiosæ. & in aliis, quæ ex facto ultra dicta in superioribus videbuntur, & materia in practica occasionem præstabit, &c.

DE CAPELLANIIS, AN SINT
beneficia Ecclesiastica.

CAP. VNDECIMVM.

SUMMARIVM.

- 1 **I** Piscopus visitat capellas, capellanas, & capellanos. 12 Capellania an possint conferri ab hęre-
2 **C**apellania est beneficium ec- dibus fundatorum sine consensu epi-
clesiasticum, nu. 3. Et venit appella- scopi.
tione ecclesię. nu. 4. Et an differat a 13 Capellania cũ pacto quod episcopus
capella. nu. 5. non se intromittat construi non po-
6 Capella quid sit. Et non potest cōstrui test.
sine consensu episcopi. nu. 7. 14 Testator non potest ordinare quod epi-
8 Capellania quando inducat incompati- scopus non se intromittat in benefi-
tibilitatem. cio.
9 Capellanię dug in eadem ecclesia, an 15 Laici sunt incapaces iurium spiritua-
haberi possint. lium.
10 Capellanię mentio faciendā est in im- 16 Visitatio capellaniarum in quibus cō-
perratione alicuius ecclesię, & be- sistat.
neficij. Fundationes capellaniarū debent regi-
11 Rector in capellania existente intra strari, nu. eo.



VS capellaniarum fre-
quentissimus est in om-
nibus ecclesiis, ob christia-
norum deuotionē ab ec-
clesia auctam, vt faciliores redde-
rentur ad fundationes ecclesiarum. c.
3. de iur. patr. Rebuff. 3. part. sign. de
iur. patr. nu. 4. sed quia nihil tam per-
fectum in hac vita statui potest, ut zi-
zania inter frumentum non ponatur;
iuxta euangelicam doctrinam. Matth.
cap. 13. † Merito venit necessaria pro-
uisio episcopi, vt visitet omnes capel-
las, capellanas, earumq. capellanos,
qui omnes lege iurisdictionis dięce-
sanę subiecti sint, nisi sub nomine ali-

enius regię capellanię se tuerentur, re-
spectu ipsius tantum capellę regię:
non autem aliarum capellarū & eccle-
siarum, si forte obrinent. ex notabili
Decis. Innoc. III. in cap. cum capella.
de priuil. & excess. priuil. & iuxta de-
cisionem Conc. Trid. ad confirmatio-
nem eiusd. capit. cum capella. sess. 24.
de reformat. gener. cap. 11. Nec id ad
iplos tantum statutum, verum etiam
ad priuilegiatos per Eugenianam Cō-
stitutionem. in cap. diuina, de priuil.
in extrauag. in cōmuni, vt ratione be-
neficiorū ipsis ordinariis subiecti sint
eod. c. 11. §. quę vero, & tex. alleg. cap.
cum capella. cum ipsa confirmatione
Concil.

- Concil. practicatur hodie continuo; ex
ea causa, ne malignandi occasio vlli
detur. Ex qua ratione motus fuit Do.
N. Greg. XIII. Pont. Max. ad deciden-
dum, religiosos effectos capellanos se-
dis Apostolicę, nihilominus esse subie-
ctos eorum superioribus, & correcto-
ribus, in vna sua Const. incip. per Ro-
man. Pont. an. 3. sui Pont. in commu-
ni bull. fol. 7. † Est autem capellania
beneficium ecclesiasticum. clem. si be-
neficiorum, de deci. clem. dispen-
diosam, de iudic. namq. habet spiri-
tuale annexum. 1. q. 3. cap. si quis obie-
rit: datur in titulum. c. pręcepta. 55.
dist. cap. sanctorum. 70. dist. 1. q. 3. si
quis dat. & not. Calderi. in c. authori-
tate, de Instit. immo appellatione ca-
pellarum, veniunt etiam & ipsę paro-
chiales ecclesię, cap. extirpandę, de
pręb. signat in particulari Abb. in ca-
pit. exposuisti. num. 6. eod. titu. Et te-
netur ad solita iura episcopalia, quę
ponuntur in cap. conquęrente de of-
fic. ordin. quando debet, & est solitū;
Nam si aliquo pacto est exemptio, &
capellanus soluit domino ignorante,
non pręiudicat. Henr. Bohic. in cap. 5
vigilanti, in fin. de pręscript. per. l. 1.
§. si tibi fundum. de itin. act. priu. ff.
† Quod apparet ex ipsa rei qualitate.
Vnde si in fundatione, aut dotatione
capellanię est actum, capellanum de-
bere esse sacerdotem, vel quod ipse per
se habeat diuina celebrare, institutus
de capellania, debet infra annū se pro-
moueri facere ad sacerdotium, iuxta
determinationem, cap. licet canon. de
elec. lib. 6. Lamber. de iur. patron. lib.
2. 1. parte. 7. q. princ. ar. 27. Quia a fun-
datione non est discedendum. capit. si-
gnificandum, de pręb. Rebuff. de nō
promou. num. 17. aliter venit monen-
dus, & priuandus, & quandoque si
non est ex lege fundationis, seu ab ex-
pressā voluntate testatoris relinquētis,
toleratur per gratiam, & tempore ex-
pectato ascendat, dummodo nō omit-
tantur diuina celebrari, quod decet
ex eo, vt facilius trahantur clerici ad
cultum diuinum, sicuti in facto scri-
psit magnus Doctor. † Ex quo venit
capellania appellatione beneficij, seu
ecclesię. eod. cap. cum capella. & not.
in c. 1. de appel. monach. Lambert. de
iur. patr. lib. 1. q. 5. ar. 9. sicuti de terris
beneficialibus, & altaribus, beneficiis
de camera, seu de mensa, vt diximus
supra hoc libro. cap. 5. & communiter
dicimus beneficia simplicia, quando
cura alicui ipsorum non est annexa.
idem Dom. Lamber. lib. 2. 7. q. princ.
ar. 3. num. 17. etiam quod capellanus
singulis annis mutetur. Nam licet nō
detur sibi in perpetuum; habet tamē
conditionem suam, quod est benefi-
cium, vt dicit esse conclusum Thom.
Fastol. in decis. caus. 26. dubio. 56. et si
multi contrarium, vt ibidem apparet,
per satis rationabile responsum. † Sed
capellania, & capella differunt, vt etiā
dicit Rebuff. secul. benef. nu. 14. capel-
lam vocant practici, quando corpus
est de per se, sed quando altare est in
ecclesia dicitur capellania, & perpe-
tuo, (vt pluries,) ibidem capellano
assignato, ut ibi; & bene dicit, quod
variatur plerumque a iure, cum videamus,
quod Rector ecclesię, seu paro-
chię dicatur capellanus. Abb. not. in
cap. 2. de sec. nupt. Fel. in cap. ex par-
te, num. 3. de rescrip. quod vnus potest
esse rector, & capellanus, adducit glo.
notabilem; in extrauag. Ioan. 22. exe-
crabilis,

crabilis. in verbo que alias. de prebend.
 6 † Et idem dicit Lambert. lib. 1. 11. q. prim. part. ar. 6. quod capella proprie est locus priuatus in ecclesia, vel extra ecclesiam positus (contigue tamen) Deo sacratus. Cuius derivationem describit Gul. in suo ration. lib. 2. cap. 10. nu. 8. sed latius considerat Quintil. Mandol. doctor Romanus in regul. de Annal. quaest. 17. ubi quattuor modis in hac materia dicit esse considerandas capellas, vel primo pro altari- bus in ecclesia constructis: vel secundo, quando locus est positus extra eccle- siam, propter maiorem forsan alicuius populi commoditatem: aut tertio sunt capellae religiosorum, vt dicemus infra. Vltima est consideratio, quando sunt capellae constructae in domibus priuatorum, de quibus sunt multa dicen- da, cum magis oratoria dicantur. vnde particulariter tractabimus in c. seq. † In omni tamen capellae aedifica- tione videndum est, si adest consensus episcopi dioecesei, sine quo construi non potest, vt dicit tex. in cap. auctori- tate. de priuil. lib. 6. & cum est constru- cta, statim est in sua dispositione, sicut omnes aliae, de communi lege. 1. 6. q. 7. cap. omnes Basilicę. cap. conquerente. de offic. ordin. & concludit post om- nes ipse Lambert. 1. libro. 1. part. 2. q. ar. 18. capellam fundatam sine consen- su episcopi, posse per ipsum episcopum reuocari, & demoliri facere: non autem per ipsum construentem, quod est no- tandum. Quia cum sit effectum ius spirituale, nullum ius amplius compe- tit laicis, etiam per prescriptionem. Ab- bas in cap. causam de prescriptione. † Perquiratur etiam quid sit cautum in eius fundatione; quia si residentiam,

aut seruitium personale requirit, inco- patibilitatem inducit, cum alio simili, eo fortius curato: vel in ipsamet capel- lania sit specialis cura annexa, prout notatur in cap. gratia. de rescript. lib. 6. & in clem. gratiae. eod. tit. nisi aliqua iusta causa dispensationis quis tuere- tur, ex qua tutus in conscientia posset dici iuxta glo. notab. ad quam per om- nes fit remissio. in cap. non est, de vo- to, vbi quando dispensatio profit in vtroq. foro, & quid si est facta sine cau- sa alia gl. in extrauag. execrabilis Ioan- 22. in 1. gloss. in prima compilatione. Quia aliter contrahere mortale est, propter legem obstitentem argu. not. supra lib. 1. cap. 33. post nu. 3. sicut de lege ciuili dicimus obligante in foro conscientiae, si ex contemptu delinqua- tur. Card. in clem. eos. de vsur. Ioann. Andr. in cap. quamquam de vsur. Hie- ron. in pract. Cancell. fol. 22. de quo notat Fel. in cap. 1. de constit. † Item videndum, ne quis duas capellanas in eadem ecclesia habeat, nec etiam epi- scopus dispensare poterit, sic nec duo altaria (in titulum scilicet) ex prece- pro generali Bonifa. VIII. in cap. 1. de consuetud. in 6. Sed si non essent in ti- tulum, sed ad officium, seu ad onus ce- lebrandi Missam pro defunctis, vt quo- tidie obseruamus, tunc secus, etiam si esset assignatum stipendium annuum, vt dicunt doct. eod. cap. 1. Quia non est dare vniformitatem, quam repro- bat tex. & hoc item est notandum, & vbi in titulum datę essent, declarat proce- dere tex. Conc. Trid. sess. 7. de reform. ca. 4. de quo supra pluries est dictum, ex ea ratione, cum periculum anima- rum inducatur ex allequatione plu- rium beneficiorum: & crimen est plu- ra ha-

ra habere, sine legitima dispensatione secundum opinionem Hosti. in cap. cum ecclesiastica. de except. quam opi- nionem prestantiorem contra dictum Innoc. dicit gloss. in extrauag. execra- bilis. Ioann. 22. in 1. gloss. de preb. in
 10 prima Compil. † Nec obstat, quod capellania sit modici valoris, & reddi- tus, vt per hoc excludatur, vt non sit beneficium ecclesiasticum: namque valor non diminuit qualitatem eius, licet posset alterare circa personam, vt si una non sufficiat capellania ad vi- tam sustentandam, detur alia: sine tamen cura, iuxta aliam decisionem eiusd. Concil. Triden. sess. 24. de re- forma. gene. cap. 17. Vnde in impetra- tione beneficij facienda est de ipsa spe- tialis mentio, si impetratio subsequuta suffragari ei voluerit, per generalitatem tex. cap. si motu proprio. de preb. lib. 6. & cap. gratia eod. libr. de rescript. quia, & ipsa venit appellatione eccle- siarum Aufret. decil. 57. Rebuff. de pacif. polsels. num. 104. in fin. & ad confirmationem facit alius tex. de re- scri. cap. cum te proponente. (Et dixi illud verbum suffragari, vt procedat in vtroque foro, licet multi dixerint, quo ad forum contentiosum tantum. in rubr. C. de suffrag. quod non est verum, & hoc verbo etiam ad vtrumque po- nit Concil. Triden. sess. 24. de reform. gen. cap. 12. §. prouisi autem. sess. 6. de reform. cap. 2. sess. 7. eo. tit. cap. 11.
 11 & in aliis locis. † Sed dubium in ip- sa uisitatione est continuum. An existat capellania intra aliam ecclesiam, pa- rochiam, plebaniam, quis ponet in ea capellanum, Rector ne, an Parochus, Plebanus ipsius, vel episcopus ordina- rius. Et dicit Archid. in cap. quando

24. dist. quod rector instituet. & in c. nullus circa med. 16. quaest. 7. pulchre Fel. in cap. cum venerabilis. num. 37. de excep. & vnum verbum in cap. ex parte in princ. de rescript. Per quod dictum deciduntur quaestiones inter ordinarios, & rectores. Sed secus si episcopus hoc ius instituendi praescri- pisset per se & consuetudine obserua- tum, quod ipse institueret, supra hoc libro. cap. 1. num. 16. Generaliter tamen, si esset constructa intra ecclesiam paro- chialem, ipsi cedit, & subiecta est ipsi parochie in omnibus, cap. ad decimas de restit. spoliat. Rebuff. de decim. q. 6. num. 18. & facit tex. notab. in cap. 3. ibi: ad presentationem rectoris. de ec- cles. aedif. † Item solet quaeri, an haeres fundatorum possint conferre tales capellanas absque institutione, & au- thoritate episcopi. Guid. Pap. decil. 187. tenet quod sic: sed contrarium dicimus esse verius, per c. ex frequen. de Instit. quia ius instituendi laico non competit. de iur. patron. cap. cum lai- cus. In aliquibus tamen ecclesijs vide- tur procedere dictum Guid. de con- suetudine, quod laici assignent, vt Nea- poli in ecclesia Metropolitana, in capel- lanis de sub corpo, quod numquam re- uocare potuerunt. DD. Archiepiscopi, licet attentassent, tamquam diligentis- simi in ampliandis iuribus ecclesie. Po- test dici, id posse tolerari, vt proniores reddantur ad benefaciendum ecclesijs, & ecclesiasticis personis; Id tamen de nouo non est concedendum, ex pra- iudicio, quod inde resultat. † Non po- test enim capellania creari, sicut nec beneficium, cum pacto, quod episco- pus in ea non se intromittat. cap. si qui- dam. 10. quaest. 1. Et omnis dispositio de su-

desuper facta non tenet; Cum omnia beneficia ecclesiastica sint sub dispositione episcopi. ead. caus. & q. cap. regenda, & cap. decernimus. Nam valet dispositio seu legatum de capellania construenda, sed annullatur circa illud, q̄ episcopus non se intromittat. Archid. in d. cap. si quidam, nec possunt laici creare beneficium perpetuum, seu titulum ecclesiasticum, absque eo, q̄ episcopus consentiat tacite, vel expresse. not. in cap. cum ad hac, de religio. Dom. Ioan. Andr. in clem. 2. eo.

14 tit. † Quod adeo est verum, ut nunquam ordinatio testatoris provisione episcopi impedire possit, etiam, si dixisset, quod alias esset cassa & irrita dispositio sua; & nullum sortiri debet effectum, quia tenet ordinatio; sed pœna remouetur. Fel. in d. c. cum uenerabilis. num. 32. cum seq. de exceptio. not. Franc. Ripa. in l. nemo potest. nu. 127. ff. de leg. 1. Nec potest amplius testator constructa capellania, & dotata; per suam dispositionem alterare regulas sacrorum canonum. Dec. cōf. 122. & cōf. 135. volu. primo, & faciunt multa dicta per Aegid. Bellam. in cap. supra, quaest. 16. nu. 20. de renunt. & ex prædictis satis veritas conclusionis

15 apparet. † Nec permittat ipsos laicos in aliquo se intromittere; sunt quippe incapaces proprietatis, & possessionis alicuius iuris (spiritualis; Vnde nec possunt disponere super rebus temporalibus ecclesie, nec spiritualibus annexis. Abb. in c. si. per illum tex. nu. 4. cum seq. de reb. eccl. non alien. de cōstit. c. ecclesie sancte Mariæ, de iudic.


c. decernimus. Ex quo dixit Gomef. de prouid. nu. 35. Quod purus laicus nō potest prouidere, tamquam subsequutor in vim clausule ceterum. An autē ex consuetudine, vel priuilegio. Mil. in verb. laicus. vers. 4. vbi quid vacante ecclesia, vel non, de consuetudine, loā. And. dicit q̄ non, in c. 2. de præb. lib. 6. & Abb. in cap. quod autem, nu. 12. de iur. patron. de priuilegio secus, ut in Regibus, videmus, Carolus a Carcast. de Regal. Franc. lib. 2. cap. 1. cū aliis. Et hæc dicta possunt seruire ad materiam capit. præced. vbi de patrono diximus cum simil. † Vltimo in omnibus ipsis visitabit episcopus de loco fundato, si decens sit, vel propter calamitatem temporum egeat translatione, ne subitus domos priuaras, sint capellæ liberæ vndequaue; si sunt redditus, qui, & quot; & si sufficiant ad onus; qui sint ministri; si una Missa assignata, vel plures; si dicatur & quando; si sunt ad cultum diuinum necessaria; si adsunt portæ firmatæ cū clauibus; nec aliter celebrari permittat; recognoscantur instrumenta, si sunt pacta, conditiones, res alienatæ, aut alia, in omnibus iustis seruetur voluntas testatoris, si sunt plures capellani, quo ordine celebrent, & administrēt, exhibeant fundationes, quas omnino registrari faciat, nec circum circa sint loca sordida, & nauseam inducentia, per quod cultus diuinus dehonestetur, & dum in aliqua est cura animarum annexa, inquirentur quæ latius in superioribus dicta sunt, &c.


DE

DE ORATORIIS, ET EORUM DESIGNATIONE, & VISITATIONE.

CAP. DVODECIMVM.

S V M M A R I V M.

- 1  Ratorium quid est, & quotuplex. num. 2. Et quando venit appellatione beneficij. num. 3.
- 4 Oratorium constructum sine licentia episcopi, ut sit publicum, cui cedat.
- 5 Oratorium quando gaudeat immunitate ecclesiastica.
- 6 Missa in oratorio priuato nō celebratur sine consensu episcopi. Eleemosynam accipere pro celebratione Missæ non est simonia. numero eodem.
- 7 Episcopus potest, et debet visitare, quęcumq; oratoria.
- 8 Oratoriū & hospitale a pari procedūt

1  V M populorum deuotio frequēs erat, propter eorum commoditatem vilius est. † Plura loca constitui ad orandū, precesque Deo offerendas; vt dicit tex. in c. si. de eccl. adif. in quibus tantūmodo oratur, quæ exinde a iure oratoria sunt dicta, vt operi conueniat nomen. c. penul. & c. si. 42. dist. Licet largo modo omnis ecclesia possit dici oratoriū, quia dicit summa veritas; Domus mea, domus orationis vocatur, vos autem fecistis eam speluncam latronum. Ioā. c. 2. supra. lib. 1. c. 28. num. 2. Sic videmus de multis oratoriis, & locis particularibus, collegiis destinatis, societatibus laicorum, de quibus infra, & in istis nihil prophanum est tractandum.

2 † Est. n. oratorium, aut publicū, quod sine autoritate episcopi cōsecrari nō potest. c. autoritate de priuil. lib. 6. & supra c. proximo, per c. nemo, de cōf. d. st. 1. Nec aliquis sine ep̄o facit, ut oratorium sit locus religiosus, Abb. in

c. officij, de testam. Aut est priuatum, quod potest ad vnoquoq. sine licentia ep̄i cōstrui. de cōse. dist. 1. c. vnicuiq. Sicuti, & multi Prælati, & Domini in domibus in parte remota tenent, de quibus tex. in c. vnicuiq. ead. dist. non tñ in forma ecclesie; quia orare tantū est permissum, & alia est causa celebrandi, ut inf. † Oratorium igitur publicū autoritate episcopi constructū, venit appellatione beneficij, & oīa de eo dicta, & in ipso procedant. Abb. in c. fin. de censib. Quod nō dicimus in priuato, & ponit Dec. cōf. 148. vbi dicit q̄ non est capax intitulationis perpetuæ, & licet Rebuf. de pacif. pos. nu. 343. & de nominat. nu. 67. dicat, si ad orandū tñ, non venire appellatione beneficij: tam in publico, q̄ in priuato, non procedit suum dictū: quia si est publicū, & habet dotem cum aliis requisitis, & campanulā, censetur ecclesia, & eius appellatione venit. Lamber. de iur. patro. lib. 1. 1. par. q. 11. ar. 12. Nāq. fundatores talium priorū locorū, & altariū cōpelluntur

pelluntur ordinario iure ad dotē constituendam, c. pię mentis. 16. q. 7. & est tex. notab. de iure ciuili. in auct. vt nullus Fabr. orat. do. in rubro, & nigro, vt episcopi consensus accedat, ne sub nomine oratorij, spelūcam illicitam quis faciat, eod. tit. in §. multi. n. † Nec tale publicum oratorium sine cōsensu episcopi construi debet. Vt ipse possit cognoscere primum causam, & deuotionem, & processum faciat, benedictionemq. apponat. eod. tit. §. sancimus. alias si sit, cedit ipsi episcopo, cum omnibus suis fructibus, non tamen, vt eos in suos vsus conuertat, sed in utilitatē ipsius oratorij, sicuti de aliis locis religiosi sit. Ioan. Andr. in c. cum olim, de priuilegiis. Neque tamen in istis similibus oratorijs priuatis possunt retineri campanę, iuxta notabile respōsum Cęlestini Papę, registratum, in c. patentibus. de priuilegiis. & excess. priuilegiis. quem singularem text. dicunt omnes Doct. Alphonsi. Aluar. in suo Spec. c. 13. fol. 37. de quo dixi unum verbum sup. lib. 1. c. 14. nu. 5. † Et sic publicum gaudet immunitate ecclesiastica; secus quādo est priuatum, sine auctoritate episcopi constructum, ad voluntatem cuiuslibet: cum hodie sit oratorium, & chras aula priuata, vt Domino placuerit. dicit Abb. in eod. cap. si. de censibus. quod cessat interueniente pontificali auctoritate, de prophano faciente sacrum. Item gaudet solemnitate requisita, circa alienationem rerum ipsius, not. Rebuff. de alien. rer. eccles. nume. 57. Priuilegium est concessum ecclesiis, & locis, quę sunt per auctoritatem episcopi, per supradicta: Et episcopus debet omnibus necessariis interuenientibus consentire, vt sic studeat populo

indigenti super basilicarum institutione salubriter prouidere. c. si. de eccles. ædif. etiam quod iurasset. nota illum tex. † Nec Missa in ipso oratorio priuato potest celebrari sine consensu episcopi, qui etiam designauerit: & cum celebratur, non dicimus præiudicium fieri in ecclesia parochiali. d. c. vnicuique. & cap. in his de priuilegiis. & qui in eo celebrauerit Missam, ad quam non tenebatur, non prohibetur, nec simoniam committit accipiendo denarios pro elemosyna, cum possit operas suas ad tēpus locare. cap. si. ne præl. vic. suas. Calcan. cons. 31. Antonius Parolarius. nu. 6. sed Generalis licentia dicēdi Missas ibidem, non includit certos dies, quibus non nisi in parochiis, & ciuitatibus licet, dummodo expressse episcopus non permittat. Qui dies enumerantur. in cap. si quis etiam de consecr. dist. 1. Et clerici aliter celebrantes a cōmunionem priuantur. §. clerici vero. Sed cum hodie iure nouissimo Conc. Tri. celebrandum non sit in priuatis domibus sels. 22. de obseru. & euit. in celebrat. Miss. † Ordinatū est episcopum debere designare ipsa loca, seu oratoria, in quibus celebrari desideratur, & visitare ipsa debet, si bene & iuridice secundum formā iuris & Conc. Trid. constructa sunt; si honeste tractentur, si seruetur voluntas fundatoris, seu testatoris, etiam quod sint oratoria priuata, etiam quod fuerit ordinatum a fundatore, quod episcopus nullo modo se intromittat: quia nihilominus visitabit, vt dictum est. cap. præced. Abb. in cap. inter dilectos. de donat. Et cum honeste non tractantur, potest ordinare sub censuris, quod destruantur. Quod dicit esse notandum Abb.


Abb. eod. cap. si. de censibus. num. 3. in fine, & si est vnus casus, quod episcopus visitat locum priuatum. eo. cap. in si. per Abb. si ad sunt imagines, & quę, si clausis portis, & alia necessaria pro Missa, cum tamen ibi celebratur. † Quę omnia ad hospitale trahuntur;

cum oratoriū & hospitale a pari procedant, vt dicit idem Abb. in præall. c. si. de censibus. Vnde multa sunt vidēda, quę in seq. cap. latissime dicemus, cū suis vtilibus quōnibus, & in quibus episcopi propter vsurpationē multorum, quādam maxime attendere debent, &c.

DE HOSPITALIBUS, ET PIIS LOCIS.

CAP. DECIMVM TERTIVM.

SYMMARIVM.

- | | | |
|----|---|--|
| 1 |  ospitalitas est Deo accepta. | quod tempus edificari debet. |
| 2 | Abraham, & Loth propter hospitalitatem placuerūt Deo. | 17 Hospitale mandatum construi in vno loco, an possit in alio. |
| 3 | Rahab meretrix liberata a morte propter hospitalitatem. | 18 Hospitalibus seruientes, an sint de foro ecclesię. |
| 4 | Clerici beneficiati tenentur ad hospitalitatem. Et non seruantes hospitalitatem possunt excommunicari ab episcopo. nu. 6. | 19 Hospitalarij quando tenentur ad restitutionem fructuum. |
| 6 | Bona clericorum dicuntur esse cōmunia cum peregrinis. | 20 Hospitator, quando tenetur de rebus furatis hospiti. |
| 7 | Pauperū cura pertinet ad episcopū. | 21 Episcopi possunt visitare oīa hospitalia. Cōmendata, & vnica. nu. 22. Nō tū immediate existētia sub regibus. n. 23. |
| 8 | Hospitale, an veniat appellatione beneficij. | 24 Hospitalia quando in opus præter relictum possunt conuerti. |
| 9 | Hospitale destructū, an retineat curā hospitalitatis, & qd si est pphanatū. | 25 Hospitalitatem non seruantes qui tenentur, quō compellantur ab episcopo. |
| 10 | Hospitale quando gaudeat priuilegio cap. alma mater. | 26 Hospitalium administratio, non debet semper vni concedi. |
| 11 | Actas, & sufficientia hospitalarij quę esse debeant. | 27 Administrationis rerū hospitaliū ratio debet singulis annis episcopo reddi. |
| 12 | Hospites qui sunt accipiendi. | 28 Hospitaliū regimen ad episcopum pertinet. |
| 13 | Præpositus officio hospicij, non potest reuocari beneficiari. | 29 Laici non possunt bona hospitalium in alium vsus, q̄ destinatū conuertere. |
| 14 | Ius hospitali, an p̄scribat in priuato. | 30 Sacramenta per quę debent ministrari existentibus in hospitalibus. |
| 15 | Hospitali dedicans se, & sua bona, an possit reuocare. | 31 Inquisitio generalis hospitaliū, circa quę versetur. |
| 16 | Hospitale mandatum construi, intra | 32 Montes pictaris visitantur ab episcopo. |



X hoc ad hospitalium tractatum accedamus, in quorū visitatione, & prouisione debent multum attendere superiores. ¶ Est enim Hospitalitas, quā maxime Deo accepta, vt demonstrat ipse Dominus, qui dicit se in hospitem fuisse receptū. Matt. cap. 21. & patet Eccl. c. 29. & Apostolus ad Hebr. cap. 13. Caritas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliuisci. Item commendatur in Conc. Matifcon. secundo, quod est prouintiale cap. 11. Et sancti patres in illa non minus saluari, quā necessaria synodo Trident. sess. 25. de reform. gen. cap. 8. Cum libenter adhaereat Christus. Testes sunt illi duo discipuli, quibus in Emaus per gentibus, Dñs associatus est, & in hospitio, in fractione panis se illis manifestauit Luc. vlt. c. Vnde etiam multū dilexit viduā in receptione Helix, cui exinde farina, & oleum nō defuerunt. 3. Reg. c. 18. ¶ Sic legimus de antiquo Patriarcha Abrahā (qui pater credentium dictus est.) & Loth. Qui duo pp magnā hospitalitatē, quā colebāt, multū Deo placuerūt. Adeo vt inde Angelos hospitio recipere digni fuerūt. c. quiescamus. 42. dist. D. Pauin. 2. part. quæst. 9. nu. 49. Genes. cap. 31. & Loth adeo hospitalitatis amator fuit, vt, ne hospitalitatis ius, etiā apud barbaras nationes inuiolabile frangeretur, obtulit pprias filias pessimis illis hoībus, vt dicit B. Ambr. in lib. 1. de Abrahā. c. 1. relatus a Grat. in c. offerebat. 3. 2. q. 7. de quo dicit et Aug. in orat. de quinque hæres. q. Loth consuetudine hospitalitatis liberatus est ab igne comburente ciuitatem, & temporale euasit incendium, & æternum consequutus

est præmiū. 42. dist. in prin. Gen. c. 19. ad Heb. c. 14. cū simil. ¶ A Malo in sup ipsa hospitalitas liberat, sicut Raab meretrix, quæ recepit, & occultauit exploratores filiorum Israel a morte, propterea est liberata, ex generali edicto, sola Raab meretrix viuat. Iosue c. 6. quam item commendat Apost. ad Hebreos scribens c. 11. Et qui pauperem hospitem recipit, Christum representatiue recipit: Matth. c. 10. 18. 25. Hospes erā & collegistis me. Item legitur de alia muliere Sunamitide hospitio accipiente Heliseum Prophetam. 4. Reg. c. 4. & Apost. in sua prior ad Cor. c. 16. salutem vos Gaius hospes meus, semperq. hospitari laudabile fuit. Vnde scribit Aristot. lib. 9. Ethic. c. 12. de hospitalitate eleganter esse dictum. Neq. multos esse habendos hospites, neq. sine hospitibus esse: Igitur oportet mentes omnium fidelium adaptari, vt per veram hospitalitatem Deo recōciliantur & verum iudicium, & honestam beneuolentiam patefaciant, duos fontes liberalitatis dicit Valer. Max. lib. 4. c. 8. in princ. ¶ Clerici igitur, & omnes ecclesiastici tenentur maxime opera hospitalitatis exercere, sequendo Christū Dominum nostrum, qui fuit hospes actiue, & passiue. Act. Apost. cap. 1. Nō respicientes personā, sed sine exceptione omnibus indigentibus præbere. 42. dist. cap. quiescamus. Ipse enim Deus non ex vita receptoris, sed ex voluntate & misericordia, quā recipiens præbuit, compensat. de præb. cap. de monachis. 85. dist. cap. Florentinum. c. quia. §. communiter. 1. 2. q. 1. quia oportet sacerdotem esse hospitem. ea. 42. dist. in princ. & Domus clericorum pauperibus indigentibus debent esse communes.

munes. 16. q. 1. c. si cupis. dom. Flo. in sum. 3. part. tit. 13. c. 3. §. 6. vt sic fugiāt cæcitatem auaritiæ, qua possent notari, c. auaritiæ, de elec. lib. 6. in famil. singular. memini in l. A. nu. 1 c. 6. ¶ Inde episcopus potest excommunicare clericos non soluentes hospitalitatem, seu eam non seruantes, gl. in extraug. Ioa. 22. execrabilis. in verb. debita. de præb. & dignit. Card. in clem. 2. de censib. Fe. li. in c. dilectus. nu. 6. de offic. ordin. Flo. eod. §. 6. adducit exemplum Ioannis Apostoli in epist. tertia, qui excommunicauit quēdam Diotrephem, qui pauperes non recipiebat, & electus in episcopum repellitur a cōfirmatione, propter neglectam hospitalitatem, eo. cap. Florentinum. (Transeamus nunc sub silentio, quanti eiciērentur, qui aures habentes, non audiunt, oculati non vident pauperes, Deus scit.) Vt bene sit propterea examinandum, si peregrinorum hospes ep̄s est. ¶ Hinc bona ecclesiasticorum, dicta sunt esse cōmunia cum peregrinis, cum quidquid habeant superfluum, pauperum esse dicatur, scilicet, vt tempore necessitatis communicetur. 16. q. 1. c. si. cum sua gl. tractatur in c. pasce. 86. dist. 12. q. 1. c. videntes. Abb. in. c. 1. nu. 8. de cler. ægrot. D. Pau. de visi. 2. part. q. 9. nu. 51. Sicut testatur Apost. prim. ad Tim. c. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contēti simus, reiecta opinione illorum non erubescētium dicere, posse clericos fructus beneficiorū in quoscumq. vsus proprios, etiam in honestos conuētere. contra quam modernorum opinionem, latissime alibi diximus. ¶ Et ad episcopum pertinet pauperum curam habere. 82. dist. cap. episcopus, & in Conc. Turon. 2. c. 4. ex

cap. tua. de testam. & in sess. 22. Conc. Tri. de reform. cap. 8. ibi: *seu pauperes sustentandos*, sequendo dictum psal. 40. Beatus qui intelligit super egenū, & pauperem, in die mala liberabit eū Dominus. Episcopus pauperibus uel infirmis, qui debilitate oppræssi non possunt suis manibus laborare, victū & vestitum, in quantū possibilitas cōmoda fuerit, largiatur. eod. c. ep̄s, & diximus sup. lib. 1. c. 30. cū de elemosyna tractauimus: quā nisi ipse pvideat, ubiq. pauper iacebit. quod Ouid. dixit.

Curia pauperibus clausa est, dat census honores.

Et Horat. Oda. 23. lib. 3. similes posuit versus.

Magnum pauperes opprobriū iubet. Quicquid vis, & facere, & pari vituitis quæ uig. deserit ardua.

Quod dictum Ouid. refert Carol.

Carcas. lib. 1. Regal. Franc. 9. iure, aliud vero recenset Contr. Brun. de sedit. lib. 2. cap. 7. in fine. ¶ Sed an appellatione beneficii, veniat hospitale (cū omnes iura hospitalitatis in vim simplicium beneficiorum traxerint) quōnis est, cui respondetur, q. non, de præb. c. per litteras, pulchre Gomez. in Reg. Cancell. de trien. possess. q. 7. secus si est in titulum. Ioan. de Selua doctor Gallus, de benef. 2. par. q. 11. circa finem. Pet. Rebuff. de deuol. nu. 73. & de pacif. poss. nu. 94. & cognoscitur per campanile, campanam, quæ publice pulsatur, ad congregandos hoīes pro diuino officio. Item habet altare fixum, & consecratum, & ibi passim celebratur Missæ: vel quia ad eius regimē assumitur persona ecclesiastica, per electionem: idem Rebuff. de nomin. q. 15. nu. 14. & in fauorabilibus hospitale compræ-

henditur sub nomine beneficij. adducit multa Mandos. in regul. 26. Cancell. de vacat. per prom. q. 5. per totum vbi meminit de Rebuffo in vno tantu loco. † Et quando hospitale est destrutum, vt desinat habere iura hospitalitatis, considerandum est, aut de iure, aut de facto; aut irreparabiliter, vel reparabiliter. Quia tunc dicitur durare habitu, non actu, disputat Bald. conf. 309. proponitur. nu. 2. vol. 3. & facit ad multa, vel quando est prophanatum, & mere priuatum idem. Bal. in auct. hoc ius porrectum. nu. 2. vers. sed hic quero. C. de sac. sanct. eccl. Mant. col. 171. & si dubitatione, lib. 1. Rom. col. 478. in casu proposito. Fel. not. de prescript. in cap. de quarta & si est destrutum perditis bonis & fructibus, prout, in multis videmus, vt cesset etiam nomen, secus si ob fraudem hominu.

10 † Quando vero est fundatum auctoritate episcopi, iudicatur, vt de ecclesia, & gaudet suis priuilegiis, etiam capituli Alma mater Bonifacii Papae Octauo de sent. excom. lib. 6. q. tempore interdicti possit ibidem celebrari secundum dispositionem, & facultate in eo concessam, ita Dom. Couarr. in repet. eiusd. c. 2. part. §. 4. nu. 2. ponunt doct. in cap. auditis. de prescript. vbi tractat de priuilegio hospital. Vnde procurari debet in vnoquoque priuilegium ecclesie vt publicum reddatur, & immunitatibus ecclesiasticis exinde gaudere vnquoqueque hospitale possit, propter beneficium, quod inde omnibus fidelibus prouenit, ex quo motus fuit Summus Pontifex ad concedendum. † Nec cuiuslibet commiscenda est cura, & administratio, quia de etate multum presumitur. Vnde hospitalarius debet

habere completum annum 25. ad instar tutorum. Card. in clem. fin. §. ut autem. quest. 5. de relig. dom. refert Gomez. in cap. si annum nu. 8. de iudic. lib. 6. & ad instar tutorum, & curatorum, dicit etiam Bal. in l. beneficium in prima lectura, post nu. 6. de const. princ. Mandos. in regul. Cancell. de ann. 10. quest. nu. 4. vol. 2. Sic etiam fit in sufficientia idoneus, diligens, & pius in suo munere exequendo, ex dicto Gregorii in epist. 66. lib. 9. *Voluimus vt frater noster Paschasius, & vicedominum sibi, & maiorem ordinet domus: quatenus possit vel hospitalibus superuenientibus, vel causis, quae eueniunt idoneus & paratus existere.* 89. dist. c. volumus vt frater, immo debet iuramentum prestare vtili procurare, & inutilia praetermittere. not. per doct. in clem. quia contigit. de relig. dom. vt personas, & res ad comodum & vtilitate eorum, bona fide custodiat, & in vsum miserabilium personarum conuertat. dom. Floren. in sum. 3. part. tit. 11. c. 2. §. 4. † Hospites accipiendo pro Dei misericordia, egenos, & vagos recolligendo. Ita. c. 58. Egenos vagosq. induc in domum tuam. Nec repellendi, quia miserabiles, vt dicit scriptura. Iud. cap. 19. *Vadimus ad domum Dei & nullus sub tecto vult nos recipere.* Matt. c. 8. Luc. c. 9. Et ideo potius accipiendi peregrini, cum magis indigeant. Job. cap. 31. *Foris non mansit peregrinus, & hostium meum viatori parauit:* frequenter iuxta eorum necessitatem accipiendo. ad Roman. cap. 12. Hospitalitatem sectantes, vt trahantur etiam nolentes, sicut duo discipuli coegerum Christum secum hospitari. Luc. c. vlt. quam vis inuito non conse-

rauit

ratur beneficium regula inuito, de regul. iur. tamen dominus dixit. Quoscumque inueneritis, cogite intrare, cum nuptias fecit Matth. cap. 22. 23. quest. 4. cap. nimum, alias nimirum. §. item post pauca. Quia multa praestantur bona inuitis, quando eorum consultitur saluti & utilitati, non voluptati, cap. & qui. 45. distinet. unum uerbum infra. 13 cap. 30. numer. 6. † Nec sunt laudandi qui, quos volunt acceptant, alios recusant; namque praepositus hospitio non potest renuere hospitari not. Bar. in l. 1. §. si. ff. furt. ad ver. nau. caup. stabul. dixi latius in famil. singula. in l. C. nu. 43. quod magis in hoc casu, cum hospitale ad id sit constructum, vt peregrini, seu aliud genus personarum, vel infirmorum accipiantur, non derogando voluntati testatoris. Dicitur enim persona publica ad id deputata, quae officium suum alterare non potest, sed debet partibus suis fungi. l. tutor la. ff. si tut. in fin. ff. de admin. & peric. tutor. arg. nec praescribitur propter non vsum eius. † Sicut e contra, non de facili praescribitur vsum hospitandi contra priuatum; vt si aliquis fuit solitus; aut sui antecessores hospitari aliquem peregrinum, aut etiam dominum, quia non tenetur, nisi in quantum vult. Innocen. in cap. cum ecclesia Sutriha. vbi Doct. & Rip. de caus. possess. & propri. Roland. a Valle. conf. 22. quod magnificus. nu. 22. lib. 2. adducit Abb. in cap. q. translationem. de offic. deleg. Quia facultas facti non est obligatoria. not. doct. in l. apud Iulianum. §. si quis. ff. deleg. 1. & Quae sunt merae voluntatis non inducunt ad alios praescriptionem. Balb. in suo tractat. de praescript. 4. part. notatur etiam per

scribentes. in l. actione. C. de transact. sicut dicit glo. in l. dolo malo. ff. de ser. corr. q. Promissio iocose facta non obligat: & gl. adducit Guid. Pap. in sing. suo. 65. † Item cum quis dedicauit se, & sua bona hospitali pro salute anime suae, etiam per instrumentum, non ita astringitur, ut non reuocare possit, cum vult; quia videtur causa mortis, quae semper reuocari potest, Alex. consuluit in proprio casu. conf. 81. viso instrumento lib. 1. licet, si hospitale aliquid expenderit, possit retinere. Sicuti dicimus de expensis factis alicui hospiti infirmato, & demum mortuo. Nam potest hospitator retinere res suas, quousque fuerit sibi de expensis satisfactum: sed de quantitate expensarum non stabitur simplici dicto suo, sed conieturali probationi arbitrio boni viri. Bal. not. in l. restituenda. C. de perit. hered. † Sed quantum tempus arbitrabitur superior, cum testator mandat construi hospitale, nec determinauit tempus, dicimus esse faciendum infra annum, ita ipse Bald. in l. Orphanotrophos in fine. C. de episc. & cler. faciunt dicta per Lambert. de iur. patrona. lib. 1. par. q. 4. art. 3. per tex. in §. si quis aedificatione, in auct. de eccl. tit. Quod bene procedit ab episcopi arbitrio in considerando qualitate aedificii, ne sit tale aedificium, quod tempus non sit sufficiens ad quinquenniū. iuxta aedificationem ecclesiae, ipsius magnitudinem, & aedificantis facultate, addendo repositum & locorum qualitates, conditiones & extremitates. † Et haec faciunt ad aliam quoniam. Testator mandauit construi hospitale in certo loco, an possit in alio, vel in aliud piū opus, aut in alterius augmentum conuerti, quotidie euenit in facto D.

T 3 Flor.

Flor. in 3. tit. I. c. 2. §. 7. verſ. ſed quaeritur. dicit ex mente Lapi. quòd eſt triplex quaerſtio, vt ſi non poteſt in illo loco fieri, per epiſcopum, vel alium deputetur alius locus, cum ſit cauſa, quare non poſſit. de teſtam. cap. nos quidem. §. quod ſi infra. vbi eſt caſus deciſus, dum dicitur ſine in loco, quo conſtitutum fuerat, ſeu ſi ibi non poteſt, & alibi placet ordinari. Et ad hoc faciunt dicta per Lamber. eod. libr. I. quaerſt. 2. art. 13. quòd conuertatur in aliud opus. vel in alterius augmentum non poteſt; niſi per Summum Pontificè diſpenſetur; quia volùtas teſtatoris pro lege ſeruanda eſt. 12. q. 2. c. ſi. Nec legata ad pias cauſas facta poſſunt in aliù vſum, quam deſtinatum còuerſi. ead. clem. quia contigit de relig. do. & ponitur notabilis concluſio in quaerſtione, & tota materia. per Bal. in. l. ſi quis in princ. num. 9. C. de epiſ. & cle. Quòd vbiq. eſt certa diſpoſitio teſtatoris reſpectu cauſae, perſonae vel loci; & eſt cauſa poſſibilis, & locus poſſibilis de iure, & de facto, non poteſt per epiſcopù alterari, de perſona per text. in. §. ſi autē. ead. l. de cauſa, & loco citata clem. quia còtigit: & ſic obſeruari vidimus, & in facto in vna Amalphi tana cauſa magni momenti conſulimus, ex quo fuit habitus recurſus ad Sedem Apoſtolicam, vt diſpenſatio potuiſſet obtineri, verum tamen quia cauſa ſufficiens non aderat, non fuit adhuc voluntati illius teſtatoris derogatum, licet multum ſupplicaffent homines illi, cum iuſta, & neceſſaria cauſa in commutationibus vltimarum volùtatium requiratur, dicit tex. Conc. Tri. ſeſ. 22. de refor. c. 6. vbi epiſcopus, vti Sedis Apoſt. delegatus cognofcit ſum-

marie, & extra iudicialiter ſuper diſpenſatione obſenta, ſi veritas fuit expreſſa. 18 † Item quia pluries hoſpitale, vt eccleſia regulatur, concludendum eſt, ſeruietes ipſis hoſpitalibus, etiam q. ſint laici, gaudere priuilegio fori eccleſiae; quia largo modo dicuntur religioſi. Fel. in c. nullus iudicum. nu. 8. de for. compet. extendens ad religioſos ſancti Ioannis, quod de facto vidimus licet in primo caſu fuiſſe diſcuſſum, ſi hoſpitale erat publicum, aut autoritate epiſcopi fundatum & quem ordinem ſeruietes tenebant. Et vix ob frequentiam delictorum, & praepoſitorù ignorantiam, obſentum fuit in principalibus, quàmuis etiam curia ſaecularis de facto (quia poteſt) ſatis ſe extendat, vltra q. debeat; ſed optime ad obuiandù 19 delictis, cum alii negligentes ſint: † Peccant tamen ipſi hoſpitalarii redditus ipſorum hoſpitalium non impendentes in proprios vſus deſtinatos, vel cauſa exiſtentes, quòd perdantur, vel bona alienata tarde recuperantes, vel aedificia ruinam minantia, ob negligētiam cadere ſinentes, & ad reſtitutionē tenentur, prout colligitur ex ead. clem. quia contigit, ſcribit Marti. Nauarr. in Man. lati. cap. 25. nu. 67. verſ. 8. Sicut de tutore dicimus ceſſante in neceſſariis, q. facit periculum ſuum, cum debeat còfeſtim officio ſuo fungi. l. quāuis & l. tutor. §. ſi tutor. ff. de admin. & peric. tut. quia oportet eſſe, ſicut quilibet pater famil. idoneus. l. generaliter. 20 eod. tit. † Sed cum ſimus in hac materia, pulchrum eſt videre quaerſtionem in facto euenientem. Homines vadunt ad hoſpitium, & ad praedicta hoſpitalia peregrinorum, & ad alia laicorum, & conſignant hoſpitatori, ſeu hoſpitala-

rio ſardellum bonorum, non aliter demonſtrando res ibidem exiſtentes. An ſi non inueniantur omnia, teneatur hoſpitator, tamquam viſus recepiffe ſalua fore omnia intus exiſtentia, quae non vidit. Et ſi ſardellum eſt conſignatum ipſi hoſpitatori, non dubiù, quin tenetur, vel ſi poſuit in loco conuenienti, diſcurrit Bal. not. in. l. certi iuris. nu. 2. C. locat. & de laicis eſt Romae certa ordinatio Pij III. Sum. Pont. in anno. 1564. quarto ſui pontif. incip. Hauendo. Et ea ordinatio videtur ſatis iuri conſona, ad obuiandum fraudibus, vt declarat tex. notab. ad hoc. in c. eccleſias. §. item praepit. 13. quaerſt. 1. & eſt bonum conſil. Hyppol. de Marſil. 23. incip. in cauſa, & lite. per totum. lib. 1. adducit multa, Petr. Rebuff. in tract. de hoſpit. per totum. lib. 2. conſti. Franc. 21 fol. 274. † Sed proprie accedendo ad ipſam practicam, ne tam pium opus hoſpitalitatis perdat, epiſcopi curare debent (maxime propter incuriam eorum ad quos pertinet) in viſitatione, cum in omnibus ius viſitandi habeant, vt diligenter, & fideliter adminiſtrentur, iuxta decretum ipſius Conc. Trid. ſeſ. 7. de reform. cap. 15. ſeſ. 25. de reform. gene. cap. 8. in quibus iuribus innouata eſt antiqua conſtitutio Conc. Vien. Clem. V. poſita in cle. quia contigit de relig. dom. Florent. in ſum. 3. part. tit. 1. cap. 2. per totum. Et ſi difficultas aliqua oritur, viſitabunt tamquam Apoſtolicæ Sedis delegati, ex alio item decreto eiufd. Conc. ſeſ. 22. de reformat. cap. 8. (ad primum Abb. & doct. in capit. de xenodochis. 22 eod. tit. de relig. dom.) † Etiam quòd ipſa hoſpitalia fuerint conſeſſa in còmendam perpetuam, aut temporalē,

aut in adminiſtrationem, vel in alium titulum, vel eccleſiis vnita, etiam parochialibus, vel è contra, in quibus tenetur hoſpitale ipſum: Prouidendum eſt, vt impoſitum onus adimpleatur, & ex fructibus, & bonis aſſignatis, hoſpitalitas ipſa actu exerceatur. ead. 25. ſeſ. cap. 8. §. illis vero, eo diligentius attendendum. Cum dicat Petr. Rebuff. in tit. de commend. quòd per iſtas còmendas conſeſſas, iam ipſa hoſpitalitas ſit deperdita. part. 2. prax. beneficiar. nu. 15. Quod adeo verum eſſe experti ſumus, vt probatione alia opus non ſit. continuus. §. cū ita. ff. de verb. 23 oblig. † Excipiuntur tamen ab hac poſtate, & conſeſſione generali epiſcopis data viſitandi quaecumque hoſpitalia, & pia loca, ea, quae immediate exiſtunt ſub protectione Regum, & ſupramorum Principum, iura imperii habentium in ſuis dominiis. ſeſ. 22. ſupra citata. de refor. eod. cap. 8. quibus, & eccleſia multum fauet, propter protectionem ipſius; quàm habere tenentur; vt de eccleſiis patronatis dictum eſt ſupra hoc libro cap. 10. num. 14. & qui propter ſublimitatem eorū, ac generis claritatē ſunt potioris praerogatiua gradus, ſeu gratiae attollendi. in extrauag. Ioan. 22. execrabilis. §. nos itaque, de praeb. Alia vero omnia includuntur, cum tex. dicti. cap. octauo, generaliter loquatur, dixi multa in 1. libro, cap. 16. nu. 8. & Legis natura eſt eſſe communis, & generalis omnibus (quando aliud non exprimitur) in auct. vt null. mut. agric. poſt med. & de hæred. & falc. §. quia vero, eod. lib. 24 cum multis ſimilibus. † Et vbi opus debitum ad impleri nequit, debet epiſcopus cum duobus de capitulo in re-

rum usu peritioribus prouidere, quādo hospitalia fuerunt erecta ad suscipiendum certum genus peregrinorū, qui ibidem non sunt, aut pauci; ut fructus ipsorum in alium pium vsum, qui consimilis sit institutioni, conuertat, secundum temporum, & locorum qualitatem. Et si in fundatione cautū & expressum est aliter, omnino obseruari curet; & si fieri non potest, prouideat in alium similem locum. eod. c. 8. **25** & sess. 23. c. alleg. §. q. si hospitalia. † Et hæc, vt ab omnibus tā laicis, quā ecclesiasticis firmiter obseruentur cuiuscumq. ordinis, nō tamen regularibus subiectis, faciat episcopus p̄quijs monitionibus frequentari hospitalitatis munus, compescendo per censuras ecclesiasticas, & priuationem administrationis, & curæ perpetuæ ipsorum locorum, alios in eorum locum addēdo. eod. cap. §. itaque si prædicti, obligando eos in foro conscientiæ ad restitutionem fructuum, non obstāte quacumq. remissione, liberatione, aut cōpositione facta. §. & prædicta nihilominus. non enim iuuat remissio contra gloss. in regula peccatum de reg. iur. lib. 6. Quia cum sint bona pauperum, omnibus competit actio, & vnus alteri non præiudicat, & quod est in omnium dominio, non ita remittitur. gl. namq. dictum procedit, quando a domino certo liberaliter remittitur, qđ **26** exortum est, quod nota. † Ipsorum autem hospitalium, & piorum locorum administratio, ut omnis fraus, & vsurpationis suspitio tollatur, non debet episcopus permittere, vt semper vni & eidem concedatur; sed variari de bono in meliorem administratōrē, vt tamen in qualibet persona non ex-

cedat triennium, quibus tamen in cōtrarium non obstantibus, dummodo in fundatione, quid expressius non sit cautum, quod non derogatur. ut eod. cap. 8. est dispositum. §. nec administratio. quod est obseruandum. Cum ex perseverantia, & commoditate visum sit, personas male tractare res ecclesiasticas, sicuti ex mutatione frequentati, vnus ad alterius bonam æmulationem plurimū auxit. † Et similiter ratio administrationis ipsorum hospitalium, & quorumcumq. piorum locorum ab omnibus præpositis, ecclesiasticis, laicis, tam prædictorum, quā confraternitatum, elemosynarū, montium pietatis, singulis annis, non alteri, quā ipsi episcopo reddenda est, vt alio decreto eiusd. Concil. sess. 22. de reform. cap. 9. cauetur. Et vbi in fundatione aliter est dispositum, vel priuilegio, seu loci constitutione, q̄ aliis reddatur ipsa ratio administrationis, adhuc adhiberi debet vnus ab ordinario, aliās liberationes factæ non suffragantur, ipsomet capit. alleg. §. quōd si ex consuetudine. † Idq. summa ratione, cum hospitaliū regimen ad episcopum spectet, per allegata iura Concil. Trid. & 18. q. 2. cap. quidam. quādo est religiosum cū sua autoritate, etiam in priuatis, ad hoc, vt videat, ne quid prophanum, & alienum a fide committatur, vt dictum est supra cap. proximo, licet Feder. de Sen. consil. 111. disputauerit, si hospitale priuatū poterat ab episcopo visitari, de quo similiter Abb. de censib. cap. sopita: & addidit Tob. Nonius doctor Perusinus. consil. 61. duo sunt, quando fundatum sine episcopi consensu; seu directo a laicis: tamen ordinarius intro-

mittet

mittet se in omnibus, per ius Concil. ut item dixi supra. lib. 1. c. 16. nu. 10. respondendo obiectionibus eiusdem **29** doctoris, ut ibidem patet. † Et perquirendum, ne laici bona ipsorum hospitalium in alium vsum, q̄ destinatum erogent, quod utiq. non licet, de iudi. c. cum non ab homine, per doct. Phil. Port. consil. 82. ex facto. nu. 7. lib. 4. Cū voluntates testatorum adimpleri admodum pium sit, dixi in famil. sing. in l. 5. num. 46. fortius si subtrahant, Quia subtrahere amico furtum est, ecclesiæ vero sacrilegium. 12. q. 2. cap. gloria episcopi. Domi. Florē. in sum. 2. part. tit. 1. cap. 21. §. 3. & confitenda est hæc circumstantia, tamquam aggrauans peccatum, ponit Nauar. in Man. confess. cap. 17. nu. 95. & malum prouenit, quia res ecclesiæ sunt pauperū. **23**. q. 7. cap. quod autem, glōsa signat **30** in capit. quoniam 16. q. 1. † Dubiū verò solitum oriri de sacramentis ministrandis existentibus in ipsis hospitalibus deciditur, quōd debeant ministrari per parochos, intra quorum parochiam existunt; non autem a sacerdotibus præpositis ipsis hospitalibus, nisi aliud legitima consuetudo, aut priuilegium haberet. clem. 2. §. fin. cum sua gl. de relig. dom. sicuti de monialibus dicimus, in fra c. 18. nu. 47. Quid uerò de quarta parochiali, respectu sepulturæ forsan electæ in ipsis hospitalibus, Flor. in 3. tit. 11. c. 2. §. 9. & in omnibus distinctionibus, concludit debere quartam, nisi esset casus, q̄ non potuerit sepelli de facto, nec de iure, vt ibidem dicit, deducendo etiam quartā debitā episcopo, quando est extra parochialē, seu cum illa. † Vnde in hac visitatione episcopus diligēter inqui-

rat, si hospitale est patronorū, & quorum; ecclesiasticorum, vel laicorū; & si ipsi excedant ius sibi competens, vel occupant eius bona, contra decretum præfati Concil. sess. 22. de reform. cap. 11. §. quod si eiusdem, de quo supra cap. 10. nu. 12. Et quæ sit conditio erectionis hospitalis, si ad infirmos tantum suscipiendos, vel etiam peregrinos, vel in simul vtroque, & infantes expositos nutriendos: Aduertendo si conijci potest ipsos esse ex legitimis matrimonijs procreatos, licet nō presumatur, ut postea ad ordines ecclesiasticos non promoueantur absque dispensatione. Couar. in clem. si furiosus. 1. par. in princ. nu. 9. de homicid. indistincte procedendo, quamuis referat opinionē Anan. & Fel. in c. cum deputati, de iudic. Similiter hospitalitas ipsa actu existens fideliter exerceatur, omni diligentia præstita, iuxta præalleg. decreta Conc. Trid. fiatq. inuentarium bonorum, & reddituum, si adfunt; & omnium ad ipsum locū expectantium, ex eadem clem. quia contingit, & q̄ ipsum inuentariū sit sollempniter factum, secundum Lap. ne hospitalia sint collapsa propter paupertatē, aut aliqua egeat reparatione, ne bona conuertantur in priuatos & proprios vsus, vt sic fraudent Christi pauperes. Examinent cōstitutiones, & statuta, & diuersa sit statio feminarū & hominū pauperū, nec cōfusio procuret. Quōd rectores & gubernatores iuret de benegubernādo, ad instar tutorū, & curatōrū vt supra est dictū, & suspectis uitam, moribus, & ihonestate nō debet tradi. Flor. ea. 3. par. tit. 11. c. 2. §. 4. & §. 9. in fine; & in quibus deficit hospitalarius, remoueat. titu. 20. c. 6. §. 4. ead. parte.

parte. Sint etiã personæ deputatæ pro colligendis eleemosynis pro ipsis hospitalibus, honestæ vitæ, & expectatæ religionis per episcopum approbandæ; ne vlllo modo sint participes eleemosynarum, quæ recolliguntur: fungentes suo munere, sine ullo scandalo, ullaq. fraude: sed cū omni modestia, & dexteritate: nec habeant nomē questorum; sed tantummodo collectorum eleemosynarum nominentur. Indulgētias non publicent, non concionentur, non circumferant priuilegia, non reliquias, nec fideles ad dandam eleemosynas inducant minis, seu impræcationibus: non portent campanelas, nec petant, ac si esset debitum, & solitum dari; nec vlla arte vtantur, & sub prætextu dicendi orationem illius sancti, quo nomine petunt; sed tantummodo simpliciter, piè, & modestè, petendo pro subuentione ipsius hospitalis, quod libenter offertur. Cauentes principaliter, ne sub ipsis eleemosynis petendis, quouis nomine aliquam conuentionem faciant, etiam quod sit in euidentem vtilitatem ipsius hospitalis; id denique obseruando, vt quidquid nomine prædictarum eleemosynarum fuerit collectum, totū in vsum ipsius hospitalis tantum, sub quo colligitur, & non in alium vsum conuertatur. Hęc omnia obseruare sub onere conscientiaë procuret episcopus a collectoribus eleemosynarū hospitaliū, quæ omnia sunt necessãria. Nam multi eleemosynarij portāt certos quinter nos, scribēdo oēs de domo, seu in domo existentes, & in familia, & viuos in


locū mortuorum, & postea, ut debitū noīe ipsorū extorquent eleemosynas, quod totum experti sumus in hac ecclesia. † Et quæ de visitatione hospitalium diximus procedunt similiter in visitatione montium pietatis, seu charitatis; cum sunt in diocesi, & in aliis quibuscumq. piis locis ad Dei cultū, salutem animarum, & puperum curā institutis, in quibus eadem est adhibenda diligētia ex ipso decreto Conc. Trid. sess. 22. de reform. c. 8. & plura ducuntur ex synod. prou. Medi. 3. partit. 1. & hos montes pietatis approbauit primò Concil. Later. sub Leone X. sess. 14. 1515. cum aliqui dubitabant de eorū validitate, ex eo, q̄ aliquid vltra sortem exigebatur. Mart. Nau. in Man. cap. 17. num. 213. vbi vide, & aliud verbum, cap. 25. num. 67. in fin. Neq; aliqua exemptio datur, nisi quid expressius a Sede Apostolica cōcedatur in vim priuilegij. Et in facto pro ecclesia nostra Rauellensi, non obstat confirmatio nostra stãtibz capitulis, q̄ non visitetur, aut recognoscatur ab ep̄o, namq. confirmauimus apponēdo clausulã, quatenus nō obstant decreta Conc. Tri. & ecclesiæ cathedrali nullū fieret præiudiciū, quod facit pro iuribus moderni episcopi Rauellensis nostri successoris in dicta ecclesia. Attendimus enim responsonem terminatam, non petitionem generalem; vt sic concessum, non petatum inspiciatur. Abb. in cap. 2. de treug. & pac. in c. inter dilectos, de fid. inst. diximus in fam. sing. in l. A. nume. 95. quod est notandum, &c.

DE

DE CONFRATERNITATIBUS,
& Societatibus laicorum.

CAP. DECIMUMQUARTVM.

S V M M A R I V M.

- | | | | |
|---|--|----|--|
| 1 |  onfraternitates, quæ dicantur. | 8 | Cōfraternitates disciplinatorum sunt pia. |
| 2 | Societas laicorum ad materiã quæ sit. | 9 | Collegium leproforum dicitur esse approbatum. |
| 3 | Confraternitates, & societates laicorum, an possint fieri sine licentia. | 10 | Beguinarum & Beguinarum status prohibitus est. |
| 4 | Confraternitas an sit locus pius. | 11 | Monopolium fieri, quando dicatur. |
| 5 | Locus Pius, ex quibus fit. | 12 | Episcopus, in quibus inquirere debet in locis prædictis. |
| 6 | Conuenticulæ non sunt faciendæ in ecclesia. | 13 | Oratio quadraginta horarum quomodo permittenda. |
| 7 | Confraternitates, & laicorum societates, ep̄orum visitationi subsunt. | | |



V M vbi que laicos varia sibi loca constituisse uideamus, in quibus se reducunt, opera pietatis, vt plurimum exercet. † Variis nominibus ea appellando, & generaliter cōfraternitates, seu fratarias, vel societates laicorum communiter dicendo, ideo de ipsis etiam est videndum. Dicuntur autem Confraternitates, ut ex Budæo adnotauit Dom. Couar. in capit. officij. in fine, de testam. hominum conuentus propria sibi sacra, peculariaq. habentiū, quas phatrias Aristotel. in Polit. dixit, quæ nominatio, antiquorū potius dicitur, quàm Christianorum, quia nō ad veram nostram religionem attendens, multa Valer. Maxim. lib. 1. c. 1. Vnde verius putat ipse Couar. confraternitates aptius dici, id est fraternitatem Christianorum, seu collegium ex

multis, quos ibidem allegat, sicut de antiquis ipse refert Valer. eo. cap. 1. Quod seruabant statas, hoc est cetermonias certis diebus, & statutis celebrando. † Inde deriuata est societas laicorum, quæ dicitur collectio plurium corporum inter se distantium, ei vno nomine deputato, quæ corpora licita sunt, dummodo causa Religionis Christianæ instituta sint, non ob aliam causam. Nam vbi quid indecens, & alienū a fide Christiana exercetur, in titulū de collegiis illicitis deuenitur. Innoc. in cap. dilecta. num. 2. de excess. prælat. de quibus plura ponit Felin. in cap. accedentes, col. 1. & 2. de præscrip. quem allegat Aegid. Boss. doctor Mediolan. in tit. de vnion. & collig. num. 9. vbi multa. etiam affert, Tab. in uerb. collegium, quando ex approbatione iurisperitorum, quādo iuris

ris positivi, quando publice, & quādo priuate. † Et dicit Innoc. in eod. cap. dilecta, nu. 3. de excess. prælat. quod si omne honestum tractetur, licite sine authoritate superioris sunt ipsæ congregationes. Super quo est videre Borer. decis. 60. nume. 12. Deci. 151. in primo. Inde ad propositum notanter dixit Bald. conf. 262. decretum domini. vol. 2. In omnibus congregationibus duo esse consideranda, & qualitatem personarum, & causæ, & ista faciunt ad multorum declarationem, ut ibidē probatur. Quibus duobus præsuppositis, licet superior prohibuerit congregationes, non tamen iudicabitur enorme delictum. est pulchrum Consil. Aymon. Crau. 4. præsupponitur consuetudo. num. 16. adducit Bal. eod. conf. 262. & nu. 18. ponens differentiam inter congregationem, quæ præsupponitur ad bonum, & conuenticulam sonans in malam partem. Ex quo istæ congregationes factæ ad opera religionis, permixtæ sunt de iure. Doct. in l. conuenticulā. C. de episcop. & cleric. ponit doctissimus Alciatus conf. 360. & 364. Rolan. a Valle conf. 17. vol. 3. ipse Crau. dic. conf. 4. nu. 14. Ex his conijcimus, non esse ambigendum, has confraternitates, in quibus aliquod pium opus exercetur, esse loca pia, & eisdem locorum piorum priuilegiis potiri: quamuis aliqui moderni contrarium dixerint: vti nouissime in casu consuluit Gabr. doctor Eugubinus. consil. 162. priuilegium de quo: & est de mente Conc. Trid. contra opinionem suam. Dum episcoporum authoritati subduntur, qui non nisi in ecclesiasticis, piisq. locis, seu ratione aliqua religionis se intromittunt, & Co-

5 cilium ius eis tribuit, vt infra. nume. 7. & nume. 12. dicimus. Nam ex hoc studium augetur amplificandæ, & obseruandæ religionis. dicit idem Valer. Maxim. eodem lib. 1. de cult. Deor. † Sunt tamen vera, quæ ipse doctor Hieron. Gabr. dicit. Tria requiri ad faciendam locum pium. Primo requiritur locus, cui personæ sint annexæ, absq. quod separari possint; quod vltimum videtur superfluum; nam si dantur personæ loco erecto, est demum dare casum diuisionis, & annullationis. Secundo, vt sit ordinatus ad pia loca, & opera, quæ exercentur, quod & in confraternitatibus est, nam siue ad puellas dotandas, siue certum genus peregrinorum accipiendum sint introductæ, Piæ dicuntur. Tertio, quod sit cum authoritate superioris, vel Summi Pontificis, vel ordinarii. Abb. de censib. cap. autoritate. Idq. adest hodie, quia & si a principio non interfuit consensus, episcopus visitando & quid prophanium non inueniens, approbat, vt infra dicitur in earum inquisitione faciendā. Quia non sumus in his actibus, in quibus de necessitate debeat præcedere consensus superioris, sed sufficit superueniens. Ponunt doct. in cap. cum vos, de his, quæ fiunt a prælat. cum sit consensus autorizabilis, qui ante, & post, valet, si interueniat l. si quis mihi bona. §. iussum per Bar. ff. de acquir. hered. † Si vero in conuenticulis loquamur, vel sint licita, vel illicita (quia frequentius in malum trahuntur) in ecclesiis fieri non sunt permittenda Bal. in d. l. conuenticulā. in princ. C. de epif. & cler. cum in ipsis raro sit, quin con-
6 spirationes non fiant, argum. tex. cap. coniuurationum 11. quæst. 1. cap. 1. & cap.

cap. cum ecclesia de immun. eccl. lib. 6. diximus supra. lib. 1. cap. 11. num. 7. cum sequitur idem sonare coniuurationem, & conpirationem. dicit cap. coniuurationum. & per glo. in cap. coniuurationem de sent. excom. lib. 6. Abb. in cap. petitio de iur. iur. & dicit Innoc. in cap. 1. de scismat. in dubio semper oriri, & suspicari malum. Est autem proprie conpiratio, confederatio facta in præiudicium personæ superioris, vel eius dignitatis. Abb. in di. cap. petitio vestra & dicitur grauissimum crimen, & dicit Guid. Pap. singul. 402. esse duplicem pœnam de positionem di. cap. coniuurationum. aliam in l. 1. §. cum patronus. ff. de offic. præf. Vib. Marant. in Specul. part. 6. num. 129. Brun. inter consil. Feud. conf. 28. nu. 5. Abb. in cap. venerabilis num. 4. de testi. cog. De faciente conpirationem contra episcopum. Modern. in capit. constitutionem de verb. sign. lib. 6. quod coniuatio est plurium in vnū iuratio, & fit cum iuramento: Conspiratio vero fit pacto, aut dicto tantum, sine iuramento, Fab. Monteleo. 4. part. nu. 174. cōspiratores, coniuuratores, eisque consentientes dicuntur infames. ex cap. conpirationum, & cap. statui-
7 mus 11. q. 1. † In ipsis omnibus diligens requiritur episcoporum indagatio, cum eorum visitationi subiacent, iuxta generale decretum Conc. Tri. sess. 22. de refor. c. 8. quia licite iudicabuntur si ob causam bonam fiant, & exemplificat Archid. in cap. si quis. 42. dist. licet plerumque euadant congregationes demoniorum, sicuti de proximo fuit inuēta in vna ciuitate magna quædam congregatio diabolica virorum, & mulierum se in certum locum,

reducentium iudaizando, & alia obsecna committendo: quæ vt in totum aboleretur, fuit mira admodum Sedis Apostolicæ cura. Vnde fauorabiles se reddere debent magistratus seculares summi Regis in adiuuando prælatos in similibus extirpandis, nec statim in medio ponere iurisdictionis regie materiam; nam si non tollantur, honor Dei non conseruatur, & ipse Rex regna perdat, vt in aliis visum est, etiam his nostris infelicibus temporibus in Belgicis statibus. † Et hæc dicta de confraternitatibus, quod episcoporum regimini, seu visitationi subdantur, ad alia loca ampliantur. Vnde dixit Felin. in cap. accedens, in princ. de præscript. referens dicta Innoc. in eodem cap. dilecta, ex mente Domini. 42. distinctio. capit. si quis despicit, quod confraternitates disciplinatorum sunt collegia approbata; nec deest ratio, cum sint ad opus pium instituta, vel pro pauperibus nutriendis, vel virginibus maritandis, vt voluit Abb. in cap. primo. in fin. de electio. ex generali dispositione, omne collegium pium esse approbatum a iure, vt de hoc proprie ipsemet Abb. consil. 56. vbi de multis, ponit Corset. ad ipsum fol. 57. colum. secunda, cum sequent. & simil. † Sic etiam, & euidentiori ratione ad collegium leproforum extendere, quod & approbatum dicitur. Abb. in cap. 2. de eccles. ædific. Fel. in alleg. c. accedens, & hoc expedit ipsis ciuitatibus, ne inficiantur, inde extra locum collegij vagare non licet, & vide text. 50. dist. c. si post ordinationem. §. econtra. vbi ex murmuratione in prælatos lepra incurritur: sicuti ibi de Maria sorore Aaron in Moysen murmurante

rante dicitur, originaliter, cap. 12. Numer. & in alio casu propter simoniae labem, de Giezi seruo. 1. q. 1. cap. cito: Aduertedo, ne unquam in ipsis hospitalibus, & collegijs præponatur leprosus, (excepto ultimo, ut aliqui dicunt, quod non admittitur.) Nam remoueri debet ab administratione, ne alios inficiat, & propter abominationem populi, dicit text. in c. tua nos, de cler. 10 aegrot. † Beigunorum, & Beigainarum status similiter prohibitus est. in cl. ad nostrum, de hæret. cum excommunicatione est in religiosos auxilium dantes, & fauorem impendentes, per clem. 1. de relig. dom. & Ioan. 22. confirmauit, in sua extrauag. sancta Romana. eod. tit. de relig. domi. Status etiam Fratricellorum, & fratrum de paupere vita omnino est damnatus, nec episcopus permittere potest; & ubi inuenerit, prouideat iuxta aliam constitutionem eiusdem Ioan. 22. in dicta extrauag. incip. sancta Romana. de relig. dom. reiectis multorum erroribus super inde exortis, ut dicit Eymeric. in suo Directorio. 2. par. q. 6. 17. & 3. par. cap. 113. signa quibus cognoscuntur.) † Quod quidem optima ratione procedit, nam ubi extra opus pium & honestum conuenticio fit, non collegium, aut confraternitas dicitur; sed monopolium, quasi conuentio plurium bono publico, hoc est, Religioni Christianæ obuians. Felin. eod. cap. accedens. Quorum poena est, confiscatio bonorum, cum perpetuo exilio. l. vnica. C. de monop. de quo delicto monopolij congerit multa Petrus Rebuff. in trac. de mag. artific. ar. 4. gl. 2. lib. 2. Contit. Franc. fol. 307. licet Felin. in capit. exhibita. de iudic. quem refert Aegid. Boff. in tit. de vnion. &

colligat. nu. 8. ponat differentiam inter conpirationem, coniurationem, & conuenticulum. † Itaque quando episcopus, seu alius uisitat has confraternitates, societates, collegia, & cætera pia loca, primo inquirat, quis sit præcipuus orandi modus in eis, videatur & examinetur, quæ sint orationes? quod tempus? & an determinata hora ad interessendum orationi, quod sit officium, & an id deuote, & pie exequatur? si deniq. procedant in publicis processionibus, quo habitu, qua honestate, decentia, pietate, & deuotione, ut in omnibus habeatur respectus ad animarum salutem, & populi ædificationem, ita ut omne scandalum absit? quibus diebus inter se conueniant? & quid in congregationibus tractetur: et prohibendum est eis, ne conueniant diebus dominicis, & festiuis, tempore diuinorum officiorum, & sollempnium Missarum, vel prædicationum: tam in cathedrali ecclesia, quam collegiata, & parochiali. Propter quod illis interesse nequeunt, ut debent, neq. ipsis diebus dominicis, & festiuis faciant cantari publice Missas, & officia defunctorum: & si habent sacerdotes, & capellanos. Videatur similiter, si illos honorant, et sufficienter substant, & quam primum discutiatur, ne sit in eis aliquod statutum sapiens contra sanam doctrinam, vel bonos mores, vel aliquo modo sit superstitiosum; ut omnino deleatur, etiam si esset iuratum: cum sit contra omne ius, & in præiudicium Domini nostri superioris. cap. venientes de iur. iur. Ideo omnes confratres absoluantur ab obseruantia, & si qui in eis scandalosi, inquieti, aut etiam discolori reperiuntur, corripiantur. Et ubi incorri-

corrigibiles sint, puniatur secundum laudabiles reformationes ipsarum confratriarum, etiam per electionem. Item si ius patronatus prætenderet hoc respectu, ut reuideantur fundationes, & quomodo iudicabitur ecclesiasticum, vel laicorum, Couarr. in pract. qq. cap. 36. num. 8. recitata contraria opinione concludit dici laicorum. Item si in ipsis sint particulares redditus, adnotentur, & recognoscantur cum aliis bonis præiosis mobilibus, & ne usurpentur, aut ad alios usus, quam destinatos conuertantur, & quod ipsarum factores principales, Economi singulis annis reddant rationem ordinario loci, non obstantibus quibuscumque, iuxta decretum ipsius Concil. sess. 22. de reformat. cap. 9. cum modificatione, ut ibi, hoc addito, q. magistri, & præfati doceant sanam, & catholicam Fi-

dem, sepiusq. confiteantur, & sacram Eucharistiam accipiant: nec faciliter permittatur licentia orandi noctis tempore, propter multa inconuenientia, quæ euenire possunt, & visum est, supra lib. 1. c. 28. num. 8. † Quod frequentius ad orationem quadraginta horarum adaptatur, in qua facienda aduertantur multa adnotata in Synod. Prouint. Med. 2. par. fol. 30. vers. 4. cum seq. quæ qualiter sit agenda, satis dictum est supra. lib. 1. cap. 26. num. 18. Diligenter intuendo, quod qui curam ipsius orationis tenent, viri sint undequaque Dei timorati, & possideant honestatem omnem in vita, & moribus, & de loco, ut videbitur conuenire, sic statui, & designari, siue etiam mutari potest, in omnibusq. vnus modus orandi seruetur, iuxta Canonem secundum Concilij Tolet. quarti, &c.

DE MONASTERIIS, MONACHIS,

& personis regularibus.

CAP. DECIMUMQUINTVM.

SUMMARIVM.

- | | |
|---|--|
| <p>1 Eligio est nomen generale, et qua sit. nu. 2. 3. & 4.</p> <p>5 Religio in ecclesia est antiquissima.</p> <p>6 Andraus Carolstadius improbatur.</p> <p>7 Religionis Particularis primi inuentores. Benedictus, & Basilius sancti commendantur. nu. eo.</p> <p>8 Religio ad quid sit ordinata.</p> <p>9 Religio quæ multa in nobis operetur.</p> | <p>10 Religiosi possunt communiter dici fratres, & monachi.</p> <p>11 Monachus unde dicitur.</p> <p>12 Monachus, & conuersus differunt.</p> <p>13 Religionis status tripliciter consideratur.</p> <p>14 Sollicitudo bona est triplex.</p> <p>15 Religiosus uiuens in mundo est in magno periculo.</p> <p>16 Religiosi non habent uelle, nec nolle.</p> <p>17 Solitudo a religiosis est amanda.</p> |
|---|--|

Cella

- 18 Cella unde dicitur.
 19 Scipionis Africani notabile dictum.
 20 Solitudo est duplex.
 21 Solitudo est instrumentum perfectionis.
 22 Professio quid dicatur.
 23 Professio est duplex.
 24 Professio quando facienda ex Cōcilio Trident.
 25 Habitus monachalis est triplex.
 26 Habitus dicitur certus dupliciter.
 27 Habitus non facit monachum, sed professio.
 28 Episcopi in monasterijs regularium quomodo se intromittant.
 29 Monasteria esse exempta dupliciter consideratur.
 30 Vota substantialia religionis attente sunt obseruanda, & quomodo in eis peccetur.
 31 Proprium in religiosis est vt pestis.
 32 Proprium quid dicatur. Proprium habere religiosos absolute non dispensatur. nu. eo.
 33 Religiosi tenentes proprium, quomodo puniantur ex Conc. Trid.
 34 Religionis ingressus est fauorabilis. Ex eo quia est spiritualis. nu. 54.
 35 Illegitimus intrans religionem legitimitur & ad quā.
 36 Irregularitas que remoueat per ingressum religionis. Et quā ex hominibus prouenit Sum. Pont. tollendu reseruatur ex Conc. Trid. nu. 37.
 38 Quā inquit ēda sunt in uisitatione monasteriorum.
 39 Religiosi in eodem genere peccati, in quibus plus peccant, quā laici.
 40 Sacerdotis peccatum quare dicatur grauissimum.
 41 Monachi non debent de familiaritate claustra.
- 42 Episcopus quando possit reuocare monachum uagabundum.
 Vagare ē periculosum animabus monachorum. nu. eo.
 43 Religiosi nisi redeant ad monasterium, vt apostate puniuntur.
 44 Monachi, quando, & in quibus casibus de gentes extra monasterium conueniantur coram episcopo.
 45 Monachus quando de vna religione ad aliam transire possit.
 46 Constitutio Martini Quinti de mendicantibus.
 47 Monasteria in quibus vnus, aut duo monachi persistūt reformari debēt.
 48 Monachus habitum semel susceptum dimittere non potest.
 49 Monachus mutans, aut occultans habitum, qualiter puniatur. Laicus irridens Religionem Christianam puniatur pœna capitis. nu. eo.
 50 Monachus factus episcopus non mutat habitum. Et à quibus liberetur à sua religione. nu. 51.
 52 Monachus professus rediens ad seculum non recuperabit bona sua.
 53 Monachus per simoniam ingressus qualiter puniatur.
 55 Monachi omnes debent in communi refectorio comedere, & in communi dormitorio dormire.
 56 Episcopi quomodo procedant, vt monachi assumant debitā uiuendi normam.
 57 Visitationes monasteriorum suis temporibus omitti non debent.
 58 Monasterium de nouo construui non potest sine consensu episcopi.
 59 Monasteria subdita immediate Sedi Apostolica, quomodo gubernanda sunt.
 60 Monasteria curam animarum habentia

- 61 Monachus factus episcopus quod officium celebrare debet. nu. 82.
 Cardinalis de Turr. Crem. habuit licentiam ab Eugenio Papa dicendi suū proprium officium predicatorum. nu. eo.
 63 Filius ingrediens religionem inuitis parentibus, an possit ab illis reuocari.
 64 Clericus ingrediens religionem per annum, quo facit professionem retinet beneficium. Vbi quo prouidendum interim, & quid de fructibus.
 65 Annus probationis quare sit inductus.
 66 Libertates monasteriorum opprimenda non sunt.
 67 Dominus potest cogi inuitis vendere domum coniunctam monasterio.
 68 Mulieres non possunt ingredi claustra monasteriorum.
 69 Constitutiones Pij V. & Greg. XIII. super eodem.
 70 Monachus non facit commatres.
 71 Monachi inuicem se percutientes, ab episcopo an possint absolui.
 72 Appellari ab Abbate ad episcopum, quando possit.
 73 Abbates, an hodie conferant primam tonsuram, aut quattuor ordines, & quibus.
 74 Monachi quando venire tenentur ad congregationes, & synodum episcoporum.
 75 Infirmaria communis debet esse in monasterijs.
 76 Magistri nouitiorum creandi sunt in monasterijs.
 77 Silentium seruandum est certis horis in monasterijs.
 78 Obedientia praestanda est attente superioribus ab omnibus religiosis monasteriorum.
 79 Christus dominus noster fuit omnium obedientissimus.
 80 Monachus potest esse Vicarius episcopi.
61. nia uisitantur ab episcopis. nu. 61.
 62. Monachi debent seruari, & publicare censuras latas ab episcopis. Et festa per ipsos inducta. nu. 63.
 Episcopus potest inducere festum seruandum in sua diocesi. nu. eo.
 64. Religiosi tenentur venire ad processiones generales, fallit tamen.
 65. Controuersia de precedentia inter religiosos sedanda est ab episcopis.
 66. Regulares praferuntur omnibus monachis.
 67. Nouitij ante professionem uolentes redire ad saeculum, debent habere omnia bona sua, aliter episcopus coget.
 68. Monachus inuitis factus quantum temporis habet facta professione recedendi.
 69. Religiosi omnes debent reuerentiam Prelatis ecclesiarum.
 70. Officiales monasteriorum qualiter sunt eligendi.
 71. Capitula in monasterijs sunt sepius frequentanda.
 72. Nouitij an interuenire debeant in capitulis.
 73. Lectio sacrae scripturae in monasterijs est habenda.
 74. Dignitates monasteriorum non nisi constitutis in etate xxv. ann. conferendae sunt.
 75. Beneficia regularia regularibus sunt conferenda.
 76. Annus promotionis quando incipit currere.
 77. Possessio pacifica, quae dicatur.
 78. Monachi non sunt creandi Canonici ecclesiae saecularis.
 79. Beneficia saecularia etiam simplicia non dantur monachis.
 80. Monachus factus rector ecclesiae saecularis sub qua regula se reformabit.

- 101 Monachi an eligendi ab Abbate iā-
tum sine conuentu.
102 Abbas principaliter habet admini-
strationem totius monasterij.
103 Religiones vnius regula, vnius mo-



VNC ad monasteriorum, ipforumq. monachorū visitationem faciendam per suos superiores, & aliquādo per episcopos, vel authoritate ordinaria, vel delegata, accedendum est. Nam ipsi huius mundi vanitatibus speris, se religioni tradentes, Deo seruire (quod & regnare est) in omnibus student. ipse enim dixit. Luc. cap. 9. *Si quis vult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucem suā quotidie, & sequatur me; cum fructus securus reddatur.* Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Luc. cap. 10. In quibus monasteriis, & si fere sit exemptio in omnibus ab episcoporum iurisdictione; sunt tamē ab eorum superioribus multa reformanda, & in multis episcopi procedere possunt, renouantes antiquum, & sollempnem statum illum Religionis, ubi multa dicemus, ex quibus mens ipforum firma remanebit in cultu Dei, iuxta propriam cuiuscumq. vocationē, in ipsis canones modernos Conc. Trid. reducens. † Sed primū illud aduertendum est scitu dignum. Quod hoc nomē religio est generale, quatuor significās. Primo accipit pro debito cultu, quē vero Deo immortalī prestamus, quo ad fidem, & omnes Christiani tenemur, & sic omnes dicimur religiosi, ex illo Iacob. c. 1. *Siquis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed reducēs cor suum, huius vana est religio.* Et inde appella-

nasterij, vnius professionis, etiam inter se solent esse varia.

- 104 Pius V. reformauit fratres sancti Francisci de tertiu ordine.

ta est Religio Christiana, & Innoc. III. in c. gaudemus, de diuort. utitur illis verbis. *In fauorem presertim Religionis Christiana.* Vnde Religio Christiana, idest fides catholica hoc est fides Christiana. l. 1. cum sua glos. C. de sum. Trini. Cuius cōseruandæ causa, vsque ad extremum vitæ maxima debet esse nobis cura, qui in vera religione ambulamus. Cum, & primi illi Romani, qui veram ignorabant religionem; studiosi tamen erant in ipsa seruanda. Val. Max. exempla profert. lib. 1. c. 2. & sic largissime dicitur Religio. † Secūdo sumitur religio pro ipso cultu veri Dei, vt non solum fide, sed etiā operibus Deo adhareamus, quia fides sine operibus mortua est, cap. 1. Iacob. cum Iustitia Dei reueletur ex fide in fidē. ad Rom. c. 1. Nec sufficit amici misereri, si nō paueris, cū fame pereat. c. palce. 86. dist. Quare oēs boni Christiani per fidē, & bona opera religiosi dicuntur, de constit. c. ecclesia. ibi dum dicitur. *Nos attendētes, q. laicis etiam religiosi,* & in cap. lin. de reb. eccl. non alien. ibi. *Cum laicis q. religiosi,* quę verba itē sunt in c. laicis. 16. q. 7. & oēs fratres ab vno Christo. 1. Petr. c. 1. Animas vestras sanctificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore simplici. Et hoc modo religio sumitur large. † Tertio vero mō stricte loquendo accipitur pro statu clericali, magis cultui diuino dedito, regulam B. Petri Principis Apost. sectādo, vnde dignior habitus

habitus fuit semper ordo clericalis, q. 5 ordo monachorum. not. in cap. alia. 16. quæst. 1. & sic nouum sacerdotiū esset in Christo Iesu. cessante illo primo sacerdotio, ad Hebr. 7. capit. quo translato necesse fuit, vt legis translatio fieret. cap. 3. de constit. & Petr. sua 1. cap. 2. *Vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta. populus adquisitionis, vt virtutes annūctietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum.* Et in nouo testamento post Christū dominum a Petro sacerdotialis cepit ordo, quia ipsi primo Pontificatus in ecclesia Christi, datus est, cap. in nouo. 21. distinc. † Vltimo strictissime accipiendo, religio sumitur pro illis, qui se a mūdo, & eius pōpis alienantēs alicui religioni a Sede Apostolica approbatę ad dicūt, profitētes tria illa cuiuslibet veræ religionis substantialia, obedientiā, continentiā, & paupertatem, in quibus vix numq. videtur dispensari. Quia & si Martha (per quā Petrus designabatur) satagebat circa frequens ministerium Christi. Maria dedita. contēplationi (a qua significata est vita religiosorū) optimā partem elegit, quæ non auferetur ab ea, propter mundi tentationes, & suas vanitates, abstinendo a carnalibus desiderijs, quę militant aduersus animā. eod. c. 2. 1. Petr. quæ contemplatiua præeminet vitæ actiuæ in duodecim. Aluar. Pelag. de planct. Eccl. lib. 2. c. 91. ex fundamento trium illorū promissorum, ad quorum corroboratiōē multa dictū sumus. Et sic proprie de ipsis religiosi hic accipiendo, Abb. de maior. & obed. cap. dilecta. Bossius de coit. damn. in fine, quia de tertio loco requisitis satis in superioribus di-

ximus, & infra alia plura. † Est igitur ipsa Religio in ecclesia Dei antiquissima, nec humana adinventione excogitata (vt mundi sectatores dicunt) sed ab ipsis Apostolis, & a primitiua ecclesia trāhitur, Dauid psal. 65. *Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea.* Deuto. c. 23. *Cum votum voueris Deo tuo.* Matth. c. 19. Idq. etiam ex testimonio Philonis Iudei probat Ioan. Dried. de eccl. scri. lib. 4. fol. 300. eaq. ad spernantes digni sint omni morte. Namq. in historiis etiam antiquorum legimus; homines punitos propter neglectam religionem, de pluribus testatur. Valer. Max. lib. 1. cap. 2. fortius in nostra christiana religione, qua Deum verum omnipotentem colimus, qui dixit: *Ambula corā me, & esto perfectus:* Hinc clarē iudicatur, quā impie fecerit iniquus Andreas Carolstadius ausus abiicere statum religiosum & habitū, vt refert do. Card. Hofi. lib. 1. de hæres. nostr. temp. fol. 9. negans religionem traditam nobis per Petrum Apostolum, sicuti confessi sunt antiqui Imperatores Grat. Valē. & Theod. in l. 1. C. de sum. Trinita. Ipforum ego religiosorum præcipua mens est, vt tanto quietius, ac liberius meditari possint passionem Domini Nostri Iesu Christi; & hinc rectius quisq. discat religiosus per varia exercitia piæ, & sanctæ religionis patientiā, & verē sequi Christum crucifixū. inquit enim Apost. 2. ad Tim. 2. *Si fuerimus sotiū passionum, erimus, & consolationum, perseuerantes in bono:* Namque de præuaricantibus dicit ipse Petrus 2. sua episto. cap. secundo. *Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitiōē retrorsum conuer-*

ti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. (Cui sententiæ simile est grã de illud dictum Apost. ad Hebr. c. 6. *Impossibile enim est, eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum caeleste, & participes facti sunt spiritus Sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesq. seculi vètur, & prolapsi sunt: rursus renouari ad penitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis filium Dei, & ostentui habentes.* Super quo verbo interpretando multum insisterunt Theologi, diuersimodo exponentes. Do. Card. Aracæl. de sacram. baptis. cap. 15. vt verum reddatur dictum ipsius Petri. in 2. cap. 3. quod in scriptis Pauli Apostoli sunt quædam difficilia intellectu &c.) † Qui autem primo fuerint inuentores huius segregationis a mudo, post Apostolos, Benedictum in occidente legimus, in oriente vero Basilium, iuxta vitam antiquorum monachorū. Cassan. in sua glor. 4. part. confid. 54. Boer. de itat. Erem. Ille enim duodecim monasteriis ædificatis, sanctissimis legibus communis, Cassinum pergit, vt simulacrum Apollinis euerteret, incolasque christianos efficeret, quod, & Deo Adiunante perfecit. Alter vero Magni nomen assequutus, effectus episcopus Cæsareæ, duriorē ritum antiquorum monachorum ad meliorem formam, & magis religioni conformem reduxit: atque alii viri Religiosi, pariterq. catholici sunt sequuti, alias regulas nouiter erigendo, de approbatione sanctæ Sed. Apostol. vt per Cassan. vbi supra; Quia inconsulto Romano Pontifice, & ipso non approbante, nouam non licet inducere, aut recipere Religionem cum sine

ipso nihil nouum, aut in ecclesia hactenus inusitatū, decerni possit. tex. Conc. Trid. sess. 25. de inuoc. uener. & reliq. sanct. & sacris imag. §. quod si aliquis. vers. ita tamen. † Ordinando Religionem, vt homo attentius Deo, rerumque diuinarum contemplationi vacaret, tamquam exercitium perueniendi ad perfectionem, in quo itatu dicuntur ipsi religiosi ambulare. iuxta illud aductum. Luc. c. 10. Maria optimam partem elegit. Domin. Card. de Turr. Crem. in sua sum. lib. 1. cap. 76. Stātes enim in religione purius viuūt, cadunt rarius, surgunt velocius, incidunt cautius, quiescunt securius, irrorantur frequentius, purgantur citius, moriuntur confidentius, remunerantur copiosius. ex Bernardo, quæ verba exponit Florent. in sum. 3. part. tit. 16. cap. 10. vbi not. sunt cum Deo, cum ipso conuertantur, ipsoque fruuntur. † Ex quibus maximi fructus hæc religio in nobis esse dignoscitur, quia citius Deo nos coniungit, facit contemplationi deditos, vt non nisi Christo frui pensitemus. Erat Maria intenta dulcedini verbi Dei, intenta quomodo pasceret a Domino; nam qui celum suspicit, & quæ illic bona sunt contemplatur, statim hæc, quæ sunt in mundo contemnit, tamquam nullius momenti: de primo in psal. 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te:* Et in alio. 83. *Quia melior est dies vna in atrijs tuis, super millia.* Quod vt melius perficiatur ab omnibus curis sæculi abstinendum est. cap. duo sunt in princ. 12. quæst. prima. Nam cogitationis statum erigere non valet, quem terrenæ sollicitudinis curuum

tenet

tenet. cap. hinc etenim. §. gibbosus. 49. dist. & dominus cap. 8. Luc. Qui a sollicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus huius mundi, seu vitæ, euntes suffocantur, & non referunt fructum. eo. 10 §. † De omnibus religiosis loquendo, hoc nomine appellātes, siue alii monachos, alij fratres, vt mēdicantes, alij regulares diuisim appellent, cū oēs recte possint appellari fratres, quia sub uno patre Christo religiosi profitentes tria substantialia, Abb. in cap. causam quæ. col. 1. de iud. & contra opinionem maximi uiri, qui monachos non aliter, nisi sub Abbatibus dicebat, fratres tantum mendicantes, & Abb. refert Fel. in præm. decret. nu. 4. nec deest ratio pro illo, cum fratres ex communi usu sic intelligantur, & qui debet attendi. l. Labeo. ff. de supell. legat. licet difficiliter probari dicat Fel. in dict. præm. nu. 3. & nu. 17. Vt cumque tamen, qui suo modo intelligat, de omnibus hic loquimur, & ad omnes hæc dicta extendimus, quando tamen sub vna regula nō sunt particulares constitutiones, vt in multis. † Nam, & monachus dicitur a monos, quod dicitur solus, quod etiam est vnus & tristis, qui esse debet propter compunctionē suorum peccatorum, & proximorum, militans sub regula sui fundatoris. Faciunt notata per Floren. alleg. cap. 10. & si quando appetitus inuaserit peccandi, cogitet horribile illud, & intolerabile tribunal Christi. Beat. Basil. super Psal. 33. non in multitudine hominum, & sociorum, quos cum idem morbus occupauerit, bonis nihil aliud restat, quàm dolor & gemitus. cap. non potest. 14. quæst. 4. ex August. lib. 2. epist. contra Parmenian. lib. 3.

Quia cum frequentia hominum mundum sequitur; & tamen scriptum est, *Quod amicitia huius mundi inimica est Dei, & quicumque voluerit amicus esse huius seculi, inimicus Dei constituitur.* 1. Iacob. capit. 4. & Ioan. 1. cap. 2. *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt.* Quod & confirmat Apost. ad Galat. cap. 1. *Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Et ad Philip. 3. *Uerumtamen, existimo omnia, detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei: propter quæ omnia detrimentum feci, & arbitror, vt stercora, vt Christum lucrifaciam.* Et in Psalm. 52. versic. 7. quoniam Deus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. † Ipse igitur monachus differt a conuerso; nam conuersus offert se & suæ ecclesiæ, promittens eius superiori, & successori obedientiam; sed monachus ad maiora pertransit; nam profitendo regulam, renūtiat mundo, & pompis eius, & in ipso magis professio attēditur Lapus alleg. 129. factum super quo. nu. 3. Et ideo dispositio mere odiosa loquens de monachis, non habet locum inconuersis. Abb. in cap. non dubium. de sent. excom. Sic & conuersus differt ab oblato, qui se, & sua dedit ecclesiæ, nulla veste mutata. cap. consulti sumus. de reg. Boer. decif. 20. num. 5. vbi multa possunt videri. Item dicitur quasi seruus monasterij, vt inde transire etiam ad aliud strictius monasteriū non possit. glos. in cap. vt lex continentia. in verb. professi. 27. quæst. 1. vbi vide Ar chid. † Vnde Sanctus Thomas, quem ceteri sequuti sunt. in 2. 2. quæst. 186.

V 3 tripli-

tripliciter hunc statum Religionis considerari vult: & primo in ipso exercitio tendendi in perfectionem charitatis, sine qua sumus nihil, secundum Apost. I. ad Cor. 3. & eod. lib. I. cap. 75. per Domi. Cardi. Et pro illo actu ad quietem reducendo humanum animum ab exterioribus sollicitudinibus, quæ suffocant verbum Dei, nec ferunt fructum bonum Luc. cap. 8. de quo Apost. I. ad Corin. cap. 7. inquit. Volo vos sine sollicitudine esse. Et tertio pro quodam holocausto, quo quis se, & sua offert Deo, abdicans proprium velle. Et sic loquitur idem Apostolus, licet generaliter, ad Rom. cap. 12. Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem, rationale obsequium vestrum; & primum dictum Apostoli intelligitur de sollicitudine mundi, iuxta verbum Euangeli.

14 † Namq. est sollicitudo bona, & admodum necessaria, & prima, quam regiminis vocamus, cum Prælati sollicitus est de suo grege, quem hortatur Apost. eod. loco dicens, qui præest in sollicitudine: secunda est sollicitudo prædicationis. I. ad Thessal. 2. fiduciam habuimus in Deo nostro loqui ad uos Euangelium Dei in multa sollicitudine. Item dilectionis, quam ipse Apostolus commendans ad Ephes. dicit. cap. 4. Solliciti seruare unitatem spiritus in vinculo pacis. Alia compassionis, hanc habuit Onesiphorus discipulus, qui sollicitè quæsiuit Apostolum uinctum in urbe, & inuenit, ut ei ministraret. 2. ad Timot. cap. I. in fine. Hic fuit vnus ex 72. discipulis, & episcopus Onoroti, alij dicunt Coronie, ut concordant Dorotheus, & Hyp-

politus antiqui scriptores ecclesie, qui de 72. discipulis scripserunt. Sic alia sollicitudo actionis, ut ipse religiosus continuo querat, sollicitus esse, quomodo Deo placeat, inde. 2. ad tit. c. 2. Sollicite autem cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconcusibilem, recte tractantem uerbum veritatis. Sic & alia prouisionis, ne religiosus obliuiscatur uiarum Domini, sed cogitare, quæ oportet fieri, sicut ipse Apost. dicit ad Roman. c. 12. Sollicitudine non pigri. Similiter quædam spiritualis, & ordinata. cum diligenti uigilantia animi circa bona honesta, aut necessaria. probatur Deuteronom. cap. 4. ad Ephes. cap. 4. Alia dicitur sollicitudo inordinata magis ad diffidentiam pertinens, quam derestatur scriptura. Matth. cap. 6. Nolite solliciti esse in chrastinum, & Prouerb. c. 1. spes sollicitorum peribit. † Sed primo dicta obseruant ipsi religiosi, dum tamen in ipsa religione uiuant, quod nisi obseruent, uix se ipsos saluare poterunt; nam si in mundo religiosus uiuat, in magno se constitui periculo sciat. Quia sicut difficile est arborem secus uiam positam, fructus suos usque ad maturitatem conseruare, sic religiosus iuxta mundum uiuentem in actibus mundi, usque ad finem, immaculatam conseruare iustitiam. Vnde recedendum est de uia, & plantandum in loco secreto; ut nec colludere tecum mundus habeat, nec tu cum mundo. Hæc sunt dicta magni illius Ioa. Chrysostom. super Matth. Debet enim in conuersationis integritate conuersari, & singularitate, in auct. de monach. §. si quis igitur. & §. sancimus, hoc admonet Regius Propheta loquens ad animam

animam fidelem. Psalm. 44. Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Quæ dicta extendimus in nostro sermone de Concil. Prouint. & Dominus ad Abraham. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Genes. cap. 12. Et cum mundus sit uia peccatorum, ut refert Magist. in primo psalm. & terrenis inhærens non uidet Deum, super psal. 5. sed qui in studio uirtutum Deo

16 stat. † Ideo dicit Augustin. in libr. de uera Relig. & Archid. 20. quæstion. 3. cap. præens, quod religio dicta est à religando; quia exulantes nos à mundo uniuert Deo, ut amplius uelle, & nolere in religiosis non dicatur esse, iuxta c. non dicatis 12. quæst. 1. & cum uoluntati renuntiatum est, pessimum est ea uti. eod. cap. Sed in quibus uelle eis existere dicatur. ponit gloss. in extrauag. Ioan. 2. quorundam. §. qua propter, in uerb. uoluerint, de uerbor. signific. & ad primum Dion. Carth. in epist. Iacob. cap. 2. ar. 3. Si cum mundo ambulamus, Deum non cognoscimus, quia mundus eum non cognouit. Ioann. cap. 1. & cap. 17. in fine. Pater

17 iuste, mundus te non cognouit. † Vnde frequentius in solitudine est ambulandum, teste S. Bernar. Anima sancta sola esto, ut soli hominum te serues ipsam, quem tibi ex omnibus elegisti, fuge publicum, fuge ipsos domesticos, secede ab amicis, & intimis, etiam ab illo, qui tibi ministrat. Dominus enim semper docuit gloriam multitudinis euitare, ut in oratione tranquillitatem quæramus, & a tempore, & a loco, de hac solitudine, de penitent. distinct. 2. cap. non est. §. Romanos: uer. sed nec

Adam. Inde multi quæserunt. An uita solitaria & contemplatiua sit melior, quam monastica & socialis? Docto. in cap. priuilegium, de uerbor. signific. in 6. ubi gloss. & Archid. quod sic dicimus tamen ex opin. Modern. quod licet solitaria uita debito modo sumpta, sit præeminentior sociali, quia ab ipsa ad solitariam transitur, si tamen absq. exercitio sumatur, est periculossima, nisi per diuinam gratiam prouideatur, seu suppleatur, quod in aliis per socialem conuersationem acquiritur, ut uidelicet intellectus per gratiam Dei instruat in contemplatione, & affectiones noxiæ reprimantur. Ioan.

18 Andr. in c. sane de regular. † Religiosus in cella cum Deo loquitur, cella dicitur a celo, quia e cella itur ad cælum. Aluar. Pela. lib. 2. de planct. eccl. c. si, uel a celando, id est occultando; cum religiosos ab actibus mundanis occultat. Vnde conuenienti honore digni sunt ducentes uitam in cellis, cap. qui uere. 16. quæst. 1. & ibi dicitur esse gloriosa uictoria, quia adest gloriosum certamen. 2. ad Tim. 4. Et cella monachum celat, sed Deo per contemplationem ornat, quia inter cælum, & cælum est cognatio non solum nominis, sed etiam pietatis. Inde Bonif. VIII. in præd. cap. priuilegium. cellas dicit loca secreta & solitaria, quæ ab hominum seperata conuictu, sunt ad contemplandum, & Deo placandum specialiter deputata. † Semper enim hæc solitaria uita profuit ad disciplinam, & philosophiam. Vnde Scipio Africanus dicere solitus erat: Se nunquam minus solum esse, quam cum solus esset. refert Tull. lib. 3. de offic. Tunc enim quis otatur ab exteriori

occupatione, de quo Seneca epist. 57. Nulla placida est quies, nisi quam ratio componit: & illa vera est tranquillitas, in qua mens bona explicatur, gl. ad Boet. de consil. Philip. lib. 1. prola quarta, cum otium de per se, ut maxime contrarium studio, & industriæ. Valer. Maxim. lib. 8. cap. 8. Et dicitur remota segregatio hominum, ut Deo fruatur, bonus thesaurus, de quo bonus homo, bona profert. Odium malus thesaurus, de quo malus homo, mala profert. Matth. cap. 12. Quia non sufficit Hierosolymis fuisse, &c. dicit gloss. in l. vnicuique. C. de prox. sacr. scrib. lib. 12. quod dictum alibi 20 ampliatur. † Ideo hæc solitudo dicitur duplex; mala, de qua eccl. cap. 4. Ve soli, quia si ceciderit, non est qui erigat eum, cap. in omnibus. 8. 1. dist. cap. 2. de stat. monach. & de ipsa, cū quis mundo inter laicos versari vult. Secundo dicitur solitudo sancta. alleg. §. Romanos, & de qua loquitur. Ioan. Chrysostom. ut supra dictū est, & de vtraque Aluar. Pelag. lib. 2. sui tract. cap. 4. colum. 4. Sed hæc secunda sit semper cum exercitio, alias periculosa redditur; nisi per diuinam gratiam suppleatur; quia abundandū est semper in opere domini, scientes quod labor noster non est inanis in Domino. Apost. 1. ad Corin. cap. 15. 21 † Quæ solitudo dicitur instrumentū perfectionis: non autem ipsa essentia perfectionis. Vnde, aut assumitur per diuinam gratiam, aut per exercitium actus virtuosus, ut exinde dicamus solitudinem pertinere contemplanti, qui iam ad perfectum peruenit, quod dupliciter contingere scribit Domin. Cardin. de Turr. Crem. in c.

qui vere. num. 4. 16. quæstio. 1. & uide Greg. morali. 30. Quid prodest solitudo corporis, sine solitudine cordis, quæ statim derelinquit nos; quia Deus derelinquit ipsum. psalm. 39. Cor meum derelinquit me, ad illud uerò peruenitur ex dedicatione ipsius religiosi Deo vero. Prouerb. 23. *Probe fili cor tuum mihi, & oculi tui vias meas custodiant, & sit per aliquam regulam* 22 monasterium intrando. † Vbi complementum accipitur per professionē. Dicitur autem ipsa professio, ex Ioan. Andr. in cap. 1. de regular. lib. 6. certæ Religionis sollempnis promissio, cui adherent tria illa substantialia, paupertatis, continentia, & obedientia. per cap. cum ad monasterium, de stat. monach. ut sic laboretur pro perueniēdo ad vitam æternam, in qua quantum bonum sit. audi Apost. 1. ad Cor. c. 2. *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparauit Deus diligentibus se,* supra 23 eod. cap. num. 9. † Quæ professio est duplex expressa, statim seculo renuntiando, cap. 2. cap. 4. de regul. lib. 6. ibi; *Vel professionem expressam fecerit, vel scienter habitum receperit professorum.* Hæc fecit Beatus Franciscus, cum reiecit etiam proprius vestibus patri cessit omnia, ut postea detractis calceis, vnica fuerit contentus tunica. Et professio tacita, quæ fit per delationem habitus. cap. super, eod. tit. & varie obseruabatur. in anno. 15. & nō ante annum 14. cap. 1. de regul. eo. lib. Quia per delationem annalem habitus, tacite censetur professus, etiamsi habitus Religionis sit indistinctissimus: nam cum ad annos discretionis sit peruentum, agnosci debet, quid agitur.

agitur. eod. cap. 1. & per omnes. Et illud tempus dicitur aptum ad matrimonium carnale; ergo, & ad spirituale. argu. a contr. in cap. 2. & cap. 3. 24 de despons. impub. † Sed hodie de iure nouo secus est. Non enim potest fieri nisi in 16. anno. sess. 24. Conc. Trident. de regul. cap. 15. & quod annus ipse, 16. sit expletus, & per ipsum post habitum susceptum in probatione steterit. eod. cap. 15. Quod est notandū ad correctionem eiusdem, cap. 1. supra alleg. Namq. finito tempore nouitatus, superiores, ipsos nouitios, quos habiles inuenerint, admittant ad professionem: quos profiteri nolentes, aut inhabiles repertos a monasterio eiciant. ead. sess. cap. 16. §. finito. Et quod tempus nouitatus non est determinatum, sed arbitrarium, secundum quod uidebitur, & vnus anni, aliquando biennij. gl. sing. in cap. 1. incip. Gonsaldus, in gl. pen. 17. quæstio. 2. Aliquando vero triennij, alia similis gl. in cap. ad Apostolicæ Sedis. de regul. quod item est signandum pro materia. d. §. finito. sess. 24. cap. 16. † Vnde ex his omnibus dicere possumus, habitum ipsorum monachorum esse triplicem; Professionis siquidem, Conuersionis, & Probationis. gl. in cap. 1. 27. quæstio. 1. Archid. in cap. statutū, de regul. lib. 6. Similiter alia triplex distinctio habitus, ut alter distinctus, indistinctus, indistinctissimus. Abb. in cap. ex parte num. 3. de regul. cap. fin. eodem tit. lib. 6. Dom. Florent in sum. 3. part. titu. 16. cap. 3. §. 1. & vide in cap. super eo. titu. alleg. Et ideo quilibet religiosus conformabit se in habitu cum illo, inter quos uiuit: arg. cap. quod Deo 33. q. 5. ut sic vi-

uentes colligant zizania in fasciculis, mittenda ad comburendum: triticum autem congregandum in horreum domini. Matth. cap. 13. *Quia si cum sancto sanctus eris, cum innocente innocens eris, & cum peruerso peruerteris.* 26 psalm. 7. † Similiter habitus dicitur esse certus dupliciter, & ratione coloris, & ratione formæ, ut notat bona gloss. in clem. prima, in verb. secularis, de elect. ibi posset etiam dici, ex quadruplici causa videtur hodie facta mutatione coloris & formæ, variare plurimū inter se ipsasmet religiones vnus regulæ, qui cum sit certus in forma, & colore, mutandus non est, nec est nouum hoc uti, nam, & in multis videmus, certum habitum assignari, etiā in remissione peccatorum, ut de sacco penitentibus dando, legimus. 50. distinct. cap. in capite Quadragesimæ. ibi; sacco induti nudis pedibus. Sic, & primi illi Eremitæ tunicas certas pro afflictione suorum corporum gestabant. † Et licet habitus non faciat monachum, sed professio. cap. porrectum, eod. titu. & sess. 14. Conc. Trident. de reformatio. cap. 6. quia non est de substantialibus, sed de accidentalibus: tamen tacita professio inde resultare videtur, ut talis præsumatur, qualis ex habitus gestione apparet, c. si vero. lo. 2. de senten. excom. Et si per annum portauit, cogitur regulam ordinis ipsius habitus profiteri. c. ex transmissa de regular. ad primum gloss. in cap. ex transmissa de renunt. Hinc debet esse habitus honestus, ordinis congruens, non diuersi coloris, aut notabilis; sed religiosus, non suspectus. 20. quæstio. 1. cap. fin. nec eum dimittere, quia ita dicitur annexus religiois,

ligiosis, vt in quocumq. loco vti eo debeant. 23. dist. c. sanctimoniales, alias vt apostate puniendi. cap. periculofo. eod. tit. Aluar. Pelag. lib. 2. c. 14. clem. quoniam. de vit. & hon. cleri. etiam q̄ fuerit episcopus, vel Cardinalis. cap. 1. 18. quæst. 2. can. 27. in Conc. gen. Constantinopol. 8. Abb. in cap. Deus & c. clerici. nu. 5. de vit. & hon. cleri. nisi solus Papa. Goffred. & Host. de stat. monachi. Licet quandoq. in exteriori pos
 28 sit. alleg. cap. vt Deus. † Sed cum monasteria sint multa, & variæ eorum institutiones, & regulæ, etiam unius fundatoris, & suos habeant superiores, episcopi, in visitationibus suis aliter non se intromittent in ipsis, propter multa priuilegia vniciq. regulæ concessa (quæ in dies fuerunt ampliata, & per illam constitutionem quam mare magnum ipsi monachi, & fratres dicunt, ampliata per Pium Quintum Pontificem. 1567. an. 2. licet ad terminos iuris communis. & Conc. Trid. postea reduxerit S. D. N. Gregor. XIII. Pont. Max. & ex mente ipsius Pij. anno 1. vt ex proæmio litterarum appareret. Quod proæmiū est attendendū, quia ex illius verbis mentem, & causam finalem disponentis colligimus. l. ff. de her. inst. Abb. in cap. aduersus. col. 3. de immun. eccles. & dixi in fam. singul. in. l. P. nu. 107. Possunt tamen per viam excessus eorum, pro scandalis populorum. ead. sels. 25. de regul. c. 8. & cap. 22. & inferius dicemus, vel quandoq. iure proprio ex consuetudine, vel ex delegatione Domini nostri.
 29 † Ipsa autem monasteria esse exempta cōsideratur dupliciter, vel principalis exemptionis, quia neminem recognoscunt in superiorem, nisi solum Pa-

pam; Sic enim a sede Apostolica eis indultum est, iuxta clem. attendentes. de stat. monach. & in illis succedit aliquando episcopus autoritate delegata sacr. Conc. Trid. Secundo uero dicuntur exempta respectu ordinariorum, sed subsunt regularibus suis superioribus, prout exemplificat glo. in ead. cle. attendentes: licet respectu monialiū sit aliud, vt suo loco dicitur. Et similis est quæstio si subsint, & in quibus, vel legis diœcesanæ vigore, vel de lege iurisdictionis: cum differant inter se, notatur per Inno. in c. 1. de stat. monachi.
 30 † Id profecto semper curandum est, vt votum ipsorum trium substantia- lium, quàm maxime obseruetur ab ipsis Religiosis, monachis, fratribus (ut omni communi verbo vtar) & attente videndum a superioribus. Cum enim loquedo de primo. Obedientiam quis promittit, contra agendo, mortale incurrit peccatum, quia contra votum agit, siue per contemptum transgrediatur, vel scienter constitutionibus, & ordinationibus contraveniendo, cum ipsa obedientia dicatur fundamentum religionis. Aluar. Pelag. de planct. eccl. lib. 2. cap. si. col. 3. Flor. in sum. 4. part. tit. 5. cap. 11. per totum. Mart. Nauar. cap. 23. nu. 35. Per continentiam vero oportet semper stare timidum, ne suis viribus nimis præsumendo de se, ab insidiis diaboli superetur. iuxta illud; Fratres, sobrii estote & vigilare, 1. Petr. c. 5. vt nec quidem aspectu maculetur. Augu. epist. 109. ad monachos, relatus in cap. nec solo. 32. quæst. 5. Quia datum est nobis stimulus carnis nostræ, id est Angelus Sathanæ, qui nos colaphizet. vt dicit Apost. 2. ad Cor. c. 11. & 12. paupertatē custodiendo usq. ad

ad mortem, proprium pœnitentia se ab dicendo, nam semper monachus peccat, si dicat aliquid se habere propriū, vt declarat idem. Mart. Nauar. in cap. 31 nō dicatis. nu. 32. 12. quæst. 1. † Hinc proprium habere ipsos religiosos, peccatis inimica religioni dicitur, & si quis contra salubria statuta religionis, inueniatur habere proprium, remoueatur a communione altaris, qui si in extremis digne non pœnituerit, nec accipiat sepulturam inter fratres. c. monachi. §. qui uero de stat. mon. immo subdit Abb. ibidem. nu. 4. nec Papa concedit, nisi pro se alegendō, & nu. 8. vide quoniam.
 An valeat relictum factum alicui religioso, cum conditione, quod non adquiratur monasterio, & quid si superior non vult consentire, quod tunc relictum redeat ad grauatū, & hoc de proprio in omnibus religiosis procedit, & pœna additur ex regularibus obseruantis. † Et dom. Floren. in sum. 3. part. tit. 16. cap. 1. §. 10. id dicit proprium esse, quod tenetur contra voluntatem superiorum, vnde redditur esse peccatum mortale ipsis religiosis, proprium habere. Quia id expresse est contra votū emissum: Vnde; vt monachi habeant proprium in eorum absoluto dominio non dispensatur Innoc. in c. cum ad monasterium de stat. mona. per dom. Nauar. eod. cap. non dicatis, vbi laus est videre: & esset ipsos religiosos violare canones sanctorum patrum, a quibus, & a Sacto Spiritu, cuius instinctu, ac dono dictati sunt, damnantur, immo videntur blasphemare Spiritum Sanctum. cap. violatores. 25. q. 1. Et volentes aliquid retinere, cū Anania morientur cap. dilectissimis. 11. q. 33. 1. cap. 5. Act. Apostol. † Sed cum id

iniuria temporum derogatum esset, sicut alia multa, cautum est iure nouissimo ex Conc. Trid. ead. sels. 25. de regul. cap. 2. proprium in nullo haberi, sub pœna priuationis vocis actiue, & passiuæ per biennium, & aliarum pœnarum secundum constitutiones regulares: in communi tamen potest (exceptis Capucinis, & minoribus de obseruantia) eod. tit. c. 3. Et toleratur in aliquibus propter studia, & necessitates, præsertim cum communitas bonorū non est sufficiens ad omnia, verum est tamen, quod multi decedunt in mortali, propter auiditatem tenendi ipsum propriū extra ipsas necessitates, quod in dies videtur. † Nihilominus ipsarū religionū & monasteriorū aded sunt priuilegia considerata propter animarum salutē, vt ingressus ipsorum, seu religionis omnibus reddatur fauorabilis; Cum per monachatum omnis abstergetur macula, in auct. de mona. in princ. omnifq. reatus pœnæ deleatur, consequendo omnium peccatorū remissionem S. Thom. 2. 2. q. 189. ar. 3. ad 3. & in 4. quæst. ar. 3. quæstiuncula 3. ad 3. Vnde quis se diuinis obsequiis totaliter subdit, quia maxima dicitur satisfactio pro peccatis, religionem ingredi, ex iudicio Stephani Papæ in cap. admonere. 33. q. 2. vbi bona gl. ponit a quibus liberet ipsius Religionis ingressus, in §. idcirco in verb. monasterium. † Inde illegitimus, per ipsum ingressum fieri legitimum, vt sine necessitate alterius dispensationis ad omnes ordines minores, & maiores promoueri possit, ex beneficio tex. in cap. 1. de fil. presbyt. non tamen ad episcopatus, & ad alias maiores dignitates, seu curata beneficia; in quibus Se-

dis Apostolicæ dispensatio necessaria est, per eundem tex. cum ibi not. per Doct. Dixi etiam in famil. singul. in littera B. nu. 18. & plenius in 2. impræssione: quia religio dispensat quoad ordines, non quo ad dignitates, & curam animarum. not. Petr. Rebuff. in præct. benef. tit. de dispens. super defect. natal. nu. 67. *secus in dignitatibus temporalibus, exigentibus meritis quia impediri non debet dignitas eius qui nihil commisit, dixit. tex. in l. spurii. in prin. ff. de decur. quia si vitiū est, nō geniti, sed gignentis est, alter tex. in 36 l. pen. §. cum in. C. de legit. hære. † Et propterea dicunt Doct. etiā irregularitatem auferri. gl. disputat in cap. 2. de Apost. cum distinctione, quā sequuntur moderni omnes, si est irregularitas proueniens ex delicto, & peccato occulto, vel respectu deformitatis, & defectus personæ. alleg. cap. 1. & cap. fin. de fil. presbyt. (excepta causa homicidii) tollatur per talem ingressum, cum favore religionis mitius agatur. glo. tradit in c. hoc nequaquam 7. quæst. 1. & habetur de iudic. cap. cum deputati. Mart. Nauar. in prædicto cap. non dicatis. nu. 92. 12. q. 2. & Religio eam irregularitatem auferit, quæ non procedit ex culpa, vel actu intratis religionem, sed aliorum; vt natalium; ideo nec irregularitas ex bigamia per religionem remouetur, sed durat. Couar. in clem. Furiosus. 1. part. §. 2. nu. 6. de homic. contra multorum opinionem, 37 qui aliter & nō bene senserunt. † Illud autem de homicidio etiam episcopis est sublatum posse dispensare, sed solū Summo Pontifici reseruatur remouēdi; quia talis est dignus non solum nō promoueri, sed remoueri a ministerio*

altaris, iuxta determinationem Conc. Trid. sess. 14. de reform. cap. 7. sess. item. 24. de reform. gent. cap. 6. Nec facile Summus Pontifex dispensat. sed tamē dicimus ipsam religionem præbere facilitatem dispensandi. not. doct. in c. 1. de eo, qui furt. ord. fusc. in cap. 2. de apost. Socci. in cap. ad audientiam col. si. de homic. ad tex. tamē. Conc. eiusdē cap. 6. Vide omnino Mart. Nauar. in Man. cap. 27. nu. 194. & 250. vsq. ad fin. Couar. in ipsa clem. si furiosus. 2. part. §. 3. de homicid. vbi opinio sua non tenetur, quia obstat tex. Concilij prædicti cap. 6. † Et proprius ad intentionem accedendo, cum in ipsis monasteriis, siue per episcopum, siue per alium superiorem auctoritate ordinaria, vel delegata fit visitatio, vt dicit do. Flor. in 3. tit. 2. cap. 6. §. 2. Inquirendum insuper est, de qualitate monasterii, cuius regulæ professio ibi fiat: & si ea tempore debito, quot sunt monachi, vel fratres, si iuxta numerum institutionis; ne si pauciores, vel plures, fundatoris intentio fraudetur: vel quod requisiti omnes esse nequeunt propter diminutionem elemosynarum, & reddituum; si per omnes observatur regula professa, præsertim circa prima tria allegata substantialia, in quibus certum votum est annexum, & quo ad alia, iuxta superiorum constitutiones, & ordinationes. Item si Missæ, & horæ canonicæ celebrentur suis temporibus, & horis debitis, omnesque conueniant, si officiales iuxta cuiuscunque gradum munus acceptum fideliter obseruent, & exerceant, quibus ab aliis debita præstetur obedientia, fructus, redditus (ve describantur: quomodo, & in quibus consistant, & qualiter expendantur.

expendantur. Vbi in communi possidēt & vbi quid alienum inuentum fuerit a regula, corrigatur attenteq. componatur, tam circa ipsa pecularia vota, quàm pertinentia ad omnem vitam, victum, & vestitum, ex decreto præfati Concil. ipsa sess. 25. hoc tit. cap. 1. 39 † Et primum superiores studere debent, vt religiosi omnes, in qua militāt obseruantia, honeste viuant, nec laicis scandalum præbere sinant: quia in tribus circa obedientiam plus peccare videntur ipsi, quàm laici. Ioan. in sum. de obed. quæst. 26. Gul. Perald. in sum. virt. thomo 1. par. 10. dom. Card. Ara. cæl. de consil. euang. cap. 13. cum duobus sequentibus. S. Thom. 2. 2. quæst. 136. ar. 6. quod in eodem genere peccati, ex tribus magis peccāt religiosi, quàm laici. Primo quia contra votum religionis. Secundo peccando ex contemptu, & malitia, magis est ingratus. Tertio propter scādalum, quod maius oritur in populo ex peccato religiosi, quàm laici, do. Florent. in 3. tit. 16. c. 1. §. 8. in fine. Cum deteriores non inueniantur, quàm qui in monasterio defecerunt. 47. dist. c. quantumlibet. 40 † Sic dicimus de sacerdote respectu ipsius populi, cuius peccatum grauissimum est, cum non dicatur peccare per ignorantiam, sed potius per industriam; ei namq. non licet ignorare mandata Dei, & præterea adest ratio, quia si peccat aliquis de populo, sacerdos tenetur orare pro ipso, si vero peccat ipse, quis orabit pro eo iuxta sententiam sapiētis Eccl. 12. si percussus fuerit incantator, quis medebitur, ei cap. importuna §. quod autem. de penit. dist. 1. Marian. Socci. in cap. significasti. nu. 4. de adult. & continuando ad-

similatur aspidi surdæ, & obturanti aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. psal. 57. hinc dicit August. q. in ecclesia Dei, nemo amplius nocet, quàm, qui peruersè agens, nomen, vel ordinem sanctitatis, & sacerdotis habet. cap. nemo. 83. dist. & exinde occulta sunt, quantum fieri potest peccata religiosorum, propter scandalum exurgens ex illo. not. dicto magni Imperatoris Constantini recitato a Nicolao Papa Ludouico Imperatori. in cap. in scripturis. 96. dist. Vere si proprijs oculis vidissem sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui in monachali habitu circum amitti sunt, peccantem, clamidem meam expoliarem, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur. cap. sacerdotibus 11. quæst. 1. (ad confusio nem multorum, qui cogitant magnū opus operari, sacerdotem, vel monachum, etiam falso infamare, vnde imitantur impium Herodem clamātem, satelles. i. ferrum rape, perfunde cunas sanguine. Ideo deleantur de libro uiuentium, & cum iustis non scribantur. psal. 68. vers. 33. & in vanitate deficiant dies eorum, & anni eorum cum festinatione. psal. 77) † Debent igitur ipsi religiosi contemplationi esse dediti; & ex hoc procurandum est, vt non facile exeant claustra, nec eis passim ex arbitrio detur licentia: id namque absolum est, & eos corrigere debent superiores, vt ab eis vagandi occasio cum laicorum scandalo auferatur, & vbi incorrigibiles inueniuntur, cum ferula nudis pedibus puniantur. iuxta constitutiones regulares datas, & in const. Bened. XII. §. statuimus insuper, vel alia pœna imposita, ex alijs regulis, &

& superiorum mandatis, cum esse in
urbibus non sunt solum habitacula,
42 sed multorum. c. si cupis. 16. quæst. 1. †
Et si superior non euocat monachum
vagabundum, potest episcopus loci re
uocare illum, suppleto negligentiam
superioris illius: Abb. in cap. quanto.
nu. 1. de offic. ordin. Quia vagatio ani
mabus monachorū, & aliorum quo
rumuis religiosorum periculosa est, c.
religioso. de regul. lib. 6. Et ideo id at
tendant, ut eorum vita nomini conso
na sit, cum frequentia hominum ab
ipsis fugienda sit, ex præscripto Conc.
Eugēij Papa. 16. quæst. 1. cap. placuit
& dicto cap. si cupis. & malum est per
yicos discurrere, & plateas, & non po
test esse salubris a multis correctio, ni
si, cum ille corripitur, qui non habet
sociam multitudinem. c. non potest.
23. quæst. 4. ex dicto August. lib. 3. cō
43 tra epist. Parm. cap. 2. † Nec itaq. eie
ctos, & fugitios extra monasteria per
manere permittendum est. cap. ne reli
giosi. de regular. Florent. eod. tit. 16. c.
5. qui nisi ad monasterium redeant,
tamquam apostatæ punientur, ead.
fefs. 25. de regular. cap. 19. qui autem
si reconciliationē impetrare nequeunt
iuxta cap. si. eod. tit. adhuc debent vi
uere regulariter, & secū dū monasticę
uitæ statuta, in sum. confel. lib. 1. tit. 7.
de apost. quæst. 16. (licet tamen sint
apostatæ, quia extra claustra contra re
gularem ordinem, non tamen sunt iu
dicandi hæretici, nisi per annum stan
tes in excommunicatione bene suspen
di. vt optime declaratur in director.
inquisit. 2. part. quæst. 49. super quo
44 lib. schol. 55.) † Et vbi aliqui ipsorū
extra monasteria de superiorum licen

tia degant, non eximuntur a pote
state ordinariorum, quin coram ipsis
non conueniantur in causis ciuilibus,
mercedum scilicet, & miserabilium
personarum, ex constit. Innoc. III. in
cap. 1. de priuileg. lib. 6. confirmata in
Conc. Trid. sels. 7. de refor. cap. 14. in
his duobus casibus tantum, vt etiam
aduerit diligentissimus doctor Mart.
Nauar. in repet. cap. non dicatis. num.
96. 2. quæst. 1. fol. 48. in aliis tamen
delinquentibus, vt infra suo loco op
portunius dicemus. (vt pauperum
miseriis subueniant, ne fatigētur pro
pter præsentia priuilegia, sic eorum offi
cio funguntur, cum in ipsorum prote
ctione sint positi. sels. 2. eiusd. Conc.
Trid. de reform. cap. 8. ibi, seu paupe
45 res sustentandos.) † Remota tamen
facultate ipsis monachis de monaste
rio in monasterium transeundi, nisi
strictioris regulæ obseruantiam quis
eligat. Tunc enim petita licentia a su
periore, ratione obediētię, licet non
obtena, cum spiritu Dei duci videā
tur, transire possunt iuxta notabilem
decisionem Innocent. Tertii Pontifi
Max. in cap. licet quibusdam. eo. tit. de
regul. & ipsa sels. 25. eod. tit. cap. 19. §.
nemo. ex antiquo statuto Cōc. Agath.
cap. 18. per grat. 20. quæst. 4. cap. mo
nachum nisi Abbas permiserit, nullus
alienum monachum recipiat, vt si ver
borum increpatio monachos nō emē
dauerit, etiam verberibus statutum est
46 coerceri. §. in monachis quoque. †
Sed ad id notanda est declaratio Mar
tini Quarti Pont. in extrauag. viam
ambitiosa, eod. tit. vt mendicātes sub
excommunicationis pœna ipso facto;
ad aliam religionem, etiam strictissi
mam non possint conuolare (excepto
Cartu-

Carthusianorum ordine.) Ne sub hoc
prætextu regularem disciplinam sub
terfugiant, peregrinationis suę vo
ta sibi assumant: & ne hac occasione
ad secularē cōuersationem redeant,
dicit Concil. Agath. alleg. in ipso cap.
de monachis; in fin. 20. quæst. quar
ta. Et exinde multa in eis veniunt de
testanda, quæ totam religionem cor
rumpunt, ipsoque debiles reddunt.
47 Vnde Aluar. Pelag. antiquissimus scri
ptor tempore Ioan. XXII. Papæ, in suo
tractat. lib. secundo, cap. 24. enūme
rat. 42. vitia pœculiaris, & vltimum
est in his patuis monasteriis, conuen
tibus, & locis, vbi duo tantum reli
giosi, monachi, fratres conuersantur;
& in pluribus vnus tantum: in quibus
locis obseruantia effecta est in obseruā
tia, & seruitus regularis in libertatem
seculi redacta; hoc quippe reformatio
ne quā in maxime indiget. Cum enim
eo vnus est redactus, vel duo sunt, con
spicitur nullam regulam obseruari;
obediētia ignoratur, silentium rece
dit, vigilię non sunt, officia non di
cuntur, Missę non celebrantur, nec
in vllō voluntatibus defunctorum sa
tisfit: frequentatio; & receptio laico
rum etiam delinquentium adest, vt
viderint multi episcopi (& nos testa
mur) monasteria ipsa etiam clausa ste
tisse, & aliquando ad campanarum
sonum per nonitium, accessisse deuo
tos, sed celebrantem aliquem non vi
disse. Audiui tamen sanctissimum
Dom. nostrum suo sapientissimo iudi
cio cogitasse de remedio, immitando
Pium Quintum suum prædecessorem
immort. mem. qui reformauit mona
steria in hoc contingenti, fratrum ser
uorum B. Marię, in Const. postq. §. in

quacūque. an. 1570. Pont. sui §. qd, &
cōforme est iuri cōmuni, per disposita
in cap. final. de cappell. mona. adhuc
tamen constitutionem ipse dominus
noster non dedit. Ex hocque factum
est multas ecclesias Regulares, propter
destitutionem monachorum, vel ex
iniuria temporum, aut morte, & aeris
intempérie, esse reductas, quasi secula
res, vix nomine regulę, seu religionis
retentō, vt exinde Sum. Pōt. pro sui in
oēs ecclesias vigilantia, secundum tem
porum qualitatem, ipsis prouiderint.
Vidimus. n. frequentius amplas eccle
sias a christianissimis, & deuotissimis
Regibus edificatas, maximis impēsis,
& multis laboribus ad amplissima edi
ficia ductas, postmodū ex ipsorū tem
porū calamitatibus defecisse, quasi a
fundamentis, & regulares, qui aliās po
tiebantur, & administrabant, ex eisdē
causis, ēt destitutos, vt sic prælatis secu
laribus administrandas dari opus fue
rit: quod vtique sine lacrymis pietatis
recenteri non debet. In nostra Sarnen.
Ecclesia, propē est vna sub sanctissimo
Deiparę Virginis nomine edificata q̄
vsq. hodie dē ecclesia S. Marię Rega
lis vallis, ordinis Cisterciensis, vbi Virg.
Gloriosam Regi venanti, ceruumq. in
sequenti apparuisse, apud incolas loci
adhuc memoria retinetur, vt ibi sibi
ecclesia ad sui nomen edificaretur, mā
dantem, quod cepit ipse Rex mirabili
bus edificiis, claustris, superioribus, &
inferioribus in magna sumitate desi
gnatis, studijs, cellisq. lapidibus qua
dratis, per torrentem ex flumine Sar
nensi, usque nunc dictum imperia
lē, à lōge ductis, copiosis, item assigna
tis redditibus, ut p. plures monachos
ampla fuerit domus, oī plena rerum
abun-

abundantia, vt ne cuiusve rei carētia, cessarent ab officio diuino: quamuis opere non completo è Regno defecerit Rex, vt postmodum, etiam monachis, vel ex bellis, aut aeris superueniente intemperie deficientibus, sederit desolata domus, ex qua varietate succedente, damnū sit semper passa, & si summi Pontifices ad pristinū reduci semper optauerint, sed modo ipsa priora tempora reuocauit. Gloriosa Virgo, cum. S. D. N. eam nouissime administrandam commendauerit, in perpetuumque concesserit, Illustris. & Reuerendiss. D. meo. D. Alphonso Gesualdo. S. R. E. Presbytero Tit. San. C. Card. Amplissimo, Principi moribus, virtutibus, zelo cultus diuini, fidei, Religionisq. Christianae sanctitate, praefer suā antiquissimā, & animi, & sanguinis nobilitatem, quā maxime ornato, Dominoq. meo colendissimo. Qui id omnino curat, propter maximam, & peculiarem deuotionē, quam habet ad ipsam Deiparam Virginem, vt aliquā reformata ipsa noua ecclesia, Monachi ipsius regulae persistant, ad laudes Deo, ipsiq. Virgini decantandas, noctibus, diebusq. persoluendas, vt non solum ipsa ecclesia, & domus ex tali reformatione gaudeat, sed incolae ipsi, & conuicini, & animorum, & corporū susceperint consolationem, ipsique Illustrissimo Dom. meo, omnia fausta ex intimo corde a Deo precentur. † Sic modo redeundo ad materiam susceptā, quando aliquem habitum semel susceptū dimisisse monachum compertum est, ipsum, vt iterum suscipiat, adhiberi omne studium debet, & multum attendi, quem si suscipere noluerit excō

municationi subiaceat, ex Decreto Canon. vi. Concil. Toletan. sexti celebrati sub Honorio Papa Primo, & pœnis contra Apostatas inflictis procedendum. eod. cap. 19. §. quod si autem. eiusd. sess. 25. Conc. Trid. de regular. & legimus in Concil. Tolet. 4. cap. 48. *Monachis ad mundum reuertendi interdicitur aditum, & omnes ad seculum regressus, & in cap. fin. de apost. Nec iuuat dimittere habitum sub spe transeundi ad canonicos regulares, quia non tenet dispensatio, nisi de dimissione primum facta, gratia sit ob- tenta a Summo Pontifice, alias diabolicam astutiam subtricare, dicit in casu proposito Martin. Nauar. in Man. c. 49 fol. 72. vers. 3. † Ideo semper praescrutandum est, si uerē omnes habitum religionis portent, quia si fraudulenter mutant, possunt puniri, etiam ab episcopo, tamq. delinquentes in Religionem Christianam, iux. not. in cap. tuarum, de priuil. immo de falso, secundum producta, in cap. 1. & 2. de clerici. non ordin. min. & dict. c. tuarū, sicut dicimus. Quod si in vituperium Religionis, quis laicus irridens ipsam religionem portet habitum, punitur pœna capitis, in auct. de sanctis. epif. §. penul. & hoc de mutante habitum, ampliamus etiam ad occulte deferentem. iux. dicta in citato cap. 19. in fine, quod fallit fraude cessante, vt multi Prælati, & Religiosi per Franciā tra- seuntes, & fugientes iram perfidorum Vgonostorum, habitum mutare, occultare, & non deferre coacti fuerunt, quia sic horum temporum infelicitas passa est, & necessitas nulli subiacet legi, aut regulæ. 1. q. 1. c. remissionem. † Quae substantia sua religionis mo-*

nachus

nachus sic obseruare tenetur, & circa habitum, vt etiam factus episcopus (consentiente tamen Abbate, iux. praecceptum Gregor. 18. q. 2. cap. quā sit. §. pariter. & 20. q. 4. cap. monachum, et si dissentit, cogatur per superiorē, vt gloss. dicit in d. §. pariter, nisi Papa eum absoluat, & euocet.) Nō deserat, nec potest dimittere sine peccato mortali. Archid. & Card. Alex. 23. dist. cap. sanctimonialis. Boer. decif. 158. nu. 5. gl. in c. de monachis. 16. q. 1. Etiam si fiat Cardinalis. Berr. de episcopo. lib. 3. 1. par. noniter Conrad. Laudens. lib. 2. de episcopo, c. 5. in princ. nu. 15. v. que ad finem. † Sed ieiunia, vigiliis bene mutat. gloss. in citato c. de monachis. Archid. in c. 1. 18. q. 1. quia primo iurisdictioni alterius, modo sui iuris factus, militat in ipsis, sic de silentio, nec posset faciliter regere, & ab esu carniū secundum aliquos. Ioann. in clem. 1. de elect. & sic ab omnibus incompatibilibus cum statu assumpto. Hosti. in sum. de stat. mon. ad obedientiam item, quando ecclesia in nullo subest Abbati, per dict. gloss. & in aliis circa modum, & normam uiuendi, sicut infra dicemus, vt mutatio loci, faciat mutari mentis affectum. c. valet. §. 1. dist. sic, & mutatio ecclesiae, & regulæ facit mutare alia, praeter annexa, vt dictum est. † Et si professione facta in monasterio, regressus quis fuerit ad seculū, non recuperabit bona sua, quae suis consanguineis acquisita sunt. ff. de minor. l. q. si minor. §. 1. Petrus Rebuf. de restit. ar. 1. glo. 2. nu. 2. lib. 2. Constit. Franc. post Bar. & alios. in l. Galus. §. & quid si tantū. ff. de lib. & posthu. loquendo de locis incapacibus in generali, iux. supradicta, quia in aliis

statur dispositioni suae, factae ante professionem, alias succedet monasteriū. vide in auct. Ingressi. C. de sac. sanct. eccl. & tangitur de seruo reddendo infra triēnium, cum bonis suis domino. 53 in cap. si quis. 17. q. 2. † Cum uero in discussione visitationis fuerit inuentum quem simoniace esse ingressum, relicto primo gradu, is ad arctius monasterium, per superiorem reducendus est, ex decreto Clemen. Tertij, in cap. de regular. de simon. quando tamen scienter, si autem ipso ignorante, renuntiandum est loco, & demum reducatur, dum modo absq. scandalo cōmorari possit, imponendo penitentia, cum suspensione ab ordinū executione, Abbatibus, & aliis superioribus cōmittentibus, iuxta dispositionē Innoc. III. rescribētis Canthuariensi epō monasterium visitanti, in c. dilectus, eod. tit. de simo. (Qui tex. est notab. ad illud, vbi est multitudini peccantiū parcendum, eo respectu, vel non, de quo S. Thom. 2. 2. q. 108. c. quoties. pri. q. 7. vt priora dimittenda sint Dei iudicio, & reliqua maxima sollicitudine praecauenda. 44. dist. cap. commensationes. vnde datur versus.

Ob populum multum, crimen pertransit inultum.

Habetur per tex. & doc. in cap. latores. de cler. excom. vel depof. mini. Fel. in cap. dilectae in Christo. nu. 7. de exceptio. † Cum. n. ingressus religionis spiritualis sit, quid pro eo accipi, cū Simone mago partē habere clarū est. c. non satis. memor. tit. de simo. ad quē tex. est uidere Bal. cōf. 37. & cōf. 373. lib. 4. vbi de ingressu monasterij dicit multa. Et si monasteriū paupertate oppressum sit, ponit gl. in eod. c. nō satis modum,

X

modum, quem fratres tenere debent pro aliqua prouisione: Non enim est simonia dare aliquid, vel accipere pro sustentatione, quæ est necessaria in religiosis, & si monasterium non habet, quomodo fratres uiuent? ut in alio simili casu, & de utroq. foro dicit Marti. Naua. in Man. cap. 23. nu. 101.

55 † Circa uero vitam, id est attendendū, ut ipsi monachi, religiosi, seu fratres in communi comedant refectorio, gratias semper Deo agentes, cum ea prouisione victualium, ut regularia statuta permittunt, ad sonum campanæ. ut dicit Petr. Rebuff. de citat. in præfat. num. 107. & omnes conuenire etiam superiores, prout in simili de Magistris, Custodibus, & Guardianis conuentualibus Sancti Francisci sanxit immor. memo. Pius Quintus Pont. Max. in sua const. incip. ad extirpandos. §. quin etiā, 1568. an. 3. & in alia super reform. frat. seru. Beat. Mar. incip. postquam 1570. an. 6. ubi in §. fratres sic loquitur. *Fratres omnes, etiam superiores, & quomodocumq. priuilegiati, (ægrotis tamen exceptis) in refectorio cibum capiant, & communi mensa uentres, communibus epulis uestantur.* &c. Et in ipso communi refectorio, cum omnes comedunt, aliquid de scriptura semper legatur, ut numquam decidat, nec in ipsa hora ab auribus eorum, vel de vita sanctorū patrum, qui sicut ad mortem, ad mensam accedebant, ut de lectione adhibenda in mensa episcoporum statuit sancta syn. Trid. sess. 2. §. & quoniam inde legitur in Conc. Tolet. 3. c. 7. 44. dist. cap. pro prudentia, seu pro reuerentia quod per hoc, & animæ edificentur ad bonum, & fabulæ non necessarię

prohibentur, sic, & in communi dormitorio dormiant, nō autē extra in cellis, nisi ratione officii id permetteretur aut in firmitatis causa urgeret. ut in eorum constitutionibus, & reformationibus continetur, quod fortius prohibetur, si extra in domibus priuatorū. Vnde licet quicquid acquirat monachus sit monasterii. auct. ingressi. C. de sacri. sanct. eccl. c. quia ingredientibus. 19. q. 3. & peculiare aliquid indistincte, pro se habere non potest. c. Ioānes frater. de regul. alias nisi in morte resignauerit cum sua pecunia, dicit ibi glo. in sterquilino subteretur per cap. cum ad monasterium de stat. mona. (tamen hodie fratres, & regulares extra claustra degentes, & morientes, non ad monasteria eorum bona transmittunt, sed ad Cameram Apostolicam, nomine spoliatorum spectare. ex noua constitutione Sanctissimi Domini Nostri D. Gregor. XIII. Pontif. Max. incip. officii nostri. §. nos omnes. 1577.) † Qui regulares ubi debitam uiuendi rationem omiserint, procurare debet, etiā episcopus apud suos superiores, ut ipsam assumant, secundum regularia statuta, & ubi per sex menses eorum superiores admoniti, non uisitauerint, & correxerint, tunc episcopus ipse, uti Sedis Apostolicæ delegatus potestatem habet uisitandi, & corrigendi, seruata tamen eorum ordinum institutione, ex generali dispositione ipsius Cōc. Trid. sess. 21. de reform. cap. 8. §. & si in eis, & §. q. si admoniti, ut sic communis uita omnibus sit communis, maxime his, qui Deo inreprehensibiliter militare cupiunt, & uitam Apostolorum, eorūq. Discipulorum imitari uolunt, quorū

caulū.

multitudini erat cor unum, & anima una. Act. Apostol. cap. 4. cap. dilectissimis, 12. quæst. 1. † Et cum ex uarietate temporum, & personarum, multa in dies in ipsis monasteriis occurrant, quæ decent in melius reformari. iuxta illud Innoc. III. in cap. quia; de concess. præb. quod diuersitatem corporum, diuersitas sæpe sequitur animorum statutum est ipsa monasteria determinatis temporibus uisitari, & nō esse omittendum ab eorum superioribus, ex alio decreto eiusd. Conc. sess. 25. de regul. cap. primo, ut salubri ordinatione disponatur super eorū quiete, & sic in eorum recessibus, & receptaculis, nulla popularis præbeatur occasio conuentus, multitudinis, parliamenti, quia non expedit animabus eorum cap. luminoso. 18. quæst. 2. ut per frequētes uisitaciones confirmetur tā

58 necessarium præceptum. † Sic item inuitis ipsis episcopis, in partem sollicitudinis uocatis, cum sciant melius quæ saluti animarum sibi commissarum conueniunt, non debent superiores regulares, quid in eorum diocesis agere, quia, & ipsi rationem reddere tenentur, nec excusatur pastor, si lupus oues comedit, propterea sine episcopali licentia, monasteriū in sua diocesi cuiuscumque religionis erigi non potest, in ead. sess. eod. tit. cap. 3. §. nec de cetero. ex cap. qui religiosi. §. 1. cap. de monachis, cum duob. sequent. 18. quæst. 2. ubi glo. notat posse sequi consensum post factum, quia rati habitatione confirmatur, sic quando penitus est destructum, secus in reparatione, quod idem de nouis cellulis notando pro Eremitis. quod habeat consensum episcopi, c. cellulas de qui-

59 bus Eremitis infra. cap. 17. num. 13. † Quorum superiorū monasteria, si quæ immediate subsunt protectioni sanctæ Sedis Apostolicæ, & constitutionē Innoc. III. cap. in singulis. non obseruauerint, quod quolibet triennio ipsorum regulares se redigant in congregationes, deputando certas regulares personas, ut postea in eis inueniatur, quod commendatione, non correctione sit dignum, tunc Metropolitanus ipsius prouinciæ conuocet, ex innouatione dictæ Constitutionis. in Conc. Trid. eod. tit. cap. 8. & si ipso Metropolitano instantē, non exequantur, eo casu, episcopis locorum, ubi reperta sunt monasteria uti delegatis eiusd. Sed. Apost. subduntur. eo. c. §. quod si etiā.

60 † In quibus cum sit dare, vel ex priuilegio, aut ex consuetudine, seu aliquod ipsorum sacramenta laicis ministrare, & animarum curam gerere, in his possunt ab episcopis uisitari, circa tantum ipsam curam, & administrationē sacramentorum, cap. 11. eiusd. sess. Et deputandus ab ipsis in cura animarum ab episcopo uenit examinandus, & corrigendus, etiam quod sit amouibilis ad nutum. §. nec ibi, quia intendimus, quod principaliter est attendendū, scilicet de salute populi, qui omni iure episcopis non religiosis subest, & eius latratu, & baculo lupi arceantur ab eius grege. argu. 43. distin. in princ. & in cap. 1. † Excipiuntur autē monasteria Cluniacensis ordinis, & alia in quibus superiores, vel Generales iurisdictionem episcopalem habent in parochos, & parochianos. §. eo. nisi episcopi etiam in ipsis maiorem iurisdictionem haberent, quæ per ipsum canonem Sacri. Concil. non amouetur,

X 2 nec

nec ullum sit præiudicium, quando etiam non obseruent. quod est maxime notandum. §. salvo tamen eod. cap. 11. Vt in hoc tempore talis in regimine arcis custodiatur, qui non solum de salute animarum, uerum etiam de intrinseca utilitate, & cautela sciat esse sollicitus, ex simili rescripto Gregor. 62 Neapolitanis. in cap. petrus. 39. dist. 1. Et ubi episcopi censuras aliquas, interdicitque in sua diocesi emanauerint, ne eorum iurisdicatio, seu magis ecclesiastica paruipendatur, debent etiam in monasteriis ab ipsis regularibus publicari, episcopis mandantibus, prout eod. Conc. decretum est, ead. sess. cap. 12. ad ampliationem, & confirmationem. Clem. cum ex eo. de sent. excom. quando tamē interdictum est denuntiātū, seu alia censura publicata, iuxta declarationem Martini Quinti. Fel. in cap. ad probandum. col. pen. de re iud. de quo dubitauerat primum gl. in cle. 2. eod. tit. de sent. excom. & optime prouisum, cum eo conueniant populi, & censuris sunt alligati, conuenit quippe eis sæpius denuntiari, ut reuertantur ad salutē. Idq. etiam dicimus 63 nulla suffragante exemptione, teneri ipsos regulares omnes, cuiuscumq. religionis sint, ad seruandum, seruatiq. faciendum festa inducta ab ipsis episcopis in eorum diocesis, prout simili decreto eiusd. Concil. optime statutū est, ipso cap. 12. §. dies autem, ubi necessaria fuit declaratio, ad tollendū in multis ambiguitates, quæ pro ipsis episcopis circa inductionem festorū, & pro ipsis monachis, ut obseruare tenerentur, sæpe oriebantur: Cum ipsis diebus fideles ad ecclesias conuenire debent, & frequentare tenentur,

ad Missas audiendas, prædicationes, horaque canonicas, sessio. 22. dicti Concil. de obserua. & euit. in celebr. Miss. circa finem, ut latius infra in libr. de præcep. eccl. dicimus, & supra hoc libro. cap. 3. nume. 29. Ad processiones tamen generales, vel ex consuetudine inductas, vel ex aliqua graui causa, tenentur venire ipsi regulares, omnes monachi, & fratres, quacumque exemptione non obstante, præter uiuentes in strictiori clausura, iuxta decisionem præfati Concil. cap. 13. ead. sessio. §. exempti autem omnes, ut supra est relatū cap. 8. nume. 12. Vt sic Deus omnipotens, multiplicatis intercessoribus dignetur pces nostras exaudire, quia sicut multa sunt mala, sic oportet multas inuenire medicinas, pro experimentis multorum morborum, capit. ut constitueretur. 50. distin. sic etiā multos decet 65 esse intercessores apud Deum. Inter quos, si controuersia de præcedentia oriatur, quæ cum scandalo populi sæpius occurrit, tam in ipsis processibus, quàm in alijs similibus publicis actibus, ut facilius, & citius sedetur, Episcopi habent potestatem determinandi, quibuscumq. non obstantibus, etiam amota omni appellatione. iuxta dic. decretū memorati c. 13. considerare tamen debent primum ipsorum monachorum, & regularium ordinem, & ratio est in promptu, ut si publicus sit rumor, ne protrahendo in longū, vel cultus diuinus relaxetur, vel maximum proueniat scandalū, hæc igitur non possunt ad iudiciū remitti, sed arbitrio ipsorum episcoporum determinanda restant, nec in eis semper attenditur antiquitas, ut propterea respectu ipsius, sententia oriri

66 oriri debeat. Ex quo licet monachos Sancti Benedicti omnibus præferri disputabat, post alios Cassan. in sua Glor. 4. part. confid. 56. & 73. tamen ex noua decisione Pii Quarti Sum. Pont. regulares præcedunt ipsos monachos, refert Phil. Port. conf. 164. cum in supremo lib. 4. post magnos processus factos: sic & inter mendicantes præferuntur fratres ordinis Prædicatorum Sancti Dominici, etiam quod in eam diocesim post alios uenerint, vel locum non habeant, ex alia simili declaratione Pij V. In alijs uero attenditur regulæ approbatæ tempus, & loci consuetudo, quæ multum facit in hac 67 causa. Nouitii uero ubi adueniente tempore faciendæ professionis eam facere recusatuerint, sed ante annū professionis a monasteriis discedere, & ad seculum redire uoluerint, omnia bona sua, quæ detulerūt, habere debent, nec quid eis auferendum, aut detinendum est, alias episcopus potest cogere superiores ad restituendum per censuras ecclesiasticas, prout similiter cautū est, per idem Conc. eo. tit. cap. 16. circa finem. in cap. si quis. 17. quæst. 2. Sin autem moriatur ante finitam professionem, remanent bona ipsi monasterio, ex ea causa, quia animi ratione, & destinatione religiosi erant. Fel. in cap. cum adeo. nume. 3. de rescript. quando bona detulit, vel expresse consignauit, alias si tacito modo intrauit, placet æquior opinio, quod succedant proximores. ita tenent. Doct. apostil. Fel. in eod. cap. cum adeo, uide Abb. & 68 alios in cap. in præsentia de probat. Vel si ex alio habitum susceptum quis dimittere uoluerit, pretendens forte per vim, & metum accepisse, potest intra

quinquēniū a die professionis, causas, quas præterdit coram suo superiore, & item coram ordinario proponere, quibus discussis, & probatis admittitur ad relinquendum habitum susceptum in ead. sess. eod. tit. capit. 19. (Nam si inuiti aliqui ingressi sunt, retinendi non est potestas, quia considerandi sunt, magis peccata committere, quàm plangere. ex notab. rescripto Eugenij Papæ, in cap. sicut. 20. quæst. 1. Nam quod quis non eligit, non optat, profecto non diligit, quod autem non diligit, facile contemnit, nullum ergo bonum, nisi uoluntarium. cap. præsens. §. qua propter. 20. quæst. 3.) Hoc tamen notato, quod antequam discutatur, ex se non dimiserit ipsū habitum, quia aliter etiam stantibus causis pænitus non audietur, sed potius, ut apostata punietur. eod. cap. 19. §. quod 69 si. Nec tamen ipsi religiosi, licet omni priuilegio muniti sint, excusantur ab honore reuerentiali præstando Prælati ecclesiarum, tamquam sint maius luminare respectu ipsorum, Unde admonendi sunt, ut debitam reuerentiam exhibeant ipsis Prælati, nam est de iuribus spiritualibus episcopalibus, quod etiam a monasteriis debetur. cap. si. in fin. arg. 18. quæst. 2. Nec possunt incōsultis ipsis episcopis, laicis administrare sacramenta, quod si fecerint, sententiam excommunicationis ipso facto. (Summo Pontifici absolute reseruata) incurrunt, ex decisione Clem. prim. de priuilegijs & excess. priuileg. qui tex. notab. est, & vulgatus. quo etiam respectu, non possunt in sabbato maioris hebdomadæ, cāpanas pulsare ante ecclesias cathedrales, parochiales, vel matrices, ex lege

Concil. Later. sub Leon. X. sub pœna ducatorum centum, vt supra memini. lib. 1. cap. 14. post nu. 6. † Cum tamen de electione officialium in ipsis monasteriis agitur, id curandum est, vt superiorum norma obseruetur, ut cūcti per uota secreta eligantur, & eligentium vota, numquam publicentur, nec in ipsis voces, aut suffragia absentium supplere possunt, aut debent, ex constitutione eiusd. Conc. sess. & titu. c. 6. adiecta ibidem pœna, si secus factum fuerit, & de nullitate electionis, & inhabilitate electi ad omnia officia, in §. si uero contra. cum obligatione aliarum pœnarum forsan impositarum per regulares constitutiones, quæ non remouentur, cum Conc. non dicat. † Quæ omnia rectè geruntur, cum capitula in ipsis monasteriis sapius (ut debet) frequentantur, vt quæ ad obseruantiam regularis vitæ pertinent, obseruentur, eod. cap. cum ad monasterium, quod etiam in cap. 1. §. omnis, eiusd. sess. Conc. statutum est: Omnis cura, & diligentia a superioribus adhibeatur, tam in capitulis generalibus, & prouincialibus, quàm in eorum uisitationibus, quæ suis temporibus fieri non prætermittantur: legendo regulam pro eius obseruantia, singula discurrèdo, quæ firmam reddunt ipsam regulam, non ociose tractando. † In quibus capitulis nouitij non interueniunt, quia propter professionem non factam laicioris vitæ esse solent. Abb. in cap. uidua. num. 7. de regul. ex tex. notab. in cap. cum ex eo. §. in ecclesiis. de elect. libr. 6. maxime in pertinentibus ad substantiam regularis vitæ, ex cuius inobseruantia totum corrumpit edificium. sod. cap. primo, in fine. Item ex alia

causa, quia monachi uelle & nolle non habent, secus ipsi nouitij, qui retinēt testamenti factionem, & dicuntur esse indubio, scilicet in statu pendenti, quia possunt redire ad seculum, unde nouitium pro laico magis haberi dicimus in questionibus iuris, plura congerit Ande. Tiraquell. de vit. retract. lib. primo. §. primo. gloss. 8. num. 20. † Et ut omnes magis in Dei timore uersentur, atque contemplationi cœlestis vitæ dediti sint, sanctissime innouatus est, vt in ipsis monasteriis Lectio sacrae scripturæ habeatur, ex qua ipsi regulares, & sibi, & aliis utiles reddantur: in cuius prouisione si ipsorum monasteriorum superiores desides fuerint, supplebit episcopus loci, ut omnino habeatur, iuxta nouissimum decretum ipsius Concil. Trident. sess. 5. de reformat. c. primo. §. in monasteriis quoque monachorum, Vbi tamen commode fieri poterit, & in aliis conuentibus regularium, in quibus studia vigere possunt, similiter ipsa lectio sacrae scripturæ compleatur de dignioribus magistris assignanda. §. in conuentibus, de cuius lectionis utilitate satis diximus supra lib. primo, cap. 17.

† In collationibus uero Dignitatum, aduertendum est, vt Dignitates, & Prioratus in ipsis monasteriis, etiam si non sit in eis cura animarum annexa, vt non conferantur, nisi habentibus. 2. §. annos. & si non sint in Sacerdotio, infra annum faciant se promoueri, prout in Constitutione ipsorum cauetur, namque per ætatem, quis magis discretioni accedit. Vnde in reformat. frat. seru. Beat. Mar. ita sanxit Pius Quintus Pont. Maxim. *Nullus ad aliquem gradum promoueatur, nisi etate,*

etate, uita, probitate, & litteratura prestans fuerit, & in eis probatus per examen diligens a priore generali, seu ab aliis, qui per eum huic muneri ordinabuntur faciendum, deinde in capitulo generali publice iterandum. † Ipsorum etiam beneficia (ne sit dispar professio gentium) non nisi personis eiusdem professionis, spectatae item vitæ, & sanctitatis conferantur, ex præscripto eiusdem Sacri Concil. eodem titulo. cap. 21. Vbi omnes infra annum ad ordinem requisitum promoueantur, ex alio item decreto ipsius Concil. sess. 22. de reformat. cap. quarto. Quod etiam in omnes clericos procedit iuxta ibidem dicta, & ubi constitutio Clem. 2. de ætat. & qualit. innouatur, ad quod primum est omnino uidere Abb. in cap. ea, quæ. num. 10. de cappell. monachor. & in cap. cum ad nostram cum gloss. de elect. † Sed illud est præcipue in materia adnotandum, & seruit ad multa, quod quis infra annum promoueatur, ad ordinem requisitum, respectu alicuius ecclesie obrentæ, seu beneficij, quod hic annus incipit currere a tempore adeptæ possessionis, pacifice, & quiete, ead. clemen. §. illi. & gloss. in uerbo impedimento, cum seq. vel per ipsum ordinatum steterit, quo minus pacificam haberet possessionem, ex decretali commissa. §. annus. de elect. libr. 6. & alia in cap. licet episcopus, lo. 2. de præb. libr. 6. (Annus tamen debet esse completus in totum, & ratio assignatur, quia in ultima die posset obtineri dispensatio ex alia causa a superiore, docto. eodem cap. commissa in materia ordinum de uno ad alium. in sess. 23. de reformat. cap. 12.) alias elapso an-

no uacat, ipso etiam non uocato, & confertur, si tamen pacifice possedit. Et hoc uerbum pacifice possidere, notandum est, cum consideratione, semper dignum dicant Sacri Canones, & Concil. Trident. utitur, eadem sess. 23. de reformat. cap. 2. post princip. † Et tunc dicitur quis pacifice possidere, cum libere in beneficio curato, seu non curato, aut in alio gradu exercet officium suum. not. doctor. in ipsa clem. 2. & Archid. in c. in nomine domini. 23. distinct. Inde dixit not. Fel. in c. cum Ioannes. num. 33. de fide instrumen. quod tunc dicitur pacifica possessio, cum cessat omnis cōtrouersia iudicialis, vel extraiudicialis, iuris, vel facti, & sic intelligantur illa uerba, in cap. cum olim. de dolo. & contu. pacifica possessione gaudere, & uide bene per Beroum, post Deci. & Abb. in cap. si quis, de confirm. util. vel inur. num. decimo, ubi facit differentiam inter iustam, & pacificam possessionem & faciunt quæ diximus in famil. singul. in littera P. num. 69. vel pacifice percipiendo fructus, aut maiorem partem ipsorum, & glo. tenet quod etiā teneatur promoueri, licet fructus non percipiat, ex quo habet exercitium curæ, ratione cuius, ordines suscipere debet, in cap. si tibi concessio, de præben. libr. 6. & si recipit, & non promouetur, tenetur ad restitutionem, si in conscientia nolebat se ordinari. per dic. cap. commissa, in fine, ad quos restituendos non tenetur, si postea penitentia ductus, promoueatur per eundem text. † Nec est ferendum quod quidam Prælati in canonicos suæ ecclesie secularis, monachos promo-

ueant, per cap. super eo; quod quæsitum, de regul. nec potest in eis cadere dispensatio episcopi, secundum Cardin. quia in uno officio non debet esse dispar professio. cap. in noua. 16. q. 7. & est communis opinio. licet gl. in cap. quorumdam. 74. dist. dicat respectu præbendæ tantum, intuitu propriæ utilitatis, vel nisi ibi loquatur, quod ecclesia cathedralis erat regularis, sed ad dignitates, ut episcopatus, & collegiatam ecclesiam, atque preposituram omnes consentiunt, de quo plenissime, Dom. Cardin. de Turr. Crem. in cap. si quis. 58. distinctio. vbi, & ad 79 prædicta multa videri possunt. † At tamen hodie noua decisio sacri Conc. Trident. sess. 14. de reform. cap. 11. incapaces ipsos reddit ad beneficia curata obtinenda, ac etiam non curata, sed in ordine ipso sub superioris obedientiæ in claustris maneat, nec conuenit per alia extra manere, ut si quis non bonus inter monachos, quomodo inter clericos? quia. *Alia causa monachi, alia clerici. Clerici oues pascunt, ego pascor, illi de altari. viuunt, mihi securis, quasi ad radicem infructuosæ arboris ponitur.* In cap. alia causa. 16. quæstio. 1. differt item regimen, & conuersatio monachorum a modis clericorum, illi in strictiori regula, alij in illa Beati Petri, ut se ipsos mutare vix possent. † Vnde cum monachus sit rector alicuius ecclesiæ, quæ sit subdita pleno iure Abbati, se conformabit in omnibus cum sua regula, sed in ecclesiâ perrinente ad episcopum, præter tria substantialia, se redet conformem cum clericis, cum quibus uiuit. Vbi tamen commode fieri potest, bonum esset, quod habeat alium monachum

focium. Innoc. in cap. quod Dei timorem. de stat. monac. Do. Floren. eod. cap. 6. §. 8. quasi in testem suæ regularis vitæ, & cum quo conferat solita obseruari ad regulam, aliàs assumat normam ab ipsis clericis, de pertinentibus, non solum ad ecclesiam, ad quæ assumitur, sed ad modum vitæ, & regulæ, sed vide doctrinam San. Thomæ. 2. 2. quæst. 185. art. 8. † Quando autem ipsi monachi ad Põtificales Dignitates, & alias ecclesias maiores assumuntur, non officium iuxta primũ institutum dicere habent, sed iuxta ritum ecclesiæ, ad quam promouentur, per cap. illa. 12. distinctio. & Sanct. Thomam proxime citatum, & firmat idem Dom. Card. de Turr. Crem. 91. dist. in sum. num. 22. ubi dicit, secum fuisse dispensatum per Eugenium Papam, cum fuit creatus Cardinalis, ut continuaret officium Prædicatorum sancti Dominici suæ professionis, (& est tex. cum gloss. optima in clem. dignum, de celebr. Miss. vbi not. familiares DD. Cardinalium, & episcoporum etiam regulares posse dicere officium ad modum, & normam ipsorum prælatorum.) † Ampliando idem esse, si ad regimen ecclesiæ parochialis fieret promotio in casu præmissio. nume. 23. & in cap. quando nume. 3. 38. dist. & hoc summa ratione, cum astringantur legibus, & statutis ipsarum, ecclesiarum, ad quas promouentur. argumen. not. prima. quæstio. 7. cap. conuenientibus. Nõ celebrare horas nulla causa facit, etiam studij, etiã si minora tantum potirentur beneficia, seu simplicia, & essent etiam in minoribus. solus enim Papa potest dispensare. argumen. dict. clem. dignum. Episco-

Episcopus in nullo potest. Archid. in cap. fin. 92. distinctio. Ioan. de Lignano in cap. 1. de celeb. Miss. quod operabat Ioan. Andr. ut dicit in dicto cap. primo, ut ratione studij ecclesia dispensaret. † Item præscrutandum est, ut quis ad religionem libere ueniat, non inuitus. Deus enim voluntarium militem eligit, nec filius debet proprios parentes relinquere, cum paupertate fuerint oppressi, vnde si filius inuitis parentibus ingrediatur religionem, reuocari potest ab ipsis infra annum, & diem. 20. quæstio. 3. cap. puella. Do. Flor. in sum. tertia, part. titu. 16. cap. secundo. §. quarto; quod non procedit indistincte, sed vbi ante ætatem legitimam, namque si post, iam scit, quid, & quomodo est consultum salutis animæ suæ, contra opinionem aliquorum ad quamcumque ætatem extendentium, nec dicitur sublata dispositio text. cap. quia in insulis, de regular. ut vbi est strictior regula, sit tempus. 18. ann. sed adhuc considerandum est, per Mand. de ætat. mino. cap. quinto, nume. 53. cum bona distinctione, si parentes sunt in necessitate viuendi, non possunt filii ingredi. San. Thom. in quodlib. ex illo Euang. Matthæ. cap. 15. ubi Christus reprehendit phariseos, qui religionis intuitu, docebant filios subtrahere honorem parentibus debitum. Vel si Religiosi fraude eos traxerint ad religionem auiditæ bonorum, non sit transmissio bonorum ad monasterium, sed quibus iura tribuunt, dantur, cap. constituit. 20. quæstio. 3. Abb. & doct. in cap. in præsentia, vbi Felin. nume. nono. de 84 probat. † Cum vero fuerit clericus ingressus monasterium (nisi express-

se professionem fecerit) ante annum finitum, non est ipsius beneficium conferendum, sed expectari debet, cum iam possit ad seculum redire, ex rescripto Bonifac. VI II. in cap. beneficium de regular. lib. sexto, ubi est bona gloss. per aliam decisionem, Alexandri Papæ Secundi, in cap. Gonsaldus præbyter. decima septima quæstio. secunda, sed interim ne ecclesia hac occasione in spiritualibus, & temporalibus patiatur detrimentum, per opinio. gloss. eodem cap. beneficium, prouidendum est de alio idoneo economo, cum portione congrua assignanda, & reliqui fructus, vel conseruentur pro ipso, si redierit, aut pro successore, vel in ecclesiæ beneficium expendantur, quod dixi in famil. singular. in littera C. numer. 99. nec decisio caret optima ratione in se, (vel si ipse non haberet alimeta, monasterio dentur fructus, secundum Gemi. uide 85 in c. statuimus eod. tit.) † Ut videatur, si toto corde in monastica vita Deo seruire voluerit. Quia si ad ipsum quis in ueritate conuertitur, non solum peccatum dimittere, sed æternam Beatitudinem dare paratus est. Aug. serm. 58. de tẽp. Est namque inductus hic annus probationis in subsidium fragilitatis humanæ. eodem cap. 2. de regul. & ut ille monasterium, ipsius mores, asperitates, aliaque statuta regulæ experiri possit: text. optimus in cap. ad Apostolicæ Sedis, eodem titu. Cum etiam canonica institutio interdicit, monachum ante unius anni probationem effici, d. cap. Gonsaldus, vbi dicit de clerico noto per annum, sed de clerico ignoto ad biennium, quod dictum repetit eadem gloss. in cap. desponsatam. 27. quæstio.

quæst. 2. vbi si clericus intrauit cum episcopi licentia tempore probationis, potest petere priora stipendia, secus si sine licentia. † Itē quā maxime aduertendum est, ne libertates ipsorum monasteriorū opprimantur, aut a malis vicinis molestentur, fauor enim religionis multum militat, ne domus orationis, fiat domus negociationis, vt dicit Dom. Matth. cap. 21. quia nec temporalia negocia in ecclesia sua fieri dominus patitur, quod obseruari mandatur ab omnibus in decreto sacri Conc. sels. 24. de reform. cap. 20. §. decernit itaq. ne ulla mala consuetudine, aut seruilibus oneribus subiiciantur. cap. omnia talia. 12. dist. & in tit. 87 de immu. eccl. vt suo loco dicitur. † Immo extenditur immunitas ipsorū monasteriorum, vt si qua domus sit contigua alicui monasterio, ex quo eidem necessaria reddatur, cogatur dominus ipsius domus, officio iudicis, etiam inuitus uendere ipsam monasterio, Doc. in c. 1. de rer. perm. & sic exequutum testatur Astl. iuxta communē opinionem in prælud. Const. regni. q. 3. nu. 11. Nam, & vicini possunt reddere ecclesiam in multis damnosam, vel propter conuersationem non decentem, vel ex multis impedimentis, vt remotis vexationibus, ac cunctis grataminibus, ipsi monachi diuinum opus, cum summa deuotione animi perficiāt. c. luminoso. 18 q. 2. † Circa vero quietem mentis, id præcise cauendum est, ne in claustris ipsorum monasteriorum mulieres ingrediantur: non enim potest in toto corde cum Deo ambulare, qui fæminarum accessibus copulatur. 32. dist. cap. hospitiosum. namq. conuersatio mulierum est reli-

giosis materia formicandi, vnde dixit ille doctus.

Oleum nutrit lucernam, & ignem luxuria confabulatio mulierum.

Magis appropinqua igni ardētī, quā mulieri nouellę.

Et dicitur omnibus religiosis, fugiatq. quisq. confabulationes mulierum, si castus esse vult, & ne tribuat eis fiduciam, aliquando præsumere in suo conspectu comparere Aluar. Pelag. lib. 2. de plan. eccl. cap. 75. quia si alij sapientiores decepti sunt, & ipse cum & mulieres auerterint cor Salomonis, vt sequeretur Deos alienos, vt ad Idolatriam peruenerit. 3. Reg. cap. 11. oblitus verbi, ne initaris propria prudentiæ. cap. 5. de constir. 32. quæst. 4. cap. Salomon, vnde dicunt doct. postea pænitentia ductum fecisse pænitentiam, in eod. cap. 5. inc. ne initaris. vbi Fel. nu. 5. & dicit Beatus Hierony. librum eccl. esse Salomonis pænitentiam agentis, probat ex pluribus ipse Aluar. Pelag. lib. 2. cap. 45. col. 2. posuit vnum verbum Cassan. in sua glor. mundi. 3. par. 11. Confid. in fine. Ideo Religiosi tria debent fugere in mulieribus, si castitatem seruare volunt: aspectum earum, quia est porta, per quam multa noxia præsentantur, quæ mentem illaqueant: item si frequens familiare colloquium, cum in scriptura mulier dicitur assimilari rethi, igni, & gladio acuto. Item tertio vitari debet munerum interuentio, quia sæpius munera castitatem contūmpunt do. Flor. in sum. 4. part. tit. 4. c. 6. §. 2. in fine. (Vnde quatuor dicuntur esse prohibita mulieribus. publice viros docere. 1. ad Tim. cap. 2. docere autem mulieri non permittitur. in ecclesia loqui, vel prophetiza-

re.

re. 1. ad Corin. 14. mulieres in ecclesiis taceant. Tertio viro præesse. eod. cap. 2. neq. dominari in virū ad Ephes. 6. mulieres viris suis subditæ sint. Quarto sine velo orare. ad Cor. 11. nō decet mulierem non velatā orare.) † Quod de mulieribus ne claustra monasteriorum ingrediantur. exprisse prohibuit Pius V. per suum breuē incip. regularium personarum. 1566 an. 1. & reuocando licentias concessas, & id grauissimis censuris confirmauit. D. N. D. Gregor. XII. Pont. Max. reuocans itē licentias concessas Reginis, & Magnatibus, in suis litteris. sub die. 3. Iunij. 1575. an. 4. cum sit dictum monacho: *Hospitiolum tuum aut raro, aut nunquā mulierum pedes terant.* d. cap. hospitiolum, vbi etiam q. fæmina sit sancta, non est diligenda corporali frequentia, lege vitas sanctorum patrū & edificationem animę accipies. & vide Conc. Turon. 2. can. 7. Alphonf. Aluar. in Speculo cap. 23. post princ. † Et quia religiosus omnis debet tolli suspitio, cum nō solū a malo, sed etiam a suspitione mali cauendum sit, de iud. cap. cum ab omni & dicit rex. septimæ synodus, vt excludatur omnis nefanda suspitio. in omnibus obseruari conuenit, vt certus quis, & certo tempore, & certo loco, & certis personis, vel apparere clericus, vel loqui debet cum mulieribus cap. in omnibus. 81. dist. & peccat non remouendō suspitionem, vt dicit Mart. Nauar. in suo Man. cap. 14. maxime nu. 30. & 18. quæst. 2. cap. diffinimus. hinc etiam monachus non potest facere comatres, de cons. dist. 4. cap. non licet. & cap. monachi, nisi episcopus fiat quia liberatur ab hoc, sicut a multis aliis. vt supr. Dom;

Card. de Turr. Crem. in cap. 1. num. 2. 18. quæst. 1. Aluar. Pelag. de plant. eccl. 91 lib. 2. cap. 17. † Sed in mutua percussione inter ipsos monachos habetur consideratio, vt absoluantur ab Abbate, cum ipsius discretioni subdantur, & si Abbas deest, supplet episcopus, non enim ipsi pro mutua percussione mittuntur ad Papam, & sedem Apostolicam iuxta. not. in cap. 2. de sent. excom. nec fit differentia si percussio est in claustris, vel extra claustra, cum indifferenter Abbas absoluat, & per eius defectū episcopus communiter Doct. in c. officii. vbi Mar. Socci. nu. 128. de sent. excom. licet ex mente Io. Andr. sit consilium, quod episcopus ad remouendum dubium, remittat Abbati, & hoc dictum ampliatur etiā in monialibus exēptis, ex quo est monasterium in diocesi. arg. cap. graue de offic. ordi. & in eod. cap. officii. nu. 111. † Similiter in appellationibus non datur alio recursus ab Abbate, nisi ad proprios superiores, præter Abbatem secundum quid exemptum, sed respectu alicuius membri ecclesię non exemptum, eo namq. casu, cum respectu non exemptionis tractatur, ad episcopū habetur appellandi aditus, arg. not per Doct. de priuil. cap. ex ore. per cap. autoritate: eod. lib. 6. quia loquēdo de exemptionibus, sumus in materia, quæ est contra ius. 3. dist. cap. priuilegia. ideo debet fieri stricta interpretatio, dummodo verba aliquod cōferāt, de verb. signi. cap. Abbate. ex quo in ipsis quodlibet verbum appositum debet aliquid operari, cap. si Papa. de priuil. lib. 6. † Et licet aliqua consuetudine Abbates fulciti primum minores, ordines, & primam consuram conferebant.

bant. per cap. Abbates, vbi Ioan. Andr. de priuil. hodie secus per decretum Conc. Trid. sess. 23. de refor. cap. 10. in princ. cum qualitate, vt ibi, scilicet in fines alicuius diocesis, etiam si nullus, alicui, qui regularis sibi subditus non sit, nec clericis secularibus litteras dimissorias concedere (& per illum rex. in princ. ibi. *Ac alijs quibuscumq; quantumuis exemptis.* Dom. Card. Neapolit. de Aretio suspendit omnes promotos cū litteris dimissorijs, siue Maioris capellani, siue prioris sancti Ioannis Hierusal. seu quorumcumq; priuilegiarum regionū, quousq; a Sede Apostolica dispensationem obrinerent, et notanda sunt etiā verba Cōc. *Non obstantibus priuilegijs, prescriptionibus, seu consuetudinibus, etiam immemorabilibus;* quæ dicta faciūt ad multa, vt alibi dicimus. † Sed ad congregationes clericorum monachi ratione exemptionis venire non coguntur, nisi populum haberent, nam eo casu, ad synodū episcopi accedere debent, non respectu sui, sed ratione populi, qui episcopo subest. Innoc. in di. cap. 1. de stat. monach. quia est de lege diocesis, vbi notatur, quid differat esse, de lege iurisdictionis, vel diocesis, de quo dixi latius in tract. de dignit. eccl. cap. 6. post. Henr. de Bott. de syn. epif. 2. part. in alijs secus, quia sunt in suis, vt episcopi. Innoc. in cap. 1. de cleri. peregr. Feli. in cap. decernimus. de iudic. & in cap. pastoralis de offic. de-
95 leg. † Item est videndum, si in ipsis monasterijs sint infirmariæ communes, vt cum fratres non bene se habuerint, possit eis prouideri, iuxta cuiuscumq; gradum, ac qui eis sint præpositi infirmarij, & de communi, & de occurren-

tibus necessitatibus, charitatiue prouideatur, & circa animæ, & corporis salutem, nec eos pæniteat religionem intrasse, ex defectu necessario occurrentium. in ead. const. §. in omni, vbi expressè cauetur, vt cum medico corporis, adhibeatur item medicus animæ; & cum fuerit eis de spiritali salute prouisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur. cap. cū
96 infirmitas de pen. & remis. † Nec desint maxime in locis magnis Magistri nouitiorū, probati vita, & honestate, & doctrina, qui ipsos nouitios instruere possint in Grammatica, Logica, Philosophia, Theologia, Cātu, & similibus. prout hæc ordinauit Benedictus XII. in reform. regula. & Pius Quintus in reform. frat. seru. B. Mar. §. in eisdem. vbi nouitii ipsi, e loco nouitiatus exire nō debent, nisi ad ecclesias, refectorium, vel publicas processiones, & interdum ad aliquam honestam recreationem, cum fido tamen custode, vt ibidem cauetur, & hodie multi religiosi obseruant (licet nouitii non debeant accipi, nisi in conuentibus insignioribus, in quibus dormitorium, & capitulum seorsum habeant ab alijs, in constir. Pij Quinti; super stat. conuent. frat. Sanct. Fran. incip. illa nos. 1568. an. 3.)
97 † Item silentium seruari certis horis in ipsis monasterijs statuendum est, in claustris, oratorio, refectorio. eod. cap. cum ad monasterium, & necessarium esse dicit Flor. in sum. 3. part. tit. 16. c. 8. §. 7. id enim non nocet corpori, & prodest animæ Abb. in cap. cum causa de iudic. & dixit Philof. 1. Politic. q. silentium causat ornatum, Hiero. Tre. cap. 3. *Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se super se.* Eccles. cap. 4.

Tempus

Tempus tacendi. Scilicet, discendo obserua, namq. proprium est esse solum in silentio narrare Dei laudes, (& silentarij in lege erant de officialibus Principis multis gaudetes priuilegijs. C. de silent. & decur. eor. in rubro, & nigro.)
98 † Ipsi vero religiosi omnes quocumq; nomine fuerint, silentium obseruantes, obliuisci non debent, id muneris precipue habere, vt obedientiam suis superioribus præstent in omni signo, quod proprium est religionis. vide. 8. q. 1. cap. sciendum. Præstat enim ipsa, quàm vitima. 1. Reg. c. 15. Quia per vitimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas maceratur, quam cōplecti deuotius debent, ne alijs scandalum præstetur. iuxta dicta in sessi. 14. Conc. Triden. de reform. c. 1. festinanter obediendo. cap. si inimicus. 93. dist. obtemperando quidquid sibi fuerit vitiliter imperatum. cap. summa. 23. q. 1. vt sic in ea humilitate obedientiæ
99 gratius sit opus eorum. † Cū enim dominum nostrum Iesum Christum sequi, eorum, & nostra sit professio? quis eo magis obediens? *Qui humiliavit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis.* ad Phil. 2. *Qui, & cum esset filius Dei, didicit ex his, quæ passus est obedientiā.* Ad Hebr. cap. 4. *Vnde per suam obedientiam iusti constituuntur multi, sicuti per vniuersam inobedientiam, peccatores constituti sunt multi.* Ad Rom. 5. c. et si omnes Christiani ad id obligantur, fortius religiosi tenentur, qui obedientiā, vt firmamentum regulæ, ex expresso voto habent. Aluar. Pelag. de planct. eccl. lib. 2. cap. 5. col. 3. Flor. in sum. 4. par. tit. 5. cap. 1. per totum, cum fiducia in Deum, qui obedientibus

legi suggerit adiutorium: Cypri, in tra-
100 cta. de singular. cleri. † Item nō prohibetur monachus, seu religiosus, generaliter loquendo, (exceptis viuentibus i strictissima regula) alicui prælato pro vicario seruire. militare. n. dicitur in diuinis obsequijs, dum tamen sui superioris adsit licentia, prout Domi. de rota, de offi. vicar. in antiq. decif. 3. concludit, & D. Card. cum gl. in c. si quis. 58. dist. sentit etiam, sine licentia Abbatis, quia sicut eo inuito potest quis cōstitui cubicularius episcopi, sic, & Vicarius, dicens aliud esse in fratribus mendicantibus, quod verbum inuito Abbate durum videtur. & vide Constit. Pij V. Pont. Max. incip. quecumq; sacrarum religionum. 1569. an. 4. vbi loquitur religiosum extra claustra non esse præter dispositionem iuris cōis. §. de nobis. † Et Monachos in conuentu eligere debet superior, quos viderit cultui diuino deditos, & monasterio proficere, eosq. de cōsensu cōuentus, seu fratrum monasterij. iuxta notata a gl. per illum tex. in c. si. de reg. lib. 6. hodie generaliter in capitulis, & cōgregationibus, prout fere de cōsuetudine videre est obseruatum. licet Abb. in c. ad Apost. eo. tit. nu. 12. dicat aliter, q. tenet requirere consilium, non autē sequi, ex eo, q. ipse solus potest, & non capitulum per se, quod nec vacante Abbate, remouendo ab usum laicos requirēdi, tamq. in spiritualibus posse se intrmittere, quod est contra sacros canones, vt supra in pluribus locis est dictum.
102 † Ad Abbatis. n. iudicium refertur; ex ea ratione principaliter, quia Abbas habet curam, & regimē totius monasterij, & in spiritualibus, & temporalibus, per cap. nullam. 18. q. 1. ipse. n. officiales,

officiales, & alios administratores ad libitum ponere, & deponere potest, iuxta text. Concil. Trident. hoc titul. cap. 2. §. administratio autem, & hac sententia vti videmus hodie omnes ferè Generales ordinum, excludendo suffragia laicorum, nisi essemus in monasteriis aliquibus, sub protectione Regum existentibus, quorum respectu nihil immutatur, nec eis præiudicatur, vel vbi in aliquo monasterio essent magis expressè Constitutiones.


103 † Ultimo pro complemento cum satis longo sermone vsi fuerimus, non est mirandum, si ipsas Religiones variare videmus in modo viuendi, & proficendi, etiam vsus regulæ met, ut sancti Benedicti, Beati Augustini, &c. nõ per hoc dicuntur diuersificari. omnes enim quo ad tria illa substantialia conueniunt, scilicet votum paupertatis, continentiae, & obedientiae, variant tamen circa diuersos fines intermedios, vt maiori parte regulæ, & asperitate vitæ, in aliquo, maiori viuendi cõ-

moditate, & magis placido modo, inducatur diuersitas regulæ, iuxta not. in cap. sane de regul. quod vtique attendendum est, si omnia primeuæ regulæ restitui possunt. † Sicuti Pius V. Pont. Max. in sua constit. incip. ea est. 1568. ann. tertio. reformauit tertium ordinem sancti Francisci; extinguendo officium ministri, Vicarij, & generalis visitatoris; ipsumque ordinem submittendo ministro generali, & officialibus fratrum minorum. de obseruantia, cum alijs, vt ibidem cauetur, vnde in omnibus sic tractandum est, vt ad congruam monasticæ vitæ disciplinam reducantur, ex doctrina sanctæ Synod. Trident. ead. sess. 25. de regular. cap. 21. & quàm plurimum vtilitatis Reipublicæ Christianæ afferunt bene institutæ, & institutis suis conuenienter viuentes Religiosorum Constitutiones. vide multa in alia cõstitut. eiusdem Pij Quinti super emendatione Ordinis humiliorum. incip. quantum. 1567. anno 2. &c.

DE CAPELLIS MONASTERIORUM.

CAP. DECIMVMSEXTVM.

S V M M A R I V M.

- 1  Monachi possunt regere ecclesias curatas, & qui eorum.
- 2 Capellæ an veniant appellatione ecclesiarum.
- 3 Monachi quot modis possunt habere capellas. num. 4. 6. & an seculares. num. 7.
- § Ecclesia non potest imponi nouus census, nisi tribus concurrentibus.
- 8 Capellanus debet esse perpetuus ex dispositione Bonif. VIII. Quod fallit. nu. 9.
- 10 Beneficia debent esse perpetua.
- 11 Capellarum monasteriorum presentatio spectat ad Abbatem.
- 12 Capellanus per monachos epõ presentatus, quam portionem habebit. Capella.

- 13 Capellanus quomodo potest dici esse Rector.
- 14 Capellæ monachorum dicuntur regulares, sicut & beneficia regularia.
- 15 Episcopus an habeat spiriualia a capellis monachorum. nu. 16.
- 17 Episcopus potest committere curam animarum monachis.
- 18 Monachus non debet stare solus in capella.
- 19 Monachus presentatus per Abbatem episcopo & ab ipso institutus, non potest amplius remoueri per Abbatem. Et quando ex causa legitima, & quæ sit. nu. 20. Et a quo possit puniri, & priuari. nu. 21.
- 22 Episcopus quando se intronit in ecclesia parochiali spectante ad Abbatem pleno iure.
- 23 Institutio differt a Confirmatione.
- 24 Ius patronatus an cadat in capellis Religiosorum.
- 25 Confirmatio qualiter fiat.
- 26 Intellectus, c. fin. de elect. lib. 6.
- 27 Capellanus quomodolibet institutus tenetur ad horas canonicas.
- 28 Episcopus quæ inquiret visitando ipsas capellas.



V M dixerimus supra, quod ex consuetudine, seu priuilegio possunt monachi habere curam animarum, & frequenter videmus, in quo ab episcopis visitantur, id autem plerumque per capellas distinctas apparet, ideo, & de capellis monachorum subiicimus congruenti ordine. † Vnde primum notandum est, quod inquit S. Ambrosius relatus a Gratiano in cap. doctos. 16. quæst. 1. Quod monachi possunt regere ecclesias curatas, omniaque necessaria administrare, quod, & Gregorius confirmat. in cap. ex autoritate. ead. caus. & q. sub his uerbis. Ex autoritate huius decreti, quod apostolico moderamine, & pietatis officio a nobis est constitutum, sacerdotibus, monachis, apostolorum figuram tenentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, penitentiam imponere, atque peccata soluere. Sed id procedere in monachis claustralibus, seu ecclesijs regularibus præfectis, non autem in distincte, iuxta determinationem Vr-

bani I I I. in cap. 1. de capell. mon. vbi si monasterium habet capellam cum populo, ponit capellanum, ab episcopo tamen instituendum, cuius arbitrio ordinatio, depositio, & conuersatio pendet, & hodie clarius respectu ipsius curæ animarum, & administrationis sacramentorum, ex Generali decreto Sac. Conc. Trid. sess. 25. de regular. cap. 11. etiam, quod capellanus sit ad nutum amouibilis. §. nec ibi. eod. c.

2 † Quæ tamen capellæ antiquitus non erant ecclesiæ. dicit gloss. in cap. concedimus de consecr. dist. 1. sed tuguria, unde opus fuit in illis dispensari, ut celebraretur, ex decreto Conc. Tribur. eo. cap. concedimus, sed vt supra hoc lib. cap. 11. nume. 2. 3. & 4. diximus, sunt hodie beneficia ecclesiastica, & veniunt appellatione ecclesiarum, prout notatur item in c. 1. de capell. mona. nec data exemptione alicuius monasterij, sequitur necessario exemptio capellæ eiusdem, si aliter non est dictum. iux. not. in capit. ex ore, de priuileg. quia est unum sine alio, & non necessarium ad aliud, & ex diuersis non fit illatio. li. Papi.

l. Papinianus exuli. ff. de min. ergo ex-
 3 prællio requiritur in ipsis cappellis: †
 Quas secundum gl. celebrem. 16. q. 2.
 in sum. monachi duobus modis pos-
 sunt habere, vel edificatione, vel colla-
 tione, cum edificatione, ipsi habent in-
 stitutionem temporalium, & episcopus
 spiritualium. ex cap. sane ead. quæstio.
 in illis verbis. *Ut eiusmodi sacerdotes*
de populi quidem cura episcopi ratio-
nem reddant. Abbati vero pro rebus
 temporalibus ad monasterium perti-
 nentibus debitam subiectionem exhibe-
 ant, & episcopus cognoscit de cura
 populi. ex l. diocæsiana, in aliis manet,
 ad plenum exemptio, ubi extat: Abb. in
 dict. cap. cum ad monasterium, in cap.
 4 Theodosius de stat. mona. † De tem-
 poralibus vero iuxta solitum censum
 Abbati soluendo, non autem ex nouo
 imponendo. ex noua decisione Lucii
 Tertii Pontif. in cap. significauit de
 censib. namq. Concilium Lateranense,
 de quo in cap. prohibemus. eod. tit. id
 expressè vetat. & vtrouique Abbas.
 quia esset alienare, quod prohibitum
 est, nec solitum rectoris nocet, ex quo
 ecclesiæ non potest præiudicare. in c.
 præterea. eo. tit. per Abb. licet tempo-
 re foundationis possint patroni impone-
 re approbata episcopo. cap. ecclesiis. c.
 nobis, de iur. patr. supra hoc libro cap.
 10. nume. 15. & impositum augere
 non licet, quia esset de nouo addere.
 ibid. & per Abb. in cap. grauis de cen-
 5 sib. † Ad contraria potest dici, quod
 tria requiruntur, vt nouus census pos-
 sit ecclesiæ imponi. Primo interueniat
 autoritas episcopi iuxta. eumdem tex.
 cap. significauit. Secundo quod sub-
 iusta, & legitima causa, cap. cum cleri-
 ci eod. tit. Tertio, quod capitulum cõ-

sentiatur. not. in c. tua, & c. pastoralis de
 his, quæ fiunt a Prælar. de quo plenius
 Dom. Card. Zabar. in cle. 1. 27. quæst.
 de reb. eccl. non alien. Petr. Foller. in
 pract. censu. in verb. huiusmodi. nu.
 17. cum seq. causam iustam, & necessa-
 riam requirit etiam tex. in cap. vnico.
 in fine. vt eccl. benef. sin. dim. confer. vt
 6 ratio assignanda sit posteris profutura,
 cod. cap. in princ. † Si vero capellas
 habent ex fundatione, & ex doctrina
 eiusd. glo. subdistinguitur, aut sunt
 collatæ ab episcopo, vel cum certa for-
 ma, vel omni iure, vel simpliciter, de-
 clarando, vt ibidem, & per Abb. in c.
 de monachis, de præb. vel a patrono,
 & id ius transfertur, quod ipse habet.
 per regulam. l. nemo plus. ff. de reg. iu.
 & Abb. in dict. cap. de monachis re-
 ducit ad quinque modos, post. nu. 5.
 quo ad ius patronatus tantum. Institu-
 tionem tituli collatiuam. Tertio ad in-
 stitutionem authorizabilem, ite quo-
 ad temporalia tantum, & quinto quo-
 ad temporalia, & spiritualia, qui eis ple-
 no iure subsunt: De tertio modo ad
 differentiam episcopi, qui habet eccle-
 7 sias subiectas, quoad vtramq. institu-
 tionem, cap. omnes Basilicæ. 16. q. 6. 7.
 † Et id utique mirum esse non debet,
 etiam in ecclesiis, & capellis seculari-
 bus, iuxta gl. in alleg. cap. de monachis
 & per Abb. nu. 10. quod ex quattuor
 contingere potest, donatione laici, acce-
 dente episcopi consensu, donatione ip-
 sius episcopi. ex propria fundatione,
 supra. num. 3. vel 4. ex ipsa translatio-
 ne iuris patronatus, quos modos ibi-
 dem examinat Abb. quomodo ipsas
 possunt habere pleno iure, cum insti-
 tutione, & destitutione libera, idem
 Abb. in c. cum, & plantare. de priuileg.
 notan-

notando verba concessionis, si genera-
 liter cū verbis pleno iure, aut simplici-
 ter per cap. pastoralis, de donat. signā-
 do illa verba destituere, & instituere,
 quod illius est destituere, cuius est in-
 stituere, contra opin. Ioan. de Deo lib.
 1. quæst. 27. Moderni in cap. 1. eod. tit.
 8 lib. 6. † Sed est notandū, quod dictum
 est supra nu. 1. in fine, quod episcopus
 uidet de iure ipsas capellas, et capella-
 no amouibili per decretum Concilii,
 quod per illud verbum amouibili, non
 reuocatur constitutio Bonifacii VIII.
 in ipso cap. primo. vbi disponit in
 his capellis monachorum populum
 habentibus, capellanum præsentandū
 ab ipsis, & ab episcopo instituendum
 debere esse perpetuum, & sic iura iuri-
 9 bus concordentur, eorumq. correctio-
 nes euitentur: cum iam substineri pos-
 sunt c. cum expediat. de elect. lib. 6. C.
 de inoff. donat. l. unica, quod verius
 est, quàm vt alii intelligebant, quia po-
 sterioribus leges ad priores pertinent. l.
 sed &. ff. de legib. † Sed non procede-
 ret primum dictū, si ipsa ecclesia, aut
 capella spectaret ad mensam Abbatis,
 seu conuentus, in qua non procedit
 dispositio eiusd. cap. 1. quia potest ca-
 10 pellanus temporalis poni, & ad libitū
 remoueri, iuxta dicta in eod. Conc. in
 illis verbis. *Etiā quod capellanus sit*
amouibilis. Vel si essent domus, in qui-
 bus generales primariam sedem ha-
 bent, seu etiam iurisdictione episcopali
 & tēporali in parochiis, & parochia-
 nis vterentur, iuxta decisionem text.
 præfati Conc. Trid. eod. cap. 11. §. nec
 ibi, vel l. *Et exceptis saluo tamen maio-
 ri iure episcopum, si quod eis compe-*
teret. §. saluo. † Illud autem Bonifacij
 dictum verum est, quia generaliter be-

neficia ecclesiastica nequeunt dari ad
 tempus, ex not. in tex. & glo. in cap. ve-
 niens in glo. si. de fil. presbit. & eod.
 cap. nisi de ordine Summi Pontificis.
 7. quæst. 1. cap. temporalis cap. præce-
 pta canonica. § 5. dist. Nam in qua ec-
 clesia quis intitulatus est, in ea perpetuo
 maneat. cap. sanctorum. 70. dist.
 & quod episcopus non possit ad tem-
 pus dare, sed solum ad Papā spectet,
 est tex. clarus cum glof. in cap. gratio-
 sæ de rescript. lib. 6. ex quo tex. nota
 differentiam esse, si Papa concedat gra-
 tiam ad suum beneplacitum, quod
 morte sua expirat, & si concedat ad
 beneplacitum Sedis Apostolicæ, quæ
 ex quo numquam moritur, semper
 11 durat, vide ad plenum ibi per Doct. †
 Et quotiescumque in aliqua ecclesia,
 cuius præsentatio ad Abbatem spe-
 ctat, fundatur capellæ sine aliqua refer-
 uatione a fundatoribus pro ipsis facta
 earum præsentatio similiter ad Abba-
 tem pertinet, non autem ad episco-
 pum, cum ius Abbatis procedat etiam
 in illis, quæ sunt infra suam ecclesiā
 quæ est ipsius pleno iure. ex conclu-
 sione Domi. de Rota decisi. 26. de
 iur. patron. in antiq. ad quod faciunt
 multa, quæ in alio simili casu diximus
 supra hoc lib. cap. primo, nume. 16.
 Abb. & doct. in ipso cap. de monachis
 12 de præb. † Ceterum ipsi capellano, seu
 Vicario per monachos præsentato, &
 per episcopum instituto, dabitur por-
 tio capellanicæ (quādo redditus sunt.)
 ex ipsius fructibus, arbitrio tamen ip-
 sius episcopi. ex generali decreto Con-
 cil. Tridenti. sessio. 7. de reformat.
 cap. 7. & sess. 25. de reform. capit. 16.
 nec obstat constitutio Pij V. Pōt. Max.
 incip. ad exequendū pastoralis officij
 Y debitum

debitum. sub anno 1567. Pontif. sui secundo, per quam certa est determinata portio, cum ad primam decisionem consil. supra alleg. reduxerit Dominus, N. D. Gregorius XIII. Pont. Max. in suis litteris, in tanta rerum. 1572. anno primo, de quibus litteris supra plurius meminimus. † Qui capellanus in 13 ipsis capellis per Abbatem presentatus, ab episcopoq. institutus, respectu curę animarum, potest non solum capellanus denominari, sed etiam rector parochiæ, prout dicit Abb. in c. 1. nu. 2. de secund. nupt. cum omnia administrat, sicuti, & alius parochus, & omnium suę capellę curam habere dicitur, & cognoscitur. vnde bene ordinaverat Bonifacius VIII. ipsum debere esse perpetuū, per eundem tex. c. 1. eod. tit. in 6. & supra est dictum, qui respectu ipsius curę animarum, nulla prorsus potest assignari, quasi differentia, præter pendentiam ab aliis in primo actu, & in secundo ab episcopo, quod ultimum etiam in parochis militat. † Et cum capellę in 14 ipsis monasteriis sunt fundatę, non seculares iuxta præsumptionem iuris, sed regulares dicuntur, ex notatis per omnes in cap. cum de beneficio, de præb. lib. 6. præter tamen consuetudinem, ubi adest, illas per seculares teneri esse solitum, ut dicunt Doct. per eundem tex. Sic etiam dicimus de eorum beneficiis, ut regularia dicantur, non secularia, & regularibus, non secularibus esse assignanda, ex alio decreto ipsius Concil. sels. 14. de reforma. cap. 14. & iterum sels. 25. de regular. cap. 21. circa princ. & §. quę vero: Ideo beneficia solita regi per monachos vnius monasterii, aliis non possunt committi, nisi per solum

Papam. cap. cum singula. §. prohibemus de præb. lib. 6. etiam quę sunt curata, aut simplicia. melior tex. in c. possessiones. §. 1. de reb. eccl. non alien. in c. inter quatuor de relig. dom. quamdiu monasteria per regulares remanere poterint ordinata, non sunt ad seculares cleri cos transferenda, etiam si episcopus prouideret, supplendo negligentiam Abbatis, quia non secularibus, sed regularibus conferre debet, sicut ipse Abbas, si negligens nõ fuisset. cle. quia regulares, de suppl. negl. præl. ex illo vulgato dicto. Non est maior potestas penes eum, qui successit, quā penes primū, qui neglexit. Abb. eo. c. possessiones. † In ipsis autem capellis religionis 15 forum, quando tamen pleno iure non spectant, seruetur dispositio Honorii Tertii Sum. Pont. in cap. conquere de offic. ord. Quod episcopi habeant canonicam obedientiam, subiectionē, & reuerentiam, institutionem, & destitutionem, correctionem, reformationem, & censuras ecclesiasticas, ac alia iura ibidem enarrata, quę episcopalia dicuntur de quibus amplissime dixi in tract. de iur. episc. in 1. part. Cum in dubio non præsumatur Summos Pontifices ordinarię iurisdictioni derogare. Sicuti dicimus, in dubio non derogare consuetudini ecclesię, & loci. cap. si. de conf. lib. 6. † Verum si in 16 aliquo ex privilegio, aut consuetudine, præfatę capellę episcopo non tenentur de iuribus episcopalibus, licet capellanus aliquid soluat de se, non præiudicat ipsis capellis, seu ipsarum superioribus, id non committentibus, ut dicit Henr. de Bohic. de præscript. cap. vigilanti, in fin. Quia non opinio capellani, sed domini in hoc sequenda est

est, ex notabili sententia Vlpiani iuriconsulti. in l. 1. prope finē. ff. de itin. act. priu. cuius verba sunt directa in persona domini ad colonū. *Non enim opinio tua, sed mea querenda est.* Et notandum est hoc dictum ad multa, quod etiā non procedit in præiudiciū domini capellę, si ipse capellanus aliquid præstando confiteretur esse debitum, si alias nõ fuisset solitum, ex alio tex. ad propositum in l. certum. §. sed an ipsos. ff. de confes. sed hæc dicta nõ extenduntur ad illum casum in facto, ubi soluit capellanus ignorante Domino, & per prius expresse contradicente certum quid episcopo, quia licet Domino inuito, aut ignorante, erat tamen debitum de iure, & alias consentibus prioribus Dominis, & tamen idem omnium capellanus & cum tractaretur de exemptionibus, adherendum est ecclesię cathedrali, pro qua iura sunt, debere ab alijs ecclesijs, episcopis iura determinata, murmuravit dominus intra se, & querebat occasionem grauaminis, aut restitutionis, sed nos steterimus in decisio, & confirmatio ne, scientes pro certo, quod non respectu ecclesię fremebat ipse Abbas, sed quia cesserat causa, pro qua tacitum 17 fuerat usq. modo &c. † Sed de materia loquentes nõ mirum videri debet monachos ipsos curam animarum habentes, plerūq. quę principaliter apud clericos est, cum possit ex causa committi ipsis, etiam extra suas capellas, de voluntate episcopi, consentiente eorum superiore, ut quia clerici nõ sunt idonei, & sufficientes, ponatur monachus doctus, vita, exemplo, & doctrina, ostendens, qualiter in domo Domini oportet conuersari. not. Host. in sum.

de stat. mon. §. vtrum. vers. in illis autē, de quo tractat ad plenum glo. 1. in cle. 1. in verb. secularis de elect. in c. quod Dei, de stat. mon. vel quia clerici sunt numero, pauci, populus vero numerosus, & distinctus, nec de facili ad vnā ecclesiam conuenire potest, sic monachis committimus, ut pluries in facto obseruari uisum est, maxime propter officium prædicandi, quod religiosus conuenit. cap. 1. ne cler. vel mon. lib. 6. 18 † Nec prætermittendum est cum aliqui capellę, cuius dominium Abbatis est, per monachum deseruii solitum, etiam stante cura animarum, obseruetur decretum Honorii III. Sum. Pontif. in cap. si. eod. tit. quod monachus solus non stet, sed socium tenere committatur, alias per clericum secularem illi seruiatur, cum Abbas monachum solum, per villam, & parochiam dimittere non debeat, contra constitutionē Concil. Later. cap. 2. de stat. mon. dicit tamen Abb. not. in d. cap. 2. esse verum, quando præponitur ecclesię, quę est de monasterio, nec desinit esse obediētiā monasterijs: secus si promouetur ad aliquam ecclesiam, tamquam quilibet clericus secularis, ex quo non habet communionem cum primo monasterio, non tenetur Abb. dare sibi socium, per glo. in clem. ne in Agro. §. ad hæc, eod. tit. & in cap. quod Dei. num. 9. ipsomet tit. ubi examinat. 19 † Et cum monachus, seu alius est per episcopum institutus capellanus in aliqua ecclesia ad Abbatis præsentationem, non potest amplius ab Abbate remoueri, sine causa legitima, nõ obstantibus quibuscumque, nec dicitur venire contra obedientiam, cum indistincte procedat dispositio, etiam in ipsis.

cap. i. eo. in. 6. vbi notatur illa regula, ad quem pertinet institutio, pertinet, & destitutio. supra. nu. 7. nisi in ecclesia spectante ad mensam Abbatis, & conuentus per glo. in clem. frequens. de excess. prelat. Vbi quando ecclesia sit de mensa, licet concurrant omnia prædicta. sed tamen non possunt fructus in suos vsus conuertere, & quando pleno iure, vel secus. † De causis autem legitimis poterit assignari vna ratio ex positis in c. 2. in fi. de stat. mon. si fuerit lapidator bonorum ecclesie, & capellæ, etiam ad petitione laicorū. Feder. de sen. in cons. 95. vel si viuat in continenter, aut quid simile dignū remoueri, cōmittat. Potest. n. populus petere remoueri, parochum eorum, si male viuat, quia eius interest, ne sub malo pastore periculū incurrat Abb. in c. quod Dei. nu. 1. de stat. mon. aut etiam pro necessitate maioris officij. de consilio fratrum. cum tamen episcopo audito. iuxta not. per doct. in alleg. cap. 1. eod. tit. lib. 6. † Ex quo venit concludendum, quod si monachus positus ad regimen alicuius ecclesie curam animarum habentis ex institutione episcopi, delinquat, potest per ipsum episcopum diocesenum puniri, & priuari ecclesia, eiusq. cura, sicut quilibet alius suut subditus per not. in cap. postulasti. in sui decisione. de for. compet. notat Domin. eod. c. 1. col. si. uerf. quæro. quia tex. & sequuntur moderni. licet. Ioan. de Deo. lib. 1. quæst. 27. voluerit contrarium, fortius si ecclesia non esset pleno iure subiecta Abbati, quia maius vendicat sibi episcopus, qui ratione delicti cōmissi feret sententiam contra ipsum, & si nõ extat delinquens de persona, tene-

tur Abbas sequi, sicut alius episcopus in cuius diocesi haberet in simili clericus beneficium eod. capit. postulasti. 22 §. ad quod breuiter. † Sed cum parochialis ecclesia pleno iure spectat ad Abbatem, & conuentum, potest etiam ad beneplacitum conferri monacho, nec episcopus se intromittere, nisi suppleto negligentiam, si non conferatur infra tempus præfixum. a Concil. Later. cap. 2. de concess. præb. iuxta constitutionem Clemente Quinto in clem. 1. de suppl. negl. prælat. vbi alia notantur: vnde reuocat ipsum Abbas, quādo voluerit, cum tales capellas ad plenum subditas Abbati, vocemus obedientiaras, quia regulares ad præceptum Abbatis tenentur obedire, & recedere. Innocen. in capit. fin. qui cleric. vel monac. aduertendo cum episcopus supplet cōferendo per negligentiam, seruet solitum, quibus conferri debeant, vt supra. num. 14. † Declarando, siue instituendo, vel eligendo, aut confirmando, nam licet aliquando in iure æquiuocentur, institutio differt a confirmatione, vt Abbas præsentando presbyterum, quando capella non omni iure subiecta est, confirmet eligēdo, episcopus vero ad quē omnis cura populi pertinet, instituat, prout similem differentiam ponit Archid. 16. q. 2. in sum. col. 3. vbi multa aducit ad materiam, sed non permittitur episcopo mensæ suæ vnire, obstante d. clem. 1. de suppl. negl. prælat. & simile dubium ponunt. Hostien. & Ioan. Andr. in c. nouit. de his quæ fi. a præl. Abb. in capit. possessiones. de reb. eccles. non alien. † An autem in istis capellis religiosorum regularium mendicantium cadat ius patronatus,

&

& quāuis a multis distinguatur inter ecclesias illas, redditus nõ possidentes, & alias, verior est conclusio. Do. Lambert. episc. Insul. in tract. de iur. patron. lib. 1. part. 1. qō. 1. ar. 7. nu. 4. quod est dare ius patronatus, & vbi cessat ratio dotationis, & fructuum, procedat respectu honoris, processionis, prælationis, & sepulture, & ita passim vbique videtur confirmari præsentatos ab ipsis Abbatibus, & aliis superioribus capellarum, (& laici possunt habere ius patronatus in electione Abbatis. cap. Abbatē. 18. q. 2.) supra hoc lib. c. 10. nu. 25. 25 † Quæ confirmatio, quando concedi debet, fit per examinationem personæ eligentium, & electi, etiam non obstante oppositione ex officio confirmare debentis. Sed instantius circa personam electi, de eius sciētia, & defectu, moribus & vita, vt sic procedendo, nõ dubitetur de iuribus, & viribus confirmationis, iux. not. in cap. fin. de elect. lib. 6. & per Hosti. in sum. de electio. & procedunt in eo omnia alia, quæ ratione examinis requiruntur in clericis secularibus, & patronis secularibus, de quibus ad plenum diximus supra hoc libro cap. 10. & cap. 5. † Sed est aduertendum pro intellectu illius c. fin. vt non procedat in institutione, quæ sequitur præsentationem, & eam approbare videtur, ex not. per Bellam. in decis. 620. in rubr. de restitut. ampliando Clement. Auditor. de rescrip. de collatione ad institutionem, quæ est uerè collatio, quāuis Ioan. Andr. contrarium senserit. eod. cap. fin. confirmando ad maiorem validitatem. iuxta aducta, in cap. ea, quæ. de senten. & re iud. & ponit multa Abb. in cap.

authoritate. nūme. 5. de instit. vbi tractat de similibus, electione, præsentatione, confirmatione, institutione, collatione, & inuestitura. Ibi videndū, quia hic non ad materiam præsentis capituli. † Idq. pro firmo statuendū tam pro prædictis, quàm aliis, supra eod. lib. cap. 1. quod quilibet capellanus electus, institutus, & præsentatus, siue per Abbatem solum, siue per episcopum, tenetur ad horas canonicas, cum capellæ sint in numero beneficiorum ecclesiasticorum. iux. ibidē dicta, recedendo pro nunc ab opinione Martin. Nauar. in trac. de orat. & hor. cano. cap. 20. num. 17. vbi vult, quod adeptus capellaniam institutam à solis testatoribus, nulla accedere Summi Pontificis, vel episcopi autoritate, nõ teneatur ad horas canonicas, nam licet autoritas superioris spiritualis faciat beneficium, est tamen de spiritualibus pijs, eisq. annexis, ex onere adiūcto: & quia de numero ministrorum ecclesie, nec aliter de facili satisfit testatorum voluntatibus, ex quibus est decretum, quod fiat capella, ad suorum hæredum præsentationem, & capellano provideatur, cui in dies accedere consensum ordinarij consuetum est videre, vt fecit Guid. Papa in sua capellania rurali sicuti refert in decis. 187. in fine, licet respondeatur ad hoc, id esse respectu ordinis non capellanie. 28 † Inquiritur igitur a prælato visitante ipsas capellas, de fundatione ipsarum, & superioritate, respectu decisionis tex. in cap. omnes Basilicæ. 16. quæst. 7. de institutione, & confirmatione capellani, eiusq. sufficientia (stante maxime populo in his capellis) modo, & forma regiminis, atq. sacramentorum

administratione, vbi adest, sess. 2. §. de regul. cap. 1. r. cum aliis, quæ supradicta sunt, de libris, & ratione ipsorum, vita populi, & necessariis pro salute animarum ipsius populi, si capellanus pascat vita, & exemplo docendo alios, ad instar Archipresbyteri: ex sæpius citato cap. 2. sess. 5. Conc. Tri. §. Archipresbyteri. cum ipsis magis competat officium prædicandi. eod. cap. 1. ne cler. vel mon. Et si capellanus est monachus, quod obseruet vota suæ Religionis, nam ab his, quæ sunt cõpauibi-

lia, est ligatus, secus ab aliis: sic de usu carniū, habitu, & quod dicat debitum officium, cum puritate conscientiæ. clem. 1. de celebr. Mils. bona non dissipet, celebrare frequentet: per villas, & plateas non commoretur, ecclesiæ, capellæq. libertatem defendat, nec laicorum conuenticulas, seu parlamenta fieri faciat, cum aliis, vsupra de necessariis ad habentes curam animarum, vel ecclesiæ reparationem, & sepulture, si adest pro satisfactione defunctorum. &c.

DE MONACHIS, EXTRA MONASTERIUM

commorantibus, & delinquentibus, an episcoporum correctioni subiaceant.

CAP. DECIMUMSEPTIMUM.

SUMMARIUM.

- | | |
|---|---|
| <p>1 Monachi existentes extra monasteria, an possint cognosci ab ordinarijs locorum.</p> <p>2 Monachus incedens sine habitu punitur ab episcopo.</p> <p>3 Monachus ex loco exempto delinquens in non exempto, a quo possit puniri.</p> <p>4 Priuilegium concessum de certo iudice non procedit indifferenter.</p> <p>5 Priuilegium imitatur ius commune.</p> <p>6 Priuilegij verba sunt attendenda.</p> <p>7 Priuilegium exemptionis concessum post citationem non retrahitur.</p> | <p>8 Monachi in quibus conueniantur coram episcopo.</p> <p>9 Monachus extra claustrum stare non debet, & ex quibus causis dispensatur.</p> <p>10 Episcopus quando possit corrigere monachos.</p> <p>11 Forma tenenda ab episcopo, cum monachus delinquit in sua diœcesi, & non est, vel adhuc manet.</p> <p>12 Exemptio quacumq. data non operatur impunitatem excessuum.</p> <p>13 Eremita subest episcopo, & ab ipso cognoscitur.</p> |
|---|---|

MONA-

Monachi quàmuis generaliter a iurisdictione episcoporum liberati sint, ex variis priuilegiis a Summis Pontificibus eis concessis. † Tamen extra monasterium stantes, & delinquentes in locis ordinarij puniuntur ab ipsis, vt exemptio eos non liberet. sicuti in cap. 1. de priuileg. lib. 6. Innoc. V. Sum. Pontifex statuit, declarans ratione contractus, delicti, rei sitæ, exemptos, & priuilegiatos ab ordinariis cognosci: quæ Constitutio innouata est ex decreto sacri Conc. Trid. sess. 7. de reform. cap. 14. Is autem dicitur loci ordinarius, in cuius loco ipse monachus, extra manens reperitur, (siue episcopum, siue alium inferiorem quomodolibet ibi habentem iurisdictionem intelligentes) glo. in cap. quamquam de vsur. lib. 6. in verb. loci not. Abb. Fel. in cap. post cessionem nu. 1. de proba. de quo etiã bona glo. in extrauag. Ioann. XXII. execrabilis. §. statuimus in verb. ordinario. de præb. & dignit. Sed bene fallit iuxta doctrinã Ioan. And. & Dom. eo. cap. 1. quando priuilegium exemptionis vltius prouidendo procederet, quod nec in his obstarit aliquid: id namq. etiam tenet, quia sic placet superiori, prout sic ordinarij vidimus per Pium Quintum Pont. Max. in variis priuilegiis concessis siatribus medicantibus, ampliando præter decisionem canonum, & Conc. Trid. quæ reduxit ad ipsos terminos iuris, D. N. Dominus Gregorius XXIII. Pontif. Max. ex mente etiam ipsius Pii, vt supra est dictum, vnde viget conclusio eiusdem cap. 1. & cap. 14. sess. 7. alleg. 2. † Ex quo communiter videmus, quod si monachus incedat sine habitu, extra

locum exemptum punitur ab ordinario. Immo (quod est fortius) tenetur statuto episcopi, per quod prohibetur certum delictum commissum, certa, & determinata pœna. doct. in alleg. c. 1. glo. in c. super his de maior. & obedi. Nã cum manifeste deserat habitum religionis, perdit priuilegium, & ordinarij potestati subiicitur, quia ex quo relictus est inobediens superiori, & dimisso habitu effectus incorrigibilis, omni amplius nudatus iacet priuilegio, & dignus est a quolibet puniri, de fratrum consortio exclusus, dicit tex. in cap. cum in ecclesiis. in vlt. verb. de maior. & obed. † Hinc ampliando dixit Ioan. Andr. in regula in obscuris. in mercur. quod si monachus stans in loco exempto, cum lapide percutiat aliquem stantem extra locum exemptum, quod vterq. iudex procedet, sed tamen non omnes consentiunt huic dicto, & bene, cum non sit dare verum casum puniendi illum, nec citandi, quia exemptus, & in loco exempto, vnde dispositio tex. præfati cap. 1. non adaptatur propter diuersitatem, ex qua non fit illatio uulgata. l. Papinianus exuli. ff. de minor. nec ex vlla parte citatio potest habere vires, ex duobus fortibus obstantibus, & persona exempta, & loco exempto arg. cap. 1. §. & quoniam. de treug. & pac. & quia est duplex ratio. l. 2. C. de fid. instr. & iur. hast. fiscal. lib. 10. † Non prodest tamen priuilegium particulariter concessum, vt quis non nisi coram vno Iudice tantum conueniatur, quin ratione delicti, contractus, rei sitæ possit coram aliis conueniri. tex. clarus in eod. cap. 1. extendit Fel. in cap. insinuante de fo. comp. de quo dixi in auc. qua in prouincia. in fami.

Y 4 fin.

singul. in l. A. nu. 114. nisi ulterius esset processum supra nu. 1. quod dictum extendunt moderni. Mar. Socc. & alii in cap. sane de for. compet. & in eisdem singul. in l. P. nu. centesimo primo. Nisi enim esset vera talis limitatio, vix iustitia procederet, vix delicta puniretur, ex ipsa dilatione temporis, quæ daretur. † Cui ad stipulatur fortissima ratio, quia priuilegium immitatur ius commune, vt eadem limitationes recipiat in materia, super qua disponit, sicut ius commune, per quod determinatum est, quemlibet in sua prouincia esse cognoscendum. C. de iurisd. omn. iud. & de for. compet. tamen potest ratione delicti, cap. 1. de rator. auct. qua in prouincia. C. vbi de crim. ag. oport. vbi de omnibus differitur, licet Princeps derogat ipsi auct. in priuilegiis, quæ concedit baroni, & potest, dicit Gozad. conf. 8. nu. 44. Petr. Foller. in pract. crimi. in verb. audiantur excusatores. num. 136. Non sic in dispensationibus, quæ ad ius commune non reducuntur, ex notab. tex. in c. in causis de sent. & re iud. ponit multa Fel. in cap. postulasti de rescript. & priuilegium de facili redit ad primū ius l. si vnus. §. si non totum. de pact. & vide glo. in cap. parentibus in cap. tuarum. de priuileg. † Vnde discutiendū est semper exemptionis priuilegium, quando ulterius disponendo loqueretur, quia eius verba sunt attendenda, & quodlibet verbum est operatiuū. c. si Papa de priuileg. lib. 6. maxime quando verba ponuntur gratia ampliandi, & concedendi, non autem, quando causa dubitationis tolendæ, iuxta cap. a multis, de etar. & qual. nisi constaret de mente concedentis, quia sic voluit

monachos esse exemptos, tam intra, quam extra arg. eorum, quæ dixi in alleg. sing. in l. P. nu. 99. in vim prerogatiuæ, & præmij eorum laboris, priuilegium sit eis concessum l. testamenta per Bal. ff. de testam. mil. Inspicienda sunt ergo ecclesiarum priuilegia, & ipsorum tenor est diligentius attendendus, dicit tex. in cap. recepimus, de priuileg. & excels. priuileg. vbi etiam not. cum glo. quando quis accipitur sub protectione Papæ non per hoc liberatur a potestate episcopi, & quid tamen propterea obtinebit. † Sed id pro limitatione prædictorum non procedit, cū de nouo priuilegium exemptionis esset impetratum, post citationem factā ab ordinario, vt communiter concludunt Doct. in memorato cap. 1. per c. cū capella eo. tit. de quo tex. infra suo loco dicemus, per decisionem Sac. Concil. Tri. nam nouiter confirmando primum, derogat actibus subsequutis, argu. notat. per Abb. in c. examinata. & in c. venerabilis de confir. vtil. vel inut. tamquam de certa sciētia confirmans, licet non exprimat, idem in c. si porrecta eod. tit. ponit aliqua Fel. in c. non nulli de rescript. † In causis tamen mercedum ciuilibus, & miserabilium personarum, ipsi monachi extra monasterium degentes, coram ordinarijs, vti Sed. Apostol. delegatis conueniri possunt, & ad soluendum coguntur, quibuscumque non obstantibus, per nouam decisionem ipsius Conc. (immo confirmationē veteris iuris) alleg. fels. 7. de refor. c. 14. & fels. 14. eo. tit. c. 5. §. in causis (& bona fuit declaratio, cū ea dispositio antiqua esset iam abrogata propter desuetudinē ex negligētia, quāuis enim leges semper loquantur l. hodie ff.

die. ff. de pœnis, tamen, & eis non vtdo, quasi tacito consensu, per desuetudinem abrogantur. l. de quibus in sui ratione. ff. de leg. glo. in cap. si de terra de priuileg.) Et in alio casu, etiam stantes in monasterijs, cum exequutiones testamentorū accipiūt, quia ordinarijs rationem redere debent, & fraudantes ab ipsis puniuntur, ex decis. clem. 1. de testam. Ratio quia licet ipsi sint exempti, res tamen de qua tractatur non est de exemptis, ergo procedit ordinarius ead. clem. & trahit ad se exequutorē, vbi poteris notare, quomodo religiosi possint esse exequutores testamētōrū, & quomodo puniendi: † Et ideo debebat monachus volēs stare extra claustra, habere superiorem in his, cum regulariter foris non deberet esse, quod iura abhorrent, quia mortuus iudicatur. sicut piscis extra aquā, vt supra c. 15. dictum est, tamen dispensatum reperitur aliquando ex Breui Apostolico, ex causis, propter infirmitatē, subuentionem parentum, fratrum, nepotum, & aeris malignitatem, glo. in cle. 1. in verb. rationabilis. de stat. mona. refert Gomef. in tract. breu. nu. 3. vbi dicit tempore suo, ipsam licentiā fuisse restrictam, nec hodie Sanctissimus D. N. D. Gregor. XII. Pont. Max. cōcedit, nisi respectu prælatorum. & vide superinde litteras emanatas a Pio. V. Pont. Max. incip. quæcumque sacram. 10 rum. 1569. ann. 4. † Sed quando generaliter liceat episcopis cohercio in monachos, reccurrendum est ad distinctionem Vgonis in cap. quanto de offic. ordi. aut in figura iudicii, aut ex regula claustrali & differt a quæstione mota per Boer. decis. 271. num. 5. vel si Abbas punit secundum regulā clau-

stralem, non autem secundum canonicam instituta ad publicam vindictam, an possit iterum episcopus, recentet Folle. in pract. crimin. can. de mod. proc. contra mon. num. 41. cum seq. adducens Roma. consil. 375. (considerando tamen q̄ notanter inquit Marcellus iureconsultus in l. 11. ff. de pœn. Respicendum est iudicanti, ne quid, aut durius, aut remissius cōstituatur, quā causa deposcit. nec enim aut seueritatis, aut clementia gloria affectanda est: sed perpenso iudicio, prout quæq. res ex postulat statuendum est. Plane in leuioribus causis, promiores ad lenitatem iudices esse debent, in grauioribus panis, seueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi. Quo dicto pro regula firma sibi vtendum statuerat, Alphonsus ille magnus rex Aragoniæ.) nec exeuntes excusantur iuris ignorantia: sicut mulieres in claustris. Marian. Soggi. in cap. quoniam 11 nume. 12. de simo. † Quidquid tamen sit, hodie ex decisione sac. Concil. Tridē. cum monachus intra claustra degens, sed extra claustra delinquens notorie, episcopus loci seruabit formam, vt litteras scribat superiori ipsius, de delicto commissō, & excessibus, de scandalo populo illato, & instabit, vt intra talem terminum præfixum, ipsum punire velit, & de punitione facta ipsum episcopum certiorē redat. alias ipso superiore negligēte, poterit ipse episcopus eum punire, & illas litteras, quas requisitorias vocamus, de punitione monachi delinquentis, in præsentia duorū testium, ex communi practica assignari faciet: sic colligitur ex mente eius, Conc. fels. 25. 12. de regul. c. 14. † Quod & rationabile iudicatur,


iudicatur, ne fauor priuilegiorum exemptionum, ob bonum finem concessarum, delicta nutriat, & contra mentem concedentis faciat fructus, arg. cap. vt clericorum de vit. & hon. cler. nec vlla exemptio datur, quin excessus non corrigantur. ex notab. prescripto dicti Conc. sess. 6. de reform. cap. 3. vbi de regularibus expressa mentio fit, & sess. 14. eo. tit. & gl. in c. tuorum de excess. prelat. Cum similes exemptiones videamus producere multas turbationes in iurisdictione episcoporum, vt vtar verbis eiusd. Conc. sess. 24. de reform. gen. c. 11. vbi tractatur, & innouatur dispositio tex. Innoc. III. in cap. cum capella. de priuil. pro cuius tex. dispositione, & obseruatione, multa passi sunt plurimi Prælati de quo non modo. † Ampliantur autem omnia prædicta ad Eremitas, qui subsunt episcopo loci, vbi commorantur, a quo

cognoscuntur, & delinquentes puniuntur per tex. in cap. 2. de foro comper. Foller. vbi supra. nu. 61. tex. est in cap. qui vere. 16. quæst. 1. in cap. nulla, vbi glo. id. expressa adnot. 93. dist. & notat Boer. in suo tract. de stat. & vit. eremi. nu. 13. & 14. quæuis Abb. in eod. c. 2. nu. 10. de for. comper. aliter sentiat per suas rationes, sed tene glof. & eo argumento, cogita de mulieribus in propriis domibus stantibus, cum certo habitu religioso (quas vulgus Vizo cas appellat, vt in terra maiori diocesis Amalph. copia est.) quod debent esse sub iurisdictione ecclesiastica, & gaudere priuilegio ecclesiæ, vidi tamen dubitatum in eo loco maritimo per Archiepiscopum Amalphitanum, & non erat determinatum apud Dominos, cum laici iudices negabant posse procedi, quia nullus status, nullus locus, nulla aderat professio. &c.

DE MONIALIBUS, EARUM VISITATIONE, & REFORMATIONE.

CAP. DECIMOCTAVVM.

S V M M A R I V M.

- | | | | |
|---|---|----|--|
| 1 |  ITA virginalis dicitur uita Angelica. | 7 | Virginitas, & Maternitas in Maria Virgine. |
| 2 | Status virginitatis præferatur alijs statibus. | 8 | Christi conceptio ex parte matris fuit miraculosa. |
| 3 | Christus dilexit virginitatem. | 9 | Christus ex instanti suæ conceptionis fuit perfectus homo. |
| 4 | Christus quare voluit nasci de Virgine. | 10 | Maria Virgo non habuit nisi Christum filium. |
| 5 | Maria Virgo, quare deicit, & fuisse matrimonio coniuncta. | 11 | Monialium vita qualis esse debet. |
| 6 | Maria Virgo veraciter dicitur Mater Dei. | 12 | Monialis dicitur esse ortus conclusus. |

Moniales

- | | | | |
|----|---|----|--|
| 13 | Moniales non debent vagare extra monasteria. | 38 | Monialis non debet aliqua effici inuita. |
| 14 | Clausura debet placere monialibus. | 39 | Excommunicatio infertur moniales effici inuitas cogentibus. |
| 15 | Clausura quantum proficiat monialibus. nu. 16. | 40 | Episcopus pro exploranda voluntate monialium non debet ingredi clausuram. |
| 17 | Pœna contra moniales exeuntes clausuram, licentiam dantes, receptantes, & associantes, ex l. Pij V. | 41 | Moniales per quos eligantur. |
| 18 | Moniales ex quibus causis possint exire extra monasteria. | 42 | Inquirenda quæ sint in visitatione monialium. |
| 19 | Breue Apostolicum solitum concedi monialibus exeuntibus. | 43 | Corpus Christi non tenendum intra septa monasterij. |
| 20 | Moniales non debent esse plures, quam vivere possunt. | 44 | Moniales debent confiteri quolibet mense. |
| 21 | Opinio Ioan. Andr. discutitur. | 45 | Confessor monialium examinandus est ab episcopo. |
| 22 | Monialium paupertati, & necessitati, quomodo succurrendum. | 46 | Confessor monialium quando debet esse extraordinarius. |
| 23 | Monasterium ob suam paupertatem recipere potest pecuniam ab ingredientibus monialibus. | 47 | Moniales a quo accipere debent alia sacramenta. |
| 24 | Seculares non debent ingredi claustra monasteriorum monialium. | 48 | Vinum non debet dari monialibus. |
| 25 | Pius Quintus, & Gregorius XIII. Pontif. Max. legem statuerunt prohibendo similem ingressum. | 49 | Monasteria existentia extra urbem sunt reducenda intra. |
| 26 | Causa ingrediendi monasteria debet esse legitima. | 50 | Fenestra habentes respectum ad monasterium debent claudi. |
| 27 | Puella seculares an educanda in monasterijs monialium, & cum quibus conditionibus. nu. 28. | 51 | Monialis ob fornicationem grauiter est punienda. |
| 29 | Professio in quo anno, à monialibus est facienda. | 52 | Fornicationem committens cum monialibus, quot peccata incurrit. |
| 30 | Professio est duplex. | 53 | Ocium fugiendum est a monialibus. |
| 31 | Velum monialium quotuplex est. | 54 | Moniales debent esse superioribus obediens. |
| 32 | Corrupta an possit velari, & consecrari monialis. | 55 | Monasterium vnum potest esse alteri subditum, & quomodo regendum. |
| 33 | Abbatissa cuius ætatis esse debet. | 56 | Episcopus potest visitare monasterium exempta circa clausuram. |
| 34 | Abbatissa de quibus est instruenda. | 57 | Moniales Sanctæ Clare Conuent. ex l. Pij V. subsunt ordinarijs. |
| 35 | Abbatissa qualiter se preferre debet. | 58 | Impediens episcopum vel alium in visitatione monialium est excommunicatus excommunicatione maiori. |
| 36 | Proprium moniales habere non debent. | | |
| 37 | Renuntiationes faciendæ à monialibus | | |

Episcopus

- 59 Episcopus visitando moniales non debet eas gravare superfluis expensis.
- 60 Moniales debent esse prompta semper in communi stare.
- 61 Confabulationes non sunt frequentanda cum monialibus, nec cum eis sine licentia est loquendum.
- 62 Argumentum de monachis ad moniales quando teneat.



IRCA visitationem monialium (a quarum reformatione ubique passi sunt multas angustias prelati, post Concil. Trident.

& nos ipsi primum experti sumus dolorem, & laborem,) multa sunt dicenda ex antiquis Canonibus, & Concil. Trident. atque novissime, ex constitutionibus summorum Roman. Pontificum latius insistendo, ut ubi maius est periculum, cautius agatur, c. 3. de elec. lib. 6. namque de sponsis Deo sacratis tractatur, quae mundi vanitates relinquentes, se virgines castas exhibere professae sunt. Est enim Virginalis vita Angelica, cum vivere in carne, & praeter carnem, non sit quidem terrenum, quia sicut Angeli sine carne vivunt, ita Virgines in carne triumphant. Et per ipsam Virginitatem Ecclesia triumphans designatur. dicit gl. admodum celebris. in cap. acutius. 26. distin. per quam caelum impletur, ut terra per nuptias. 22. q. 1. cap. nuptiae, hinc dicimus Heliam, Heliseum, Ioannem Baptistam, quid ab Angelis differret cum fuerint veri amatores virginitatis, nisi natura mortali, ut Chryostom. de virginitate loquens, latissime tractat, Et sicut Angeli mauerunt suam Beatitudinem, priusquam reciperent eam S. Tho. in 2. dist. 5. q. 2. & Landulph. q. 1. concl. 3. quod necesse fuit, quod si Angeli voluerunt eam assequi, quod prius meruerint, faciendo aliquas ope-

rationes dignas remuneratione, per S. Gregor. lib. 5. Moral. cap. 27. Quia actus intrinsecus est meritorius, circumscripto actu exteriori, ex quo potuerunt mereri absque exhibitione obsequiorum. Virgines item superant carnem, vincunt mundum, debellant daemonem. Ideo Gregor. Nyssen. in alio simili tract. numquam cessat extollere, & praedicare tam excellens, & admirabile donum, & bonum virginitatis. Ex quo sanctissime ab Ecclesia definitum est, virginitatis statum aliis anteponendum. Cum beatus sit stare. Matth. cap. 19. ex decreto Sac. Conc. Trid. sess. 24. de sac. matr. can. 10. per haec verba. Si quis dixerit statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel calibatus, & non esse melius, ac beatus manere in virginitate, ac calibatu, quam iungi matrimonio, anathema sit. Et Dom. Cardin. Hof. de trad. lib. 4. & Hieronym. plus amat Virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum, maiorisq. gratiae est offerre, quod non debeas, quam redere, quod exigaris, ut de alio dicit S. Thom. 2. 2. q. 88. ar. 6. Ideo Virgines principale locum tenent in regno caelorum. Dom. Cardin. Aracel. de differ. peccat. in fine. Hinc est quod ipse Christus Dominus Noster Virginitatem commendando de alia nasci non voluit, quam de Virgine, semper virgo fuit, Matrem habuit Virginem, Praecursorem Ioan-

nem

nem Baptistam virginem, Ioseph virginem, Mariam virginem in virum designavit, eamque in cruce virgini discipulo commendavit, dicens. Mulier ecce filius tuus, & alteri. Ecce mater tua, & ex illa hora accepit discipulus in suam. Ioan. cap. 19. de Ioanne Baptista canit ecclesia in festo suae Natiuitatis. Non sinit vasti spatium per orbis, sanctior quisque, genitus Ioannem. de quo Dominus. Matth. 18. Non surrexit maior Ioanne Baptista inter natos mulierum. Ideo Ioannes Baptista dicitur Angelus licet non natura, sed officio. Prophetia, & plusquam Prophetia. Matth. c. 11. de virginibus dicit Ambr. supergreditur virginitas conditionem humanae naturae, per quam homines Angelis assimilantur. Sed quare Christus magis de virgine nasci voluerit, quam de alia, ratione aducit S. Doctor, lib. 4. contr. gent. cap. 45. & gloss. nostra in clem. 1. de sum. Trini. dicit propter tria. Primo quia sicut ex superbissima natus est morbus, sic e contra ex humillima inchoari debuit medicina, dixit ipsa. Ecce Ancilla Domini. Luc. c. 1. Secundo sicut ad summam humilitatem Dei filius voluit incarnari, sic summe eligere humilem voluit, in qua, & a qua tanta deberet humilitas inchoari. respexit dominus humilitatem ancillae suae. Luc. eo. cap. Tertio, quia ipsa fuit prima, quae Deo virginitatem obrulit, unde quia novum genus domini exportavit nouo, & inaudito dono debuit honorari. Item, ut quartam generationem compleret, nam primus creatus fuit sine homine, & sine muliere. Eva de homine sine muliere, homines de homine, & muliere. Gen. 1. 2. & 4. Christus dominus noster de

5 Virgine muliere sine homine. Unde conuenientius fuit de Virgine assumere carnem, quam de alia. Decuit tamen ipsam Virginem Mariam de qua nasci voluit Christus, esse matrimonio coniunctam. S. Thom. 3. part. q. 29. artic. primo. Gul. Pep. de aduent. Dom. serm. 29. ut mysterium celaretur diabolo. Inde ipsa consensit in coniugium Ioseph Spiritus sancti instinctu. Eva corrupta sequuta est corruptorem, haec integra peperit Salvatorem, illa poculum a serpente propinatum libenter accepit, & viro tradidit, ex quo simul meruerunt occidi, haec gratia caelesti de super infusa, vitam protulit, per quam caro mortua possit resuscitari. Angust. in symb. ad Catechum. Et dicitur Virgo Maria veraciter Mater Dei, per hoc, quod in suo utero concepit Iesum Christum filium Dei. Sanctus Doctor ead. part. quaest. trigesima quinta, art. quarto. Quae ex abundantia sibi gratia data, meruit illum puritatis, & sanctitatis gradum, ut congrue esset mater Dei, & Christus in suo utero conciperetur, quia dicit Domin. Cardinal. Aracel. de Symbol. Apostol. capit. duodecimo. Christus non assumpsit naturam Beatae Virginis, quae est eius vera mater, sed assumpsit praecise naturam singularem humanam in eadem Virgine Spiritus sancti virtutem formatam. Spiritus sanctus (dixit Angelus Luc. cap. primo,) superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Nec obstant simul Mater, & Virgo, nam Maternitas, quae fuit miraculose sine commixtione viri, & mulieris, & virginitas possunt stare simul, de quo sunt versus.

Partus,

Partus, & integritas discordes tempore longo, Virginis in gremio federa pacis habent.

Vnde sine aliquo dolore partus, ipsa virgo peperit, idem sanct. Doct. ead. q. 35. ar. 1. illela eius virginitate, ac pudore permanente. *Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum.* Luc. c. eod. Eva enim fuit in maledictione, cui dixit Deus. Genes. c. 3. *Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios.* Mariæ autem. *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Luc. c. 8. all. † Namq. etiam, & Conceptio Christi ex parte matris non fuit naturalis, sed miraculosa, subita, & gratiosa. Idē Thom. in 3. dist. 3. q. 2. ar. 2. *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus, Altissimi obumbrabit tibi.* Credidit, *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Nec ipsa desponsatio cum Ioseph nocuit voto virginitatis. Quod enim fiebat, per diuinam reuelationem erat, immo ipsam decuit uerere virginitatem propter tria. Sanct. Bonauent. in 3. q. cum qua sanctus Ioseph continentiam vouit. Dom. Card. Aracel. de sacra. matrim. cap. 62. qui erat vir iustus. Matth. c. 1. & magnum sacrificium cognoscebat in Maria, cui appropinquare se indignum existimabat. † Ideo, & Christus ex instanti sue conceptionis fuit perfectus homo, & fuit anima rationalis infusa gl. nostra in alleg. clem. 1. in verb. simul vnitas, de sum. Trin. & in §. ad hoc baptisma. & ex tūc, vt homo habuit plenū usum liberi arbitrij. S. Thom. ea. par. q. 3. 4. ar. 2. & in ipso primo instanti meruit, ar. 9. & in 3. dist. 18. ar. 3. & q. 6. 15. ar.

10. simul viator, & compræhenfor. Hierem. cap. 14. *Quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum.* qui tanto amore in nos fuit, vt dilectum animam suā, in nostræ salutis prærium posuerit, & carnem suam nobis dederit ad māducandum. Ioan. 6. cap. 8. fess. 13. Conc. Trid. de sanct. Euch. sacram. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniā filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt viuamus per eum.* In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suum propitiatorē pro peccatis nostris. Ioan. c. 3. & in epi. 1. cap. 4. ad tit. cap. 2. *Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, &c.* † Et hæreticum est, quod multi detrahentes puritati Virginis Mariæ dixerunt, q. post Christum, ipsa Virgo alios habuerit filios, vel Ioseph habuisse aliam vxorē, propter illud Euang. ab eis. Male intellectum. Ioā. cap. 2. Matth. cap. 12. *Mater tua, & fratres tui.* ideo ad hunc errorē reiciēdum, cum ecclesia profitemur, virginem semper permansisse. Hiero. super Ezech. proph. Frat. Thom. Elysi. Dominic. in lib. Arch. chri. religio. de artic. fid. ar. 3. in fi. Vide cap. Ioseph. de verbor. signific. & qui dicuntur in Euangelio fratres Domini, erant filij sororum Beatissimæ Virginis Mariæ. Domin. Card. Aracel. eod. cap. 62. de sacra. matrim. circa finem, & Aposto. ad Gal. cap. 1. *Alium autem Apostolorum vidi neminem nisi Iacobum fratrem Domini.* Ex ipsa igitur virginitate, quæ liliū præciosum dicitur, fructus gloriosi consequuntur. † Vnde ad propositum vita monialium (de quibus hic tracta-

tractamus) adaptari debet ad ipsum Christum Virginem, vt sit candida, & pura, sic eis a sponso dicitur. *Veni sponsa mea.* Beatus Cypr. in libr. de hab. virg. ne in illius, cui suam integritatem, voluntate spontanea deuouerunt; grauem offensam, & Religio nis opprobrium, & plurimorū scandalum incurrant. cap. periculoso, de stat. regul. lib. 6. viuendo humiliter, quia virginitatem, cū humilitate admiramur. dicit tex. in cap. hæc autē scripsimus. 30. dist. si enim vouerunt, adimpleant, ex hoc etiam plus placet Deo, ex gñali regula. Quod opus bonū factū ex voto, plus placet, quàm cū fit sine uoto. Anselm. in libr. de siml. S. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 8. Dom. Card. Aracel. eod. cap. 62. folio 392. in fine dixi etiam supra lib. 1. c. 20. post nu. 17. & præstandum est, quod voto Deo fuit emissum. num. c. 30. psal. 75. & in c. per tuas deuot. & uot. redemp. 12 † Et cum ipsa monialis religiosa plus placeat Deo, & dicatur ortus cōclusus. cant. cap. 4. *Ortus conclusus, fons signatus, soror mea, sponsa mea,* quia conclusus cōtra carnalia vitia, propter vitæ austeritatem, signatus contra spiritualia peccata, propter humilitatem, runc ipsa cum Deo est, & Deus cum ipsa, vt dicit S. Bernard. in epist. ipsæ moniales propter Deum, se à mundo absconderunt, ex ipso psal. 30. *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, a conturbatione hominum, & dum tota in amore Dei tenduntur, in aliqua inutili perturbatione non laxentur. Iacta super dominum curam tuam, & ipse te enutriet, & non dabit in eternum stultitiamem iusto.* psal. 54. † Moniales itaque cum sint ad cultum diuinum

perpetuo adictæ, indecens est extra monasterium vagare. Vnde exire claustram illo tempore non debent, quod stricte cautum est in eod. cap. periculoso, cuius tex. dispositio innouata est ex lege Sacra. Conc. Trident. sess. 25. de regul. cap. 7. ubi quamuis arbitrio episcopi relinquatur in casu necessitatis, cum possit per se episcopus iudicare, nū expediat saluti monialis alicuius, non autem ad libitū ipsarum, & ex qualibet instantia, tamē ex aliquibus occurrentibus non debent esse pronio res ad concedendum. † Cum claustra ipsi monialibus placere debeat, quia iam iure Diuino, nō solum naturali, & canonico eam seruare tenent, ex voto facto. Concludit Marti. Naua. in cap. statutum. num. 29. 19. q. 3. sequendo illud psal. 26. *Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Vt sic euitēt ruina, quæ potest succedere, & quæ peltis certissima eis esset, vt in alio simili casu dicit Valer. Maxim. lib. 4. de abst. & contin. c. 3. † Quæ manentes deuote in ipsa claustra iuxta sententiam Beati Antonij, a tribus bellis eripiuntur, sicuti in memoriis antiquorum patrum legitur, a bello inquam auditus, visus, & loquutionis, secundū quod Beatus Arsenius meruit audire vocem dicentem ei. Arseni fuge homines, tace, quiesce, saluus eris, namq. in penetrabilibus manet a sagittis inimici, qui amat quietem, qui vero miscetur multitudini (in qua confusio est,) sagittas frequenter suscipit, cum visus spiritualis impediatur p tenebras peccati, & erroris, qui facit peccatum in tenebris est. 1. Ioan. 2. per falsam lucē,*

eum quis metitur æterna secundum temporalia, per auersionem a re visibili Dom. Card. Aracel. de Symb. Apost. 16 cap. 5. quæ magis foris eueniunt. Sed cum prædicta vera sint, tamen temporibus nostris admodum clausura dura visa fuit eis, eamque tristi animo accipientibus, & in multis pessimo exitu, & in aliquibus auxilij brachij secularis inuocatio necessaria fuit. Testor inter alios maximum defensorem castitatis monialium, & virginalis vitæ Amplissimum Dominum Inlium Antonium Sanctorium. S. R. E. Presbyterum Cardinalem Sanctæ Seuerinæ, tituli sancti Bartholomæi in Insula, Dominum meum obseruandissimum, qui in ampliandis operibus piis non cessat, renouando studia in omninatione, ut sanctitate vitæ, morum splendore, zelo ecclesiæ ornatus, cunctis sit venerabilis, & admirabilis, & in hostes christiani nominis, præcipue hereticos acerrimus propugnator, & fidei defensor, maxima doctrina, maxima autoritate, maximaque iterum sanctitate Princeps munitus, & qui eam clausuram maximo conatu commendare semper nixus fuit, & in qua angustias animi ob zelum Religionis Christianæ tulit, cuius studio cuncti monendi sunt. Et exinde necesse fuit duriores apponere legem, ut penarum timore clausura ab ipsis obseruaretur, ut exeuntes moniales, eas receptantes, sine comitantes, vel etiam licentiam dantes, incidant in excommunicationem maiorem, eius absolutione Sanctissimo Dño nostro reseruata, præter mortis articulum, ex lege Pij Quinti Pont. Max. incip. Decor, & honestati 1569. Ut cum graue sit delictum clau-

suram frangere, grauis etiam pena imponatur. cap. non afferamus. 24. q. 1. vbi pena imponatur secundum delictum, ut maiora delicta, maioribus penis puniantur gl. ibidem. in fin. & vbi aliæ penæ sunt impositæ, non dicitur per ipsam legem sublata, quia posunt plures penæ imponi pro uno delicto a diuersis legibus, in vna pena temporalis, in alia spiritualis. not. bene Fel. in cap. quod olim. de Iudæis. Sed per ipsam nouam constitutionem restringitur dispositio ipsius Concilii. alleg. c. 5. vbi episcopus licentiam exeundi dare poterat. in §. nemini autem. Declarauit tamen ipse Pius, in causa necessitatis approbandæ ab omnibus superioribus monasteriorum, etiam episcopis, si illa exempta fuerint, in casu scilicet magni incendii, & infirmitatis lepræ, seu epidemice, & tunc non nisi ad necessarium tempus, & sic episcopus etiam requiritur, quia licet ex proprio sit vniuersalis, per se tamen, qui concessit, potest conditionem imponere, vel modum limitare, nec præiudicium dicitur facere argum. tex. & glo. notab. in capit. constitutus in præsentia nostra. de Relig. dom. Et quamuis primum, per Breue Apostolicum concedebatur aliquando monialem exire monasterium ex causa, & intrare in aliud, & in domo parentum, & fratrum morari. Rebuff. in prax. benef. de Bre. Apost. nu. 51. fuit tamē postea omnibus denegatum, licet superioribus annis Neapoli aliquæ nobiles moniales exierint ad breue tempus, ex causa vrgenti infirmitatis, ex gratia obrenta per breue Apostolicum Sanctiss. D. N. D. Gregor. XIII. Pont. Max. quæ iterum audiuit, ex post non amplius

concedere, forsitan ex importunitate petentium, quæ occupabat mentem Principis. arg. c. si quando, de rescript. cap. si aliquando, de sent. excomm. 20. Ne autem occasio multitudinis quædam generet confusionem, cum, & multitudo sit canonibus inimica, cap. quia in tantum de præb. glof. 23. dist. cap. tales, & ne tempore spiritus, & deuotionis sit illud.

Expectata seges vanis elusit aristis.

Et propterea exeundi materia monialibus præstaretur, numerus ipsarum monialium non adeo crescere debet, ut non possent commode viuere, sed tantum, quod ex redditibus propriis ipsius monasterij, vel consuetis elemosynis sustentari possint. eod. tit. de regul. Conc. Tridenti cap. 3. optime statutum est, & per aliam legem Pij V. incip. cura pastoralis, an. 1566. confirmatum est, & in c. 1. §. sane ut hoc, de stat. regul. lib. 6. si tamen dotem commode petentem, & ex qua sustentari posset, aliqua portet, cessat proculdubio prædictum, ut dicit etiam Martin. Nauar. in sua apolog. de reddit. ben. mon. 84. 21 q. 1. nu. 2. foli. 415. Et est notandum, quod in §. sane. alleg. cap. primo, ponitur verbum, *absq. penuria*, & in capit. 3. citat. Concil. Trid. extat verbum, *commode*, ut per hoc dicatur sublata questio, quam mouet. Ioan. Andr. in glo. eiusd. §. sane, ut poterat numerus monialium crescere, dum modo absq. penuria sustineri potuissent, quia tunc tenet articulus intendens probare, quod ex facultatibus monasterij non possunt tot commode sustineri, & nota hoc dictum ad declarationem ipsius glossæ. licet large loquendo possit saluari, de

penuria ad commoditatem, sed non facit: & vide tex. in c. cum teneamur, de præb. de quo valeat commode sustentari. Et autem officium pietatis in eis exerceatur, ex Constitutione nouissima Beatissimi Dom. nostri Dom. Gregor. XIII. Pont. Max. quando in monialibus imminet necessitas viuendi, prouisum est de medietate elemosynarum, quæ per quascumque personas ecclesiasticas, & seculares, ac alia quæcumque pia loca, pauperibus essent distribuendæ, etiam si à laicis in testamento, vel inter viuos essent relicte. inc. Deo sacris. §. nos qui illas, de qua lege meminit etiam Martin. Nauar. in cap. statuimus. nu. 54. 19. quest. 3. Magna lex tanto principe digna. Ad ipsum enim de seruis Dei prouidere spectat, maxime circa pauperes, dicitur namque Papa pater patrum. Bal. in c. 1. in princ. qui feud. dar. poss. quia sub ipso omnes animæ fideles quiescunt. 23 Innoc. de sac. non iter. c. presbyter. Et ut melius possint ipse moniales Deo seruire, & in statu religionis permanere, licet non permittatur pro ingressu monasterij aliquid accipere, ex s. Tho. 2. 2. tamen propter paupertatem monasterij, cum non habeat tantum ad nutriendum omnes, potest quid accipere a volente intrare. iux. not. per bonam gl. & Abb. in c. non satis, de symo. vbi habentur modi de ingressu monialium, ut symoniæ suspitio euitetur, & in c. quantum. §. eod. tit. ut non sit per viam pacti, & conditionis, sed protestationis, & propter loci commoditatem, & qualitatem dantis, & accipientis, in modum voluntariæ oblationis, & hanc quæ disputant Moderni in tract. symon. part. 2. capit. 29. moderando tamen iocalia

& passus contra quasdam moniales intrantes cum superfluis expensis. vide in synod. Neapol. Magni Card. Al-
 24 phōsi. fol. 63. vbi adnotatū est † Nec minorem perturbationem causet ipsis monasteriis ingressus secularium personarum, ideo expresse cauendum est, neminem ingredi debere intra septa monasteriorum ipsorum, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda ex decreto eiusd. sels. cap. 5. sine licentia in scriptis obtenta a superioribus, & idem habetur in canone antiquo Concil. Matiscon. cap. 1. quod est Concilium Prouintiale tempore Pelagij Papæ secundi, qui fuit anno domini. 580. dum dicitur in cap. *Vt nullus episcopus, presbyter, diaconus, clericus, vel quicumq. secularis in monasteriis puellarum, nisi probata vitæ, & ætatis prouecta præter utilitatem, aut pro quacumq. earum necessitate habitare, aut secretas colloquutiones habere præsumant, neq. intra saluatorium, aut oratorium ingredi permittantur.* † Quod fortius confirmauit Dom. Gregorius N. XIII. Pont. Max. in sua constit. incip. vbi gratia, & indulta. 1575. anno quarto, reuocando quas-cumque licentias primitus concessas, a quibuscumq. Romanis Pontificibus sicuti etiam Pius V. similiter statuerat in breu. incip. regularium personarū. 1566. ann. 1. & Concilium procedit determinando in omnibus, dum dicit *Cuiuscumq. ætatis, & sexus, eod. cap. 5. & stricta videtur interpretatio Do. Nauarr. dum limitat posse attentari non procedere in infantibus ratione carentibus in cap. statuimus. nu. 59. 19. quæst. 3. (& dicuntur infantes qui sunt minores septem annorum l. si in-*

fanti. C. de iur. delib.) quod potest esse, quia non datur esse doli capaces, vt secus in pueris per c. 1. & 2. de delict. pueror. cap. fin. de sent. excom. † Sed tamen iuxta dictum decretum Conc. licentia ingrediendi monasteria debet esse rationabilis, & manifesta, vel per utilitatem, aut necessitatem, non tamē voluntaria, cum tex. eiusd. c. 5. Conc. dicat in casibus necessariis, vnde si superior ad libitum, & extra casum necessitatis alicui daret licentiam ingrediendi monasterium, Abbatissa seu alia præfecta, non tenetur obedire iuxta decisionem alleg. Constit. Domini Nostri D. Grego. vers. *Neue moniales*, sub eisdem pœnis, nec repugnare videtur voto obedientiæ, si recusant, quia Papa, qui est superior omnium, sic disponit, & determinando legem apponit, vt sic ne a diuinis propter actiones seculares abstrahantur, & impediatur. † Idemq. dicimus passim non esse permittendū puellas educari, quauis eas tenere usque ad ætatem. 25. annorum, non sit contra dispositionem Conc. Trident. nam in regula melius perficiuntur, si stare volunt, cognoscuntque ipsius normam, & obedientiam discunt, cum alias obedientissimas vident: humilitatem seruant, cū maiores se eam custodire student, & quam habere debent omnes Deo seruiētes, adhibitis tamen quibusdam conditionibus, quas, vt necessarias hic 28 inferere visum est. † Et primo quod tale sit monasterium, quod primum cōsueuerit tenere puellas educationis causa. Secundo quod superior scriptā licentiam dederit. Tertio de consensu Abbatissæ, & reliquarum monialium. Quarto quod tales puellæ ex simili

inili causa introductæ, eo vestitu in monasterio vtantur, qui virginali modestiæ, & pudori conueniat. Quinto nullam famulam secum adducere, aut retinere permissum. Sexto quod ibi stare ultra 25. annum nō liceat. Septimo ad eandem legem clausuræ teneri, ad quam omnes reliquæ moniales obligantur. Octauo si semel aliqua ipsarū exierit monasterium, numquam amplius eo intromittatur, nisi exierit causa infirmitatis curandæ, & cum licentia. † Vltorius etiam procedendo, considerandum est circa professionem faciendam a monialibus, licet in 15. anno, & 14. primum fieri poterat cap. primo, & secundo. de regul. lib. 6. hodie autem nequaquā, nisi expleto. 16. anno, & sic per annum post habitum susceptum steterit in probatione. cap. 15. eiusd. alleg. sels. 25. quo non obseruato, nulla inducitur obligatio ad obseruantiam regulæ, iuxta ibidem disposita. Cum ipse annus dicatur esse institutus in subsidium fragilitatis humane eod. c. 2. & supra de monachis est dictū, quia cum feminæ fragiles sunt, & inualidū eorum consilium Phil. 1. Polit. ideo dilatio datur & dicit tex. in l. si pater. C. de despons. q. plerūq. etiam ipsius feminæ aduersus cōmoda propria inueniatur laborare consilium, & ex illo Eccle. cap. 7. (*Virum de mille vnum reperi, mulierem ex omnibus non inueni.* Ioann. Neuz. in sua Sylu. lib. 1. † Quæ igitur professio est duplex, tacita per delationem habitus per ipsum tempus capit. 2. cap. 4. de regul. Expressa non est sublata per canonem, si fiat supra annum. 16. vt in facto dicebamus; nisi verba tex. reducerentur ad strictum intellectum, vt

velit, q. omnino per annum portet habitum, & ster post ipsum susceptū in probatione, per dictionem negatiuam præcedentem, ibi. *Nec qui minori tempore.*) Prout de simili dictione, nec loquuntur Doct. in l. si socius. ff. de socio, vt sit non minori tempore iuxta notata per Bud. sequendo verba ipsius capituli. 15. Conc. Trid. alleg. † Sic etiam dicimus de variis velis solitis assignari ipsis monialibus, seu denominari. Nam datur velum religionis, & dicitur vestis religiosa, quam Vidua accipit a Sacerdote, vel alio ministro, aut velū ordinationis, quod olim dabatur diaconissæ, aut velum professionis, sic velum consecrationis, quod a solis episcopis datur virginibus tantum, & in sollempnibus festis, & dominicis, est etiam, & velum prælationis, quod hodie Abbatissis, & præfectis conceditur, hæc habentur per Innocen. in cap. primo, de tempor. ord. din. dicit tamen Dom. Floren. in sum. 3. part. titu. secundo, cap. secundo. §. 2. ex multis addi velum probationis, quod est in receptione alicuius ad habitum monachalem. Considerando autem circa susceptionem veli consecrationis, à solis virginibus, vt ab eis absit omnis fornicatio etiam voluntariæ pollutionis: vnde sapienter multi Prælati concedere abstinent, cum uix raro ex hoc consecrari possent. aduertit Martin. Nauar. in suo Man. c. 16. nume. 3. vers. Interrogatus. fol. 168. † Ex quibus item aduertitur, mulierem corruptam, siue viduam posse effici monialem, & velum posse accipere professionis, non autem consecrationis, cum præter consecrationem, & benedictionem, omnia alia percipiat.

piat. ponit Gomef. in tract. Brev. nume. 51. & quod possit profiteri, colligitur ex ipso text. Concil. Tridentin. eodem tit. cap. 18. Inde in Concil. Aurelian. tertio. *Viduas, quę spontanea voluntate ab altari conversionis sacra, velamen suscipiunt, decrevit sancta synodus in eodem proposito permanere*, cap. viduas. 27. quęstio. prima, & cap. vidua, & in cap. fin. 20. quęstio. 1. refert Gratia. modum professionis viduę, quod in scriptis professionem faciat, a se, aut signo, aut subscriptione notatam, continentem se religionis propositum velle, & hoc perenniter inuolantē seruare. ex Conc. Tolet. 10. vtendo postea veste religiosa, non diuersi coloris, aut diuersę partis notabili, seu suspecta. † De Abbatissa vero disposuit Gregor. lib. 3. epist. 11. non esse ipsam eligendam, nisi sexagenariam, cuius ætas, & mores hoc exegerint, sed ex determinatione eiusd. Concil. Triden. cap. 7. eodem titu. sessio. 25. quocumque nomine appelletur. Abbatissa, Priorissa, & Pręfecta, eligatur non minus annis quadraginta, & quę octo annis post professionē laudabiliter vixerit in monasterio, & vbi his qualitatibus non inueniatur; ex alio monasterio suscipiatur, aut saltem quando aliter fieri nequit, quod sit ann. triginta, & quinq; annis post professionem laudabiliter similiter vixerit, in cuius benedictione data, seu danda prætium non est exigendum. gl. in clem. Attendentes, de stat. mon. al. 34 legat cap. sicut lo 3. de simon. † Cum vero confirmata fuerit, aduertenda est, ne excommunicet, aut absoluat, neve interdicit, seu alicuius ordinis officium exerceat, quod expressē pro-

hibitum est iuxta notata per Doctor. in cap. dilecta. de maior. & obed. & in cap. de monialibus, de sent. excom. nec velum alicui date pręsumat, siue aliam velare. ex decreto Eutythiani Papę, in cap. statuimus. 20. quęst. 1. nec confessionem audiat, aut aquam benedicat, seu penitentiam imponat. cap. noua. de penit. & remis. Inno. in alleg. cap. dilecta, sed vbi est de cōsuetudine alijs committere, obseruandū est. 14. distinct. cap. multorum, & 24. q. 5. eod. cap. † Sed talem se exhibeat reliquis monialibus, in victu, vestitu, colloquio, ac cęteris actionibus, ut simul omnibus ad cęlestia regna ducatum pręstet, & gaudeant ipsam in matrem accepisse, vt foelix etiam sit, si semel Deus infixerit timorem, & amorem. *Quia oculi Domini super metuentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius.* Psal. 32. eo fortius, cum videatur habere dignitatē. Abb. in cap. quia propter. num. 8. de elec. debet oculos suos vertere ad eam dignitatem, humilitatis scilicet, qua vsa fuit Gloriosa, & semper Benedicta Virgo Maria, quę electa sponfa summi Patris, profunde inclinata, dixit. *Ecce ancilla Domini.* Luc. c. 1. † Et sicut de Monachis diximus supra cap. 15. num. 31. quod proprium penitus eis interdictum est, sic de monialibus. cap. cum ad monasterium. de stat. regul. & ead. sess. c. 2. licet mobiliū vsus, sic permitti potest, vt earum suppellex statui paupertatis, quam professę sunt, conueniant, nec quod sit eis necessarium denegetur, nec superfluum sit. §. mobilium, eodem capit. secundo, ut hoc modo dicatur habere proprium, quo ad vsum, detentionem, & administrationem

strationem. Marti. Nawarr. 12. quęst. 1. cap. non dicatis num. 10. & nu. 21. qualis debeat esse earū expropriatio. Quia abdicatio paupertatis, & custodia castitatis sunt annexa regulę monialium, quamuis Papa possit dispensare, Alua. Pelag. de planct. eccl. lib. 1. 37 cap. 46. casu. 12. † Ne autem liberę voluntati ipsarum pręiudicium, seu violentia inferatur, prouidendum est, vt ipsę moniales renuntiationes bonorum, & hęreditatum ante ipsum tempus pręfinitum professioni, per duos menses primum, non faciant, & tunc de licentia episcopi, seu alterius superioris, prout ex decreto eiusd. Cōc. hoc tit. cap. 16. statutum est, alias nullā erit facta renuntiatio, nec ius monasterio acquisitum tollit, quod est notandum, cum aliqui parentes, & fratres, antequā ex domo discedāt, faciant eas renuntiare, nec ipsi Concilio potest pręiudicari, ex quo loquitur annullādo neq. ipsę moniales possunt in actu prohibito renunciare fauori ipsarum, proper ius competens monasterio, argum. cap. mulieres. & ibi not. de iudic. lib. 6. † Exinde similiter extendimus, cum voluntas sit illa, quę primum seruum obedientem facit, strictē esse cauendum, ne aliqua monialis inuita intrare religionem compellatur, seu compulsa fuerit, cum Deus hominem in manu consilij sui apposerit. & Apostolus votum virginittis non precipit, sed commendat. ad Corin. 1. cap. 7. & si inuita intrat, dicimus dare voluntatem, non spontaneā. glo. in cap. notificasti. 23. quęstio. 5. Abb. in cap. de regular. Sic de matrimonio, in quo coacta voluntas, non est voluntas, dixi in famil. singul. in

littera V. nume. 49. psal. 144. *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.* † Ex quo optime prouidendum est, rescripto pręfati Conc. eod. tit. cap. 18. (quod omnibus est declarandum) quod Anathemati subiiciantur, qui causa fuerint, vt puellę inuitę fiant moniales, vel e cōtrario, si intrare religionem absq. ulla iusta causa impedimentum pręstiterint. in §. simili quoque. Sed d vtinam, & hodie non essent multi tali graui sententia innodati, qui filias, sorores, velint, nolint, monasterium ingredi faciunt, cupiditatis, & auaritię causa inducti, vnde vidimus plerumq. cum maximo animi dolore ipsas moniales sic coactas factas pręuaricasse, & ipsos propinquos talia perpetrantes, etiam malum duxisse exitum, vt ferē semper bona, quorum occasione hoc fecerunt, filco dederint, & sic nec gauisi fuerint: d Altitudo diuitiarum, & scientiarum Dei, exclamat Apostol. ad Roman. cap. vndecimo, quis fuit consiliarius eius. † Ante verō professionis emissionem non aliter monialis veletur, nisi primum eius voluntas exploretur ab episcopo, siue eius vicario, vt videri possit, si libere, an coactē hoc facit, & condiciones requisitas monasterij, & regulę habuerit, eadem sess. c. decimo septimo (& in loco libero, & tuto, & cum accipit habitum, & iterū cum emitit professionem) quod nisi Abbatissa, seu pręfecta nuntiauerit, arbitrio ipsius episcopi suspendi pōt, vers. quod si pręfecta, etiam quod monasterium immediate non subit epō. In qua voluntatis exploratione, seu alio simili actu, cum sit in ipso monasterio

episcopus non ingrediatur claustrum, sed stet ante fenestellam cancellorum, examinando mentem ipsius puellae, ex alio decreto. eiusd. sels. cap. 7. Si is vero quod, & aduertendum est a multis, qui ingrediuntur propterea portam, & ante pedes positam examinant. peccant
 41 enim, & contra Concilium faciunt. ¶ Quae receptio monialium fit per electionem Abbatissae, & reliquarum monialium per tex. in cap. si. de regul. lib. 6. non autem ipsis inuitis per superiorum, prout firmat Lopus, per eundem tex. allegat. 31. pri. conclus. ampliando ad mendicantes, & in alleg. 4. quae dicantur religiosae mendicantes, licet habeant possessiones, & redditus ad congruam sustentationem, non tamen omnes, ut in omnibus procedat dispositio Decretalis. Non solum de regul. lib. 6. & ampliatio facta per Bonifacium octauum in cap. Constitutio
 42 nem eod. tit. ¶ Vnde ex diligenti praescrutatione in hac monialium visitatione inquirendum est, ne quid sit inductum in earum disciplinam, quod non pium, dicatur, & sanctum, cum Deo, non hominibus desponsatae sint, ideo nihil, nisi quomodo Deo placere possunt, studere debent, & quot sunt professae examinentur, quot nouitiae, si tempore praescripto fiat professio, si habitus professorum, & nouitiarum sit distinctus, cap. super eo. de regular. si obseruant regulam, quam professae sunt, maxime circa substantialia, paupertatem, obedientiam, & continentiam, silētia, ieiunia, carnis abstinentiam (extra tamen casum necessitatis.) si vestes debitas, si tempore debito celebrent officia, omnes conueniant, ne sit aliqua recepta per simoniam, si habet

debitam claustrum, si portae clauduntur tempore congruo, & hora conuenienti, D. Pauli. de uisit. 1. par. quaest. 6. nu. 19. in quibus se exercent, si habent conuersiones suspectas, qualiter abbatissa, vicaria, & aliae praefectae officium suum compleant, qualiter se gerat Confessor, praecipue in nouitiis Florent. in suū. 3. part. tit. 20. cap. 6. §. 2. ut sit intentus, & modestus in honestate loquutionis, & conuersionis, habeant libros honestos, non recipiant litteras secretas, nisi prius a praefecta reuideantur, regulam custodiant, & in mensa semper legant, non nutrant canes, atres, non dormiant simul plures moniales, & cellae possint semper ab Abbatissa visitari, & melius in communi dormitorio, si infirmaria, & de nocte sint luminaria: nulla utatur pannis sumptuosus, aut foderatis, clem. attendentes de stat. regular. prohibeantur colores, specula, neque sighthento uti liceat, cap. fucare de consecr. dist. 5. quia Christus est eorum sponsus: fugiant tripudia, infestis, & in ipsarum benedictionibus: in quibus cesset superfluous modus expensas faciendi, tam circa episcopum consecrantem, quam circa alios, dum habitum regularem praestant, vel professionem emittunt, in Synod. Neapolit. fol. 63. comedant omnes in communi refectorio, nec aliqua extra sine licentia superioris, & ubi Magnantes, & generosae sunt, sic ut ceterae in obedientia persistent, ne scandala, discordias, rixas, dissentiones seminent, & si incorrigibiles existunt, in arctius monasterium detrudantur. vigesima septima quaest. 1. cap. si qua monacharum, in quibus attendendum est, dum eis necessaria subministrantur,

tur, ne superfluis cibis deditae sint, musicis, instrumentis non utantur, nec colloquijs prophanis se maculent, orationi studeant, & alias ad id faciendum excitent. ¶ Et ubi in ipsis monasteriis ecclesia non est publica, sed intra septa, & claustra, seu chorum, sanctissimum corpus Christi non retineatur, non obstante quocumque priuilegio, iuxta dispositionem praefati Concil. ead. sels. cap. 10. §. quod vero. Et si ecclesia est extra claustrum, caueatur, ne porta aliqua sit, ex qua aditus pateat intro ad ipsum monasterium. ex lege Do. N. D. Grego. XIII. Pont. Max. supra alleg. inc. Deo sacris. §. declaramus, ut omnino claustra seruentur, nec occasio sit eam violandi, & est lex noua extensa ad ipsam materiam
 44 quam omnino seruare decet. ¶ Similiter attendenda dispositio Clem. V. in clem. Ne in agro. §. sane. de stat. monastatendum est ipsas moniales singulis mensibus debere confiteri sua peccata, & sacram Eucharistiam accipere, sublata quacumque occasione, sicut omnes fideles singulis annis. cap. omnis utriusque, de penit. & remis. ut propter pensum religionis, secundum glo. ibidem. plus debeant. quod eodem Concil. Trid. confirmatum est, citato cap. 10. in princ. ex qua frequentatione aurescunt diuinae participationi, & securius tentationibus resistent, quia incorporatae dominicae mensae. (ut sic antiquitus ter in anno omnes confiterentur. de consecr. dist. 2. cap. & si non frequentius, post modum semel in anno, de c. omnis utriusque: Hodie vero nebachy per clem. ne in agro, & moniales per decretum Concil. semel in mensis, & sic duodecim

vicibus in anno: Si vero peccator habeat propositum confitendi secundum mandatum ecclesiae, & in tempore statuto: sed moriatur antequam confiteatur, si contritus, non est damnatus quia ea non contempta, sed morte praeventus, de penit. distinc. 1. in 2. parte: & doct. in ead. clem. & in 4. dist. 17. quaest. 2. ar. 5. cap. 4. sels. 14. Conc. Trid. de contrit. quem tex. Do. Martin. Nauar. pro conclusione aducit, de penit. dist. 5. in praefat. num. 2. & in Man. cap. 1. cum diffinitione contritionis, sit propositum confitendi, & satisfaciendi per doct. ibidem & infra
 45 de sacramentis.) ¶ Inde confessor ipsis monialibus praeposendus, primum ab episcopo examinatur, de vita, moribus, scientia, legalitate, singulari iudicio. Conc. Prou. col. de vit. mona. cap. 8. & sit eius intentionis, ut obseruet contenta, quae in sacramento penitentiae obseruari debent, & in primis, sit cautus non rememorare crimina non confessa, ne virgines discant, quae prius ignorarunt, ut patientissime corrigat, pietissimeque consoletur, qui ubi se non idoneum praebuerit, auferatur, aliusque subrogetur, quia si bonum est in corporis infirmitate idoneum habere medicum, praestantius & multo magis necessarium pro salute animae.
 46 ¶ Hoc addito ut praeter ordinarium confessorem ipsarum, bis aut ter in anno, alius extraordinarius confessor adhibeatur, qui singulorum confessiones audiat, & salutari penitentia imposita absoluat. eod. cap. 10. §. praeter ordinarium. quod optime sancitum est, ne ex longa frequentatione vnus confessoris, abstineant moniales aliquando conscientiam suam examinare, de singulariq.

gulisque commissis confiteri, siue ex pudore, aut confusione vereantur, sed in multis locis, vix habuimus, vt vnū ordinarium poneremus, & in nostra Rauellensi, ex carentia sacerdotum, & locorum paupertate, secundum quorum dispositionem iura accomodanda sunt, quia non possunt omnes articuli, & omnia dubia vno decreto determinari arg. l. non possunt. ff. de le-
 47 † ga. Circa vero aliorum sacramentorum susceptionem, extremæ vntionis, vbi quid expressius ordinatum non est, subiiciuntur presbytero parochiali, intra cuius parochiam ipsarum situatum est monasterium, quia in hoc iure communi fundatur opinio, q̄ parochus sit administrator. Abb. in cap. dilectus. num. 17. vers. sed posset. de cap. mon. vbi dicit episcopum prouidere de certo presbytero, nec cōsentiendum est opinioni aliquorum monachorum volentium, parochum portare sacramentum extremæ vntionis vsq̄. ad portas monasterij, & demum monachus Capellanus vbi est, accipiet, & administret, quod satis durum videtur, & de parochi fide, & diligentia multum detrahitur. & simile dicitur de aliis monachis, vt a curatis accipiant sacramenta, de quo tractant doc. in ead. clem. ne in agro. §. sane. de
 48 stat. mon. † Neve materia lapsus præbeatut ipsis monialibus, bonum est cauere (extra tamen necessitatis casum) si fieri potest, abstinere eas a vino, sicuti apud Romanos, mulieribus denegabatur. Valer. Maxi. lib. 2. de instit. antiqu. idque clarius ex autoritate Hierony. recitante Gratiano in cap. vinolētum in fine. 35. dist. vinum, fornicatio, & ebrietas auferunt cor. Esdr.

4. cap. luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas. Prou. c. 2. & ProPERTIUS dixit.

Vino forma perit, vino corrumpitur etas.

Vino sepe suum nescit amica virum.

Et ex eod. Hieron. Noe antiquus Patriarcha ad vnius horæ ebrietatem nudat femora sua, quæ per sexcentos annos sobrietate contexerat. Aluar. Pelag. de planct. eccles. lib. 1. c. 36. col. 5. & in regula Benedicti legitur, licet ex infelicitate temporum, non in totum prohibeatur, cum moderamine saltē, quia vinum facit apostatari hominē,
 49 & in multis obseruatur. † Id etiam curādum est, cum Ciuitates aliquę, propter bella, pestes, aliasve causas collapsæ sunt, nec in ea frequenti appellatione sunt, vt primum. si monasteria monialium sint, & nūc extra urbem sunt, quod propter scandala, & occasiones peccatorum, in maxima versantur suspitione, vt episcopi, si ita expedire videbitur, inuocato cum opus fuerit auxilio brachij secularis, intra ciuitatē redducere conentur, ex salubri decreto eiusdem Concil. Tridentin. eadem sessione vigesima quinta. capitu. quinto. §. & quia. † Sic etiam vbi in vicinia ipsorum monasteriorum aliquę domus sunt contiguę, habentes aspectū ad ipsa monasteria, per fenestras, cancellas, parietes, aut aliunde, ex quibus suspitio multa insurgit ipsas videndi, superior faciat remoueri, & claudi, quantumcumque per distantiam sint, maxime in hoc Regno Neapolitano, per nouissimam legem Inuictissimi, & Potentissimi Regis nostri Philippi, existente Præfecto Regni Illustrissimo Do. meo D. Antonio Perenoto.

noto. S. R. E. Maximo Cardinale de Gran vela, ipsius Regis primo & familiarissimo Consiliario, Italiæ Consilio Præsidente, & optimo Principe, et equidē magna fuit lex, & tanto Rege digna, licet multi eam iuri communi non concordauerint, sed favorabilis est causa, quæ pro Religione facit. ff. de relig. & sumpt. fin. l. sunt persone.

51 † Et vbi (quod absit) monialem præuaricantem in fornicationem superior inuenerit, grauitur in eā inuehat, iuxta alleg. cap. si qua monacharum: graue enim scelus committit, fidem datam Christo sponso frangere, cum ipse dixerit, *Veni sponsa mea, dilecta mea*: quid namque boni in ipsa remanet, si premium virginittatis Deo dicatæ perdidit, & ex sponsa Christi, effecta sit filia diaboli, quia, ex se fornicari maximum peccatum est, propter violationem templi Dei, 32. quæst. 3. cap. in eodem & est contra legem naturæ, vt etiam simplicissimā fornicationem dicere, non esse peccatum, hæreticum est, clem. ad nostrum. de hæret. Mart. Nauarr. de penitent. distinctio. quinta, in princip. num. 119. fol. 54. decisio. cap. Tholos. 347. Iulius Clarus lib. quinto. recep. sentent. §. fornicatio. in princ. & §. hæresis. Aff. de hæ. &
 52 pat. leg. 1. nu. 3. † Is enim qui cum monialibus tale dirum facinus committere ausus est, in quattuor grauissima incidit peccata, incastum scilicet, quia monialis dicitur consaoginea, adulterium, quia cum sponsa Christi, stuprum quia cum Virgine, & sacrilegium violando rem Sacra. Mar. Socc. in cap. cum dilectis num. 3. de purg. can. in cap. ea. quæ. num. 67. de pæn. et in rubr. de adult. nu. 10. & leges ciuiles

pænam capitis adiderunt. vt communiter videmus. l. si quis non dicam. C. de episc. & cler. Doct. in cap. monasteria. de vit. & hon. cler. meminit Iulius Clarus. lib. 5. §. fornicatio vers. 1. 1. quæ casum episcopi iudicio relaxandum in foro conscientię relinquimus, vt etiam in Concil. Med. Prou. 1. part. fol. 44. † Illudque multum prodest, & eis valde est commendandum, vt moniales ipsæ fugiant ocium, semper enim legant, orent, diuinaque meditentur, aut alicui honesto, & conducenti exercitio vacent, quod nisi faciant, in desiderijs erit omnis earum voluntas, vel in vagatione perniciosarum cogitationum, ad instar fornicantis Hierusalem, vt scribit S. Hieron. ad rusticum monachum, relatus a Gratia. cap. numquam de consecra. distinct. 5. sed Domino debitum virtutum famulatum impendant. clem. attendentes. de stat. mona. cum sim. vnde Ecclesi. 33. *Ociositas multam docuit malitiam*. Et dicitur in cap. nisi cum pridem. §. ego sum. de renunt. quod ociositas, & uoluptas arma sunt antiqui hostis ad captiuandas miseras animas. Cum, & de omni verbo ocioso redēda sit ratio in die iudicij dixit Dom. Matth. cap. 12. & cum vacatur ocio, vociferatur. Exo. cap. 5. & Ouid. inquit.

Ocia, si tolles, periire Cupidinis arcus;

Quæritur Aegyptus, quare sit factus adulter,

In promptu causa est, desidiosus erat.

Refert. gl. eo. cap. nisi cum pridem, & diximus in famul. sing. in littera O. 54 num. 5. Et ex hac ratione ipse moniales,

les, sicut de monachis supra dictum est, in continua obediētia suis superioribus esse, admonendæ sunt, nec de facili resistere, cum velle non dicantur habere, sed eorum uoluntas in obediētia est. I 2. q. 1. c. non dicatis. gloss. in c. raptores. 26. quæst. 2. Quia obediētia sola fidei meritum possidet, sine qua, quisque infidelis conuincitur. c. sciendum, in fine. 8. quæstio. 1. nisi enim obediētes fuerint omne bonum in malum conuertunt, cum sit de principalibus præceptis substantialiū regulæ, quam professæ sunt, supra, c. 15. nume. 98. cum seq. † Itē quia potest esse, quod vnum monasterium monialiū, habeat aliud simile monasterium subiectum, videndum est, si primò subest episcopo, vel iure ordinario, vel delegato, ipse visitabit, aliàs ipsius superior, vel sit dare casum, vt Abbatisa, vel præfecta alteri committat vices visitandi, cum per se non possit, iux. glo. singularem. in ead. clem. attendentes. in verbo alia, de stat. monach. prout superius. lib. 1. cap. 2. num. 15. etiam est dictum, potest tamen conferre ecclesias, & beneficia, & clericos in suo monasterio subditos ponere ex cap. no 56 stri. de elec. † Nec obstat, q̄ moniales sint alteri, quàm episcopo subiectæ, quin ipse circa clausuram omnes visitare potest, cognoscere, & prouidere, autoritate Apostolica, iuxta decretū supra citatum eiusd. Conc. c. 5. ad hoc vt restituantur, ubi violata fuerit, & vbi iniurata est, conseruetur: eod. cap. periculoso. ex ipsius enim obseruatione cognoscerunt Summi Pontifices ecclesiasticum statum ipsarum monialium in viam salutis disponi, & quæ ad honestatem pertinent, sectari, quod nisi

episcopus curet perfici, grauibus impræcationibus subiicitur, vt supra alleg. tex. continetur, & præsertim dic. cap. periculoso. §. fin. ibi. *Districte in virtute sanctæ obediētiæ, sub obseruatione maledictionis æternæ præcipiendo*, &c. de quibus verbis opime dictum est supra lib. 1. cap. 31. nume. 48. 12. 57 † Ampliando ad moniales sanctæ claræ conuentuales, quas similiter hodie visitabit; & gubernabit episcopus auctoritate ordinaria, cum primum Generali ministro Ordinis conuentualiū suberant. ex Constitutione Pij Quinti Sum. Pont. incip. Ad perpetuam, die 3. Iunij. 1568. anno 3. sui Pont. licet in aliquibus id non processerit, q̄ non in ordinarium venerint, sub ea causâ, quod Rex habet protectionē, vt Neapoli in monasterijs sanctæ Claræ, Magdalenæ, Aegyptiacæ, per dispositionē Regis, fratribus de obseruantia reformatis præpositis, quia sic Robertus Rex fundator ea administrari per fratres Sancti Francisci mandauerat. † 58 In qua monialium visitatione, si acciderit episcopus, vel alium superiorē impediri, monitione præcedente, si non desistatur, excommunicatio incurritur ab impediēte. ead. clem. attendentes. §. fin. de qua meminit Martin. Nau. in cap. 27. num. 140. Sed hodie dicimus maiorem excommunicationem incurri ipso facto, per Bullâ Dom. nostri Dom. Greg. X 111. Pont. Max. quia tales impediētes, dicuntur turbare iurisdictionem ordinariam superiorum ecclesiasticorum. in. §. nec non excommunicamus eos. ver. 15. quod est notandum in materia contingēti, de qua etiam excommunicatione idē

Nauar.

59 Nauar. nu. 69. † Aduertat tamen episcopus visitans ipsa monasteria monialium, ne grauet moniales superfluis expensis, sed tamen contentus sit paucis, & probis viris in comitatu, ex clē. fin. de stat. mona. non equos multos, ferrerios, seruos, socios, & velit portare tot, ut pauperes moniales deficient in proprio victu, nec satisfaciant iuxta illud psalm. 58. si vero non fuerint saturati, & murmurabunt, ideo attendatur, quod supra est dictum, q̄ tantummodo necessaria subministrētur, remotis sumptibus superfluis, & text. eiusd. clem. non excedit octo personas, quin etiam in aliquibus paupertas, quin etiam adhuc satis sunt. † 60 Me si in communi in ipso monasterio propter paupertatem non viuunt, & tunc aduertere debet non ad procuraciones, sed ad animas, vt tales in communi non viuēt, ne contrariētur regulæ in perniciem animarum. Instruendæ igitur sunt, ut semper promptæ sint, & paratæ, omnia in communi ponere, cum fieri potest, & omnes cōsentiant, & in manibus superioris in omnem euentum. Item quod de omnibus rebus nihil detur extra monasterium sine licentia, & quod in ipsis nõ quæratur quid superfluum, vt a voto obediētiæ exinde separentur secundū 61 Dom. Floren. † Quod tamen melius obseruatur, si frequentationes laicorum cum ipsis monialibus prohibentur, nec vñquàm aliqua sola ad Grates cum ipsis loquatur. c. diffinimus. 18. q. 2. & 81. dist. cap. in omnibus, & vbiq. particulares superiorum reperiuntur ordinationes, etiã sub grauissimis


cenfuris, sic oportuit hodie prælatos procedere, ex malitia multorum tentatum mentes virginum corrumpere, sub licentia loquēdi ad vnam. l. si quis non dicam. l. raptores. C. de episcop. & cler. & hoc extende ad omnes ibi commorantes, etiam, quod non sint professæ, licet non dicantur moniales, vt dixi in famil. singul. in l. M. nume. 38. 62 † Et denique in argumentū pro ipsarum reformatione, accipi possunt multa dicta de monachis, cum generaliter teneat, per not. per Abb. in cap. ea, quæ de stat. mon. quo ad ea, quæ sunt proportionabilia tantum, nam multa ordinantur in monachis, quæ respectu habito non conueniunt monialibus, & ultimo videbit episcopus statū ipsius monasterij, inquirendo singula ipsius, ac eius partes, prout Spiritus sanctus dabit ei, & ex facti apparentia viderit expedire, vt vnumquodq. monasteriū seruet suam regulam, Benedicti, Augustini, siue etiam Francisci, vel aliorum, maxime circa illa tria substantialia totius regulæ, vel si aliqua ecclesia ipsius habeat curam animarum, quis eam exerceat? monachus, an sacerdos? quomodo se gerat, & si scit, quæ conueniunt, ac demum recognoscat redditus, possessiones, bona stabilia, & mobilia, quomodo gubernentur, & in quibus expendantur, si superflui: quis est procurator; si approbatus existat, vita, & moribus, atque legalitate, & rationem administrationis diligenter examinet, cum alijs, quæ sapienti uiro uidebuntur esse necessaria, iuxta tritū prouerbium. Mitte sapientem, & nihil dicas, &c.

DE

DE HOSTIIS MONASTERIORUM
si claudantur episcopo visitanti, an possint
per vim frangi.

CAP. DECIMUMNONVM.

S V M M A R I V M.

- 1  *Piscopus visitans monasteria, si hostia ei claudatur quomodo procedet.*
- 2 *Excommunicatio, quando incurratur ex fractione hostiorum monasterio-*
- 3 *rum.*
- 4 *Defendere res suas unicuique licet.*
- 5 *Superior potest iurisdictionem suam defendere cum armis.*
- 6 *Vis potest inferri rebus, & personis.*

PN visitatione ipsorum monasteriorum, de quibus supra fati diximus, maxime his temporibus clausura omnibus visa dura. ¶ Euenire potest, sicut, & multis Prælati contigit, vt superiori volenti visitare, hostia claudantur, & vis inferatur, recusando obedientiam præstare, nec iugum Christi patienter velle ferre, ideo cum Do. Petro lib. 1. cap. 23. opportune quærendum videtur, si ipsa hostia possint per superiorem frangi, etiam violenter, vel sit procedendum contra ipsos monachos, & moniales per censuras ecclesiasticas, & multi videntur tenere, quod non per vim, neq. per fractionem, sed per ipsa remedia ecclesiastica, ex clem. ad nostrum, de censib. vbi Papa narrat excessus in violenter frangendis valuis monasteriorum, & demum in fine prohibet, & gloss. in cap. 1. de immuni. eccl. post Innoc. & in cap. cum venerabilis, de censib. sed attenda causa iustissima nõ inconuenit ad aliam opinionem, & ve

riorem accedere, quod superior impeditus procuret hostia frangi, etiam inuocato auxilio brachij secularis. Monteleon. 4. part. suæ pra. num. 84. Id. n. lege permittente sit. Abb. in cap. cum Victonensis in sine. de elect. & in Prælato visitante loquitur ipse Innocen. in cap. cum venerabilis de censib. Abb. eo. cap. 1. num. 5. in solut. ad secundum dub. de immuni. eccl. ¶ Dictum autem Cardin. in clem. ad nostrum supra alleg. in 13. notab. dum vult incurri excommunicationem, si hostia fragatur, non procedit in episcopo visitante, qui venit ad corrigendum, & procurandum obedientiam, ecclesie, & eius Prælati præstari, sed de aliis extractoribus, vel iurisdictionem non habentibus, & extra casum visitationis tam privilegiata. prout etiam sic intelligit ipse Monteleon. ead. part. num. 858. & sic est visum pluries obseruari in multis locis, vbi non solum hostia fuerunt clausa verum etiam vltra monachos plerumq., moniales ipse ad modum belli

belli se defenderunt, vt verum fuerit dictum Tragici Poete.
Mulierum furorem, nec ratio ipsa, Nisi timor, et pena mitigare possunt.
Inde legimus in syn. Neapol. Magni illius Dom. Card. Alphonfi, pro ingressu cuiusdam sororis Benedictæ Marthæ in monasterium sanctæ Mariæ de Iesu, aliquibus monialibus recusantibus, portas per vim fractas, cū auxilio brachij secularis. fol. 96. & in vnione Monialium S. Mar. de Aluino & sancti Anelli, in vna Amalphitana, & in alijs, vbi id reformari opus fuit.
3 ¶ Idque etiam in rebus prophanis licere videtur, vt unicuique sui, suorumque iurium, & rerum, visa sit naturalis, & iusta defensio, autoritate tam iudicis, seu iuris sibi fauetis: per doct. in l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. nou. nunt. Aret. conf. 21. si diligenter. Affl. in l. pacis cultum. nu. 50. 6. notab. latissime Moderni in. l. vi vim. ff. de iustit. & iur. 1. parte, cap. dilecto filio, de sent. excom. lib. 6. cum defensione gladii spiritualis, vbi etiam defensio temporalis non est sufficiens, vtendo armis spiritualibus, quæ propria sunt ecclesie. eod. cap. Doct. in cap. significasti lo 2. de homicid. ¶ Et quamuis superior habens iurisdictionem non debeat violenter intrare argu. cap. olim. lo 1. de restit. spol. potest tamen suam iurisdictionem defendere, etiam cum armis, & vtendo verbis doct. cum ense & bello: Alphonf. Aluar. in suo Specul. Sum. Rom. Pont. cap. 26. vt pro posse defendat se, iuraque suæ ecclesie, de quibus loquitur tex. in c. breui, vbi doct. de iur. iur. & satis dicitur offen-

sus, cum resistitur, immo violata est tota ecclesiastica iurisdictione, cum Prælati procurans salutem animarum iniuria afficitur. Propterea ¶ potest, & ipse sic procedere, dando exemplum, vt vis inferatur rebus, frangendo violentè hostia & fabricas, ac in personis, eas castigando de excessu inobedientie; restitendo salubribus mandatis ecclesie prælati, cum reatu animæ. Nam qui episcopum spernit, Christum spernit, qui episcopum recipit, Christum recipit, dicente ipso Domino Luc. cap. 10. & repulsio nequam iudicatur, etiam in momento, quanto fortius cum intervallo temporis, licet secus generaliter in alijs. gloss. est duplicata. 23. quæst. 1. in sum. in cap. significasti alleg. de homic. bonum tamen est si episcopus cognoscat posse superare resistantiam per censuras ecclesiasticas. ne ad actum violentie perueniatur, propter scandalum, quod alijs inferatur, quando tamen non speratur, principis est obstandum, quia fero medicina paratur, examinando diligenter resistentes, & ubi ex vna illud procedere viderit, ad aliarum exemplum grauius in eam inuehat, per priuationem & carcerationem, & publicas penitentias, & fortius si inuenerit campanas pulsasse all'arme, vt nobis euenit in prima Rauellensi, qui experti fuimus, quã maximi fuerit momenti istis providere, alijs compatiendo aliquantulum, licet etiam puniantur ex delicto vnus arg. tex. in cap. sed illud non ociose. 45. dist. generaliter postea parcendo. supra cap. 15. nu. 53. &c.

DE PERSONIS EXEMPTIS,
& Privilegiatis.

CAP. VIGESIMVM.

SUMMARIVM.

- 1** **P**APA solus concedit generales exemptiones.
- 2** Inferior nō potest infringere exemptionem datam a superiore.
- 3** Exemptio data a Papa latissime interpretatur.
- 4** Locus exemptus est in diœcesi.
- 5** Episcopus an possit eximere ecclesiā a sua iurisdictione.
- 6** Exempti tenentur ostendere privilegia sua exemptionis.
- 7** Exempti ex quibus conueniantur.
- 8** Privilegium ne quis conueniatur nisi coram certo iudice, quando procedat.
- 9** Episcopus quando procedat contra exemptos.
- 10** Exemptio nō liberat a visitatione episcoporum circa sacramenta.
- 11** Iurisdictione tribuitur propter delictū commissum.
- 12** Exemptus conueniri potest in omni loco ratione rei sitæ.
- 13** Privilegia non debent extendi extra casum concessum.
Clericus ratione clericatus sortitur forum episcopi ordinantis. ibid.
- 14** Reipublicæ interest delicta puniri.
- 15** Episcopus qualiter procedat contra exemptum delinquentem in sua diœcesi.
- 16** Text. capit. vndeci. sessio. 24. Concil. Tridentin. ornatur in sua dispositione.
- 17** Remissio in delictis an pcedat de vno iudice ad alium.
- 18** Excomunicatio an incuratur, extra territorium.
- 19** Remissio non fit in foro conscientie ratione delicti commissi.
- 20** Exemptis delinquentibus, scribendum est superioribus.
- 21** Privilegiatus quādo possit renuntiare suo privilegio.
- 22** Ius reuerentiale non remittitur.
- 23** Episcopus potest ubiq; predicare.
- 24** Exempti possunt declarari delinquentes ab ordinario.
- 25** Suspicio de fuga delinquentis facit eū capi de persona.
- 26** Negligentia in exemptos suppletur per ordinarios.
- 27** Mandans delictum, etiam exemptus punitur per ordinarium.
- 28** Exemptiones operantes scandala tollenda sunt.
- 29** Exemptio est stricti iuris. Et quando amplianda. ibid.
- 30** Exemptio quæcumq; data non operatur, vt delicta non puniantur.
- 31** Pontifices non debent esse liberales ad dandas exemptiones.

Episcopis



Piscopis eorum diœcesim visitantibus, & excessus, delictaq; omnia corrigere volentibus; occurrunt sæpius quæstiones, & locorum, & personarum se visitari nequaquam posse pretendunt, aut cognosci, propter priuilegia, aut generalia, vel particularia eis concessa, ex quibus exemptio datur a iurisdictione ipsorum ordinariarum, vnde fit, vt episcoporum iurisdictione impediatur, delicta non corrigantur, scandalum alijs inferatur, ex facilitate, & assiduitate delinquendi, cum statim obijciat, se nihil cū ordinariis habere, propter priuilegia, & exemptiones, quibus gaudent. Ideo, an in omnibus sit verum, & quid ex sacro Concil. Trident. nouissime statutum sit, videndum est: quāuis in superioribus dixerimus multa sparsim, maxime, cap. 8. hoc libr. † Et primo, quod istas generales exemptiones solus Papa cōcedere potest, qui est supremus super omnes. cap. solita, de maio. & obed. & quomodo vult extendit, & in quibus voluntati suæ placuerit, nec vnā habet formam concedendi exemptionem, sed varias, per not. in cap. si Papa. de priui. libro 6. vbi nec minimum verbum est sine effectu, quia ipse caput, & fons omnis iurisdictionis, quam in alios iuxta arbitrium impartitur. capit. luminoso, cum præced. 18. q. 2. cum omnes animæ sint in sua iurisdictione, ex not. per Innoc. in cap. presbyter. de sacra. non iterand. Ideo iudices dando, quāmetam imponere vult, eam præbet, & quos eximere ab eis vult, vel alijs reseruando, ad libitum facit, quia cum sit vnicus fons iustitiæ, remouet omnes tenebras. Soccil. consil. 164. vol. 2.

existens super omnes iurisdictiones, sicut Sol supra Lunam, & Stellæ, glo. in cap. si Imperator. 79. dist. Innocen. in capit. nouit. de iudic. & cuius omnes sanctiones, sic accipiendæ sunt, tamquā ipsius diuina uoce Petri firmatæ. cap. sic omnes 19. dist. Et qui habet omnia iura in scrinio pectoris, cap. 1. de constit. lib. 6. sicut de Imperatore dicimus. l. omniū. C. de testam. † Nec has exemptiones a Papa cōcessas alicui personæ, vel ecclesiæ vllus episcopus infringere potest, sed eas obseruare omnes tenentur, immo si aliquis eas irritas facere attentauerit, sacra communionem priuandus est, vique ad finem vitæ, nec ante sine licentia. c. frater. §. quod si. 16. quæstio. 1. & ibi glo. ampliat ad latissimam interpretationem, ex l. beneficium. ff. de constit. Princ. Non enim permittit ius inferiorem de facto superioris uelle iudicare, sed obseruare cogit ab ipso datum, & promulgatum, cum sit de corpore ipsius iurisdictionis, imponendo legem ordinarijs, vt videant, & sciant super quos procedere possunt, vel nequeunt: disputat Andr. in vlib. feud. & Modern. in tracta. inuestit. & cum non videtur esse rationale exequi, rescribendum est summo Pontifici, apponendo causas, ex quibus priuilegium concessum, seu mandatum datum debet restringi, & non exequendum. Patienter enim Papa sustinebit, si non sit, quod ei praua suggestū fuerit insinuatione. tex. notab. in c. si quādo, de rescript. vel impetratum fuerit per ignorantiam, negligentiam, aut nimiam occupationem, vel etiam subreptionem, alius optimus tex. in cap. si aliquando, de senten. excom. cap. ex

parte

parte in fine de capell. mon. & supra hoc lib. cap. 4. nu. 10. in fine & Imperator in l. 1. C. de pet. bon. subl. lib. 10. Sed qm̄ plerumq. ita in nō nullis causis inuerecunda petentium inhiatione constringimur, vt etiam non concedenda tribuamus, nec rescripto quidem nostro aduersus formā latæ legis loci aliquid relinquatur in cap. cum in iuuentute. §. ceterum de purgat. can. ibi. *Compulsi fuimus, non iuris necessitate, sed importunitate petentis.* Innoc. in cap. inquisitioni. de sent. excom. quod si ex mandato Papæ aliqua mala ventura sint, subditus non debet parere sed rescribere: istis tamen qualitatibus obseruatis. Primo quod recepit litteras, inspexit mandatum, priuilegium, aut exemptionem concessam, benigne, & reuerenter, vt decet. Secundo, quod semper studuit, & studet suis mādatis, vt debet obedire, & voluntatē suam ad plenum exequi. Tertio, quod in mandato præsentato, seu priuilegio, rescripto, exemptione, & simil. inuenit aliqua, quæ videntur dura in exequendo, & satis præiudicialia, narrando, quæ, & quomodo, cum omni humilitate, & reuerentia. Quarto quod super his mādatis exequendis, & occurrentibus, habuit iurisperitorum consilium, quibus omnibus sic similiter visum fuit. Quinto, quod propterea iudicauit super executione superledere, & suæ Beatitudini rescribere, cum protestatione, quod in omnibus parebit suis mandatis. Sexto supplex orando suam Sanctitatem, vt sibi parcat, si statim non obtinuerit, & si uidebitur dignetur renocare, quod prauē fuerat ei suggestum, & quod per subreptionem, & nimiam occupationem concessit: per

eadem iura, redens litteras sigillatas ne aperiantur, aliter si non rescripserit vel rescribere non putauerit, obediat, & obseruet, quod Papa alicui concesserit, hæc colliguntur ex practica ipsorum iurium, & per Petr. Rebuff. de rescr. ar. 1. glo. 4. 5. 6. 7. 8. super constit. Franc. libr. 2. & ex alio tex. not. in auct. de mand. Princ. §. de inde cōpetens vers. si quis autem ibi, *Secundam præceptionem nostram suscipias*, & glo. not. his verbis & hoc est contra miseris Prælatos, qui timent in tantum litteras Domini Papæ, vt non audeant reclamare, quod facere non debent, quem tex. cū glo. multa adendo refert. Do. Arnal. Alber. in tract. de agnosc. assert. cath. & heret. quæst. 22. col. 1. & 2. † Et de exemptione loquendo cum est facta a Papa, qui est super omnes, ne quis sub sit ordinario, ampliatur etiam, vt dicatur facta a suo legato, propter generalitatem priuilegij, & fauorem impetratis, vt sic declaretur, & interpretetur mens concedentis, dummodo non sit legatus de latere, cui etiā subesset per Ioan. Andr. in c. 1. de verb. signi. Doct. in cap. 1. de offic. legat. posuit Roman. singul. 13. an exemptus. vel etiam si exemptio fuisset concessa respectu ordinarij, ex causa forsan allegata per suspensionem, aut tantummodo loci quia tunc, & legato subesse dicimus, ex ipsa ratione legem præferente, per argumentum, & narratiuam ipsius priuilegij, doct. eod. cap. 1. & dixi in tract. de dignit. ecclesia. 2. parte c. 6. † Cum autem exemptio datur ecclesiæ, aut alteri loco, is locus exemptus non iudicatur esse extra diocesim, & territorij, secundum vnā opinionem, quæ magis placet, vt disputat Fel. in cap. graue. da offic.

de offic. ordin. colum. secunda, supra cap. octauo, nume. decimo, maxime in materia correctionis, ex dispositione nouissima, quia licet locus non sit in iurisdictione, quod cognoscatur, est tamen de diocesi, & territorio, quæ est vtile, & ad multa, præcipue ad illud de episcopo: quod in sua diocesi, & territorio vtatur Pontificalibus, & etiam poterit in loco exempto, nō obstante exemptione, ex ratione prædicta, quia is locus est de diocesi, & pertinet ad suum territorium, sic etiam de Archiepiscopo deferente crucem, quod potest etiam in loco exempto, per clem. 2. de priuileg. remoto consilio illius, qui prætendebat Dom. Archiepiscopum Neapolitanum deponere crucem, propter loci exemptionem, nec etiam placet ex prædictis opinio alterius episcopi, dum volebat Archiepiscopum, vel item episcopum auctoritate delegata visitantem locum exemptum, (sicuti in multis fieri potest ex dispositione Concil. Trident. vsupra est dictum, & infra dicemus) nō posse uti cruce, & illum nec pastorali, ex quibus ordinaria iurisdictionis fulcitur, quia concurrat dispositio iuris cōmunis, omnes ecclesias, & loca diocesis iubesse episcopo loci. c. omnes basilicæ. 16. q. 1. Vnde data exemptione fit recessio a terminis iuris communis, & nunc ex potestate concessa, siue particulariter, siue etiam generaliter, concurrat vtraque potestas, & res de facili redit ad primeuam naturam suam. l. vnus. §. quod in specie. ff. de pactis. † Episcopus etiam potest quo ad certam aliquam ecclesiam eximere, ne suæ maiori sub sit, non tamen plenissime, iuxta gloss. reputatam notab. in cap. visis litteris.

16. quæstio. 2. vbi semper retinebit visitationem, correctionem, procuratorem, & cathedaticum, & tractant Doct. in cap. pastoralis, de donat. dūmodo à Papa non sit facta confirmatio, per c. constitutus, de verb. signif. quia confirmans, is videtur concedere, lex singularis in l. obuenire, de uerbor. signif. & Andreas sæpe hoc dicto vtitur, nec alia, quæ sunt ordinis episcopalis. Ioan. Andr. in cap. venerabilis, de censib. Boer. decis. 132. nume. 7. (Sed quæstio propria fuit facti cum ecclesiæ Rauelleni præeramus, quando vnio cum generalibus verbis fuit reperta facta religioni Fræscianæ, & Augustinianæ ex se exēptæ, de duabus parochialibus ecclesiis, quæ erant de corpore episcopatus, & eius iurisdictionis, nec apparebat confirmatio summi Pontificis: aduxi fortissimas rationes, quibus competere debebāt, iura episcopalia, vt per vnionem non fuerit derogatum, licet fortiter nobis obstabat præscriptio longissimi temporis, per quam ipsæ religiones videntur iuuari, allegationes sunt in cōmuni; & per manus amicorum, & causa non deducta in iudicium per translationem nostram.) † Ad id tamen omnes exempti prætendētes ab episcopis cognosci non posse, tenentur ipsis requirētibus sua priuilegia exemptionis ostendere, & cogi possunt congruo assignato termino, nam cum priuilegiū sit contra ius, seu aliquando præter ius, probare debent, quod eis concessum est, cap. cum personæ. de priuileg. lib. 6. vel ex præscriptione canonica quadraginta annorum. in §. quod si, & probatur, in l. ei qui. de probat. Doct. in cap. cum venerabilis, de excep.

& in practica hoc primum videre debet episcopus, aliàs ad censuras accedat, si is ostendere negat. & per consequens iurisdictioni suæ subiacere. præscrutando priuilegium, causam ipsius, tēpus concessionis, & qualitates, ne falsum fuerit expositum, vel si concedēs ex motu proprio, non ad supplicationem priuilegiati fuerit motus, cū tunc fortior iudicetur concessio. argu. not. in cap. si motu proprio, lib. 6. vbi Moderni id aduertunt, supra cap. 8. num. 9. Aut etiam modo priuilegium concessum incipiat alios enormiter ledere iux. optimum tex. in cap. suggestū, de deci. vbi glo. narrat causam reuocationis priuilegiorum. † Sed quāuis exēprio a superiore data, siue a Papa, siue a Principe, etiā particulari priuilegio sit ampla, nō tamen operatur, quin ratione delicti, aut respectu rei sitæ conueniri possint ipsi exempti, & cognosci ab ordinario, & ratione ipsorū contra eos procedi, ex generali Constitutione Concil. Lugdun. Innocen. III. Pont. Max. in cap. volentes, de Priuileg. lib. 6. non enim voluerunt superiores concedentes hoc intendere, vt exinde delicta committerentur. nec talis fuit intentio, dicebat sæpe Maximus ille Papa zelator ecclesie Paulus Quartus, dum delinquentes, et familiares persequebatur: quibus item verbis in persona cuiusdā Capitanei vsus fuit Dux de Alcala Regni Præfectus, dum eum morti tradidit, & ille se exemptum ex priuilegio Cæsaris dicebat, & ostendebat. † Nec refragatur priuilegium, si esset cōcessum, vt sub certo, & destinato iudice conueniri quis possit, vt tamen delinquendo, in loco tamen non exempto, etiā ab ordinario uisitetur, &

corrigatur, in ead. Decretal. volentes. §. & id ipsum, nisi in illis priuilegiatis casibus, & expressè nominatis, prout in §. seq. in eos autem, ex multis rationibus prædictis, & forsan etiam in ipso particulari casu priuilegiato militatibus, respectu excessus commissi, ut in simili in causa illius capitanei pro fisco fuit ductum, & exequutum, nulla habita ratione priuilegij, vt non nisi coram Cæsare cōueniretur. † Qui tex. §. in eos autem, extenditur per nouam decisionem Sac. Conc. Triden. sess. 7. de reform. cap. 14. & sess. 14. eod. titu. cap. 5. q. in causis ciuilibus mercedū, & miserabilium personarum, possunt episcopi procedere, quod priuilegium intelligitur, & declaratur, quando est concessum ordini, sin autem est datū particulari personæ, a contrar. arg. minus operatur, quia subiicitur censuris ordinarij, per declarationē Clem. III. in cap. ne aliqui eod. tit. de priuileg. lib. 6. & fuit necessaria pūisio, vt legislator, seu priuilegium concedēs intelligatur quanto minus potest restringere auctoritatem superiorum ordinariorū, & ad correctionē delinquentiū, aliorumq. exemplū, vt non præstetur auctoritas delinquendi ex facilitate veniæ, dixi in fam. sing. in l. F. num. 1. & vide per Martin. Nauar. optime, in cap. non dicatis. nu. 95. l. 2. q. 1. vbi dicit per noua priuilegia raro dispositio nē ipsius c. volentes, procedere in Religiosis. † Nec obstat quælibet generalis exemptio concessa a sum. Pot. vel loco, vel personæ data, vt dum tractamus de cura animarū, (vbi est) & administratione sacramentorum, quia episcopus, & locum, & personā, circa ipsam curam animarum, & sacramen-

torum

torum administrationem uisitare possit, ex constitutione cap. per exemptionem, eod. tit. in 6. & iux. rescriptum eiusdem Conc. Trid. sess. 7. de reform. cap. 8. sess. 21. eo. tit. c. etiam. 8. & optima ratione. Cum habeat regimen omnium animarum suæ diocesis, ut exinde ipse dicatur caput totius: ex not. per Doct. in c. cum non liceat, de prescript. propterea dixit tex. c. 8. *Exclusis appellationibus priuilegijs, & consuetudinibus.* † Illud autem dictum supra nu. 7. de ratione delicti, non obstante exemptione priuilegio, q. cognoscatur ordinarius, est ex ministerio legis, quæ statim dat iurisdictionem. arg. c. cum dilecti. de foro compet. Doct. in cap. fin. eod. tit. vbi ad plenum. Abb. in cap. si diligenti, ex congruenti ordine Iustitiæ, ne ex tarditate adeundi primum superiorem, & ex defectu iudicis, animi delinquentiū ingrauescant, & eueniat secus, quā a concedente exemptionem, cogitatum fuerat, cum exemptionē ab ordinario dederit propter honorem, & quandam præminentiam, nō ad delicta committenda, (etsi Archiepiscopus sit, q. delinquat, adhuc episcopus contra ipsum procedit, ex quo in sua diocesi, dummodo non sit suus Archiepiscopus, not. in d. c. cum inferior. arg. l. apud eum. ff. de manumiss.) † Inde ad propositū notanter dixit Fel. in c. insinuante. col. 2. de for. comp. sequutus Abb. in c. sane, eod. tit. nu. 1. q. ratione rei sitæ in loco, conuenitur quis coram eo iudice, non obstante, q. in sua exemptione fuerit dictum, vt non possit conueniri nisi coram Rege, & sequitur Iulius Clar. lib. 5. recep. sent. §. fi. q. 38. quod dictū ampliaui in fam. sing. in l. A. nu. 114.

sed iudex regius in factō distulit iudicare, attendens solum generalem litteram priuilegij, veritus errorem committere, & stare in syndicato, ut fuerit necesse superiores adire, & sic incidit in id, de quo dubitauerat, sed alia ratione. *Spiritus enim uiuificat, sed littera occidit.* 2. ad Cor. cap. 3. & vide in iisdem fam. in l. P. nu. 101. vbi diuersimode allegantur loca doctorum supra adducta. † Nec est mirum sic procedere, quia multum attendūt legum latores, vt priuilegia non extendantur extra casum concessum, licet quādoq. procedant: sicuti dixit in uno casu Innoc. in c. ex ore, de priuileg. clericus ratione clericatus sortitur forū eius episcopi, qui eum ordinauit, quod obseruari numq. vidi, nec crederē posse attētari, quāuis magna sit auctoritas Innoc. & eum imitatur Abb. in eod. cap. nu. 6. nam cum tex. ille Conc. Trident. sess. 23. de refor. c. 3. velit, q. episcopus suis subditis conferat ordines, & ex causis ibidem aductis, & ex alijs, ut puta quia episcopi iuste non resident, per spatium temporis, & vadunt clerici ordinari ab alijs, infinitus esset numerus superiorum, præter ordinarios. † Quod autem sic interpretanda sint omnia, & ex fauore publico, cū intersit Reipublicæ delicta puniri. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. & secundū morem prouintiarum, vbi committuntur. ff. de extraordin. crimi. l. fi. Alph. Alua. in suo Specul. c. 75. fol. 419. vers. 8. vnde tali respectu nulla exemptio operatur, vt delicta non corrigantur, ex allegato decreto Conc. Trid. sess. 7. de reform. c. 3. sess. 14. eo. tit. c. 4. etiā extra actum uisitationis derogando oibus, prout singula verba dicti c. ponderanda

A a 2 da

da sunt. Et priuilegiū meretur ammittere, qui commissā sibi abutitur potestate cap. tuarum. vers. verum de priuilegiis. vbi optima glo. in verb. priuilegii, cap. priuilegiis. 1. 1. quæst. 3. notando, cum Conc. Trid. expressse mandet delicta, & excessus puniri, non obstantibus quibuscumque, si de nouo impetretur priuilegium exemptionis nō facta derogatione expressā Concilij, adhuc exemptio data nō liberat, vbi delinquitur, quia debet de Concilio fieri mentio, ex notab. decisione Honorij III. 35 in cap. ex parte. de capel. mon. † Sed dubium est in practica, si exempto delinquentē, fugientēque a loco delicti, quomodo procedet episcopus contra ipsum, aut quo pacto poterit illum citare, & contra eum exequi, & Gemin. notat in c. Romana. §. contrahētes, de for. cōpet. lib. 6. discurrens, q̄ potest citare, et contumacem facere, sed in executione auxiliū inuocabit, non tamē excōmunicabit, cū sit extra territorij suum, sed bene quando inuenitur in territorio, & tutius est in requirendo iudicem loci, etiam, incitando, vt ibidē col. 4. Cum nec verbalem citationem extra territorium facere possit, vnde de modo docet Couarr. in pract. qq. c. 1. 1. nu. 7. vbi vide, quia bene discurren-
more suo: dirigendo litteras ad iudicem loci, vt ibi illum citare permittat. Alber. in l. I. ff. de requir. reis, omnino. Cagnol. in l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. not. Iulius Clar. lib. 5. recept. sent. §. si. quæst. 3. 1. vers. sed hæc quidem. appellans has litteras subsidiales, siue in subsidium iuris, & si Iudex requisitus noluerit permittere, auxiliūq̄ præstare ad superiorem recurrendum est, dicit Couar. qui coget Iudicem requisitum

ea exequi, & auxiliū præstare, licet posset dubitari, si cognitio spectet, de quo in capit. 1. 1. latius differit, & facit bonus tex. quem allegat. in cap. nullus de iur. patron. & postea facta citatione, de consensu illius iudicis in diocesi sua excōmunicabit, cum in casum excōmunicationis incurrerit Abb. singulariter in cap. 1. de raptor. & alius tex. cap. postulasti de for. cōpet. Quod episcopus loci, vbi clericus delinquit, fert sententiam contra ipsum, etiam priuando eum beneficio, alibi existente, & is episcopus, in cuius diocesi est beneficium, exequetur sententiam, & glo. adit vnum, quando crimen est graue, q̄ etiam episcopus loci exequetur, & supra cap. 16. nu. 21. in qua materia difficile est admodum consulere propter contentiones iurisdictionum, vt non bene seruetur dictum gl. c. si. 92. dist. Quod epi mutuū sibi præstare debent auxiliū, volentes, q̄ quilibet in suis, & non in alienis procedat, quod 16 est falsum per omnia supradicta. † Et propterea accedatur ad decisionē Concilij. Tri. sels. 2. 4. de refor. c. 11. qui tex. notabilis est, & frequens hodie in curijs, tam ecclesiasticis, quā Regijs, ppter conformitatē iuris cōis, ampliando ad omnes exēptos delinquentes, prothonotarios, Acolitos, & alios maxime capellanos Regios, qui vtinā Regi proprio seruiret, sed id obtinent ad deuiandū correctionē ordinariorū, ex occasione laxioris vitæ, quā habitu cōceperūt quod, & Inno. III. ordinauerat in sua Decretali. in c. cū capella de priuilegiis. etiam ad familiares. DD. Card. vt nihilominus respectu beneficiorū subsint ordinariis eod. c. 1. 1. §. quæst. vero, qui tex. cū capella nouiter cōfirmatus, angustias omnibus

omnibus dedit in eius obseruatione. sup. c. 17. num. 1. 2. cum alio simil. tex. eiusd. Conc. sels. 6. de reform. cap. 3. dum inquit. *Ecclesiarum Prælati ad corrigendum subditorum excessus prudenter, ac diligenter intendant, & nemo secularis clericus cuiusuis personalis, vel regularis extra monasteriū degēs, etiam sui ordinis priuilegiū prætextu, tutus censeatur, quo minus si deliquerit ab ordinario loci, tamquam super hoc a Sede Apostolica delegato, secundū Canonicas sanctiones, visitari, puniri, & corrigi valeat.* Alias subdit tex. alterius Conc. Gen. *Sanguis eorū de suis manibus requiretur.* c. inrefragabili de offi. ordin. & pro dicto c. cum capella multa adnotauit ipse Couarru. in eisdem pract. qq. c. 1. 1. nu. 5. & pro cap. 1. de priuilegiis. lib. 6. † Nec respectu delicti fit remissio hoc casu ad iudicem exēptionis, quia lex nō dat, nec nos tribuimus sicuti etiam ratione contractus, per c. Romana. §. contrahentes de foro compet. lib. 6. Specul. de remis. Bar. in l. 1. ff. de eo, quod cert. loc. de qua remissione multa diximus in auct. qua in prouintia. C. vbi de cri. ag. oport. in fam. singul. in l. A. nu. 114. quia delinquens subijcitur iurisdictioni iudicis loci, vbi deliquit, ex iurisdictione accidentalis, dicit Imol. in clem. pastoralis de sen. & re iud. vt sic alij per exempla & terrorem arceantur a delictis. l. facta. §. si. ff. de pæn. ne delinquentium quis adeo misereatur, vt in exitum ruinæ cadant, & sic iniusta dicitur misericordia cap. est iniusta 23. quæst. 4. glo. in capit. pulchra. 86. dist. (quia & si Deus est misericors, est etiā & iustus, quem negare esse iustum, sacrilegium est, Aug. de lib. arbitr. lib. 1. in princ.)

Iudex ergo non debet flecti ad lachrymas calatamiforum. l. obseruandū. ff. de offic. præsid. vt denique ceteri tali timore visē vltionis a similibus recedant. cap. frater in vlti. verbis. 17. q. 4. & ad prædicta de remissione, vide 18. Coua. in supercitate c. 11. † In quibus casibus, qui respectu sui varia habent dicta, & quasi exēptionis vim significātia, attente est considerandum, maxime cum in excōmunicatione proceditur, ne si frustra feratur, contemnatur censura, & de iniusta fiat iusta, vnde subditus delinquens extra territorium ordinarij sui, in casu super quo, per suum iudicem excōmunicationis sententia est inflicta, ex cōmuni opinione nō poterit excōmunicari, cum non incurrerit, Henr. de Bott. de synod. episc. 3. part. ar. 2. nu. 21. Couarr. in cap. alma mater 1. part. §. 10. nu. 3. de sent. excom. lib. 6. exceptis aliquibus casibus ibidem enumeratis. Marr. Nauarr. in suo Manu cap. 27. nume. 6. nec omitti debet doctrina ipsius Couarru. qui ad l. fin. ff. de iurisd. omn. iudic. præstat meliorem intellectum, ideo fit citatio per suum iudicem, vt ipsum remittat, & si non remittit, non punit recusantem, licet superiorem adire posset, in quo vide gl. in ipsa clem. pastoralis in verb. 19. more de sent. & re iudic. † Sed respectu fori pænitentialis quando nō sunt personæ, non datur iurisdictione in exēptos, vt quis ratione delicti, & peccati perpetrati teneatur confiteri eidem parochio in cuius parochia peccatum commisit Abb. in cap. 1. num. 4. de raptor in cap. quod autē nu. 5. de pænit. & remis. Coua in pract. qq. c. 11. nu. 4. vbi de multis, Iuli. Cla. lib. 5. §. si. q. 38.

verf. 3. Ripa de peste. verf. sed quia, nu. 47. Alciatus in cap. 1. nu. 70. de offic. ordin. Domin. Sot. in 4. dist. 18. q. 4. ar. 2. quo iure communiter vrimur, vt sic respectu pænæ temporalis possit quis sortiri forum ratione delicti, non respectu pænæ spiritualis, firmat glo. in cap. placuit. 16. quæst. 1. Vt exinde videri potest, quàm bonum fuerit respõsum transmissum cuidam magno viro, qui etiam voluit dubitare ex consilio iuuenis consultoris cogitantis cum Bar. velle decidere casum fori spiritualis, vnde insurrexit scandalũ cum murmure, ventilando casum, personam, & locum. † Verum mendicantes, & alij monachi exempti delinquentes capi per episcopum non possunt, alias incideret in excommunicationem. iuxta not. per Paul. de Leaz. in cap. si clericos. de sent. excõ. lib. 6. & doc. in clem. frequens de excess. prælat. sed cum delinquant, scribendum est superioribus cum affixione termini. ex not. in Conc. Trid. sess. 25. de regul. cap. 14. de quo supra hoc libro cap. 17. nu. 11. habuit respectum Concilium ad superiores religionum, ne ex publica punitione unius ab alio iudice, tota religio nominaretur, & sic honeste procedendo iustitia etiam ministraretur, pro purgatione excessum in diocesi. † Nec ipsi exempti suo priuilegio, etiam quòd non recognoscantur nisi coram Summo Pontifice renuntiare possunt, quia vertitur fauor ipsius Religionis, seu superioris, ne subditus ab alio cognoscatur arg. not. in c. nimis de iu. iur. c. si diligenti. de for. compet. quod de Generali exemptione concessa intelligo, non de particulari concessa certæ personæ ad sui petitionem, qui possit ad

ius primeum, quo ordinario subest, redire: argum. l. si quis in conscribendo. C. de pact. vel quando sunt Papæ tantum subiecti, secus si alteri. Fel. in in c. P. & Q. nu. 13. de offic. deleg. vel suo ordinario, cui primo suberat, iterum submittere potest, reducendo re ad ius commune: idem Fel. in c. cum accessissent. in princ. de constit. dummodo non sit in abutendo exemptione concessa, per ea, quæ diximus in singul. in l. P. nu. 89. & 87. quando sumus in priuilegiato delinquente in alterũ priuilegiatum. per doct. in auct. quas actiones. C. de sacr. sanct. eccl. ponit, Socci. in cap. cum causa. nu. 6. cum seq. de sent. excom. (ex illo uerbo Acc. in auct. de aliena. & emphit. in prin. verf. sancimus in verbo ad imperialem, & priuilegiatus accipit a priuilegiato.) Quòd autem quis renuntiare possit priuilegio concessio ad sui esse, probatur in cap. si de terra. in fine de priuilegiis. ibi liberum sit unicuique suo iuri renuntiare: sed non quãdo Papa eximit motu proprio, cum sine eius licentia, quis priuilegiis, vel indulgẽtiis libertatis renuntiare non potest: bonus tex. in c. cum pro tempore. §. cum, & si de Arbi. quia ad ipsum spectat super priuilegiis a se concessis iudicare, de iudic. c. cum venissent: inde enim Interpretatio oriri debet, vnde ius prodiit. cap. inter alia. §. vt igitur de sent. excom. in l. leges. cum sequi. C. de leg. & constit. Princ. † Si autem ab episcopo est facta exemptio, licet generalis, semper dicitur esse reseruatum ius reuerentiale Abb. in cap. cum venerabilis de censib. Fel. in cap. cum inter. de re iudic. quod nepe ius episcopo ab omnibus suæ diocesis, etiam exemptis debetur Boe. de cil.

cil. 133. & facit ad q. de liberto exempto, quòd redat ius reuerentiale patris. no. l. si. cum sua glo. C. de bon. lib. de quo latissime dixi, in tract. de dignit. eccl. cap. 7. in 2. parte. ad argum. contrariæ partis, & ius episcopale semper debeat cap. pen. de priuilegiis. & Mari. 23 Socci. in repet. ipsius tit. ad plenum. † Quia multa debentur episcopo, qui a se abdicare non potest, vnde vbique prædicat, in quolibet loco exempto, immo etiam extra diocesim, cap. scriptum est. 6. quæst. 3. nisi quid expressius sit concessum, dicit glo. in clem. 2. in verb. etiam celebrare. de priuilegiis. quæ cõmuniter ab omnibus tenentur, quod non admittitur, cum sit particulare munus ipsius episcopi, cui est dictum ab ecclesia, *Vade, & prædica populo tuo*, & sess. 24. Conc. Trid. de reform. cap. 4. supra lib. 1. cap. 18. nu. 2. nisi respondeatur subtiliter, quòd potestas est in proprio populo, non alieno. per supracitata verba, quæ dicuntur in consecratione episcopi iuxta ritum Pontificalis. † Sed quæstio occurrit quotidie, vtrum ordinarius, non valens punire delicta exemptorum, possit tamen informationem capere, & illos declarare delinquentes, quod multum importaret. Gemi. notat quòd sic, in cap. si Papa. 10. dist. & ampliatur, vt etiam tales exemptos delinquentes possit citare ad ipsam declarationem faciendam, prout singulariter, in materia aducit Fel. in cap. non potest. nu. 3. de re iudic. quæ omnino vide. Quia ex tali declaratione potest insurgere infamia: contra illud. *Omnnes a natura sunt boni*, licet quæ sunt facti decipiant etiam sapientissimos viros. C. de iur. & fact. ign. l. 1. & praualebit contra ipsos talis decla-

ratio, vt eorum superior, velit, nolit, iuret, & puniet, & Papa mandabit, nec dicitur pænæ, sed declaratio, seu denuntiatio. cap. pastoralis. de appell. & ipsa ratione. Dux de Alcala Regni præfectus, quẽdam equitem sanctis Ioannis Hierosolymitani, qui continuo erat seditionosus, & turbabat ciuitatem, constituto de excessibus continuis, mandauit eici a territorio Regio, sub pretextu quod poterat, ut quem velit Rex, possit, vt maneat in domo sua, sic etiam quãdo incurrerent in aliquam notoriam excommunicationem, possunt declarari ad finem, vt eurentur. Ioann. Andr. in c. 1. de priuilegiis. lib. 6. & Marti. Nau. hoc dicto sepæ vtitur. † Et practicum fuit veram esse opinionem multorum in aliquibus delictis maioribus commissis a personis exemptis, quas ordinarius non potest cognoscere, vbi de fuga, cum maiori scandalo ab ipso loco timetur, & possunt ab ipso ordinario capi, & ligati remitti ad suum superiorem, ex not. per Abb. quem cõiter sequuntur Doct. in c. si. de for. competentes oēs, vt qua meliori via consuli potest, excessus corrigatur, & personæ ad bene viuẽdũ reducatur, ne boni eorũ fastidio lacefferentur, quod recesui supra cap. 8. nu. 8. idq. etiam in clerico obseruatur, si delinquat in vno loco, & adest suspitio fugæ, & capiatur, et consignetur suo episcopo: Alciat. in c. cum non ab homine. nu. 36. de iudic. sequitur Iulius Clarus lib. 5. §. si. q. 28. 26 verf. 7. † Illud autem Innoc. in cap. ex ore. de priuilegiis. quod negligentia exempti in beneficio non exempto, non possit puniri per ordinarium, non videtur omnino commune, saltem iure nouissimo, & fauore ecclesiarum, etiam iure

delegato Sed. Apostol. ex pulchra decisione Conci. Trid. sæpius supr. alleg. sess. 7. de reform. cap. 8. maxime circa residentiam. sess. 6. eod. tit. cap. 2. quia aliter superior negligens in puniendis delictis, videtur promittere impunitatem, clem. 1. de celebr. Miss. & negligentia vnus superioris facit transire iurisdictionem in episcopum, vt suppleat: per Abb. in cap. cum contigat. num. 25. de for. compet. & in cap. ex transmissa. nu. 7. de eod. rit. & negligentia est iusta causa priuandi aliquæ suo exercitio. Fel. in cap. irrefragabili. nu. 1. de offic. ordin. Doct. in c. 1. de sup-
27 plend. negl. prælat. lib. 6. † Et adeo est verum, q̄ exemptus ratione delicti puniatur ab episcopo, quod ampliatur etiam ad illud fieri mandantē, quod, & doct. dicunt sicte, puniendo tamen in loco, vbi est commissum, non vbi mandarum. iuxr. doctrinam Bar. in l. si vt proponitur. ff. de fideiuf. per Fel. in cap. fin. nume. 6. & nu. 15. de foro compet. & debet puniri, quia in culpa est mandando illicitum, cap. si. cum gl. de homic. lib. 6. & mandans ipse fecisse videtur. ex l. diuus Claudius. §. item senatus. ff. ad l. Corn. de fals. vt magis peccare videatur dicit Alphōs. Aluar. in suo Specul. ca p. 75. fol. 418. net. 2. de qua. q. Iul. Clar. lib. 5. recept. sent. §. fin. q. 89. in princ. Mart. Nauarr. in Man. cap. 27. num. 233. & q̄ mandās fieri delictum acrius puniatur, quàm mandatarius, per Marian. Soccin. in cap. ad falsariorum. nu. 47. de crim. fals. cum vere dicatur ipse committere delictum. cap. mulieres, de sent. ex-
28 comm. † Nec est habenda ratio tanta ipsius exemptionis, seu priuilegij concessi, cum exemptiones tendentes ad

delicta, & scandalum, atq. ad aliorum offensionē restringendæ sint, potius q̄ admittendæ: dixit Card. in clem. præfenti, de cētib. quod dictum firmatur auctoritate sac. Conc. Trid. alleg. cap. 11. in prin. dum dicitur, *Exemptiones occasionem laxioris vitæ præbere exemptis, & turbationem in aliorum iurisdictione, nec concedi debet priuilegiū in alterius iniuriam, & præiudicium, cap. pastoralis, in fin. de priuil. ne qd̄ pietate conceditur, in aliorum redundet iniuriam, dicitur in Concil. Later. cap. 2. de eccles. edific. ne aliter procedendo, approbetur error, cui non resistitur, nolendo contristari voluntatē peccantium, sicuti plura aducit Dom. Archiep. Brachar. de morib. prælat. par. 2. c. 9. in considerando exemptionem. † Quæ est stricti iuris, secundū Innoc. in cap. dudum. de priuil. nec obstat illud, fauores esse ampliandos. l. cum quidam. ff. de lib. & posthu. l. hoc modo. ff. de condit. & demo. nam procedit in firmanda voluntate concedentis, non in scandalum Reipub. cuius interest delicta puniri. l. ita vulneratus. ff. ad l. aquil. supra num. 14. non transgrediendo metas priuilegiorum. cap. porro. in fine, de priuil. & seruando intentionem cōcedentis priuilegium. c. ex multiplici. §. vnde, de deci. alias ammittatur priuilegium propter abusum, & contra mentem priuilegiantis. c. si. de immuni. eccl. ne magnum inde
30 post oriatur scandalum. † Ad quod remouendum sanctissima est lex, non dari exemptionē, aut priuilegium ad euitandum correctionem excessuum, criminum, ac delictorū, qua cessante omnes subditi essent, tam in actu visitationis, q̄ extra, episcopis etiā, vt Sed. Apost.*

Apost. deleg. iuxta decretū eiusd. Cōc. sess. 14. de reform. c. 4. qui tex. practicatur hodie ab omnibus, non obstantibus aliquibus priuilegiis, & constitutionibus reductis ad terminos iuris communis, & ipsius Conc. vt superius diximus, & cesset priuilegium exemptionis, cū inde ruina, peccata, & delicta procedunt. arg. not. cap. suggestū. de deci. gl. in cap. quid per nouale, in glo. fin. de verb. signific. l. auctoritatē. cum gl. C. vnde vi. & alia gl. in l. 1. vbi est ratio. C. de interd. occasionem delinquendi nemini dando, auc. ad hoc. §. ille autem. vers. sed ne furandi. C. de
31 lati. liber. tollen. in proh. ff. §. illud. † Quare vera reditur antiquorū patrū sententia Pontifices maximos, aliosq.

Reges non debere esse faciles ad præstandas ipsas exemptiones, maxime vbi qualitas personarum non est nota, nec ex virtutibus procedit, sed ad aliorum peritionem, ex quo sic subditorum paci, & quieti intenditur, iuxta extrauag. Mart. Quinti. de empr. & vend. cap. 1. Nec verbis aliorum statim credendo, sed potius primo probare, quàm ante experiri, dicit Sum. Pont. in extrauag. 1. de penis. vers. nos mala, quia sicut Natura humana est prona ad peccandum. 1. 2. quæst. 1. cap. omnis ætas: sic per exemptiones videtur tribui maior facilitas peccandi, & vide optimam Consti. Conc. Later. sub Leone X. anno 1515. incip. sacro approbante, in communi, fol. 115. &c.

DE LAICIS AN POSSIT VISITARI per episcopum, & super quibus.

CAP. VIGESIMVMPRIMVM.

S V M M A R I V M.

- | | | | |
|---|---|----|---|
| 1 | I urisdictione est duplex. | 10 | Laicus non potest esse Iudex in causa spirituali, nec arbitrer. Item nec Vicarius episcopi. |
| 2 | Episcopus an possit visitare laicos, & in quibus. | 11 | Laici non habent dominiū sepulture. |
| 3 | Laici generaliter coram laico conueniuntur. | 12 | Laicus non potest habere beneficium ecclesiasticum. Sed potest esse procurator in acceptando, aut resignando nomine alieno. |
| 4 | Laici circa salutem animarum subduntur episcopo. | 13 | Laicus delinquens in ecclesia à quo puniatur. |
| 5 | Prædicare prohibitum est laicis. | 14 | Laici frequentantes monasteria monialium puniuntur ab episcopo. |
| 6 | Laicus non potest, nec debet disputare de fide. | 15 | Pæna contra laicos rapientes bona ecclesiarum. |
| 7 | Hæresis delictum solū ab ecclesiasticis cognoscitur. | 16 | Laici non debet stare prope altare. |
| 8 | Iudex laicus an teneatur stare processui factō ab ecclesiastico. | 17 | |
| 9 | Causæ matrimoniales sunt spirituales, & solam ad episcopos pertinent. | 18 | |

- 19 Adulterium potest puniri per iudicē ecclesiasticum.
- 20 Iudex an possit iudicare secundum cōscientiam.
- 21 Laici visitantur ab episcopo super omni peccato notorio.
- 22 Notorium crimen quod dicatur.
- 23 Simonia est crimen ecclesiasticum, & etiam laici puniuntur ab ecclesiasticis.
- 24 Usurarum crimen punitur ab ecclesia.
- 25 Quæstio incidēs coram laico de instrumento usurario à quo determinabit.
- 26 Concubinitus punitur per episcopū.
- 27 Episcopus an possit inquirere contra laicos de vitio nefando.
- 28 Sacrilegiū punitur ab utroq; iudice.
- 29 Episcopus debet insurgere contra sacrilegos.
- 30 Laici blasphemii possunt puniri ab ecclesiastico. Iudex blasphemus a quo puniatur. nu. eod.
- 31 Inquisitores hereticæ prauitatis in quibus casibus procedunt contra Iudeos & alios infideles, ex l. nouissima. S. D. N. D. Gregorij XIII. Pōr. Max.
- 32 Incestus puniri potest per Iudicem ecclesiasticum.
- 33 Laici deponentes falsum corā episcopo ab ipso puniuntur.
- 34 Laici torquentes verba sacræ scripturæ grauiter puniendi sunt.
- 36 Pœna contra falsantes litteras Apostolicas.
- 37 Iniuria facta clericis a laico, a quo iudice puniatur.
- 38 Incendiarij excommunicati sunt.
- 39 Opprimentes libertates ecclesiasticas arguendi sunt.
- 40 Decima debentur ecclesia de iure diuino.
- 41 Laici circa obseruationē festorū subduntur episcopo.
- 42 Laici debent audire missas diebus festiuis in parochia.
- 43 Episcopus debet prohibere ludos noxios.
- 44 Laici vtentes vestibus religiosis excommunicari debent.
- 45 Duella sunt prohibita, & de pœna committentium. Idem de ludis agitationis taurorum. nu. 46.
- 47 Episcopi, elapso anno sunt exequutores testamentorum.
- 48 Laici coguntur ab episcopo ad obseruantiam iuramentorum.
- 49 Episcopi in his criminibus quomodo procedant.
- 50 Laicus punitus ab ecclesiastico de uno crimine, an iterum puniatur à laico de eodem.
- 51 Laici non venientes ad visitationes ipsorum, an possint per episcopos excommunicari.
- 52 Episcopus quæ attendere debet in visitatione laicorum, & magnatum.
- 53 Nathan Propheta, quomodo arguit David Regem.
- 54 Dicitur Apostoli explanatur.

QUIA omnis iurisdicōtio duplex est. † Spirituales, & temporales, sicut duo magna luminaria in firmamento cœli: c. solitæ, de maior. & obed. c. duo sunt.

96. dist. super animas tamen in omnibus præstat spiritualis, cum Dominus dixerit. Petro. *Pasce oues meas.* Ioan. cap. 10 & in cap. eod. solitæ. vers. nobis. Sed in temporalibus vnaquæq; per

per se suum exercet officium, vt laici subditi sint Regibus, nec turbanda, sed adiuuanda venit a spirituali, quia alia est ratio causarum diuinarū, alia secularium, de consecr. dist. 3. cap. cœlebritatem. gloss. 10. dist. cap. constitutiones, vt Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerēt, & Pontifices pro casu temporalium rerum tantummodo, imperialibus legibus vtentur. cap. quoniam. eadē dist. 10. Fel. in rubr. de maio. & obed. & statuta sacrorum canonum Principum constitutionibus adiuuantur, cap. 1. de no. oper. nunc. Ideo videntur est, an episcopus visitans suam dioccesim, possit post clericos, laicos item visitare, & in quibus contra ipsos cognoscere, vt videri possit perfectius suum implere pastorale officium, in quo plura videbimus, sed succincte, & breuioribus verbis, cum de omnibus ferè in progressu operis particulares apposuerimus titulos, vnde recensemus aliqua notabilia, & alio modo, & stylo, quàm fecerint alij. † Debent enim episcopi visitates conuocata plebe in ecclesia (hoc eis secularibus a parochis per tempus nuntiato) docere, & admonere, vt cuncti fugiant peccata, per quæ ammittitur gratia Dei, & in baratrum inferni peruenitur, ideo à peccatis statim resurgant, & quod sibi nolunt fieri, alteri ne faciant, prima dist. in prin. & quod eis nō nocet, & alteri prodest, facere. c. dilecto. in fi. de sent. excom. lib. 6. l. in creditore, in fi. ff. de euict. sint firmi in fide, credant resurrectionem omnium, & diem Iudici, in quo vnusquisq; reddet rationem (etiam de omni verbo ocioso, quod loquutus fuerit. Matth. cap. 12.) rece-

pturus secundum opera sua, ex traditis in Concil. brach. cap. 1. in 2. in cap. placuit. 10. q. 1. sacramenta frequentare, decreta sacrorum canonum maxime Concil. Trid. diligenter obseruare, maioribus obedire, & alia in genere admonere. Verum crescente malitia inquireret particulariter super infrascriptis, vel ad aliorum denuntiam diligenter procedat. † Nam licet generaliter laici non nisi coram iudice laico conueniendi sint, & ab ipso puniendi, tamen in multis coram ecclesiastico etiam: dicit glo. 1. q. 1. in sum. quæ ad quinque reducit, & non extendit ultra. nos enim vltimus, vltra spiritualia, & alia, quæ mere ecclesiastica dicuntur, iuxta dicta per Fran. Vercell. quem sequitur Gemin. in c. Romana. num. 7. de censib. ampliando ad casus mixtos, qui ab utroq; iudice veniunt puniendi, sublata contradictione in multis via directa non permittentiū, sed alia ratione ipsis ecclesiasticis vtentibus, vt in subtilitate, & vigilantiæ semper ambulandum sit. argum. l. pupillus. in fin. ff. quæ in fraud. credit. † Primo igitur de concernentibus vtilitatem animarum, ipsi laici examinari possunt, quia in ipsis episcopo subdantur, cum simus in materia vitandi peccatum: propterea in omnibus circa animam iudicio ipsius stare debent, capit. nouit. de iudic. alij in cap. 1. de Constit. quod generaliter procedit circa forum conscientie ad remouendum argumenta contraria, ne iurisdicōtio temporalis sic indistincte impediatur. docto. in cap. 2. §. statuto de constit. lib. 6. Vnde quodlibet ciuile statutum abolemus, quod sine peccato mortali ferri non potest. arg. cap. si. de præscript. vbi

vbi gl. omnis causa ratione peccati saltem indirecte pertinet ad ecclesiam. eod. cap. nouit. Papa enim tamquam Vicarius Christi habet omnes animas in sua iurisdictione. Inno. in cap. presbiter. de sacram. non iter. & finis canonum est dirigere omnes in Deum gl. in cap. cum contigat de iur. iur. Fel. in 5 e. quod super. nu. 3. de maio. & obed. † Secundo laici predicare non possunt, & aliter ab episcopo visitantur, & prohibentur, & puniuntur, quia hoc officium predicandi solum ecclesiasticis, & approbatis viris reseruatum est. c. cum ex iniuncto in princ. de haeret. & cuiuscumq. ordinis fuerit laicus, per cap. sicut, vbi expresse id cauetur. eod. tit. de haeret. in Conc. Trid. sess. 5. de reforma. cap. 2. D. Simancas de cathol. Instit. de predic. cap. 49. nu. 1. & 2. cu sit praecipuum episcoporum sess. 24. eiusd. Conc. de reform. cap. 4. (laicos intelligendo, non constitutos in ordine sacro dicit D. Franc. Pegna ad Dir. lib. 2. Schol. 8. fol. 36. Marti. Nauar. in Man. capit. 1. nu. 26. & in quo diligentia opus est, propter conuenticulas visas fieri.) † Tertio excommunicandi sunt, & si non destiterint, ulterius puniendi, si de fide nostra christiana disputare publice, vel occulte praesumant c. 2. §. inhihemus de haeret. lib. 6. de quo Arnal. Albert. de agnosc. assert. cath. et haeret. quaest. 13. D. Simanc. eod. libr. c. 2. nu. 6. Cald. de haeret. tit. de pæn. recept. nu. 11. nam scandalum inferunt populo, quia incauta loquutio in errorem pertrahit. cap. sit rector 43. dist. inde dicit Albert. eod. tract. quaest. 13. nume 7. in multis fere vniuersitatibus studiorum, laicos non admitti ad doctoratum theologiae, nisi prius sum-

pto ordine sacro, vt sic post doctoratum non liceat ad ordinem, seu ad statum laicalem redire (& hoc quomodo, vere procedat, & an indistincte verum in omnibus idem. D. Franc. Pegna. lib. 1. Schol. 23. col. 4. cum seq. fol. 25. & Conrad. Brun. de haere. lib. 6. cap. 8.) † Quarto de haeresis crimine, & suspicionem, no ab alio, nisi ab ipsis iudicibus ecclesiasticis cognoscuntur, & puniuntur cap. ad abolendam de haeret. cap. vt inquisitionis §. prohibemus eod. tit. in 6. Simanc. in suo Enchirid. tit. 6. vt nec in eius exequutione, quam iudex laicus exequi tenetur, quouis modo laicus cognoscere possit, de iusta, siue iniusta, excommuni opinione iure, & vsu approbata, & obseruata, idem de iudic. secul. cap. 36. post. Alber. q. 25. nu. 44. Iulius Clarus lib. 5. recept. sent. §. haerel. vel hoc crimen Eymer. in suo Direc. inquis. 2. part. quaest. 26. nu. 11. cum sit crimē ab omnibus detestandum, & anathematizandum sess. 25. Conc. Trid. de reform. gen. cap. 2. *Quicumque enim vult saluus esse, ante omnia opus est, vt teneat catholicam fidem, quam nisi quisque integram, inuiolatamque serauerit, absque dubio in aeternum peribit.* In simbolo Athanas. cap. firmiter, de summa Trini. & fid. cathol. Marti. Nauar. in Man. cap. 11. nu. 17. vers. 2. † Tex autē in auct. de sanctis episco. §. si uero crimen in princ quem doct communitur sequuntur, vt iudex secularis traditum sibi, & curiae seculari puniendum, cognoscat, videat processum, & examinei causam an morte dignus sit, vel non, procedit in aliis delictis, non in mere ecclesiasticis, doct. in c. cum sit generale de for. compet. Albert. ead. quaest. nu. 43. 45. quia

quia tunc is de foro suo cēsetur, & sic quotiescumq. auxiliū sui brachij imploratur. glo. & doct. regni in proem. Constit. sed in causa haeresis, sufficit sciuisse tradi, ut haeticum, vel auxiliū dari contra haeticum aliquem, vel suspectum de haeresi, & sic obseruatur. Cum iudices seculares in hoc parere debeant. c. vt Inquisitionis de haer. lib. 6. Contr. lib. 4. c. 6. de haeret. & melius, cap. 15. Do. Franc. Pegna ad Direct. lib. 3. schol. 99.) Cui proximum est, vt ab ecclesiasticis puniatur aliquis laicus rebaptizans aliquem, ex regula. de haeret. lib. 6. quod delictum iure civili poena vltimi supplitiij punitur. C. ne sanct. baptism. reit. l. si quis. grauius enim prohibet sacri canones hoc fieri. c. 11. can. 13. sess. 7. Concil. Trid. de baptism. victoria, eod. tit. nu. 36. † Quinto visitantur si matrimonia contraxerint rite, & legitime: seruata forma sacri Concil. Trident. sess. 24. de reform. matrim. auocando ad se omnes causas matrimoniales, quas laici iudices non possunt tractare, vt can. 11. eiusd. sess. est diffinitum, per hae verba. *Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos, anathema sit:* Et vbi contractum matrimoniū aliter inuenerint, procedant episcopi secundum declarationē ibidem appositam, & clem. 1. de consangu. & affinit. de quo latius inf. lib. de sac. c. 8. dicemus, aliqua Nauar. in Man. c. 16. nu. 36. cum seq. † Sexto est inquirendum, vt nullus laicus, sit iudex, vel arbitrer in causa spiritali, quod ei aliquo modo non licet, sed iudicibus ecclesiasticis. Spec. de sent. §. 4.

vers. pen. vnde Innoc. III. Sum. Pont. in Concil. Gener. *Ad hoc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritalibus compromittatur in laicum, quia non decet, vt laicus in talibus arbitretur.* c. contigit, de arbitr. neq; incidet, subdit gl. licet limitet in rebus mere civilibus, quibus nullum spirituale est annexum, sic et nulla negotia ecclesiastica, vt principalis tractare, de iudic. cap. decernimus, cū seq. & optime in hoc casu Couar. in prac. qq. c. 35. num. 1. vers. 2. conclusio: resellens contrariam opinionē, quamuis ratione societatis, aliquando possit esse laicus arbitrer de causa spiritali simul cum clerico, c. per tuas, de arbitr. quem tex. adducit ipse Couar. eod. lib. c. 34. col. 2. Episcopus tamen numq. committet laico causam spirituales. Solus. n. Papa potest. † gl. in d. c. contigit. Septimo simile dicimus, vt nec laicus Vicarius episcopi esse possit, licet bene assessor, vt saltē hoc modo reddatur valida constitutio episcopi. Bal. in eod. c. decernimus. col. 3. & docto. per Arnon. Coment. 45. in quibus episcopus sollicitus esse debet: negantes doctores, et, non solum de vicariatu generali, sed etiam de foraneo, qui idē est spiritalis, tractareq. dicitur spiritalia, prout infra de vicarijs ecclesiarum latius dicturi sumus, nec indirecte, prout aliqui faciunt, & male affictantes fructus episcopatum, cum tacita iniuncta omni iurisdictione, licet apparēter clericus constituatur vicarius, tū ipsi laici affictantes oīa administrant, in quā pluriū scandalū. quod nota. † Octauo, quāuis videamus laicos sepulturas, quibus eorum cadauera inferatur accommodare, tamen dominium non habent sepulturae, que

spiritualis dicitur. §. nullius. de rer. di. ni. instit. ideo nihil exigendum. cap. abolende de sepult. nec per quālibet consuetudinem, de simon. cap. non satis. cap. audiuius, cap. ad apostolicam sed bene possident ius funerādi, quod non est mere spirituale, sed annexum, & hoc ex gratia ecclesiæ, ut cogitent, ubi manere habeant, & quia laudabile est apud maiores suos quēquā sepeliri, ex consuetudine patrum veteris testamenti, cap. fraternitatem de sepult. ideo episcopus visitans examinet, quomodo iure capellas teneant, & sepulchra, & per documenta, & antiquos libros videat, alias procedat secundum iura, annullando supra lib. 1. cap. 25. ubi de sepulturis diximus, non semper a scriptis super inde arguendo, quando nō sunt antiqua, nam ponuntur frequentius dicta ad honorabilem memoriā alicuius defuncti, ut in multis videmus, etiā de hostibus in hostibus, Neapoli in ecclesia sanctæ Mariæ de Noua ordinis sancti Francisci de obseruantia, in capella magna exempla videntur, quod adeo laudabile iudicatur, ut Summi Pontifices aliis benemeritis fieri curant, sicut superioribus annis Pius Quintus Sum. Pont. Speculum omnis sanctitatis, non solum in vrbe in ecclesia sanctæ Mar. supra Miner. ad æternam famam Pauli Quarti Pontificis, sed etiam Neapoli in ecclesia Metropolitana prope altare maius. Alphonso Caraphæ. S. R. E. Cardinali, & Archiepiscopo, summa pietate fieri mandauit, ut si & ipsi immortalitatem conseruarunt exinde ? maiorem ipse adeptus est. † Nono inquiritur diligenter ne quis laicus purus habeat aliquod beneficium ecclesiasticum, cuius

omnino incapax est, de rescript. cap. cum adeo per glo. & doct. in cap. 2. de instit. reiecta opinione glo. ibidem volentis, quod si incedit habitu, & tonsura erit ecclesiastica, persona, cum communiter contrarium sit verum, in cita to. cap. cum adeo Staphil. de grat. expect. nu. 36. Gomef. eod. tract. nu. 89. immo si habuit beneficium primo, & post accepit primā tonsuram, non prodest ei, sed beneficium vacat, nec convalidatur ex post facto, quod inualido principio processit glo. fin. reputata notab. in cap. ex litteris de transact. quod expertus fuit amicus ille, qui tonsurā post beneficium accepit, unde ad fructuum restitutionē obligatus extitit, & compositione cū Cammera se adiuit, obtinendo de nouo beneficium, & quod dicitur de præbendato, non intelligas de canonico. cap. cum M. de constit. glo. in c. pi. si super de offi. de leg. lib. 6. † Secus autem in acceptado beneficium, seu in resignādo pro alio, quia bene potest esse laicus procurator, & pro illo institui, scilicet principalis procuratorem per not. in c. 1. de procur. lib. 6. Ioan. Andr. in cap. accedens de præb. Ioan. Brunell. in repe. decre. pri. de homic. 1. part. nu. 4. quo dicto cōiter hodie vtimur, & in Curia obseruat. Et effectus renuntiationis seu resignationis respectu loci, ubi sequitur, consideratur, nō constitutionis procuratoris. Archi. in c. 2. de præb. lib. 6. ubi per doct. in glo. in clem. 1. in verb. collato, ut lit. pend. & est dictum notandum pro materia, ubi dicatur beneficium vacare, & notat. Gomef. in regul. Cancel. de infir. resignant. quæst. 13. in fine. † Decimo debet in laicos animaduerti, si in ecclesia delinquant per episcopos,

scopos, & puniantur, & excommunicentur, secundum vnam opinionem, alii vero dicunt contrarium, & fuit allegatum in causa Neapolitana, quod laicus delinquens in ecclesia puniatur per iudicem secularem: adducendo Iulium Clar. lib. 5. receptar. sent. §. si. q. 38. vers. vide etiam. Alphonf. Aluar. in suo Specul. c. 35. vers. 1. dummodo nō per viam sacrilegii: cautius agendo propter rumores occurrentes, ut vidisti, & opinio Cyni in l. presenti vers. 2. quæro. C. de his quid ad eccl. conf. vide tur æquior, & respectu offensæ, cui fit, & loci, in quo fit, quia Deo, & in loco sacro ad quæstionem de sacrilegio, ut suo loco dicitur. † Undecimo potest episcopus inquirere contra laicos, de frequentatione monasteriorum, de frequentatione personarum deditas continuo cultui diuino, in quo casu ipsi laici efficiuntur de foro ecclesiæ Abb. in cap. monasteria. de vit. & honest. cler. & dictum est supra cap. 18. nu. 61. & propter causam iustam Curia secularis se præbet fauorabilem ad carcerandum, etiam vltra excommunicationem, quā ipso facto imponunt multi superiores ecclesiastici, quæ esset mitiganda propter multitudinem incurrentium, & aliorum, qui nomine alieno accedunt, hæc dicta adiuuant proximiorum casum. † Duodecimo si vsurpant bona ecclesiastica, ut sacrilegi puniuntur, & ad restitutionem compelluntur Abb. de for. compet. cap. conquestus. immo excommunicationem incurrunt. vide supra hoc lib. cap. 10. nu. 12. quod attente prouidendum est, ne incidendo, in hoc peccatum persistant in perditionem animarum suarum: & infra. nu. 34. sed dicit Abb. generaliter loquē

do: Si quis vsurpauerit res ecclesiæ, sed non frangerit hostia ecclesiæ, non est excommunicatus ipso facto: sed venit excommunicandus. in cap. ex litteris. de furt. sed per decretum Concil. ibidem adductum. sels. 22. de refor. cap. 11. est secus, quia statim, ibi *anathema tū tamdiu subiaceat*, &c. vide Nauar. 18 in Man. cap. 27. nu. 69. † Tertio decimo dum celebratur in ecclesia, monendi sunt ipsi laici, ne prope altare accedant, sed retro stent cum deuotione, ut ipsi celebrantes non impediatur, aut disturbentur cap. ut laici de vit. & hon. cler. sed bene ratione communionis dicit tamen ibi Abb. quod in loco conuenienti possunt stare, & cātare deficientibus clericis cantoribus, prout continuo videmus, licet nō stent cū ea qua decet reuerentia, respectu sacerdotum, & posuimus hunc casum, nam ex euentu temporis, & propter quæ occurrerunt, oportuit sententiam excommunicationis apponere vide supra lib. 19 1. cap. 21. nu. 19. † Quartodecimo super adulteris stante maxime publica fama, potest episcopus laicos visitare, inquirere, & corrigere. & iudicare secundum canones in cap. 1. de offic. ordin. cum sit etiam crimen Ecclesiasticum, scilicet mixti fori. Iulius Clar. lib. 5. §. si. quæst. 37. vers. 3. & in §. adulterium. Alci. & alii in eod. cap. 1. fortius, si duas quis in simul habuerit vxores, quæ citetur insuper, quomodo sentiat de sacramento matrimonii, ut laicius in libro de sacram. cap. 8. dicimus, contra opinionem multorum negantiū procedi hac forma, retuli supra hoc libro. c. 3. nu. 32. de adulteris inquit Apost. in prior. ad Cor. c. 6. *Adulteri regnum Dei non possidebunt.* † Et notandus est tex.

ex ille in cap. 1. de offic. ordin. ex glo. ibid. dum dicit, *Secundum, q̄ canones censent*, ut iudex non iudicet, ex sua conscientia, sed per allegata, & producta. doct. in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsid. alia gl. §. quando autē. 1. 1. quæst. 1. & exinde est argu. ad illam quæstionem, Vtrum iudex, cui a parte in secreto est confessum verum, & ab actis non potest constare de veritate, debeat iudicare contra illam confessionem veram in secreto sibi factam, post S. Tho. 2. 2. quæst. 67. ar. 2. Fel. in cap. cum venerabilis, de except. ad quæ faciunt omnia dicta in famil. singul. in l. 1. nu. 60. concludendo, quod debeat secundum allegata iuxta receptiorem sententiam, & ad aliam quæstionem similem. Faciens secundum noticiam, licet contra iustitiam scriptam, non incidit in pœnas, cap. cum æterni de re iudi. lib. 6. Bal. in l. si. post nu. 21 me. 3. C. de pœn. iud. qui mal. iudic. f. Decimoquinto visitabuntur, & corrigentur super quocumq. crimine notorio, in quo sic procedet episcopus, ut laicus Fel. in cap. cum sit generale de foro compet. Alphonf. Aluar. in suo Specul. cap. 77. vers. & ecclesia, aducit Abb. in cap. si de sepult. Cagnol. in l. si qua illustris. C. ad offic. Montel. in pract. quatt. litt. arbitr. 4. part. num. 114 & ex ea ratione, ut scandalū aliorum remoueat, quia Morbida facta pecus totum corrumpit ouile glo. in extrauag. vas electionis. Bened. 12. in prin. & alia in c. sacrosan. Ioan. 22. de relig. domib. in verbo incessanter, supra lib. 1. c. 3. post num. 13. congruam adhibendo medicinam pestifero morbo. in alia extrauag. Vbani Quarti. incip. sane, ne in vinea domini. §. nos igitur.

nam proterui non cognoscentes mala sua, & exaltantes bona sua apertis rationibus confundantur. dicit D. Archiepif. Brachar. de morib. præl. 2. part. cap. 9. col. 4. † Et dicitur ad propositum crimen notorium, quod sit coram populo, vel eius maiori parte, quod nulla tergiversatione cæleri potest. Innoc. & alii. in cap. vestra, de cohabit. cler. & mul. Iulius Clar. lib. 5. §. fin. quæst. 9. in princ. & alio modo notorium dicitur declaratum per sententiā, vel confessionem in iure, aut euidentiā rei. Mart. Nauar. in Man. cap. 21. nu. 55. in fine. glo. ponit in cap. ex tenore de tempor. ordin. & in cap. licet Hely. de simo. quia aliter vindictæ ratio conuiescit cap. christiana 3. quæst. 5. vnde episcopus in peccato notorio non facilius requirit monitionē, sed ad excommunicationē procedit. Abb. in cap. illud de cler. excom. & Vbi pœna imponitur a iure ipso facto, & est notoriū aliquem errare, non sententiā requirimus, sed exequutionem, licet cautius agitur declarando, de quo tractant doct. in l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. & habetur in cap. cum secundū de hæret. dixi vnum verbum in famil. singul. in l. R. nu. 52. (sed in ipsa declaratione debet pars citari, & potest appellare. vide quomodo bene tractat Fel. in c. Rodolphus de rescrip. nu. 41. 42. 43. de quo esto memor in factis notoriis pro declarando quem incidisse in excommunicationem) quando vero occultum, & quomodo. ultra Nauar. per Albert. de agnos. asser. hæret. quæst. 33. nu. 2. & de notorio, & publico, dixi etiam supra hoc lib. cap. 3. nu. 37. pro tex. Conc. Trid. sess. 14. de reform. cap. 7. & sess. 24. de reform. gener.

23 gener. cap. 6. † xvj. item de simonia iudicantur laici ab ecclesia, cum sit crimen mere ecclesiasticum. gl. in alleg. c. 1. de offic. ordi. Clarus in §. simonia, vers. 7. tam per se, quàm de confidentia, quod simile iudicamus, pœnas easdem irrogando, iuxta nouissimas Constitutiones Pij Quarti, & Pij V. Rom. Pont. diligenter præscrutando factum, propter censuras appositas, et mediatores ipso facto excommunicando. cap. fin. in extrauag. com. de simo. & vbi est inuentum per mediam personam a clerico obtentum beneficiū, etiam ignoratè excommunicatio incurritur a medio, & clericus renuntiet beneficiū, licet posset postea obtinere, quando tamen ipso ignorante. Et attendendum est, an simonia sit contracta in ordine, vel beneficio, & utroque modo celebrando contrahitur irregularitas. Couarr. in clem. si furiosus. prima part. §. 1. num. 5. de homic. & ponit Abb. in cap. accusatum de sim. Nam suspensus a iure, se ingerēs diuinis, efficitur irregularis. doct. in cap. fin. de cler. excommu. min. Moder. in cap. 1. de sent. & re iud. lib. 6. De mediatore simoniaco puniēdo eisdem pœnis. Abb. in capit. cum super num. 3. de confess. & vide in dicta Constitut. Pij Quinti incip. intolerabilis multorum. 1569. anno 4. & in alia incip. cum primum. §. & ut simoniacæ. 1566. ann. 1. in quibus iura antiqua renouantur. † xvij. Potest inquirere visitando ipsos laicos super crimine vsurarum, criminaliter puniendo. Couarr. lib. 3. var. resolut. cap. 3. Iulius Clarus. lib. 5. §. vsura. ver. 8. & q̄. 37. vers. 1. gl. in eod. cap. 1. quia cum sit detestabile crimen, episcopus visitan-

do reprehendere debet, & prohibere eos sepelire (si notorij sunt) gl. in auc. dominum, de sepulchr. viol. cap. quia in omnibus, de vsur. & cum text. in cap. præterea eod. tit. etiam per inquisitionem. Soci. consi. 209. nu. 3. volu. 2. Marant. 6. par. de Inquisit. nu. 106. & in quinta disputatione, dixi i famil. sing. in l. 5. num. 54. 56. Paul. in clem. 1. de vsur. & quod in contractibus censualibus moneat oēs, & notarios ipsos seruare disposita in Bulla Pij Quinti Pont. Maxim. incip. cum onus 1568. an. 4. quam verbatim refert, & glosat optime Martin. Nauar. in suo trac. de vsur. super cap. si fœneraueris. 14. 4. 3. fol. 28. not. per 50. qq. Vbi doctissime more suo omnia discurret, ut exinde tanto optimo viro, qui in vltima senectute plenus dierum positus continuo publicæ vtilitati studet prodesse, ab omnibus vita sit optanda, & à Deo omne bonum animæ, & corpori, licet sit instatum seruari Bullam Nicolai V. inci. sollicitudo pastoralis officij. an. 1452. maxime in Regnis Siciliæ, & Aragon. sed cum sint res maximi momenti, & cum Principibus agatur, nõdum est quid aliud declaratū. † Quod adeo est in se verum primum dictum, q̄ si quæstio incideret coram laico de instrumento, q̄ sit vsurariū, stante vero, et coram ecclesiastico tractabitur. doct. in c. 1. de vsur. lib. 6. Alber. latissime de agnos. asser. cath. q. 25. nu. 52. licet puniatur ad pœnā post declarationem factā. Alci. de offic. ordi. c. pernitiosam. nu. 8. & nu. 77. & positum est hoc verbū, q̄ hoc crimē dicitur peccatum quasi contra naturā. eod. sing. 56. Albert. in rub. de vsur. lib. 6. non tñ ab inquisitoribus puniendū, nisi asserēdo

non esse peccatum. Siman. de vsur. tit. 66. in cath. instit. & Nauar. in §. not. nu. 7. eod. c. fol. 3. (licet possint compellere ad restitutionem usurarum. iuxta rescriptum Urbani III. incip. consultus sēl. positum per Eym. in suo Dire 26. cto. 2. par. fo. 85.) † xviii. Detestando, puniendo, & excommunicando super concubinato ex nouissima cōstitutione Conc. Trid. sess. 24. de reform. mat. cap. 8. in solutis, & fortius in uxoris. Est. n. crimen ecclesiasticū. Phil. Port. conf. 2. 1. num. 17. lib. 1. denegādo absolutionem; quousq; concubina relaxetur, cōm. proposito ad eam non redeundi amplius. Marti. Nauar. in Man. c. 16. num. 20. cum seq. (& ex cōmuni practica seruata, q̄ citetur, & caueat non redire sub pōna perituri, vel altera,) & cum Concilium præstet iurisdictionem, impediētes procedi, incurrunt excommunicationem Sanct. Dom. N. contentam in Bulla maiori, contra impediētes prælatos vti sua iurisdictione, vide Iul. Clar. §. fornicatio. vers. & in primis, & in §. fin. q. 37. vers. quero etiam. corrigendo ius ciuile non prohibens. tot. tit. ff. de concub. quāmuis de iure Cod. in uxoris tm̄. Imperator const. prohibuerit. l. 1. C. 27. eod. tit. † xix. Potest inquiri de vitio nefando, & corrigi, per quod venit ira Dei in mundum. in auct. vt nō luxur. contr. nat. & Ioseph non pepercit fratribus suis, sed accusauit eos apud patrē de crimine pessimo. Genes. c. 37. & cognoscēdum ab utroq; iure. idem Clar. in §. sodomia, vers. 3. ead. q. ver. 5. Vnde laici excommunicandi sunt, & a cōtū fidelium siant pēnitenti alieni, ex rescripto Alex. III. sum. Pont. in Cōc. gen. de quo in c. 4. de excess. præla. &

vbiq; ex cōmunibus legibus insurrexit pōna maior, sicuti contra ecclesiasticos sanxit Pius V. Pont. Max. in sua const. incip. horrendum, de qua multa ponit Mart. Nauar. in Man. cap. 27. num. 249. vbi vide, Et ex ipso crimine infamia ipso iure, & irregularitas ex cōmuni omniū Doct. sententia contrahitur. Couar. in clein. si furiosus. 1. par. §. 1. nu. 4. de homic. Archi. in cap. infames. 3. q. 7. (vnum verbum episcopus Vultu. de irre. & cano. impe. lib. 5. 28. c. 43.) † xx. de sacrilegio ponunt Doct. in sapius citato, c. 1. de offic. ordi. licet Clarus ead. q. vers. 6. ponat dubitariue, sed determinat Abb. in c. ceterum de iudic. etiam q̄ possit per laicum, cū sit mixti fori. idē Abb. de spōs. duor. cap. accepisti, & excommunicatio imponitur contra sacrilegos, per Clem. III. in sua decretali. cap. conquesti. de sent. excom. vbi gl. quando sit excommunicatio ipso iure, vel venit imponēda, de quo tractat plenissime Mar. Nauar. in Man. c. 17. nu. 95. & c. 27. post nu. 94. & q̄ sit ecclesiasticum, etiā est glo. in c. Ad Apostolica, i. verb. sacrilegium de re iudi. lib. 6. ponit Affl. in l. multæ leges de cri. sacril. in cōst. regn. cuius dicta sunt plana, quāmuis a se 29 quacibus calumniantur. † xxi. de sortilegiis, inquirendo, quod admittitur in gl. citata, & Iul. Clar. in §. hærelis. vers. fin. Paul. Grill. de sortileg. contra quos sortilegos insurgere debet episcopus visitans. Pau. de uisit. 2. par. qō. 2. nu. 27. & aduerte, ne sint tales sortilegi, q̄ mereantur contra ipsos procedi de hæresi. Siman. in cath. Instit. tit. 62. nu. 2. & in suo Enchirid. tit. 8. & talia sortilegia sequentes ab ecclesia debent haberi extranei. c. aliquanti. 26. q. 5. &

cx

ex pēni. Theod. per quadraginta dies pēniteat, c. 1. de sortil. & de modis ponit multa Nauar. in Man. c. 11. nu. 29. 30 cum plur. seq. † xxii. Visitentur super crimine blasphemæ, si forte sint procliuēs, corrigantur, & puniantur, cum etiam possint inquiri, Clarus in §. blasphemia. vers. 5. Marant. 4. par. dist. 1. 1. nu. 10. & episcopus debet publicare indulgentiam decem annorum deferēti puniendos blasphemantes. In Conc. gen. Lateran. sub Leon. X. detestando hoc peccatum, cum sit sacrilegiū contra honorem debitum Deo, & sanctis, nec excusat aliqua cōsuetudo. Albert. de agnosc. assert. cath. q. 6. nu. 26. licet aliud, & non bene Franc. Marc. q. 509. nu. 2. par. 1. dixerit: plura adducit ex variis legibus, & quid ex consuetudine, Couarr. in repet. c. quamuis. §. 7. num. 8. vsq; ad fi. de past. lib. 6. & Nauar. in Man. c. 12. nu. 8. cum plur. seq. (qñ vero sit in eis suspitio de hæresi, per Eymar. in Direc. par. 2. q. 41. & an contra ipsos procedāt inquisitores, & qñ. Affl. in l. 1. de hæret. nu. 53. in constit. regni.) Sed Iudæus blasphemus remanet in terminis iuris cōmunis, vt a solo iudice laico puniatur. Franc. Marc. ead. q. nu. 3. Iul. Clar. i ipso. §. vers. sed ponē. cū generaliter Iudæi non ligētur constitutionibus, & censuris ecclesiasticis. not. in c. 1. per omnes doctor. de const. in c. postulasti. de Iudæ. Quia de his, quæ foris sunt, nihil ad nos. 1. ad Cor. c. 5. Marquad. de Suf. in tract. de Iud. & infid. 2. par. c. 8. quia ius commune in eis regnat. dixi in famil. sing. 31 in l. 1. nu. 55. † Sed tamen ad remouendum difficultatē, & propter cōtinuos excessus ipsorum Iudæorum in nostrā Religionem christianā, ex nouissima

lege S. D. N. D. Greg. XIII. Pont. Max. incip. Antiqua iudæorum. Cal. Iunij. 1581. ann. 10. Inquisitores procedunt contra ipsos in infra scriptis casibus, ibi contentis per hæc verba. *Siquis Iudæus, aut infidelis, in ijs, quæ circa fidem, cum illis nobis sunt communia, veluti Deum vnum, eternum, omnipotentem, Creatorem omnium visibilibus & inuisibilibus, & similia, nō esse asseruerit, predicauerit, vel priuatim alicui insinuauerit. Si Damones inuocauerit, consuluerit, aut eorum respecta acceperit, ad illosve sacrificia, aut preces, ob diuinationem, aliamve causam direxerit, aut quid eis immolauerit, vel thuris, alteriusve rei fumigationes obtulerit, aut alia quauis impietatis obsequia prestiterit. Si Christianos verbo, facto, vel exemplo, aut alio quouis modo, nefaria huiusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, aut perducere tentauerit. Si Saluatorem, & Dominū nostrum Iesum Christum purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse, Matremve Dei non esse Virginem, & alias huiusmodi blasphemias, quæ per se hæretica dici solent, in Christiana fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impiè protulerit. Si cuiusvis eorum opera, auxilio consilio, vel fauore aliquis christianus a fide descuerit, quamq; semel susceperat, abnegauerit, vel ad Iudæorum, seu aliorum infidelium ritus, caremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit; vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit, aut qui, vt Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, auxilium, vel fauorem, quomodocumq; prestiterit. Si quis Cathecumenum, vel quemcumq; ex Iudæis,*

Bb 2 dais,

daia, aut infidelibus Deo inspirante ad fidem Christianam venire volente, post declaratam nutu, verbo, facto, aut quocumque alio modo eius voluntate a fide, vel fidei instructione, aut a sacri Baptismi susceptione retrahere, auertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, neve regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impediuerit. Siquis apostatas, hereticosve scienter domi sua acceptauerit, aluerit, comēatu iuuerit, seu quouis modo eis cibaria vbicumque praeberit, aut dona, vel munera dederit, vel miserit, aut de loco ad locū deduxerit, seu associauerit, vel deducendos, seu associandos curauerit, aut sumptus ministrauerit, duces, comitesve illis adiunxerit, vel ne ab eis perpetrata deprehēdi, aut inuestigari queant, fecerit. Quique dictos apostatas, aut hereticos scienter aliquo modo receptauerit, occultauerit, defenderit, aut eis opē, consilium, auxiliū, vel fauorē quolibet praeſtiterit. Si libros hereticos, vel Thalmudicos, aut alios iudaicos quolibet damnatos, aut alias prohibitos tenuerit, custodierit, vel divulgaauerit, vel in quacūque loca detulerit, aut ad eandē rē operā suā accommodauerit. Si Christianos deriserit, redemptionisque nostrae Hostiam, salutarē in ara Crucis immolatā, Christum Dominū ludibriō, & despectū habens, quādocumque maxime verō in sacro Parasceues Die agnū, siue ouem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamve cōspuerit, seu quodcumque contra ipsam fecerit: sicut nutrices Christianas contra sacrorū canonum statuta, diuersorumque Rom. Pōt. predecessorum nostrorū sanctiones adhuc retinuerit, aut eas retinens, die, qua sanctissimi Eucharistię Sacramentū sumpsērunt, lac uno, vel pluribus diebus

in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coegerit. In his omnibus proceditur cōtra eos, & alios infideles ex perpetua delegatione per Inquisitores, sicut in alijs causis fidei, iuxta sacrorū canonum formam, nec non officij inquisitionis huiusmodi constitutiones. §. in quibus casibus, ipsiq. litteris publicādis per oēs ecclesiasticos superiores in oibus ciuitatibus, & locis suis. §. Nos enim, cuius legis emanatio utilis, & necessaria fuit, ideo attēte obseruanda in oibus p̄dictis vndecim casibus enarratis. ¶ xxiiij. Super crimine incestus p̄ ipsum iudicē ecclesiasticū cōcludit Bart. de Capua doc. Regni. i. l. maiestati nr̄e. de adul. doc. proponendo grauē penitentia iniunctam ex Conc. Aurel. q̄ inter fideles christianos nō habeatur: nec cibum, potum, salutationēve accipiant. c. incestuosi. 3 5. q. 9. & q̄ possit excoicatio inferri, habet in c. parochia no tuo. de sepult. vnde dicit Abb. in c. litteris de p̄scri. de iure incestuosum priuari spe cōtrahendi matrimoniū, & in c. trāmissa de eo, qui cogn. cōsangu. ponit aliqua Nauar. c. 22. Man. nu. 75. ob detestationem huius criminis Ioā. Baptista Christi p̄cursor occisus fuit ab Herode. dicebat. n. non licet tibi habere vxorē fratris tui. dixi supra lib. 1. c. 17. nu. 20. ¶ xxiiij. Item visitatur laici, & puniuntur per episcopū, si in curia ipsius falsum deposuerint, tāquā offendētes aures ep̄i. pro notab. ponit Affl. decif. 219. & continuo practica-mus, adiuuantibus ad hoc ē regijs ministris; immo fere oēs regias exequutoriales litteras habēt: Sed ecōtra, si clericus i curia laici falsum deposuerit, nō punietur per laicū, qui penitus incapax iurisdictionis in ipsum est, nec ipse

potest

potest consentire, ex generali priuilegio ecclesię, vt latius dico in cap. si diligenti. de for. compet. pulchre. Couarr. in pract. qq. cap. 18. nu. 8. vbi an idem ius in alijs delegatis Laici enim facilius possunt se episcopali iudicio submittere, et quod fuerit iudicātū. debet exequi per Iudices laicos tex. est notab. in iure. in l. episcopale iudiciū. C. de episc. audient. 34 ¶ 25. Item grauius procedet episcopus contra laicos torquentes sentētiās, & verba sacre scripturę ad scurrilia, & fabulosa, ad adulationes, detractiōnes: ex nouissima decisione sacri. Conc. Tri-fel. 4. in fine. Qui tex. est singularis pro episcopis, vt contra similes inuehant, & ex arbitrio eos ex facti qualitate punire debeāt: Nam heretici sunt, qui per verba legis, legem impugnant, propriū sensum instruunt verbis, vt prauitatem mentis suę, legis auctoritate commendent. glo. ad tit. cap. 4. quam refert Albert. in suo tract. quest. 11. nu. 12. & tex. Conc. refert Nauar. cap. 19. Man. nu. 4. in princ. & facit casus decisus in sancto officio, vt refert F. Vimbér. Toc. in suo iudic. inquil. fol. 417. cas. 1. In de factū est, & optime, vt i professione fidel. faciendā a Prælati, Theologis, & alijs, inseratur illa clausula inter alias spon-siones de admittenda sacra scriptura; & quod eam nūquam quisq. accipiet, & interpretabitur, nisi iuxta vnanimen consentum Patrum. In constit. Pij III. Pōt. Max. incip. iniunctū nobis. §. item 35 sacram. sup. lib. 1. c. 17. nu. 18. ¶ Itē 26. cōtra rapientes res ecclesiarum: Abb. in c. cū sit gnale de for. cōp. vel si ecclesias violauerint: iuxta casum positum in all. cap. parochiano de sepult. quod, & menti tenendum est: notando, tex. in c. 1. de raptor. quod raptores ecclesiarum ex-

communicentur ab illo episcopo, in cuius diocesi delinquerunt (& possunt detineri ne exeant ex parochia illa donec cauerint) significando excommunicationem proprio episcopo, qui aliter eos non recipiat, nisi ad locum rapine redeant, & omnia plene emendent, & cap. 2. eod. titu. quod nisi satisfecerint careant ecclesiastica sepultura, & presbyteri contrauenientes, etiam beneficiis priuantur, & damnum sui ordinis irrecuperabiliter patiuntur, & supra nume. 17. & hic est alius casus, quo, quis ratione rapine fortitur forum, vel simile quia ratione delicti. supra cap. 20. 36 ¶ Sic 27. dicimus esse inquirendum contra falsantes littera Apostolicas. per cap. ad falsariorum nume. 4. vbi Abb. de crimin. fals. grauissima p̄na imponitur, & anathematis, & contra defensores, & fautores, & sciendum comprehendendi quascumque litteras, siue in bulla, siue in carta, siue in breuibus; etiam addendo, aut diminuendo vnā litteram tantum, aut vnū punctum. Gomez. de breuib. numer. 5. de quo Hispanus. practi. criminal. cap. 108. Et cum est suspitio contra aliquem de falsitate rescripti, potest capi, & detineri, donec reperiatur verum ex doct. Abba. in cap. super eod. de crimi. fals. & vide glo. in cap. cum olim de offic. deleg. & hoc etiam de falsante sigillum iudicis eod. cap. cum olim & ibi Abb. ampliat eandem p̄nam ad aperientes litteras aliorum, & in cap. super venerabilis de except. & dixi in famil. singul. in littera L. nume. 32. licet Bar. in l. qui testamentum. ff. de fals. dicat puniri extraordinarie, (ipsaque, & maior p̄na adhibenda est contra falsantes libros catholicorum, nam sanam doctrinam

ctinam corrumpunt, hæreticos errores addentes, & recenset D. Franc. Pegna ad Director. 2. par. 2. lib. Schol. 14. in fine, esse subiiciendos anathemati, & cum hæreticis anathematizari ex 37 decreto. 6. syno. Constantinopol. † Et vigesimo octavo cum sint inferentes iniurias clericis, ab ipsis episcopis puniuntur. Guid. Pap. quæst. 562 quod non obtinetur, nisi excommunicando eos. stante maxime violenta manuum iniectione cap. si quis suadente. 17. q. 4. & in citato tex. cap. parochiano, in vno ex casibus ibidem positus, extimando iniuriam ex qualitate personæ, cui infertur, vel vt priuato, aut vt ministro ecclesiæ, & ex persona inferentis, & loco, & sic condendando, argu. not. per Abb. in cap. olim de iniur. ponit multa Contr. de duell. 1. par. conclus. 17. Licet non debeamus meminisse iniuriæ factæ a proximis, & clerico omnis christianus est proximus, vt ibidem dicit præfatus doctor, quauis grauius peccent, tamquam agentes contra legem naturæ, arg. ff. de pæn. l. capitalium. §. omnia admissa, vel si facta est iniuria ipsis episcopis, vel eorū familiaribus, etiam si non respectu impedimenti iurisdictionis, ex generali dispositione Innoc. III. in cap. 1. de pæn. lib. 6. & est not. decisio, & practicatur, & citantur laici ad se subiiciendum examini episcopi, & responsuri super violentia, & 38 multi duram dicunt practicam. † Excommunicando etiam. 29. & excommunicatos denunciando omnes incendiarios eod. cap. parochiano, & clarius in cap. tua nos, de sent. excom. vbi ad sedem Apostolicam pro beneficio absolutionis mittendi sunt, & quando sunt ecclesiarum, publicet ipso facto, aliter

excommunicet, quam differentiam ponit gl. ibid. cum & lege ciuili pæn. mortis sit imposta. ff. de incend. ruin. naufl. l. qui ædes latius Alphon. Aluar. in suo Specul. cap. 80 fol. 407. cum duob. seq. Iulius Clar. lib. 5. §. si. q. 77. vers. incendiarij & quæst. 68. quando diuersimode pæn. imponatur. Mart. Nauar. cap. 17. Man. nu. 100. cum iudicetur maximum delictum, propter periculū mortis, & bonorum. dicit Affl. in l. super incisionibus nu. 8. de malef. clandest. & in constit. qui dolose de incend. Hispanus in practi. crim. cap. 98. Monteleon. 4. part. nu. 794. cum plur. seq. notando illud. Quod in domo semper. incendiū psumitur ex parte inferiori. Alex. cons. 216. lib. 2. (in quo cognoscitur quàm merito duris puniatur pæn. crudelis ille Nero Imperator, qui ut cognosceret quantus erat ignis Troia ardente, vrbem Romam septem diebus, & septem noctibus incendit, de quo dicit Boet. de cons. lib. 2. Metr. 6.

*Nouimus, quantas dederit ruinas,
Vrbe flammata, patribusq. casis.*

De Hierusalem succesa igne, tam in domo D. quam Regis, & in aliis a Naburzadan Principe exercitus Nabuchodonosor Regis Babylonis. 4. Reg. c. 25. † Arguendo. 30. ad opprimentes libertates ecclesiasticas, quas seruari mandant canones, & Conc. Tri. sess. 25. de refor. gen. c. 20. declarando eos excōicatos maiori excōicatione ab solutione eius reſeruata, S. D. N. in sua bulla. Naua. in Man. c. 27. nu. 61. Alph. Alua. in Spec. c. 35. Abb. in cap. nouerint. de sent. excom. vbi de statutis contra libertatem ecclesiasticā. Consistentibus his libertatibus, in personis, rebus, & iuribus ecclesiasticis. ex antiquissima l. Genes. cap. 47. vbi Pharaon-

Pharaonis tēpore homines subditi terræ sacerdotali, & ipsa terra nō subiiciuntur conditionibus, & muneribus secularibus, & 23. quæst. 8. c. conuenior l. 2. l. placet. C. de sac. sanct. eccl. & extra de immun. eccl. Aegid. tom. in suo trat. de muner. & collect. Sed in multis abstinentum ab ipso, cum sit durus, & rigidus in opinionibus pro libertate ecclesiastica, vti abstinentum dicebat Coua. a Carolo Molineo in edicto ad Henr. Regem. 2. in prac. qq. c. 31. nu. 2. a quo hodie in totum in omnibus scriptis merito abstinemus, in indic. lib. prohib. l. c. 1. claus. & vide supra lib. 1. cap. 10. num. 14. fol. 7. per quot passus sit immunitas circum circa & qui confinia dictorum passuum confingere tētauerit, aut personā hominis, vel bona eius inde subtraxerit, pro sacrilego habetur, cap. sicut & cap. quisquis. 17. q. 4. ponit Contr. Brun. de hæret. lib. 5. cap. 20. fol. 313. 40 cum seq. † Insistendo. 31. circa integram solutionem decimarum (in quo est labor, & dolor laicorum) quæ debentur ecclesiæ de iure diuino. nu. cap. 18. Deutoron. 14. Exod. 22. 16. quæst. 1. cap. decimæ, Couar. lib. 1. variar. resolut. cap. 17. Nauar. cap. 17. Manual. nu. 59. & si denegantes persistunt, excommunicandi sunt. nec aliter absoluedi, nisi facta restitutione in Conc. Trid. sess. 25. de refor. gen. cap. 12. & cum difficile sit negocium in multis partibus, propter malam consuetudinem, sub prætextu q. legitima præscriptio interuenerit, quo verbo vitur Couar. in pract. qq. c. 35. nu. 2. vers. 4. remittendum est negociū ad Dominum nostrum. ex mente Diui Thom. 2. 2. quæst. 7. Fel. in cap. nihil prodest. nu. 33. de præscription. admonendo omnes fideles, q. ex solutione deci-

marum, consequuntur fructuum vbertatem, corporis sanitatem, remissionē peccatorum, & acquisitionem regni cœlorum Ioan. Andr. in cap. primo. de deci. lib. 6. vbi contra non soluentes, & tulit fiscus, quod non datur Christo, c. maiores 16. quæst. 7. dabitur impio militi, qd. nō vult dari sacerdoti, ead. caus. quæst. 1. cap. decimæ vers. cum enim & subdit Ioan. Andr. quod Itali, ex quo non soluunt decimas ecclesiæ, experiuntur multa mala, vide not. per Rebuff. in tract. de deci. & est repetitū supra hoc. libro, cap. 2. nu. 26. & non possunt amouere fructus a terra sine interuentu parochi, sic iudicatum in facto. vide Do. Vincentium de Franchis Illustrem Doctorem Regiū consiliarium in suis nouis Decis. Conc. Neapolit. Decis. 117. et in multis locis est consuetudo asportandi vsque ad Domum, quæ consuetudo seruanda, idem Do. Decis. 124. de quo plura D. Petr. Rebu. in suo amplo tract. de Deci. † Monendo. 32. vt omnes colant dies festos, in quo per ipsos episcopos visitantur, & puniuntur laici non obseruantes, ne fiant mercata, & nundinæ. cap. 1. de fer. de consecr. dist. 3. cap. 1. Couar. lib. 4. var. resolut. cap. 19. Anton. Honcol. de pia festor. obseru. Mart. Naua. in Man. c. 13. maxime dies dominicos, talis enim dies celebrari admodum, & venerari debet, mundus sumpsit exordium, per resurrectionē Christi, mors interitum, vita principium. 75. dist. cap. quotidie. in fine D. Card. Hosi. in lib. confes. 3. præcepto capit. 79. Domi. Sor. lib. 2. de iustit. & iur. quæst. 4. ar. 4. Do. Card. de Turr. Crem. 76. dist. cap. igitur & ea die Christum dominū natum dicit D. Flor. 2. part. tit. 9. c. 7. §. 4. & sic obseruamus vbiq. arguendo lai-

cos, quia observatio dierum festorum ad dei cultum maxime pertinet, propterea ordinaria arbitrio censuris, & etiam poenis aliis inobservantes puniuntur. vide in Constit. Pii V. Pont. Max. cū primū. §. cū vero. 1566. anno primo.

42 † Exinde (33.) hortari debent, & pie induci, q̄ attendi sint talibus diebus festis Missas audire, suasq. parochias frequentare, in Conc. Trid. sess. 22. tit. de obser. & euit. in celebr. Miss. ex cap. Missas de consecr. dist. 1. Naua. in Man. c. 21. nu. 1. cap. 25. nu. 82. Ferdi. Paez. in rep. eius. cap. Missas: Audiendo cum attentione, quia si voluntarie distrahantur non satisfaciunt, & peccant mortaliter Nauar. ibid. nu. 6. & 8. dicitq. Sotus & bene, sufficere, q̄ sit actus humanus, ut infra suo loco dicemus, illud tamen de propria parochia hortando; non tamen precipiendo sub poena excommunicationis sess. 24. de ref. gen. c. 4. §. moneat episcopus. Concilium non procedit ultra. Nau. eo. c. 21. nu. 5. sup. hoc lib. c. 2. nu. 30. nisi in aliis sacramentis accipiendis. † Nec omittere debet (34.) episcopus visitans, omnibus detestari, & prohibere ludos noxios, & inhonestos, nā transgressio totius decalogi in ludo accidere potest Gul. Perald. episcopus Lugdu. in Sum. 6. tom. 2. de auarit. c. 15. Naua. in Man. c. 19. nu. 6. cum seq. vnde Bern. in persona Christi, *Ego te, acquisivi manibus crucifixis, tu te consumis manibus ludo dicatis*, Ideo in talibus prohibeat episcopus sub poena excommunicationis. Roland. a Valle conf. 33. vol. 2. conf. 63. nu. 22. eod. vol. quod precipue in aleis, & taxillis versatur, de ludo mala producente dicit satyricus Poeta.

Ludus enim genuit trepidum certamen, & iram.

Ira truces inimicitias, & funebre bellum.

Et ex hoc dubitatur, si acquisita in ludo, bona conscientia retineantur, dixi latius in famil. singul. in l. A. num. 7. & an clericus repetat, quod perdidit in ludo. glo. disputat in cap. clerici. de vit. & hon. cle. Quia in pari causa turpitudinis melior est conditio possidentis l. I. ff. de condit. ob. turp. caus. sed si perdit essent de rebus ecclesiae, repetet ecclesia. 12. q. 2. c. Apostolicos: Sicut de patre uendicante, quod ammisit filius. ff. de aleator. l. 1. §. si seruus, Fiscus tamē videtur, quod possit repetere, quae ex turpi lucro acquiruntur l. Lutus. ff. de iur. fil. notat Ioan. de Deo in d. cap. clerici. vide per doct. in cap. inter dilectos de excess. prael. Afl. in consti. mores dis. de aleat. nume. vndecimo. lib. tertio, rubr. quinquagesimatertia. Monteleo. prima par. pract. suae. quinto dubio Hispan. pract. crim. capi. 84. † Puniuntur etiam (35.) ab episcopo visitate, & in aliis actibus, si ipsi laici in spectaculis, & in ludis maxime inhonestis vtantur vestibus religiosis ad cultum diuinum deputatis, vel eas lacerantes, dum a clericis deferuntur per excommunicationem, & poenam extraordinariam, secundum facti qualitatem Franc. Marc. quaest. 123. part. 2. Monteleo. 4. part. num. 961. cū seq. & est tex. in argum. in cap. cum ad decorem de vit. & hone. clerico. nec curamus de glo. in capit. mulieres. 27. q. 1. Quod cū q̄s laicus aliqua veste religiosa vtatur, fraude, vel dolo, vel pro exactione elemosynarum, quod ingredi religionē cogatur ad poenitentiam agendam per cap. interrogasti. 27. distinct. quia poena debita punitur, & non aliter. gl. in cap. tuarum. de priuil. cum siml.

45 mil. † Corriguntur item (36.) grauissima poena spiritali exercetes duella, torneamenta, artem sagittariorum Pavi. 2. part. quaest. 2. nu. 53. cap. 1. de torneamen. & ex iure nouissimo Cōc. Trident. sunt excommunicati omnes, locum ad duellum concedentes, pugnantes, parini, consultores, suadentesq., & spectatores, & si quis in ipso duelli conflictu moriatur, perpetuo careat ecclesiastica sepultura. sess. 25. de refor. gen. c. 19. Mar. Nau. in Man. c. 11. nu. 39. vers. 34. ultra legem civilem huius regni, puniendo poena mortis naturalis, addendo praedicta ad Parid. de Puteo. de duell. lib. 9. vers. an qui. quod etiam antequam pugnent, ex quo peccat mortaliter, nō debet dari sacramentū Eucharistiae. gl. in c. monomachiam. 2. q. 4. Et hoc ius canonicum vbiq. seruandum est, propter periculū animarum. c. fin. de prescr. doct. in c. 1. & 2. de nou. oper. nunt. & in materia, vide Constit. Leo. X. incip. quam Deo. cum insertione Constit. Iulij II. & Clem. VII. consuevit Rom. Pont. Pij III. ea, quae a praedecessoribus, Pij Quinti, de salute gregis. † Ampliando (37.) per eandem legem Pij Quinti, de ludis agitationis taurorum. de quo ad plenum meminit. Martin. Nauar. eod. lib. c. 15. num. 18. vsque ad finem, vbi in constit. mandatur ipsas litteras publicari, & obseruari, sed Nauar. mitigat dictum ipsius legis, quando moderate fiunt, nec de periculis, & ruinis timeatur. Sicut superioribus proximis annis fuit factum Neapoli a Magno illo Ioanne Austriaco, qui post obtentā gloriosam illā victoriam cōtra Turcas in nauali praelio, tamq̄ princeps classis christianae. ann. 1571. die 7. Octobris.

Belgicā prouinciā nomine inuictis. Regis Philippi petiit cōtra rebelles ipsius Regis, immo Dei, suaeq. ecclesiae, vbi acerbissima morte praeventus admodum iuuenis etiam gloriosus (vt pie credendum est) ad caelestia regna migravit, quod de feris tractari prohibuerat tex. in l. fi. C. de fer. ibi, *Aut ferarū lacrymosa spectacula*. † In executionibus testamentorū (38.) episcopus ex communi lege, elapso anno est exequutor, & cognoscit, not. per oēs in c. nos quidem. de testam. C. de episc. & cle. l. nulli. & l. si quis ad declinandā. in auc. de eccl. tit. §. si quis edificationē, & praestat, vt in visitatione moneatur omnes, et particulares, quia alias sine mentione non posset exequi. Contr. de testam. c. 3. nu. 6. & ipso episcopo negligente, vnicuiq. permittitur studere, vt causa pia compleatur, recenset amplissimus D. meus D. Card. Albanus in tract. de pot. Pap. 2. parnu. 232. Cū nefas sit perire voluntates piorum defunctorū. In Conc. Trid. sess. 25. de refor. gen. c. 11. de quo latius infra dicemus. immo est curandū, ne committatur fraus per testamentarios exequutores, Bal. & doc. in l. altius. ff. si seru. uend. Bertr. de episc. 6. par. nu. 244. lib. (sed hodie commissarij Fabricae S. Petri de vrbe se intromittunt ex multis constit. sum. Rom. Pont. Pij III. & Pij V. & continup sunt in circuitu cum litteris exequutorialibus Regijs.) † Item et (39.) in materia iuramenti, q̄ obseruetur, subditur laici episcopo, immo, & iudices seculares possunt compelli per censuras ecclesiasticas, vt faciant obseruari iuramenta praestita, text. est clarus, in cap. licet de iure iuran. lib. 6. per iuramentum enim nomen Dei, videtur, quaedam diuini

diuini nominis denegatio, & post idolatriæ peccatum, est peccatum perituri. Archid. in c. ille 22. q. 5. & ex perituro infamia incurritur. l. si quis maior. C. de transact. & not. 6. q. 1. c. infames. Affl. in const. clementiæ. post nu. 17. vt ban. liceat lib. 2. rubr. 4. Et cum sit periculum animæ, ita seruandū est, etiam in foro seculari, etiā inter ipsos laicos. doct. in d. cap. licet, in c. decernimus, de sen. excom. & fit hæc cohercio ad iudices seculares, nō solum per episcopum, sed per quemlibet ordinariū, etiam episcopo inferiorem Ioan. And. 49 eo. c. licet. & Mod. supra. nu. 4. † Sed dicit Iulius Clarus lib. 5. recept. sent. §. si. q. 37. q. in his, quæ non sunt mere ecclesiastica, sed mixta, episcopus non procedat contra laicos per capturam personarum, sed per censuras ecclesiasticas, nisi quid expressius in aliquo ipsorum obseruetur, quod est verum, vbi quæstio est inter vtrumq. iudicē, q. laicus cōtradicat, & prohibeat, aliās secus de iure, quia præueniendo iudicat, immo si in aliqua parte iudicij secularis opponeretur exceptio de excōmunicatione, vel simonia, recurretur ad determinationem faciendam per iudicem ecclesiasticum. per Abb. in cap. tuam. de ordin. cogni. Ceterū, quādo iudex ecclesiasticus capiat propria auctoritate, & carceret, & quid deniq. iuris, aut quomodo procedendū, optime Couar. in pract. qq. c. 10. vbi peculiari- 50 ter hoc discurtit. † Verum in materia illa insurgit maior quæstio, an in istis non mere ecclesiasticis, in quibus pōt etiam in multis procedere iudex laicus, sicut, & ecclesiasticus, si vnus fuit punitus in curia ecclesiastica, pro uno delicto, poterit ne iterū puniri, & in-

quiri pro eodem delicto, per iudicem laicū. Affl. in ead. decis. 219. dicit per vnus penam appositam, non impeditur quin laicus procedat, & sequitur Ay mo Crau. consil. 232. & ipse Affl. in const. multæ leges, & est glo. notab. in extrauag. i. de pen. in verbo ediderūt. Alciat. in c. 1. nu. 128. de offic. ordin. Iulius Clarus §. si. q. 57. concludendo q. iudicium factū ab ecclesiastico, non impedit iudicem laicum, ut nō procedat: maxime augendo penam per se impositam, idq. particulariter in crimine blasphemie, vbi si quis remissius punitus fuit ab vno, iterum puniatur ab alio. Simanc. in cath. instit. titu. 8. nu. 5. ampliando. nu. 18. etiam q. fuerit absolutus in foro cōscientiæ, quod est verum, & melioribus probatur argumentis, de qua materia tractatur, in c. de his, de accusa. quia pena spiritualis non tollit temporalem, & e cōtra. Bal. in l. placet. C. de sacr. sanc. eccl. Felin. in d. c. de his nu. 13. Couar. per distinctionem. vari. resolut. c. 10. sic per penam canonicam non tollitur pena legalis, & in quæstione ecclesiasticus punit se cūdem canones, & secularis secundū leges. Affl. ead. cōst. multæ leges. nu. 8. 51 † Et cum dixerimus supra lib. 4. c. 4. nu. 16. diē visitationis debere esse solemnem, vt omnes conuenire possent, si laici recusant uenire, pōt episcopus eos excōmunicare. arg. c. si quis uenerit, de maior. & obed. c. Romanam in fine, de pen. lib. 6. quia debent respondere ad examen super vita, & fama, & uirtute Sacerdotis, sacramēta eis præstantis. Florent. in sum. 3. part. tit. 28. cap. 5. vade Christus. *Qui vos recipit, me recipit, qui vos audit, me audit, qui vos spernit me spernit, & spernit cum, qui*

qui me misit. Luc. c. 10. cap. accusatio. 2. q. 7. quod verū vbi visitatio fit principaliter propter salutem animarū, ad quod inducta est. In Conc. Tridē. sess. 24. de reform. gen. c. 3. §. visitationum. 52 sup. lib. 1. c. 4. nu. 22. † Et in hac laicorum visitatione attendere debet episcopus qualitatem regionum, & locorū, prout differit Dom. Paui. de visitat. 2. par. q. 8. in princ. nam plerumq. ex uariatione locorū, datur variatio hominum, etiam in moribus. Ex quo dicimus vnāquamq. prouintiam suo abū dare sensu. 12. dist. c. illa. de sepul. cap. certificari. in famil. singul. in l. V. num. 37. & secundum personas, se gerat episcopus, non contemnendo virtuosos pauperes, & stantes in fide. honorādo diuites superbos bene vestitos. Quia honor dari debet in testimonium veritatis: Phil. in 4. Ethic. alijs verbis monendo Principes, & dominos temporales, super cōcussionibus, rapinis, tallijs, spolijs, bellis iniustis. Dom. Paui. 2. par. q. 7. nu. 87. in gestis, & visu arguēdo, de quibus dicit Boet. de cōsol. lib. 4. met. 2. *Quos vides sedere celso, Solij culmine Reges, Purpura claros nitente, Septos tristibus armis, Ore toruo comminantes, Rabie cordis anhelos.* Et quæ sequuntur, artificiose tamē ipsos arguendo, ne irati se erigāt contra corripientem, & prælaturum monentē. 53 † Exemplum præbet sacra scriptura in Nathan Propheta, qua arte argue-

rit David Regem, super homicidio, & adulterio. 2. Reg. c. 12. & de alia muliere Thecuite loquente ad ipsum Regē. eod. lib. c. 14. accipiendo multa ex relatis ab Archie. Brachar. de morib. præl. 2. part. c. 9. & facit tex. Conc. Trident. sess. 13. de reform. c. 6. in princ. & bonum est habere notam conscientiam dominorum, vt sciatur in quibus excedant, & sic arguere. Nau. in Manual. cap. 25. nu. 1. cum seq. vt quāmaxime conentur defendere ecclesiam, et si non fecerint, reddituri sunt rationem. sess. 25. eius. Concil. de reform. cap. 2. Alphon. Aluar. in suo Specul. cap. 5. iustitiam faciendo, per quam Deo multum placent. Paui. ead. q. 7. nu. 74. iuxta. plalm. 105. *Beati, qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam, in omni tempore, Quia proprium Regū est facere iudicium, & iustitiam.* 3. Reg. c. 10. 23. q. 5. c. Regum, & secundū Apostol. ad Titum. cap. 2. *Sobrie, iuste, & pie uiuatur in hoc seculo.* sess. 6. Cōci. Trid. de iustifi. c. 11. † Sobrie quārum ad carnem, iuste, quantum ad sensualitatem, pie quantum ad hospitalitatem. Sobrie, ne caro inebrietur, & iuste, ne sensualitas spiritui dominetur. Pie, ne in cōtemplatione aliud, quā Deus, quærat. Vnde in Leuitico. matabantur boues pro sacrificio carnis. Turtures in sacrificium sensualitatis, columbæ in sacrificium spiritus, sectādo veritatem, & equitatem, duos lapides angulares Iustitiæ. Bal. in c. quoniā contra falsam, de probat. & c.

DE PEREGRINIS, ET VAGABUNDIS

à quo possint visitari.

CAP. VIGESIMVM SECVNDVM.

S V M M A R I V M.

- | | | | |
|----|---|----|---|
| 1 | P eregrinatio potest esse in bonum, & in malum. | 14 | Vagabundus quis dicatur. |
| 2 | Peregrini per quæ signa cognoscantur. | 15 | Religiosus si vagat, dicitur non posse viuere. |
| 3 | Peregrini sunt sub protectione ecclesie. | 16 | Clericus vagabundus, quando perdat beneficium. |
| 4 | Peregrini in qua ecclesia debent accipere sacramenta. Et an possint sepeliri in ecclesia interdicta. nu. 5. | 17 | Clericus quando dicatur vagabundus. |
| 5 | Peregrini sunt immunes ab impensis bellorum. | 18 | Clerici vagabundi non admittuntur ad ordines, sine litteris proprii episcopi. |
| 6 | Peregrini tenentur statutis locorum, vbi inueniuntur. | 19 | Conscientiæ propriæ, quando quis relinquatur. |
| 7 | Peregrini habent priuilegium reuocandi domum. | 20 | Immemor salutis æternæ nemo presumitur. |
| 8 | Bona peregrinorum ad quem vadant. | 21 | Vagabundi delinquentes an remittendi sint. |
| 9 | Peregrini non debent de facili admitti ad sacramenta administranda. | 22 | Peregrini, & vagabundi quomodo citentur. |
| 10 | Vagatio est periculosa animæ, & corpori. | 23 | Vagabundus vbiq; conuenitur. |
| 11 | Vagatio inducit sinistram suspensionem. | 24 | Vagantes in cuius sunt odibiles. |
| 12 | Vagatio præbet causam Apostatandi. | 25 | Clerici Ciuitatenses preferuntur extraneis. |

PSAM vero visitationem laicorum in prædictis (vt dictum est) non impedit multorum obiectio, dum de aliena diocesi se esse afferunt, vt exinde nullius episcopi correctioni reddantur: namque contra omnes in diocesi existentes, ciues, peregrinos, aduenas, exteros, & vagabundos episco-

pus dicitur super intendens, & ad salutem ipsorum inuigilare tenetur: Potest esse autem peregrinatio in bonum, & in malum: de prima loquitur Apostol. in sua poster. ad Corin. c. 5. *Dum sumus in corpore peregrinamur à Domino: & iterum, Magis peregrinari à corpore, & presentes esse ad dominum.* & Petr. Apostol. in pri. 2. *Obsecro vos tam-*

tamquam aduenas, & peregrinos abstinere vos a carnalibus desiderijs. Diligit enim Deus tales peregrinos, tribuens eis victum, & vestitum. Deuter. 10. cap. & loquens Moyse. cap. 23. *Peregrino molestus non eris, & Iesus dominus noster, vt peregrinus sanauit incredulitatem discipulorum. Luc. c. 24. In malum vero frequentius ob infelicitatem nostrorum temporum, quibus malitia abundauit. arg. l. I. C. de her. instit. ¶ Nec est admittenda conclusio dicentium ex carètia domicilij cognosci peregrinos, quod in materia est frequentius, sed esset ex eorum actionibus, & gestis, & vita otiosa, & libera, quam ducunt, licet Marc. Ant. Bau. de hæred. instit. §. his. quos. Instit. dicat peregrinos cognosci ad bordonum, & eum refert Ioan. Newiz. in sua Syll. lib. 2. aduocens illud vulgare. *Al signale si cognoscano le balle.* Ponitur. C. vt nem. lic. fin. Iud. author, l. 1. cum seq. aut item per varia loca transeuntes, vt multos decipiant, se ciues demonstrantes, de quibus non modo circa vitam, & gesta, sed alio loco dicimus. ¶ Cum tamè vere peregrini vadunt ad Urbem, seu ad aliam ecclesiam, vt sancti Iacobi, cauiendum est, & procurandum ab episcopis, vt a nemine offendantur, cum sint sub protectione ecclesie, & Sedis Apostolicæ insimul cum suis rebus. c. 1. de cler. pereg. & eos offendentes excommunicatione, eius absolutione reseruata in litteris Sanctissimi D. Nostri. §. 9. & cap. si quis romipetas. 24. quæst. 3. vbi quod sunt immunes a talibus, & impositionibus cap. innouamus. de treug. & pace. immo sub protectione Regis. dicit Affl. in const. in pœnas de sid. mer-*

cat. vbi puniuntur ad duplum peregrinos fraudantes, quod nullibi obseruatur: sed fraudè fraudi addunt. ¶ Et animabus ipsorum providendum est, ne cœlesti fraudentur cibo: sacramenta administrari debent in ea ecclesia parochiali, ad quæ declinauerint, seu in qua reperiuntur: & si ad mortem venerint, non facta electione sepulturæ, ad eam ducuntur, vt sepellantur. cap. presbyter per Abb. de celebr. Miss. nu. 1. cum seq. vbi de questione continuo occurrente cum ecclesia cathedrali, & parochiali, de qua se remittit ad dicta in cap. 1. de sepult. & est notandum, quia euenit in facto, & fuit magna contentio, in multis tamen ecclesiis solet esse varia obseruatio, & per pacta, & conuentiones ad inuicem, quæ omnia ad euitandum scandalum tolerari possunt, id tamen præualet (vt in hac nostra Sarnensi ecclesia est) vt cathedralis, & ipsis omnibus, & in aliis præferatur. ¶ Quod itidem fauore ipsorum ampliatur, vt si ad locum aliquem interdictum peruenerint, & ibi decesserint, q̄ sepelliatur in ecclesia, & habeant beneficium ecclesiasticæ sepulturæ, dâdo eis sacramentum penitentiae, & extremæ vnctionis: seruata forma decretalis Innoc. III. sum. Pont. in cap. quod in te. de pœnit. & remis. qua recitata subdit tex. in fin. *Et alijs peregrinis potest misericorditer indulgeri:* consideratur enim ipsorum deuotio, & fides in eorum peregrinatione. Vnde si antequàm ad locum Iubilei, & ecclesie destinatæ peruenerint, sint morte præuerti, vel post inceptam indulgentiâ, sed non completam, ad hunc gaudent, ac si opere compleuissent, quod de æquitate (& optima rone) dicit concessum, et declaratum.

declaratum a Papa, gl. in extraua. com. Bonif. VIII. antiquorum habet. in gl. magna, prope finē, de pœnitē. & remis. Mart. Nau. de indulg. in c. si quis .§. in Leuitico de pœni. dist. 1. not. 19.

6 vbi materiam tract. † Alio item fulciūtur peregrini priuilegio, in quo episcopus eis fauere debet, quod tempore belli excusetur ab operibus seruilibus, & personalibus, vt nec ad expensas, & alia occurrentia astringi possint, sicut multæ alię personę, de treug. & pac. eo. cap. innouamus. Alphonf. Alua. in suo Spec. cap. 47. car. 2. in eundo, & redeundo, cum sic intelligatur securitas data per eundem tex. cap. innouamus vbi late Fel. post Abb. argum. eorum, quæ contra uiolutores securitatis, & salui conductus concessi, not. in Cōc. Trid. sels. 15. in fine, & sels. 18. §. quod si. † Id tamē obseruandum est ab ipsis peregrinis, vt se conforment consuetudinibus, & statutis eiusdem loci, vbi reperiuntur, ne aliorum sint scandalū. Vnde dicit Abb. in cap. consilium. de obseru. ieiun. q. licet Cathelani, id est, Maioricenses in partibus suis ex permissione, possint in die sabbati vesci carnibus, non tamen in nostris, & possunt compelli per episcopum, iuxta illud. *Dum fueris Romæ, Romano viuito more.* c. illa cum glo. 12. dist. & alia glo. cum tex. in cap. quæ contra 8. dist. Mart. Nauar. in Man. cap. 13. nu. 5. c. 23. nu. 120. nā ea, quę longa consuetudine obseruata sunt, non minus, q̄ ea, q̄ iure scripta sunt, habentur. l. sed ea. ff. de legib. & de ieiuniis ponit Sanctus Doctor. 2. 2. quæst. 147. ar. 4. & Boer. decis. 260. præsuppono. 1. nu. 3. adducit tex. Leuit. 24. in illis verbis, *Sine ille ciuis, siue peregrinus fuerit.* † Possunt

etiam ipsi peregrini vt priuilegio domum reuocandi, cum in iudicium deducuntur, quia causa peregrinationis iuste transeunt, vel Romam, vel aliūde, ob deuotionem arg. decisionis tex. l. consensisse. §. legatis. ff. de iudic. per Doct. nisi subdit tex. ibi contrauenerint, seu contraxerint. eod. vers. omnes autem: Nā sunt, dum peregrinantur in numero miserabilium personarum Petr. Rebuff. de sent. prouis. ar. 3. gl. fi. lib. 1. constit. Frac. expediendo eos omni celeritate, vt possint ad proprios redire lares, interim vero debent libere hospitari in auct. omnes peregrini. C. de com. de success. Sylu. in hoc verb. nu. 2. (qui et dum sunt per iter consolatū inuicem, vel alios conciuies videndo, & facta patrię audientes, de quo pulchre inquit Cælius ad Cicer. lib. 8. fam. epist. 1. Omnibus peregrinātibus gratum est minimarum quoq. rerum, quę domi gerantur, fieri certiores, quod dicto vtuntur omnes communiter hodie, qui extra Patriam degunt.) † Et signandus est ille tex. ipsius auct. oēs peregrini, ab ep̄is, vt bona peregrinorum decedentium per transitum peregrinationis, reseruent suis consanguineis, vel in pias causas erogent, vt ea bona rapiens, aut detinens mortaliter peccet, subdit Sylu. eod. §. & exinde non procedit dictum Cassan. super consuetud. Burgun. in rubr. de conf. §. 1. volētis Regem succedere in bonis peregrinorum decedentium, idem Rebuff. in ipsis constit. lib. 2. de litt. nat. glo. 1. nu. 8. de consuetudine autē sumpta ex ipsa auct. in multis locis, non hic est tractandum, propter contraria, quamuis iurisdictione tribuatur a consuetudine. l. l. C. de emancip. lib. de arbit.

bitr. cap. dilecti. de for. comp. c. si laicus C. de diuers. offic. l. viros. lib. 11. vel, vt multi dicunt, voluntariam. † Sed tamen circa ipsos peregrinos attendere debet episcopus, vt si sunt clerici, non facile eos admittat ad sacramenta administranda, cap. tuę fraternitatis de cleri. peregrini. quod in Conc. Trid. confirmatum est, sels. 23. de reform. c. 16. nec institutum est passim admiſſi ad Missas, nisi occulte causa deuotionis. Sylu. eo. §. nu. 4. cap. presbyteri. 7. q. 1. cap. nullum. 71. dist. Quod de laicis peregrinis similiter dicimus, vt ad matrimonia contrahenda non facile admittantur sels. 24. eiusd. Concil. de reform. matri. cap. 7. vbi causas assignat tex. & modum ponit in futurum tenendum a parochis. † De vagabundis autem in malum sonare nomen, verbum ipsum se præfert. Vagatio enim per se principaliter nocet animæ, & corpori, & etiam bursę, dicit glof. not. in extrauag. execrabilis de præb. in commun. §. 1. ponens versum.

Petra mutabilis numquam accipiet muscum.

Nisi causa iusta adesset, quia licet quandoq. variare. 81. dist. c. valet, quæ est personæ, dum alia sit mentis, habens quis eam in oratione, vel in Missa, si ex proposito, peccatum incurrit. Sum. in verb. vagatio mentis. quę tanto peior, cum, & cōcurrat vagatio personæ: sed procuranda est quies animi per sedationem passionum, quæ procedit ex ordinatione rationis cum deliberatione, nisi enim hoc fiat, dicit sapiens Eccl. cap. 1. quod *Stultorum infinitus est numerus, & peruersi difficile corriguntur, & risum reputauerint errorem,* cap. 2. & *Fatuus fatua loquitur,*

12 cap. legimus quæst. 93. dist. † Inde semper hæc vagatio personæ, reprehensibilis est iudicata, & sinistram inducitur supitionem c. quia in tantum de præb. quam leuitati animi adscriptis Arch. di. per illum tex. in cap. si. de rescr. lib. 6. cum ex hoc bannitos vagabundos iudicemus, quia nō semper habent certam habitationem, & vadunt per mundum peregrinantes. Iul. Clar. lib. 5. recept. sent. §. fin. quæst. 39. vers. 8. & iuxta illud de terra in terram, de loco in locum, de domo in domum, vt pœna sit adita pœnę, a iudice vna, a se ipso alia, propter maiore corporis afflictionem, & *Dominus malos male perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis.*

13 Matth. cap. 21. † Quare dicimus vagationem de ordine in ordinem apostatandi occasionem præbere: sels. 14. Conc. Trid. de reform. cap. 11. & is tãquam apostata puniendus, nisi redeat. sels. 25. eiusd. Conc. de reform. regul. cap. 19. super quo notanda est decisio Innoc. 1. l. Sum. Pont. in c. ex parte de tempor. ordin. quando per transitum ad aliud nomen, seu ad alium ordinem, quis fuerit promotus, quod non suspēditur, considerando, si publice, vel occulte, & melius tamquam ad duriorē obseruantiam, nec clericis peregrinari ab ecclesia licet. vide de cler. per & tex. cap. sacerdos de pœn. dist. 1. non procedit hodie in illa ignominiosa peregrinatione. dicit ibi Mart. Nauar. nu. 171. Cum esset, & sibi, & toti clero dedecori. 93. distinct. c. diaconi per Cal. de vit. & hon. cler. conf. 1. † Ad positum ergo, is dicitur vagabundus, qui in loco, vbi assiduus esse debet, nō inuenitur l. si quis domesticorum. C. de dom. & pro gl. in extrauag. execrabilis.

bilis Ioan. 22. in verbo vagandi. Bar. in l. I. C. de tyron. in l. quisquis C. de agri. & censit. lib. 1. i. similis glo. in l. 4. §. ait prætor. ff. de damn. infect. Jul. Clar. lib. 5. recept. senten. §. fin. quæst. 39. Fel. in cap. quoniam. §. porro. vt lit. non contest. Marfil. conf. 83. nu. 13. & dicit ipse Nauar. in cap. placuit nu. 79. de pæni. dist. 6. Quod vagabundus proprie est, qui nullibi certum habet domicilium per bonam gl. in l. heres absens. §. prouide vers. at si quo. ff. de iudic. & cum malum sit vagare, quisq. absque causa vagans, non est sine peccato, cum sciens id faciat, & pereat in periculo qui amat periculum. Eccl. cap. 4. & qui periculo se supponit vitæ renūtiat l. princeps C. de princ. agent. in reb. lib. 11. † Quæ si in laico reprehensibilis iudicatur, fortius in religioso, quem vagabundum dicimus non posse viuere extra claustra, sicuti piscem extra aquam. c. vt periculosa, ne cler. vel mon. supra. c. 15. nu. 15. exinde cum experientia id verum esset compertum, ne et a prælati religiosi extra sua claustra haberentur, præter iuris communis dispositionem, graui lege decreuit Pius V. in suis litteris incip. quæcumq. sacrarum 1569. anno. 4. Sic de episcopis sine licentia Papæ, & de clericis sine licentia episcoporum peregrinari non valentibus arg. tex. in cap. magnæ. vers. cum enim de voto. Doct. in tit. & cap. 1. de cler. peregr. † Ideo de clerico vagabundo dicimus, quod si post monitiones factas non respicit, perdit beneficium 16. quæst. 1. cap. generaliter ex simili lege generaliter. C. de episc. & cler. l. si quis. C. de don. & prot. lib. 12. & glos. in citata extrauag. execrabilis, cum nec possit sine licentia episcopi, ut modo

est dictum de consec. dist. 5. c. non oportet. lo. 2. & q. licetia sit petita & obiecta gl. in eod. c. non oportet. quod forte non procedit in generali indulgentia, eundo ad urbem quolibet 25. anno. in ipsa extrauag. Antiquorum habet Bonif. VII. de pænit. & remissi. & gl. ibidem, quod petat, & si denegatur, maxime non ex causa, quod sufficiat. † Et tunc dicitur clericus uagabundus, cum per absentiam ignoratur, vel uiuus, vel mortuus sit, aut si sponte consideratur diu abesse, vt non solum perdat administrationem ipsius beneficii per prædicta, sed priuetur. 7. quæst. 1. cap. non oportet. & cap. seq. Abb. in cap. extirpandæ. §. qui uero de præb. & digni. Ad aliud si clericus locum suum, cui in ordinatione ascriptus fuit, derelinquat, interdicit ei episcopus exercitium sacrorum sels. 23. Conc. Trid. de reformatione. cap. 16. §. quod si locum, quod, & obseruandum est a Prælati ne ecclesia redatur vacua clericis (Sic de uassallo tñ seunte ad alium locum, q. possit a domino reuocari in constit. regni quisquis ubi Aftl. de trans. ad alien. habit.) † Ex qua itidem ratione institutum est nullum clericum ordinari, nisi a suo episcopo. cap. cum nullus de tempor. ordin. nisi proprii episcopi, ubi natus est, litteras habeat, quas dimissorias, & approbatorias uocamus, ex multis quos uidemus impeditos transmeare ad aliena loca, idq. ex Conc. Tri. confirmatum est. ead. sels. & tit. c. 16. §. nullus, vt nec prima tonsura ei conferri possit: ex alio decreto eiusd. Conc. sels. 14. de reformatione. cap. 2. sed si dicat se ordinatum, cum cautela est procedendum, aut publice, aut secrete. Sylu. in verb. peregrini. Nā multoties ex qualitatibus

litatibus conuicimus de fide vnus, inde decretum fuit antiquum Sanctorum Patrum, vt dicens se ordinatum in remotis, aliquanto tempore suspendatur, & diligenter probare debet de actibus, cap. 1. de cler. peregr. & nisi constet per idonea argumenta, in susceptis ordinibus ministrare non potest, nec ad alios ascendere, quousque conuersatio eius fuerit probata, c. inter quatuor eod. tit. non semper stando in credulitate, cum factu opus sit, & in eo probatione, non præsumptione, l. in bello. §. facta. ff. de capti. & postlim. † Quippe ubi aliquid oportet scire pro salute animarum ipsorum, nec constat relinquimus propriæ conscientie, & eorum iuramentis stamus, arg. cap. statuta, in fin. de hæret. lib. 6. per quod not. dixit Archid. In tribus aliquæ relinqui propriæ conscientie. Primo quando non debet prohiberi, quia potest illud, de quo agitur, facere, aut dimittere, sine peccato, unde statuitur propriæ uoluntati. Secundo si timentur scandala propter multitudinem in causa. 4. distin. cap. denique. Tertio deficiente iudicio, & ex hoc ex duplici causa, & per personam, quæ nequit iudicari. cap. nunc autem. 21. distin. & propter crimen, quod est occultum, & inditia non apparent, cap. consuluisti. 2. q. 5. & est glos. in cap. significasti, lo primo, in verb. si ita est, de homicid. quam insignem dicit Couarr. lib. 2. var. resolut. cap. 10. in princ. uers. 3. (& faciunt similia dicta in alia eadē materia, quando dicitur. Sit commissum propriæ uoluntati, idem iudicari, quia denotat propriam uoluntatem absolutam, & liberam, non regulatam ratione, ex qua non petitur reductio ad arbitrium boni

uiri, est bonum dictum Abb. in c. cum in cunctis. nu. 4. de his, quæ fi. a maio. part. c. & quando dicitur, ut procedas secundum sensum tuum, libitum tuum, mentem tuam, secundum cor tuum, secus de uerbis illis, iudicium tuum, vt uisum fuerit, arbitrium tuum, & in aliis ordinate positus per Felin. in cap. canonum statuta. nu. 51. usque ad finem, de constitut.) Sic etiam stamus dicto alicuius pænitentis, & sacramentum Eucharistiæ petentis, si dicat se confessum, & absolutum, licet aliter non probet, tex. est in extrauag. inter cunctas. Bened. XI. §. super confessione autem, de priuileg. excipiendo duos casus, quando sacerdos dicat eum esse excommunicatum, vel notorie peccatorem. S. Doctor, quod lib. 1. ar. 2. optime Nauar. in cap. penul. nu. 85. de pænit. dist. 6. quod etiam ampliat in cap. placuit. ead. dist. nu. 173. cum seq. quando diceret monacho se habere licentiam a suo parochio, & eidem se esse confessum, quæ dicta in hac materia, & practicabili sunt consideranda, & est glos. discurrens in clem. 1. in verb. non habitata, de priuileg. & excel. priuileg. † Et q. standum sit in prædictis propriæ conscientie, aducitur illa ratio, pro salute anime, vt quis non præsumatur immemor salutis suæ. 1. q. 7. c. sancimus. & glo. in d. clem. faciunt dicta per Innoc. in c. auditis, de integ. restit. dixi in fami. sing. in l. C. nu. 214. licet Alciat. noster limitet, in suo casu, de præsumpt. 4. nu. 8. sed in præfenti, vt memor suæ anime Deum diligendo. dicit. n. canon. Conc. Trid. sess. 6. de iustific. c. 11. Qui sunt filij Dei, Christum diligunt: Quamuis et plerumq. non omnis, qui moritur, præsumatur sanctus Ioā. Bap. ex dicto,

Bal. de pac. const. in vers. vassalli : & de ingressis ad nuptias domini, vnus fuit eiectus Matth. cap. 22. *Amice quomodo huc intraisti, non habens vestem nuptialem.* Neq. omnia gesta immitanda, sed quæ sacra scriptura permittit. August. de vener. sanct. c. 23. neq. omnes, qui dicunt. *Domine, Domine aperi nobis, intrabunt in regnum celorum.* Quia etiam dicitur. *Amen dico vobis, Nescio vos.* Matth. cap. 25. vnde Hierony. vè tibi Aristoteli, qui commedaris in mundo, ubi non es, & cruciaris in inferno, vbi semper eris. Sed in facto proposito, quod probandum d. l. in bello. §. facta verum admittitur ad probandum tenores, & qualitates litterarum, si fuit ordinatus, & dicat perdidisse, cap. tuæ fraternitatis, de cler. peregr. cap. cum olim de priuil. & rationem differentiæ a primo, assignat glo. in ead. clem. 1. Quia sacramentum ordinis non solum datur propter se, sed et propter alios, ideo maiori opus est probatione, secus quando sacramentum
 21 recipit propter se solū &c. † Sed vbi vagabundi dilinquerint, ex distantia regionum, & varietate regnorum, puniri possunt in loco delicti. C. vbi de crim. ager. oport. enumerando tres casus, lege 1. ex communi dicto per glo. ibidem, *Vbi te inuenero, ibi te iudicabo:* ponens quartum casum in vagabundis 3. quæst. 6. cap. 1. tamen etiam remittuntur ad locum delicti ex magis cōmuni opinione, de qua doct. in cap. si. de foro compet. supra. eod. lib. c. 8. c. 17. capit. 20. in quibus locis multa diximus, & q. vagabundi, etiam remittantur ad locum delicti, si remissio petita fuit, firmat optime Couarr. in pract. qq. cap. 11. num. 7. remouendo

gloss. alleg. in d. lege I. C. vbi de cri. ag. 22 oport. † Sed dubium stat, quomodo erunt citandi peregrini, & vagabundi. Si loquimur de clerico habente beneficium, sufficit in ecclesia edictum citationis affigi, competenti termino apposito: sin secus, vel sit laicus. dicit Innoc. in cap. si. de eo, qui mitt. in poss. esse citandum in domicilio, quod magis frequentabat, vel citandos cognatos, & amicos per proclama, ex quibus non datur postea excusatio ignorantie cum difficile sit aliter provide: posuit Andr. Tiraq. de vtr. retract. lib. 1. §. 9. gloss. 2. nu. 34. iuxta terminos legis, tunc citandum reum ad domum, cum eius persona reperiri non potest: per Affl. in l. citationis littere. 1. not. de lit. citat. & si debet poni hæc citatio per edictum, affigitur, ubi frequentius citandi conuersari solebant. nu. 7. & num. 9. de vagab. Bal. in l. vt perfectus. C. de an. except. & nota plures casus, quibus citatio per edictum fieri possit, per Fel. in cap. quoniam frequenter. §. porro. vt lit. non contest. & 13. reassumit Rober. Mar. in suo Specu. 6. part. de citat. num. 82. vsq. ad nu. 96. & alios quando per proclama nu. 97. vsq. ad nu. 110. inclusiue, & demum, quando per campanam, de hac citatione per edictum, dixi multa supra hoc libro. cap. 5. num. 1. vide Iul. Clar. lib. 5. recept. sent. quæst. 31. vers. 39. incip.
 23 sed quid si reus. † Nec proderit talibus vagabundis non habentibus proprium larē, & perentibus, se ad aliquē certum remitti: nam ex mutatione ipsorum, vbi inueniuntur, cōueniri possunt, prædictis modificatis ex eorum instabilitate. ff. quæ in fraud. cred. l. ait prætor. §. si debitor ē: ideo vbiq. respondere,

dere, & satisfacere debent. ff. de iudic. l. 2. Nam quotiescumq. aliquid fit, aut apponitur ad dilatandum, aut ad iudicium subterfugiendum, iudex debet ex officio providere. Paul. de Castr. in l. properandum. C. de iudic. colum. 2. Cum enim dolose quis se occultat, ne possit citari, potest sine alia citatione iudicari, vel si certum esset, nullam cōpetere defensionem. de primo. Abb. in cap. ex tuæ, de cler. non resid. de quo Mathesil. sing. 130. num. 4. de secundo. Card. Alex. in c. cum sit Romana. colum. 2. circa fin. de appellat. notat ipse Marant. ea. part. de citat. num. 36.
 24 cum seq. † Similiter episcopus non accipiat in clericos, vagabundos, & in diuersis curijs versatiles, qui odibiles sunt. In Conc. Rom. celebrato sub Syluestro Papa, cano. 16. & distin. 5. quinquagesima prima, cap. primo. quo virtur text. Concil. Tridenti. sess. 6. de refor. c. 1. §. ac nihilominus, eo magis de ipsis curialibus, qui Dominis adulantur, de quibus dicit S. Hierony. q. captant alienas hæreditates. in cap. nōne vobis videretur. 47. dist. causa autē ponitur per Gregor. lib. 8. in Registro. literaliter per Gra. 54. dist. cap. legem.

quod de curia seculari intendimus, non autem de curialibus apud prælatos commemorantibus. Namq. habet, & ecclesia curiam suam, probatur, de senten. excom. cap. si quis iudex. lib. 6. & episcopus fiscum habet suum Doc. in cap. excommunicamus. de hæret. gloss. in cap. quia, de concess. præb. Petr. Foller. in pract. crim. cano. par. 2. cap. 5. tit. de denunt. fact. nu. 13.
 25 cum seq. † Simile iudicamus respectu ipsorum vagabundorum in collationibus beneficiorum, vt non facile peregrini in ipsis instituantur. c. te nobis, de cler. peregr. magis enim conferat suis clericis ciuitatensibus, quàm exteris, & alienigenis. c. hortamur. 71. distin. de quo multa congerit. Dom. Cæs. Lamber. de iur. patron. lib. 1. par. 1. 7. quæst. ar. 24. & supra hoc lib. c. 5. num. 14. sed procedit quādo idoneos habet clericos, nam si de suæ ecclesiæ gremio, beneficio sufficientem clericū assignare nō potest, alium approbatū, etiam a suo ordinario ascribat. arg. ea. dist. cap. primatus, & sic fuit conclusum per DD. in quodā publico examine, quod tamen est bene considerandum, &c.

DE LITTERIS CONSERVATORIIS.

CAP. VIGESIMVM TERTIVM.

S V M M A R I V M.

- 1 **L**ITTERARUM conservatorie, que sint.
 2 Conservatorum officium, quod est.
 3 Conservator est ad instar delegati.
 4 Conservatores, qui dari possint.
 5 Actor non trahit reum apud suum conservatorem.

- 6 Familiares qui, & quot gaudeant respectu litterarum conseruatoriarum.
- 7 Conseruatores non possunt habere tribunal erectum, aut ordine Iudicario procedere. Nec ultra dietam aliquem trahere. nu. 8.
- 9 Conseruatores quando possint dari specifi. nu. 10.
- 11 Litteræ conseruatoriæ non durant ultra quinquennium.
- 12 Litteræ conseruatoriæ non impediunt ordinariū procedere in criminalibus, & mixtis.
- 13 Conseruatores quomodo puniatur excedendo potestatem.
- 14 Episcopi de iure sunt conseruatores pauperum.
- 15 Conseruatores mundinarum in quibus procedant.
- 16 Rex dicitur conseruator suorum vassalorum in regno. Et ibi de practica conseruatorij.
- 17 Ius ciuile quod remedium inuenerit pro conseruatorio, ne quis molestetur.

AD HVC tamen ultra prædicta potestas ordinariorū volentium excessus corrigere, quæritur a multis declinari, alia tamen ratione, quia delinquentes, vel alij litteras conseruatorias a Sede Apostolica obtinent, quarum vigore denegatur potestas ordinariis eos cognoscere, ideo necessario videndum est, quid in prædictis iure statutum sit, & nouissime prouisum fuerit ex Concil. Trid. † Dicuntur autem litteræ conseruatoriæ, quæ certis iudicibus diriguntur, vt aliquem a molestiis, & iniuriis tueantur, pariterque defendant, manutenuendo eum in possessione bonorum, rerum, & iurium suorum: sic colligitur ex proq. Concil. Trid. sess. 14. de reform. cap. 5. quas solus Papa concedit. not. doct. in cap. primo, & in cap. fin. (vbi de conseruatoriis, & conseruatoribus tractatur) de offic. deleg. lib. 6. & ipsarum forma intuentia est, vt videri possit in quantum potestas data extendatur. Dom. Florent. etiā notauit singula dicta ipsorum iurium. in sum. 3. parte, titu. 9. cap. 4. & titu. 3. 4. cap. 37. † Est igitur officium ipsorum

conseruatorum a manifestis iniuriis, & violentiis defendere. eod. c. 1. de factis, & faciendis, ut de satisfaciendo lesio, & prohibendo, ne deinceps inferantur. gl. ibidem, interdū solent dari conseruatores ad defendendum aliquem contra latrones, vt quia mittitur nuntius, aut alius familiaris habet transire per loca suspecta, in quibus frequentant latrones, (& quibus ubique iter abundat) dantur litteræ conseruatoriæ, seu aliis destinantur, vt prouideant de tuto transitu, vel et plerumq., vt priuilegia concessa conseruentur. Timet. n. priuilegiatus vim, aut inobseruatiam sui priuilegij ab ordinario, obtinet à superiore conseruatorem, qui suū priuilegium defendere habeat, ut dicit gl. in eo. c. 1. qui namq. conseruatores dati, si non defenderint tenent de suo. Quia irreligiosum, & execrabile indicatur non defendere in protectione susceptos, argumē. cap. irreligiosum. 87. distin. (An autem hæc defensio sit iudicialis tantum, vel etiam extra iudicium, de materia, quod iudicialis, sed in promissione secus, vbi de facto proceditur, diximus in famil. singular.

in

- 3 in littera. P. num. 113.) † Appellatur autem conseruator ipse, Delegatus Pape, quia specialiter de eo tractatur sub tit. & mater. de offic. dele. & in ipsis commissis, est maior, quocumq. ordinario, etiam legato de latere cap. 2. de offic. leg. & alij in rubr. & lege. I. de offic. eius, sed in multis differt a delegato. prout differentias recollegit glo. in eo. cap. si. & litteræ quæ dantur, dicuntur litteræ Delegatoriæ arg. tex. not. de iur. ciuili, in l. missi opinatores. C. de exactibus lib. 10. ipsas litteras ostendendo, alias non creditur, nisi de delegatione, & conseruatione constet. cap. cum in iure peritus de offic. deleg. vbi doct. (Aliæ et similes litteræ dicuntur a doct. Asscuratiuæ, quæ obtinentur pro asscuratione habenda, vt secure, & comparere, & conseruari valeat eas obtinens glo. in c. ex parte lo. de appell. refert. Fabius Montel. in sua prac. par. 1. in princ. nu. 12.) † Sed ipsi conseruatores deputandi ex constitutione Bonif. VIII. eo. tit. in 6. cap. si non omnes creati possunt, nisi sint episcopi, vel eorū superiores, Abbates, aut obtinentes dignitates, & personatus in ecclesijs cathedralibus, & collegiatis, & quod non sint de iurisdictione ipsius, cui dantur, tam in spiritali, quam in temporalis, vel conseruator Conseruatoris (exceptis, Regibus, & Reginis ex causa assignata in rex.) ex quo dicunt ibi doct. Metropolitanum non posse habere conseruatorem subditum sui suffraganei. est enim in eo suspicionis causa, ut pro superiore teneat, & iudicet, cap. si. per totum. 3. quæst. 5. Sic iudex non debet esse vassallus impetrantis. 22. quæst. 5. cap. de forma. glo. in c. causamq. de offic. deleg. † Nec vigore
- 4
- 6
- 5

ipsarū litterarum poterit ipse, et, qui eas litteras obtinuerit aliquem trahere apud conseruatorem datum in sui fauorem in ciuilibus causis, vt declarat rex. Conc. eiu. d. cap. 5. in ciuilibus, non deuiando a regula iuris, actorem debere sequi forum rei cap. cum sit generale, de foro comp. (Sicut nec de pluribus personalibus quæstionibus apud diuersos iudices. cap. dispendia litium de rescrip. in 6.) Si enim actor apud conseruatorem suum trahere posset in dictis causis reum, peruerteretur iuris ordo, vt actoris forum reus sequatur l. iurisdictionem. C. de iurisdic. om. iud. Quod etiam in criminali causa extendit alius tex. eiu. d. tit. l. in criminali negocio, & utiq. etiam procedit hodie per tex. alleg. Conc. regula autem tex. cap. cum sit generale supra aducta limitatur in aliquibus casibus positus per Soci. in tract. fallen. Regul. 10. & Mar. item Socci. conf. 18. prosequendo lib. 1. † Et vt minus præiudicium ordinariæ iurisdictioni inferatur, non possunt obtinentes dictas litteras conseruatorias pro omnibus suis familiaribus vti eis, nisi pro duobus tantum, hoc tamen adito, qd vere illi duo suis propriis sumptibus viuant, eo. c. 5. Conc. Tri. §. familiaribus vero: (Etiā si abesse aliquando pro propriis negociis gerendis contigat tex. not. ad idem de duobus familiaribus in cap. si cui. de verb. signi. lib. 6. doct. in regula de impetr. ben. vac. ob famil. quæst. 13. p. D. Sarn.) restringitur. n. quantum pot ipsa familiaritas, vt in alio non diuerso casu, dicit tex. eiu. d. C. c. sess. 24. de refor. ge. c. n. §. q. vero, Ab ipsis nāq. familiaribus excessus comittentibus, solet aliis audacia crescere, in famil.

Cc 3 sing.

ling. in littera F. nu. 1. cum quilibet suorum domesticorum curam habere debeat, alias fidem negat, & est infideli deterior. 2. Tim. 3. c. sicut hi, §. necesse. vers. hinc etiā. 47. dicit, qui si non excesserint, maior erit dominoi um auctoritas, vnde Dauid Rex in psal. 18. *Si mei non fuerit dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor a delicto maximo.* (Et dicuntur familiares, serui domestici, commensales per not. in c. culamq. de off. deleg. cum gl. ad multa signandum hoc dictum.) † Nec conservatores dati per ipsas litteras ali quod tribunal erigere possunt, aut erēctum tenere. eod. c. Conc. §. non liceat, aut exercere, quæ requirunt iudicialē indaginem cap. 1. in fin. de offic. deleg. in 6. ex ea ratione, Quia in notorijs, & manifestis ordo iudiciarius nō est seruandus. glo. in c. quoniam de fil. presbyt. possunt tamen citare, contumaces facere, cogere testes, & sic obseruare aliquem ordinem eod. cap. 1. & c. ad nostram. de iur. iur. non tamen plene, vel si negetur esse offensam notoriā, possunt recipi probationes ad videndum, si sua sit iurisdictio: argum. cap. super litteris de rescript. de cuius notorij materia, est videre text. cum gloss. in cap. manifesta cum cap. seq. 2. quæst. 1. Innoc. Abb. in cap. vestra de cohab. cler. & mul. Quādo autem dicatur notoria offensa, recurrendum est ad glo. & doct. in cap. solet de sent. excom. lib. 6. & optime declarat Innoc. III. in cap. cum olim, de verb. signif. & in dicto, c. solet, tractatur materia de absolutio ne, quæ petitur ab excommunicatione ad cautelam. † In procedendo autē contra aliquem, ultra dietam a fine suarum diocesium eum trahere non pos-

sunt alleg. cap. 5. §. conservatores, nec vices suas alteri committere, præter citationes sententiarum, & denuntiationes. §. vices quoq. & tunc infra dioceses tantum, vbi deputati fuerint. eo. §. sed delegatus aliter, qui potest p. duas dietas trahere ad suum iudiciū, cap. nonnulli de rescript. & plus si fuerit dictū. §. nisi de assensu. & sels. 13. Cōc. Trid. de reform. cap. 2. ibi ultra duas legales dietas. (Ex quo nota duplicem esse dietam, vnam legalem, quæ continet. 20. miliaria, aliam vero vulgarem, quæ est determinata per usum vulgi, & hominum loci, notatur in cap. statutum. §. cum autem de rescript. lib. 6. & vbi in iure sit mentio de dieta, intelligimus de vulgari, non delegali, vide in c. præsentī vers. loca, per doct. de præb. lib. 6. Fel. in cap. dilectus, & c. non nulli. de rescript. Boer. etiam decis. 230.) Item delegatus potest totam causam delegare alteri, & si renuerit accipere, etiam contra ipsum procedere cap. pastoralis §. 1. de offic. dele. nisi industria, & fides personæ esset electa, quo casu, non potest, nisi partes consentiant: exceptis tamen quibusdam casibus positis in capit. si. §. is autē. & §. fi. eod. tit. † Et vbi quis obtinuit conservatorem, & existat reus, declinans forū ad suū conservatorem, allegatum tamē a parte suspectum. super sedendum est in causa, & arbitri sunt eligendi, vt de suspicionē cognoscant, vel si inter ipsum conservatorem, & ordinariū loci differētia iurisdictionis oriatur, per eundem tex. cap. 5. §. quod si, Qui arbitri eligendi sunt secundum formam iuris traditam in cap. suspicionis de offi. deleg. in c. cum speciali de appell. lib. 6. & iuristæ in lapertissimi. C. de iudic,

iudic. vbi notatur quæstio, an liceat dare suspectos omnes iudices ciuitatis, quod in dubiis potest esse, vide plenius per Mar. 6. part. de appell. nu. 26. vsq. ad num. 74. vbi ponit 40. casus alleg. suspectum Iudicem. † Sed quando Conservator cognoscit de notorijs, nō potest recusari suspectus, cum procedat in eo, quo datur glo. eo. cap. 1. etiā q̄ notorium esset tale, quod non haberet pœnam certam, sed arbitrariā, Anton. de Butr. in cap. cum speciali vers. oppono, quod nō possit de appell. lib. 6. Quia nec in ipsis notorijs datur appellatio cap. cum sit. §. præterea cap. cū speciali. §. porro. de appellat. & arg. tex. Conc. Trid. sels. 24. de refor. gen. cap. 10. in fine. Immo inuocare potest auxilium brachii secularis ad exequendū suum officium, & præstandum est, iuxta notata in cap. 1. de offic. ord. † Ultra tamen quinquennium hæ litteræ conservatoriæ nō durant, & amplius quis eis uti non potest. sic decretum citato cap. 5. §. nemo. & per cap. si. de offic. de leg. lib. 6. ipso iure expirant. quoad negocia non cepta per obitum concedentis. §. officium autem. (In multis enim operatur hoc tēpus quinquennii statutum l. 2. C. de coll. deteg. leg. quoties C. de præc. Imper. offer. de qua lege Affl. decis. 5. & decis. 378. l. quinquennium. ff. de adult. septē casus effectus item ipsius quinquennij not. in tit. rubri. & nigr. per septem leges. C. ne de stat. def. supra hoc libro, cap. 3. post nu. 28. infra. cap. 28. nu. 3 i. c. 29. nu. 10.) † Item nec durante ipso quinquennio ex rescripto eiusd. Conc. §. idcirco non operantur, vt eas obtinentes non possint conueniri coram ordinario in causis criminalibus, & mixtis: Dicun-

tur autem causę criminales. ex not. per doct. in rubr. de iud. quando agitur ad commodum publicum, siue ad pœnā corporalem, siue ad publicam vindictam, aut ad pœnā pecuniariam applicandam filico. Iulius Clarus lib. 5. recept. sent. §. si. quæst. 1. Affl. in const. varietate nu. 7. 8. de iur. iur. quæ autem mixtæ, in cap. tuæ. de procur. & confirmatur hoc dictum per aliud decretū præfat. Conc. quod causę criminales episcopis tantum reseruantur sels. 24. Conc. Trid. de reform. gen. cap. 20. §. 13 ad hæc. † Ad remouēdum tamen gra uamina, quę forsan poterunt per conservatores fieri, & in ferri, abutendo potestate concessa, statutū est, q̄ si præter violentias manifestas, & iniurias præter ordinariū iudiciorum ordinem processerint, sint ab officio suspēsi per vnum annum, nec pars sine pœna remanebit, nam procurado, excommunicationem incurrit, a qua non absoluitur, nisi parti lesæ integre de expensis satisfecerit. §. vt autē & §. pars vero eod. cap. si. Et cum sit pœna determinata a iure, ipsa venit imponēda, et non potest minui, nisi per ipsum superiorem, cap. de causis de offic. deleg. l. si quis reum. ff. de custod. reor. dixi in 14 famil. singul. in littera I. nu. 62. † De iure vero conservatores dicuntur episcopi, qui tenentur defendere viduas, pupillos, & miserabiles personas ab oppressionibus, & violentijs: de foro compet. cap. ex parte de offic. deleg. cap. significantibus: *Ipsorumq̄ paternam curam gerere.* Dicit tex. eiusd. Cōc. sels. 23. de reform. cap. 1. in princ. quia ipsi sunt generales ordinarij suarum diocesum. Abb. in cap. si quis contra, col. 2. num. 5. de for. compet. vnde, & Cc 4 confer-

conseruatores dati, modeste, & reuerenter se debent ferre cum ipsis, seruata forma tradita per Alexandrum Quartum in cap. 2. de offic. delegat. lib. 6. & notandum est in materia alia.

15 † Quod conseruatores dicuntur etiã illi, qui sunt præfecti nundinis, defendentes omnes mercatores venientes, & iustitiam exercent inter ipsos, vt quia est factum pro facto nundinarum, & inter mercatores frequentantes nundinas, & quia solutio fuit destinata ad nundinas. Petr. Rebuff. de merc. min. vend. §. 15. item contra occultantes merces, earumque receptatores, & in dependentibus, & con nexis, scribit plura Petr. Folle. in prac. ad Marant. per quattuor partes (licet ordine confuso, prima est in 4. part. 9. distinct. post num. 49. vsque ad num. 165. vbi, & secunda est inserta. Tertia est in sexta parte in 9. membr. num. 20. usque ad finem. Quarta vero pars est in 6. actu iudicij. eiusdem. 6. part. a num. 23. vsque ad finem. vbi

16 multa vtilia cumulauit, quæ quotidie occurrunt.) † Ad propositum ergo Rex solet dici conseruator suorum vassallorum, vt nemini iniuria fiat, & quisque suum libere possideat, quia Rex in vassallis viuit, & vassalli in Rege, qui pacem, & augmentum suorum fidelium omnibus viribus procurare debet, ut sic duret quiete, & gaudio populorum, vt nomẽ eius amabile fiat, & nihil nisi proprium, nisi, quod legibus permittitur, usurpet, sic populi gaudent, & Res publica firmatur, Vnde Vergil. i. Aeneid. de Ioue.

Diuum Pater, atque hominum Rex.

Subditorum trã quillitatem procurando, ne alijs violentia inferatur, in c. Reg. Ad Reg. fastig. & Practica obseruat. ibid. Mod. Campan. Gram. de. cif. 78. vniuersitas, & homines. Sic de summo Pontifice omnium conseruatore, & Patre. cap. ad Apostolicã. de re iud. lib. 6. vbi de sententia contra Federicum Imperatorem. Nam cum Imperatores, & Reges in damnum, & ruinam Reipublicæ Christianæ Imperiali, & Regali vtantur potestate, iuste contra eos ad priuationẽ, & depositionem procedit Papa, Vnde Zaccharias primus eius nomine, Carolomanũ Regem Franchorum, quia in administrãdo Regno inutilis erat, priuauit. Pipino eius fratre, qui fuit pater Caroli Magni, in eius locum suffecto, & de ipso Federico. d. c. ad Apostolicã, & Innocen. III. Regi Portugalliæ coadiutorem dedit, cap. 2. de supplen. negli. præl. lib. 6. de quo infra, eod. lib. c. 27.

17 nũme. 7. † Nec nouum est hoc iuris remedium, cum & Vlpianus antiquus Iurisconsultus. in l. fin. ff. quod met. caus. respondeat, per idem ius civile posse prouideri timenti uiolentiam sibi inferri, quod adeat aliquem potestate præditum: qui prohibeat eum uim pati: sic vbi quis timet, ne aliquis suam potestatem inuadat, imploret officium iudicis, petendo se defendi in sua possessione: probando de possessione, sine libello, & ordine iudicario, sunt dicta Imol. recitata per Felin. in cap. in præsentia. num. 57. vers. postremo, de probat. & c.

DE

DE PAROCHIANIS DIUERSARUM
Ecclesiarum, an possint in vna Ecclesia conuocari,

vt ibi visitentur.

CAP. VIGESIMVM QVARTVM.

§. V. M. M. A. R. I. V. M.

- 1 **V**idicium præstat potius ex facto, quàm ex relatione.
- 2 **E**piscopus visitans, proprijs oculis debet videre ecclesiam.
- 3 **O**culus est certior arbitrer aure.
- 4 **R**edditus ecclesiastici quare sint deputati.
- 5 **D**ifficultas, & incommoditas, multa

1 **V**M ex visitatione facti & multa melius percipiatur, quàm ex locutione, expressione, seu relatione aliorum, cap. Apostolicã, vers. fin. de donat. l. 3. C. fi. reg. Inde Vlpianus in l. quò enim. §. 1. ex sententia Iuliani. ff. rem rat. hab. quia *Magis intellectu percipitur, quàm locutione possit exprimi.* Quod et referatur. in l. raum. ff. de solut. gl. in alleg. c. Apostolicã. reali visione, non intellectu. Bar. in l. apud Labeonẽ. §. si quis fecit. ff. de iniur. ex quo nõ debet prælati visitans, & clericum, & populũ plurius ecclesiarum ad vnã reducere, & ibi visitare. iuxta. quæstionem motã per Do. Petr. lib. 1. c. 17. nec dicitur visitatio esse ecclesiæ, nisi ad ipsam accedatur. Nulla est fides visitantis, si ad alios se remittit, vel aliorũ stet dictis.

2 † Quia proprijs oculis videre debet situm cuiuslibet ecclesiæ visitatã, & cõsiderare, vt si est destructa restauretur.

permittunt, quæ alijs non permitte-
rentur.

6. Varietas locorum inducit varietatẽ personarum.

7. Marcellinus Papa impeditus, visitabat ecclesias per litteras.

8. Nuntij missi ab episcopo ad conuocandum visitandos, non debent impediri.

Do. Pau. de visit. t. part. q. 7. num. 15 & melius ipse iudicabit, quod Dei seruitio incumbit, quàm alios mittere, eorumque relationi stare, qui plerumque minora referunt: *Mala audita nullum moucant,* (dicit Euaristius Papa, in c. Deus omnipotens. 2. q. 6. 1.) *Sed ante audita diligenter inquirat, nec precipitanter quid quid agat aliquis, cum nec præcipiti festinatione, nec motoria cunctatione quid sit agendum.* Tutor, qui repertoriũ. §. 1. ff. de admitt. vt. vnde dixit Spec. in tit. de iud. del. §. 8. q. repellitur a iudicando, qui suas sententias, vel consilia nimis precipitat. † Ideo primum res est oculis subiicienda. Quia oculus est certior arbitrer aure, & præsentia multum operatur. c. fi. de off. deleg. Pau. ead. part. q. 6. in princ. Inde dicebat Magnus ille Plato, q. per oculos habemus veram rerum cognitionẽ, de quo posuit versus Spec. cu. de cõs. & affi. ex Oratio in ar. poet.

Sequius

Segnius irritat animum dimissa per aures, Quam quae sunt oculis subiecta fidelibus.

Refert glo. inst. de grad. §. si. ubi dicit Imperator, quod *Magis veritas oculata fide, quam per aures animis hominum infigitur.* Ioan. And. multa recenset, quae oculis subiiciantur determinanda in declaratione arboris confanguinitatis. 35. q. 5. Gal. de Vl. par. praeiosissima humani corporis pars oculi sunt, in quatuor distinguens Archid. in c. nec sola. 25. q. 5. in oculos corporis, sensualitatis, rationis, & diuinæ contemplationis. & Dom. Flor. super adens quinque, in sum. 1. part. titu. 3. cap. 2. (In malis autem praestat audire, quam videre, iuxta sententiam Cicer. ad Cur. libr. 7. fam. epistol. 31. quamuis mala auditu acerba sint, tamen tolerabilius est, quam videre.) † Vnde ad materiã placet opinio ipsius Archid. in cap. Romana. de censib. lib. 6. quem refert idem Ioan. And. q. episcopus non debet cessare visitare oculatim ipsas ecclesias, respectu paupertatis ipsarum, & clericorum. per hoc enim Praelatis sunt deputati redditus ecclesiastici, ut impartiantur officium. cap. cum ab omni. de vit. & hon. cler. & haec est communior opinio, quam amplectitur ipse Pau. ead. q. nu. 6. cū sequen. contra dictum Bern. & Innoc. in cap. cum Apostolus, de censib. & confirmatur ex dictis in Conc. Tridē. sess. 7. de reform. c. 8. ibi, *Singulis annis visitare, & de opportunis remedijs providere.* Quod nisi accedatur personaliter, facile conici non potest. cap. placuit. 10. q. 1. ibi, *Ire oportet, ut exquirat quomodo vnaqueq. basilica sui*

reparatione indigeat. † Nisi ubi essent difficultas itinerum, penuria, niues, glacies, aquarum inundationes, per d. c. romana. §. 1. quia non videtur posse fieri, quod commode, vel sine difficultate fieri non potest. Pau. ead. q. num. 2. & difficile iudicatur, quod uix fieri potest. c. quantūlibet. 47. dist. non tamē quod uix impossibile, & scribunt Doct. in l. quod te. ff. si cer. per. ubi adnectunt materiã, a quibus excuset difficultas, sed in facto, ea euidenter remota, non est à communi recedendū, quia contraria procedunt in impossibili, cui equiperatur difficile. l. cum heres. §. 1. ff. de stat. lib. Cassan. in consue. Burg. rub. 4. in verb. le may, & la femme. in vers. des prouchains. nu. 9. cum sua additione. † Et Ratio conclusionis est, quia non possunt similibus rationibus omnes consolari, cū viderimus varios casus ex varijs locis oriri. ex quo dicitur. per l. numquam plura delicta, ff. de priu. del. quod, *Quae origine sunt diuersa, eadem prosecutione, & effectu.* Nec restrictio vnus partis de facili potest adaptari alteri parti diuersa, ex natura, & moribus: quia, *Natio serui, plerumque pronocat, vel deterret emptorem.* dicit tex. not. in l. quod si. §. qui mancipia. ff. de edil. edict. & experiētia docet, nam ex qualitate personarum arguimus bonam, & malam fidem, quod diuersis attribui nō facit ad materiã praesentis dicti. arg. text. & ibi not. in l. cum hi. §. eam transactionem. ff. de transact. sed attendendum est, quid conueniat locis, temporibus, & personis. cap. quisquis. 41. dist. cum varia loca, varia etiam obseruent, & similia seruari instent. *Magni enim faciunt prouintiales seruare sibi*

con-

consuetudinem, & prerogatiuas. l. Obseruare. §. hoc etiã. ff. de offic. proconf. & l. si in aliquam, eod. titu. *Cum honori suo prouintiales id vendicent.* & de mum subdit tex. *Edes sacras, & opera publica circuire, inspitiendi gratia, an sarcta, tecta, sint, vel in aliquarefectione indigeant, & si qua cepta sunt, vt consumentur, prout vires eius Rei publicae permittunt, curare debet.* Et est not. text. Vlpiani iuriconsulti in hac materia Visitationis. † Quod si verum patet ex gestis Marcellini Primi Papae, à Beato Petro xxix. (qui fuit anno domini 304.) parochias per se distinctas non valentis personaliter visitare, legitur, quod per litteras visitabat. detinebatur enim sanctus ille Pontifex instante crudelitate Maxentij Imperatoris ad cathabulum, ut bestrarum curam substineret: & Dominus noster Iesus Christus de sinu patris descendit visitare humanam naturam, vt saluam faceret. Ioan. 1. venit visitare Hierusalē, super quam fleuit ipse Iesus, eo, q. non cognouerit tempus visitationis suae. Luc. cap. 19. & iterū, Marc. c. 6. *Et percurrentes vniuersam regionem, & sicut, Idem Dominus Noster cepit primum facere, & postea docere.* In Actib. Apost. c. 1. ad Heb. c. 9. sic omnes praelati sequi debent, c. Dominus in fine. 56. dist. supra, lib. 1. c. 3. nu. 3. † In casu praedictae difficultatis, aut alterius imminētis necessitatis, cum episcopus mittit aliquos nū-

tios ad conuocandum clerum, & populum ad vnam ecclesiam, non debet, nec possunt tales missi impediri, aliter eos impediētes possunt ab episcopo excommunicari. Gemin. in c. Romana. §. 1. post. num. 8. de censib. quod clarius probatur ex illa notab. decisio. ne. Innoc. III. sum. Pont. in cap. 1. de poen. lib. 6. ubi casus proprius, quando diriguntur aliqui per prouintiam, pro causa visitationis, seu iurisdictionis exercendae. Qui tex. est hodie admodū practicable. Inquisitiones vero faciendae sunt, secundum qualitatē ecclesiarum, si sunt curatae, vel simplices: ex dispositione clericorum, & populorum; iuxta informationes, & apparentiam locorum, ex multis, quae supradicta sunt: praedicando omnibus, secundum mores particularium, alios commendando, ceterosve corrigendo, ne tamen ex vnione, dissentio aliqua inter visitandos oriretur: Quandoque abundans in dura increpatione, plerumq. in blanda, frequentius in utraque, iux. doctrinam Beati Gregor. per Grat. 45. distin. cap. disciplina. Quia discretio dicitur distinctio vnus ab altero, & is dicitur Praelatus discretus, qui personarum qualitates, & rerum momenta optime discernit. loquendo de discretione in actiua significatione, non in passiuã, & de discretione vide supra hoc libro in pro-

DE

DE RECONCILIATIONE

Ecclesiarum.

CAP. VIGESIMVM QVINTVM.

S V M M A R I V M.

- 1 **E**cclēsia quando reconsecratur.
- 2 **E**cclēsia an p̄sumatur reconsecrata ex diuturnitate temporis.
- 3 **E**cclēsia quōd sit consecrata ex quibus signis cognoscitur.
- 4 **S**acrificia in quibus locis sunt celebranda.
- 5 **E**cclēsia ex quibus causis reconciliatur, & oporteat reconciliari. num. 6. 7. & 8.
- 9 **E**cclēsia an polluat̄ per furtum in ea commissum.
- 10 **C**emeterium polluit̄ per Ecclesiam pollutam, sed non econtra.
- 11 **V**iolatio est duplex. Sacerdos sciens ecclesiam pollutam in confessione, quid faciet, num. eod. & mittere eos ad episcopū pro absolutione. ibid.
- 12 **S**acerdos simplex an possit reconciliare ecclesiam. Et quando Vicarius episcopi. nu. 13.
- 14 **R**econciliatio ecclesie quomodo fiat.
- 15 **S**acerdos celebrans in ecclesia polluta ante reconciliationem, an sit irregularis.
- 16 **E**piscopus pro reconciliatioe ecclesie, an possit petere procuraciones.
- 17 **V**itium propagatur, nisi sequatur correctio.
- 18 **D**ivina non polluantur.
- 19 **I**udas Machabens maximus zelator domus Dei.
- 20 **N**abuchodonosor Rex impius.
- 21 **A**ntiochus fuit Rex superbissimus.
- 22 **R**omani ob mortem Christi destruxerunt Hierusalem. Pompeius magnus post prophanatum templū semper fuit deuictus. nu. eo.

In ipsis ecclesiis visitandis, quam primum accessum fuerit, sit discussio, an ecclesia sit violata, vel polluta, quod ubi fuerit inuentum, procurandum est in primis de reconciliatioe ab episcopo, ideo congruenti ordine, videndū est, de reconciliatioe ecclesiarum. Postquam de altaribus dictum est supra lib. 1. cap. 22. & sic de causis quibus ecclesia violatur, vt con-

stito de morbo, antidotum inferatur, cap. ceterū. de iur. cal. cap. pia. in prin. de excep. lib. 6. c. legitima cum glo. de appell. eod. lib. Quia sicut, & nos emū dari debemus ab omni inquinamento carnis, ac spiritus. 2. ad Cor. cap. 6. sic, & templum Dei ab omni sorde purgare. † Vnde dicimus, q̄ si loquimur de consecranda iterum ecclesia; hoc euenit ex tribus, & quia ignoramus ecclesiam consecratā, nec obstat reiterationo,

teratio, cum ignoretur factum glo. in cap. proposuisti eo. tit. vel si ecclesia est combusta, & parietes sunt cōbusti, aut sit destructa, vel eius maior pars, & tūc ecclesia sic restituta, retinet omnia privilegia, & indulgentias, vt primum habebat: nisi ex autoritate superioris fieret, sicuti de ciuitatibus iuxta terminos, quibus loquitur. Innoc. in cap. cū ex iniuncto nu. 2. de oper. nou. nunt. sic iterum reconsecrande ecclesie Arrianorum de consecr. dist. 1. cap. ecclesias: ita placuit Ioanni Papę, & martyri scribere ad episcopos Italie. in eius vita legimus die. 27. mens. Mai. (sub quo Pontifice floruit Sanctus Benedictus.) An autem ex diuturnitate temporis p̄sumatur ecclesia consecrata, vel consecratum altare non apparentib⁹ signis, vel scripturis, solet distingui, q̄ in cathedralibus, & maioribus p̄sumatur consecrationem interuenisse ex maiori diligentia, quę solet adhiberi. in aliis secus dicit D. Cęsar Lambert. episcopus insul. de iur. patr. lib. 1. 1. part. 2. quęst. princ. art. 7. quāmuīs tex. in cap. sollempnitates & in cap. ecclesie de consec. dist. 1. induat contrarium, tamen solemus obseruare non in altaribus, sed in ecclesia, supra lib. 1. cap. 22. num. 8. ubi fuit quęstio in facto, & bonum est argumentum ex antiquitate temporis, quōd sic p̄sumatur, multa Aym. Crau. de antiq. temp. 3. parte per totum ubi de multis quęstionibus notat. † Cognoscitur autem ecclesiam esse cōsecratam, ex crucibus in parietibus depictis, ex scripturis et appositis in marmoribus, quę fidem faciūt ex antiquitate temporis Innoc. in rubr. eod. tit. & not. Abb. in alleg. cap. proposuisti post num. 6. Cardin.

in cap. ad audientiam 3. not. de spons. Affl. in p̄lud. const. regn. q. 19. nu. 6. quem aduxi in famil. sing. in l. S. num. 10. & in l. A. nu. 114. post med. super auc. si quis in aliquo. C. de edē. & optime ipse Crau. eo. trac. 1. par. nu. 297. & in vers. & sine dubio fol. 140. ponit de ecclesia, q̄ fuerit consecrata, ex talibus litteris in marmoribus ex Innoc. in rubr. eod. tit. ponitur in capit. cum causam de probat. 24. quęst. 2. cap. sane ubi glo. † Quoniam non in omnibus locis, quę videntur, celebrari possunt Missarum sollempnia, & alia sacrificia, sed in quibus ipse Deus elegerit per seruos suos cap. 12. Deuteron. Inde felix Papa ad vniuersos episcopos Orthodoxos, dicit. Non nisi in Deo sacris locis Missas cantari (p̄ter magnam instantem necessitatem.) c. sicut non alii de cōsecr. dist. 1. & episcopus vocatur, ad quem solum ecclesiarum consecratio spectat, & qui in aliis locis celebrare p̄sumpserit, non sit particeps sui sacerdotij ex edicto Sylluestri Papę in c. nullus. ead. dist. Mysteria autē huius consecrationis ponuntur per Gul. in suo ration. & recitatur in Cōc. Colon. 1. par. tit. de cōst. eccl. c. 14. quę epus populū docere debet, & quando aliquid prophanum, fuerit commissū, qđ contaminare videatur, ad ipsius reconciliationē est recurrendū ead. dist. cap. ecclesiis cum plur. seq. (omittendo pro nunc translationem ecclesiarū pauperum de qua loquitur rex. Conc. Tri. sess. 21. de refor. c. 7.) † Nāq. polluit ecclesia ex pluribus, ex homicidio ibi cōmisso, & graui sanguinis effusione, ex rescrip. Innoc. III. Sum. Pōtif. de cōsecr. eccl. vel alt. c. proposuisti ex malitia proueniente, & mala intētiōe quę

quæ iudicat factum bonum, aut malum. 2. 2. quæst. 5. c. humane res. Ex intentione iudicantur verba, non e contra, & 3. 8. dist. cap. sedulo. cap. petitio vestra. cum glo. de procurat. cap. si. de præb. glo. in cap. licet de offic. ordi. Nā dicit August. quod præter intentionē accidit, nō imputatur, uigefimatertia, quæstio. quinta, unde est versus communis.

Quicquid agunt homines, intentio in dicat omnes.

Et per martyrem occisum in ecclesia, licet iustus sit sanguis eius ante Deū, tñ ex mala intentione occidētis, pulluta est ecclesia. ex dictis in c. si non licet ead. caus. & quæst. & per Sylu. & alios in hoc verbo. S. Doctor. in 3. q. 1. 8. art. 8. aliud de intentione principalis, aliud de secundaria. Marti. Nauar. in 6. Man. cap. 17. nu. 209. † Item polluitur ecclesia per adulterium ibidem commissum, & quemlibet alium actum carnalem, aut seminis effusionem uoluntarie procuratam, & per se solū, & cum alijs, in cap. significasti. de adult. etiam quod sit actus coniugalis, non obstante, q̄ timeatur de incontinentia unius, ex ueriori opinione Gaietan. in opul. 1. 6. quæst. 1. 4. dubio. 4. sicuti dictum est supra lib. 1. c. 28. nu. 9. (Adā enim & Eua, non intra Paradisum deliciarum, sed extra positi se cognouerunt. Genes. cap. 4.) Non autem per effusionem menstrui mulieris, ex infectione naturæ prouenientis. ex dicto August. supra aducto, contra multos aliter sentientes: Nam profluuium mēstruorum decrefcente Luna contingit, & paucis singulis mensibus mouetur. Aristot. 7. lib. histor. animal. cap. 2. quo tempore prohibitum est uirō ad vxō-

rem accedere Leuit. cap. 11. c. ad eius uero. 5. dist. & in uers. quæ tamen. *Ei nature superfluitas imputari nō debet.*

7 Item cum aliquis publicus excommunicatus in ea sepeliretur. cap. consului si eod. tit. ubi glo. subdit eiicienda corpora excommunicatorum, si discerni poterunt cap. sacris de sepult. quod ampliatur, & id similiter esse propter corpora infidelium sepulta. Nauar. facit diuersum casum de per, se in suo Man. cap. 27. nu. 251. Sunt autem infideles, primum hæretici, quorū maior est infidelitas, ad quod facit dictum Urbani Papæ in c. cimus 1. 2. quæst. 1. *Gravius enim puniuntur, qui uotum fecerunt, aut fidem perceperunt, & uotum non perfecerunt, aut in malis uitā finierunt, quam illi, qui sine uoto, aut fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera.* Secundo dicuntur Iudæi, S. Thom. 2. 2. quæst. 6. artic. 3. Pagani dicuntur infideles secundum expositionem Ioan. Chriost. per Gra. in cap. ad mensam quippe paganorum 11. q. 3. per Marquar. Suis. in suo tract. de iud. & alijs infidel. (His enim qui catholicam non participant communionem clauduntur priuilegia christianorum lege. I. & auct. seq. C. de Hæret. & Sarrac.) † Vel quando ecclesia fuerit consecrata ab aliquo episcopo publice excommunicato, cap. Agapitus. de cons. dist. 1. quia si per sepulturam corporis excommunicati, fortius, quando per ipsum excommunicatum est consecrata, polluitur. Abb. eod. c. consului si nu. 5. Nauar. ubi supra. Magis enim permittitur communicatio cum pagano, quam cum excommunicato, citato cap. ad mensam: Carēt quippe excōmunicati omnibus liminibus ecclesiasti-

clesiasticis de consecr. dist. 2. cap. peracta: *In odium excogitata malitia ipsorum excommunicatorum.* Ut in alio dicitur in cap. suscitata. §. ne uero de integ. restit. † Sed queri potest, an ex furto commisso in ecclesia, vel uolentia illata, dicatur ipsius pollutio euenisse; ut exinde reconciliari debeat, Gul. q̄ sic in suo ration. lib. 1. cap. 6. num. 41. aducendo tex. in capit. perniciosus de celebr. Miss. & sequitur Astenf. lib. 6. tit. 29. ar. 13. q. 5. D. Carolus Montilius Archiepiscopus Amalph. & episcopus Viterb. negat, quia hoc iure nō expressum, quod est uerius, & sequuntur omnes, & quod de capit. perniciosus, aducitur, extra hanc materiam longe est diuersum, & non ampliandum, committens uero grauiter puniatur, etiam de sacrilegio, quod dicitur sacræ rei uolatio, vel usurpatio, Abb. in cap. conquesti, de sent. excom. penas de omni iure per Monteleo. 4. part. nu. 516. 10 † Ecclesia ergo polluta, dicimus carne terium pollutū, ut reconciliari debeat, sed non è contra cap. 1. eo. tit. lib. 6. ubi glo. & doct. Nauar. in loco citato in fine. Quia uitium accessorij non inficit principale, nec accessorium trahit ad se principale, sed potius sequitur naturam ipsius principalis. de reg. iur. in 6. cap. accessorium. ff. de vulg. & pupill. l. ex pupillari, supra. lib. 1. cap. 12. nu. 8. cap. 22. nu. 7. secus si execratur ecclesia, quia nō altare, aut altare, quia neq. ecclesia. Abb. in c. ad hæc. de consecr. eccl. uel alt. rationem diuersitatis ponunt ibi Sum. & quando cæmeterium solum consecrari, siue reconciliari debet, absq. ecclesia sunt, & suæ assignatę 11 in Pont. orationes. † Hæc autem pollutio ecclesiæ est duplex, publica, & occul-

ta, in prima non licet aliquo modo celebrare ante reconciliationem per prædicta, in occulta secus, Doc. omnes. eo. cap. 1. in 6. argum. cap. significasti. de adult. quia ratio reconciliationis in occultis nō habet locum, in Conc. Colo. eo. tit. cap. 18. *Occulta enim in hoc seculo uindictam non habent.* cap. christiana. 3. 2. quæst. 5. tractatur incap. uestra de cohabit. cler. & mul. *Sed Deo punienda restant. Qui est cognitor, & iudex secretorum.* cap. erubescant. 32. dist. cap. consului si. uers. occulta. 2. q. 4. *Si omnia in hoc seculo uindicta essent, locum diuina iudicia non haberent.* 6. quæst. 1. cap. si omnia. Vbi autē quis occulte in confessione scit, tutius est dicere episcopo in generali, talis ecclesia indiget reconciliatione. Sylu. in uerbo. consecratio. 2. in fin. uerb. ad ipsumq. etiam tales peccatores pro absolutione mittantur, ut confusi magis peniteant, & pœnitentiam suscipiant, est enim grauissimum crimen ecclesiæ Dei pollueri, ideo atrociora, & grauiora crimina non ab omnibus, sed ad summos Sacerdotes absoluenda mittantur. fels. 14. Conc. Trid. de cas. refer. 12 c. 7. † Et sit differentia, an ecclesia fuerit consecrata, vel non, nā in primo solus epus. cap. aqua eod. tit. in secūdo lauatur aqua exorcizata. cap. si. & potest simplex sacerdos hoc facere, & sic concordat tex. in sui ratione d. cap. aqua, cum cap. fin. eod. tit. benedicendo per se aquam ipsam, & est communis opinio, per Nauar. eod. loco. nu. 251. ex delegatione tamen Sedis Apostolicæ credimus posse, et in primo casu propter magnā potestatem Vicarij Christi: Sicuti in alio loco dicimus, simplicem sacerdotem conferre posse sacramentum

tum confirmationis Papa mandante, licet ad solos episcopos spectaret. Couar. var. resolut. lib. 1. cap. 10. nu. 7. cū seq. Domi. Sot. in 4. dist. 7. quæst. vnicar. 1. 1. Mar. Nauar. in Man. cap. 22. nu. 8. & latius infra in lib. de sacram. 3. † Sic & Vicarius episcopi, nec ipse poterit reconciliare ecclesiam, quæ primo fuerat cōsecrata, nisi fuerit pariter episcopus, & ei specialiter commissum ab ordinario loci Petr. Rebuff. in pract. benefic. tit. de vicar. episc. num. 170. ex ea ratione, vt quæ sunt ordinis episcopalis, specialiter episcopis ratione ordinis committantur per Coua. var. resolut. lib. 3. c. 20. nu. 3. ex tex. expresso per decisionem Greg. eo. cap. aqua est, q̄ aqua fuerit ab episcopo benedicta. §. quod autem. eiusd. cap. Contraria procedūt in his, quæ sunt iurisdictionis, quæ itē simplicibus sacerdotibus, & clericis committuntur, nam dicit Host. in cap. dilecto de offic. Archid. Quod episcoporum alia dicuntur ordinis, alia auctoritatis, alia iurisdictionis, de quibus dicitur ad plenū in tract. de dignit. eccles. 2. part. c. 6. † Fit autē hæc ecclesiæ violatæ recōciliatio iuxta ordinem Pontificalis libri (cuius ritus obseruandi sunt, cum sit liber authenticus, vt dictum est supra lib. 1. c. 4. nu. 9. Ioan. de Selu. de benef. 1. part. quæst. 5. num. 254. cum seq. vbi in 2. parte fol. 152. patet modus, & forma reconciliandi.) & ipsa reconciliatio acceleranda est, ne diutius ob talem pollutionē, diuinum suspendatur officium, aut ecclesiastica intermittatur sepultura, eo. c. 18. & 19. in Conc. Colo. *Aqua enim sale aspersa, diuinisq. precibus sacrata, coinquinatos sanctificat, & purgat. ex rescripto Alexandri Papæ V. de con-*

15 secr. dist. 3. c. aquam. † Cauendumq. est, ne quis sacerdos ante ecclesiæ violatæ reconciliationem, in ea celebret, si tamen celebrauerit, tunc nullam incurrit irregularitatem, cum iure non sit expressum. c. is, qui, de sent. excom. lib. 6. est tamen proximus irregularitati, quia suspensio, argum. de priui. cap. episcoporum, qua suspensio durat, si celebrauerit sit irregularis. per di. c. is, qui, vbi notant Ioan. Andr. & ceteri. Doct. Couar. in clem. si furiosus. §. 1. de homic. Brunell. in repet. decret. 1. part. 4. eod. tit. de homic. licet multi dubitauerint ad id extendere, quia pænæ proprium casum non excedunt, & legum interpretatione molliendæ sunt potius, quàm nimium exasperandæ. c. pænæ de pænit. dist. 1. in dubio interpretando de minori pænâ glo. ibid. ex l. si præses. ff. de pæn. (& ad illud, q̄ *Stultus in culpa erit sapiens in pænâ.* cap. quia ea. 38. dist. cap. si custos. in fine. 27. quæst. 1. quantum sit execrabile, quod præsumerit, postquam consideratione propria non aduertit, emendationis qualitate cognoscat: multos dimittendo sine flagellorum animaduersione, sed vindictam eorum diuino examini reseruando. cap. cum in lege. 23. q. 4.) † Pro reconciliatio-
16 tamen ecclesiæ, dicimus episcopum procurationes, & expensas petere nō posse Archid. in cap. Romana. de censib. lib. 6. D. Pau. 1. part. quæst. 5. nu. 129. vbi nulla ecclesia est prætio reconcilianda per glo. in cap. nullus 1. quæst. 1. licet Boer. scribat ad vtramq. partem decis. 303. post. nu. 3. 2. part. quem refert Phil. Fort. consil. 153. cum inter. nu. 12. vol. 3. solet tamen obseruari, q̄ Episcopo maxime alieno fiant expen-

se,

sæ, plerumq. per illos, qui fuerunt causa pollutionis. Doct. in alleg. cap. proposuisti, & in clem. 1. de celebr. Miss. quod item ordinatum in Conc. Col. 17 ipso. cap. 19. tit. de eccl. const. † Ex ea ratione, ne ex culpa malorum, prælati ecclesiarū habeant iacturam, & damnum, & est spes correctionis in illis arg. cap. vt clericorū de vit. & hon. cler. Namque propagatur vitium, nisi per medium disciplinæ subsequatur correctio. 21. quæst. 2. cap. placuit in fine, notat Archid. 17. quæst. 1. cap. qui bona. 23. quæst. 8. cap. qui legi. Fel. in cap. cū contigat de for. compet. Et malos punire non officium crudelitatis est, sed pietatis d. cap. legi. scribit in pulchra q. Cagnol. in l. si. nu. 53. ad fin. ff. de iurisd. omni. iud. & culpa est in culpa relaxare vindictam. 28. dist. cap. quia sunt. Nam subditi, vbi delinquerint debitis pœnis sunt coercendi, in Conc. Trid. sess. 13. de reform. cap. 1. & si iterum ad delicta processerint, pœna eis augeatur l. facultas. C. de iur. fisc. equidem prælati multum offendit culpas impunitas dimittens. 23. quæst. 4. cap. si is qui, quia. *Non debet admitti ad supplicandum, qui admittere sacrilegium non dubitauit.* c. frater. circa med. 17. quæst. 4. Et si venia danda est, non nisi minoribus delictis, & semel commissis. ex l. 3. in fine. C. de episc. aud. † Sed ad illud est aduertendum per episcopum, vt in hac reconciliatio-
18 ne doceat populum, quod diuina per se numquam polluntur, & quo ad se non indigere reconciliatio-
19 ne: sed dicimus esse reconciliandam ecclesiam, quod ad opinionem hominum, & ad exemplū, & ad terrorem: Nam ea, quæ sancta sunt pollui nequeunt gloss. in dicto

cap. Abb. in cap. tuarum nume. 2. de priuile. cui ad stipulatur tex. in cap. quod quidam. 1. quæst. 1. Vbi mali polluant sacramenta, quantum in eis est, quia dominus bonus est, licet oculus serui nequam sit. Matth. cap. 20. Ideo tales ex scandalo, quod piis fidelibus inferunt, grauiter sunt corripiendi, & puniendi, ac pro absolutione ad episcopum remitti debet sicuti in Ecclesia Mediolanensi decreuit Maximus ille Cardinalis Do. Carolus Borromæus omnis sanctitatis illustrator, in sua synod. prou. 2. part. constit. dum tractat de pertinentibus ad administrationem sacramenti pœnitentiæ: † Nec nouum hoc quid est, cum etiam in veteri lege inueniamus templa recōciliata: Exemplum memorabile est de inuito illo duce Iuda Machabeo, qui Zelans domum Dei (iuxta psalm. 68. *Zelus domus tue comedit me.* gloss. in cap. qui peccat. 23. quæst. 4.) reconciliauit templum Domini in Hierusalem prophatum. de quo scribitur. 1. Machab. c. 3. *Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione.* & c. 4. *Et cogitauit de altari holocaustorum, quod prophatum erat, quid de eo faceret, & statuit Iudas, & fratres eius, & vniuersa ecclesia Israel, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis, ab anno in annum per dies octo.* Et cū sequenti eiusque somniū superinde recitat glo. de pœnitent. distinct. prima cap. si sacerdos. §. 1. in verb. rogasse. † Namq. pluries templū illud fuerat a gentibus prophatum: Nabuchodonosor enim Rex Babiloniæ impius, illud incendit igni. 4. Reg. c. si. dum. 2. Nabuzadā princeps eius exercitus succederat

D d domum

domum Domini, & omnia, quæ erant in tempore transportauit ad Regem in Babylonem, & hic fuit ille Nabuchodonosor dictus magnus. Hier. ult. Dan. 1. & 2. & videtur esse alius ab eo, qui penitentiam egit. cap. Nabuchodonosor. 23. q. 4. vbi Nabuchodonosor saluus, sed Pharaon damnatus, (sic Petrus saluus, sed Iudas damnatus, quæ nõ penitentiã reuocauit ad Deum, sed desperatio traxit ad laqueum, de penit. dist. 3. c. scelerator omnibus.) verbum Hier. est cap. 51. *Fugite de medio Babylonis, fugite, & saluate animas vestras.* & Bern. in serm. de 21 conuers. ad cler. cap. 30. in princ. † Sic & Antiochus superbissimus, magis deuastauit, & profanauit. Mach. 1. c. 1. c. remittuntur. §. per Antiochum. 23. quæst. 5. qui dicitur penultimus Antiochus, nõ primus fuit dictus Sother filius Seleuci, & fuerunt septem Antiochi. Ioan. Dried. de eccl. script. lib. 3. cap. 1. & de uno loquitur August. recitatus per Grat. in cap. sicut. 1. quæst. 1. de alio filio Demetrii. 1. Mach. c. 15. vbi recitantur verba sua ad Simonem sacerdotem de sedere in throno, De alio percusso à Domino. 2. Mach. c. 9. vbi qua pœna punitus, & quomodo clamans ad Deum misericordiam non est consequutus, quia superuenerat in eum iustum Dei iudicium, & tales peccatores Deus non exaudit. Ioan. c. 9. quia Et si mortuos suscitasse legimus Christum, in errore mortuos absoluisse non legimus. cap. legatur. 24. quæst. 2. & falsa dicitur eorum penitentia, c. falsas de 2 penit. dist. 5. † Vltima desolatio templi facta est quod vindictam mortis Christi,

sti, a Tito, & Vespesiano Romanis. eo. cap. remittuntur. vers. similiter, anno. 42. post Christi mortem. Ioseph. de Bell. Iudaic. Ioan. Dried. lib. 3. 4. part. de qua desolatione loquutus fuerat Iesus, Luc. cap. 19. *Fleuit Iesus super Civitatem Hierusalem dicens, quia veniet dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coagustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos, qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus visitationis tuæ.* Quamuis autem alia vice ab ipsis Romanis fuerat profanatum templum, existente Principe exercitus Põpeio Magno, de quo legimus apud Appian. Alex. de bello ciuili. lib. 3. propè finem, quod Pompeius Magnus semper victoriam reportauit in viribus, & virtutibus debellans hostes: sed post, numquam ei in bello amplius bonum fuit, quia equos in templum Hierusalem posuit, vt demum a Cæsare fugatus, fugiens in Aegyptum, ab Achilla, & Lucio Septimio in paruula nauicula sit interfectus, & expertus fuit, quam verum sit illum dictum frequentius: Quod in calamitatibus amici, fiunt inimici, iuxta versus.

Tempore felici multi numerantur amici.

Tempora dum fuerint nubila, solus eris.

Quomodo autem, homines reconcilientur Deo per timorem, pietatem, scientiam, & penitentiam, infra lib. 8. dicemus ex Beato Bern. de Annunt. Beat. Mar. serm. 2. & c.

DE

DE UNIONIBUS EC-

clesiarum.

CAP. VIGESIMVMSEXTVM.

SVMARIVM.

- | | | | |
|----|---|----|---|
| 1 | N IO ecclesiarum est duplex. | 16 | Rex in suo Regno, vt vult, potest vnire, & diuidere prouincias. |
| 2 | Vnio quid sit. Ex quibus causis fit. numc. 3. Et quot modis. nu. 4. | 17 | Vnio facta ex falsa causa, an sint ipso iure nulla. |
| 3 | Episcopus an possit vnire ecclesias sine capitulo. | 18 | Vnio facta a Papa, an sit valida, non expeditis bullis. |
| 4 | Capituli consensus an presumatur interuenisse in vnione ecclesiarum propter diuturnitatem temporis. | 19 | Episcopus quando teneatur consentire vnioni petita. |
| 5 | Ius vnendi an possit prescribi. | 20 | Concilium Trid. quid disponat de vnionibus ecclesiarum. De quibus ecclesiis, & sub qua forma. nu. 21. 22. |
| 6 | Vnita quomodo censeantur. | 21 | Episcopus quas ecclesias vnitas examinare potest. |
| 7 | Ecclesia vnita an assumat statum eius, cui vnitur. | 22 | Ecclesia vnus diocesis non vnitur ecclesie alterius diocesis. |
| 8 | Beneficium non vacans potest vniri. | 23 | Beneficia regularia non possunt vniri per episcopum. |
| 9 | Possessor beneficij an sit citandus in vnione faciendâ. | 24 | Ecclesia patronata quæ debet vniri. |
| 10 | Valor beneficij an sit exprimendus in vnione petita fieri. | 25 | Ecclesia vnita propter paupertatem, an redeat ad primum esse, si pinguior fiat. |
| 11 | Vniri qui potest, & dismembrare potest. | 26 | Vnio non derogat iuribus episcopalibus. |
| 12 | Ecclesia quomodo possit vniri mensa episcopali. Et quid disponat ad hoc Concil. Tri. & quomodo vnatur mensa capitulari, & quæ sit differentia inter vtrumque. nu. co. | 27 | Visitatio non impeditur respectu vnionis facte, quia est magis privilegiata. |
| 13 | Vnio ecclesiarum cathedralium solū spectat ad Papam. | 28 | Episcopus in vnione an possit dare privilegium, quod ecclesia non visitetur. |
| 14 | Papa de duobus episcopatibus facit vnum & contra. nu. eod. | | |

Dd 2 EX-

EXperientia visum est propter iniuriā temporum ex bellis, mortalitatibus, ciuilibusq. dissentionibus, homines variasse loca habitationis, & ubi primum in illis solliciti erāt ad ecclesias ædificandas, alio translati, prioribus relictis, etiam nulla adhibita custodia, dirutæ, & collapsæ inuenirentur. Vnde ad remouenda scādala, factum est, vt episcopus visitando suam diocēsim per diligentem informationem videat, & consideret, & cauis existentibus ecclesias dirutas pauperes vniat, ex nouissimis constitutionibus, ideo de vnione ipsarum ecclesiarum aliqua dicere opere prætiū esse duximus (non loquendo modo de vnione, quæ debet esse inter christianos, vt inter se sint vnū, sicut Christus & Deus, Pater, & filius vnū sunt: Ioā. c. 17. *Qui enim adheret Deo, vnus spiritus est cum ipso.* 1. ad Corint. cap. 6. nec de illa vnione, cum fiet vnus pastor, & vnus ouile Ioan. cap. 10. aut quæ de felici anima ad cōtemplationē diuinę essentię abstracta ab omnib⁹ humanis curis dicitur, de quibus opportunus. 1. 2. libro totius operibus dicemus, pro complemento actionis humanæ, cum finis noster ipsa Beatitudo dicatur. doct. in 4. dist. 49. S. Tho. 1. 2. quæst. 8. art. 3. in corp. quæst. nec etiam de alia vnione, de qua tradunt ciuilitę facta per alluionem ex flumine in §. præterea instit. de rer. diui.) sed de ecclesiis ad materiam præsentis capituli. † Principaliter vnio ecclesiarū dicitur duplex, perpetua, & temporalis vt prima perpetuo duret, nec reuocationi sit locus, quia sic actum est, vt numquam separetur cap. exposuisti. §. 1. de præb. Innoc. & Abb. in cap. 1. ne

sed. vac. temporalis eidem perpetuæ contraria, vel ad vitam illius, ob quem fit vnio, vel ad aliud determinatum tēpns, quo tempore finito expirat, & sic sequuta morte illius, vt optime declarat in materia Petr. Rebuff. in sua practi. benef. tit. de vnion. benef. Ex quo dicimus, q̄ vnio perpetua extinguit ius vnite, & temporalis suspendit titulum, Doct. in clem. fin. de rescr. vt exinde, ille respectu tēporalis vnionis, non dicatur prælatus; aut Rector ecclesię vnite, sed administrator Cassa. eod. tit. de vnion. decis. 2. num. 6. sed hæc temporalis dicitur odiosa, & exorbitans ab omni iure. Mandos. in regul. Cancell. 22. de vnion. vbi de hac materia tractatur quæst. 12. nu. 5. & in pra. sig. §. vniones fol. 48. Ioā. Bapti. Caccial. in eod. tract. de vnion. & post eum Gyg. qua de cetero non vtimur, & qui præsumpserit retinere priuetur, ex noua decis. Conc. Trid. sess. 7. de refor. c. 4. quod dicimus respectu ordinarii, nā secus in Papa, qui perpetuo, & ad tempus concedere potest, pro libitō suę voluntatis, quia in ipso semper lex præsumit hoc concedere, & per euidentē necessitatem, & utilitatem eod. cap. exposuisti, quæ duo dicit ibi glo. frequenter inducere dispensationē. supra c. 9. nu. 11. † Dicitur autem vnio duarum, vel plurium ecclesiarum insimul factarum coniunctio, vel per æqualitatem, aut subiectionē, vnus ad alterā, ex causis infra dicendis, per æqualitatem, vt vnaquæq. remaneat, sicut erat & sit cōfusio ad hoc, vt vnus sit rector vtriusq. per subiectionē, vel quod p̄nitus extinguatur, aut q̄ ab illa, cui vnitur, denominetur, sicut inferior a superiore, & prædicta iudicantur, tam in ordinariis,

dinariis, quàm in vnione facta a Papa, cuius verba sunt attendenda. Immo vnio facta ab episcopo petitur frequentius confirmari per Summum Pontificem, ad maiorem firmitatē iuxta dicta in cap. ea. quæ de re iud. & vt dicit Rebuff. vbi sup. in prin. comprehendit, & ecclesias, & beneficia, quia de omnibus in casibus suis fit vnio. † Cū quatuor principales causæ assignentur ad vnionem ecclesiarum faciendam, vel paupertas. 10. quæst. 3. c. vnio de qua proprie loquitur tex. Conc. Trid. sess. 24. de reform. gen. cap. 13. (vt infra dicemus) quæ causa iudicatur necessitas respectu utilitatis prouenientis, eod. cap. exposuisti de præb. Item vicinitas ecclesiarum, ne perturbentur ipsi feruientes, & confundentur, aut ex paucis introitibus mendicent. vt in prima c. & temporis. 16. quæst. 1. vel ex perturbatione, & mala qualitate nostrorum temporum, vt necesse sit ecclesas vnire, vt ordo ecclesiasticus reducatur ad debitam disciplinā ecclesiasticam, propter desolationem clericorum, aut monachorum, aut etiam per defectum habitantium, qui celsarunt vt in multis nostris. vel quarto, ad remouendam deformitatem ortam in religiosis, ne ex uoluntate hominum antiqua religio remoueat, vel remouendo nouiter inuentum, aut uniendo capiti principali ipsius Religionis, sicut Pius V. Pont. Max. vniuit fratres tertij ordinis sancti Francisci, ministro generali ipsius de obseruantia, supra cap. 15. in fine hoc libro. † Et dicunt Doct. communiter quinque modis fieri vnionem, vel communicando spiritualia tantum, sicut de multis monasteriis est visum, aut subiiciendo vniam

ecclesiam alteri in spiritualibus, & temporalibus. aut tertio, per æqualitatem, vt vnus prælatus, sed vtraq. ecclesia remaneat integra in suo statu, quia sic Papa disponit, vel quarto communicādo omnia in simul, cum iisdem dignitatibus, non derogando locis, nec personis, sed eadem potestas vni, quo ad cætera: sic & quinto, cum ecclesia inferior erigitur in cathedralē, & idem episcopus, qui alterius, prout plures videmus eo modo erectas, & dispositas, vt semper tractemus de vnione faciendā digniori, non autem e contra Rebuff. ibidem. nu. 17. † Et si de episcopo loquimur, non dubium, quin attempta dispositione iuris, nō aliter faciet vnionem ecclesiarum, nisi cum tractatu, et consensu sui capituli clem. 2. de reb. ecclesi. non alien. cap. tua, c. seq. c. cum nos de his, quæ sūt a præl. inquit enim Innocentius III. in decretali Pastoralis, de donat. *Vt episcopi donatio sit legitima consensus capituli est requirendus.* Vnde debet requirere, vbi tamen extrat consuetudo poterit, & absq. capitulo doctor. ead. clem. præstat tamen semper cum capitulo ad fugiendam suspensionem, & quia integrum est iudicium, quod plurimorum sententiis cōprobatum fertur, cap. prudentiam de offic. deleg. & q̄ consensus sit expressus, dicit in simili Rebuff. de alien. rer. eccle. nu. 121. vbi plurafubnecrit. † An autem ex diuturnitate temporis consensus capituli, ubi requiritur, præsumatur interuenisse. discutrit Boeri. decisio. 345. numer. 5. 6. & concludit quod sic etiam, si per quadraginta annos solum. Doct. in c. cum de beneficio de præb. li. 6. Anch. cōf. 162. (sicuti dicimus de cōtractu emphiteuico

q̄ omnia sollempnia præsumantur interuenisse, & in inuestitura. *Ial. in l. sciē dum. ff. de verb. signi. Aym. Crauet. de antiq. temp. 3. par. nu. 33. fol. 195. Alciat. de præsumpt. Regula. 3. præf. 10.*) eo fortius cum in aliis inuenitur inter fuisse. arguendo de solitis fieri in præteritum ad futura, per prædicta. in *l. si cui. vers. si tamē ff. de accus. & est glo. in cap. scribam de præsumpt. & ideo præsumitur, quòd internenerit, quando tunc potuit interuenisse Fel. in cap. sicut. de reind. col. 12. Rebuff. de alienat. rer. eccl. nu. 10. † Poterit tamen etiam per inferiorem episcopo hoc ius unendi ecclesias fieri ex præscriptione temporis, cum ius non resistat. *Roman. conf. 275. quoad primum Dom. de Rot. decif. 1. de offic. deleg. in nouis Cald. in clem. 1. quæst. 5. de suppl. neglig. præf. Ratio fortissima est, quia unire potius pertinet ad iurisdictionem, quàm ad ordinem cap. accedentibus de excess. prælat. Doct. in clem. 2. de reb. eccl. non alien. sequitur per multa Marian. Socc. Iunior. in cap. sicut unire nu. 46. de excess. præf. nam per unionē exprimitur titulus ecclesię unitæ, ad unitam, ex quo Petr. Rebuff. n. 33. per eandem rationem, quia iura episcopalia non prohibentur præscribi: per aliū tex. in cap. auditis de præscrip. in illis verbis, ut videantur in eis episcopale ius legitime præscripsisse, incorporando eorum potestati, ut a se dependenti dicunt Doct. ibidem. † Licet quo ad aliam materiam dicebat Ioann. Fab. in §. si cui. inst. de legat. q̄ unita non censentur eo iure acquisita, & titulo, sicut ea, quibus sunt unita. Vnde in iudicio diuersimode est iudicandū, & ponit exemplum Bal. in *l. 1. 6. quæst. ff. de rer.***

diuis. de re feudali, cui forte uniretur res allodialis, & de unitis per alluionem fundo, de quo modo ponit Gul. Bened. in cap. Raynuntius in verb. & hortum circa finē 1. par. de testa. sicut etiā de proprio, & appellatiuo iudicamus, maiore firmitate, & potestate proprio assignantes ex naturalitate ipsius. secundū Phil. & quia durabilis, nec reuocationi subiectum. † Vnde frequē rius cessat nomen unitæ ecclesię, ut in priuilegiis, præcedentijs, & honoribus assumat naturam eiusdem ecclesię, cui facta est unio, quando tamen sit ipsa unio perpetua per extinctionem, non per accessionem, remanente suo integro statu primo, ut ambæ pariter uniantur, non una accessoria ad aliam, ut bene scribit Fel. in c. in nostra corol. 33. num. 3. de rescript. & ponit Bar. in *l. si conuenerit. §. si nuda. ff. de pignor. act.* quando unum regimen unitur alteri, quomodo regēdum. Sed dicit Fel. ubi supr. in fine. quòd hoc non est de nostra materia: sed tamen ratione unionis una ecclesia potest consequi, quod ex se nequisset. idem in cap. 1. col. 3. de præscrip. cum simi. licet de facili possit redire ad naturam suā arg. *l. si unus §. pactus ne peteret. ff. de pact.* quod fauorabile dicit glo. in cap. statutum in 10 verb. numerandum de præb. lib. 6. † Nec dubium, quòd non solum de ecclesia vacante, sed uacatura potest tractari, & fieri unio ad practicam. Unimus de tali beneficio vacante, seu uacatura per cessum, vel decessum. *Oldra. conf. 223. factum tale Gomef. episcopus Sarn. in tract. de mand. de prouid. nu. 9. Cassan. de union. decif. 2. num. 10. doct. in alleg. c. sicut unire & Tho. Fastol. causa 2. dubio. 7. quod etiam iure*

iure Conc. Trid. ut paulo inferius dicitur, attendendo ad causam, ex qua fit unio, ad hoc ne dicatur subreptitia. *Rebuff. nu. 45. per disposita in eo. Conc. post Concil. Const. vno contextu exprimēdo, licet per ordinem scripturę primo de vacante, demum de uacatura decernendo. (Qui ordo scripturę seruandus est c. mandato nostro de præb. in 6. ubi glof. notat.) † Nec similiter oportet in unione faciēda de ecclesia uacatura, aut quocumq. beneficio citare possessorem ipsius, postquam non sit præiudiciū quo ad se Doct. in ead. clem. fin. de reb. eccl. non alien. etiam loquēdo de beneficio, cuius expectatiua est concessa, quia per unionem est facta suppræssio dicit gl. not. in clem. fin. de rescr. Rebuff. nu. 31. quamuis certo modo possit præiudiciū prætendi, quia posset alicui in fauorem renuntia re: sed tamen ius resistit. ead. clem. fin. Quod tamē fallit in casibus positis per Conc. Trid. de quibus infra. ut vocatis his, quorum interest. Et melior uideatur hæc ratio, ne episcopus grauamen inferat per eand. clem. secundum aliquos, *Rebuff. nu. 43. quod intelligitur de aliis, non de ipso rectore, sed modo standum dictis Conc. † Exprimendo tamen, cum petitur ecclesiā uniri, seu aliud beneficium, ualorem ipsius per regulam Cancell. 22. de union. ubi glo. Rebuff. Mand. quæst. 6. cum seq. Fel. in cap. ad aures nu. 16. de rescr. sicuti dicimus de impetrante beneficium a Papa, quòd exprimat omnes qualitates, & alia beneficia si habet cap. si motu proprio, de præb. lib. 6. Gomef. ead. reg. 1. quæst. & in prima ponit practicam super ualere beneficiorum exprimendo, & de qualitatibus declaran-**

dis in beneficiis petitis uniri, etiam, quòd beneficium sit *Manuale Rebuff. idem in tract. de pacif. poss. nu. 339. exprimendo ualorem utriusq. beneficii Rebuff. in glo. 8. secundum comunē estimationem cuiuslibet anni, non diei, aut mensis. † Illud autem est notandum, quòd qui potest ecclesias unire, potest, & dismembrare Mandof. in ead. reg. quæst. 13. quod in Papa clarius, sed in aliis maior cognitio, quia cum sit ius quæsitum, non licet tollere sine causa. cap. erit autem. 4. dist. & cū iisdem sollempnitatibus fiat dismembratio. *D. Pauli. de offic. & potest. capit. sed. vac. 2. part. 3. quæst. nu. 19. immo fere maior discussio. Mandof. nu. 12. uocando omnes, quorum etiam interesse potuerit. Rebuff. latius de union. reuoc. per num. 46. Ut sicut prætor reuocat cōtrario imperio: Ut qui potest absoluere, possit, & ligare & qui non potest unum, nec & alterum *l. 3. ff. de reind. quia iurisdicatio in utroq. uersatur, nec sine uno explicari potest *l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. † Et si ecclesia uniri petitur mensē episcopali, uel mensē capitulari, accipiuntur fructus per ipsos superiores, assignata portione vicario deseruiēti ipsi ecclesię unitę ex traditis per Rebuff. in tract. congr. port. nu. 34. fol. 97. Fit autem unio mensē episcopali de iure nouissimo Concil. Trid. sess. 24. de reform. gener. cap. 13. ut existente ipsa ecclesia cathedrali tenui, & angusta, ut nullo modo respondeat dignitati episcopali, sit examen in Conc. Proninc. uocatis his, quorum interest, de quibus ecclesiis, beneficiis, nouisq. prouentibus prouideri possit, & superinde confectum instrumentum ad Summum Pont. mittere, qui****

de opportuno remedio, ut ei videbitur cogitabit, aut interim de beneficiis nõ curatis prouidebit. §. interim: ex se autem episcopus vnire suæ ecclesiæ non potest, quia debet esse differentia inter dantem, & accipientem, institutum, & instituentem, cap. fin. de Instit. cum esset authorizare in facto proprio. tex. expressus in cle. fin. §. quòd si. de reb. eccl. non alien. ex qua ratione idem ampliatur esse in capitulo, si ei uniri aliquam ecclesiam petitur. cum ex Iuris dispositione, & capituli ipsiusmet consensus requiratur. eod. §. quòd si. & hoc quando generaliter vellet vnire capitulo, secus si alicui præbendæ particulari ipsius capituli, propter necessitatem, quia posset episcopus aliquam ecclesiam vnire, cum cesset ratio prohibitionis. glo. in ipso. §. in verb. capitulo, & sequuntur communiter Doc. aut si vellet dare aliquod beneficium de mensa eidem præbendæ. Dicitur autem beneficium de mensa, quod non habet aliam administrationem præter ipsum superiorẽ prælatum, quàmuis in eo ponatur simplex minister ad fructuum recollectionem, nec dicitur alienare, cum in dominio ecclesiæ, retineatur. gl. in §. citato quòd si. in verbo ecclesiam, de quo doct. in d. clem. fin. & in cap. vi super, de reb. eccl. non alien. vbi quæ sint res mensales. illud autem de episcopo sibi ipsi, aut capitulo alienare non posse est verius. licet Abb. in c. possessiones, eod. tit. duobus loquatur, per l. pupillus. §. pen. ff. de author. tut. vbi tutor potest palam emere a pupillo, in quo dicitur, sic de iure expressum, secus in episcopo, vide in cap. nouit. de his quæ fi. a præl. † Ipsas autem episcopales eccle-

sias vnire, non ad alium spectat, nisi ad Romanum Pontificem, cap. sicut vnire de excess. prælat. namq. is, de duobus episcopatibus facit vnum, & de vno duos, eod. c. per gl. & in Rot. de offi. leg. decif. 1. nu. 3. in nouis. in ant. sicuti pluries videmus, similes maiores ecclesias vnitas, ex earum paupertate, & ciuitatum ruinis. cap. & temporis qualitas, cum cap. seq. & c. præcipimus. §. sicut. 1. c. q. 1. (vbi episcopo tribuitur eadẽ potestas in ecclesiis suæ diocesis) etiam in Archiepiscopali bus, vt de Acherontino, & Mathe- rano, Sipontino seu montis Gargani, Sancti Marci, & milit. & extinguendo episcopatum aliquem, Archiepiscopali ecclesiæ vniedo, ut in ecclesia Sanctæ Seuerinæ factum est superioribus annis per Pium Quintum Põr. Max. de episcopatu sancti Leonis vnito ipsi Archiepiscopali ecclesiæ, instante Illustrissimo, & amplissimo Dom. meo, Dom. Iulio Sanctorio Cardin. Sanctæ Seuer. cum dictæ ecclesiæ præ-

16

esset. † Sic dicimus de Rege in suo regno, qui de vna prouintia potest facere duas, & de duabus vnã. ff. de offic. proconsul. si aliquam. Alber. in l. quoties. C. de præcib. imper. offert. vt de feudis ad sui libitum. Andr. in constit. honorem. dom. Marinus Freccia patruus meus honorandus optimus Iureconsultus, & maximus feudista, de subf. lib. 1. de orig. Bar. fol. 4. & Imperator vnit duas dignitates. Rebuff. in nostra reg. gl. 3. illud autem de Sum. Pontifice etiã ad temporalia ampliat And. in proç. feud. q. 3. nu. 39. Vt cum imperium dependeat ab ecclesia, potest: nõ illud de Græcis trãstulit in Germanos, ex causa põt eximere ab imperio vnã

pro-

prouintiam, ex ea ratione, vt si potest totum, potest & partem. arg. l. si duo. ff. de admin. tut. patent prædicta, ex c. duo sunt. 96. dist. cap. venerabilem, de elect. Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verb. totius. vt inde dicat Dantem in sua monarchia post mortẽ fuisse damnatum de hæresi, dum aliter dicebat. Lanc. Conr. de Imper. §. 2. q. 2. num. 7. Quia de necessitate salutis ita tenendum est. cap. nouit. de iudic. Amplissimus Do. meus Dom. Card. Albanus, de potest. Pap. 2. part. in princ. & nu. 16. cum ad ipsum pertineat confirmare, & coronare Imperatorem. c. ad Apostolicæ, de re iud. lib. 6. (sic, & nouas dignitates etiam in temporalibus creare, & cum præminentiss, & prærogatiuis, vt Pius Quintus Pontifex Maximus. an. 1569. 4. sui Pontif. Cosmum Medicẽ Ducem Reipublicę Florentinæ, in Magnum Ducẽ Ethru- riæ creauit, cum suis posteris, & descendentibus, cum infinitis priuilegiis, ac Regali Corona designata, & vide in d. const. incip. Romanus Pont. in excelso militantis, causas inductiuas ad dictam nouam creationẽ, de qua in præcedentia fuit aliquando controuersia inter alios principes, vt in allegationibus, quæ circumferuntur videri potest.) † Sed illud occurrit dubitari an si vnio alicuius ecclesiæ sit facta ex falsa causa, sit ipso iure nulla, vt alia declaratione, seu infirmatione non sit opus, scribit Boer. decif. 345. & Do. de Rot. decif. 1. de excess. præl. in nouis, dicunt vnionem validam, quia est seruata forma iuris, sed venit reuocanda, probata causa falsitatis, per quam fuit facta. arg. l. si prætor. ff. de iudic. Aegid. decif. 618. nu. 4. affirmat verũ

in facta ab ordinario, secus in Apostolica. Cassad. decif. 1. eo. tit. sequitur Rebuff. in ead. regul. gl. 9. procedendo contra falsum exponentem, vt commissa defleat, & flenda vltèrius non committant, c. nouimus. §. pro illo. de verb. signifi. quæ dicitur vera penitentia, quæ duo si non interueniant nõ dicitur penitentia subdit ibi gl. † Et si Papa facit vnionem de ecclesia, & per eius superuenientem mortem non sunt expeditæ litteræ in forma solita. Boer. decif. 346. dubitat, si valeat vnio. quod pendet ab illa. q. Si gratia concessa a Sum. Pont. vti possumus non confectis litteris. Doct. ponunt in proç. sexti. nõ licet impetrans habeat intentũ suũ, q̄ habuerit gratiã, non tũ potest ea vti, sine litteris, nec creditur, cum non sit, qui concessit, & faciat fidem, secundum mod. ibidem, quæ in foro conscientię, sit tutus ea utendo, in practica vero dicitur gratia informis. supr. lib. 1. c. 33. nu. 9. Doct. in rub. de const. Gomez. in regul. de non iud. q. 1. Litteræ. n. requiruntur ad probandũ gratiã Principis, ead. reg. q. 11. in fine. † Verum quoniam ab aliquo petitur ecclesiã vniri, ex iusta, & rationabili causa, ep̄s debet cõsentire, eo. c. sicut vnire. Doc. in c. pastoralis. de dona. & si fiat donatio extra diocesium, in qua dicit Rebu. nu. 33. & in gl. 11. nu. 3. cautiũ agi interueniente assensu vtriusq. ep̄i, & ecclesiæ donatæ, & donantis. Doc. in cle. 1. col. 3. de reb. eccl. arg. l. Imperatores, de excus. tut. & not. est tex. d. c. sicut vnire. §. 1. q̄ Metropolitano cõsentiens nihil operatur, quia ad ep̄m spectat, (de quo latius dicem⁹ Deo Dãte in trac. de potest. Archie. in suos suffraganeos, & eius iurisdictione, & quantũ extēdat, cū in multis p̄ officiales

ciales excedatur in detrimentum ordi-
 20 nariæ episcoporum iurisdictionis.) †
 Sed ex mutatione temporum, etiam
 in hac materia multa sunt innouata
 ad ius antiquum, sicuti in alio testatur
 Imperator in auth. de his, quæ ingr. ad
 appel. quod ea. *Quæ subtilium obser-
 uatione cauta sunt, plerumque turba-
 nit emergentium varietas causarum.*
 (Vt potius ex varietate hominum, quæ
 temporum, quæ dicere meliora fuisse,
 quàm nunc, & quæ sit causa, stulta
 est huiusmodi interrogatio Eccl. cap. 7.)
 Vnde ex dispositione nouissimi
 Concil. Triden. hodie ipse episcopus
 potest vnire ecclesias inferiores
 propter earum paupertatem, etiam,
 quod ambæ sint curatæ, seu baptisma-
 les, vel non curatas curatis, aut melio-
 ri modo, quo visum fuerit. sess. 21. de
 reform. cap. 7. sess. 24. eod. tit. cap. 13.
 immo potest peti, & stantibus causis
 prædictis, vel alijs similibus iustis, epi-
 scopus tenetur cõsentire vnioni, & nõ
 debet denegare. Archi. t. 6. quæst. 1. c.
 & temporis. Mandos. q. 12. num. 4.
Exaudiri namq. meretur petitio iusta.
 Dicit Sum. Pont. in extrauag. exhibi-
 ta, de priuile. in comm. sicuti importu-
 na deiicienda. Doct. in cap. si quando
 per illum text. de rescrip. *Et mendax
 præcator careat etiam impetratis, &
 si nimia mentientis inuenitur improbi-
 tas, seueritati subiaceat iudicantis.* l.
 21 & si legibus. C. si contra ius. † Sed vi-
 gore ipsius facultatis non poterit epi-
 scopus vnire beneficia monasteriis quibulcumq.,
 seu Abbatis, alijsve dignitatibus, eod. c. 13. quia cessat causa, &
 materia prouidendi suis ecclesijs parochialibus, & curatis. c. cū cessante, de
 appell. quod est pro facto c. pastoralis,

de donat. & pro alienatione facta per
 prædecessores. Sed lex prospicit futu-
 ra, non ad præterita, cap. si. de constit. ubi
 glof. & doc. Cum leges, & constitutiones
 futuris certum sit dare formam negotiis,
 non ad præterita facta trahit. Mod. in cap.
 licet canon. de elect. lib. 6. glo. in extrauag.
Suscepti regiminis. Ioan. 22. ne Sed. vac. in verb. uacantiũ,
 in comm. & dictum est supra lib. 1. c. 31.
 num. 1. per tex. alium in l. leges, & constitutiones.
 C. de leg. (In facto aut vnionis. Dom. noster
 Do. Greg. XIII. Pont. Max. confirmavit vnionem
 alias per nos factam in episcopatu Rauellensi
 de paruo beneficio sancti Petri ad Piaczolla,
 monasterio monialium sanctæ Clare conuent.
 propter claustram reformandam, & in suo
 priuilegio superinde concessõ. 1578. meminit
 de Concil. Trid. & quod per nos factum
 22 fuerat, singula confirmando.) † Cum
 verò authoritate eiusdem Concil. sit vnio
 in casibus prædictis, seruetur forma, vt
 fiat discussio de ecclesia paupere, cui vnio
 est faciendæ, de qualitatibus vnien-
 dæ, aut si propter ruinam, & nimiam
 paupertatem sunt ecclesiæ collapsæ, &
 inde fiat authentica scriptura, quæ
 plerumq. fieri solet in visitatione. Hoc
 tamen adito, quod tam parochiales, quàm
 aliæ dirutæ, quæ propterea vniantur, &
 transferuntur, non conuertantur in vsus
 sordidos, sed in qualibet ipsarum erigatur
 crux. sess. 21. de reform. cap. 7. §. quod si
 nimia egestate. Paupertas enim permittit
 hoc fieri, & ne clerici mendicent, & ne
 ecclesiæ dirutæ fiant scandalum aliorum
 cum displicentia bonorum, quæ fuit
 intentio Conc. prouidentis, quia. *Necessitas
 religionis infringit robur conuersa-*

uersionis. Et sic pietatis consideratione
 aliquid conceditur. 12. q. 2. cap. 23
 religiosam vitam. † Nec solum procedit
 in vnionibus faciendis, sed in antiquis
 iam factis ab annis quadraginta, vt
 episcopus examinet ipsas diligenter, etiam
 tamquam Apost. sed. delegatus, cognoscendo
 de subreptione, & obreptione. eod. Conc.
 sess. 7. de reform. cap. 6. & ubi inuenit
 non legitimas, declarat irritas, beneficia
 separet, & alijs conferat. ex alio decreto
 eiusdem Conc. sess. 25. de reform. gen. cap.
 9. §. quæ vero. Idq. optimo iure statutum
 videretur, cum ferè per importunitatem
 aliquando concedantur. sustinet. n. patienter
 Papa, si episcopus non fecerit, quod praua
 ei fuerat insinuatione suggestum, text. in
 cap. si quando, de rescrip. supra hoc libro.
 cap. 4. nu. 10. cap. 20. nume. 2. † Ecclesiam
 verò vnus diœcesis per episcopum uniri
 ecclesiæ alterius diœcesis, quàmuis doc.
 velint posse fieri per eademmet clem. fin.
 prout refert Maria. Socci. in d. cap. sicut
 unire. nu. 80. tamen de iure nouo eiusdem
 Conc. Triden. ne ordo ecclesiasticus
 confundatur, beneficia vnus diœcesis,
 cuiuscumq. qualitatis fuerint ex quacumq.
 prætenfa causa, siue augendi cultum
 diuinum, siue beneficiatorum numerum,
 ut alia simili, nõ possunt vniri beneficio
 alterius loci, siue diœcesis, nec monasterio,
 collegio, alterive pio loco, sess. 14. de
 reforma. cap. 9. (sicut Præles duarum
 diuersarum prouintiarum, in una non
 cognoscet alios, sed omnes in sua Doct. in
 l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. ubi mod. num.
 31. quia cum quisque subiaceat suo loco,
 ibi debet cognosci. dicunt ibi Doct. nisi
 in hijs, quæ supra diximus

25 cap. 21.) † Item est aduertendum, vt
 nec vigore ipsius facultatis vnendi, possit
 episcopus vnire beneficia regularia. id enim
 expræse prohibetur ex alio decreto d. Conc.
 sess. 24. de reforma. gen. cap. 13. §. in
 parochialibus, dum dicitur. *In parochialibus
 etiam ecclesijs, quarum fructus æque adeo
 exigui sunt, ut debitis nequeant oncri-
 bus satisfacere, curabit episcopus, si per
 beneficiorum vnionem, non tamen regularium,
 si id fieri non possit.* Et quæ sequuntur.
 Ea namq. regularibus profectis, & religio-
 sis illius ordinis cõferri debent. sess. 14.
 de reforma. cap. 10. eod. Conc. & supra hoc
 lib. cap. 15. nu. 75. sic dicimus, quando
 mandatur prouideri clerico seculari de
 aliquo prioratu, non potest nisi de benefi-
 cio solito gubernari per solitos clericos
 seculares regi, & prouideri ex decis. per
 tex. in cap. cum de beneficio. §. quando,
 de præb. lib. 6. † Et hæc potissima causa
 paupertatis vnendi ecclesias habere locum
 ampliatur ad omnes ecclesias etiam
 patronatas, vt existentes pauperes, &
 collapsas episcopus possit vnire vocatis
 patronis, & recusantibus prouidere
 statui ipsarum ecclesiarum patronatarum,
 per eundem tex. Concil. sess. 21. de
 reforma. c. 7. §. parochiales, & §. fin.
 quod de uocatione patronorum etiam
 doct. concludunt in sæpius aducta,
 clem. fin. qui satis recipiunt fructus,
 cum ius præsentandi habeant, & etiam
 emolumentum plerumque cum honoribus
 ad mentem text. eiusdem c. 7. eod. §. ubi
 not. & argum. 27 tex. in c. 1. de
 eccles. edifi. † Sed a multis solet moueri
 quæstio ad cap. præd. Conc. Tri. quod
 per paupertatem tribuitur episcopo
 potestas vnendi ecclesias etiam

etiam baptismales (nam tunc dicitur ecclesia pauper, quæ iacet sine spe recuperationis, deficientibus fructibus, & elemosynis, vel quæ non potest aliquem honeste, & sufficienter alere, & hospites pauperes superuenientes recipere, iuxta glo. in cap. clericus. 2. 1. quæst. 1. Rebuff. de vnion. num. 39.) An si aliqua ecclesiarum vnitarum perueniat ad habendum redditus, & sufficientes, reuocetur ipsa vnio facta tamquam cessante causa, & redeat ad primum statum suum, arg. cap. cum cessante de appellat. Doct. in ead. de. si. de reb. eccl. non alien. negant posse reuocari, quia iam inuenitur suppressa, nisi ambæ essent effectæ diuites, quia posset peti a superiore dissolui vnionem tantamquam ex iuxta causa. † Per ipsam tamen vnionem de ecclesia factam per episcopum, aut simpliciter per Papam, non videtur derogatum iuribus episcopalibus, quæ excepta sunt, nisi quid latius fuerit expressum glo. in cap. pastoralis de donat. vbi Doct. & diximus latius in tract. de iur. epif. 2. parte. cap. 1. (namque non aufertur ius debitum episcopo, licet contrarium fuerit in antiquitus factis vnionibus, per annos centum, & inducta fuerit sollempnis prescriptio. Neq. comprehenduntur sub regula cap. 6. sels. 7. de reform. quod reuideantur, & examinentur, cum obstet lapsus temporis, & de nouo obstaret predictus tex. cap. 1. 3. sels. 24. de reform. gen. §. in vnionibus, quod non vniatur monasterijs, abbatijs, &c. quæ faciebant pro ecclesia nostra Rauellen

28 quam ex iuxta causa. † Per ipsam tamen vnionem de ecclesia factam per episcopum, aut simpliciter per Papam, non videtur derogatum iuribus episcopalibus, quæ excepta sunt, nisi quid latius fuerit expressum glo. in cap. pastoralis de donat. vbi Doct. & diximus latius in tract. de iur. epif. 2. parte. cap. 1. (namque non aufertur ius debitum episcopo, licet contrarium fuerit in antiquitus factis vnionibus, per annos centum, & inducta fuerit sollempnis prescriptio. Neq. comprehenduntur sub regula cap. 6. sels. 7. de reform. quod reuideantur, & examinentur, cum obstet lapsus temporis, & de nouo obstaret predictus tex. cap. 1. 3. sels. 24. de reform. gen. §. in vnionibus, quod non vniatur monasterijs, abbatijs, &c. quæ faciebant pro ecclesia nostra Rauellen

39 si, cui tunc præeramus.) † Id enim cla-



rum est, vt per quamcumque vnionem factam de vna ecclesia ad aliam, vnitationem ipsius respectu non impediri ead. sels. 7. c. 7. Beneficia ecclesiastica curata, quæ cathedralibus, collegiatis, seu alijs ecclesijs, vel monasterijs, beneficijs, aut pijs locis quibuscumque perpetuo vnita, & annexa reperiuntur, ab ordinarijs locorum annis singulis visitentur, &c. Quod ad correctionem, & obedientiam ampliamus. Mil. in verbo vnio vers. 4. facit glo. not. in clem. quia contigit. de relig. dom. quæ vult, quod licet episcopus possit remittere aliqua iura episcopalia, non tamen a se possit abdicare correctionem, & vnitationem, quæ duo non in fauorem ipsius episcopi, sed totius christianæ religionis, & ecclesiasticæ disciplinæ fauorabilia sunt procurando tamen si potest, vt hæc disciplina populis salutaris, & necessaria sine asperitate cõseruetur, iuxta notata in Concil. Trid. sels. 13. de reform. cap. 1. † Sed an episcopus in constructione alicuius ecclesiæ possit priuilegium concedere, quod non visitetur, nec a se, nec a suis successoribus ponit Fed. de Sen. conf. 248. quem refert D. Pauli. in extrau. vas electionis. Bened. XII. in verb. locis, & licet viderimus multa priuilegia concessa, vt dubium sit iuris, hodie secus, nam subiectas, et exemptas, etiã autoritate Apostolica singulis annis visitabit episcopus, appellationibus, priuilegijs, & alijs non obstantibus, alleg. sels. cap. 8. cum alijs supra adductis, & dixi iterum supra hoc libro cap. 8. nu. 7. &c.

DE

DE EXPECTATIUIS, REGRESSIBUS,
& coadiutorijs.

CAP. VIGESIMVMSEPTIMVM.

S V M M A R I V M.

- 1  Xpectatiua quæ sint, & à quo concedantur.
- 2  Expectatiue quare sint odibiles.
- 3 Expectatiua sunt prohibita a Concilio Tridentino.
- 4 Regressus sunt sublati, & ex qua ratione.
- 5 Coadiutores cū futura successione non dantur, & quando aliter ex Concilio Tridentino.
- 6 Coadiutores, qui dari possunt ab episcopis.
- 7 Coadiutoria temporalis quæ sit.

NEC defuit aliquibus (pro ut tempore finiti Concil. Trid. obseruatum fuit) discutere, & laborare de multitudine expectatiuarum à summis Romanis Põtificibus, passim, & ex gratia, & ad aliorum petitionem, seu magis importunitatem concessarum, sic & de regressuum frequentatione, ac etiam de coadiutorijs, cum successione ad ipsas dignitates, ecclesias, beneficia, monasteria, ex quo euenit occasio murmurandi in mundo, qui de facili scandalizatur. Matth. cap. 18. *Ve mundo à scandalis*. Vnde de unoquoque ipsorum hic ad propositum vnum uerbum est dicendum pro clariori materia tractatus, & quia sancti Patres in illa non minus salutari, quam necessaria sancta synodo Tridentina ad id reformandum oculos habuerunt. † Sunt autem litteræ expectatiuæ, quædam gratia concessa a Papa alicui, seu aliquibus ad beneficia primo vacantia, vel ad certum beneficium, certamque ecclesiam, vel

monasterium, siue loco ipsarum nominationes dicit Petrus Rebuff. in pract. benef. de nominat. in princ. & præcipue vniuersitatibus studiorum, per docto. in 10. regul. Cancell. concedendo per varias litteras, vt monitorias, preceptorias (quarum hodie recesserat usus) & exequutorias. Staph. de Grat. expect. & Gomef. eod. trac. nu. 6. ponens decem formulas expectatiuarum, omnibus tunc temporis lucrosa materia, vt ipse Gomef. ibid. nu. 26. referat se audiuisse a Domi. Laurentio Puccio Card. Sanc. Quat. Coron. quod lucratus in ea fuerat plusquam ducet. ducatorum, & erant aliarum expectatiuarum in forma pauperum, digne, & consonæ, solitæ concedi, & dici, vt pauperibus clericis prouideretur seruientibus altari, quibus prouideri, quod maxime honestum est. 1. ad Cor. 9. 12. q. 2. c. ex his, in c. cum secundum, de præb. & in genere concessæ non procedunt in beneficijs exceptis, nisi quid expressius dicatur. not. Fel. in c. graue, in prin. de offic. ordi. solitæ concedi motu proprio

D.no-

D. nostri Papæ Doct. de præb. in 6. c. si motu proprio. Gom. in reg. de Idioma quæst. 12. in princ. in 1. argum. † Ex abusu tamen sunt factæ odibiles, cum causarent notū captandæ mortis. c. 2. de cōfess. præb. causantes odia, rixas, & scandala. Rebuff. de expect. ead. par. per tot. & *Tristissimi, & periculosi euentus*. Dicit optimus tex. in l. si. C. de pac. §. sed nobis: Ex quo euenit, vt in compilatione decreti facta per Gratianum diligentissimum indagatorem antiquitatis. anno Domini. 1151. nullum verbum inueniatur tractari de ipsis expectatiuis, quia eo tempore non concedebantur. Mand. in præc. sign. hoc tit. fol. 15. vnde post ipsum tempus habuerunt ortum. Secundum Staph. & Gomef. de quibus modis cōcedendi prohibitis. Doct. eod. cap. 2. ciuilitæ. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. vt graui pœna subiaceat volens se institui in beneficiis viuentis. Abb. in cap. 1. de concess. præb. Cum prohibitum sit ante sepulturam morientis beneficiati, ecclesiæ de alio nimis prope re providere. c. bonæ. lo 2. de elect. in maioribus post tertium diem sepulturæ ordinauit Bonifacius III. in cap. nullus lo 2. 79. dist. (dom. episcopus Vult. lib. 5. cap. 35. num. 6.) † Quibus, vt obuiaretur, optime statutū est in Conc. Trid. sess. 24. de reform. gen. cap. 21. similes expectatiuas, seu gratias de providendo nulli amplius esse concedendas, sub quocumq. nomine, aut ad quamcumq. summam, nec concessis amplius illis vtj, annullādo eas, quod ampliatur, & ad referuationes mentales, & ad indulta, vt simili liter non concedantur in §. nec vii cōcessis. (idq. obseruari multo prius or-

dinauerat omnibus. Magnus ille Paulus III. Pont. Max. qui quāmaxima necessaria erat reducturus ad debitam sacrorum canonum normam, nisi breuitas vitæ ei imminisset, nam ad multa, quæ ipse egregie decreuerat, in Conc. Trid. per omnes consideratum fuit, in una sua const. incip. ad Romani Pōt. 157. an. 3. (Cuius heroicarum virtutum imitator præcipuus est Illustrissimus D. Antonius Carafa. S. R. E. Cardinalis Amplissimus, & D. meus obseruadissimus, vt sicut sanguinis ratione ei coniunctus est, sic virtutibus, vitæq. sanctitate proximis in omni honore sit.) † Ex eo principaliter, quia successio hæreditaria in ecclesiis, & beneficiis odiosa est, nec iura permittunt. cap. præsentium. c. ex transmissa. cap. quoniam de fil. præsb. vt sicut in expectatiuis prouisum est, sic ex eod. Conc. & ex simili ratione prohibiti sunt regressus, siue accessus, quos damnabiles dicit Rebuff. de regress. in præc. benef. 2. part. & qui primo frequentissime concedebantur, vt merito amplius non concedi decretum sit, (etiam de consensu) in omnibus beneficiis ecclesiasticis, & in omnibus personis. sess. 25. de refor. cap. 7. nec concessi transferantur, aut extendantur: Visum est enim, plerumq. tristes, & periculosos oriri effectus. d. l. si. C. de pact. exinde Pius V. Sum. Pont. an. 1571. 6. sui Pōt. annullauit omnes, etiam per summos Pontifices concessos, qui tamen non reperiebantur integraliter expediti in sua Constit. incip. Romani Pontificis. † Eademq. ratione factum est restringi vias ad coadiutorias cum futura successione, ut amplius nemini concedantur, aut permittantur. eod. cap. 7. §. in coadiu-

coadiutorii, nisi certis existētibz causis, & qualitatibus per Summum Pontificem recognoscēdis. §. quod si quando. Est enim hoc de maioribus causis ad Sedem Apostolicam referendis. c. 1. de cler. ægro. in 6. qui, cum dandus sit, de bonis prælaturæ habet vitæ. c. 3. cum seq. eo. tit. Abb. multa in c. si ipso tit. vbi de coadiutoris officio. 7. q. 1. c. scripsit mihi. cum seq. nec in minoribus concedi visum est, sic sanctum visum est Concilij Trid. decretum. In maioribus tamen Cathedralibus ex causis necessariis concessum est, vt proximè per sanctissimum Dominū nostrum pro ecclesia Senensis, Montisfeltri. & nouissime pro ecclesia Spoletana, & aliis. Infirmas. n. & senectus hoc patiuntur, ut dispenseretur, eod. c. scripsit, quia languente pastore grex insidiatoris laniandus dentibus exponitur, & vtilitates ipsius ecclesiæ depereunt. cap. quamuis, ead. ead. caus. & q. † Non tamen loquendo de illis coadiutoribus, qui dandi sunt ab episcopo, etiam vti Sed. Apostol. delegato, Rectoribus, & parochis illiteratis, & imperitis, quos alio nomine vicarios dicimus, cum certa fructuum assignata portione, ex alio decreto eiusd. Conc. sess. 21. de reform.

c. 6. qui si ipsi administrauerint, tenentur rationem reddere de administratione facta in ecclesiis, quibus dati sunt. eod. c. 1. in fine de cler. ægro. & hæc dicitur coadiutoria spiritualis (& fortius quando datur per imperitiam, & negligentiam, quā quando per infirmitatem, extra eo. c. 1.) † Est, & alia temporalis, quādo Regi prodigo, & negligenti, de administratore, & coadiutore prouidetur, vt Innoc. III. fecit Regi Portugal. in cap. 2. de suppl. negl. præl. lib. 6. Nec subditi in totum absoluuntur a iuramento, quoad dominum, quia personam suam conseruare tenentur. eod. cap. & per Gemin. quia Regnum est indiuisibile, & non patitur duos. cap. licet de voto. Romulus, & Remus urbem Romam ædificauerunt, Romulus Remum fratrem occidi fecit. l. si. cum gl. ff. de rer. diuis. Vnde Leo Sum. Pon. in serm. 1. in Natiuit. Apost. Petri & Pauli, loquens de Roma, inquit. *Quorum studio primæ mœnia tuorū fundamenta locata sunt: ex quibus is, qui tibi nomen dedit, fraternam te cede fœdauit.* Et Innoc. allegat Dom. Mari. Frecc. de subfeu. lib. 1. de orig. Bar. nu. 4. sed expirat eius coadiutoris dati officium, mortuo eo, cui datus fuit, eod. c. 2. & per mod.

DE RESIGNATIONIBUS BENEFICIORUM, eorumq. collationibus, & pensionibus.

CAP. VIGESIMVM OCTAVVM.

S V M M A R I V M.

- I**nnocentius Tertius, quibus casibus permisit posse renūtiari ecclesias cathedrales. **2** Infamia per qua crimina irrogetur. **3** Senectus quanta incommoda producat.

Scientia

- 4 Scientia est necessaria in personis ecclesiasticis .
- 5 Plebis malitia, facit vt prelati eam relinquat .
- 6 Scandalum vitari debet, quantum potest .
- 7 Irregularitas personę maxime notatur .
- 8 Inimicitia faciunt cessare opus debitum .
- 9 Aeris intemperies excusat prelatum a residentia .
- 10 Episcopus renuntians episcopatu, quę retineat .
- 11 Beneficio renuntiare non potest sine superioris consensu .
- 12 Beneficium resignari debet in manu superioris spiritualis .
- 13 Petens licentiam a Papa de renuntiendo, si obtinet, non potest penitere .
- 14 Pius Quintus, quomodo, & quando prouiderit beneficia resignari .
- 15 Corpore vitiatum quando ordinandus est, & quando remouendus .
- 16 Censurę ecclesiasticę grauant beneficium .
- 17 Beneficiorum pluralitas non debet permitti .
- 18 Ingressus religionis quando faciat vacare beneficium. Et quid de contractu matrimonij. nu. eo .
- 19 Beneficiatus volens resignare debet habere vnde viuat .
- 20 Resignatio est duplex .
- 21 Beneficij an sit facienda larga interpretario .
- 22 Permutationes beneficiorum etiã ex lege Pij Quinti, seruata forma iuris sunt licitę .
- 23 Beneficia resignata quibus personis non possunt conferri .
- 24 Beneficio renuntians, possessioni eiusdem, etiam dicitur renuntiare .
- 25 Delinquentes sunt beneficijs priuadi .
- 26 Resignantes beneficia, vel ea resignata conferentes contra formam traditam per l. Pij Quinti, quę pena puniuntur .
- 27 Beneficijs renuntians a quibus cauere debet, ne in confidentiam incidat .
- 28 Beneficia vacantia intra quod tempus conferri debet .
- 29 Tempus sex mensium non currit episcopo existenti apud Sed. Apostolicę eunti, & redeunti .
- 30 Menses ordinariorum pro conferendis beneficijs, qui sint .
- 31 Alternatiua mensium concessa episcopis residentibus, quomodo computanda sit .
- 32 Episcopi volentes vti alternatiua mensium, debent eam notificare Domino Datario .
- 33 Forma litterarum acceptationis alternatiuę .
- 34 Acceptatio alternatiuę ab episcopis, registratur in cancellaria, & datur nota a domino Datario .
- 35 Bullę ordinum, & beneficiorum sunt registrandę .
- 36 Constitutio Pij Secundi de promotis ante tempora statuta, vel ante etatem legitimam, aut sine litteris dimissorijs .
- Ordinati in aliquo ex tribus prædictis casibus, sunt suspensi, & quando irregulares. nu. eo .
- 37 Promotio legitima ad ordines sacros, quę dicitur .
- 38 Ordinatus per saltum, an sit irregularis, & quando episcopus possit dispensare .
- 39 Beneficium non potest obtineri ante

dcci-

decimumquartum annum .

- 40 Pensiones sine licentia dom. Papa nõ possunt extinguí, etsi gratis remitti. cod. nu.



D materiam visitationis oportune videndum est, de beneficiorum resignationibus; cum bullas oporteat discurrere, titulos, collationes, onera, pensiones, & si verę sunt causę, quibus resignantes moti fuerint, ne ex suspitione vnus, in aliud euenisse reperiatur, cum his temporibus multi ordinarijs nõ subesse quęsierint, sed de maioribus primo dicamus. † Innocentius enim Tertius Pont. Maxim. (qui, & vita, & doctrina clarus fuit, & sub quo celebratum est Concilium generale Lateranense secundum, anno 1215. & sub cuius Pontificatu ecclesia peperit duas gemmas prætiolosas, Beatum Dominicum prædicatorum ordinis fundatorem, & Beatum Franciscum similiter ordinis minorem institutorem,) in sua decretali. Nisi cum pridem, registrata per Gregorium Nonum, lib. 1. decret. tit. 9. de renunt. monet Episcopum Arelatensem pastorale officium non deferere, adducens causas, quibus renuntiare potest: ex conscientia criminis, debilitate corporis, defectu scientię, malitia plebis, graui scandalo, & sexto ex irregularitate personę, declarans optime vnumquodq. requisitum. † Et de primo, de conscientia criminis, quando infamia ipso iure irrogatur, & dicitur text. q. etiam post peccatam penitentiam ipsius, impeditur executio officij. §. 1. & glo. exemplificat in tribus, symonia, homicidio, & peccato ipso iure irrogate infamiam, nec penitentia delet infamiam notatã.

ti. cod. nu.

Pensiones, quę possunt imponi ecclesiis, ex Conc. Trident. eod. nu.

alia gloss. in c. testimonium, de testib. prima, quęst. 3. §. hinc colligitur, & alia gloss. per eundem. §. in cap. fin. de purg. cano. (per summum Pontificem tollendam, ad quem spectat dispensatio, licet in minoribus, in aliquibus casibus episcopus dispense super infamiam, de quo Felin. in cap. cum te. nume. duodecimo, de re iudic.) De hęc res fortius, cum excommunicatio ipso facto incurratur, quia infidelis est, qui dubius est in fide, cap. primo, de hæret. cum, & voluntas persistens puniatur, quia propositum animi irrevocabile, licet regulariter cogitationis pœnam nullus mereatur. l. cogitationis. ff. de pœn. Bald. in l. si quis non dicam, de episcop. & cleric. Felin. in cap. firmissime in fin. de hæret. Illud autem de dubio in fide, declara, ut per Felin. ibidem, quando hęc dubietas habet in se firmitatem animi, & quãdam pertinaciam. Alber. de agnosce. assert. cathol. & hæret. quęstio. tertia, nume. sexto. Cum enim quis eorum, quę sunt fidei habet errorem in mente, & de tali errore, credendo habet pertinaciam in voluntate, hæreticus est. S. Thom. in quarto, distinctio. decimatertia, quęstio. secunda, artic. 1. Eymers. in Director. secunda par. quęstio. 32. hancq. infamiam, nec episcopus, nec item inquisitores tollunt, sed solum summus Pontif. Zanch. de hæret. c. 38. sicuti de milite, dimisso a militia terrena cum ignominia. l. 1. ff. de his, qui not. infra. (Idem dicimus de obiectione, quę apponitur alicui eligendo.

E e Vcl

semper subsistente, vt ad Deum precibus, & orationibus sit continuo vacandum, quando vero ad tempus, pro eo tempore cessandum est, quod vigere videtur tempore æstiuo, superuenientibus magnis caloribus. vide affl. in rubr. de confer. aer. adducens versus schol. saler. ad Regem Angliæ. cap.

14.

Lucidus, ac mundus sit rite habitabilis aer.

Infectus neque sit, nec olens fetore cloacæ.

(Erit autem pestis initium dolorum in mundo. dixit dom. Matt. cap. 24. in princ. ex illo I. Ezech. cap. 6. *Et dic heu ad omnes abominationes malorum domus Israel. quia gladio, fame, & peste ruituri sunt, qui longe est, peste morietur, qui autem prope, gladio corruet, & qui relictus fuerit, & obsessus, fame morietur, &c.* Sic ciuitates destruantur mortalitate, & languoribus, cap. quosdam. depræsumpt. vt plurimum bello existente causa arg. I. quoniam multa. C. de vi pub. Anan. conf. 158. col. 1. vers. ex his omnibus.)

10 † Quando vero episcopus renuntiat episcopatu, retinet, quæ sunt ordinis, quia loco, & administrationi, non dignitati, alias secus. & si non habet exercitium, habet habitum, & alibi de consensu pprij potest. ex dicto Alex. III. in cap. 1. de ord. ab epil. qui renunt. epi. vbi in dubio, loco, non dignitati. cum possit stare dignitas sine loco. per Doct. seruando formam Traditæ in Conc. Trid. sels. 6. dereform. cap. 5. quod de licentia ordinarij loci, & in personis eidem ordinario subiectis (notando hoc dictum) repetitum in sels. 14. dereform. cap. 2. de quo dixi

vnun verbum supra lib. 1. cap. 22. num. 9. in fine. & dicit Abb. eod. cap. 1. In episcopo concurre duo iura, vnū dignitatis episcopalis coherens personæ, alterum administrationis propter locum, & est post confirmationem, quia primo nõ epus, sed electus dicitur. Vnde licite administrat, & habet potestatem Iurisdictionis ante cõsecrationem, sed non quæ sunt ordinis, non tamen debet manere sine consecratione saltem infra tres mentes. sels.

11 23. de reform. cap. 2. † Ex quibus etiam factum est, vt nec in beneficijs liberum sit cuique renuntiare, nam si in se fuit accipere, non potest per se ipsum dimictere, nisi ordinarius eius consentiat. per tex. Alexand. Quarti in cap. admonet de renuntiat. (Cum enim clericus acceptauit beneficium, visus est per quasi contractum se obligare ad administrationem illius beneficij. argumen. cap. nisi cum pridem. §. verum. eodem tit. Fel. in cap. quæ in ecclesiarum. nu. 42. circa med. de Cõstit.) & sic alias facta renuntiatione canonica Vlctio (id est excommunicatio) contra ipsum adhibeatur. gloss. ibid. iux. quod de episcopo, qui non nisi in manu Papæ, eod. cap. nisi cum pridem: sic de legato Cæsar. scribit Papinianus in l. legatus. ff. de offic. præsid. vbi gloss. notat de episcopo, quod & de beneficio. Sed in clerico habendo solum primam tonsuram, renuntiat ipsi faciendo contrarios actus, vt si ea derelicta, se secularibus immisceat, cum videretur eam habere in uituperium ministerij ecclesiastici. dicit tex. in cap. Ioannes in fine. de cler. coniug. doct. late in cap. 1. de apost.

12 † Ideo facienda est renuntiatione in manibus

nibus superioris spiritualis, qui preest ecclesiæ, seu beneficio, cui renuntiare petitur, & facta in manu laici nõ tenet, sed renuntians priuatur. cap. quod in dubijs. eod. tit. Et sic actio nulla producit effectum in odium renuntiantis, quod est notandum ad multa, gloss. exemplificat ad acceptationem inutilem, quia actus nullus, plerumque inducit actum ualidum. cap. si religiosus in princip. de electio. lib. 6. Dom. Mari. Frecc. de subfeud. lib. secundo, prima. author. nume. 18. cum sequ. quamuis in beneficio patronato velint doct. esse renuntiantum in manibus episcopi, sed cum notitia patroni propter suū interesse: quod late prosequitur Episcopus Insulanus de iur. patronat. lib. tertio. §. quæst. art. 5. qui si noluerit assentire, non est dicendum posse impediri renuntiationem, si causa adsit ad renuntiantum, vt infra, nam

13 satis fuit scire pro interesse. † Et vbi obtenta est a Papa licentia de renuntiatione, non datur regressus, seu pænitentia cap. ex transmissa. cap. quidam cedendi eod. tit. quamuis constituto procuratore ad renuntiantum, ante actum possit reuocare, & cadat pænitentia. Doct. ibidem, quia res est integra, per not. in c. in causis. §. quia vero vbi gloss. de elect. & alia gloss. in alleg. capit. quia cedendi. *Quia quotidiana instantia consideratur.* cap. illa de elect. in princ. Quod tamen procurator constitutus sit ad hoc per publicum instrumentum, non per litteras priuatas, quia vix reciperetur, dicit Rebus. in pract. benef. 3. part. de constit. procu. ad resigna. appposito speciali mandato, c. quia ad cogendum de procu. lib. 6. quod est cum nominatur beneficium,

quod resignari vult. ead. part. nu. 1. 14 † Sed ad reprimendam fraudemipientium renuntiare beneficijs, ne quid prohibutum committeretur, statutum fuit primo, per legem Pij V. Pont. Max. incip. officium creditæ. 1567. an. 2. coram ordinarijs nullam resignationem beneficiorum fieri posse, quouis quæsito colore, aut admitti, etiam quod fuerint patronatus laicorum: seruatis illis omnibus dispositioni Sedis Apostolicæ, quæ postmodum per ipsummet Summum Pontificem. ann. tertio. 1568. per aliam cõstitutionem incip. quanta ecclesiæ, fuit modificata in multis casibus, quibus resignationes ab ordinarijs admitti potuissent. *Vt eorum, qui senio confecti, Valetudinarij, Corpore impediti, Vitiati, Crimini obnoxij, Irretiti censuris ecclesiasticis, ex quibus nequeunt, vel non debent beneficio seruire. Ingressus religionis, & contractus matrimonij cum effectu, &c.* Seruatis alijs dispositis per Innocent. Tert. vt supra latius est dictum, & Nos etiam iterum pro intelligentia dicimus, cum continuo in curiis ab omnibus practicetur. † Corpore .n. vitiatus aliquando non debet promoueri, & quãdoq. remoueri promotus, cum plerumque irregularitas in eo accidat, vel scãdalum, prout tot. tit. de corp. vit. exponitur, nã vel est ea deformitas, quæ causet habenti detrimentum in executione ordinis, vel habeat maximam in se deformitatem, vel quæ sit ab habente causata, eod. tit. & optime declarat Couarr. in clem. si furiosus 1. part. nu. 5. de homi. & si non potest promoueri, nõ potest habere beneficium, cum in laico nõ cadat concessio beneficij. ergo superueniente deformitate

mitate admittitur renuntiatio ad remouendum aliorum scandalum, & vt
 16 Dei ecclesie per optimos seruiatur. † De censuris ecclesiasticis, quàm officiant, dictum est supra lib. 1. cap. 3. 1. grauant enim beneficiatum, nam aut quis est suspensus & nõ seruit, aut excommunicatus, & fortius, quia ab officio, & beneficio. de appellat. cap. pastoralis. Vnde non confert. de præb. cap. tantum. Nec beneficiũ habere potest cap. cum bonæ mem. de ætat. & quali. cap. postulatis de cler. exc. dep. vel interd. m. ubi de materia p. Ma. Soc. & nu. 7. Quòd scienter cõferens suspēditur a collatione beneficiorum, & optime facit excommunicatus renuntiare, priusquã perseuerando priuationē expectare. Etiam quòd postea sequatur absolutio, beneficium collatum tempore inhabili vacat. Quia tempus impetrationis inspicitur, glo. not. per illũ tex. alleg. cap. cum bon. mem. Et si spiritualia tractare manens in excommunicatione ausus fuerit, deponi debet. glo. fi. in eod. cap. notat aliqua Couar. in cap. Alma mater. 1. part. §. 7. de sent. 17 excom. lib. 6. † Vel q. resignans habeat alia beneficia, aut ad aliud promoueat, quia non debet quis multa beneficia habere: vnus vnò contentus esse debet, de præb. cap. de multa vbi glo. fin. Pluralitas enim beneficiorum in vno odiosa est: sels. 7. Conc. Trid. de reformatione. cap. 1. 2. & 3. *Cum ecclesiasticus ordo peruertatur quando vnus plurium officia occupat clericorum.* Eod. Conc. sels. 24. de reformatione. gen. cap. 17. (quod in temporalibus etiam prohibitum esse videmus, vide Doct. in cap. 3. de probat. l. i. ubemus la. 2. C. de sacr. sanct. eccl.) in simplicibus episcopus dispen-

sat, & est commune dictum hodie, ex generali tolerantia, ut infra. nu. 19. dicemus. † Item si Religionem quis appetat, cum effectu in eam intrando, quia admittitur renuntiatio ab ordinario, sed expectatur annus probationis, antequã vacet per se, intra quem potest exire, & non dicitur primo vacare beneficium, per not. in tex. & glo. in c. statuimus de regular. & dictum est supra hoc libro. cap. 15. nu. 84. idemq. matrimonium contrahendo c. si quis amodo. 81. dist. (subdit tex. in utroq. *Si statim postea id re ipsa sequatur.*) Licet non per sponsalia tantum, in nostris famil. singul. in l. C. nu. 94. & equiparatur insimul hi duo casus, matrimonium spirituale, & carnale, vt possit quis renuntiare, sed primitus videbatur experientia cum regularibus dispensari, vt beneficia obtenta potuissent retinere, non obstante impedimento religionis, quod post Conc. Trident. non tractatur. † Sed in his aduertendum est, vt proberetur, & constet resignantem, ex alio ex prædictis casibus, si fiat talis resignatio, habeat vnde uiuere possit, & commode (exceptis illis duobus de matrimonio, & religione) & Pius V. in sua lege expressse cauit ibi: *In vita possit commode sustentari.* Nam si mēdicaret, rediret vtiq. in vituperium ecclesiastici ministerij. cap. ad supplicationem. de renunt. & si remanet vnũ, quòd sit sufficiens, arg. tex. de præb. c. super & cap. is cui eo. libr. 6. Facta cõsideratione personę resignantis, dignitatis, & scientiæ, per cap. de multa de præb. & quandoque reddituũ beneficij resignati, arg. cap. quoniam de vit. & honest. cler. & faciunt pro confirmatione, quæ dicuntur in Conc. Trid. sels.

sels. 21. de reformatione. cap. 2. §. id vero ibi. *Neque ea resignatio admittatur, nisi cõfesto, quod aliunde viuere cõmode possit, & aliter facta resignatio nulla sit.* Etia quòd sit facta ordinatio ad patrimonium. §. patrimonium vero. † Est autē resignatio duplex, pura, & libera, & conditionalis, ut in fauorem talis, & non aliter. Prima coram episcopo fieri potest. Secunda non, nisi coram Papa & in suis manibus: Ordinarius enim cum conditione accipere non potest cap. ex parte. lo. 1. de offic. deleg. & aliter tractando incurreretur simonię crimen, super quo eps non pōt dispētare. eo. c. Rebuff. de resign. cond. vbi disputat: An debeat admitti talis resignatio facta in fauorem alicuius, & nõ aliter, ab ordinario, reiecta illa clausula in fauorem, tamquam non apposita, & cõcludit, quòd non, quia non recedendũ ab explicatis: sed pro opinione Boer. faciunt dicta supra. num. 12. & in dubio adhererem ipsius opinioni, (Sed notandum quòd stylus seruatus in curia, dum resignatur beneficiũ in manu Pontificis, posse denominari in fauorem cuius petitur renunciationem admitti, non ita passim accipitur hodie. fit tamen cautela, vt præsentetur renuntiatio libera, & præsentatur similiter petitio alterius, in cuius fauorem renuntians vult conferri, & Papa gratiam facit: meminit etiam de hoc Mart. Nauar. in suo Man. lat. cap. 23. nume. 107. ver. ad decimum. † Nec ad curata tantum beneficia prædicta procedunt, sed ad omnia etiam simplicia, vt ex serie ipsarum litterarum apparet (contra multorũ opinionem) cū larga sit significatio nominis beneficii nec vnum datur, per quod aliud po-

tuisset excludi, cap. si tibi concessio de præb. lib. 6. vbi not. omnes: Est enim beneficium beneuola actio gaudium tribuens capientibus, in vlib. feud. de mil. vals. qui contu. est: sed de spiritualibus, nisi adimpleantur debita, fit maleuola actio male vtenti, & de materia diximus plura supra. & Modern. in tract. de benef. 1. part. Item patrimonialia comprehenduntur, Fel. in cap. postulasti de rescript. Ac etiam præimonialia, vt ibidem habetur, quæ sunt beneficia dixi supra. lib. 1. cap. 20. num. 23. Abb. in cap. tua nobis num. 3. de reg. iur. ac item præbendæ. Dom. Anton. in cap. fin. de præb. Fel. in eodem cap. postulasti. Pensiones, & alia per eundem tex. Conc. sels. 21. de reformatione. cap. 2. † Permutationes beneficiorum item fieri possunt, licet per primas litteras fuissent abrogatę: sed tamen seruata forma canonicarũ sanctionũ, & Apostolicarum in §. ad hæc. in vlt. Letiam si essent in paribus, aut vnũ cum pluribus, plura cum vno, curata cum simplicibus, & e contra Feder. in trac. permut. quæst. 12. dummodo non fraude, ut in infirmo permutante pingue beneficium cum tenui, iuxta not. in cap. 1. de rer. perm. lib. 6. per doct. & in reg. Canc. de infir. resign. quæst. 19. & in quibus adsit superioris auctoritas, alias simonia committitur, & esset tractare aliter eod. tit. cap. quæsitum. Nauar. in Man. cap. 23. nu. 99. vers. 3. q. episcopi auctoritate interueniente, vbi potest in his ad suam collationem spectantibus, tam in beneficiis, quàm dignitatibus, eo cap. 1. in 6. alias per acceptantem intrusionis titulus incurritur, concludit not. Felin. in cap. in nostra. nume. 12. de rescript.

(Quando tamen clare constat de collatione non spectante, ad materiam eorum quæ in facto fuerunt de mutatione præbendarum, per cap. quæsitum & dubium in dignitate ex communi opinione, dicit glo. in 3. regula cancell. Innoc. VIII. vt dicebat in resolutione Do. meus Do. Cardin. Alciatus bon. mem. quod nobis durum visum fuit, Quia l. Barbarius. ff. de offi. præf. non procedit in spiritualibus, Angel. ibidē Socc. in fall. doct. in cap. nihil de elect. refert Gomef. in regul. de public. resignat. quæst. tertia, circa med.) & quod sint ab omnibus seruata qualitates, & uno obseruante, alio recusante adimplere, fit restitutio in ipsius primum beneficium, quia non aliter, nec alio modo, in cap. cum olim de rer. perm. cum multis, requisitis ad validitatem permutationis faciendæ beneficiorum, not. per Rebuff. in sua præf. ben. par. 3. de rer. perm. & nu. 22. Si cōsensu patroni, requiratur, aut noluerit consentire & quod non requiratur. ead. præf. tertia part. sign. nume. 43. dicens ita obseruari de generali consuetudine ecclesiæ & de rer. perm. nu. 22. post requisitionem patroni, etiam
23 non consentientis. † Cautela tamen consideratione noua aduertenda est, quod admissis ipsis resignationibus ab ordinarijs in casibus prænarratis, ipsa beneficia resignata non conferantur, alicui ex suis ordinariorum, aut cōsanguineis, affinibus, familiaribusve resignantiū. §. ceterum. ead. l. Ad prohibendum ne dictæ renuntiationes fierent ob carnis affectum, quod, & Moyses item reprobauit, refert Rebuff. hoc tit. nu. 9. & ne cōsanguinei, & familiares hæredes fierent beneficiorū

ecclesiæ, vt in superioribus pluries est dictum, & sels. 25. Concil. Trident. de reform. gen. cap. 1. §. quia propter. † Nec dubitandum, quod facta resignatione, renuntiatum est etiam possessio ni, Innoc. in cap. super hoc, de renunt. quia ab eo pendet possessio, & tam in ciuili, quàm in naturali l. 3. §. in admit tenda. ff. de acquir. poss. Cassad. decis. 4. de restitut. spolia. nam ex possessione adepta iudicamus quem beneficium (dum modo non stet per ipsum.) Quia si habet beneficium, & non fructus, non dicitur plene adeptus, nec pacifice possidere supra. eod. lib. cap. 15. nume. 77. notatur in cap. si tibi de præb. ubi glos. meminit de episcopo promotō, & translato, ante cōsecrationem, & possessionem adeptam, non vacare sua beneficia cap. cum in cun-
25 ctis. de elect. † Et ad ipsam legem facile ampliamus, quare obnoxij criminibus permittantur libētius ad renuntian dum, quia ad eorum priuationem iura conueniunt, sicuti de Homicidis priuandis Innoc. in cap. cum in nostris de præb. in tit. de cleric. pugn. in duell. de quo est decis. Concil. Trident. selsi. 14. de reforma. gener. capit. 7. cuius verba sunt. *Cum etiam, qui per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari auelli debeat, qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiam si crimen id, nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoueri possit, nec illi aliqua ecclesiastica beneficia, etiam si curam non habeant animarum, conferri liceat, sed omni ordine, ac beneficio, & officio ecclesiastico perpetuo careat: si uero homicidium,*

non

non ex proposito, sed casu, vim vi repellendo, vt quis se à morte defendere, fuisse commissum narratur, quam ob causam, etiam ad sacrorum ordinū, & altaris ministeriū, & beneficia quæcunque, ac dignitates, iure quodammodo dispensatio debeat, committatur loci ordinario, aut ex causa Metropolitano, seu viciniori episcopo, qui nō nisi causa cognita, & probatis precibus, ac narratis, nec aliter dispensare possit. Et ponit Martin. Nauar. in Man. cap. 27. nume. 239. vers. ex quibus, pro eod. tex. vide supra hoc libro cap. 15. nume. 37. De adulteriis. §. 1. distinct. cap. si quis clericus. Iul. Clar. lib. 5. recep. sent. §. adulterium. De simoniacijs, in extrauag. Paul. 2. inci. cum detestabile. Felin. in cap. in nostra, de rescrip. in constitut. Pij Quinti, incip. cum primum. 1566. an. 1. De concubinarijs, etiam iure ciuili. l. qui eum. C. de episc. & cler. in auct. de sanctif. episcop. §. clericos, & per constitut. Leonis X. in Concil. Lateranen. 1516. anno quarto, sunt suspensī spatio triū mensium fructibus suorū beneficiorum, & si facta monitione nō cessatur, ad priuationem procedatur, vt latius sequitur Berm. in comment. ad ipsam constitut. & per not. in Conc. Trident. sessio. 25. de reform. gen. cap. 14. (Accrescentibus fructibus beneficij durante tempore suspensionis ecclesiæ, dicit gloss. in clemen. secunda, in verb. suspensus, de vita & honesta. cleric.) Vel quia turpiter, & scandalose uiuatur, ex alio decreto eiusdem Concil. sels. 21. de reformat. cap. 6. §. eos vero, ergo optime fit, si ex ipso quis re-
26 nunciet. † Et prædictæ qualitates ipsius nouæ cōstitutionis sunt seruandæ,

cum præcise legislator posuerit, & subiecerit pœnas contra non obseruantes, suspensionis, excommunicationis, earum absolutione, & relaxatione summo Pontif. reseruatis. §. qui vero, & §. nihilominus, & contra cōferentes, & acceptantes. Sic enim lex superioris obseruatur, vt metu pœnæ, quis caueat contrauenire. Ad hoc nāque sunt factæ leges, ut earum metu humana coherceatur audacia, quarta distinctio. cap. factæ sunt: & sacris sanctionibus pœnæ sunt certæ constitutæ ad reprimendam malitiam peruersorum, cap. ad reprimendam de offic. ordin. Et pœnæ metu de cetero talia non præsumant. Dicit alius text. in capit. irrefragabili. §. ceterum, eodem tit. quia aliàs esset vnicuique ad leges transferendas aditum aperire. sels. vige sima quinta. Conc. Trident. de reformat. gene. cap. decimo octauo, dum loquitur de dispensationibus. Vbi enim lex non determinat, ibi arbitrium episcopi vertitur. argumen. not. per gloss. in extrauagan. execrabilis. Ioan. 22. in verb. bonæ famæ, in fin. de præb. 27. † Caueat tamen renūtians beneficio, ne quo pacto possessionem, introitus, redditus, fructus, in totum, vel in partem ipsius beneficij resignati amplius tractet, vel se intromittat, neque vt procurator, aut mandatarius, namque incideret in præsumptionem confidentiæ, & pœnis contra simoniacos illatis puniretur, iuxta aliam constitutionem eiusdem Pij Quinti, incip. intolerabilis. §. ad probandum. 1569. anno quarto, & latius, quàm per Pium Quartum fuerat prouisum, in constit. incip. Roman. Pont. ann. 1564. Pontific. quinto, (super quo, quid sit confidentia,

fidencia, quotuplex, ex quibus conijciatur, pulchre Mart. Nauar. in Man. cap. 23. nume. 109. per plur. seq. episcop. Vulter. lib. 5. de irregul. & can. imped. c. 33. num. 5. vers. ad hunc tractatum, vbi modos comittendi enu-
 28 merat.) † Cum vero beneficium vacat, non per resignationem, sed per obitum, infra sex menses episcopus illud conferat (si ad se spectat) ne per diuinam vacationem ecclesia patiatu-
 29 pro defectu, de elect. † Sed retrahitur tempus ab ipso tempore præfinito, ali cuius legitimi impedimenti, vt possit etiam postea conferre, vt quia in vrbe apud Sedem Apostolicam, eundo, & redeundo, ex responso ipsius tex. cap. quia diuersitatem. de conc. præb. vbi Docto. notant impedimentum iuris, vel facti, vt ex suspensione, peregrinatione, & simil. & not. gl. eod. c. ne pro defectu, in verb. impedimento. & de suspensione dicitur in eod. cap. quia diuersitatem. §. sic tamen. *Quia etiã si voluerit tunc, non potuerit.* & in §. semestre, declarãdo tempus à notitia ipsius vacationis computari. fortis tamẽ est ratio, quia beneficia non debent stare in pendentibus. cap. 2. cap. si tibi absen-

ti. de elect. lib. 6. c. periculosa sit diu-
 30 defectu. † Eo tamen considerato, ne beneficium vacans sit affectum Sed. Apostolicæ per ordinarias referuationes cuiuslibet Summi Pontificis tempore assumptionis, prout in regulis vniuscuiusque statim apparet. Docto. in c. is cui. & cap. si beneficia, de præb. lib. 6. vel non sit vacatio talis in mensibus Papæ, qui ex gratia ordinariis reliquit quattuor menses, Martium, Iunium, Septembrem, & Decembrẽ, in quibus est item locus præuentioni: quia nec Papa in totum a se abdicauit potestatem. Ripa lib. 1. responso. 15. Staphil. de grat. expect. num. 8. & in multis casibus per nouissimas Constitutiones, in quibus si ordinarius se intromittit, nullum, & inualidum reputatur, quod agetur. † Quamquã illud de mēsis hodie ex gratia sit modificatum ad episcopos in suis tantum ecclesiis personaliter residentes, vt gaudeant alternatiua mēsum, sex pro ipsis ordinariis, & sex pro Pōtifice, alternatim, de vno ad vnum, incipiendo exempli gratia a Ianuario pro Pontifice, ut in Regula Pij Quinti Pont. Max. 1565. an. primo, de quinquennio tantum valitura, & cōfirmata per Do. nostrum Dom. Gregorium XIII. Pōt. Max. 1572. an. primo, ad aliud quinquennium. (& iterum 1577. an. 6. renouata) ea tamen clausula adiecta, qd si in referuatis, & affectis dispositioni Sed. Apostol. quis se intromitter, aut impedimentum præstabit, quominus prouisiones emanatæ debitũ sortirentur effectum, vsq; & beneficio facultatis eiusdem alternatiuæ eo ipso
 32 careat. in §. ac etiam. † Et iuxta Regulã

lẽ tenorem. in §. illi vero, Episcopi, qui uti ea gratia voluerint, debent acceptare ipsam, & de acceptatione per patentes litteras sigillo proprio firmatas Dom. Datarium Sanctissimi Dom. nostri certum facere, vt non alias gaude-
 33 sedes. c. ex tenore, de rescrip. † Forma autem litterarum, quibus episcopi significare habent, se velle vt eadem gratia communiter obseruari potest. N. E. T. Beneficium, & gratiam alternatiuæ per regulam nouissime editam Cancell. Apostol. a sanctissimo Domino Nostro, Domino Gregorio XIII. Pont. Max. nuper concessam, & promulgatam Romæ in eadem Cancell. Apost. an. Incarn. domi. 1572. die vero Iouis 26. mensis Iunij, Pont. sui anno primo debita, qua decet reuerẽtia, & gratiarum actione acceptare volentes, & intendentes, harum serie, animum, & voluntatem nostram declarantes, præfata gratiam alternatiuæ acceptamus, &c. In quorum fidem, & testimonium præmissorum, præsentibus nostras, iuxta præfata regulæ dispositionem patentes litteras, manu nostra propria subscripsimus, & no-

stro in similibus solito sigillo imprimi, ac per infrascriptum secretarium nostrum scribi iussimus, & ad R. Do. Datarium sanctitatis suæ trãsmitti curauimus, datum &c. cum subscriptione, sigillo, anno, mense, & die, & sub-
 34 scriptione eiusdem secretarij. † Quibus missis, & recognitis a Dom. Datario solet addi fides, eas fuisse adnotatas in cancellaria, & posse acceptantem vt alternatiua, sub hac forma. Die, mense, anno, &c. Pro parte R. Dom. episcopi. N. præsentatæ, & recognitæ fuerunt litteræ acceptationis gratiæ alternatiuæ mensium concessæ a Sanctissimo Dom. Nostro D. Greg. XIII. Pont. Max. episcopis apud suas ecclesias residentibus. In quorum fidem. M. Datarium. † Id denique ordinando generaliter, vt Bullæ omnes, tam ordinũ, quàm beneficiorum registrentur in communi libro, cum in ipsis, & de ipsis omnes visitari debeant, vt dictum est item supra hoc libro cap. 3. num. 2. quorum omnium titulos ostendere tenentur ordinati, & beneficiati, vt dicunt Doctores communiter in cap. ordinarij, de offi. ord. lib. 6. Ioan. And. in cap. mora de regul. iur. lib. 6. & latius Henricus de Bottis in tra. de synodo episcopi, par. 3. conclus. 13. nu. 145. vbi alios citat, diligenter examinando super illis, ne ordines sacri sint accepti extra tempora statuta, aut ante etatem legitimam requisitam, vel sine litteris dimissoriis proprij episcopi, contra canonicas sanctiones, quia suspensio ipso iure incurritur, & administrando, item irregularitas, vt demum ad priuationem beneficiorũ iure procedi possit, iuxta Constitutionem Pij Papæ Secundi, cuius tenorem ad maiorem de-
 clara-

fidencia, quotuplex, ex quibus conijciatur, pulchre Mart. Nauar. in Man. cap. 23. nume. 109. per plur. seq. episcop. Vult. lib. 5. de irregul. & can. imped. c. 33. num. 5. verfi. ad hunc tractatum, vbi modos committendi enumerat.) ¶ Cum vero beneficium vacat, non per resignationem, sed per obitum, infra sex menses episcopus illud conferat (si ad se spectat) ne per diuinam vacationem ecclesia patiatu ali quod detrimentum, cap. 2. de concess. præb. alias ad superiores defertur potestas conferendi, vt si elapso prædicto tempore per Concil. Later. constituto quis conferat, collatio adhuc erit nulla, ex decreto Innoc. III. in cap. dilecto filio, de suppl. negli. prælat. cõputando terminum a scientia ipsius vacationis, non ab ipsa vacatione. cap. quia diuersitatem de cõc. præb. & hoc in ecclesiis minoribus. Sed in cathedralibus, & regularibus infra tres menses: quia maior ratio versatur. cap. ne pro defectu, de elect. ¶ Sed retrahitur tempus ab ipso tempore præfinito, alius legitimi impedimenti, vt possit etiam postea conferre, vt quia in vrbe apud Sedem Apostolicam, eundo, & redeundo, ex responso ipsius tex. cap. quia diuersitatem. de conc. præb. vbi Docto. notant impedimentum iuris, vel facti, vt ex suspensione, peregrinatione, & simil. & not. gl. eod. c. ne pro defectu, in verb. impedimento. & de suspensione dicitur in eod. cap. quia diuersitatem. §. sic tamen. *Quia etiã si voluerit tunc, non potuerit.* & in. §. semestre, declarãdo tempus à notitia ipsius vacationis computari. fortis tamẽ est ratio, quia beneficia non debent stare in pendenti. cap. 2. cap. si tibi absen-

ti. de elect. lib. 6. c. u. periculosa sit diu-
 30 defectu. ¶ Eo tamen considerato, ne
 beneficium vacans sit affectum Sed.
 Apostolicæ per ordinarias reseruationes
 cuiuslibet Summi Pontificis tempore
 assumptionis, prout in regulis
 vniuscuiusque statim apparet. Docto.
 in c. is cui. & cap. si beneficia, de præb.
 lib. 6. vel non sit vacatio talis in men-
 sibus Papæ, qui ex gratia ordinariis
 reliquit quattuor menses, Martium,
 Iunium, Septembrem, & Decembrẽ,
 in quibus est item locus præuentionis:
 quia nec Papa in totum a se abdicauit
 potestatem. Ripa lib. 1. responso. 15.
 Staphil. de grat. expect. num. 8. & in
 multis casibus per nouissimas Consti-
 tutiones, in quibus si ordinarius se in-
 tromittit, nullum, & inualidum repu-
 31 tatur, quod agetur. ¶ Quamquã illud
 de mēsis hodie ex gratia sit mo-
 dificatum ad episcopos in suis tantum
 ecclesiis personaliter residentes, vt
 gaudeant alternatiua mēsum, sex pro
 ipsis ordinariis, & sex pro Põtificis, al-
 ternatiua, de vno ad vnum, incipiendo
 exempli gratia a Ianuario pro Pontifi-
 ce, ut in Regula Pij Quinti Pont. Ma-
 xim. 1565. an. primo, de quinquennio
 tantum valitura, & cõfirmata per Do-
 nostrum Dom. Gregorium XIII. Põt.
 Max. 1572. an. primo, ad aliud quin-
 quennium. (& iterum 1577. an. 6.
 renouata) ea tamen clausula adiecta,
 q̄ si in reseruat, & affectis disposi-
 tioni Sed. Apostol. quis se intromittet,
 aut impedimentum præstabit, quomi-
 nus prouisiones emanatæ debitũ for-
 turentur effectum, vsu, & beneficio fa-
 cultatis eiusdem alternatiuæ eo ipso
 32 careat. in. §. ac etiam. ¶ Et iuxta Regu-
 læ

lẽ tenorem. in. §. illi vero, Episcopi, qui
 uti ea gratia voluerint, debent accepta
 re ipsam, & de acceptatione per pa-
 tentes litteras sigillo proprio firmatas
 Dom. Datarium Sanctissimi Dom. no-
 stri certum facere, vt non alias gaude-
 re possint concessione facta. sic enim
 34 voluit Princeps gratiam facere, vt eo
 modo, quis vt ea debeat: quod etiam,
 & Pius Quintus ordinauerat, ne sit
 in facultate ordinarij, quando vacat
 beneficium, vti velle, vel non, confide-
 rata ipsius qualitate, & in fraude præ-
 sumeretur, quæ ideo adiumenti esse
 non debet. argu. capit. tuæ. de cleric.
 non resid. Fraudibus enim non indul-
 gendum, sed obuiandum est, cap. ex
 parte. in fine. de priuileg. & excess. pri-
 uileg. l. in fundo. ff. de rei vñd. & fraus,
 & dolus nemini patrocinari debent. c.
 33 sedes. c. ex tenore, de rescrip. ¶ Forma
 autem litterarum, quibus episcopi si-
 gnificare habent, se velle vt eadem
 gratia communiter obseruari potest.
 N. E. T. Beneficium, & gratiam alter-
 natiuæ per regulam nouissime editam
 Cancell. Apostol. a sanctissimo Domi-
 no Nostro, Domino Gregorio XIII.
 Pont. Max. nuper concessam, & pro-
 mulgatam Romæ in eadem Cancell.
 Apostol. an. Incarn. domi. 1572. die ve-
 ro Iouis 26. mensis Iunij, Pont. sui an-
 no primo debita, qua decet reuerẽtia,
 & gratiarum actione acceptare volen-
 tes, & intendentes, harum serie, ani-
 mum, & voluntatem nostram decla-
 rantes, præfata gratiam alternatiuæ
 acceptamus, &c. In quorum fidem,
 & testimonium præmissorum, præsen-
 tes nostras, iuxta præfata regulæ di-
 spositionem patentes litteras, manu
 nostra propria subscripsimus, & no-

stro in similibus solito sigillo impri-
 mi, ac per infra scriptum secretarium
 nostrum scribi iussimus, & ad R. Do.
 Datarium sanctitatis suæ trãsmitti cu-
 rauimus, datum &c. cum subscriptione,
 sigillo, anno, mense, & die, & sub-
 34 scriptione eiusdem secretarij. ¶ Qui-
 bus missis, & recognitis a Dom. Data-
 rio solet addi fides, eas fuisse adnota-
 tas in cancellaria, & posse acceptantem
 vt alternatiua, sub hac forma. Die, mē-
 se, anno, &c. Pro parte R. Dom. epi-
 scopi. N. præsentatæ, & recognitæ fue-
 runt litteræ acceptationis gratiæ alter-
 natiuæ mensium concessæ a Sanctissi-
 mo Dom. Nostro D. Greg. XIII. Pont.
 Max. episcopis apud suas ecclesias re-
 sidentibus. In quorum fidem. M. Da-
 35 tarius. ¶ Id denique ordinando ge-
 neraliter, vt Bullæ omnes, tam ordinũ,
 quàm beneficiorum registrentur in
 communi libro, cum in ipsis, & de ip-
 sis omnes visitari debeant, vt dictum
 est item supra hoc libro cap. 3. num. 2.
 quorum omnium titulos ostendere te-
 nentur ordinati, & beneficiati, vt dicunt
 Doctores communiter in cap. ordina-
 rij, de offi. ord. lib. 6. Ioan. And. in cap.
 mora de regul. iur. lib. 6. & latius Henri-
 cus de Bottis in tra. de synodo episco-
 pi, par. 3. conclus. 13. nu. 145. vbi alios
 citat, diligenter examinando super il-
 lis, ne ordines sacri sint accepti extra
 tempora statuta, aut ante etatem legi-
 timam requisitam, uel sine litteris di-
 missoriis proprij episcopi, contra ca-
 nonicas sanctiones, quia suspensio ip-
 so iure incurritur, & administrando,
 item irregularitas, vt demum ad priua-
 tionem beneficiorũ iure procedi pos-
 sit, iuxta Constitutionem Pij Papæ Se-
 cundi, cuius tenorem ad maiorem de-
 clara-

clarationem hic subnecti curauimus.
 36 † Pius Episcopus seruis seruorum
 Dei, Ad futuram rei memoriam. Cum
 ex sacrorum ordinum collatione cara-
 cter inuisibilis anima imprimatur, sa-
 cra mysteria dispensentur, & ipsarum
 cura tribuatur animarum, & in eorum
 susceptione excessus graues tanto ma-
 gis plectendi sunt, quanto ex illis ma-
 iora in mentibus fidelium scandala ge-
 nerantur: cum itaq; (sicut fide digno-
 rum relatione, non nisi moleste accepi-
 mus.) nonnulli clerici extra tempora à
 iure statuta, quidam ante etatem legi-
 timam, aliqui verò sine dimissorijs lit-
 teris contra sanctiones canonicas se fa-
 ciunt ad sacros ordines promoueri. Nos
 eorumdè temeritatem tali castigatione
 reprimentes, vt alijs in posterum com-
 mittendi similia, aditus præcludatur,
 Authoritate Apostolica, hac constitu-
 tione perpetuo valitura, statuimus, &
 ordinamus, quòd omnes, & singuli,
 qui absq; dispensatione canonica, aut le-
 gitima licentia, siue extra tempora à
 iure statuta, siue ante etatem legitimam,
 vel absq; dimissorijs litteris, etiam ci-
 tramontani, a citramontanis (præter-
 quam si in hoc ultimo casu per Camera
 Apostolicam iuxta illius stylum) ordi-
 nati fuerint, & ad aliquem ex sacris
 ordinibus se fecerint promoueri, a suo-
 rum ordinum executione ipso iure su-
 spensi sint, & si huiusmodi suspensione
 durante, in eisdem ordinibus ministra-
 re presumpserint, eo ipso irregularitatè
 incurrant, præterea vltra alias pœnas
 in tales generaliter à iure inflictas, be-
 neficijs ecclesiasticis possint iure priua-
 ri. Volumus autem, quòd presens no-
 stra constitutio in Romana curia existè-
 tes, post quindecim dies, absentes ve-

ro Italicos post duos menses, alios ve-
 ro Ultramontanos post sex menses ab ip-
 sius in audientia contradictarum, &
 Cancellaria Apostolica, publicatione,
 & affixione ligare incipiat. Nulli ergo
 omnino hominum liceat hanc paginam
 nostrorum statuti, ordinationis, & vo-
 luntatis infringere, vel ei ausu temera-
 rio contraire, si quis autem hoc attempta-
 re presumpserit, indignationem omni-
 potentis Dei, & Beatorum Petri, &
 Pauli Apostolorum eius se nouerit in-
 cursurum. Datum Roma apud sanctum
 Petrum anno ab Incarnatione Domini-
 ca. 1461. 15. Cal. Decembris. Pontifica-
 tus nostri anno quarto. De qua etiam
 alij Romani Pontifices meminerunt,
 pro ut S. D. N. D. Gregorius XIII.
 Pont. Max. in suis regulis in illa xxij.
 de male promotis sub his verbis. Item
 de clericis extra tempora a iure statu-
 ta, siue ante etatem legitimam, aut absq;
 dimissorijs litteris ad sacros ordines se
 promoueri facientibus pro tempore,
 etiam voluit Constitutionem Pie memo-
 riæ Pij Secundi prædecessoris sui desu-
 per editam, et in dicto Cancellariæ Apo-
 stolicæ libro descriptam, quæ incipit, cū
 ex sacrorum ordinum, &c. pari modo
 37 obseruari. † Ea enim dicitur legitima
 promotio ad sacros ordines, quæ i sab-
 bathis quatuor temporum anni, & in
 sabbathis Maioris ebdomadæ, & Pas-
 sionis fit, quando aliter breue a Sede
 Apostolica non est obtentum, in etate
 requisita. Ad subdiaconatum non an-
 te 22. Ad diaconatum non ante 23.
 Ad sacerdotium non ante. 25. ann. ex
 generali decreto cap. 12. sess. 23. de re-
 form. Conc. Triden. & in eos grauius
 duplici pœna inuehendo, qui, etiam
 scienter ante prædictam etatem se pro-
 mouerit

moueri faciunt, sub illo dicto, & abu-
 su, quòd post, etate legitima superue-
 niente, celebrant, quasi rex. non requi-
 rat determinatum tempus ad ordinè,
 sed, vt ordo seruiat tempori, non tem-
 pus ordini, in quo multi reperiuntur
 incidisse, & tertio cum sui ordinarij li-
 centia, quando ab alio ordinarij quis
 vult. eadem sess. cap. 8. vbi etiam de pri-
 mo dicto. & quàmuis Martin. Nauar.
 celebris Docto. velit aliquantulum miti-
 gare ipsam irregularitatè exinde pro-
 uenientè, quando quis bona fide, pro-
 cessit, & credens posse legitimè, vel nò
 aduertens, ut dicit in cap. accepta. 8.
 oppos. num. 34. de restitut. spoliat. non
 est ad sensum litteræ, cum non deceat
 ignorare, quòd communiter omnes
 sui ordinis sciunt, possent tamen pro-
 desse habita qualitate personæ, vt faci-
 lius dispensetur, vt sic liberetur a ran-
 38 to, non a toto. † Quod item dicimus
 de eo, qui per saltum ad aliquem ordi-
 nem se promoueri fecit, tot. tit. de ordi-
 nin. per salt. cum quo tamen, si aliter
 non ministrauerit itante legitima cau-
 sa poterit episcopus dispensare. ead. sess.
 cap. 14. in fine, dum dicitur. Cum pro-
 motis per saltum, si non ministrauerint,
 episcopus ex legitima causa possit di-
 spensare. Sed quòd omissum ordinem
 40 † Nec considerari omittendū est, vt di-
 ligenter præscrutetur, ne ipse ecclesie
 superfluis pensionibus agrauetur, nã-
 que & cathedrales, si non excedūt mil-
 le. parochiales centum aliqua pœsione
 grauari nequeūt, ex dispositione eius-
 dè Conc. Trid. sess. 24. de reform. gen.
 cap. 13 §. ad hæc, & refert Marti. Na-
 uar. in Man. c. 25. nu. 137. & ubi inue-
 nitur Sanctiss. Dño nuntiandū, in sim-
 plicibus solet taxari in quinquaginta,
 cõiter, & in minori summa viluati
 Non

animaduertisse, quòd a quolibet visi-
 tatore, etiam Apostolico videndum,
 39 & præscrutandum est. † Sic etiam
 quando beneficium ecclesiasticū, quis
 obtinuerit ante decimūquartum an-
 num, vt similiter ad priuationè proce-
 datur, & ad restitutionem fructuum,
 tex. enim Concil. Triden. expresse pro-
 hibet ante posse obtineri ead. sess. cap.
 6. dum dicit. Nullus prima tonsura
 initiatus, aut etiam in minoribus ordi-
 nibus constitutus ante decimūquartū
 annum beneficium possit obtinere. De
 quo dixi vnum verbum supra eod. lib.
 cap. 7. nume. 7. Vel si beneficium est
 adeptum ante primam tonsuram, quæ
 debet præcedere, vt similiter declare-
 tur vacare, vt dictum est supra hoc
 met libro, cap. 21. num. 13. quod fre-
 quentius euenit, cum quis diligenter
 scrutatur datam ordinum, & supplica-
 tionis signatæ, quando beneficium in
 curia est obtentum, & hæc sufficiant,
 cetera dicemus inf. suo lib. in c. de or-
 dinibus ecclesiasticis. Et quæ sunt no-
 tanda, cū super ipsis frequētius dubia
 occurrant, censuræ vertentur, vt negli-
 gentia beneficiatorū notetur, aduertē-
 do ad qualitatè personarum, & quan-
 do scienter durantes se immiscuerūt.
 40 † Nec considerari omittendū est, vt di-
 ligenter præscrutetur, ne ipse ecclesie
 superfluis pensionibus agrauetur, nã-
 que & cathedrales, si non excedūt mil-
 le. parochiales centum aliqua pœsione
 grauari nequeūt, ex dispositione eius-
 dè Conc. Trid. sess. 24. de reform. gen.
 cap. 13 §. ad hæc, & refert Marti. Na-
 uar. in Man. c. 25. nu. 137. & ubi inue-
 nitur Sanctiss. Dño nuntiandū, in sim-
 plicibus solet taxari in quinquaginta,
 cõiter, & in minori summa viluati
 Non

Non tamen ponantur pensiones in fauorem filiorum in ecclesiis possessis ab eorum parentibus, sess. 25. de reform. gen. cap. 15. Et si habens pensionem ordinari cupit consentiente episcopo, eam extinguere non potest sine licentia eiusdem episcopi. sess. 21. de reformat. cap. 2. §. patrimonium (sicuti in alijs sine licentia Papæ, licet gratis possit remitti. idem Nauar. eo. Man. cap. 23. nu. 3.) Bigamis laicis, nec ite concedendę, ex constitutione Pij V. Sum. Pont. sacrosanctum, in princ. 1568. an. 3. & hæc circa Concil. reliqua ad materiam remittimus ad tra-

statum, & qq. doctissimi viri Dom. Hieronymi Gigantis, de pens. & quod obtinens dicat horas Beatæ Mar. supra, lib. 1. cap. 20. num. 24. Quamuis non teneatur ad tria illa onera, hospitalitatem, onera episcopalia, & procuracione visitantibus. c. extirpandæ, de præb. cap. prohibemus. de censib. Et quod nõ soluatur sine expeditione litterarum, saltem in conscientia. Gom. in reg. de non iud. quæst. 14. Licet valeat quod soluatur pensio sola supplicatione expedita, sine alia expeditione bullarum, supra lib. 1. cap. 33. post nu. 11. &c.

DE STUDIIS GENERALIBUS, PUBLICIS GYMNASIIS, EORUMQUE PRIVILEGIIS.

CAP. VIGESIMVM NONVM.

S V M M A R I V M.

- | | |
|---|---|
| <p>1 Studium variarum scientiarum in ecclesijs diuitibus, & populosis esse debet.</p> <p>2 Studia generalia debent esse ordinata pro augmento Religionis, & disciplinae ecclesiasticę.</p> <p>3 Philosophi quę precipue in studijs obseruare tenentur ex decreto Concil. Later.</p> <p>4 Decretum Concil. Lateran. de studijs generalibus publicari debet ab ordinarijs.</p> <p>5 Lectio sacra scripturę procuranda est in publicis studijs, & Gymnasijs.</p> <p>6 Rectores studiorum, & vniuersitatum tenentur obseruare decreta Concil. Trident.</p> <p>7 Professores cuiuslibet scientiæ in prim-</p> | <p>cipio debent facere professionem fidei.</p> <p>8 Magistri Grammatices ad eandem professionem tenentur.</p> <p>9 Magistri Grammatices assumi debent in omni ecclesia cathedrali.</p> <p>10 Clerici dum sunt in studijs habentur, vt presentes circa beneficia. Vbi idem de magistris, & doctoribus.</p> <p>11 Clerici debent assistere studijs, vt gaudeant priuilegijs.</p> <p>12 Curiosus in quo differat a studioso.</p> <p>13 Studentes ex quibus euadunt perfecti.</p> <p>14 Gymnasijs prepositi sunt immunes a muneribus ciuilibus.</p> <p>15 Nominati ad beneficia, non promouentur nisi examinati ab episcopo. Fal-lit,</p> |
|---|---|

lit, vt ibidem.

- 16 Roma dicitur communis Mater.
- 17 Scolaris si moriatur sine herede, succedit collegium excluso fisco.
- 18 Magistri honorandi sunt a discipulis.
- 19 Magistri assumendi quas qualitates

habere debent.

- 20 Litteræ Hebraicę, & Caldecę multum conferunt ad interpretationem sacra scripturę.
- 21 Inuentores litterarum, qui fuerint a principio.



Nimarum saluti sic sancta Ecclesia est intenta, vt sequatur vestigia Christi sui sponsi, qui animam suam posuit pro ouibus suis. Ioan. cap. 10. exindeque curæ ipsarum inuigilet, atque non negligi, a ceteris, quibus onus est, mandat: in Conc. Triden. de reform. sess. 23. cap. 1. cap. Alma mater, de sent. excom. lib. 6. cap. 1. §. 1. de reliq. & uen. sanct. eod. lib. ad id attendens animas primum fieri eruditas, demum linguas. Sap. c. 1. Imperator. in proœ. ff. Illud vero, quia corrumpit anima sine virtutibus. glo. in cap. o propheta, prima quæst. 1. Sicut enim hominum genus, homines, ira animarum genus virtutes sunt. Etenim familiæ hominum splendore generis nobilitantur, animarum autem clarificatur gratia splendore virtutis. D. Ambr. in lib. de Noe, & Arca, cap. 4. quod adherendo Deo, quis consequitur, a quo, Omne datum optimum, & oẽ donum perfectum est, Iac. 1. c. 1. Vnde Dauid, psal. 111. Initium sapientię timor Domini; intellectus bonus omnibus facientibus cum. † Ideo adhuc pro complemento visitationis in hac parte aliqua sunt consideranda, quę diriguntur ad bonum commune, & ex quibus regimen ipsarum ecclesiarum possit dignis committi. Vnde cura est episcoporum in magnis, & populosis Ciuitatibus procurari studium diuersarum scientiarum,

iuxta Constit. synodus Eugenij Papæ, in cap. de quibusdam. 37. dist. vbi inquit. De quibusdam locis (vt ad nos refertur) neque magistros, neque curam inueniri pro studio litterarum, idcirco ab vniuersis episcopis subiectis plebibus, & alijs locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura, & diligentia habeatur, vt magistri, & doctores constituantur, qui studia litterarum, liberaliumque artium dogmata assidue doceant, quia in his maxime Diuina manifestantur, atque declarantur mandata. Et in cap. relatum. ead. dist. cum alijs pluribus, non de hoc mundo, quia. Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. 1. ad Cor. cap. 3. Iob. c. 5. Compræhen-dã sapientes in astutia eorũ. & psal. 93. Dominus scit cogitationes hominũ, quoniam vanę sunt. † Quibus studiis erectis, Episcopus omnia visitare debet, statuta, reformationes, constitutiones, modum, & dies, ut diligenter præscrutetur, si omnia sunt ordinata pro augmento Religionis, & ecclesiasticę disciplinae, & si quæ minus se habent, possit corrigere, & emendare, iuxta decretum. Concil. Triden. sess. 25. de reform. gen. c. 2. §. sed, & si aliqua. Vbi, quando vniuersitates, & studia immediate subsunt Romano Pontifici, ipsa visitanda relinquuntur personis delegatis per ipsum sum. Pont. §. quæ vero. Sicuti plurima disposuit Eugenius Quartus, reformando, in Const. incip.

3 cip. a supremo Patre. 1432. an. 2. confirmantur enim reformationes datæ studijs erectis, ne ex ipsarum obliuione, opera debita omitterentur. † Atq; id adnotetur principaliter in ipsis studijs, vt decretum Latera. Consil. celebrati sub Leon. X. (licet incepti a Iulio II.) anno. 1513. sess. 8. obseruetur. Quòd philosophi in eorum lectionibus, & conclusionibus explicent omnia, quæ a recta fide nostra christiana deuiarent, vt de immortalitate animæ, de eius vnitae. demundi aternitate, & simil. in his veritatem religionis christiane manifestando declarent. & pro posse doceant: resoluentes argumenta ipsorum philosophorum, cum, & autoritatibus etiam gentiliū ipsorum vanitas cōuincatur. ead. di. 37. capit. si quid, Nō pollendo sophistico apparatu in ambitiosa obtentatione verborum, ex doctrina Boe. de discipl. scol. cap. 6. quam mærito Augustinus lib. 2. de doct. christ. cap. 36. dixit esse libidinem rixandi, & puerilem quādam obtentationem vincendi aduersarium (& contra dicta philosophorū vide multa per Mart. Nau. in prælud. man). † Quod adeo obseruandum est, vt exinde iniunctum sit ordinarijs in principio studij singulis annis publicare debeant rectoribus ipsarum Vniuersitatum, decreta ipsius Conc. Gener. concernentia studia litterarum ex præscripto apposito in fine. *In Virtute sanctę obedientię*: quia, & anima intellectiua immortalis est, & cuiuslibet corpori humano infunditur, vna unicuiq; vt ead. sess. in princ. est autem præceptum iniunctum ipsis philosophis huiusmodi continentię. (si propria verba publicanda erunt, quod & præstat)

*Insuper omnibus, & singulis philosophis in vniuersitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus districte precipimus, vt cum philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus a recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explicauerint, quale hoc de immortalitate animę aut Vnitae, & mundi aternitate, ac alia huiusmodi, teneantur eisdem ueritatem Religionis christiane omni conatu manifestam facere, & persuadendo proposse docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro uiribus excludere, atque resoluerē. Huiusque Conc. vnde dixit Apost. de philosophis mundi. ad colofs. cap. 2. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. † In quibus vniuersitatibus, & Gymnalsijs publicis procurandum est, vt ubi non ad est lectio sacrę scripturę instituat, & ubi est dimissa restituatur. hortatur enim plurimum ad hoc laudabile institutum sancta synodus pietatem, & charitatem Religiosorum Principum, & Reipublic. sess. 5. Conc. Trid. de reformation. cap. 1. §. in Gymnalsijs: Quanta namque sit utilitas ipsius lectionis, satis diximus supra. lib. 1. cap. 17. ubi ad plenum: & inde ipsi lectores sacrę scripturę preferendi sunt alijs professoribus, cum doceant homines, qualiter salutem animarum procurare debeāt. multa inquit Honorius III. sum. Pont. in cap. si. denag. per illud Apost. in poster. ad tim. cap. 3. ibi. *Quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Iesu*: omnis scripturæ diu-*

ra diuinitus inspirata, vilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. *Estote vos perfecti*, (dicit dom. Matth. cap. 5.) *Sicut, & pater vester celestis perfectus est*. † Idq. maxime, vt Rectores ipsarum vniuersitatum, & studiorum generalium obseruent decreta præfati Conc. Trident. vt omnes professores doceant, quæ ad catholicam fidem pertinent, cum iuramento ad id astringentes: ex alio decreto eiusd. Concil. sess. 25. de reformatione. gene. cap. 2. §. ad hæc omnes, non torquentes verba, & sententias sacrę scripturæ, ad secularia, & fabulosa, & similia, aliàs vt temeratores, & violatores verbi Dei puniendi essent. sess. 4. in decreto, de edit. & vl. sacr. libr. §. post hæc. Sic enim nomen doctoris licite tribuitur. Quia uere docere, est fidem christianam humanis pectoribus inserere, nam iuxta dictum. D. August. lib. 4. de doctrin. Christ. cap. 10. circa finem. Is est docendi optimus modus, quo fit, vt qui audit, uerum audiat, & quod audit intelligat, & cap. 12. non, ut sciatur, quid agendum sit, sed iam, vt agatur, quod scitur. † Quæ, vt efficacius exquantur, & præstantius, debent oēs professores, quantumcumq. artium in principio professionem fidei facere, promittentes docere alios, quod ipsi asserunt firmiter credere. alleg. cap. 2. §. citato, iuxta tenorem Bullę Pij III. de qua supra pluries meminimus. Ex quo fit, vt doceantur quæ vera sunt, & dedoceantur quæ mala, ut ibidem dicit August. adducto cap. 10. Non vacillando auctoritatem diuinarum scri-

pturarum, quia alias fides titubare diceretur. eod. tit. lib. 1. c. 37. per August. † Ampliando hoc de professione fidei ad ludi magistros, seu grammatice præceptores, ut & ipsi ad id etiam teneantur, & fortius quia teneros pueros edocere habent, qui faciles sunt ad accipiendum, quod porrigitur. Vnde, & de ipsis disposuit Concil. Later. prædictū sub eod. Pōt. sess. 9. c. 7. sub hac forma. *Statuimus, vt magistri scoliarum, & præceptores pueros suos, siue adoloscētes, ne dum in Grammatica, & Rhetorica ceteris huiusmodi instruere debēt, uerum etiam docere teneantur ea, quæ ad Religionem pertinent, vt sunt Præcepta Diuina, Articuli fidei, sacri Hymni, & Psalmi, ac Sanctorum uitæ; diebus Festiuis nihil aliud eos docere possint, quam in rebus ad Religionem, & bonos mores pertinentibus, eosque in illis instruere, hortari, & cogere, in quantum possint, teneantur, ne dum ad Missas, sed etiam ad Vesperas, diuināq. Officia audienda, ad ecclesias accedant, similiter ad sermones audiendos impellant, nihilque contra bonos mores, aut quod ad impietatem inducat eis legere permittant.* † Quæ cū necessaria sint, & ex quibus utilitas maxima prouenit pro salute animarū, ne ex defectu paupertatis restaret adimpleri, magis ad pauperes respiciendo, qui ex benignitate naturæ propter docilitatē ingenij obscurantur intellectu, non habentes in bonis, quō sibi consulerent: prouidendū est in omni ecclesia cathedrali esse magistrum grammatice, qui clericos eiusdem, & scholares pauperes doceat: assignato ei aliquo beneficio, iuxta institutum pium sanctę ecclesię. cap. 1. de mag. clem. 1. in fin. eod. titu.

& decretum Concil. Trid. sess. 5. de re form. cap. 1. §. ecclesie verò: qui magister aliquam habeat docendi formam, pro vt supra diximus in materia semi-
 10 narij. lib. 1. cap. 16. nu. 14. † Ipsorum- que studiorum causa fauorabilis iudicatur, vt clerici in studijs generalibus degentes pro presentibus habeantur in suis ecclesijs, (de studio theologiae, & canonum secundum aliquos) accipiendo redditus praebendarum, & beneficiorum per quinquenium, & non ultra eod. tit. de mag. c. si. confirmatū in eod. Conc. Trid. sess. 7. de reform. cap. 1. §. docentes. Quod ad ipsos magistros theologiae extenditur per ipsū. cap. si. & Marri. Nauar. ampliat etiam ad docentes Canonēs in Man. cap. 25. nu. 58. in fine: Nō tamen quotidianę distributiones debentur, quia ipsae interuentibus tantum diuinis dantur. cap. licet vobis. de praeb. Cum non veniant appellatione beneficij, nec sint de corpore beneficij. Rota decis. 306. in antiq. & supra est dictum, licet Fel.
 11 dissentiat cons. 18. nu. 4. † Quod tamen ipsi clerici assistant studijs, non dimittēdo, vagātes. Quia vnus actus scientificus non facit quem studiosū, sed continuatio. Nam nec vna hirundo facit ver. Phil. 1. ethi. Nec vnus flos. Bal. in l. 1. col. 2. ff. de iustit. & iur. & dixi in Famil. singul. in l. 5. nu. 36. nō dimittēdo per publica spectacula, cōfabulationes. vanas, & scurrilia. Quia tamdiu retinentur scolarium priuilegia, quamdiu ad ociositatem non peruenitur. Gul. bened. in sua longa Reper. cap. Raynuntius in verb. dotem nu. 65. de testam. gl. in aūc. statuimus, vt nullus. C. de episco. & cler. attendentes pietatem, & religionem, fugi-

entes malas conuersationes, alias non gaudent, & *Qui non laborent, & non manducent.* 2. ad Thessal. cap. 3. leg. quamuis. ff. de dam. infec. quia sic peruenitur ad virtutem. de virt. & vit. c. 1.
 12 † Ideo scolares debent esse studiosi, nō curiosi, nā vt inquit August. in libro, quem de Vtil. cred. ad Honor. scripsit. cap. 9. Curiosus requirit, quæ nihil ad se attinent, sed studiosus, quæ ad se pertinent, Vnde curiosum sine conuittio non dicit, nec studiosum sine laude, & perniciosam curiositatem vocat tex. in cap. 1. de postul. præl. lib. 6. quia volunt quidam esse Curiosi, Vbi non expedit, & in perniciem inducūt, subdit gl. & multa de ipsa curiositate ponit Marti. Nauar. in Man. cap. 23. nu. 24. cum seq. quando sit venialis, vel mortalis. exempla tradens. Curiosa item predicari apud rudem plebē prohibet Concil. Trid. sess. 25. de purgat. §. apud rudem, & est princ. sess.
 13 † Quare ad eorum perfectionem notanda sunt recitata per Fel. in rubr. eod. tit. de mag. vt sint ingenio perspicaces, quod ex eo cognoscimus, quod attente volunt audire, vt adiendo plerumq. dicantur supplere aetatem, & legendo adhibere lectionem Visualem, & intellectionem cum presentia. idem Fel. in proh. decret. nu. 18. dixi in famil. singul. in l. L. num. 9. Item perseverantes in labore, cum assiduitate stantes in studio perueniendo ad virtutes, ratione quarum nomen assumpserunt, Tertio fructuosi, post maturitatem accipiendo gradum optatum. Honor enim accrescit ex qualitate studij propter priuilegia, vt ibidem, & in clem. fin. eod. tit. & ex honore, qui attribuitur, Quia, *Magno vbique pretio virtus*

virtus extimatur. Valer. max. de fact. antiq. lib. 5. cap. 4. loquens de Coroliano: sicuti de Ioanne Andrea lucerna Iuris Canonici profecto ad Papam, qui tā grate eum suscepit, dicendo cū salutatione: Bene veniat, qui lux Iuris cognominatus est. Anton. de prat. in proh. repert. Bar. Ioan. Neutz. in
 14 sua sylua lib. 2. fol. 187. † Vnde, vt magis Iura eis fauerent. iux. notat. per Imper. in auc. habita. C. Ne fil. pro parte. circa ipsa studia, & Gymnasia consideratur. Quod ipsi praepositi immunes sint a muneribus ciuilibus. dicit tex. cum sua gl. in l. sed, & reprobari. §. 1. ff. de excus. tut. id est, qui in aliorum exercitum laborant, scientias docentes, licet Mod. Mediol. quā du re consentiant in eor. tract. de munerib. de quibus dictis semper dubitauit, cum sententias etiam contra personas ecclesiasticas teneant, memini supra hoc libro cap. 21. nu. 38. in fine. & in hoc est ratio, quia fauor ipsorum studiorum hoc requirit, (Cum sciētia mundus illuminetur. ead. aūc. habita, ea praecipue Theologiae, & Canonum, dirigendo animas in cælum cum charitate, sine qua nemo transit ad Deum, testatur Apost. in sua priori ad Cor.
 15 cap. 13.) † Ita de ipsorum studiorum honore videmus in alio, quod ad beneficia ecclesiastica nullus promoueri potest, etiam quod sit nominatus a Nuntijs Sed. Apost. nisi fuerit examinatus, & idoneus repertus ab ordinario, quibuscumque non obstantibus. iux. decretum Concil. Trid. sess. 7. de reformat. cap. 13. tamen non procedit in presentatis, & electis, seu nominatis ab vniuersitatibus, & collegijs generalium studiorum, eod. cap. §.

presentatis. ex fauore ipsorum studiorum dicit alius tex. eiusd. Conc. sess. 25. de reform. gen. cap. 9. §. reliqui, quamuis Dec. in cap. proposuisti. de probat. dicat Promotores non iurare de sufficientia scholaris. refert Ioan. Neutz. in sylu. lib. 2. fol. 206. Est tamen praesumptio, & conscientia grauata, & quia iurant de credulitate. per Iaf. in l. ad monendi. de iur. Iur. ff. quæ etiam approbatur, quia ab approbatis. † Quod studium generale primum dicitur esse in Vrbe, quæ est eōis mater. ead. l. sed & re. pbari, & ibi studēs gaudēt multis priuilegijs, & recipiunt integros fructus ecclesiasticos. de priuil. lib. 6. cap. cum diuersis, & per septennium, quod quis absit a sua ecclesia, dispensat episcopus, & seruire per Vicarium, dummodo infra annum assumatur ordo subdiaconatus. cap. cum ex eo. de elect. sed quando a curia conceditur abesse causa studij, nisi accedat consensus ordinarij, non suffragatur. Sic declarauit Pius III. in sua regul. Cancell. incip. Sanctissimus. 24. Nouembr. 1564. anno. V. Ne per importunitatem, & falsitatem quid supplicaretur, quod esset a rei veritate alienum, & ipse Sum. Pont. non concessisset. arg. cap. si alio quando de sent. excommun. † Aliud etiam priuilegium ipsorum studiorū, & vniuersitatum recitat Affl. in const. si quando. de no. ba. pos. num. 10. q. si scholaris moriatur in studio sine herede, succedat Vniuersitas ipsa scholarium, nō autem fiscus, adducit Nicol. de Neapo. in l. formularij C. de Tract. lib. 12. quod, & de alijs collegijs dicimus. Gul. bened. de testam. cap. Raynuntius, in verbo, & uxorem nomine
 Ff 2 decif.

decif. 5. num. 335. & simile est de iure communi, tamquā in materia peregrinorum. arg. C. com. de success. auct. omnes peregrini. Ut episcopus dispenset excluso filio. de quo dictum est supra. † Debent tamen ipsi studentes in honore habere suos magistros, & doctores, ex quorum studijs animi ipsorum elucescunt. l. a quibus. ff. de donat. Ut in eis imperium quodāmodo habere dicantur, corrigere, & reprehendere discipulos, & vagantes leniter, non tamen asperere iuxta not. per tex. & per doct. in cap. ad audientiam apostolatus nostri. de homic. Et exinde dicitur honorem esse magistri bonos habere discipulos: Imperator in proh. ff. in fine. vbi Cagnol. num. 292. Reuerentiam doctoribus magistris. Obedientiam insimul praelatis. arg. cap. fin. de 19 confir. vil. vel inur. † Et ipsi magistri assumendi, habeant quasdam qualitates admodum notandas, & ut primum in se habuerint formam discipulorum. Si quis non discipulus, quomodo Magister? ex rescripto Gregor. noni Pont. in cap. cum in magistrum. de elect. non semper inuentis vii, sed inueniendis. cap. 6. quippe. Item mansuetudine utendo, aliquando compatiendo elationi discipulorum, ut in alio simili sunt versus.

*Illustrata scientia, humilitas recta,
Innocentia decora.*

*Et certa scientia nobiles reddunt
magistros.*

Item sint rigidi cum moderamine, quia si seruarietur nimia humilitas regendi, frangeretur autoritas. 86. di. cap. quando. Item sint antiqui non solum annis, sed experientia, quia ex hoc quis dicitur expertus in forma docen-

di, secundum capacitatem, & ætatem audientium: Item diligentes, non negligendo scolares. Dicitur namque negligētia nouerca disciplinæ. Et ultimo fugiant arrogātiā. Nam aliter bonū operari in discipulos non possent: ex hoc dicta arrogātia, quia attendunt humiliter docere, quod sciunt, dilatando philatēria sua, magnificantes simbras. iux. Euang. Matth. cap. 23. & 20 ex Boet. de disci. scol. cap. 6. † Plurimum etiam conficit, & quā necessarium pro interpretatione sacræ scripturæ, & ut melius ecclesia Dei gubernetur ipsos scholares litteras Hebræicas, Arabicas, & Caldeas discere, quod, & Clemens Quintus in Concil. Gener. Vienē. decreuerat obseruari. alleg. element. 1. de mag. infert. scriptura Moysē, & Daniele scientia Aegyptiorum, & Caldæorum eruditos fuisse: 37. distinct. cap. legimus. §. sed contra, & S. Hieronymus lucidissimam ecclesiæ lumen ad intelligentiā sacræ scripturæ sibi adhibuit peritissimos Hebræos, sicut ipsemet testatur, & iuxta interpretationem. 70. interpretum Deo dictante, & procurante Ptolomeo Philadelpho Rege studioso, & cupido habere omnes libros, cui a Leazaro summo Pontif. missi fuerunt. LXXII. Viri. de duodecim tribubus, sex ex vnaquaque, quibus diuisim positis, factum est (& miraculose secundum August.) ut vna, & eadem sine dissonantia, inuenta sit editio vniuscuiusque. Nec mirandum. si dicantur. LXX. interpretes, cum fuerint. LXXII. quia Sacra scriptura modicum numerum si super aliquam summam superexcrescit, sæpe subicit. In historia

Scol.

Scol. hist. diuers. c. 7. fol. 170. Ac etiā græcas litteras, quā maxime pro recognitione scripturarum antiquorum patrum, & doctorum (Sicuti multū prodest hodie ipsius sacræ scripturæ intelligentiæ ex varietate litterarum Amplissimus, & Doctissimus D. me^o Dom. Gulielmus S. R. E. Cardin. Syretus, quem insignem, & præditum peritia trium litterarum dicit Dom. Cardin. Hosius lib. 2. conf. brent. fol. 203. & in alio de sacram. Euchar. in lib. confess. fol. 290. ut omnes admirentur, scribit Iulius Poggianus in præfat. ad Chrysost. de Virgi. & Pius III. Pont. Max. in necessariis Conc. Trid. prout omnes Patres consulebant, opera sua & studio utebatur, cui etiam litterarum diuinarū studio illud semper plus addidit, vitæ sanctitatē, mo-


rum honestatem, & in pijs operibus indefessam diligentiam.) Quod de studio sacrorum canonum fortius dicimus pro regimine ecclesiæ. Namq. & in partibus, vbi non sunt hæretici in prælatum præfertur Canonista. Abb. singulariter in c. 1. de cons. & affin. Fel. conf. 18. dirige domine, nume. 9. cū 21 simil. † Digni enim sunt honore inuentores ipsarum litterarum, namque Hebræarum referunt Moysē, Caldearum Abraam, Aegyptiarum Iim Reginam, Inachi filiam, Græcarum sēnices, Cadmumq. ampliāsse, quibus Ipodames, & simonides (ex adiunxerunt: Latinarum vero carmentē Nympham aliquibus postea superadditis, ad num. 22. ex glos. ad Boet. dedisci. scol. cap. primo. Ioann. Dried. lib. 3. de eccles. script. cap. 5. colum. 8. &c.

DE DOCTORIBUS, ET MEDICIS

promouendis.

CAP. TRIGESIMVM.

SVMMARIVM.

- | | | |
|---|--|---|
| 1 |  Octores cuiuslibet sciētīe debent facere professionem fidei. | nu. 7. & 8. |
| 2 | Medici quid tenentur iurare in eorum promotione. | 6 Medici quomodo tenentur mederi pauperi, & quid de diuite nolente solvere. |
| 3 | Episcopi debent publicare Constitutionem Ty V. de medicis. | 9 Medici quas debent obseruare qualitates circa infirmum. |
| 4 | Medici circa que sunt monendi. | 10 Infirmities plerumq. causantur a peccatis. |
| 5 | Medici sunt honorandi triplici honore. | Virtus in infirmitate p̄scitur. nu. eod. |

QUIA de omnibus providere intendit sancta ecclesia, ut inde quisq. eius præceptis adhaereat, & obseruet, quæ plurimum versantur in illo symboli articulo, *Sanctam catholicam Ecclesiam*, Non solū ad prædictos, nu. 7. c. præced. extenditur, ut fiat ipsa professio fidei. † Sed ad omnes doctores, & ad alios promovendos ad Doctoratus, Magisteria, aliosve gradus, cuiuscumque scientiæ, servata forma eiusdem bullæ, sed coram quo dubitarunt multi, quando clericus ascendit ad gradum doctoratus Canonum, & legum, & non dubium, quin coram suo ordinario ex lege iurisdictionis, & ne clericus laico se subiiciat, tamen in regno Vicecancellarius accipit, & sic admittit, & recipit, ex supremi officij autoritate, (sic etiam olim ratione dicti officij, cum, & primitus in clericos cognitionem habere respectu studij, & gradus scribat Dom. Mari. Frecc. de subfeud. lib. 1. de offic. magn. cancel. nu. 24. vbi conatur defendere hoc dictum,) & ratio optima datur, quia Rex dicitur persona sacra, & Religiosa, cum ei dicatur, sacre Regiæ Maiestati, & est vnicus actus gradus, & iuramenti, ut conveniat, cum ea monitione, quæ iustū consulant, & iudicent, procedendo secundum inclinationem iustitiæ, & rectam prudentiæ rationem. Timendo Deum, & fugiendo iniquitates, & calumniosas dilaciones, non facientes pactum de quota litis, quod iure est prohibitum. vulgata. l. sumptus. ff. de pac. declarat Innoc. in cap. ex parte scabinorum. de alien. iud. mut. caus. fact. vide Nauar. in Man. c. 25. nu. 28. vers. 7. in fine. quare in multis aduocato pes

cant. Domi. Pavi. de visitat. 2. part. quæstio. 7. nume. 93. Aluar. pelag. de planct. eccles. lib. 2. cap. 35. Do. Flor. tertia par. titu. 6. cap. 2. §. quinto. Nauar. eod. nume. 28. vbi prosequitur. † Id tamen obseruari debet, quando sunt medici promovendi, quod ultra professionem fidei per ipsos faciendā, iurent in manibus episcopi, vel Rectoris obseruare statutū factum per Piū Quintum Pontif. Max. in sua const. incip. super gregem. 1566. an. primo, in confirmationem antiquæ, & salutaris decretalis Innoc. III. in Conc. gen. cap. cum infirmitas, de peni. & remis. ut cum ad infirmum vocantur, primū moneant, & inducant ad procurandū salutem animæ, vocando medicum spirituales, hoc addito nouiter ipsi decretali, quod in cuiuscumque promotione, seu licentia medendi concedenda a quouis collegio, vel vniuersitate, primum fiat iuramentum, vel in suis manibus, vel ordinarij, coram notario publico, & testibus de seruandis omnibus contentis in dicta bulla, & demum in licentia sit specialis mentio eiusdem iuramenti sic præstiti, nec omittenda ipsa sollemnitas nouæ constitutionis sub penis ibidem contentis. §. quod si qui medicorum. Nauar. eod. cap. 25. num. 60. vers. 3. † Ipsamque constitutionem, ut eius tenor obseruetur, tenentur locorum ordinarij publicare, & ab omnibus licentiam medendi habentibus iuramentum accipere, censuras proferendo contra iurare recusantem. §. mandantes, quod, & Innocen. Tertius, similiter statuerat. in §. si quis autem medicorum. *Huiusmodi nostra constitutionis, postquam per prælatos locorum fuerit publicata, transgressor*

gressor extiterit, tamdiu ab ingressu ecclesie arceatur, donec pro transgressione huiusmodi satisfecerit competenter. Et alijs nouis penis in ipsa Constitutione Pij additis, ob id solum, ut salutis animæ primum provideatur. Nec tunc patochus vocetur, cum vix infirmus cognoscat se ipsum, nō solū non possit conscientiam examinare, (& cui absentia eorum, quos valde diligit, in illo statu admodum est utilis: ut not. Martin. Nauar. de peniten. distin. 7. cap. fin. §. quod quamuis, num. 17.) † In quorum obseruatione monendi sunt ipsi medici, ne infirmis prætextu sanitatis consequendæ aliquid peccati committendi consulant, siue aliquod superstitiosum suadendo pro salute corporali aliquod remedium redundans in periculum animæ suæ, contra mentem sum. Pont. eod. cap. cum infirmitas. §. fin. etiam abstinēdo per verba generalia. Abb. ibid. in fin. verb. Nauarr. in citato cap. 25. nume. 62. Præciosior est enim anima ipso corpore, ut in eod. cap. refert legislator. nā, & pro salute animarum laborat ipsa ecclesia, ideo clamat. *Pœnitentiam agite. appropinquat enim regnum cœlorum, facite fructus dignos pœnitentię.* Luc. cap. 3. quia nescitur qua hora dominus venturus sit. Matth. c. 24. † Medici itaque ipsi ad infirmum medicinalia applicantes tamquā a Deo creata, & qui dedit naturalem intellectum ad inuestigandum vires herbarum, earumque effectum experiendum, honorandi sunt; ut Dei instrumentum. Eccles. cap. 38. triplicique honore obsequium accipiendo, honore scilicet subuentiæ, cum salarium præstatur, ex quo sibi consulere pos-

sunt, & valent a recusantibus (habentibus tamen) petere: Cum nemo de suo cogatur facere beneficium. c. precariæ. 10. quæstio. 2. *Dignus est operarius mercede sua.* Luc. cap. 12. 12. q. 2. cap. quicumque, cum laborent in officio, & regimine. Ecclesiast. cap. 10. & pecunia debetur exinde, propter verius.

Vnica cunctarum Regina pecunia rerum, Imperia in terris pro Ioue summa tenens.

Multa ponit Iodoc. Damhouder. Burg. i suo encomio pecunię fol. 250. † Sed egroto pauperi tenetur medicus absq. salario mederi. gl. in sum. 83. distin. quod declarat. Mart. Nauar. eod. c. 25. nu. 64. Vbi quid si non vult mederi diuiti recusanti soluere & merito peccat, quia etiam ab inuito a se curato potest exigere. gl. not. in c. providendum. ead. dist. quam expendit Ludouic. Rom. in sing. 124. incip. tu habes, & sequuntur alij in adit. eiusd. sing. & Nauar. ubi supra, etiam si moriatur per eandem gl. Tiraq. de vtr. retract. lib. 2. gloss. 1. nu. 10. quod, & continuo practicamus, & in iudicio obseruatur, licet, lugeant heredes soluere, vel ex tarditate mortis in odium defuncti, vel ex propria auaritia. † Item debetur medico honoris obedientia, ut infirmus aperte dicat suam infirmitatē, eiusque causas, obseruando præcepta imposita, & regulam pro sanitate recuperanda. Nisi. n. obedierit, de se quæri potest? si non sanetur, cum ipse per exercitiū, & practicā sit expeitus in suis humoribus. Franc. de sant. Nazari. in tract. de peste. secunda part. namque aliter multum iaceret in lecto, & febre oc-

cupatus transibit ad patres suos, & dicit tex. 15. quæst. 1. cap. illud relatum. Ita que. *Quod turbata concordia elementorum, seu humorum, ipsa caro afficitur.* Et si cum minuitur ab ordine suo, & tandem dissoluitur, cum augeatur aliquod nocumentum super corpus, diminuta sua compositione, accidit ex eo iterum nocumentum Arist. ex lib. 1. c. 2. de propr. elem. † Tertio debetur honor reuerentiæ, tamq̃ beneficiatus beneficiati, cum magnum sit beneficium sanitatis, & gratitudo vertitur honorare venerando. per D. Flor. in sum. 3. part. tit. 7. cap. 1. quem honorẽ adeo multi extenderunt, vt voluerint medicos præferendos esse doctoribus legistis, quam quæstionem dicit inaniter captam Cassan. in sua glor. mundi. 1. part. conf. 25. ubi vide Boe. de author. magni Conc. nu. 89. Ioan. Neuz. in sua sylu. lib. 2. fol. 210. per plures col. Cum non sit medicina scientia, sed ars, procedendo magis per experimenta, quàm per rationes. Quod etiam de ipso honore eisdem medicis præstando, ex tribus quoque causis plenissime, & grauibus verbis discurret Doctissimus ille Augustinianæ Religionis Magnus professor B. AVGVSTINVS de Antiquissima Triumphorum familia de Anchona in eo tractatu, quem de potestate ecclesiastica edidit. q. 109. art. 1. de quo sæpe mentionẽ fecimus in superioribus. † Ipsi au-


tem medici obseruare tenentur qualitates, vt infirmum curare valeant. Et primo cõsiderando qualitates, conditiones infirmorũ, humoresq̃, peccãtes, & prædominantes, cognoscant quod vsu, & exercitatione cõsequuntur. Secundo moueant infirmos ad loquendum, vt si causam morbo dederint, patefaciant, namq̃. & multi perierunt ob mutescendo errores commissos. Tertio si præualida ægritudine non loquatur manũ corpori infirmo adhibeant. Quarto verbis consolatoriis efficiendo gloss. ad Boet. de cons. philof. lib. 1. prosa. 2. in fine. Et quod quinto est loco dictum supra num. 4. Sic enim per acquisitionem doctrinæ, & frequentie actionum in ægrotis perfectionẽ medicinæ acquirunt. Ripa. eod. tract. de peste vlt. parte. † Sexto, & vltimo, vt cũ ad infirmos deuenierint, denuntiẽt eis, propter peccata plerumq̃. infirmitates euenire, & ideo quilibet prouideat animæ per medium sacramentorum ecclesiæ. iuxta constit. alleg. Inno. 11. cap. cum infirmitas, Luc. c. 13. de languido piscinæ. Ioan. c. 5. & dicũtur septem animæ infirmitates, ipsiq̃. dari totidem remedia. Flor. 2. part. tit. 3. cap. 9. §. 9. licet quandoq̃. ad euitandum peccatum: sicut testatur Apost. scribens ad Cor. 2. cap. 12. in illis verbis. *Virtus in infirmitate perficitur.* Et dictum est in famil. singu. in l. I. nu. 19. fol. 271. &c.


DE

DE LIBRIS, BIBLIOTHECIS, IMPRESSORIBUSq̃ LIBRORUM.

CAP. TRIGESIMVMPRIMVM.

SUMMARIVM.

- | | | | | |
|----|---|---|----|--|
| 1 |  | Libri debent esse emendati. | 11 | Libri manuscripti eadem cõsura sunt iudicandi, qua, & impressi. |
| 2 | | Libri debent examinari, et approbari. | 12 | Exemplum authenticum libri imprimendi debet remanere apud examinatorem. |
| 3 | | Libros hereticorum nemo legere potest sine licentia Sed. Apost. | 13 | Biblia sacra in vulgari non sunt passim omnibus permittenda, & qualiter tenens puniatur. |
| 4 | | Libri omnes heretici, & hereticorũ prohibiti sunt. | 14 | Libri de nouo non sunt introducendi in ciuitatem, nisi reuideantur. |
| 5 | | Decretum Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 6. declaratur. | 15 | Heredes alicuius defuncti literari tenentur presentare libros episcopo, seu eorum indicem. |
| 6 | | Libri artis magicæ prohibendi sunt, & quid sit ars magica. | 16 | Magistri grammatices quid debent obseruare. |
| 7 | | Libri prohibiti inuẽti apud aliquem, an arguant eum hereticum. | 17 | Discipuli in quibus libris instruendi sunt, & in quibus mutatis versari debent. |
| 8 | | Bibliotheca possunt visitari ab ep̃o. | 18 | Libellos famosos componentes grauius sunt puniendi. Vbi de legib. Sum. Rom. Pont. |
| 9 | | Impressores librorum, quid obseruare debent, antequàm librum imprimant. | | |
| 10 | | Examinatores librorum prohibendorum, seu alij approbatores nihil possunt inde accipere. | | |

 M in primo libro cap. 17. nu. 5. dixerimus esse necessarium in ecclesia Dei, † libros habere emendatos, nam in ipsis aduentitia veris immiscent, sincera sedantur, ordinata peruertuntur, ex incititia etiam librorum dicit Cagnol. in l. 2. §. iuris. nu. 64. ff. de orig. iur. de quibus dicit D. Hiero. in proœ. ad Esdr. Nihil proderit emendasse li-

brum, nisi emendatio librorum diligentia conseruetur: ex multis erroribus ductis per vitiosos Codices, quibus in his tẽporibus ecclesia Dei multum turbata fuerit, & alijs suis sensus scripturæ sequentibus, ceteris veid reiectis ab ecclesia adhærentibus, noui quid semp addẽdo ex se ipsis errores accusantibus, non ex scriptura sacra a Spiritu sancto dictata. Do. Card. Hof. de fid.

de fid. & symb. cap. 17. scripturam ipsam trahentibus ad alium sensum, quam vnanimis patrum consensus accepit. contra Canonē sacri Conc. Trid. sub Paulo III. Pont. Max. sess. 4. de canonic. scriptur. §. præterea. supra hoc libro: cap. 21. nu. 33. quare ad aliqua est animaduertendum. † Et primo, vt omnes libri tã in ecclesia, quam extra sint canonici, & approbati, nihil vanū, erroneum, alienū à fide continent, non in figmentis, fabulis, aut delectationibus sint positi, sed omne perfectum, catholicumve in ipsis sit scriptum. Qui vero sint principales in ecclesia approbati, & catholici, patet, ex ead. sess. 4. eod. tit. & in concil. tolet. 1. cap. fin. Gratianus item in cap. Romana 15. di. super quo plura leguntur in histor. tripart. lib. 2. max. cap. 5. ibi: *Cumque de diuinis trattarent rebus, & sancti Spiritus doctrinam haberent: euangelici enim libri sunt, & Apostolici, antiquorumque prophetarum Sanctiones, qui nos erudiunt, quid de sacra lege sapiamus*, Et in Concil. Laodic. c. 59. sub Liberio Papa, anno Domini. 364. sic etiam in Concil. 2. Carthag. cap. 47. *Placuit, vt præter scripturas canonicas, nihil in ecclesia legatur sub nomine diuinarum scripturarum*. Et demum enumerantur libri Canonici, & in decretis Innoc. Papæ Primi cap. 7. in Concil. Florent. sub Eugen. III. sess. vlt. † Nec sit aliquis habens libros hereticorum, seu alias improbatos a sancta Ecclesia, vt in indice librorum prohibitorum ad notatur. ex bulla Pij Quarti. incip. dom. greg. 564. an. V. sui Pont. etiam quod auctores non fuerint heretici, tamen quia multa illicita miscuerunt, prohibentur, neque illos improbatos legere quis potest, aut domi sciēter retinere, iuxta bullam solitam legi in die cænæ Dom. quotannis. §. 1. Alber. de agnoscend. abserr. cath. & her. q. 12. q. 28. etiam, quod antiqui libri ipsorum hereticorum quid boni contingerent, quia sub specie boni, venenum positum est, vt dixi in famili. sing. in. l. 1. nu. 22. & dixit gl. in extrauag. ad conditorē de verb. sig. Quod pelle sub agnina, laet sæpe mens lupina. Oportet enim habere licentiam summi Pontificis, etiam quod fuerint episcopi, præter inquisitores, & commissarios deputatos, ex decreto Iulij III. in sua const. incip. cum meditatio. 1550. anno primo.

† Ideo facta est expressa prohibitio de retentione, & lectione ipsorum, quorumcumque fuerint, tam antiquorum, quam recentiorum, prout in d. const. Iulij adnotatur, & in alia Leonis. X. incip. exurge Dñe an. 1520.8. sui Pōti. & alij multi, licet nomina eorum catholica, opera tñ prohibita, & contrauentium in ipsa retentione sciēter, seu in lectione, absolutio p ipsam bullam sanctissimo Domino reseruatur, quia cum de pertinentibus ad fidē sit, merito ad summam Apostolatus sedē remittendum est. † Quod notante facta ad declarationem tex. Conc. Trid. sess. 24. de reform. gen. cap. 6. §. idem. Vbi episcopis tantum, non eorum Vicarijs absoluere in foro conscientie in hæresis crimine permittitur, quod hoc die per ipsam bullam denegatur, quia nemini concessū, sed solum Do. Pap. reseruatum, vt declarauit Dom. noster Dom. Gregorius XIII. Pontifex optimus Maximus viuē vocis oraculo: scribitur in 1. part. Theolog. qq. frat. Ioseph.

Ioseph. angl. de confes. 6. diffi. idque ad verterat primum do. Simancas (licet dubitariue) in cathol. Instit. tit. 3. nu. 6. quod aduertendum est ab omnibus adherentibus in hoc casu dispositioni eiusd. decreti Conc. Trid. † Inquirendum est igitur diligente ea ratione, ne quis detineat libros geomantia, idiomantia, & aliarum diabolicarum scientiarum, nec clauiculam Salomonis. iux. nonam regulam ipsius indicis, seu alicuius magicę artis. Est. n. ars magica, diabolica illusio humanorum sensuum, quæ itidem prohibita erat. ex. l. 12. tabul. teste Cicerone de Republ. Item, & iure Ciuili ex Vlp. in l. ceterę itaque res. §. 1. ff. famil. herc. Astrologia. Deci in c. nouit. de Iudic. & Cassan. in sua glor. mund. 10. parte confid. fin. maxime Iudiciaria, seu interrogatoria, quæ pænitus superstitiosa, & illicita est S. Thom. 2. 2. q. 87. Gemi. 37. di. §. sed. enim, vide. Sim. in cathol. Instit. de diuini, & reuel. tit. 21. S. August. lib. 5. de ciuit. Dei cap. 8. & vt optime scribit B. A. V. G. V. S. T. L. N. V. S. T. R. I. V. M. P. H. V. S. Anconitanus in sepe citato lib. de eccl. pote. q. 48. demonū cōsultores, & inuocatores faciunt cōtra primū pceptū, & tripliciter peccāt cōtra ipsum, vt ibi in art. 3. de fortibus, & ar. 4. de idolatri vbi plene, & in alio pulcherrimo tractatu, quē similiter contra Diuinatores edidit: qui tractatus cū alijs opusculis suis cōseruatur in Bibliotheca Vaticana. † Cū verò libri prohibiti pœnes aliquem reperiantur, vt quia de adnotans in Indice prædicto, maxime primæ classis, Incurritur sententia excommunicationis, & procedet episcopus contra ipsum, vt in fine ipsius Indicis decretū

est. de quo Gand. de hæret. quæst. 13. num. 13. Albert. eod. tratt. quæst. 28. quando est hæreticaliter, cum distinctione, quando liber sine nomine auctoris est repertus, nisi probauerit auctorem, ipse detinens Iudicabitur. iux. decretum ipsius Conc. ead. sess. 4. §. & qui eos habuerint. refert Do. Simanc. in suo enchyrid. viol. relig. quæst. 39. num. 4. eodē enim casu hæreticus censetur, sin vero alias, suspitio contra ipsum erit, vel leuis, vel vehemens, seu etiam violenta, attentā qualitate personę, & libri reperti, vt bene per do. Franc. Pegnam ad Director. lib. 2. secunda part. Schol. 1. super cap. fraternitatis. de hæret. † Vnde ex hoc obseruatum est, vt Bibliothecę omnes possint visitari, & debent ab episcopo, tam quæ sunt in ecclesijs, & palatijs, vel monasterijs, quàm quæ publice habentur, in quibus libri venales tenentur, ad finē nequis libri prohibitus retineatur, quod, & sapius faciendū esse cauetur ead. 10. reg. §. præterea. nec librarij excusantur, cū oēs indicē librorū venaliū, quos detinet, habere debent in promptu, vt facilius sit eos inuestigare, in §. oēs aduēta Reg. 10. quod in practica in magnis ciuitatib⁹ obseruatur a cunctis, quia Dei seruitiū vertitur, & pro conseruatione suæ sanctæ fidei, & pro seruitio Dominorum tēporaliū, ne sui subditi morbis corruptionis vitę, & morū in ruinā animarū inficiantur. † Quibus simul librarijs, & imprætoribus cauendū est, ne quouis quęsito colore librorū aliquē imprimant de prædictis, aut vendant, aut detineant, sub pœna pcedēdi cōtra ipsos p cēsuras ecclesiasticas, quia cū de nouo aliquod opus imprimendū est, exami-

netur primum ab episcopo, vel ab alio deputato, & facta approbatione, licentia subscribatur, eo maxime cum de rebus sacris tractet, ex præalleg. determinatione eiusd. Conc. S. sed, & impræssio tribu. hoc addito. Quod si liber imprimendus, sit ab autore regulare editus, adhibeatur etiam licentia suorū superiorum. ibid. S. & si regulares. aliter pœna anathematis, & alia Conc. Late. sub Iulio I. & Leone X. puniat, & cōtra procedat. iuxta eundem alleg. S. Mart. Nauar. in Man. cap. 27. nu. 148. in quo meminit de Regno castellæ, quod idem de regno Neapolitano ex edicto Regio inuictissimi Regis nostri Philippi II. & vide multa per Conrad. Brun. de hæret. lib. 6. 7. vbi adnotat libros retinendos in bibliothecis.

10 † Ad remouendum tamen quamcūque suspicionem caueat ipse ordinarius, vel alius deputatus ad librum reuidentium, ne ex approbatione faciendâ, & licentia danda aliquid accipiat, sed gratis cōcedat ex eo. decreto Cōc. S. ipsa vero, cui decisioni ad stipulatus est text. Alex. Tertij. in cap. 2. de mag. vbi prohibet aliquid accipi, siue promitti. pro ipsa licentia docendi, adducens illud euang. Matth. cap. 10. *Gratis accepistis, gratis date.* & in alio simili decreto præfati Conc. Trid. sess. 24. de refor. gen. cap. 18. S. caueantq. quæ licentia in fronte libri scripti, aut impressi, authentice concessa appareat per dic. S. Conc. quod communiter in

11 omnibus obseruatur. † Nec refert an libri imprimantur, vel manu scripti proferantur, utroq. enim modo ipsi examini prædicto subiiciuntur, & sub eisdem pœnis procedendum est. S. qui autem, vbi pro authoribus habentur

qui tales libros scriptos proferunt, nisi authores ipsos prodiderint, quod, & notandum est diligenter, quia per ipsos, sub hoc, q̄ non sunt sic in publico solet quid malum latere, ut tacite per Accademias ventilentur, & conueticulas, & vide in præfata. 10. regula. S. eos vero, qui libellos, q̄ obseruandum est, quia experientia docuit, malum impij Martini Lutheri per similia scripta per indoctos crescere incepisse, ut exinde multarum animarum pernicijs cū maximo honorum dolore subsequuta fuerit, & vnam, & finis fuisset. † Nec tamen possit post approbationem, & licentiam præstitâ aliquid addi, prouisum est, quod apud episcopum examinatorem, vel alium deputatum remaneat exemplum authenticum libri imprimendi, & ppriij authoris manu subscriptum, Vti in. S. hac lege. 10. reg. lib. indic. continetur, quod admodum necessarium est, cum in ipsa impressoria arte, sint quidam existentes, qui volūt in alijs falcem imponere, vel addēdo, vel remota restituendo, vt Leonardo a lege doctore Mantuano euenit, qui Venijs ad singularia nostra versum delētū restituere. voluerit, vt exinde coram Viceinquiretore cōfessus factum, iurauerit amplius ad aliena scripta manu non apponere. † Et vbi sumus in bibliothecis, & ibi Biblia sacra vulgari idiomate conuersa inueniuntur, prohibeantur teneri, & vendi, nec alijs permittantur legi, nisi personis cognitis, & fidelibus data primum licētia, quia visum est propterea personis vulgaribus detrimentum oriri iuxta ad notata in 4. regul. eiusd. indic. libr. prohib. & vbi quis ea tenuerit, & legat, vel vnum absq. alio, a peccatis absolui nō potest,

potest, nisi redditis ordinario, vt in S. qui autem, quod item ad regulares ampliatur, ut in S. Regulares vero. aucta pœna ad librarios, qui sine licentia vendiderint, vel concesserint: & pœnis arbitrio episcopi, & ammissionis prætij libratorum; in vsus pios conuertēdi multentur, in. S. Bibliopola vero. † Et ex hac eadem ratione statuendum est, in ciuitatem, & diocēsim non esse introducendos libros aliquos, tam venales, quàm particulares, seu alios legendos mitti, nisi primum præsententur episcopo, & ab ipso examinentur, vel ab alio a se deputato, & approbentur. in. S. Quod si aliqui, nisi essent libri adeo publici, quod notorie constet eos esse permittos, propterea maxima tribuitur autoritas personis deputatis ad libros putandos, vt omnes videntes iudicent, qui tenendi sunt sicuti dom. noster Dom. Gregorius XI. Pontif. Optimus Maximus, cum DD. Card. deputatos adhibuit ad hoc opus, in sua constit. incip. Dilectis filijs, subdat. Rom. apud sanct. Petr. idib. Septembr. 1572. Pont. sui ann. primo.

15 † Hæredes item alicuius doctores, seu alterius litterati libros relinquentis, aut exequutores vltimarum voluntatum, tenentur etiam præsentare episcopo libros per defunctum relictos, vel saltem illorum indicem, verum, & totum, antequàm vtantur, ad eundem effectum, vt examinentur, & approbentur, ne sit aliquis prohibitus inter ipsos, siue impressus, siue manuscriptus, tam de hæresi, quàm de alijs superstitionibus. ead. reg. S. Idem quoq. vt ante non possint ad alios transferri, quod præstat, vt primum per generale edictum statuatur, ne subito prouidē-

do in facto dubium oriatur, vt pluribus euenit, quibus melius fuisset ante ordinasse. † Quod vero ad ludici magistros, seu grammatices non debent excedere mandata in ipso indice, sed obseruare omnia ea, neque discipulis legere libros, de rebus obscenis, & lasciuulis tractantes, nec eos interpretari. Corruptur enim mens puerorū: ex ipsorum auditu, ex rescripto septimæ regulæ ipsius indicis, licet propter sermōnis elegantiam, & verborum proprietatem teneri permittantur. in. S. Antiqui vero. Nec defunt libri catholici, qui docte, & eleganter doceant, optime Conrad. Brun. de hæret. lib. sexto, cap. quinto. vti dictum est supra libro primo. cap. decimosexto. num. quarto, vbi de seminario puerorum tractatum est, & nouissime Doctor Francis. Pegna ad Director. lib. primo, schol. decimo octauo, colum. quarta, adducens fidem Clementis I. & pulchre. Laurentius Gambar. Brixien. in suo tract. inscripto. Cur abstin. sit a script. poem. turp. quem direxit ad Illustrissimum, & Amplissimum, Dom. Alexandrum Farnesum eiusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, & Vicēcancellarium, Episcopum Hostiensem, Sacriq. Collegij Cardinalium, Decanum, Principem consilij, & iudicij vniuerso orbi admirandum.

17 † Hortando etiam ipsos librarios, vt legant, & versari faciant libros sacros, Homelias sanctorum, & pro clericis libros sacramentorum, maxime circa confessiones audiendas versatiles. sess. vigesimatertia, Concil. Trident. de reformatio. c. 18. S. Vt vero in eadem, verum proferendo, nam, & docendo, & dilcendo falsa, quis puniri debet,

debet, quia in utroq. similis culpa est prohibita. l. culpa. C. de mathem. adducta per glos. in extrauag. Ioan. 22. incip. quia quorundam, in fine, persuadens bona docere, & mala proferendo, unde dixit notanter alia glo. in clem. 1. in verb. sanctitatis, de relig. dom. Quod simulata æquitas duplex est iniquitas, dixi, supra lib. 1. cap. 17. 18 nume. 17. in fine. † Inuehendumq. est postremo contra compositores, seu etiam tenentes libellos famosos, ex quibus plurimorum fama denigratur, rixæ, scandala oriuntur, de quo Grat. 5. quæst. 2. c. si qui. ubi pœna est anathematis, & cap. seq. ex titulo. C. de fam. libell. l. si. pœna ultimi supplicij, & practatur, & habemus Constitutionem nouissimam Pij Quinti, qua grauitur similes operantes puniuntur, incip. Romani Pont. 1572. ann. septi-


mo, etiam si vera misceantur, cū detrahitur famæ. verl. *Quibus pœnis, & notandum est ad materiam, q. prodeat in publicū, qui inuenerit, nisi ipse auctor uoluerit declarari, ut ibidem: Ponit Inl. Clar. lib. 5. recept. sent. q. 68. uerf. 27. & superinde est unum uerbum in Conc. Trid. sess. 4. in ultimis uerbis, & facit constitutio Dom. nostri Dom. Gregor. XIII. Pont. Max. contra famigeratores, & menantes. incip. Ea est rerum. 1572. an. primo, puniēdo nota perpetuæ ignominie contrauenientes, & ad trimes, perpetuo, vel ad tempus pro qualitate admissi. §. qui horū, & recipientes. eisdē pœnis, nisi quā primū uerbis Gubernatori significēt, §. qui uero huiusmodi, quod & superioribus diebus, contra multos fuisse exequutum auditum est, &c.*

DE IMPEDIMENTIS, QUAE POS-

sunt occurrere Episcopis uisitantibus.

CAP. TRIGESIMVMSECVDVM.

S V M M A R I V M.

- | | |
|--|--|
| <p>1  isitationes ecclesiarum induta sunt causa salutis animarum.</p> <p>2 Interdictum generale nō impedit uisitationis officium.</p> <p>3 Sacramenta quæ possunt administrari tempore interdicti.</p> <p>4 Missa quomodo, & quando dicenda sit tempore interdicti.</p> <p>5 Sacerdos interdictus, uel celebrans in loco interdicto, sit irregularis.</p> | <p>6 Interdictum ad finem euitandi debet esse denunciatum.</p> <p>7 Ingressus ecclesia potest alicui interdici.</p> <p>8 Episcopis in spiritualibus, & ad salutem animarum pertinentibus ab omnibus obediendum est.</p> <p>9 Principes sunt positi pro defensione ecclesie, & tenentur Deo reddere rationem.</p> <p>10 Impedientes episcopos, uel alios uisitare</p> |
|--|--|

- 15 Iudex ecclesiasticus debet auxiliari iudici laico, & de forma.
- 16 Episcopus an possit habere familiam armatam.
- 17 Inquisitorum familia gaudet priuilegio portus armorum.
- 18 Impedientes accedentes ad Papam, seu litteras Apostolicas, sunt excommunicati excommunicatione maiori.
- 19 Crimen læsæ maiestatis incurrunt impedientes aliquem ire ad Principē.
- 20 Philippus Secundus Rex Catholicus iustissimus Princeps.

Item diximus in primo libro, † Salutem animarum continere ecclesiarū uisitationes, quas episcopi ad hoc tendere debent. sess. 24. Concil. Trid. de reforma. gen. cap. 4. §. uisitationum. Ut qui foris sunt conuocentur, & ueniantur ecclesie per bona opera; & qui male se habent in conuersione, & uita, corrigantur. uenit enim Dominus noster Iesus Christus uocare non iustos, sed peccatores, quia; *Medicus bene se habentibus opus non est.* Matth. cap. 9. Marc. cap. 2. I. ad Tim. cap. 1. D. Tho. ex August. 3. part. q. 1. ar. 3. tolle morbos, tolle uulnera, & nulla causa est medicina: ideo uidentum est, an episcopus debeat intermittere uisitationem propter aliquod impedimentum, siue interdictum, uel aliam ob causam, & quomodo se inuare possit. Nam si in tranquillitate permissum est, proretam nauem deserere, multo magis in fluctibus, dixit text. in c. sciscitaris. 7. quæstio. 1. † Quare dicendum est, q. 2. interdictum, quāuis generale non impedit uisitationes ecclesiarum fieri,

immo fortius tunc faciendæ sunt: nā cum cesset publice a diuinis officiis, facile est errores nouos deduci, & episcopus conuocatis uiris, & mulieribus apud aliquam ecclesiam, eis prædicet, & ad correctionem eos ducat, iux. decretum Innoc. III. sum. Pon. ad Ferrariensem episcopum, in c. responso, de senten. excom. non celebrando tamen contra formam interdicti. Quæ enim pertinent ad absolutionem, & salutem animarum omni tēpore fieri possunt, & cum omnibus personis, scribit Gregorius Nonus in cap. cum uoluntate eod. tit. de senten. excom. (Deus enim ad cor, & spontaneas uoluntates respicit, cap. 1. I. 5. q. 6. gloss. in eod. c. cum uoluntate, *Cor humile amat, nec cum his, qui dura sunt ceruice manet.* Exo. cap. 33. a nobis non quærens impossibilia. sess. 6. Conc. Trid. de iustifi. c. 11. & can. 18. *Iugum enim meum, (dicit ipse Matt. c. 11.) suauis est, & onus leue.* Super quo Aluar. Pelag. de planc. eccl. lib. 2. cap. 86. & August. lib. 5. hypognost.) † Sicuti nec eo tēpore prohibentur ministrari sacramēta baptismatis, & confirmationis in frōte, quia ad

ad salutem animarum pertinent, eod. cap. responso. *Sifin*. Nam confirmatio facit plenum Christianum, quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, & constantiam dilatur, de consec. dist. 5. cap. 1. Item. & sacramentum poenitentiae. cap. quod in te. de poenit. & remis. gl. in clem. 1. de foro cōpet. etiam in ecclesia specialiter interdicta. per Calder. de interd. 1. part. nu. 19. Nicol. Plou. nu. 22. Eucharistia item, quia dicitur viaticū iuxta vnum intellectum eiusdem tex. cap. quod in te, & portatur cum tinnabulo, & luminaribus, vt ab omnibus adoretur. idem Cald. par. 2. nu. 2. cum seq. quae confici potest qualibet hebdomada, seruato modo tradito in cap. permittimus. de sentent. excom. Marti. Nauar. in Man. c. 27. nu. 179. Matrimonium tamē potest contrahi, sed remota sollempni nuptiarum benedictione. Extrema vnctio denegatur. d. c. quod in te. Couar. plene in repet. cap. alma mater. 2. part. §. 2. & 3. de sent. excom. lib. 6. Nec ecclesiastica sepultura. doct. in clem. 1. de sepult. conceditur tamen clericis, qui decedentes seruarunt interdicta, & hoc ex gratia, per eundem tex. cap. quod in te. Sic permittitur ex ea ratione chrisma confici in die cōeque Domini. c. quoniam. in baptismo. de sent. excom. lib. 6. sed dicit Host. quod non alta voce, nec campanis pulsatis. † Missa vero potest dici secundum formam traditam. in alleg. cap. alma mater. vbi idem Couar. §. 4. nu. 7. Mart. Nauar. nu. 171. in cap. quod in te. addendo vltra ipsas festiuitates signatas, vt celebrari Missa possit. Festum Corporis Christi, cum eius octaua, ex priuilegio Martini V.

& Eu genij IIII. Conceptionis Gloriosa Virginis Mariae, ex alio priuilegio Leonis X. quod vidisse Martinus Nauar. testatur Couar. ibidem. §. 3. & ipse meminit in adducto cap. 27. nu. 182. Quando tamen est interdictum generale, secus si particulare, vt si est interdicta certa ecclesia, nam tunc in ipsa cessat dispositio. d. alma mater. Calder. de interd. 1. part. nu. 18. & dicta sunt plura supra in 1. lib. cap. 23. nu. 9. & episcopus Vulter. de irregul. & canon. Imped. lib. 3. cap. 20. c. 23. † Prædicta uero sunt aduertenda a sacerdotibus, & ipsis ab episcopo declaranda. Nam si scienter sacerdos celebraverit in ecclesia interdicta, aut aliud sacramentum tunc non permittitur ministrari, dederit, siue ipse specialiter sit interdictus, efficitur irregularis. cap. is qui. de sentent. excom. m. lib. 6. in fine. Aluar. Pelag. de planct. eccl. lib. 2. cap. 9. Calder. 2. part. nu. 75. vel si fuerit ei interdictum, ne celebret, tali presente, gl. not. in extrauag. prouide attendentes, in verb. processibus, de sentent. excommunicat. & fuit. q. in facto, & iudex ordinarius inuoluit causam ex affectione particulari, sed sacerdos de cuius interesse principaliter agebatur, bene consultus fuit inuenire modum resolutionis, & sic visum fuit, quo iudex tendebat, & glo. prædicta in promptu fuit notata, vide etiam supra. lib. 1. cap. 29. nu. m. 5. licet audire tantum non inducat audientibus irregularitatem, nisi per modum præcepti, & autoritatis iusserit eod. 3. libr. cap. 20. num. 7. in fine. † Oportet autem esse denuntiarum locum interdictum, & per verba id importantia ad finem vt euitetur. iuxta

Consi-

Constitutionem Martini V. in Conc. Constant. de qua Fel. in cap. ad probandum. post nu. 8. de sent. & re iud. licet Ioan. Andr. disputet in clem. grauis. de sent. excom. tandem videtur ita concludere, quod interdicta lata a iure, nisi declarētur nō astringant. Mart. Nauar. d. cap. 27. nu. 187. & sufficit publicatio in loco publico. eo. c. 20. nu. 11. circa med. & quando ob contumaciam seruato ordine. cap. 1. de sent. excom. lib. 6. Præcedente monitione legitima, preiuris tribus monitionibus, vel vna peremptoria præmissa tres continent, ex cap. Constitutionē eod. tit. & lib. pro ultimo veniendo ad sententiam proferendam, ne temere, aut leuibus ex rebus incurratur. ex decreto Concil. Trid. sels. 25. de reformat. gener. cap. 3. † Et non solum locum, & ecclesiam alicui ex causa interdiciamus, aut particulare ministerium, vt officium siue alicuius sacramenti administratio nem, sed etiam plerumq. ingressum ecclesiae, vt sæpius Canones ordinant & sels. 6. Conc. Trid. de reform. cap. 1. & alibj. *Viuens ab ingressu ecclesie arceatur.* cap. omnis vtriusque de poenit. & remis. quamuis tempore non celebrationis diuinorum possint interdicti ecclesiam introire, & orare, arg. gl. cap. qui studet. 1. q. 1. Mart. Nauar. eod. cap. 27. nu. 170. Sed contraria opinio verior de iure. nam prohibendo ingressum, quacumque hora dicitur prohibere, & reportaret ille ex tali ingressu secundum Nauar. commodum, nec ita faciliter veniret ad petendam relaxationem, iuxta dicta per Calde. in dict. tract. licet pro Nauar. faciat exemplum de excoicato, vt supra diximus. † Episcopus igitur

volens uisitare, non per hoc impeditur, neque alij se intromittere debent. Nam in spiritualibus, & in pertinentibus ad salutem animarum omnes ei obedire debent, etiam Principes, & Reges, cap. omnes. de maior. & obed. capit. duo sunt. 96. di. alias excommunicari possunt. 11. q. 3. cap. si autem. Quia scire debent episcopum in ecclesia esse, & ecclesiam in episcopo, & si quis cum episcopo non sit, & cum ecclesia non est. 7. q. 1. cap. scire debes, sed omnes paterno honore, & debita reuerentia prosequantur, sels. 25. Cōc. Trid. de reform. gen. cap. 17. in fine. fortius in hoc. Vbi enim maius est periculum, quia animarum, cautius, & prudentius est agendum, cap. vbi periculum. de elect. lib. 6. (& propterea multo plus quis fatigari debet pro salute ipsius anime, quam corporis, licet contrarium fiat a multis. Vnde dicit Bern. relatus a Mart. Nauar. in Man. prælud. 1. nu. 1. Multi multa sciunt, & se ipsos nesciunt, alios incipiunt, & se ipsos deserunt, Deū quærunt per ista exteriora, deserentes sua interiora, qui bus interior est Deus, (& facit simile dictum supra lib. 1. c. 3. nu. 9. in fine.) † Ipsi enim Principes ea ratione positi sunt, vt ecclesiam Inuent, & defendant. eod. cap. Abb. in cap. tua. de deci. Affl. in cap. 1. nu. 8. de pace tenend. & rationē reddere debent Deo, 23. q. 5. cap. Principes seculi. Alphonf. Alu. in suo specul. cap. 5. vnde cum Iuramento promittunt defensionē S. R. Eccl. & sum. Pontif. 63. di. cap. tibi Domino, capit. venerabilem. de elect. facit tex. Conc. Trident. sels. 25. de reform. gen. capit. 20. & in superioribus pluries est dictum Auget. n. Deus.

G g dona

dona hominibus, cum ecclesiam suā custodiri, & defendi videt, maxime ab his, quos, vt luminaria mundi constituit. arg. cap. duo sunt. 21. di. † Si tamen volentes visitare impediuntur, ne hoc tam salutare officium impleat, procedebatur primū contra tales impediētes ad excommunicandū. per cap. dilectos. de sent. excomm. lib. 6. clement. attendentes. in fine. de stat. regul. Patii. in prima part. q. 10. nu. 85. hodie tamen includuntur sub excommunicatione maiori reseruata Domino nostro Papæ in sua bulla. nu. 15. in illis verbis. *Nec non excommunicamus eos, qui Archiepiscopos, episcopos, aliosq; superiores praelatos, vel inferiores, & omnes alios quoscumq; Iudices ecclesiasticos ordinarios quomodolibet impediunt, quo minus sua Iurisdictione ecclesiastica cōtra quoscumque vtantur, secundum, quod canones, & sacra Constitutiones ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum generalium, & presertim Tridentini statuunt.* Et meminit Nauar. in Man. cap. 27. nu. 69. quæ primum erat excommunicatio Iuris, per capit. quoniam de Immun. eccles. & ibid. num. 169. sed omittimus quanta possent dici hodie, quæ in dies colorate opponi solent contra praelatos in eorum Iurisdictionem, quia res sunt maximi momenti, & cum principibus, & maioribus semper agitur, & ex aliquibus nouis iniunctum est caput ipsius excommunicationis ad priores bullas. (Quia. cū ecclesia sancta dicatur nostra mater ratione principij, Institutionis, & praelationis. cap. quāuis. 21. di. & ratione baptismi, quia in ea renascimur per baptismū. 12. q. 2. cap. qui abstulit, vt filij in matrem re-

uerentes esse debent, & ipsi maiores, vt auctis donis augeatur donorum rationes.) † Nec etiam a Nuntijs Apostolicis possunt similiter episcopi impediti, namque nullo modo possunt cognoscere contra aliquem clericum, seu causam ad episcopum pertinentē in prima instantia, quod, & de alijs dicimus, nisi primum Episcopo requisiti, & eo negligente, per tex. expressum Conc. Trid. sess. 24. de reform. gener. cap. 2. aliter processus, & ordinationes nullius sunt momenti, & ad damni satisfactionem partibus tenentur. Fit enim Iniuria iudici, cum pars eū relinquit, & vadit ad aliū. ff. de arb. l. si litigatores, & puniri debet duos iudices adiens. Cyn. in l. nulli. C. de iudic. sed expectare causam, & tunc videre quid est actum. Et si displicet sententia, appellare debes dicit Imper. in l. 1. C. si sep. in integ. restit. per. † Sin vero de impedimento agatur in causis Fidei, & Religionis grauissime contra impediētes tractandum est. ex cap. Vt inquisitionis. §. compescendi. cum seq. de heret. lib. 6. & in directorio Inquis. part. 2. q. 54. & extat Constitutio Iulij III. incip. licet à diuersis. fol. 351. in comm. notat Ludou. Carrer. de heret. num. 93. Cum enim omnes tali negotio fauere tenentur, & religionem vique ad sanguinis effusionem incliue defendere, quomodo non inuehēdum cōtra impedire ipsū officiū tēantes. (Nam, & Si hereses oporteat esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant. prim. ad Cor. c. 11. tamen ecclesia quā tum potest conatur extirpare, & sic omnes facere debent. vide in clem. ad nostrum. de heret.) † Potest etiam vltterius episcopus impeditus, seu alius inuo-

inuocare auxilium brachij secularis, à Principibus, & Iudicibus temporalibus, quod præstare tenentur. Abb. Alci. & alij. in cap. 1. de offic. ord. Affli. late in proh. const. regni, vbi quando sciuerit iniuste procedi, quid faciendū. Andr. in cap. 1. col. si. circa med. de contr. int. vals. & alium de benef. quem adduxi in famil. singul. in l. 1. num. 67. & si oporteat videre processum, vel sententiam, indistincte tamen in causis Religionis nihil habet videre, sed sufficit requiri pro prædictis, vide supra hoc libro c. 21. nu. 7. cum seq. & per Zan ch. de heret. cap. 8. vbi late Camil. Campeg. in addit. & not. quinque ad quæ tenentur. In hereticorum inuestigatione, eorum captione, custodia, deductione ad locum, quem mandauerint, & quinto condemnatos de hæresi statim recipere, & punire debita pœna, sine alia cognitione, nec dilatione, d. c. vt inquisitionis. de heret. lib. 6. † Et si iudex laicus requisitus ab episcopo, non præstabit suum auxilium, poterit excommunicari. c. 2. de maled. doct. in eod. c. 1. de offic. ordi. & ibi Alcia. ponit quomodo procedendum in excommunicando. Alphons. Aluar. in suo Speculo cap. 13. & quando sumus in meris ecclesiasticis causis, & quando in mixtis aliud. Iulius lib. 5. recept. sent. §. fin. q. 96. ver. 7. Couar. variar. resol. lib. 1. cap. 1. num. 10. de quibus causis ad plenum dictum est supra. cap. 21. & moderni plenissime in additionibus eiusd. cap. 1. de offic. ordin. Quod fortius in causis fidei, vt vehementius procedatur ex impedimento, & intervallo appositus, not. per omnes in d. c. vt inquisitionis. † Idem dicimus de iudice ecclesiastico, qui re-

quisitus a laico debet præstare suum auxilium, cum vna iurisdictione per aliā iuuari debeat. l. qui restituere. ff. de rei vend. optimus tex. in cap. qui dilecto. de senten. excom. lib. 6. alleg. d. c. 1. nu. 121. & Abbas suplet, quod non debet contendere, nec ad inuicem se perturbare. in cap. nouit. nu. 2. de Iudic. 96. di. c. si imperator. & nu. 14. eo. c. 1. Iudex ecclesiasticus excōunicabit rebelles iudici seculari, & iudex secularis bānrire debet rebelles iudici ecclesiastico. Sed differt in modo inter eos, quia secularis non cogit ecclesiasticū, si recusat, sed adhibet superiorē eius ecclesiastici, qui eū cogat ibi. nu. 123. Alc. sed ecclesiasticus cogit laicū per excommunicationē, & nu. 125. de modo auxilij, & practica, & concurrentibus, ad primū adest ratio, quia iudices debent sibi mutuū præstare auxiliū, Sicut de episcopis ad Inuicē dicit tex. in c. si. 90. di. † Sed an episcopus in exercitio sue Iurisdictionis, Visitationis, & aliorum actū possit habere familiā armatam pro exequendis concernentibus prædicta. Bal. dixit q. sic in l. 3. ff. de offic. præfet. vig. & firmat Deci. in c. significasti. nu. 10. de offic. del. sed Abb. eod. c. negat, & quod opinio Bal. procedat vbi episcopus habet temporalem iurisdictionē, pro vt cōmuniter obseruari videtur. de iure tamen verior est opinio Bal. sed de facto recessū est ob opinione Baldi, & multa possunt dici, quæ omittuntur, nec licet afferre, quæ mouere possunt pro obseruantia, quia nō dicitur libera iurisdictione episcopi, nisi omnia cōcurrant, per quæ exerceatur, cum ampla sit eorū iurisdictione, Dem. Anton. in c. cum contigat de foro cōpet. & si multa pro iurisdictione Regis

afferant Couarr. in pratt. qq. cap. 4. 17 cap. 10. & cap. 11. † In causis tamē sanctissimi officij permittitur libere familiam inquisitorum arma portare, nulla obstante lege, aut laicali prohibitione. Carrer. de hæret. nu. 90. Camil. Camp. ad Zanch. de hæret. c. 9. fol. 51. Magnum est enim & præcipuum Religionis negocium super omnia fauorabile, quia si Religio christiana non conseruatur, corruunt imperia, & regna, ciuitates dissipantur, nec quid boni potest esse: Exēplum infelix demonstrant hodie multa dominia, quomodo se habent, cum a Religione recesserunt. oportet, enim quod omne regnum in se ipsum diuisum desoletur, & domus supra domum cadat. luc. c. 11. Cum enim a Religione christiana desceditur omne bonū in malum vertitur, regna fiunt præda latronū, quia non possunt esse salui Status Reipublice, cum hæretici, & scismatici dominantur. vide Conr. Bru. de hæret. lib. 18 2. cap. 16. † Quod autem episcopi licite possint excōmunicare se impediētes, fulciuntur ex ea ratione, quia Iuris dictio sua cū omnibus defendi debet & possit etiam pænali iudicio: dicit sapientissimus Vlpianus. in. l. 1. ff. si quis iudic. non obtemp. Propterea ex prædictis pro firma conclusione adnotandum est in materia Visitationis, quod ultra, quod tali medio impediri nulla tenus potest, etiam visitationem huius modi, personarum, ecclesiarum, locorumque omnium piorum, vel morum correctionem, reformationē verō, aut habilitatis, aut inhabilitatis declarationem, aut item illius executionem impediri, suspendi, aut retardari, etiam cuiuslibet appellationis vigore, seu itē

inhibitionis, aut querelæ non posse: iuxta antiquā constitutionē Innoc. III. in Conc. Gen. in cap. irrefragabili. de offic. ordin. & nouissima decreta Concil. Trid. sess. 24. de reform. gen. c. 10. §. nec in his, ex alio simili. sess. 13. de reform. c. 1. §. in causis sess. 22. eod. tit. c. 1. Quia, & si per appellatiōē huiusmodi causæ deuoluantur ad superiores, non tamen sententiarum, vel decretorum in Visitatione prolatorum suspenditur aut retardatur executio, esset enim maximi detrimenti aliter procedere. Quod & DD. superiorum decretis semper confirmatum est. ideo merito episcopus potest impedimentū in facto proponētē excommunicare: Unde, & summus Pontifex excommunicat etiam maiori excom. sibi absolute reseruata. nu. 12. impediētes litteras Apostolicas, citationes, inhibitiones, sic, & volentes accedere ad curiam, & ad sedem Apostolicam, quorum excōmunicatorū magnus est numerus, dicit Petr. Rebuff. in tit. de euoc. in præfat. q. 7. nu. 71. † Vbi impediētes subditos, ne vadāt ad Principē tenent criminē lesē Maiestatis adducit Luc. de Pen. in .l. vnica. col. 16. cum seq. C. vt nem. susci. lib. 11. Et si in primo casu magnum esse dixit numerum excommunicatorum impediētū accessum ad Papam, & in hoc dicamus etiā esse maiore, directe, & indirecte, eo fortius cum Princeps distat a suis regnis, & dominijs, & alijs administrationem ipsorū cum potestate amplissima committit: casus euenit in fatto, quæstio inuasit, rumor insurrexit. † Rex autē Noster Maximus Philippus acquieuit, & determinauit iustum iudiciū, cum negocium hic perfici non potest, vnum.

vnumquemq. libertati suæ relinquēs, offerens libenter suum conspectum, grande, & æquum iudicium, dignum profecto tanto Rege, qui præter ma-

gnas, & heroicas sui animi dotes, illud peculiare habuit, tāquam Catholicus Rex, & fidem christianam defendere, & Iustitiam cunctis ministrare.

DE ZELO PASTORALIS OFFICII in omnibus prædictis.

CAP. TRIGESIMVM TERTIVM.

S V M M A R I V M.

- | | |
|--|--|
| <p>1 Personarum qualitates, quæ sint attendendæ ab episcopo.</p> <p>2 Zelus quid sit.</p> <p>3 Zelus quatuorplex sit.</p> <p>4 Zelus an sit idem, quod emulatio.</p> <p>5 Prælati quo zelo debent esse armati.</p> <p>6 Tria sunt considerandâ in prælato zelante super domum Dei.</p> <p>7 Conditiones Pastoris eligendi, quæ sunt.</p> <p>8 Episcopus quare debet vigilare super gregem.</p> <p>9 Correctio vitæ est attendenda.</p> <p>10 Benefacere quid sit.</p> <p>11 Mandata Dei obseruare omnes tenentur.</p> <p>12 Patientia in tribulationibus, christiana est persuadenda.</p> | <p>13 Correctio diuina humiliter est toleranda.</p> <p>14 Episcopi debent adimplere officium boni medici spiritualis.</p> <p>15 Episcopi dissimulantes peccata populi grauiter peccant.</p> <p>16 Ratio strictissima reddenda est de cura animarum.</p> <p>17 Gladio armatus debet esse episcopus. Et quid significat gladius. nume. 18. Et quare detur Regi. nu. 19.</p> <p>20 Pastoralis officij summa quæ sit.</p> <p>21 Fructus magnus datur episcopo recte visitanti.</p> <p>22 Episcopi dicuntur esse in statu perfectiori.</p> <p>23 Gaudium prælatorum in quo consistat.</p> <p>24 Finis noster in quo vertitur.</p> |
|--|--|

PRO Secundi huius libri fine, & quasi ipsius visitationis in generali, & particulari, antequam ad alia transeamus, alia qua dicenda sunt pro conclusione episcopaliū visitationum in salutē animarum, quarum obiectum proprium debet esse ipsorum episcoporū. Nam,

& Dominus nonaginta ouibus relictis ad vnam perditam pastorem accedere dixit. Luc. c. 15. Hoc est virtutis opus. Hęc est imitatio veri pastoris, qui animam suam pro ouibus suis posuit, Ioan. c. 10. Hinc pendet magna illa retributio cœlestis patriæ, quæ ipse Dominus latroni secū crucifixo, & se cō-

fitenti, ipsamq. sitienti in personam totius ecclesie militantis, promittens dixit, Luc. c.ulti. *Hodie mecum eris in paradiso.* † Ideo qualitates personarum attendentes, super oues commissas ad tres tantum fit consideratio pro muneris sui exequutione, ex quo prouenit illud dictum Petro. *Pascas oues meas.* Ioan. eod. c. 10. Aut pastoris officium, aut furis, aut mercennarij. In ipsis Christus docuit Apostolos suos, quæ agenda, aut quæ vitanda essent. nam si ad pastorem oculos vertimus, ecce ipse Christus pastor pastorum animam suam posuit pro nobis: Hoc exemplum tradidit discipulis. Hoc in testamento reliquit: Hi sunt episcopi pastores sequentes sua vestigia, intrantes per ostium, & oues custodientes. Furem imitantur, cum non pascunt, sed oues ad perditionem ducunt, quia in ouile non intrant per ostium, quod est ipse Christus, vel sine custodia assignata, hoc est canonica electione, & Apostolica auctoritate, vel etiam per simoniae labem. Mercennarium dicit scriptura esse propositum ouibus, sed timidum, & proprijs commodis intendentem, fugereque grege derelicto, cum lupum venientem vidit, vel furem, hoc est etiam diabolicas suasiones, ideo non implet officium pastoris, quia mercennarius est, & non curat de ouibus. Ioan. c. 10. supra, lib. 1. cap. 3. nume. 15. in his est consideratio, & zelus praelati, dicit S. Augu. relatus a Grat. 23. q. 4. cap. tres personas. nisi enim Praelatus sit armatus zelo contra peccata, non pastoris, sed mercennarij nomen assequitur, vt plenius demonstrat dom. Archiepif. Brachar. de morib. Praelat. 2. part. cap. 9. & cum zelum Dei ha-

bet, omnes inimicos suos, putat, & sibi inimicos, ex quo sunt hostes Dei ex illo. *Nonne qui oderunt te Domine, oderam, & super inimicos tuos tabesceram, perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi.* Psal. 138. Aluar. Pelag. de planct. eccles. lib. 2. cap. 71. colum. 2. tamquam veri zelatores fidei, cap. filij. in fine. de hæret. lib. 6. † Est autem zelus bonus ad propositum, ut dicit August. *Feror animi, quo mens abiecto timore humano pro virtutis defensione accenditur, & comeditur, qui quælibet praua, quæ viderit, corrigere satagit, si nequit, tolerat, & gemit, quando dolet de Dei contumelia, cum homines honorem Dei minuunt, & spernunt.* eod. psal. 138. *Super inimicos tuo tabesceram:* Bonorum est enim natura indignari, sed non dedignari, cap. vero. 45. dist. non de illa indignatione mala, quam reprobatur Apost. scribens ad Ephes. c. 4. in fine, & ad Coloss. cap. 3. & Gregor. Homel. 34. super Luc. cap. 15. vide Dom. Floren. in sum. prima part. tit. 6. cap. secundo. §. 6. Hoc zelo propheta loquutus est psalm. 68. *Zelus domus tue comedit me.* Quem verum exponit gloss. in cap. qui peccat, in verb. zelus. 23. quæstion. quarta. † Exinde dicunt Doctor. zelum esse triplicem, bonum pro Deo, circa honesta, & rationabilia. Carnalem in se ipsum: Affectuosum, & in rebus mundanis, & feruorem dilectionis zelum. Alexand. Quartus, in cap. secundo, & ibi gloss. de regul. lib. sexto. Thom. secunda secundæ, quæstio. 38. alibi accipitur pro inuidia, interdum pro ira, Iacob. cap. primo. *Ira viri iustitiæ Dei non operatur.* De zelo bono arma-

tus

tus fuit Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis, qui commotus zelo Dei, percussit virum Israelitem cum uxore, ex quo placuit iram Dei. numer. cap. 25. & Helias zelo zelatus est pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerant pactum Domini Israel, destruxerunt altaria, prophetasque occiderunt, lib. 3. Reg. cap. 19. Non autem de zelo tristitiæ, videns bona opera, qui dicitur zelus malus, de quo dicit sapiens. *Zelus, & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus,* Eccl. cap. 30. in fine. † An autem zelus sit idem, quod æmulatio. Exod. cap. 34. *Dominus Zelotes nomen eius, Deus est æmulator.* Vt zelus Græcè, Latinè emulatio, vt vnus sit in alio, vt propriè sit, qui zelat, aut æmulator, ex amore alicuius feruens, id est vehementer accenditur, & commouetur desiderio, ira, vel inuidia, & sic in bonum, & in malum. Ioan. Dried. latius, de Eccles. script. lib. tertio, cap. primo, describit Apost. ad Gala. cap. 1. *Abundantius emulatores existens paternarum mearum traditionum.* Hic est optimus zelus pro Deo certamen subire, vt honorabile sit nomen eius coram gentibus, Act. Aposto. cap. 9. non, vt Iudæi, qui videntes suam sinagogam in dies diminutam, æmulatione magna nos persequuntur, quia & ecclesiam Dei crescere vident. eod. cap. primo, per Dried. *Lapidem, quem reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli.* Psal. 117. Marth. cap. 21. Eruntque propter eorum grauissimum peccatum semper dispersi. Sine lege, sine capite, sine sacrificio: Qui uero erant in fine mundi conuertentur ad Deum. Marquad. Safan. de Iud. &

infid. secunda part. cap. 6. nume. 28. † Sed praelati debent esse armati zelo salutis animarum, propter quas saluandas visitationes faciunt. Magister in psalm. 118. super verbo tabescere. Bernard. in cant. sermone. 76. circa finem. Dom. Archiepif. Brachar. de morib. praelat. cap. 9. secunda part. dum tractat de zelo, quem debet habere praelatus contra peccata. Aluar. Pelag. lib. secundo, cap. 71. Hortando omnes ex zelo iustitiæ punire proprium corpus propter peccata commissa, quod est obiectum penitentiae. Scot. lib. 2. dist. 40. quæstio. vnica. In proximo peccante duo exercenda esse, misericordia, quia homo est, correctione, quia peccator est, nec omnino dicit August. liberabis hominem, nisi eum persequutus fueris peccatorem, vt nulli claudendo misericordiam, sic nulli relaxando impunitatem. 23. quæstio. 4. cap. duo ista. † Ad quæ exequenda in episcopo zelante super domum Dei pro exequutione sui pastoralis officij tria consideramus: à quibus omne bonum dependet. Primo habeat uitæ sanctitatem, pascendo exemplo bonæ uitæ gregem suum. 1. Petr. cap. 5. Secundo curæ potestatem, vt commissæ sit sibi gregis Domini custodia, & tertio afferre ecclesie utilitatē, vt primo cognoscat, & iudicet sibi commissos, in secundo pro populis orando, eis prædicando, eosque regendo, vt saluos reddat in die iudicij æterno Deo. D. Flor. in sum. 3. part. tit. 20. cap. 1. per totum, & Ioan. cap. 15. *Posui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* In utilitatem populi, cuius regimini positus affici debet pro subditis ad eorum sollicitudinem pertinentibus. Aluar. Pel.

Gg 4 lib. 2.

lib. 2. cap. 22. Sic enim faciendo inculpatos nos futuros in die Iudicij credimus, ipsis vltro, & in criminibus suis morientibus. cap. fin. 47. dist. Ioan. cap. 8. *Moriemini in peccatis vestris.*

7 † Et dicit Alphons. Aluar. in confirmationem prædictorum in suo Speculo. cap. 9. in pastore eligendo duas debere inesse conditiones: Prima quod sit bonus, id est, sine peccato mortali. Ecclesiast. 31. *Beatus vir, qui inuentus est sine macula.* Secunda quod sit melior ceteris, quo ad regimen. *Quis est hic, & laudabimus eum,* vt possit pascere subditos triplici pabulo. Verbo veritatis vitæ, & exemplo, & temporalis subsidio. Vnde receptum est in ecclesia Dei episcopos patres dici. Do. Cardina. Hof. de cathe. eccle. lib. 5. in Concil. Trident. sessio. 25. de reform. gene. cap. 17. ibi, *Se patres, & pastores esse meminerint.* Et sess. 13. cap. 1. de reform. Vbi officium boni pastoris notatur, vt in superioribus latius diximus. † Ideo vigilare debet episcopus, vt diaboli tentationibus continuo occurrere possit a se, & ab alijs expellendo, per doctrinam, & prædicationem, quæ duo propria sunt episcoporum, docendo viam veritatis, opere, & sermone, prædicando ex zelo sui pastoralis officij, quæ vitanda sunt a Christianis, & resistendo diabolo, ouesque de eius manu eripiendo, & ad gregem Christi vniendo, qui dixit Ioan. cap. 10. *Ego cognosco oues meas, & meæ me, & nemo potest illas de manu mea eripere.* Et si quando peccant, resurgunt per penitentiam, nec iusti vocabulum perdunt. c. septies in die. de peni. dist. 3. cum scientia docendo, & affectu charitatis, ac sermonis dulce

dine, sumendo martyrium pro Christi nomine in doctrina, & prædicatione. Flo. ead. par. tit. 31. cap. 9. cum seq. Quod fortius, & ipsi visitatores facere debent, non minus exemplo, quàm verbo, prædicare, & plantare. cap. inter cetera. de offi. ord. Paui. in extrauag. uas electionis. in verb. abbates. † Et ex his visitationibus in subditis correctio vitæ sequitur, quæ plurimum est attendenda. Luc. c. 11. *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* cum spe salutis æternæ. Psal. 50. *Sacrificium Deo, spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet.* Bern. in serm. de mult. vtil. verb. Dei. Qui enim vult coronari, oportet, quod ipse mereatur coronam sibi ipsi per proprias operationes. Quia via debet præcedere terminum, & dispositio id, ad quod disponitur. Philos. in 5. Polit. & in 2. de anima. vbi dicit quod Actus actiuorum sunt in passo bene disposito, & argumentatur. Scotus in 2. dist. 5. q. 6. 1. & Matth. c. 6. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant vestra opera bona.* Et c. 7. *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Ex quo dixit Apost. ad Ro. c. 2. *Reddet Deus unicuique secundum opera sua.* Matth. c. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* † Est autem benefacere secundum theologos actus elicitus, vel imperatus liberæ voluntatis regulatus ratione. Nam duplex est operatio voluntatis, scilicet actus elicitus, & actus imperatus, primus dicitur actus causatus ab ipsa voluntate, secundus actus aliarum potentiarum a voluntate in quantum elicitor ab ipsis potentijs, secundum imperium voluntatis. Ideo in benefacere requirunt debitam circumstantiam: Hinc apparet, quam

quam impie agant inimici Sanctæ ecclesie, negantes bona opera, credentes sola fide iustificari hominem, quam sine operibus mortuam dicit Apost. Iacob. cap. 3. *Abundate in omni opere bono.* Scribit alter Apost. in prior. ad Cor. cap. 15. *Scientes quod labor vester non est inanis in domino: non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius.* Sess. 6. Conc. Trid. de iustifi. cap. 16. Perseuerando in bene agendo, & custodiendo mandata Dei, vsque in finem. can. 26. & eod. c. 16.

11 † In visitationibus ex zelo prælatorum docentur populi, vt operentur, & bene, & sic intrare in regnum Dei. Nec aliquis quantumuis iustificatus liberum se esse ab obseruatione mandatorum putare se debet. eod. tit. & sess. cit. c. 11. & can. 20. cuius verba sunt: *Si quis hominem iustificatum, & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad obseruantiam mandatorum Dei, & ecclesie, sed tantum ad credendum, quasi vero Euangelium sit nuda, & absoluta promissio vitæ æternæ sine conditione obseruationis mandatorum, anathema sit.* Quia Deus non patitur otiosa esse in nobis, quæ exercenda, non negligenda donauit, vt & nos cooperatores simus gratiæ Dei. August. de eccl. dogmat. cap. 32. de fid. & oper. cap. 14. & in Psal. 31. Et ecclesia nostra catholica firmat opera nostra bona exteriora esse necessaria ad vitam æternam acquirendam, vt supra proxime est dictum. Si igitur benefacerimus operando in domo Dei, ipse dabit nobis magnam remunerationem. eod. cap. 16. id est, denarium. Mathæ. cap. 20. hoc est felicitatem æternam, ad quam

nos perducatur, qui regnat trinus, & vnus. † Confortando afflictos zelo patientiæ, quæ est alia pars effectus visitationis, quia tribulationibus acquirat homo regnum cælorum, cum illas patienter sustinet propter Deum, in remissionem suorum peccatorum. Matth. c. 24. *Non ne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.* 2. ad Corin. 1. 2. ad Thim. 2. *Omnes, qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur.* Et Petr. in 1. cap. 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Et cap. 4. *Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini, quia certissimam arrham habemus, quod si compatimur, & glorificamur.* Sess. 14. Conc. Trident. de sacr. penit. cap. 8. circa med. Ex quo libenter debemus gloriari, & gaudere in tribulationibus. 2. ad Corin. cap. 12. August. super Psal. 29. Tribulationes nempe sunt viæ rectæ, per quas Deus ostendit perueniri ad regnum suum. Hiero. cap. 31. *Adducam vos per torrentes aquarum per vias rectas.* Act. Apost. cap. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum.* Ad patientiam hortatur nos Christus. Luc. c. 21. *In patientia vestra, possidebitis animas vestras.* Patientia probationem operatur, probatio spem. ad Rom. c. 5. ad Heb. c. 10. *Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis misericordiam.* Flor. in 4. tit. 3. cap. 7. Est autem patientia virtus mortalis, & quæ fidei nostræ fundamenta munit, incrementa spei nostræ sublimiter prouehit, ideo oportet nos esse fortes, quia vita hominis super terram nihil est

est nisi militia. Iob. cap. 7. & Plin. in suo Panag. ad Traianum Impera. nam vt dicit Alex. de Ales. in sum. 3. lib. ex quattuor permittit Deus hominē mala pati, vt virtus illius alijs nota fiat vt de Iob. in eius libro legimus, 2. ne cadat in superbiam ex recta conscientia. 2. ad Corint. 2. *Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis mee, Angelus sathana, vt me colaphizet.* Et vt alij erudiantur, vt de Lazaro di plura. Luc. cap. 19 vel ut inde detur gloria Deo. Ioan. cap. 9. de ceco a natiuitate. Sic enim bonum certamen certando, cursus cōsumando, fidemque seruando, reddet dominus iustus iudex in illa die coronam Iustitiæ. 2. ad Tim. cap. 4. *Vir tus in infirmitate perficitur.* 2. ad Cor. cap. 12. *Patientia abundans sit in nobis, quia Deus flagellat, & saluat, deducit ad inferos, & reducit.* Iob. cap. 13. † Ideo correctionem Dei in nobis humiliter accipiendo, quia nullū maius signum reprobationis est, quā male agere, & bene prosperari. *Nam profers prosperitas sui finem ascondit, & aduersitas sine fine succedit, & dum pax, & securitas expectatur, subitaneus superueniet interitus, tamquam in vtero habenti, & non effugient.* 1. ad Thes. c. 5. & Bern. in epist. 64. notatur in c. paratus. 23. quæst. 1. *Prosperitate peccantium nihil infelicius, quia amatores malorum digni sunt morte, qui spem habent in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt.* Ideo in omnibus, fideles laudent Deum. *Qui non patitur electos suos tētari, supra id, quod possunt: sed cum tentatione fiat prouentus, vt possint subsistere.* Sic Apost. in sua prior. ad

14 Cor. cap. 10. † Sic officium boni medici spiritualis exercet episcopus, sic gregi commisso intendit: prouerb. c. 30. *Diligēter agnosce vultum pecoris tuis, tuosque greges considera.* Vt cognitis causis, & originibus peccatorum, tollatur morbus medicinaque adhibeatur: ne contigat illud Hierem. c. 50. *Grex perditus factus est populus meus, & pastores eorum seduxerunt eos.* Ezech. c. 34. *Et disperse sunt oues mee eo quod non esset pastor.* Quod autem praelati sint medici animarum probatur in c. adhuc instant de pœnit. dist. 3. & plene D. meus Dom. Card. Albanus. de pot. Pap. part. 3. nu. 20. cum seq. ex hoc episcopi debent pascere in formam gregis in iudicio, & veritate, & regere. iuxta not. in Conc. Trid. sels. 23. de reformat. cap. 1. in princ. & sels. 13. cod. tit. cap. 1. cum circumspectione in verbo, & in factis dom. Archiepisc. Brachar. de morib. præl. part. 2. cap. 11. frat. Ludoui. Granat. in concione sua habita. de offic. & mor. episcop. † Hęc si nō agant episcopi Zelus domini comedet eos in interitum mortis, quia non pastoribus vigilantibus, sed dormientibus assimilantur. de quorum manibus iam cadit baculus, quia dissimulando corrigere subditos mortaliter peccant. 43. dist. c. sit rector. glo. per illum tex. in cap. clericis. vers. prælatis. de Immun. eccl. lib. 6. Abb. in cap. 1. de treug. & pac. Dom. Pau. hoc tit. 1. par. quæst. 10. in princ. *Officiū enim pastorale non permittit tolerare errantem, aut non recipere corrigentē, cum impium sit manum negare conuersis.* Vt in simili dixit Innoc. in epist. 26. & Apost. 2. ad Tim. 2. *Episcopus debet esse operarius inconfusibilis, re-*
Et

Et tractans verbum veritatis. De quo scribit Bern. super cant. serm. 77. & serm. 30. plorans dicens. *Miror audaciam plurimorum, quos uidemus de suis vineis non colligere, nisi spinulas & tribulos, vineis tamen dominicis, etiam se ingerere non vereri.* Vide
16 supra lib. 1. cap. 3. † Ve nobis igitur, si non attenderimus? & quam strictissime rationem reddituri sumus, cum sanguis subditorum de manibus nostris requirendus sit, de offi. ord. cap. irrefragabili. in princ. Non enim admittitur pastoris excusatio ex ignorantia, si lupo oues comedit, cap. quātus. de regul. iur. dixi in ser. de Conc. prouint. in fine. Vnde S. Gregorius repræhendit episcopos immemores honoris sui, & curam paternæ vigilantie non exhibentes, circa ecclesias, & filios ex cap. nuntiatum. 84. di. & de hac ratione reddenda loquitur Dom. Cardin. Hosi. in lib. de sacr. vern. ling. col. 7. *Omnes enim stabimus ante tribunal Dei.* Ad Rom. cap. 14. Matth. cap. 12. prim. Petr. cap. 4. *Qui reddent rationem ei, qui paratus est iudicare viuos, & mortuos, & si iustus quidem uix sit securus, impius, & peccator ubi parebunt.* eod. cap. in fine. ex illo prouerb. cap. 11. in ult. verb. *Si Iustus in terra recipit, quanto magis impius, & peccator.* Vnde dicit sancta ecclesia illos versus.

Quid sum miser tunc dicturus?

Quem patronum rogaturus?

Dum vix Iustus sit securus?

Rogamus autem vos fratres, vt abundetis magis, & operam detis, vt quieti sitis, & vt vestrum negocium agatis, pri. ad Thesal. cap. 4. vbi vindex est
17 dominus. † Propterea gladio arma-

tus sit episcopus, (hoc est zelo honoris Dei.) nam, & Petrus pro Domino gladium traxit, & ipse dixit, *Ecce duo gladij hic.* Matt. cap. 26. vt in spiritualibus sit intentus, & in temporalibus bene insistendo, nec diabolus ita insistit Prælatum armatum in vigilia gregis videns: armatum inquam gladio prædicationis, admonitionis, & correctionis: illi enim duo gladij, dicit Aluar. Pelag. lib. 2. cap. 57. significant duplicem potestatem Petri, scilicet spiritualiter occidendi, & spiritaliter viuificandi, vel per illa verba Petrus denotauit in ecclesia militate, esse duplicem potestatem, spirituale, & temporalem. 96. di. cap. duo cap. 5. vna. de sum. Trini, & Papa utriusque gladij potestatem accepit, & imperiū ab ecclesia dependere firmissima opinione receptum est, cap. nouit. de Iudic. Amplissimus dom. Card. Alban. defensor Pontificiæ dignitatis, & potestatis, in suo trat. 2. part. nu. 16. supra hoc libro cap. 26. post num. 16.
18 † Significat etiam gladius in scripturis iram, & indignationem Dei in peccatores Psal. 7. *Nisi conuersi fueritis gladium suum vibrabit.* Item gladius vltor iniquitatum. Iob. cap. 19. *Quoniam vltor iniquitatum gladius est.* Imperator in. l. cum vir. C. de adult. ibi *Gladio vltore.* de gladio peccatorum Psal. 36. item denotat excommunicationem, quia dicitur gladius Dei (spiritualis. dom. Card. hos. in lib. confels. cap. 31. & sels. 25. Conc. Trid. de reform. gen. cap. 3. est, & gladius verbum Dei (quo episcopus ornatus esse debet) Psal. 147. ad Ephes. cap. 6. *Et galeam salutis assumere, & gladium Spiritus, quod est verbum Dei.* Vnde gladius

gladius benignus, quo Deus loquitur veritatem. Matth. c. 10. *Non veni mittere pacē, sed gladiū.* Et est gladius bis acutus, vtroq. acumine præpotens, veteris, & noui testamenti, & hoc gladio omnis putredo a fidelibus abscinditur. Vnde merito dicitur benignus; Est, & alius malignus, quo maligni loquuntur vanitatem, lingua eorum gladius acutus, & psal. 143. *De gladio malo ligno eripe me.* † Datur autem Regi Gladius ad laudem bonorum, & vindictam malorum. tex. notab. in c. postulasti. de homic. & not. in l. imperium. ff. de iurisd. omn. iud. & facit quod dixit S. Ambros. in lib. 1. de offi. *Quod si potestas secularis gladium reprimit, vincula dissoluit, laxat exilium.* 23. q. 4. c. est iniusta. & S. Bern. ad Eugen. Papā, de Consider. lib. 4. super quo sunt pulchra dicta in Pont. 1. par. de Coronat. Reg. in traditione gladij euaginati, cū illo psal. 44. *Accingere gladio tuo, super femur tuum potentissime.* (Dom. Mar. Frecc. de subfeu. lib. 1. de offic. magn. Iust. in prin. adducit sententiam Imperatoris. in l. 1. C. de iusti. Cod. cōpon. *Quod summa Reip. tuutio de stirpe duarum rerum, armorum, atque legum veniens, vimq. suam exinde muniens, felix Romanorum genus anteponi nationibus, omnibusq. dominari, tam præteritis efficit temporibus, quam Deo propitio in æternum efficiet.*) † Hæc est denique summa Pastoralis officij, vigilare Prælatos, & in omnibus laborare, & ministerium suum implere, 2. ad Tim. cap. 4. sess. 6. Conc. Triden. de reform. post princ. & propter aduentū Domini. Matth. c. 14. *Vigilate, & orate, quia nescitis, qua hora dominus vester venturus sit.* Et propter charitatē

proximi, ab eo remouendo peccatum, reuocando ad bonum. 23. q. 4. c. debet homo, aliās si omittunt, cēsentur causa peccati illius. Adrian. Papa VI. in quodlib. l. E. cum seq. *Quia vigilando, oculus mentis ad claritatē veri luminis habetur, torpor negligentiae a se excutitur, opusq. dictis adequatur.* Aluar. Pelag. lib. 2. c. 5. & si non uigilant, nō scribentur in numero sanctorum, & si grandis est operatio, grande expectatur meritū, ideo multa debent facere. in extrauag. Bonif. VIII. Dudū, de sepult. Matth. c. 5. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Dom. Archiep. Brach. de morib. præl. 2. par. c. 1. adducit Bern. super cant. serm. 76. Boni pastoris esse per uigilare subditis dormientibus, de quibus ante tribunal æterni iudicis interrogabit? in quibus si utiliter se gesserit, non iudicium, sed gloriam pro suis actibus percipiet. Flor. in 1. tit. 5. c. 2. §. 4. in fine. quando Christus dominus noster in quarta uigilia uenit cōsolare suos. Marc. c. 6. de quo Alua. Pel. lib. 1. c. 55. † In istis uersando epūs adimplens prædicta, complet zelum sui pastoralis muneris, iam gloriatur in operibus Dei, consequendo fructum operationis suæ, habentis delectationem conuenientem operanti. S. Thom. 1. 2. q. 7. ex quo addidit Flor. in 4. tit. 5. c. 2. 1. Opera nostra in quātum sunt effectus quidā in nobis operādo, habent rationem fructus, sed in quātum ordinantur ad finē uitæ æternæ, magis habent rationem florum, & Ezech. c. 14. *Fructus mei, fructus honoris, & honestatis, bonorum operum gloriosus est fructus.* Sapiē. c. 13. Apost. ad Ephes. c. 5. *Fructus enim lucis est in omni bonitate,*

nitate, & Iustitia, & ueritate. Ad euitandum illud Hierem. cap. 12. *Confundemini à fructibus uestris.* Accipietes illud Petri Principis Apostolorū. in sua ult. cap. 1. *Satagite, ut per bona opera certam uocationem, & electionem faciatis.* Quæ uerba sunt in Cōcil. Tridentin. sess. 6. de iustifi. cap. 11. Deus enim reddet fructum maximū, si abundauerimus in omni opere bono, scientes, q. labor noster, non est inanis in Domino, ut dictum est su-
22 pra. nu. 10. † Nam cum Christus proprio sanguine redemerit nos, non debēt Prælati esse desides in administratione: Dicit namq. Apost. 1. ad Corin. cap. 6. *Empti enim estis pretio magno.* Quia magnam fecit sanguinis sui effusionem, transferensq. in suum regnū. sess. 22. eiusd. Conc. de sacrif. Miss. c. 1. Ex hoc igitur dicuntur ipsi episcopi propter maximam curam animarum, quam habent, esse in statu perfectiori. Alphonf. Aluar. in suo Spec. c. 12. Religiosi uerò in statu perfectionis. S. Dionys. de Eccle. Hierarch. lib. 5. quia Religio ad perfectionem ducit. uide optime Dom. Card. de Turr. Crem. in sum. eccl. lib. 1. cap. 76. & in c. episcopus. 14. q. 1. † In hoc est gaudiū Prælatorum, videre oues suas in ueritate ambulare. Ioan. in 3. 50. distin. c. quia sanctitas tua. dixit etiam Archid. 12. q. 2. cap. ecclesiasticis, Gaudium esse eleuationem animi in his, quæ digna sunt exultantis. psal. 121. *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum domini ibimus.* Gaudēdo de salute, nō de hoc mūdo, nam qui gaudet in hoc mundo, flebit in alio. Ioan. 16. *Vos plorabit, & flebitis, mundus uerò gaudebit, vos contristabimini, sed tristitia*

uestra conuertetur in gaudium, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Ex hoc est gaudiū spirituale. Matt. c. 25. *Intra in gaudium domini tui.* ad Philip. cap. 3. *Fratres mei gaudete in Domino.* Isai. c. 63. *Et gaudebit sponsus super spōsam, & gaudebit super te Deus tuus.* Et hoc est æternū gaudium. Luc. c. 10. *Gaudete quia nomina uestra scripta sūt in Cælis.* Est, & gaudium corporale, sed honestum. *Gaudete, cum gaudenibus,* ad Rom. 12. Eccl. c. 9. *Vade ergo comedere in letitia panem tuum, & bibe cum gaudio uinum, quia placent Deo opera tua.* Hoc gaudium hylarem facit hominem. Prouer. c. 15. *Gaudens cor exilarat faciem, sed spiritus tristis desiccata ossa.* Bar. in proē. tri. libr. C. *Fugiedum gaudium mundanum, uanum, & periculosum, quia breue ad instar puncti, & transiet sicut uisio nocturna.* Iob. cap. 20. & cap. seq. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Luc. cap. 6. *Ve uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis.* Iterum Iob. cap. 3. *Uersa est in luctum cythara mea, & organum meum in uocem flentium.* Hęc uita Pastorum, Hoc officium Episcoporum Zelātium pro salute gregis commissi, flere, & tristari de peccatis eorum populorū, uires, orationes, adiuuētā præstare, ut resurgāt. psal. 50. *Docebo iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur.* † Sic peruenitur ad gloriam cælestem, ad illam, cuius magna est multitudo dulcedinis Domini. psal. 30. & in alio. 35. *Inebriabuntur ab uertate domus tuę, & torrente uoluptatis tuę potabis eos, quā apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen.* Quia ultimus finis noster, in quo cōsistit nostra beatitudo,

tudo, est visio Diuinæ substantiæ. Bern. in fest. omn. sanct. ferm. 2. circa finē. Christum semper meditando, qui pro nobis pati voluit. Vnde, inquit, Leo Papa de Quadrag. ferm. nono. Quod certa, atque secura est expectatio promissæ Beatitudinis, vbi est participatio Dominicæ passionis. Quia solummodo membris Christi paratur hæc æterna Beatitudo. cap. omnis, qui. de penit. dist. 1. Vbi est summa consolatio, & perfecta quies. Nam omnis res, cum peruenerit ad vltimum finem, quiescit appetitus eius naturalis. Qui namque videt Deum, omnia simul videt in ipso. S. Thom. contr. Gent. lib. 3. cap. 59. & seq. ex cap. 3. Isai. Regem in decore suo videbunt. & Luc. cap. 14. *Beatus, qui manducat panem in Regno Dei.* Vnde dixit Magnus Boet. in 3. de Cōsol. Quod Beatitudo dicitur status omnium bonorū aggregatione perfectus, quam omnes naturaliter appetunt. Et summum bonū appetere est finis noster, quod est ipse Deus. Mag. in 2. dif. 2. Doct. in 4. dist. 49. S. Thom. 1. 2 q. 8. ar. 3. in corp. q. & August. Beatitudo principalis de bono hominis dicitur illa spes, & reuelatio gloriæ Magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, in c. Ieiunium, de consecr. dist. 5. An autem sit aliquod creatum, vel increatum, ex S. Thom. 1. q. 5. Flor. in 4. tit. 7. cap. 7. cum duob. cap. præced. & ipsam omnes desiderare debemus, ut Christus nos dignos faciat, cuius magnus est amor erga nos. Ioan. c. 6. & dicit Bern. Quousque adoramus, & non gustamus, prospicientes patriam, & non

apprehendentes, suspirantes, & de lege salutates, o vera exilium patria, exilij finis, Video te, sed nō sinor intrare, carne retentus, nec adhuc dignus. Ideo viuendum secundū Deum, & non secundum hominē, vt ad hanc Beatitudinem perueniri possit. August. lib. 1. suar. retractat. c. 1. Nam inquit Apost. ad Rom. c. 8. *Debitorum sumus, non carni, vt secundū carnē viuamus. Si enim secundū carnem vixeritis, moriemini; Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis: Quicumque enim spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt.* & ad Galat. c. 3. *Qui autē sunt Christi, carnē suā crucifixerunt cum vitis, & concupiscentiis: Vt sic fiamus hæredes Dei, coheredes autem Christi.* Ex quibus postea cū vniuerso sanctorum numero gloria detur Altissimo Deo: Cui gratias agimus p vniuersis beneficiis acceptis, & pro complemento præsentis partis Primi, & Secundi Libri. Ad laudem, & honorem sui Diuini nominis, suæq. sanctæ Ecclesiæ. In quibus omnibus, sicuti in principio, medio, & fine, oīa scripta, sicut nos ipsos submitimus correctioni eius S. R. E. recipientes semper, quæ ipsa recipienda mandat, & excludētes perpetuo, quæ excludenda, damnādaq. duxerit. Et sanctiss. D. N. D. Greg. XIII. Pont. Opt. Max. Omniumq. etiam DD. Cardinalium. Catholicæq. Ecclesiæ Episcoporum; qui libenter hæc scripta suscipiant, ex ipsis in melius veritatem inuestigando, & meliorem formam inducendo. Sicuti Philof. 2. *Metaphys. testatur, & affert Ioan. And in fine Sexu, &c.*

FINIS SECUNDI LIBRI.

INDEX TITVLORVM,
SEVRVBRICARVM
OMNIVM CAPITVLORVM,

Primi, & Secundi Libri

De Visitatione, & Regimine Ecclesiarum.

PAVLI FVSCHI EPISCOPI SARNENSIS.



	<i>A</i>	
	<i>ALTARIBUS sine dote non fundandis. fol.</i>	136
	<i>Altaribus fractis reconsecrandis.</i>	142
	<i>Atrijs Ecclesiarum.</i>	71
	<i>B</i>	
	<i>Beneficijs simplicibus.</i>	259
	<i>Beneficiorum resignationibus, eorumq; collationibus.</i>	431
	<i>C</i>	
	<i>Campanili, & Campanis.</i>	77
	<i>Cappellanijs, an sint beneficia ecclesiastica.</i>	282
	<i>Cappellis monasteriorum.</i>	334
	<i>Censura ecclesiastica, & quæ sub eius nomine cõprehenduntur.</i>	195
	<i>Cœmeterijs Ecclesiarum.</i>	73
	<i>Commendis, & commendatarijs.</i>	269
	<i>Commensationibus, vigilijs, & alijs fieri prohibitis in ecclesia.</i>	175
	<i>Confraternitatibus, & societatibus laicorum.</i>	299
	<i>Crismate, alijsq; sacramentis, eorum retentione, & visitatione.</i>	47
	<i>Custodia sanctissima Eucharistiæ.</i>	42
	<i>D</i>	
	<i>Doctoribus, & Medicis promovendis.</i>	453
	<i>A</i>	<i>Ecclesia</i>

I N D E X.

<i>Ecclesia cathedrali, eiusq; capitulo.</i>	81
<i>Ecclesiarum reconciliatione.</i>	412
<i>Ecclesiarum vnionibus.</i>	419
<i>Ecclesiae situ, atq; statu.</i>	66
<i>Ecclesiis collegiatis.</i>	213
<i>Ecclesiis parochialibus.</i>	220
<i>Ecclesiis non curatis.</i>	259
<i>Ecclesiis exemptis, & quae nullius diocesis esse dicuntur.</i>	264
<i>Ecclesiis patronatis.</i>	273
<i>Edicto examinis ponendo pro ecclesiis parochialibus, & curatis vacantibus.</i>	253
<i>Eleemosynis, eleemosynarijs, seu earum quaestoribus.</i>	182
<i>Excommunicatis, interdictis eijciendis ab Ecclesia.</i>	178
<i>Expectatiuis, Regressibus, & coadiutorijs.</i>	429
<i>F</i>	
<i>Fontibus baptismalibus.</i>	52
<i>H</i>	
<i>Hospitalibus, & pijs locis.</i>	289
<i>Hostiis monasteriorum si claudantur episcopo visitanti an possint per vim frangi.</i>	364
<i>I</i>	
<i>Imaginibus, ipsarum cultu, & visitatione.</i>	62
<i>Impedimentis, quae possunt occurrere episcopis visitantibus.</i>	462
<i>L</i>	
<i>Laicis, an possint visitari per episcopum, & super quibus.</i>	377
<i>Lectorae sacrae scripturae, seu Theologo.</i>	98
<i>Libris, Bibliothecis, Impræssoribusq; librorum.</i>	457
<i>Litteris conseruatoriis.</i>	403

Monachis

I N D E X.

M

<i>Monachis extra monasterium commorantibus, & delinquentibus, an episcoporum correctioni subijciantur.</i>	342
<i>Monasterijs, monachis, & personis Regularibus.</i>	303
<i>Monialibus, earum visitatione, & reformatione.</i>	346
<i>O</i>	
<i>Oblationibus ecclesiasticis, & earum inquisitione.</i>	154
<i>Officio Diuino, reuerenter, horisq; debitis celebrando.</i>	121
<i>Oratorijs, eorum designatione, & visitatione.</i>	287
<i>P</i>	
<i>Parochis, & eorum officio.</i>	229
<i>Parochianis diuersarum ecclesiarum, an possint ad vnam ecclesiam conueniri, & ibi visitari.</i>	409
<i>Pænis pecuniarijs.</i>	202
<i>Pænitiario in ecclesia cathedrali constituendo.</i>	117
<i>Peregrinis, & vagabundis a quo possint visitari.</i>	396
<i>Personis, quibus ius visitandi competit.</i>	18
<i>Personis exemptis, & priuilegiatis.</i>	366
<i>Plebanis, & plebanis.</i>	258
<i>Practica visitandi in generali.</i>	32
<i>Prædicatore verbi Dei, & prædicatore eius in ecclesia cathedrali deputando.</i>	106
<i>Proœmium totius operis.</i>	I
<i>Proœmium Secundi Libri.</i>	209
<i>Q</i>	
<i>Qualitatibus visitantium.</i>	24
<i>R</i>	
<i>Rebus in ecclesia necessarijs, & benedictione Pontificali in eis adhibenda.</i>	145

A 2 Recon-

I N D E X.

<i>Reconciliatione ecclesiarum.</i>	412
<i>Reliquiis sanctorum, ipsarum veneratione, & visitatione.</i>	58
<i>Repraesentatione passionis Christi, & aliorum martyrum.</i>	164
<i>Residentia parochorum, & curatorum in ecclesiis parochialibus, & curatis.</i>	249
<i>Resignationibus beneficiorum, eorumq; collationibus, & pensionibus.</i>	431
S	
<i>Sacristia.</i>	76
<i>Sedes in ecclesia an sint laicis permittende.</i>	172
<i>Seminario erigendo, seu erecto, eiusq; qualitatibus.</i>	92
<i>Sepulturis ecclesiasticis.</i>	159
<i>Statutis episcopalibus, an ligent sine scriptura.</i>	205
<i>Studijs Generalibus, Gymnasijs publicis, eorumq; privilegijs.</i>	446
U	
<i>Visitacionis descriptione.</i>	13
<i>Unionibus ecclesiarum.</i>	419
Z	
<i>Zelo pastoralis officij in omnibus praedictis.</i>	469

Finis Capitulorum Primi,
& Secundi Libri.

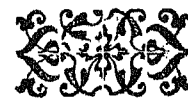
E L E N C H U S,

SEV INDEX LOCUPLETISSIMVS

SENTENTIARVM, MATERIARVM OM-
nium, atque dictorum, verborum notabilium,
quæ in hisce duobus libris De Visitatione,
& Regimine Ecclesiarum

PAVLI FVSCHI EPISCOPI SARNENSIS

Continentur, ordine alphabetico amplissime recollecta per
ipsum Dom. Authorem, cum suis capitulis,
numeris, & folijs designatis.



A



<i>Abbas ubi fuerit negligens in lectione sacra scriptura episcopus supplebit. lib. 1. c. 17. nu. 3. fol. 102</i>	102	<i>Abbatissa an conferat beneficia. eod. cap. post. num. 55. fol.</i>	55
<i>Abbas principaliter habet administrationem totius monasterij. lib. 2. cap. 15. num. 102.</i>	333	<i>Abbatissa dicitur habere dignitatem. eod. cap. post nu. 35.</i>	35
<i>Abbas i benedictione plus accipit, quam Abbatissa. lib. 1. c. 2. post nu. 15.</i>	22	<i>Abbatissa quando etiam exempta puniatur ab episcopo. eod. cap. post nume. 40. fol.</i>	40
<i>Abbatissæ quomodo visitent sua monasteria. lib. 1. cap. 2. nu. 14. & 15.</i>	22	<i>Abraham emit agrum, de quo fecit sepulturam, lib. 1. c. 12. nu. 3.</i>	74
<i>Abbatissæ quomodo visitent sua monasteria. lib. 1. cap. 2. nu. 14.</i>	22	<i>Abraham dicitur pater credentium. lib. 2. cap. 13. nu. 2.</i>	290
<i>Abbatissæ quomodo visitent sua monasteria. lib. 1. cap. 2. nu. 14.</i>	22	<i>Abraham, & Loth propter hospitalitatem placuerunt Deo. eod. c. nu. 2.</i>	eod.
<i>Abbatissæ quomodo visitent sua monasteria. lib. 1. cap. 2. nu. 14.</i>	22	<i>Absolutio defunctorum facienda est in visitatione ecclesiarum, lib. 1. cap. 4. nume. 13.</i>	36
<i>Abbatissæ quomodo visitent sua monasteria. lib. 1. cap. 2. nu. 14.</i>	22	<i>Absolutio sacramentalis est actus iudicialis. lib. 1. c. 19. nu. 5. fol. 119. lib. 2. cap. 3. nu. 34. 244. nu. 43.</i>	246
<i>Abbatissæ quomodo visitent sua monasteria. lib. 1. cap. 2. nu. 14.</i>	22		

A 3 Abso-

ELENCHUS.

<i>Absolutio excommunicationis non reser- uata à Papa episcopis conceditur lib. 1. c. 23. post nu. 4.</i>	<i>Accipientes fructus beueficiorum vacan- tium qua pena puniantur lib. 1. cap. 27. nu. 8.</i>	148	174
<i>Absolutus in foro conscientie potest puni- ri pro eodem in foro fori lib. 2. cap. 21. post. nu. 50.</i>	<i>Actor sequit fori rei li. 2. c. 23. nu. 5.</i>	394	405
<i>Abstinendum est a curis secularibus lib. 2. cap. 15. post. nu. 9.</i>	<i>Actor non trahit reum apud suum con- seruatorem eod. cap. nu. 5.</i>	308	eo.
<i>Abstinendum est a carnalibus desideriis. lib. 2. cap. 22. post nu. 1.</i>	<i>Actum faciens ex necessitate plus merce- tur, quam faciens ex voluntate lib. 1. c. 20. post nu. 17.</i>	397	127
<i>Abusio sacramentorum est grauissimum peccatum lib. 1. cap. 6. nu. 16.</i>	<i>Actus nullus quando producat effectum validum lib. 2. cap. 28. post nu. 12.</i>	51	437
<i>Abusus hominum occupantium bona ec- clesiarum reprimendus est per senten- tiam excommunicationis reseruatum Do. Papa lib. 1. cap. 24. post. nu. 9.</i>	<i>Actus actiuorum sunt in passo bene dispo- sito lib. 2. cap. 33. post nu. 9.</i>	157	472
<i>Abusus aliquorum male seruantium sol- lemnitates martyrum lib. 1. cap. 26. nu. 5. fol. 166. De quibus optime dicit Au- gusti. in serm. 1. de cathed. S. Petri. Mi- ror cur apud quosdam infideles hodie, tam perniciosus error increnerit, vt su- per tumulos defunctorum cibos, & vi- na conferant, quasi de corporibus egres- sa anima carnales cibos requirant.</i>	<i>Adam in paradiso delictiarum non cogno- uit Eua carnaliter li. 1. c. 28. nu. 9.</i>	157	178
<i>Acceptatio alternatiua mensium facta ab epis residentibus in ecclesiis registratur in cancellaria lib. 2. c. 28. nu. 34.</i>	<i>Adoratio duplex offertur Deo, spiritualis, & corporalis lib. 1. cap. 8. nu. 1.</i>	443	58
<i>Accessorium sequitur naturam sui prin- cipalis lib. 2. c. 25. post nu. 10.</i>	<i>Adoratio latria cui debetur. eo. c. nu. 4.</i>	415	59
<i>Accipere redditus pro celebratione anni- uersariorum non est simonia lib. 1. cap. 20. nu. 38. fol. 135. nec pro celebra- tione Missæ lib. 2. cap. 12. post nu. 6.</i>	<i>Adorationis tres sunt species, & qua eo. cap. nu. 2. 5. 6.</i>	288	58. 59
<i>Accipere eleemosynam a publicis pecca- toribus nõ licet lib. 1. c. 30. nu. 11.</i>	<i>Administratores reru hospitalium ratio debet singularis annis reddi episcopo lib. 2. cap. 13. nu. 27.</i>	186	296
<i>Accipere aliquid pro sustentatione reli- giosi intrantis an sit simonia lib. 2. cap. 15. post nu. 54.</i>	<i>Administratores reru capituli debent mu- tari, & reddere rone li. 1. c. 15. n. 30.</i>	322	89
<i>Accipiens duas uxores eodem tpe qualiter puniat. lib. 2. c. 3. post nu. 32.</i>	<i>Aduentus Christi dicitur quatuor modis lib. 1. cap. 20. nu. 34.</i>	243	133
	<i>Aduocati non sedent cum iudicibus in cu- rijs lib. 1. cap. 27. nu. 4.</i>		173
	<i>Adulterium est crimen mixtum, & pot pu- niri p ecclesiasticu li. 2. c. 21. n. 19.</i>		383
	<i>Aeris infectio dicitur periculosa lib. 2. c. 28. nu. 9.</i>		436
	<i>Aeris intemperies excusat Prælatum a re- sidentia eod. nu.</i>		eo.
	<i>Agendum nihil est præcipitanter. lib. 2. c. 24. post nu. 2.</i>		409
	<i>Agere malu qd sit lib. 1. c. 18. post n. 19.</i>		114
	<i>Alexander Magnus in conuiujs multum excedebat lib. 1. c. 17. post nu. 19.</i>		103
	<i>Alexander V I. quos casus reseruauit pæ- nitenti-</i>		

ELENCHUS.

<i>nitentijs in Generali Iubileo. lib. 1. c. 19. nu. 3.</i>	<i>sto. lib. 1. c. 21. post. nu. 4.</i>	138
<i>Alexander Farnesius. S. R. E. Cardinalis, et Vicecancellarius, & Sacri Card. colle- gij Decanus lib. 2. c. 31. post nu. 16.</i>	<i>Altaria constructa auctoritate epi dicuntur bñficia ecclesiastica. li. 1. c. eo. n. 13.</i>	119
<i>Alienum delictum occultans suum facit lib. 1. c. 4. post nu. 11.</i>	<i>Altaria qualiter debent esse cooperta. eo. cap. nu. 18.</i>	141
<i>Alphonsus Carafæ Cardinali Neapolitano, Pius V. Pont. Max. construi fecit sepul- chrum. lib. 2. c. 21. post nu. 12.</i>	<i>Altaria fracta sunt consecranda. lib. 1. c. 22. nu. 1.</i>	143
<i>Alphonsus Rex Aragonie quomodo proce- debat in iudicio causarum lib. 2. c. 17. post nu. 10.</i>	<i>Altaria fundata in ecclesia debent habe- re dotem competentem lib. 1. c. 21. nu. 10. 11.</i>	140
<i>Alphonsus Gesualdus Maximus Cardina- lis, & Princeps laudatur lib. 2. c. 15. post nu. 47.</i>	<i>Alternatiua mensium concessa episcopis residentibus lib. 2. c. 28. nu. 31.</i>	442
<i>Alphonsus Salmeron Doctor Societatis Ie- su. lib. 1. c. 10. post. nu. 8.</i>	<i>Ambitio dicitur mater furoris, & hypo- chrisis lib. 1. c. 3. nu. 11.</i>	28
<i>Altare quid sit, & quid significat lib. 1. c. 21. nu. 4.</i>	<i>Ambrosius Sanctus Archiepiscopus Me- diolanensis iussit a choro clericorum re- cedere Theodosium Imperatorem lib. 1. cap. 20. nu. 3.</i>	123
<i>Altare est duplex. eod. c. nu. 5.</i>	<i>Ambrosius Catharinus episcopus Minoræ sis magnus Doctor, & Theologus lib. 1. cap. 15. nu. 19.</i>	86
<i>Altare debet esse lapideum, & quare. eo. cap. nu. 9.</i>	<i>Amici in calamitatibus fiunt inimici, lib. 2. cap. 25. post. nu. 22.</i>	418
<i>Altare in ecclesia consecrata non potest erigi sine consensu epi, eo. c. nu. 12.</i>	<i>Amicitia huius mundi est inimica Dei. lib. 2. cap. 15. post nu. 11.</i>	309
<i>Altare nõ potest erigi supra sepulchra ho- minum eo. c. nu. 15.</i>	<i>Anathema est dicens in sacramento Eu- charistia non esse adorandum Christi cultu latria lib. 1. c. 5. post. nu. 8.</i>	44
<i>Altare quomodo dicitur erigi sub honore sanctorum eo. c. nu. 16.</i>	<i>Anathema est negans imagines adorari lib. 1. c. 9. nu. 9.</i>	65
<i>Altare an possit de loco ad locum portari. lib. 1. c. 22. nu. 2.</i>	<i>Anathema est dicens non licere asseruari in sacrario sanctam Eucharistiam li. 1. cap. 5. post. nu. 9.</i>	45
<i>Altare propter reliquias motas debet re- consecrari. eo. c. nu. 5.</i>	<i>Anathema est dicens aquam veram, & naturale non esse de necessitate bap- tismi lib. 1. c. 7. post nu. 8.</i>	54
<i>Altare an polluat per ecclesiam polluta eo. c. nu. 7.</i>	<i>Anathema est dicens in accidentibus pa- nis, & vini remanere substantia, dum fit sacrum altaris. lib. 1. c. 5. post nu. 7.</i>	44
<i>Altare in dubio non præsumitur consecra- tum ibid. nu. 8.</i>	<i>Anathema est dicens se certo esse securu de Beata vita li. 1. c. 18. post n. 12.</i>	111
<i>Altare portatile quale esse debeat. ibid. nu. 4.</i>		
<i>Altare dicitur Christus. lib. 1. c. 10. post n. 6.</i>		
<i>Altare dedicatum Christo a Cesare Augu-</i>		

E L E N C H U S.

Anathema est dicens illud verbum dimicte nobis debita nostra omnibus non cōpetere. lib. 1. cap. 18. nu. 13.	3	Anima virtutibus clarificatur. lib. 2. cap. 29. in princ.	447
Anathema est omnis hereticus. lib. 1. cap. 26. post num. 17.	171	Animalia duo per Christum in euangelio quid denotent. lib. 1. cap. 4. nu. 3.	33
Anathema est dicens missas non debere offerri pro viuis, & defunctis. lib. 1. c. 20. post nu. 28.	131	Animarum cura laudabiliter est exercenda. lib. 1. cap. 3. nu. 8.	27
Anathema est dicens ritus sanctę ecclesię non esse obseruandos. lib. 1. cap. 5. post nu. 17.	47	Animarum cura non debet esse confusa. lib. 1. cap. 15. post nu. 36.	98
Anathema est dicens Baptismum esse liberum, non necessarium ad salutem. lib. 1. cap. 7. post nu. 15.	56	Animarum cura non committitur alicui sine licentia episcopi. lib. 2. cap. 8. post nu. 6.	266
Anathema est dicens Baptismum Ioannis habuisse eandem vim, cum Baptismo Christi. eo. nu.	eo.	Animarum curam habentes subsunt episcopo. eo. nu. 6.	266
Anathema est dicens Claves ecclesię esse datas ad absoluendum tantum, non ad ligandum. lib. 1. cap. 4. post nu. 1.	135	Anime Iactura grauis est. lib. 2. cap. 3. post nu. 5.	232
Anathema est grauissima pęna. lib. 1. c. 31. post nu. 12.	200	Anima periculum vbi vertitur, in dubio est tutior via eligenda. lib. 1. cap. 19. post nu. 8.	120
Andreas de ysernia magnus Doctor Regni lib. 1. cap. 9. post nu. 8.	65	Animi tranquillitas est optanda. lib. 1. c. 16. post. nu. 2.	93
Andreas Carolstadius improbatur. lib. 2. cap. 15. nu. 6.	307	Animis in laboribus est danda remissio. lib. 1. cap. 17. post nu. 8.	101
Angeli an maruerint suam Beatitudinem. lib. 2. cap. 18. post nu. 1.	348	Anniuersaria defunctorum quando sunt celebranda lib. 1. cap. 20. nu. 37.	134
Angelus fuit positus in custodiam paradisi terrestis, eiectis primis parentibus lib. 1. cap. 10. post nu. 8.	69	Anniuersarium quid sit. eod. nu.	
Anibal inimicissimus Rom. Imperij, fuit tamen pius circa sepulturam dandam mortuis. lib. 1. cap. 25. nu. 4.	160	Annus promotionis quando incipiat currere. lib. 2. cap. 15. nu. 76.	327
Anima est pretiosior cunctis rebus. lib. 1. cap. 4. post nu. 16.	38	Annus probationis quare sit inductus. eo. cap. nu. 85.	329
Anima fidelis est templum Dei. lib. 1. cap. 23. nu. 1.	156	Annus requisitus pro aliquo ordine debet esse completus. eod. c. post nu. 76.	327
Anima quando exit de corpore habet suū particulare iudicium. lib. 1. cap. 26. post nu. 24.	170	Antonius Perenotus Cardinalis de Gran Vela maximus Princeps. lib. 2. c. 18. post nu. 50.	360
		Antonius Carafa maximus Cardinalis. lib. 2. cap. 27. post. nu. 3.	430
		Antiochi fuerunt septem. lib. 2. cap. 25. nu. 21.	418
		Antiochus fuit Rex supbissimus. eo. n. eo.	eo.
		Antiquitas est commendanda, non contēnenda. lib. 1. cap. 4. nu. 26.	41

Antiquo-

E L E N C H U S.

Antiquorum Ludi qui fuerint lib. 1. cap. 26 post nu. 5.	166	Aqua est vile elementum apud omnes nationes eod. cap. post nu. 9.	54
Aperiens litteras alterius an puniatur pęna falsi. lib. 2. cap. 21. post. nu. 36.	389	Aqua benedicta teneri debet in ingressu ecclesie & in cubiculis. lib. 1. cap. 10. nu. 9.	69
Apostata dicitur religiosus deserens habitum. lib. 2. cap. 15. post nu. 25.	314	Aque sanctę effectus lib. 2. cap. 25. post nu. 14.	416
Apostatę a regulari statu an sint heretici. eod. cap. post nu. 42.	318	Archidiaconus quando habet ius visitandi lib. 1. cap. 2. nu. 19.	23
Apostoli dictum commendatur. lib. 2. cap. 21. nu. 54.	395	Archidiaconus dicitur oculus episcopi. eod. num.	eo.
Apostoli presentes in morte Beata Virginis. lib. 1. cap. 20. post nu. 31.	132	Archidiaconus non precedit Vicarium episcopi eod. nu. & fol.	
Apostolis erat cor unum, & anima vna. lib. 2. cap. 15. post nu. 56.	322	Archiepiscopi visitant diocesim, & quādo prouinciam ex Conc. Trid. lib. 1. c. 2. nu. 11.	21
Apostolus Paulus quomodo restitit Petro lib. 1. cap. 4. post 15.	37	Archiepiscopus non potest vnire ecclesias suorum suffraganeorum. lib. 2. cap. 26. post. nu. 19.	425
Apostolus Paulus, quid querat in suis epistolis eod. cap. post nu. 22.	41	Archiepiscopus in materia seminarij supplet negligentiam episcopi. lib. 1. cap. 16. nu. 13.	97
Appellari ab Abbate ad Episcopum quādo potest. lib. 2. cap. 15. nu. 92.	331	Archiepiscopus delinquens in alterius diocesi quando puniatur per ordinarium loci. lib. 2. cap. 20. post nu. 11.	371
Appellari potest a citatione declarationis lib. 2. cap. 21. post nu. 22.	384	Archiepiscopus in quolibet loco suę diocesis etiam exemplo potest facere ante se deferri crucē. lib. 2. c. 8. post. nu. 5.	265
Appellare debuisti si tibi sententia displicebat. lib. 2. cap. 32. post nu. 11.	466	Archipresbyter solet habere cura animarum lib. 1. cap. 15. nu. 36.	91
Appellatio non datur in notorijs lib. 2. c. 23. post nu. 10.	407	Archium debet esse Constructum a capitulo. eod. cap. nu. 33.	90
Appellatio non datur a gratificatione episcopi, quando patroni variant. lib. 2. cap. 10 post nu. 3.	274	Archimus dicitur armarius librarii. ibid.	
Aqua circa quattuor solet benedici. lib. 1. cap. 7. nu. 3.	53	Arctis Custodia quis constituendus sit. lib. 2. cap. 15. post nu. 61.	324
Aqua fontis baptismalis consecratur oleo vntionis eod. cap. nu. 4.	ead.	Argumentum de monachis ad moniales, quando teneat. lib. 2. c. 18. nu. 62.	363
Aqua dicitur sanare. nu. 7.	54	Arrogantia est vitanda a Predicatore. lib. 1. cap. 18. nu. 8.	109
Aqua non benedicta, addita benedictę an sanctificetur ab ea. lib. 1. cap. 6. post nu. 19.	50	Arma spiritualia ecclesię, quę. lib. 2. cap. 19. post nu. 3.	365
Aqua dicitur causa instrumentalis nostrę regenerationis lib. 1. c. 7. nu. 8.	54		
Aqua quare adatur ad sacramentum altaris. eod. num.	ead.		

Artifi-

ELENCHUS.

<i>Artificium per continuum exercitiū suscipit incrementū. lib. 1. c. 17. nu. 7.</i>	100	<i>post nu. 14. fol. 278. & consecratus anno. 1570. die. 26. Nouembris, in prima Ecclesia sancti Seuerini ordin. Beati Benedicti Neapoli.</i>	
<i>Astrologia iudiciaria, & interrogatoria est prohibita. lib. 2. c. 31. post nu. 6.</i>	459	<i>Authoris submissio in hoc opere S. R. E. lib. 2. c. 33. in fine.</i>	478
<i>Atria Domini sunt tria. lib. 1. cap. 11. nume. 5.</i>	72	<i>Authoritas Romani Pontificis requiritur aliquem honorari, & venerari pro sancto. lib. 1. cap. 8. nu. 11.</i>	60
<i>Atria edium canonicorum iudicio episcopi sunt gubernanda. eo. cap. nu. 6.</i>	72	<i>Authoritas officij predicationis magna est. lib. 1. c. 18. nu. 3.</i>	107
<i>Atria ecclesia gaudent immunitate, quæ, & ecclesia. eod. c. nu. 7.</i>	eod.	<i>Authorizare in facto proprio non licet, lib. 2. c. 26. post nu. 14.</i>	424
<i>Atriarj, & atrienfes, qui dicantur. eod. cap. nu. 2.</i>	71		
<i>Atrij ecclesie quid dicatur. lib. 1. cap. 10. post nu. 6.</i>	67		
<i>Atrium quid sit, & quid significat. lib. 1. cap. 11. nu. 1.</i>	71		
<i>Atrium ecclesia etiam denotat Christum. eo. c. nu. 4.</i>	72		
<i>Auaritia est idolorum seruitus. lib. 1. c. 3. nu. 2. fol. 25. de qua dicit Marcus Tullius lib. 4. ad Heren. quod est iniuriosa appetitio alienorum.</i>			
<i>Auaritia, & eius suspitio tollenda est ab ecclesiasticis. lib. 1. cap. 3. 2. nume. 2. fol. 203. quia redit eos odiosos, & detestabiles. Idem Tull. lib. 2. offic. Conrad. Brun. de sedis. lib. 2. cap. 2.</i>			
<i>Auaritia est radix omnium malorū. ibid.</i>			
<i>Auaro nihil est scelestius. ibid.</i>			
<i>Augustinus de scriptura sacra quid dicat. lib. 1. cap. 17. post nu. 9.</i>	101		
<i>Augustinus triumphus de Anchona theologus Augustiniana Religionis. lib. 2. c. 31. post nu. 6.</i>	459		
<i>Author quando osculatus est pedes Sanctissimi Dom. Greg. XIII. Pont. Max. lib. 1. c. 8. post nu. 7.</i>	59		
<i>Author quando fuit assumptus in episcopum, a Pio V. Pont. Max. & quando in alium translatus a Sanctiss. D. N. Dom. Gregorio XIII. Pont. Max. lib. 2. c. 10.</i>			

B

<i>Baculus Pastoralis episcopi quid significat. in proem. gen.</i>	fol. 7
<i>Balthazar Rex Babylonia quare interfectus fuit. lib. 1. c. 6. post num. 15. fol. 51. cap. 23. post nu. 20.</i>	152
<i>Bannum christianitatis quid dicatur. lib. 1. c. 31. post nu. 15.</i>	201
<i>Baptismus est necessarius ad salutem. lib. 1. cap. 7. nu. 1.</i>	52
<i>Baptismus duo requirit. ibid. nu. 2.</i>	53
<i>Baptismus conuenienter fuit institutus in aqua, & quare. eod. c. nu. 9.</i>	54
<i>Baptismus Ioannis an fuerit necessarius, & in quo differat a baptismo Christi. eod. c. nu. 15.</i>	56
<i>Baptismus non tollit peccata futura. lib. 2. c. 3. post nu. 35.</i>	244
<i>Baptismus non tollit defectū bigamie. lib. 2. c. 28. post nu. 7.</i>	435
<i>Baptismus quādo institutus fuit. lib. 1. c. 7. post nu. 14.</i>	56
<i>Baptismus Constantini Imperatoris. lib. 1. cap. 21. in princ.</i>	137
<i>Basilij magni dictum. lib. 1. cap. 5. num. 15. fol.</i>	46

Basilius

ELENCHUS.

<i>Basilius sanctus laudatur. lib. 2. c. 15. post num. 7.</i>	308	<i>mam. l. Pij Quinti, quomodo puniatur. ibidem. nu. 26.</i>	441
<i>Beare dī pro pdesse. li. 1. c. 30. nu. 25.</i>	191	<i>Beneficia quō possunt permutari. eod. cap. post nu. 22. vbi multa vide.</i>	439
<i>Beati Dominicus, & Franciscus quando floruerunt. lib. 2. c. 28. post nu. 1.</i>	433	<i>Beneficia cum confruntur, nihil accipiatur ratione institutionis, aut prouisionis, vel tituli, seu annate, aut media annate. Vide lib. 1. c. 32. nu. 8.</i>	204
<i>Beatius est dare, quā accipere, lib. 1. c. 30 post nu. 2.</i>	183	<i>Beneficia non debent esse in pendenti. lib. 2. c. 28. post nu. 29.</i>	442
<i>Beatitudo dicitur finis noster. lib. 2. c. 16. in princ.</i>	420	<i>Beneficia promoti ad epatum, quādo dicantur vacare, lib. 2. c. 20. post nu. 14.</i>	278
<i>Beatitudo quid sit. lib. 2. c. 33. post nu. 24. fol. 477. Vbi multa.</i>		<i>Beneficia Dñi N. Iesu Christi nobis commemorāda sunt lib. 1. c. 18. post n. 23. 115</i>	
<i>Beighinorum & Beighinarum status prohibitus est. lib. 2. c. 14. num. 10.</i>	302	<i>Beneficiati tenentur ad elemosynas. lib. 1. cap. 30. nu. 5.</i>	184
<i>Benefacere quid sit. lib. 2. c. 33. nu. 10.</i>	472	<i>Beneficiati, vel in sacris constituti tenentur ad officij diuinū. lib. 1. c. 20. n. 16.</i>	127
<i>Benedictus sanctus laudatur. lib. 2. c. 15. post nu. 7. fol. 308. & floruit sub Ioanne Papa I. cap. 25. post nu. 1.</i>	413	<i>Beneficiatus volens resignare beneficium debet habere, vnde viuat. lib. 2. c. 28. num. 19.</i>	438
<i>Beneficia simplicia reseruata, & affecta pnt vni seminario. li. 1. c. 16. n. 9.</i>	95	<i>Beneficiatus ex quo iudicatur. ibid. post nume. 24.</i>	440
<i>Beneficia plura, an liceat habere. lib. 2. c. 7. nu. 8.</i>	262	<i>Beneficij appellatione quid veniat. lib. 2. cap. 7. nu. 6. fol. 261. an hospitale. c. 13. post nu. 8. fol. 291. & c. 28. nu. 21.</i>	439
<i>Beneficia intra quod tempus conferri debent. eo. c. n. 9. fol. eo. & c. 28. nu. 28. 442</i>		<i>Beneficij valor an sit exprimendus in vnioune petita fieri. lib. 2. c. 26. nu. 12.</i>	423
<i>Beneficia vacantia, in curia a solo Papa conferuntur. eod. c. 28. nu. 29. eod.</i>		<i>Beneficio renūtiari nō pōt sine cōsensu ep̄i. li. 2. c. 10. n. 19. fol. 279. c. 28. n. 11.</i>	436
<i>Beneficia regularia regularibus sunt conferenda. lib. 2. c. 15. nu. 75.</i>	327	<i>Beneficio renūtiās a quibus cauere debet ne in confidentiam incidat. lib. 2. c. 28. num. 27.</i>	442
<i>Beneficia secularia etiam simplicia non dantur monachis. ex Conc. Trid. eod. cap. 15. nu. 79.</i>	328	<i>Beneficio renuntians, & possessioni eius dicitur renūtiare. ibid. nu. 24.</i>	440
<i>Beneficia debent esse perpetua. lib. 2. cap. 16. nu. 10.</i>	337	<i>Beneficiorum pluralitas continet periculū animarum. lib. 2. c. 3. post nu. 7.</i>	233
<i>Beneficia solita regi per monachos non aliter conferenda. eo. c. post nu. 14.</i>	338	<i>Beneficiorum vacantium fructus, quomodo dispensandi. lib. 2. c. 7. nu. 9.</i>	262
<i>Beneficia an conferantur per Abbatissam. lib. 2. c. 18. post nu. 55.</i>	362	<i>Beneficiorum pluralitas non debet permitti. lib. 2. c. 28. nu. 17.</i>	438
<i>Beneficia regularia non possunt vni per episcopum. lib. 2. c. 26. nu. 25.</i>	427		
<i>Beneficia resignata quibus personis non possunt cōferri. li. 2. c. 28. nu. 23.</i>	440		
<i>Beneficia resignata conferentes contra for</i>			

Bene-

E L E N C H U S.

Beneficium impetrans debet exprimere cōmendā, si habet. lib. 2. c. 6. post n. 4.	270	Bigamia non tollitur ex baptismo, lib. 2. c. 28. post nu. 7.	435
Beneficium confertur inuito propter eius salutem. lib. 2. c. 13. post nu. 12.	293	Bona corporis, & animi differunt, lib. 1. c. 30. nu. 15.	191
Beneficium datur propter officium. lib. 1. cap. 20. post nu. 11.	125	Bona nostra an dicantur de iure, vel de cōscientia. eod. num.	
Beneficium quomodo potest esse curatum dupliciter. lib. 2. c. 7. nu. 5.	261	Bona si confiscātur an veniat ius patronatus. lib. 2. cap. 10. nu. 22.	280
Beneficium non est auferendum alicui sine causa. lib. 2. c. 9. post nu. 3.	270	Bona clericorum debent esse communia cū peregrinis. lib. 2. c. 13. nu. 6.	291
Beneficium adeptum ante primam consue- tionem vacat. lib. 2. cap. 21 post num. 13. fol.	382	Bona beneficiorum ad quid sunt instituta. lib. 1. c. 30. nu. 5.	184
Beneficium resignatum per procuratorem ubi dicitur vacare, eod. cap. post num. 14.	eod.	Bona peregrinorum ad quem vadant. lib. 2. c. 22. nu. 9.	398
Beneficium non potest obtineri ante deci- mum quartum annum. lib. 2. cap. 28. num. 39.	445	Bona temporalia sunt caduca, & transito- ria. lib. 1. cap. 30. nu. 25.	191
Beneficium non vacans potest vniri. lib. 2. cap. 26. nu. 10.	422	Bona opera facta in peccato mortali, an reuiuiscant per penitentiam, & ecōtra. lib. 1. cap. 30. nu. 13.	187
Beneficium de mensa quod dicatur. eod. c. post nu. 14.	424	Bona quæ proueniant ex operibus bonis, factis in peccato mortali eod. cap. post nu. 12. fol. 186. cum seq.	
Beneficium renuntiari debet in manu supe- rioris spiritualis. lib. 2. c. 28. nume. 12. fol.	436	Bonifacius Octauus non inuenit mutatio- nem episcopos facere Cardinales, lib. 1. cap. 4. nu. 6.	34
Beneficium quid sit ibid. post nu. 21.	439	Bonorum natura non est indignari, sed de- dignari. lib. 2. c. 33. post nu. 2.	470
Beneplacitum Papæ eius morte expirat. lib. 2. c. 16. post nu. 10.	337	Bonum debet fieri, & illud bene, lib. 1. c. post nu. 2.	25
Beneuolentia quantum proficit, lib. 1. cap. 19. nume. 19.	31	Bonum non est nisi voluntarium. lib. 2. cap. 15. post nu. 68.	325
Benignitas est fructus spiritus sancti. lib. 1. c. 4 post nu. 19.	40	Breue Apostolicum exeundi solitum conce- di monialibus. lib. 2. cap. 18. nume. 19. fol. 352. Non tamen per penitentiariā in reform. offic. pænit. ex l. Pij Quarti, in sublimi. §. similiter. 1562. an. 3.	
Biblia sacra in vulgari an permittenda, & cui. lib. 1. c. 17. num. 29. fol. 114. lib. 2. c. 31. nu. 13. & tenens sine licentia qua- liter puniatur fol. 460. cum seq.		Breue an valeat sine scriptura, lib. 1. c. 33. nu. 10.	208
Bibliothecæ possunt visitari ab episcopo. li. 2. cap. 31. nu. 8.	459	Bulla an sit de essentia priuilegij. ibidem. num. 11.	eod.
Bigamia non aufertur per religionem, lib. 2. cap. 15. nu. 36.	316	Bulla solita legi in die cœnæ Domini, pu- blican-	

E L E N C H U S.

blicanda in ecclesiis. lib. 1. cap. 23. nu- me. 4.	147	Canon missæ est plenus omni sanctitate. li. 2. cap. 3. post. nu. 13.	235
Bullæ ordinum, & beneficiorum sunt regi- strandæ. lib. 2. c. 28. nu. 35.	443	Canones ignorare nulli licet. lib. 1. cap. 19. post nu. 7.	119
C			
C ALICES de qua materia esse de- bent. lib. 1. c. 23. nu. 6.	148	Canones sacros violare graue est. lib. 2. c. 15. post nu. 32.	315
Calices cum patenis requiruntur in eccle- siis. eod. cap. nu. 5. fol.	co.	Canonum dispensatio cum est facienda, gratis fieri debet. lib. 1. cap. 32. nu- me. 7.	204
Calix in scriptura quid significat. eo. cap. nu. 7.	fol. co.	Canonica portio debetur ecclesiæ paro- chiali. lib. 2. cap. 2. nu. 9.	223
Calix, & cyphus an differant. eo. nu.		Canonicatus, & ecclesiæ Curatæ sunt in- compatibles. lib. 1. c. 15. nu. 23.	87
Camera Apostolica Regularium deceden- tium extra claustra est heres. lib. 2. cap. 15. post nu. 55.	322	Canonici dicuntur fratres episcopi. lib. 1. cap. 15. nu. 2.	82
Campana vnde dicatur lib. 1. c. 14. nu. 2. ad quæ signa pulsetur nu. 3. fol. 77. nō pro damnatis ad moriē. post nu. 7. 79		Canonici tenentur seruire episcopo cele- branti, & Pontificalia exercenti: eod. cap. post. nu. 16.	86
Campana debent esse in omni ecclesia. eo. cap. nu. 5. fol. 78. quomodo pulsetur pro mortuis. nu. 8. prolixius diebus fe- stiuis. nu. 9. silent triduo ante pascha et quare. nu. 10. non pulsentur tempore interditi. nu. 12.	79	Canonicus, quot, & quales sint, debet atten- di: eod. cap. nu. 10. fol. 84. et si super numerarij. nu. 11. si eis est annexus or- do sacer. nu. 13.	85
Campanæ quare benedicuntur. eo. c. nu. 7. fol. 78. an debeant esse in oratorijs pri- uatis. nu. 5. fol. eo. & lib. 2. cap. 12. post nu. 4.	288	Canonicus debent per se seruire in diuinis, non per substitutos, & quomodo stare in choro. ibidem nu. 16.	86
Campana quādo pulsentur in monasterijs in die sabbati Maioris hebdomadæ. lib. 1. cap. 14. post nu. 6. fol. 78. lib. 2. cap. 15. post nu. 69.	325	Canonicus si habet alias ecclesias curatas, quomodo residere eod. c. nu. 20. 22.	87
Campanella pulsat in eleuatione corpo- ris Christi. lib. 1. cap. 14. nu. 11.	79	Canonicus Neapolitani quot in numero. eo. cap. post nu. 10.	84
Campanile dicitur construi ad honorē ec- clesiarum. eo. cap. post nu. 1.	77	Canonicus admittendus ad vocem debet esse saltem subdiaconus. eod. cap. nu- mero. 14.	85
Candela ardens in ecclesia quid significat. lib. 1. cap. 20. post nu. 32.	133	Canonicus in ecclesia Sarnensi esse non po- test, nisi in sacerdotio constitutus. eo. c. post num. 13.	85
Candelabra in ecclesia quid significant. li. 1. cap. 23. nu. 12.	150	Cantus qui debet fieri in ecclesia, & qui laudatur. lib. 1. cap. 20. nu. 35.	134
		Capitula ecclesiarum sunt vocanda ad Cō- cilia prouincialia. lib. 2. cap. 3. post nu- mero. 17.	136
		Capitula in monasterijs sunt sæpius frequē- tanda.	

E L E N C H U S .

tanda. lib. 2. cap. 15. nu. 71.	326	trono. lib. 2. cap. 1. nu. 13.	217
Capituli statuta sunt examinanda. lib. 1. cap. 15. nu. 28.	89	Capellania est beneficium ecclesiasticum, & venit appellatione ecclesie. lib. 2. c. 11. nu. 2. 3. 4. & differt à capella. nu. 5. quid sit. 6. fol. 283. cum seq. & non potest construi sine cōsensu episcopi nu. 7. & quando inducat incompatibilitatē num. 8.	284
Capitulum sede vacante, an habeat vis visitandi. lib. 1. cap. 2. nu. 20.	23	Capellania an possit cōferri ab heredibus fundatorum sine cōsensu episcopi. eod. cap. nu. 12.	285
Capitulum an possit concedere Indulgentias. num. eo.		Capellania cum patto, quod episcopus nō se intrumittat construi non potest. eod. cap. nu. 13.	fol. eo.
Capitulum quando debeat supplere reparationi ecclesie cathedralis. lib. 1. cap. 10. num. 15.	70	Capellania an duæ possint haberi in eadem ecclesia eod. cap. nu. 9.	284
Capitulum Romana. de censib. lib. 6. in quibus procedat. lib. 1. c. 15. nu. 1.	82	Capellania facienda est mentio in impetratione beneficii eo. cap. nu. 10.	285
Capitulum facit unum corpus cum episcopo. lib. 1. cap. 15. num. 2. fol. 82. & lib. 2. cap. 1.	214	Capellani an debeant esse perpetui. lib. 2. cap. 16. nu. 9.	337
Capitulum ne visitetur ab episcopo, quovismodo se tueri non potest lib. 1. cap. 15. nu. 3.	82	Capellanus solvens censum non debitum, non præiudicat Domino. lib. 2. cap. 11. post nu. 2.	283
Capitulum quando conuocandum ab episcopo. eod. cap. nu. 26.	88	Capellanus per monachos presentatus episcopo quam portionem habebit lib. 2. c. 16. nu. 12.	337
Capitulum quibus diebus celebrandum, vel non. eo. cap. nu. 27.	88	Capellanus quomodo potest dici rector. eo. cap. nu. 13.	338
Capitulum, quando statuta sibi facere potest. eo. cap. nu. 28.	89	Capellanus quomodolibet institutus tenetur ad horas canonicas. ead. cap. numero. 27.	341
Capitulum si sede vacante administrauerit res ecclesie, tenetur reddere episcopo succedenti rationem. eo. cap. nu. 31.	90	Capellarum monasteriorum presentatio spectat ad Abbatem. eo. cap. nu. 11.	337
Capitulum in creatione officialis sede vacante ad qua attendere debet. eo. cap. numero. 32.	50	Capella an veniant appellatione ecclesiarum. lib. 2. cap. 16. nu. 2.	335
Capitulum debet construere archiuū pro scripturis. eo. cap. nu. 33.	cod.	Capelle monachorum dicuntur regulares eod. cap. nu. 14.	338
Capitulum. 4. §. moneat. sess. 24. Conc. Trid. de reform. gen. ornatur. lib. 2. cap. 2. post nu. 30.	228	Capella obedientiarum. qua sunt. eo. cap. post nu. 22.	340
Capella consideratur quatuor modis. lib. 2. cap. 11. post nu. 6.	284	Cardinales assumuntur ex omnibus Christianitatis partibus. lib. 1. cap. 2. post nu. 7.	

E L E N C H U S .

nu. 7.	20	Causa iusta, & necessaria requiritur in cōmutationibus vltimarum voluntatum. lib. 2. cap. 13. post. nu. 17.	294
Cardinales visitant ecclesias suorum titularum. eo. cap. nu. 5. fol. eo. In quibus nē dum habent ius spirituale sed, & temporale. refert. Aen. de falcon. de reseruat. 2. q. princ. nu. 10. & minores ordines suis subditis conferre. ibidem. episcop. vlt. lib. 4. cap. 2. nu.	11	Causa ingrediendi monasteria debet esse legitima. lib. 2. cap. 18. nu. 26.	356
Cardinales sunt positi in Illustrissima dignitate. lib. 1. cap. 2. nu. 6.	20	Causæ in prima instantia sunt tractandæ coram ordinario. lib. 1. cap. 33. post nu. 3. fol. 208. Nec impediri possunt à Metropolitano, etiam per viam simplicis cognitionis, nec minus præiudicando cursui causæ, nec quod acta transmittantur. Sed omnino seruetur dispositio Conc. Trid. de refor. gen. sess. 24. cap. 20. Et sic pluries a superioribus est habitum responsum. Vide latissime, quæ dicimus in tract. de Iurisdic. Archiep. in suffrag. 1. par. ampliando dicta per Innoc. I V. in Conc. gen. Lugdun. cap. 1. de offic. ord. Alex. I I I. in cap. 1. de offic. de leg. lib. 6. per Gratian. 9. quæst. 3. à cap. saluo in omnibus. Et per illud cap. 20. Conc. Trid. non procedit dispositio. eiusd. pri. cap. de offic. ord. ibi iure legationis. Et aliter episcopus deferre non debeat.	
Cardinalis de turre cremata habuit licentiam ab Eugen. Papa dicendi suum proprium officium ordinis prædicatorum. lib. 2. cap. post nu. 81.	328	Causæ matrimoniales sunt episcopales, & solum ad episcopos spectant. lib. 2. cap. 21. nu. 9.	381
Cardinalium familiares delinquentes à quo corrigantur. lib. 1. cap. 2. nu. 8.	20	Causæ criminales quæ dicantur. lib. 2. cap. 23. post nu. 12.	407
Carolus Cardinalis Borromæus Laudatur lib. 1. cap. 7. post nu. 17. fol. 57. cap. 9. post nu. 7. fol. 64. cap. 11. nu. 6. fol. 72. cap. 20. post nu. 3. fol. 123. Illustrator omnis sanctitatis. lib. 2. cap. 25. post nu. 18.	417	Causæ criminales ab episcopo tantum tractantur. lib. 1. cap. 2. post nu. 18.	23
Carolus Montilius Archiepiscopus Amalphanus nunc episcopus Viterbiensis. lib. 1. cap. 3. post nu. 9. fol. 27. cap. 20. post nu. 33. fol. 133. cap. 28. post nu. 8. fol. 177. lib. 2. cap. 25. post nu. 9.	415	Cautela quæ observanda circa infantes expositos. lib. 2. cap. 13. post nu. 31. fol.	297
Casus penitentiales sunt multi. lib. 1. cap. 19. post nu. 4.	119	Cella vnde dicitur. lib. 2. c. 15. nu. 18.	311
Casus quare sint reseruari in foro conscientie. lib. 1. cap. 19. post nu. 5.	119	Celebrans sine altare consecrato qualiter puniatur. lib. 1. cap. 21. post nu. 21. 142	
Casus requirentes scripturam multi notantur lib. 1. c. 33. post. nu. 8.	28	Cælestinus Papa renunciavit papatu. lib. 2. cap. 28. post nu. 4.	434
Catharina Sæcra aduocata Authoris quæta passa sit pro Christi nomine. lib. 1. c. 26. nu. 15.	170	Cæmeterium, quando fuit inuentum. lib. 1. cap.	
Catechismus editus iussu Pij Quinti admodum utilis. lib. 1. cap. 23. post. nu. 3.	147		
Causa facit Martyrem. lib. 1. cap. 26. nu. 13.	169		

ELENCHUS.

1. cap. 12. nu. 1. Unde dicitur. nu. 2. à quo habuit initium. nu. 3. cui ecclesie concedatur. nu. 4. ubi debet esse in ecclesia. nu. 5. qualiter benedicatur. nu. 6. gaudet immunitate sicut ecclesia. nu. 7. polluitur per ecclesiam pollutam. nu. 8. fol. 74. 75. & lib. 2. cap. 25. nu. 10.	415	Chorus est institutus ad psallendum. lib. 1. cap. 15. post nu. 16.	86
Censura ecclesiastica quid sit, & qua contineat. lib. 1. cap. 31. nu. 3.	196	Chorus quid sit, & ad quid inductus. lib. 1. cap. 20. nu. 20.	123
Censura ecclesiastica grauat beneficiatū. lib. 2. cap. 28. nu. 16.	438	Christiani debent imitari passionem Christi. lib. 1. c. 26. nu. 2.	165
Censuris ecclesiasticis irretitus, tenetur ad officium. lib. 1. cap. 20. post nu. 18.	128	Christiani sunt templum Dei. lib. 2. cap. 3. post nu. 9.	234
Ceremonie inductae ab ecclesia sunt obseruandae. lib. 1. cap. 15. nu. 35.	91	Christianus non debet esse ociosus in fide, sed operari. lib. 1. cap. 18. post num. 22. fol.	114
Cercus paschalis debet esse in ecclesia, & quare benedicatur. lib. 1. cap. 23. numero. 16.	151	Christi conceptio ex parte matris fuit miraculosa. lib. 2. cap. 18. nu. 8.	350
Certitudo scientiae non est de beatitudine alicuius morientis. lib. 1. cap. 18. post nu. 12.	111	Christi corpus non est tenendum intra septa monasterij. eo. c. nu. 43.	359
Certum quid accipi p missa, & non plus, vel minus, non est statuendum. lib. 2. cap. 3. post nu. 8.	248	Christus suscitauit mortuos, sed non absoluit mortuos in errore. lib. 2. cap. 25. post nu. 21.	418
Cesar Augustus quando aram Deo dedicauit, & quomodo hodie dicatur. lib. 1. cap. 21. post nu. 4.	138	Christus ab instanti suae benedictae conceptionis habuit plenum usum liberi arbitrij, & fuit simul viator, & comprehensor. lib. 2. cap. 18. post nu. 9.	350
Charitas amittitur, & reparatur. lib. 1. cap. 30. post nu. 3.	183	Christus quare elegit mortem crucis. lib. 1. cap. 9. post nu. 6.	64
Charitas dicitur complementum omnium virtutum. lib. 1. cap. 21. post nu. 18. fol. 141. Pietas vero fundamentum, Ambrosius in Psal. 118.		Christus in visitatione templi Iudaeorum quid primo fecerit, lib. 1. cap. 4. nu. 2. fol.	33
Charitas est necessaria ad martyrium. lib. 1. cap. 26. nu. 12.	168	Christus quare voluit baptizari. lib. 1. c. 7. post nu. 13.	56
Charitas Dei in quo nobis apparuit. lib. 2. cap. 18. post nu. 9.	350	Christus fuit praedicator, lib. 1. cap. 18. numero. 3.	107
Chirographū nostrum deletū est per Crucem Christi. lib. 1. c. 21. post nu. 5.	138	Christus orauit genibus flexis. lib. 1. c. 20. post nu. 10.	125
		Christus quomodo significatur per altare. lib. 1. c. 21. nu. 5.	138
		Christus quos defectus nostros assumpsit. lib. 1. cap. 23. post nu. 6.	148
		Christus quid dixit Iudaei volenti eum osculo tradere. eo. c. post nu. 10.	149
		Christus fuit martyr, & caput martyrii. lib. 1. cap. 26. nu. 11.	168

Christus

ELENCHUS.

Christus fuit omnium patientissimus. eod. cap. post nu. 4.	166	Claues ecclesiae sunt datae ad soluendum, & ad ligandum. lib. 1. cap. 4. post numero. 11.	35
Christus in Cruce exaudiuit latronem penitentem eo. cap. post nu. 13.	169	Claucula Salomonis est prohibita. lia. 2. cap. 31. post nu. 6.	459
Christus vult pastores habere curam animarum. lib. 2. cap. 4. nu. 1.	250	Clausula motu proprio quid operetur. lib. 2. cap. 7. post nu. 10.	263
Christus fuit omnium obedientissimus. lib. 2. cap. 15. nu. 99.	333	Clausula non ad ipsius, vel eius nomine instantiam. eodem cap. & numero. fol.	eod.
Christus dilexit Virginitatem. lib. 2. cap. 18. nu. 3.	348	Clausura debet placere monialibus. lib. 2. cap. 18. nu. 14.	351. 352
Christus quare nasci voluit de Virgine, & de desponsata. eo. c. nu. 4.	349	Clausura multum proficit monialibus. eo. cap. nu. 15. 16. fol. eo.	
Christus ex instanti sua benedictae Conceptionis fuit perfectus homo. eod. cap. post num. 9.	350	Clerici in choro qualiter stare debeant. lib. 1. cap. 20. nu. 4.	123
Christus quando docuit confici sanctum Crisma. lib. 1. cap. 6. post nu. 2.	48	Clerici dicentes officium, quae attendere debent. eod. cap. num. 13. 14.	126
Christus est Crisma. lib. 1. cap. 7. numero. 4.	53	Clerici habentes praestimonia tenentur ad officium eod. cap. nume. 23.	129
Christus mediator hominum. eod. cap. post nu. 1. fol. eod.		Clerici ubi sepeliendi, ubi monachi, ubi Rectores lib. primo, cap. 25. nume. 12. fol.	163
Christus quod testimonium dedit de sancto Ioanne Baptista. eod. cap. post numero. 14.	56	Clerici quot debent institui in ecclesia collegiata. lib. 2. cap. 1. nu. 17.	218
Christus adoratur adoratione laetitia. lib. 1. cap. 8. nu. 2. 3. 4.	59	Clerici non debent mendicare, & cap. post nu. 17.	eo.
Ciceronis dictum not. de peccatis puniendis. lib. 1. cap. 31. post nu. 10.	199	Clerici ciuitatenses preferendi sunt exteris. lib. 2. c. 5. nu. 14. fol. 158. & cap. 22. nu. 25.	403
Circuncisio fuit figura baptismi. lib. 1. cap. 6. nu. 13.	56	Clerici instituti in beneficijs ad instantiam patronorum, non possunt ab ipsis remoueri absque auctoritate episcopi. lib. 2. c. 10. nu. 18.	279
Citatio requiritur antequam declaretur, quem errasse. lib. 2. cap. 21. post numero. 22.	384	Clerici beneficiati tenentur ad hospitalitatem. lib. cap. 13. nume. 4.	290
Citatio extra territorium dicitur nulla. li. 2. cap. 20. post nu. 15.	372	Clerici vagabundi non admittuntur ad ordines sine licentia suorum episcoporum. lib. 2. c. 22. nu. 18.	400
Citatio per edictum ubi fieri debet. lib. 2. cap. 21. post nu. 22.	402	Clerici dum sunt in studijs habentur praesentibus in beneficijs lib. 2. c. 29. nume. 10.	450
Citatio facit praenire Iurisdictionem. lib. 2. cap. 8. post nu. 4.	265		
Claritas est de essentia legis. lib. 2. cap. 1. nu. 7.	216		

B Clerici

E L E N C H U S .

Clerici debent assistere studiis, ut gaudeant privilegiis. eod. cap. nu. 11. eod.	Clericus quando potest capi, & remitti superiori suo. lib. 2. cap. 20. post. nu. 25. 375
Clericorum bona debent esse communia cum peregrinis. lib. 2. cap. 13. num. 6. 291	Clericus, an repetat perdita in ludo. lib. 2. cap. 21. nu. 43. 392
Clericus dicendo officium satisfacit precepto, & meretur. lib. 1. cap. 20. nu. 17. 127	Clericus vagabundus, quando perdat beneficium. lib. 2. cap. 22. nu. 16. 400
Clericus suspensus a beneficio ad quos transmittat fructus. lib. 2. cap. 28. post. nu. 25. 440	Clericus quando dicatur vagabundus. eod. cap. nu. 18. eo. 400
Clericus deserens locum sibi assignatum in ordinatione, qualiter puniatur. lib. 2. cap. 22. post. nu. 17. 400	Clericus, etiam inuitus ratione scandali potest transferri. li. 2. c. 28. post. nu. 6. 434
Clericus ordinatus prima tonsura non retinet beneficium primum adeptum. lib. 2. cap. 21. post. nu. 13. 382	Clericus acceptando beneficium, vi detur se obligare per quasi contractum. lib. 2. cap. 28. post. nu. 11. 436
Clericus quando possit locare operas suas ad tempus. libro 2. cap. 12. post. num. 6. 288	Clericus an, & quomodo possit renuntiare primæ tonsuræ. eod. nu. 436
Clericus excommunicatus tenetur dicere officium. lib. 1. cap. 20. nu. 18. 127	Clericus doctorandus coram quo faciat professionem fidei. lib. 2. cap. 30. post. nu. 1. 454
Clericus celebrando officium, quomodo potest peccare. eod. c. nu. 16. 128	Clodolcus primus Rex Franciæ Christianus oleo calidus dimisso fuit unctus. lib. 1. cap. 6. nu. 5. 49
Clericus construens, aut destruens altare in ecclesia consecrata inconsulto episcopo qualiter puniatur. lib. 1. cap. 21. nu. 14. 140	Coadiutores cum futura successione generaliter non dantur, & quando aliter ex Conc. Trident. lib. 2. c. 27. nu. 5. 430
Clericus scienter communicans excommunicato est excommunicatus. lib. 1. cap. 29. nu. 4. 180	Coadiutores qui dari possunt ab episcopo. lib. 2. cap. 27. nu. 6. 431
Clericus accipiens ecclesiam a manu laici qualiter puniatur. lib. 2. c. 10. n. 17. 279	Coadiutoria temporalis, qua sit. eod. cap. nu. 7. 431
Clericus ingrediens religionem, per annum, quo facit professionem retinet beneficium. lib. 2. cap. 15. num. 84. ubi quomodo pronidendum interim & quid de fructibus. 329	Cognatio, que contrahatur in baptismo. lib. 1. cap. 7. nu. 19. 57
Clericus ratione clericatus sortitur forum episcopi ordinantis. lib. 2. c. 20. post. nu. 13. 371	Collegia, Capitula, Monasteria, an differant. lib. 2. cap. 1. nu. 7. 216
	Collegium quomodo sibi faciat statuta. eod. cap. post. nu. 20. 219
	Collegium leproforum dicitur esse approbatum. lib. 2. cap. 14. nu. 9. 301
	Collegium, an possit institui in duobus canonicis. lib. 2. cap. 1. nu. 18. 219
	Colonus non potest domino præiudicare. li. 2. cap. 16. post. nu. 16. 339

Commenda

E L E N C H U S .

Commenda quid est, & quotuplex. lib. 2. cap. 9. nu. 1. 2. non reuocatur sine causa. num. 3. est titulus canonicus. num. 4. 269. 270	tum a Pio IIII. & à qua die capit ligare. lib. 1. cap. 15. nu. 21. 87
Commendas plures curatas habere non licet, & habens dimittere tenetur. eod. cap. nu. 11. 272	Concubinatus punitur per episcopum. lib. 2. cap. 21. nu. 26. 386
Commendatarij non debent dimittere cultum diuinum, aut mutare solitum statum ipsius ecclesiæ. eod. cap. num. 13. fol. eod. 272	Conditiones seminarij erigendi. lib. 1. cap. 16. num. 7. 94
Commendatarius, an veniat appellatione pralati. eod. cap. nu. 5. 270	Conditiones pastoris eligendi, qua sint. lib. 2. cap. 33. num. 7. 472
Commendatarius habet plenam administrationem ipsius ecclesiæ. eod. cap. num. 13. 272	Confabulationes non sunt frequentandæ cum monialibus. lib. 2. cap. 18. num. 61. 363
Commendatarius tenetur facere professionem fidei. eod. cap. nu. 14. fol. eo. 272	Confessor etiam generaliter approbatus, non habet potestatem casuum reservatorum. lib. 1. cap. 19. post. nu. 8. 120
Communio facienda in pascha, in quo die verificetur. lib. 2. cap. 3. post. numero. 30. 242	Confessor monialis est examinandus ab episcopo. lib. 2. cap. 18. nu. 45. 359
Communis usus loquendi est attendendus. lib. 2. cap. 15. post. nu. 10. 309	Confessor monialium quando debeat dari extra ordinarius. lib. 2. cap. 18. numero. 46. 359
Compatres quot possunt esse in baptismo. lib. 1. cap. 7. nu. 18. fol. 57. quod duo tantum, & vnus masculus, & vna femina, non ambo viri, in quo episcopus non dispensat. quod nota. 309	Confessor debet esse modestus, & intentus circa nouitias. eod. cap. post. numero. 42. 358
Completorium non debet omitti dici in ecclesia. li. 1. c. 20. nu. 30. 131	Confidentia quid, & quotuplex sit. lib. 2. cap. 28. nu. 27. 441
Concilij Lateranensis dispositio contra omittentes officium. eod. cap. nu. 21. 128	Confirmatio in cappellis monachorum qualiter fiat. lib. 2. cap. 16. nu. 25. 341
Concilium indictum sine voluntate Papæ est nullum. lib. 1. cap. 2. nu. 3. 19	Confirmationis sacramentum solum episcopi ministrant. lib. 1. cap. 4. numero. 12. 35
Concilium Tridentinum quid sentiat de pluralitate beneficiorum in vno. lib. 2. c. 7. post. num. 8. fol. 262. quid disponat circa unionem ecclesiarum. lib. 2. cap. 26. nu. 20. de quibus ecclesiis, & sub qua forma. nu. 21. 22. 426	Confirmans dare videtur. lib. 2. cap. 20. post. nu. 5. 369
Concilium Tridentinum, quando confirma-	Confraternitas, an sit locus pius. lib. 2. c. 14. nu. 4. 300
	Confraternitates qua dicantur. eod. cap. num. 1. 259
	Confraternitates an possint fieri sine licentia episcopi. eod. cap. nu. 3. 300
	Confraternitates laicorum Visitantur ab episcopo. eod. cap. num. 7. 301
	Confraternitates laicorum sunt pie. eod. cap. nu. 8. fol. eod. 301

B 2 Congre-

ELENCHUS.

Congregatio, & conuenticula differunt. eod. c. post nu. 5.	300	Consideratio qua sit facienda in dando ve lo monialibus. lib. 2. cap. 18. nume. 31. fol.	355
Congregationes sunt prohibita in Francia. lib. 1. cap. 28. post. nu. 7.	177	Consilium fœmings est inualidum. eod. cap. post nu. 29.	355
Coniuratio, & cõspiratio an sint idẽ. lib. 2. c. 14. post nu. 6.	301	Conspiratio quid sit. lib. 2. cap. 14. post nu me. 6.	300
Conscientia propria, quando quis relinquitur. lib. 2. c. 22. nu. 19.	401	Conspiratores, & eis consentientes sunt infames. eod. nu.	301
Consecratio aqua baptismi quando fiat. li. 1. cap. 7. post nu. 4.	53	Conspiratio dicitur grauissimum crimen, & quomodo puniatur, eodem numero. fol.	eod.
Consecratio altaris portatilis inest lapidi. lib. 1. c. 22. nu. 3.	143	Constantini magni Imperatoris notabile dictum. lib. 2. cap. 15. post nu. 40.	317
Consecratio altarium ad quem spectet. eod. c. nu. 9.	145	Constantinus Imperator donauit urbem Romam, cum adherentibus beato Petro, & successoribus. lib. 1. cap. 21. in princ.	137
Consensus superioris superueniens an conualidet factum. lib. 2. cap. 14. post nume. 5.	300	Constantis animi est, vultu non detege animi motus. lib. 1. c. 3. nu. 14.	29
Conseruator est ad instar delegati. lib. 2. cap. 23. nu. 3.	405	Constitutio Martini V. de mendicantibus. lib. 2. c. 15. nu. 46.	318
Conseruator quare petatur dari. eod. cap. num. 2.	404	Constitutio Pij Secundi, de promotis ante tempora statuta, ante legitimam etate, aut sine litteris demissorijs. lib. 2. c. 28. num. 36.	444
Conseruatores qui dari possunt. eod. cap. nume. 4.	405	Constitutio Pij Quinti pro declaratione, c. 2. Conc. Trid. de cognatione spiritali. lib. 1. c. 7. post nu. 19.	57
Conseruatores nõ possunt habere tribunal erectum, aut ordine iudiciario procedere. lib. 2. cap. 23. num. 7. nec vltra dictam aliquem trahere. nu. 8. & possunt dari suspecti. nu. 9. Et quando non. nume. 10.	406. 4. 7	Constitutio Pij Quinti contra clericos omit tentes officium. lib. 1. cap. 20. num. 22. fol.	129
Conseruatores quomodo puniantur excedendo potestatem. eodem cap. num. 13. fol.	407	Constitutio Gregor. XIII. Pontif. Max. contra menantes. lib. 2. cap. 31. in fine. fol.	462
Conseruatores mundinarum in quibus procedant. eod. c. nu. 15.	408	Constitutiones Pij V. & Greg. XIII. Sum. Rom. Pontif. ne mulieres ingrediantur claustra monasteriorum. lib. 2. cap. 15. num. 89.	331
Conseruatoria littera qua sint. eod. cap. nume. 1.	404	Constitutus in articulo mortis, quãdo quis dicatur. lib. 1. c. 19. nu. 11.	128
Conseruatoria littera nõ durat vltra quinquennium. eod. c. nu. 11. & qua non impediunt. nu. 12.	407		
Cõseruatorum officium, quod est, eod. cap. num. 2.	404		

Consue-

ELENCHUS.

Consuetudo contra honestatem non tenet. lib. 1. c. 4. post nu. 21.	40	nume. 15.	437
Consuetudo laudabilis approbatur. lib. 1. c. 18. post nu. 31.	117	Corpus Christi non debet recondi sub altare loco reliquiarum. lib. 1. cap. 21. nu. 3. fol.	137
Consuetudo est etiam per decem annos. li. 1. c. 24. post nu. 4.	156	Corpus nostrum est templum Dei. lib. 2. c. 14. post nu. 2.	299
Consuetudo dat, & tollit iurisdictionem. lib. 2. c. 1. post nu. 16.	218	Correctio vita est attendenda. lib. 2. c. 33. nu. 9.	472
Consuetudo capellaniarum in Ecclesia Neapolitana, lib. 2. cap. 11. post nu. 12. fol.	285	Correctio diuina humiliter est toleranda. eod. c. nu. 13.	474
Consuetudo blasphemadi non excusat. lib. 2. cap. 21. post nu. 30.	387	Corrupta an possit velari, & consecrari monialis. lib. 2. c. 18. num. 32.	355
Contributio pro seminario qua erit. lib. 1. cap. 16. nu. 8.	95	Cosmus Medices creatus Magnus Dux Hetruria à Pio V. lib. 2. cap. 26. post nu me. 16.	425
Contritio dicitur dolor intellectiuis. lib. 2. c. 3. post nu. 35.	244	Cresus Rex deuictus fuit a Cyro. lib. 1. cap. 18. post nu. 11.	110
Controuersia de precedencia inter religiosos sedatur ab episcopo. lib. 2. cap. 15. num. 65.	324	Crimen est habere plura beneficia sine legitima dispensatione. lib. 2. c. 11. post nume. 9.	284
Conuenticula non sunt faciẽda in ecclesia. lib. 1. c. 28. num. 7. fol. 177. lib. 2. c. 14. nu. 6.	300	Crimen lasa maiestatis incurrunt impedientes ire ad Regem. lib. 2. c. 32. nume. 19. fol.	468
Conuentus populares nõ debent esse in monasterijs. lib. 2. c. 15. post nu. 57.	323	Crisma singulis annis est consiciendum. li. 1. c. 6. nu. 2.	48
Cor nostrum est dandum Deo. eod. c. post num. 21.	312	Crisma ex quo cõficitur, & quid significat, eod. c. num. 3.	eod.
Cornelius Gentilis per suas elemosynas vocatus ad fidem. lib. 1. cap. 30. post nume. 28.	192	Crisma potest confici tempore interdicti. lib. 1. cap. 6. nu. 11.	50
Corona in presbyteris quid denotet. lib. 1. c. 20. post nu. 13.	126	Crucis honor quãdam maximus. lib. 1. c. 4. post nu. 8.	34
Corpora sanctorum an liceat transferri. lib. 1. cap. 8. nu. 12.	61	Crux Christi quare adoratur. lib. 1. cap. 9. post nu. 6.	64
Corpora celestia non imprimunt in nostros intellectus. lib. 2. cap. 3. post nume. 29. fol.	240	Culpa est culpam non punire. lib. 2. c. 25. post nu. 17.	454
Corporale ad quid supponatur calici, & de quo fit. lib. 1. c. 23. nu. 11.	150	Cultus Dei est duplex. li. 1. c. 20. nu. 1.	122
Corpore vitiatum quando ordinandus est, & quando remouendus. lib. 2. cap. 28.		Cultus exequiarum est ab Apostolis. lib. 1. c. 25. post nu. 6.	161

B 3 Cura

ELENCHUS.

<i>Cura animarum est respectu fori pœnitentialis.</i> lib. 2. c. 7. nu. 5.	261	<i>Decretum Concilij Lateranensis de studijs generalibus publicari debet ab ordinarijs.</i> lib. 2. c. 29. nu. 4.	448
<i>Cura animarum debet esse distincta, non confusa.</i> lib. 1. cap. 15. post nu. 36. fol. 91. <i>Nec diminuta.</i> lib. 2. cap. 2. nu. 28. fol.	227	<i>Decretum eiusdem Concilij, de pueris docendis.</i> eod. c. post nu. 8.	449
<i>Cura ecclesiæ potest esse indiuisa per omnes, & per singulos.</i> lib. 2. cap. 1. post num. 19.	219	<i>Defunctorum tumuli non debent stare super terram.</i> lib. 1. c. 10. nu. 5.	67
<i>Curiositas est pernitiosa.</i> lib. 2. cap. 29. nume. 12.	450	<i>Degradatus celebrans nõ facit altare execrabile.</i> lib. 1. c. 23. nu. 6.	144
<i>Curiosus in quo differat a studioso.</i> eod. nu. fol. eod. non se intromittens, quia non arandum in boue, & asino. c. in noua. 16. quest. 7. & cap. cum causam, de elect. & propterea curiosus potest in multis peccare, & mortaliter, exëpla ponit Mar. Nauar. in Man. c. 23. nu. 25. 26. fol. 350. in latin.		<i>Delatio annalis habitus inducit professionem.</i> lib. 2. c. 15. post nu. 23.	312
		<i>Delegati Sedis Apostolicæ sunt maiores alijs.</i> lib. 1. c. 2. post nu. 10.	21
		<i>Delegatus potest totam causam delegare.</i> li. 2. c. 23. post nu. 8.	406
		<i>Delinquentes sunt beneficijs priuandi.</i> lib. 2. cap. 28. nu. 25.	440
		<i>Delicta quomodo sunt puniëda.</i> lib. 1. cap. 31. post nu. 2.	196
		<i>Delictum alienum occultans facit suum.</i> li. 1. c. 4. post nu. 11.	35
		<i>Denarius dicitur felicitas æterna.</i> lib. 1. c. 26. post nu. 18. in fine.	171
		<i>Destituere; & instituere quid.</i> lib. 2. c. 16. nu. 7.	336
		<i>Deteriores non sunt, quàm qui in monasterio delinquent.</i> lib. 2. cap. 15. post nume. 39.	317
		<i>Detrahitio est mortale crimen.</i> lib. 1. cap. 18. post nu. 16.	112
		<i>Dei nomen in omnibus est inuocandum.</i> lib. 1. c. 1. nu. 1.	14
		<i>Dei mandata obseruare omnes tenentur.</i> lib. 2. c. 33. post nu. 11.	473
		<i>Deo est confidendum, & ab ipso postulandum, quid populo proponendum.</i> lib. 1. cap. 18. post nu. 4.	107
		<i>Deo est dandum cor nostrum.</i> lib. 2. c. 15. post nu. 21.	312
		<i>Deus ex quattuor permittit hominẽ mala pati.</i>	

D

<i>Damasceus qd dicat de sanctis imaginibus.</i> lib. 1. c. 9. post nu. 4.	63
<i>Dantes quare damnatus.</i> lib. 2. c. 26. post num. 16.	425
<i>Deambulationes per ecclesiam prohibentur.</i> lib. 1. c. 28. post nu. 3.	173
<i>Decimas negantes grauius peccat.</i> lib. 2. c. 2. post nu. 26.	227
<i>Decima soluuntur respectu Dei, non personarum.</i> eod. nu. & fol. eod.	
<i>Decimæ debentur ecclesiæ de iure diuino.</i> lib. 2. c. 21. nu. 40.	391
<i>Decreta de residentia curatorum sunt publicanda.</i> lib. 2. c. 4. nu. 5.	251
<i>Decreta de sacramento Eucharistiæ in Concilio Tridentino edita ab omnibus sunt tenenda.</i> lib. 1. c. 5. nu. 11.	45
<i>Decretum Concilij Tridentini contra occurrentes bona ecclesiastica.</i> lib. 1. cap. 24.	

ELENCHUS.

<i>Deus uisitat nos quattuor modis.</i> lib. 1. c. 1. post nu. 6.	473	<i>Diabolus quare inuideat homini.</i> lib. 1. c. 5. nu. 14.	46
<i>Deus redditur propitiabilis inuocantibus eum.</i> lib. 1. c. 20. post num. 41.	135	<i>Diabolus uititur libero arbitrio, sed ad malum.</i> eod. loco.	46
<i>Deus adoratur spiritu ueritatis.</i> lib. 1. cap. 23. post nu. 1.	146	<i>Diabolus per superbiam, & inuidiam est factus pater mendacij.</i> eod. cap. nu. 15. fol.	46
<i>Deus non est acceptor personarum.</i> lib. 1. c. 30. post nu. 28.	192	<i>Dictio, nec, pro non.</i> lib. 2. cap. 18. post nume. 30.	355
<i>Deus quid querat à nobis.</i> lib. 1. c. 4. post nu. 15.	38	<i>Dictio etiam implicat.</i> lib. 2. cap. 7. post nume. 6.	261
<i>Deus quare uoluit sanctos suos honorari.</i> lib. 1. c. 8. nu. 7.	60	<i>Dictum Apostoli explanatur.</i> lib. 2. c. 21. nu. 54.	395
<i>Deus quomodo dicitur honorare reliquias suorum martyrum.</i> lib. 1. cap. 8. post nume. 9.	60	<i>Dictum Cesaris Augusti audita crudelitate Herodis.</i> lib. 1. cap. 26. post nume. 6. fol.	166. & 167
<i>Deus est ubique.</i> lib. 1. cap. 10. post num. 7. fol.	68	<i>Didimus orbis primarius doctor ecclesiæ scholæ.</i> lib. 1. c. 24. post nu. 2.	155
<i>Deus non deest inuocantibus se.</i> lib. 1. cap. 26. nu. 13.	169	<i>Diebus festiuis sunt ecclesiæ uisitandæ.</i> lib. 2. c. 15. post nu. 63.	324
<i>Deus est misericors, & iustus.</i> lib. 2. c. 20. post nu. 17.	373	<i>Dies uisitationis debet esse sollënis in illa parochia.</i> lib. 1. c. 4. nu. 16.	38
<i>Deus habet ministros uindices.</i> lib. 1. c. 18. post nu. 26.	116	<i>Dies Ieiuniorum denuntiandi, sunt in ecclesiæ.</i> lib. 1. c. 20. nu. 34.	133
<i>Deus diligit hilarem datorem.</i> lib. 1. c. 30. post nu. 7.	185	<i>Dies dominica est admodum priuilegiata, & quare.</i> lib. 2. c. 21. post nu. 41.	391
<i>Deus nulli est causa peccandi.</i> eod. c. post nu. 14.	187	<i>Dieta est duplex uulgaris, & legalis.</i> lib. 2. c. 23. post nu. 8.	406
<i>Deus multũ remunerat misericordes.</i> eod. c. post nu. 31.	193	<i>Differunt sacramentum, & res sacra.</i> lib. 1. cap. 7. post nu. 6.	54
<i>Deus non est cum his, qui sunt dura ceruice.</i> lib. 2. c. 32. post nu. 2.	463	<i>Difficile quod dicatur.</i> lib. 2. c. 24. num. 5. fol.	411
<i>Deus non patitur electos suos tētari ultra vires.</i> lib. 2. c. 33. post nu. 13.	474	<i>Diffinitio in iure est periculosa.</i> lib. 1. cap. 1. num. 3.	14
<i>Dextera est signum concordie.</i> lib. 1. c. 10. post nu. 13.	70	<i>Dignitas quid sit.</i> lib. 1. cap. 5. post num. 5. fol.	83
<i>Diabolus assimilatur leoni rugienti.</i> lib. 1. c. 3. post nu. 9.	27	<i>Dignitates in ecclesiæ quare sint institutæ.</i> lib. 1. cap. 15. eo. nu.	83
<i>Diabolus semper querit animas pendere.</i> lib. 1. cap. 3. post nume. 9. fol. 27. & c. 5. nu. 13.	46	<i>Dignitates ecclesiasticæ sunt uisitandæ, & ex quibus arguantur, eodem cap. nume. 6.</i>	83

ELENCHUS.

Dignitates ecclesiasticæ quibus sunt conferendæ . eod. cap. nu. 7.	83	Et cano. imped. lib. 3. cap. 5.	
Dignitates, an equiparentur ecclesiis parochialibus . eod. cap. post. nu. 7.	83	Dispensatio inducitur ex utilitate, & necessitate . lib. 2. cap. 6. post nu. 11.	272
Dignitates, monasteriorum quibus sunt concedendæ . lib. 2. cap. 15. nu. 74.	326	Dispensationem habens de non residendo tenetur eam ostendere episcopo . lib. 2. c. 4. nu. 10.	252
Dignitatum insignia sunt examinanda . lib. 1. cap. 15. nu. 88.	84	Displicens si ad intercedendum mittitur, irati animus prouocatur . lib. 1. cap. 30. post nu. 23.	190
Dignus est operarius mercede sua . lib. 1. c. 3. post. num. 15. fol. 30. & cap. 1. post nu. 14.	17	Dispositio laicorum, quod episcopus non se intromittat in beneficio, non valet . lib. 2. cap. 11. post nu. 13.	285
Dilectio inimici an magis meritoria, quam amici . lib. 1. cap. 30. post nu. 19.	186	Dissimulans peccata populi incurrit peccatum mortale . lib. 1. capitu. 4. post nu. 14.	36
Dilectio inimicorum dicitur eleemosyna spiritualis . lib. 1. cap. eo. nu. 18. 19.	189	Distributiones quotidianæ debent esse in omni principali ecclesia, & quibus dandæ, & quid faciendum ubi non sunt . lib. 1. cap. 15. nu. 25. fol. 87. & cap. 20. num. 26. fol. 130. lib. 2. cap. 29. post nu. 10.	450
Dilectio proximi est duplex. co. c. n. 22.	190	Distributiones funeralium, & anniuersariorum dandæ presentibus . lib. 1. cap. 15. nu. 25.	87
Dimittite nobis debita nostra etiam iusti dicunt . lib. 1. cap. 18. nu. 13.	111	Districio ecclesiastica quid sit . lib. 1. cap. 31. nu. 4.	197
Dimittere habitum sub spe alicuius dispensationis est mortale . lib. 2. cap. 15. post nu. 84.	220	Diuersitas personarum diuersam accipit medicinam . lib. 1. cap. 1. post nu. 4.	15
Diæcesis dicitur parochia episcopi . lib. 1. cap. 2. nu. 12.	21	Diuina non polluantur . lib. 2. cap. 25. num. 18.	417
Dionysius Areopagita vocatus ad fidem ab Apostolo Paulo . lib. 1. c. 16. nu. 4.	94	Diuinitæ faciunt hominem declinare a Deo . lib. 1. cap. 3. post. nu. 1.	25
Dionysius ipse quid dicat de Maria Virgine . lib. 1. cap. 20. post nu. 31.	132	Docentes sacram scripturam quibus primi legis gaudeant . lib. 1. c. 17. nu. 27. 105	
Dionysius Papa diuisit ecclesias parochiales . lib. 2. cap. 2. nu. 1.	221	Docere proprie quid sit . lib. 2. cap. 29. post nu. 6.	449
Disciplina militaris dicitur status beatæ pacis . lib. 1. cap. 31. post nu. 5.	197	Doctor potest vendere iustum consilium . lib. 1. cap. 17. post nu. 21.	104
Disciplina ecclesiastica quid sit . lib. 1. c. 31. nu. 5.	197	Doctrina de sacramento eucharistiæ . lib. 1. cap. 5. post. nu. 2.	42
Discipuli nouellæ scolæ qui dicuntur . lib. 1. cap. 20. post nu. 35.	134	Dominicus sanctus fundator ordinis prædicato-	
Discipuli in quibus libris sunt instruendi, & in quibus mutatis versari debent . lib. 2. cap. 31. nu. 17.	461		
Dispensari super quibus casibus possit de non residendo . lib. 2. cap. 4. nu. 7. 8. 9. fol. 251. Episc. Vultur. de irregul.			

ELENCHUS.

dicatorum. quando floruit . lib. 2. cap. 28. nu. 1.	433	scopus crucem affigat. eod. c. nu. 2.	66
Dominus visitat castra vassallorum . lib. 1. cap. 1. post nu. 5.	15	Ecclesia debet respicere versus orientem, & quare. eod. c. 10. nu. 7.	68
Dominus domus quando possit cogi inuitus eam vendere . lib. 2. cap. 15. nume. 87.	330	Ecclesia debet restitui sua immunitate. eod. cap. nu. 14.	70
Domum episcopi quæ deceant . lib. 1. cap. 3. nu. 6.	26	Ecclesia cathedralis à quò debet reparari eod. cap. nu. 15. fol. eo.	
Domus clericorum debent patere indigentibus . lib. 2. cap. 13. post nu. 4.	290	Ecclesia quod sit consecrata ex quibus cognoscatur. eod. c. post nu. 3.	67
Dona impiorum non placent Deo . li. 1. c. 30. post nu. 16.	188	Ecclesia per quot passus gaudet immunitate. eod. c. post nu. 14.	70
Donatio episcopi quando sit valida . lib. 2. cap. 26. post. nu. 5.	421	Ecclesia cathedralis quæ dicatur . lib. 1. c. 15. nu. 4.	82
Donum cuius sepe aspicitur memoria eius strictè retinetur . lib. 1. cap. 5. post nume. 6.	44	Ecclesia Metropolitana, an ueniat appellatione cathedralis. eod. nu. & fol.	
Dos Competens beneficij quæ sit . lib. 1. c. 21. num. 11. fol. 140. lib. 2. cap. 1. post num. 12.	217	Ecclesia debet habere dotem competentem. eod. cap. nu. 34.	90
Dubia Tobias Nonij Iure consulti Perusini, discutiuntur . lib. 1. c. 16. nu. 10.	95	Ecclesia est pia mater . lib. 1. cap. 16. nu. 5. fol. 94. lib. 2. c. 32. post nu. 10.	466
Dubius in fide quomodo dicatur infidelis . lib. 2. c. 28. post nu. 2.	433	Ecclesia si propter paupertatem nõ potest erigere seminarium quid faciendum . lib. 1. cap. 16. nu. 11.	96
Duella sunt prohibita, & qua pæna . lib. 2. cap. 21. nu. 44.	392	Ecclesia non obliuiscitur filiorum, quos peperit. eod. cap. post nu. 5.	94
Duo sunt consideranda in omnibus congregationibus . lib. 2. cap. 14. post numero. 3.	300	Ecclesia eget viris litteratis . lib. 1. cap. 17. post nu. 26.	105
Duo sunt consideranda in homine . lib. 2. cap. 33. post nu. 5.	471	Ecclesia certos casus aliquibus reseruandos retinuit . lib. 1. cap. 19. nu. 5.	119
Durabile non dicitur, quod est sine requie . lib. 1. cap. 17. nu. 8.	101	Ecclesia est communis mater . lib. 1. cap. 23. post nu. 22.	153
		Ecclesia sancti triphonis diocesis Rauelensis subest ecclesie cathedrali . lib. pri. cap. 24. post nu. 2.	155
		Ecclesia non debet defraudari quarta funeralium solita solui . lib. 1. cap. 25. nu. 14.	163
		Ecclesia abundantius tenetur patrono . lib. 1. cap. 27. nu. 7.	174
		Ecclesia non debet laicis incastellari, sed debet remanere libera . lib. 1. cap. 28. nu. 19.	178
		Ecclesia	

E L E N C H U S .

Ecclesia collegiata quæ sit. lib. 2. cap. 1. nu. 2. fol. 214. Ex quibus cognoscatur, nu. 3. ex quibus sit collegiata nu. 4. Et quid hodie si est desinita collegio. num. 5. fol. 215	Ecclesia una intra aliam ex quo possit edificari. lib. 2. c. 2. post nu. 22.	226
Ecclesia collegiata an veniat appellatione parochialium. lib. 2. cap. 1. nume. 9. fol. 216	Ecclesia parochialis, & curata cui debet committi. li. 2. c. 4. nu. 2.	250
Ecclesia collegiata quomodo, & quando dicitur curata. eo. c. nu. 10.	Ecclesia ex longa vacatione damnum sentit. lib. 2. cap. 5. post nu. 2.	254
Ecclesia conuentualis an comprehendat curatam. eo. c. nu. 11.	Ecclesia potest esse plebania, & non collegiata. lib. 2. c. 6. post nu. 4.	255
Ecclesia curata ad quid tenetur episcopo. eod. c. nu. 12.	Ecclesia presumitur non curata. lib. 2. c. 7. num. 3.	260
Ecclesia collegiata potest facere statuta. eod. cap. nu. 20.	Ecclesia olim curata semper est curata. eo. cap. nu. 4.	eod.
Ecclesia collegiata actu, & habitu. eo. c. post nu. 2.	Ecclesia exempta, an dicatur esse de diocesi, lib. 2. c. 8. nu. 10.	267
Ecclesia collegiata est maior parochiali. eod. c. post nu. 9.	Ecclesia an possit prescribere exemptionem. eod. c. nu. 15.	268
Ecclesia, ut sit parochialis requiritur auctoritas episcopi. lib. 2. cap. 2. post nume. 3.	Ecclesia parochialis cui concedenda est in commendam. lib. 2. c. 9. nu. 9.	271
Ecclesia matrix quæ dicatur, quæ baptismalis. eod. c. nu. 4. 5.	Ecclesia est cultrix Iustitiæ. eod. c. post nume. 7.	eod.
Ecclesia qualibet curata debet retinere sacramenta. lib. 2. c. 2. nu. 6.	Ecclesia patronata potest habere curam animarum, & qualiter episcopus instituit. lib. 2. cap. 10. nu. 9.	276
Ecclesia parochialis nõ debet esse in locis remotis. eod. c. nu. 11.	Ecclesia unita alteri exempta retinet ius episcopi. lib. 2. c. 10. post nu. 6.	275
Ecclesia parochialis debet habere dotem competentem, & quantum, eod. cap. ne. 12.	Ecclesia habet suam curiam, & suum fiscum. lib. 2. c. 22. nu. 24.	403
Ecclesia curata annexa beneficio simplici, quomodo iudicabitur, eod. cap. nume. 13.	Ecclesia quid est, & quotuplex, & a quo habet originem. in proæ. prim. lib. fol. 1. & 2.	
Ecclesia nõ debet edificari intra parochiam. eod. c. nu. 14.	Ecclesia quare reconfecretur. lib. 2. c. 25. num. 1.	412
Ecclesia una parochialis potest alteri uniri. eod. c. nu. 18.	Ecclesia, an presumatur cõsecrata ex diuturnitate temporis. eod. cap. nu. 2.	413
Ecclesia parochialis non est conferenda habenti alteram, eod. c. nu. 29.	Ecclesia, quæ sit consecrata ex quibus signis cognoscatur. eod. c. 3.	eod.
	Ecclesia ex quibus violetur, & oporteat reconciliari. eod. c. nu. 5. 6. 7. 8.	413
	Ecclesia an polluat per furtum in ea commissum. eod. c. nu. 9.	415
	Ecclesia unita, an assumat statum eius cui unitur	

E L E N C H U S .

unitur. lib. 2. c. 26. nu. 9.	422	c. nu. 26.	227
Ecclesia quomodo possit uniri mensuræ episcopali, & quomodo capitulari. eod. cap. nu. 14.	423	Ecclesia ministri dupliciter dicuntur malis. lib. 2. c. 3. nu. 50.	248
Ecclesia unius diocesis non unitur alteri alterius diocesis. eod. c. nu. 24.	427	Ecclesia ministri in sacramentis agunt virtute diuina nõ propria. lib. 2. cap. 3. post nu. 49.	248
Ecclesia patronata quando debeat uniri. eod. c. nu. 26.	eod.	Ecclesiæ non curata uisitantur ab episcopis. lib. 2. c. 7. nu. 2.	260
Ecclesia unita propter paupertatem an redeat ad primum, si sit pinguior. eod. cap. nu. 27.	eod.	Ecclesiæ nullius diocesis a quo episcopo uisitantur. lib. 2. c. 8. nu. 2.	265
Ecclesia quando dicatur pauper. eo. nu.		Ecclesia receptiua quæ dicitur. lib. 2. cap. 10. nu. 13.	277
Ecclesiarum diuturna vacatio dicitur periculosa. lib. 2. cap. 28. post nume. 29. fol.	442	Ecclesiæ existentes in patrimonio, & protectione Regum sunt priuilegiata. lib. 2. c. 10. nu. 14.	eod.
Ecclesiarum reparatio dicitur fauorabilis. lib. 1. c. 10. nu. 16.	70	Ecclesiæ ingressus potest alicui interdici. lib. 2. cap. 32. nu. 7.	465
Ecclesiarum diocesis unio spectat ad episcopum. lib. 2. c. 2. nu. 19.	225	Economus est dandus ecclesiæ vacanti. lib. 2. c. 10. post nu. 11. fol. 277. Non tamẽ ex se ingerendo, nec si ius pretendat, per text. in cap. auaritiæ. de elect. lib. 6. qui text. etiã ampliatur ad ecclesias patronatas. Rebuff. 3. part. sign. nu. 54. Lamber. de iur. patr. §. q. prim. nu. 5.	
Ecclesiarum Cathedralium unio solum ad summum Pontificem spectat. lib. c. 26. nu. 14.	423	Edicta sunt assignanda in loco publico. lib. 2. c. 5. nu. 1.	253
Ecclesiastica non debent esse apud laicos. lib. 1. c. 23. post nu. 2.	147	Edictum pro quibus ecclesiis vacantibus ponatur. eod. c. nu. 3. 7.	254
Ecclesia uisitanda non debent grauari superfluis expensis. lib. 1. c. 4. nu. 20.	40	Edictum esse affirmatum probatur ex mõtionem facta in actis. lib. 2. cap. 5. post nu. 1. fol.	253
Ecclesia singula partes quid significant. lib. 1. c. 10. nu. 6.	67	Edictum quomodo publicetur, quanto tempore, coram quibus. vide Maria. Soccin. Iun. in cap. accedens nu. 32. 33. de purgat. Cano.	
Ecclesia fores debent claudere, & aperiri tempore debito, eod. c. nu. 10.	69	Edictum remoueri a priuato, vel corrupti est delictum. l. si quis id, quod. ff. de iur. iurisd. omn. iud. Mar. ibid. nu. 34.	
Ecclesia ad cultum diuinum multa sunt necessaria. lib. 1. c. 23. num. 1. & 9. fol. 146. &	149	Edictum auferens a manu nuntij seruientis, qua pœna puniatur. Bald. in d. l. si quis id quod. Guid. Pap. decis. 579. nume. 5.	
Ecclesia uacantis ius attentare presumens qualiter puniatur. lib. 1. cap. 27. nu. 8. fol.	174		
Ecclesiæ curata, & canonicatus sunt incompatibiles. lib. 2. c. 2. nu. 7.	222		
Ecclesiæ parochiales debent conferri personis idoneis. eod. c. nu. 25.	226		
Ecclesiæ parochiali debentur decimæ. eod.			

ELENCHUS.

me. 5. Fab. Montel. 4. prax. quat. lit. nu. me. 813.	13	Eleemosyna ordinata dari non potest statu to. reuocari. eod. c. nu. 26.	eod.
Effectus mentis leta, & tristis. lib. 1. c. 16. post nu. 2.	93	Eleemosyna, ieiunium, & oratio, sunt tria principalia, quibus Deū placamus. eod. cap. nu. 28.	192
Effectus cuiuslibet sacramenti. lib. 2. c. 3. post nu. 11.	234	Eleemosyna primum est danda iustis, & demum peccatoribus. eod. cap. post nu. me. 10.	186
Effectus legum. lib. 2. cap. 28. post nu. 26. fol.	441	Eleemosynam accipere pro celebracione Missa non est simonia. lib. 2. cap. 12. post num. 6.	288
Effundere verbum, significat abundantia. glo. in c. cum illorum in uerb. effusionem. S. sic claustralis. vbi Abb. de senten. excomm. l. si quis scriuum. S. si oliuam. ff. ad l. aquil.		Eleemosynarum quastores quomodo probi bendi, & a quibus. lib. 1. cap. 30. nu. 34. fol. 194. debent examinari de vita, & moribus. nu. 36. fol. 195. tempore Mis sarum, & concionum deijciendi ab ec clesia. nu. 37.	eod.
Electio, & confirmatio cappellarum eccle sie ad quem spectet. lib. 2. cap. 1. nu. 16. fol.	218	Eleemosyna actus dicitur duplex. eod. c. nu. 3.	201
Eleemosyna est nomen generale, & quid comprehendat. lib. 1. c. 30. nu. 1.	183	Eleemosyna conditiones que sint. eod. cap. num. 7.	183
Eleemosyna quid sit. eod. c. nu. 2. & quan do in precepto. nu. 4.	184	Eleemosyna que diuidantur cum moniali bus. eod. c. nu. 27.	192
Eleemosyna est danda ab homine dum vi uit, eod. c. nu. 6. fol. eo. & de re chara est acceptior, nume. 8. fol. 185. que est danda de re conducente danti, & acci pienti. eo. nu.		Eleemosyna fructus quantus sit. lib. 1. cap. 30. nu. 31.	193
Eleemosyna prodest viuis, & defunctis. eo. c. nu. 10.	186	Eligendus ad curam animarum, qualis ef se debet. lib. 1. cap. 3. post nu. 3.	25
Eleemosyna quibus prius est danda viuis, an defunctis. lib. 1. cap. 30. post nu. 10. fol.	186	Enoch, & Helias fuerunt translati in pa radisum terrestrem. lib. 1. cap. 10. post num. 8.	86
Eleemosyna a quibus non est accipiēda. eo. cap. nu. 11.	eod.	Ephron vendidit agrum Abraę pro sepul chro. lib. 1. c. 25. post nu. 10.	162
Eleemosyna facta ab existente in peccato mortali an ei profit. eod. c. nu. 12.	eod.	Episcopatus an sit ordo. lib. 1. cap. 4. post num. 6.	34
Eleemosyna de quo est faciēda. eo. c. num. 15. 16.	188	Episcopatum unio ad Papam spectat. li. 2. c. 2. post nu. 19.	225
Eleemosyna dispensata per malum mini strum an profit ordinanti, eod. cap. nu. me. 23.	190	Episcopi sunt presbyteris superiores. lib. 1. cap. 19. post nu. 5.	119
Eleemosyna ex quibus commendetur. eod. cap. nu. 24.	191	Episcopi in quibus irregularitatibus disti sent. lib. 1. c. 29. post nu. 5.	181
		Episcopi munus est animarum curam sus cipere.	

ELENCHUS.

scipere. lib. 1. cap. 1. nu. 14.	17	do se intromittant. lib. 2. cap. 15. nu. 28. fol.	314
Episcopi habent plenissimam potestatem in eorum ecclesiis. lib. 1. cap. 2. nume ro 12.	21	Episcopi quando possint reuocare mona chum vagabundum. eod. cap. num. 42. fol.	318
Episcopi sunt in locum Apostolorum. eod. cod. c. & nu. & fol. & cap. 4. nu. 5.	33	Episcopi quomodo procedant, vt monachi assumant debitam viuendi normam. eod. cap. nu. 56.	322
Episcopi singulis annis debent visitare sua diocesim. lib. 1. c. 2. nu. 13.	21	Episcopi habent curam pauperum. eod. c. nu. 54.	318
Episcopi familiares quales esse debent. lib. 1. cap. 3. nu. 7.	26	Episcopi familiares quod officium dicere possunt. eod. c. post nu. 82.	328
Episcopi domum qua deceant. eod. c. post num. 6.	eod.	Episcopi possunt visitare monasteria exēpta circa clausuram. lib. 2. cap. 18. nu. me. 56.	363
Episcopi ante visitationem debent prenun tiare diem aduentus sui. lib. 1. cap. 4. num. 4.	33	Episcopi debent sibi mutuum prestare au xilium. lib. 2. c. 20. post nu. 15.	372
Episcopi quibus nominibus appellantur. eod. c. post nu. 5.	eod.	Episcopi volentes vii alternatiua mensiu debent notificare Do. Datario Sanctiſſ. Domini nostri. lib. 2. c. 28. nu. 32.	442
Episcopi pro conficiendo crismate emant balsamum de facultatibus ecclesię. lib. 1. cap. 6. post nu. 3.	48	Episcopi debent publicare constitutionem Pij Quinti de medicis. libr. 2. cap. 30. num. 3.	454
Episcopi in mensa debent habere lectionē sacre scripturę. lib. 1. c. 17. nu. 19.	103	Episcopi debent adimplere officium boni medici spiritualis. lib. 2. cap. 33. nu. me. 14.	474
Episcopi diebus festiuis debent docere po pulum ex fructibus sacre scripturę. eo. cap. nu. 20.	104	Episcopi dissimulantes peccata hominum grauiter peccant. eodem cap. post nu. me. 15.	eod.
Episcopi debent esse vigiles, vt Annuer saria celebrentur. lib. 1. cap. 20. post nu. 36.	134	Episcopi dicuntur esse in statu perfectiori. eod. c. post nu. 7.	472
Episcopi habent priuilegium altaris porta tilis, & quid hodie ex Conc. Trid. lib. 1. cap. 21. nu. 7. 8.	139	Episcopis in spiritualibus, & ad salute m animarum pertinētibus ab omnibus est obediendum. lib. 2. c. 32. nu. 8.	465
Episcopi in suis diocesibus habent iurisdic tionem, cum mero, & mixto imperio. lib. 1. c. 33. nu. 1.	205	Episcopo nolente admittere examinatum quid est faciendum. lib. 2. c. 25. nu. 12.	257
Episcopi consensus facit ecclesiam patro natam. lib. 2. c. 10. nu. 5.	275	Episcoporum munus quod dicatur. lib. 1. c. 2. num. 11.	35
Episcopi possunt visitare quacumq; hospi talia. lib. 2. cap. 13. nu. 21. fol. 255. com mendata, & vnita, non tamen Regia. nu. 2. 23.	eod.	Episcoporum alia sunt ordinis, auhorita tis, iurisdictionis. lib. 2. cap. 25. post nu. me. 13.	416
Episcopi in monasterijs regulariu quomo do			Epi-

E L E N C H U S .

Episcopus cum quibus visitabit monasteria monialium, lib. 1. cap. 4. post nu. 18. fol.	39	Episcopus qua inquirat circa statum ecclesie. lib. 1. c. 10. nu. 3. 4.	67
Episcopus ex causa minuit penitentiam impositam a Papa. lib. 1. c. 19. post nu. 9. fol.	120	Episcopus multa debet prohibere fieri in atrijs ecclesiarum. lib. 1. c. 11. num. 9. 10. fol.	73
Episcopus potest augere, & diminuerere numerum clericorum. lib. 2. c. 10. post num. 13.	277	Episcopus debet ordinare necessaria in sacristia. lib. 1. c. 13. nu. 4.	76
Episcopus tenetur, si eius visitator delinquat. lib. 1. c. 2. post num. 13.	21	Episcopus visitans reliquias de quibus se informet lib. 1. c. 8. nu. 14.	61
Episcopus, vel alius visitans quas qualitates habere debet. lib. 1. c. 3. nu. 1.	24	Episcopus in visitatione campanarum, ad qua aduertat. lib. 2. cap. 14. nu. 15.	80
Episcopus debet esse benignus, omnibus charus. cap. eo. nu. 5. 6.	25	Episcopus ubiq; debet habere primum locum, lib. 1. c. 15. nu. 24.	87
Episcopus debet esse sollicitus. eod. cap. nu. 8. 9.	26	Episcopus negligens circa erectionem seminarij corripitur ab Archiepiscopo, lib. 1. cap. 16. nu. 13.	96
Episcopus quando propter persecutionem possit deserere ecclesiam. eod. c. post num. 16.	30	Episcopus supplet negligentiam Abbatis pro lectione sacre scripturae habenda. lib. 1. c. 17. nu. 13.	102
Episcopus visitando clerum cum populo qualiter se geret. lib. 1. cap. 4. num. 8. fol.	34	Episcopus habet potestatem reseruandi sibi casus. lib. 1. c. 19. nu. 5. fol. 119. lib. 2. c. 3. nu. 40.	245
Episcopus visitans debet processionaliter a clero recipi. eod. c. nu. 10.	35	Episcopus relaxans penam incendiariorum, quomodo puniatur. lib. 1. cap. 19. post num. 9.	120
Episcopus visitando de quibus se informare debet. eod. c. nu. 14.	36	Episcopus debet tollere abusus ortos in choro, lib. 1. cap. 20. nu. 4.	123
Episcopus in corrigendo debet incipere a benignitate. eod. c. nu. 19.	39	Episcopus qualiter procedet contra non dicentes officium. eod. c. nu. 20.	128
Episcopus habet curam omnium locorum piorum sua diocesis. eod. c. post nu. 18. fol.	eod.	Episcopus visitans altaria, qua inquirat. lib. 1. cap. 21. nu. 20. fol. 142. & c. 23. nu. 19. 20.	152
Episcopus visitans sacramentum eucharistie qua instruere debet. lib. 1. c. 5. nu. 2. 7. fol.	42 44	Episcopus administrans ordines in altera diocesi, quos ordinabit, et quomodo. lib. 1. c. 22. post nu. 9. in fine.	145
Episcopus circa qua debet aduertere circa visitationem crismatis, & aliorum, lib. 1. c. 6. nu. 12. 14.	51	Episcopus non dispensat celebrari in calice non consecrato, lib. 1. cap. 23. nu. 8. fol.	148
Episcopus visitans imagines in ecclesia, in quibus instruat populum. lib. 1. cap. 9. 10. 11.	65	Episcopus quas oblationes persuadeat primum Christianis. lib. 1. cap. 24. nu. 13. fol.	158

Episco-

E L E N C H U S .

Episcopus habet quartam oblationum. eo. c. post nu. 11.	eod.	Episcopus dicitur primus parochus sua diocesis. eod. c. post nu. 1.	230
Episcopus debet tollere abusus ortos in ecclesia pro laicorum sedibus. lib. 1. c. 27. num. 1.	172	Episcopus negligens purgare diocesim haereticis qualiter puniatur. lib. 2. cap. 3. nu. 36.	244
Episcopus accipiens fructus beneficii vacantis suspenditur. lib. 1. c. 27. post num. 8.	174	Episcopus exponens sacerdotes ignorantes ad confessiones audiendas grauer peccat. eod. c. post nu. 41.	246
Episcopus hortari debet omnes ad elemosynas. lib. 1. c. 30. nu. 29.	192	Episcopus dans licentiam pro absentia, si accipit pecuniam grauer peccat, & simoniam committit. lib. 2. cap. 4. post num. 6.	251
Episcopus, an possit imponere penam pecuniariam. lib. 1. c. 32. nu. 1.	202	Episcopus tenetur rescribere Papam quando est dubium mandatum. lib. 2. cap. 4. post nu. 10. fol. 252. & sub qua forma, c. 20. post nu. 2. uide semper.	367
Episcopus habens iurisdictionem vassallorum quomodo committet causas criminales. eod. c. nu. 5.	204	Episcopus eligit promotum ab examinatore magis idoneum. lib. 2. cap. 5. num. 6.	256
Episcopus non potest, nec debet accipere aliquid pro institutione canonicatus, seu beneficii. eod. c. num. 8. casando nomen annatae, seu medij annatae, extra Rom. Cur. Vide 161.	eod.	Episcopus intra quod tempus debet conferre beneficium vacans, lib. 2. cap. 7. post num. 9. fol. 262. cap. 28. num. 28. fol.	442
Episcopus habet duplicem clauem. lib. 1. cap. 33. nu. 2.	206	Episcopus potest vti clausula motu proprio. lib. 2. c. 7. post nu. 10.	263
Episcopus an possit ecclesiam non collegiatam facere collegiatam. lib. 2. cap. 1. num. 6.	225	Episcopus habet ius visitandi ecclesias exemptas. lib. 2. c. 8. nu. 1.	24
Episcopus, & capitulum faciunt vnu corpus. lib. 2. c. 1. post nu. 1.	214	Episcopus in loco exempto sua diocesis, que possit administrare. lib. 2. cap. 8. num. 5.	285
Episcopus debet procurare reparari ecclesiam parochialem. lib. 2. cap. 2. num. 16. fol. 224. & ex quibus fructibus. num. 17. 18.	eod.	Episcopus, an possit dare exemptionem eod. cap. nu. 7.	266
Episcopus conferens ecclesias curatas indignis, qualiter puniatur. eod. cap. num. 25.	226	Episcopus quam iurisdictionem habet in exemptos. eod. c. nu. 8.	eod.
Episcopus de quibus generaliter inquirat in visitatione ecclesie parochialis. eod. c. nu. 31.	228	Episcopus non debet infringere exemptionem datam a Papa. eod. cap. num. 13. fol.	267
Episcopus non debet examinare parochum in publico. c. 3. nu. 47.	247	Episcopus in fundatione ecclesie, an possit dare priuilegium, quod numquam visitetur. eod. c. nu. 7.	266
Episcopus debet corrigere sacerdotes non celebrantes. eo. c. nu. 48.	248	Episcopus iure nouissima visitat omnia beneficia	

ELENCHUS.

beneficia commendata. lib. 2. cap. 9. nume. 8.	cap. nu. 59.	363
Episcopus non dispensat super etate. eod. c. nu. 9.	Episcopus visitans monasteria, si hostia ei claudantur, quomodo procedet. lib. 2. c. 19. nu. 1.	364
Episcopus cum visitat ecclesias patronatas, de quibus se debet informare lib. 2. c. 10. nu. 6.	Episcopus an possit eximere ecclesiam a sua iurisdictione. li. 2. c. 20. nu. 5.	369
Episcopus quando instituet in ecclesia patronata sine consensu patroni. eod. cap. nu. 11.	Episcopus quando procedat contra exemptos. eod. c. nu. 9.	370
Episcopus quando possit transferre ecclesiam patronatam. eod. c. nu. 16.	Episcopus qualiter procedet contra exemptum delinquentem in sua diocesi. eod. cap. nu. 15.	372
Episcopus visitat capellas, capellanas, capellanos. lib. 2. cap. 11. nu. 1.	Episcopus potest ubiq. predicare. eod. cap. nu. 23.	375
Episcopus visitat quęcumq. oratoria eod. cap. nu. 7.	Episcopus utitur pontificalibus in omni loco exempto sue diocesis. eod. cap. post nu. 4.	378
Episcopus in quibus inquireret in societatibus laicorum. lib. 2. c. 14. nu. 12.	Episcopus est caput sue diocesis. eod. cap. post nu. 10.	370
Episcopus potest inducere festum observandum in sua diocesi. lib. 2. c. 15. post nume. 63.	Episcopus, an puniat Archiepiscopum delinquentem in sua diocesi. eod. cap. post nu. 11.	371
Episcopus an habeat spiritualia a capellis monachorum. lib. 2. c. 16. nu. 15. 16.	Episcopus an possit visitare laicos, & in quibus. lib. 2. cap. 21. nu. 2. fol. 379. vide per tot. capit.	379
Episcopus potest committere curam animarum monachis. eod. c. nu. 17.	Episcopus in criminibus contra laicos quomodo procedat. eod. cap. nu. 47.	393
Episcopus quomodo se intromittet in ecclesia parochiali spectante ad Abbatem pleno iure. eod. cap. nu. 22.	Episcopus qua attendere debet in visitatione laicorum, & magnatum. eod. cap. nu. 50.	394
Episcopus qua inquireret visitando capellas. lib. 2. c. 16. nu. 28.	Episcopus sine licentia Pape non potest peregrinari. lib. 2. cap. 22. post nume. 15.	400
Episcopus quid faciet quando monachus delinquit extra claustra. lib. 2. cap. 17. nu. 11.	Episcopus visitans, proprijs oculis debet videre ecclesiam. lib. 2. cap. 24. num. 2. fol.	409
Episcopus pro exploranda voluntate monialium non debet ingredi clausuram. lib. 2. c. 18. nu. 40. fol. 357. multo minus cum examinat visitando, nec facere, ut ille qui tenebat ante se genuflexas extra crates ligneas.	Episcopus pro reconciliatione ecclesie an possit petere procuraciones, & a quibus. lib. 2. cap. 25. nu. 16.	416
Episcopus visitando moniales non debet eas gravare superfluis expensis. eod.	Episcopus an possit unire ecclesias sine capitulo. lib. 2. cap. 26. nu. 5.	421
	Episcopus quando teneatur assentire moni petita.	

ELENCHUS.

ni petita. eod. c. nu. 19.	425	Eucharistia ex antiquo conservatur in sacrario. eod. cap. nume. 9. fol. 45. ad infirmos ducitur ubi quomodo ferenda. nume. 10. eod.
Episcopus quas ecclesias unitas examinat. eod. c. nu. 23.	421	Eucharistia est spiritualis cibus animarum eod. cap. nu. 16.
Episcopus in unione, an possit dare privilegium, quod ecclesia non visitetur. eod. c. nu. 30.	428	Eucharistiam incaute dimittens quomodo puniatur. eod. c. nu. 4.
Episcopus est ordinarius sue diocesis. lib. 2. c. 23. post nu. 14.	407	Eucharistia sacramentum est institutum a Christo, & quando. eod. cap. nume. 1. fol.
Episcopus renuntians episcopatus, quomodo retineat. lib. 2. cap. 28. nu. 10.	473	Eucharistia excellentia ex quibus recognoscitur. lib. 1. c. 6. nu. 1.
Episcopus ratione scandali potest transferre clericum etiam inuitum. eod. c. post nu. 6.	472	Eunuchus Regina Aethiopum baptizatus a Philippo Apostolo. lib. 1. cap. 17. post nu. 10.
Episcopus dicitur post consecrationem, sed ante vocatur electus. co. c. post nu. 10. fol.	436	Examines faciendum per concursum non potest omitti. lib. 2. c. 5. nu. 8. fol. 256. nec notorietate personę. quod fallit nume. 9. 10. eod.
Episcopus pro exercitio sue iurisdictionis inuocat auxilium brachij secularis. lib. 2. cap. 32. nu. 13.	466	Examinatores, qui, & quot debent accipi. eod. c. nu. 4. fo. 255. & qua eorum qualitates. nu. 5. eod.
Episcopus in tribus debet pascere subditos. lib. 2. c. 33. post nu. 7.	472	Examinatores deputati pro promovendis ad beneficia, si quid accipiunt tam ipsi, quam dantes incurrunt simoniam, nec absoluuntur nisi dimissis beneficijs, cum inhabilitate ad alia. eod. cap. post nu. 5. fol. eod. nota quia semper euenit.
Episcopus, an pro exercitio sue iurisdictionis possit habere familiam armatam. lib. 2. c. 32. nu. 16.	467	Examinatores librorum imprimendorum, seu alij approbatores nihil possunt inde accipere. lib. 2. cap. 31. nume. 10. fol.
Equitas simulata est duplex iniquitas. lib. 1. c. 17. post nu. 17. fol. 103. lib. 2. c. 31. post nu. 17.	461. 462	Excommunicatio quando incurrat ex fractione hostiarum monasterij. lib. 2. c. 19. nu. 2.
Errantes contra proximos gravissime peccant. lib. 2. c. 21. post nu. 36.	389	Excommunicatio infertur cogentibus moniales effici inuitas. lib. 2. cap. 18. nume. 29. sic etiam impediens. 357.
Errores tres excluduntur contra opposites circa ministros ecclesie. lib. 2. cap. 3. post nu. 50.	248	Excommunicatio, an incurrat extra territorium. lib. 2. c. 20. nu. 18.
Etas requisita ad beneficia simplicia, qua sit. lib. 2. c. 7. nu. 7.	261	
Eucharistia non datur volentibus pugnare in duello. lib. 2. cap. 21. post nume. 45. fol.	393	
Eucharistia qualiter retinenda, & custodienda sit. lib. 1. cap. 5. nu. 3. 5.	43	
Eucharistia adoranda est cultu latrę. co. c. nu. 8.	44	

ELENCHUS.

Excommunicatio dicitur gladius spiritua- lis. lib. 2. c. 33. nu. 18.	475	nume. 9. fol. 266. lib. 2. cap. 20. nu. 29. fol.	376
Excommunicati durates per annum qua- liter puniantur. lib. 1. cap. 29. num. 2. fol.	179	Exemptio monasterij in dubio nõ trahitur ad capellas. lib. 2. cap. 16. post num. 2. fol.	335
Excommunicato participans, quam excõ- municationem incurrat. eod. cap. post num. 4.	180	Exemptio quacumq; data nõ operatur im- munitatem excessivã. lib. 2. cap. 17. nu. 12. fol. 345. c. 20. nu. 30.	376
Excommunicatus debet eijci ab ecclesia. eod. c. nu. 1.	179	Exemptio data à Papâ latissime interpe- tratur. lib. 2. cap. 20. nu. 3.	368
Excommunicatus quibus periculis subia- ceat. eod. cap. post nu. 2.	eod.	Exemptio non liberat à visitatione episco- porum circa sacramenta. lib. 2. cap. 20. num. 10.	370
Excommunicatus quando sit suspectus de hæresi. eod. num.		Exemptioni an possit renuntiare. lib. 2. c. 8. num. 11.	267
Excommunicatus nõ potest impetrare be- neficium. lib. 2. cap. 28. post nume. 16. fol.	438	Exemptionis privilegia perturbant iuris- dictionem ordinariorum. eod. c. in princ. fol.	264
Exempla mala nocent. lib. 1. cap. 3. post nu. 13.	29	Exemptiones operantes scandala tollenda sunt. lib. 2. cap. 20. nu. 28.	376
Exemplum libri authenticum, cum impri- mi debet, est retinendum penes exami- natorem. lib. 2. cap. 31. nu. 12.	460	Exemptus locus non est de diœcesi. lib. 2. cap. 8. post nume. 10. fol. 267. sed est in diœcesi. lib. 2. cap. 20. nu. 4.	369
Exempti qui tenentur venire ad processio- nes. lib. 1. c. 2. nu. 39. fol. 147. lib. 2. c. 8. num. 12.	135	Exemptus conveniri potest in omni loco ra- tioni rei sita. lib. 2. cap. 20. nume. 12. fol.	371
Exempti tenentur ostendere privilegia sue exemptionis. lib. 2. cap. 20. nu. 6.	369	Exequiarum pompa an sit laudabilis. lib. 1. c. 25. nu. 6.	161
Exempti ex quibus conveniantur. eod. cap. num. 7.	370	Existentes causa pollutionis ecclesia debet mitti ad episcopum pro absolutione. lib. 2. cap. 25. post nu. 11.	415
Exempti possunt declarari delinquentes. eod. c. nu. 24.	375	Exorare pro defunctis sanctum, & pium est. lib. 1. cap. 2. post nu. 10.	223
Exempti si delinquat scribendum est supe- rioribus. eod. c. nu. 20.	374	Expense faciendæ prædicatoribus, a con- suetis fieri debent. lib. 1. cap. 18. nu. 31. fol.	117
Exempti qualiter visitentur ab episcopo. lib. 2. cap. 8. nu. 3. 4.	265	Experientia facit artẽ. lib. 1. c. 4. nu. 1.	32
Exempti possunt cogi ab ordinarijs osten- dere titulum exemptionis. eodem cap. num. 9.	266	Expectativa qua sint, & a quo concedan- tur. lib. 2. c. 27. nu. 1.	49
Exemptio conceditur per breve Apostoli- cum. eod. c. nu. 14.	268	Expectativa quare sint odibiles. eod. cap. num. 3.	430
Exemptio est stricti iuris. eodem cap. post			

Expe-

ELENCHUS.

Expectativa sunt prohibita a Conc. Trid. eod. c. nu. 3.	eod.	Familiares, qui, & quot gaudeant respo- su litterarum Apostolicarum, seu con- servatoriarum. lib. 2. c. 23. nu. 6.	405
Expressio vniuscuiusq; beneficij faciendæ est in impetratione. lib. 2. cap. 7. nu. 10. fol.	263	Familiaritas nimia parie contemptum di- gnitatis. lib. 1. c. 3. nu. 13.	29
Exteri quando præferendi civibus in bene- ficijs. lib. 2. c. 5. nu. 14.	258	Fatuus est, qui secreta sua extraneis pate- facit. eod. c. post nu. 14.	eod.
Exteri non sunt de facili admittendi ad ma- trimonia. lib. 2. c. 3. nu. 32.	243	Federicus Imperator fecit multas leges contra hereticos, quæ hodie servandæ sunt. lib. 6. cap. 17. post nu. 14.	102
Exteri de nouo venientes ad parochiam examinandi sunt. eodem cap. nu. 33. fol.	eod.	Federicus Imperator Neapoli ordinavit studium generale. eod. cap. post num. 4. fol.	eod.
		Felinus effectus Rotæ auditor fuit exami- natus, non obstante sua notoria scientia. lib. 2. c. 5. post nu. 10.	256
		Felix Papa Primus instituit celebrari su- pra memorias martyrum. lib. 1. cap. 21. post nu. 15.	140
		Femina cõsiliium inuvalidum est. lib. 2. cap. 18. post nu. 29.	355
		Fenestra habentes aspectum ad monasteria monialium claudi debent. eod. cap. nu. 50. fol. 360. Etiam quod via esset in- termedia, nouissime vide per Do. Vin- centium de Franchis regium Consilia- riũ in suis decisionibus. decis. 223. inc. emanata.	
		Festa occurrentia publicãda sunt populo. lib. 1. c. 20. post nu. 34.	133
		Festa prophanare per peccata grauissimã iudicatur. lib. 2. cap. 3. post nume. 29. fol.	246
		Festorum obseruatio est quasi inchoatio bea- te vite. eod. nu.	241
		Festorum obseruatio obseruanda est, & quã. eod. num.	eod.
		Festiuis diebus ecclesie frequentãda sunt. lib. 2. c. 15. post nu. 63.	324
		Fecudum antiquum semper idẽ iudicatur. lib. 2. c. 7. post nu. 4.	260

C 2 Fidei

ELENCHUS.

<i>Fidei nō potest subesse falsum.</i> lib. 1. cap. 5. post nu. 12. 46	<i>Fornicationem committens cum monialibus quot peccata incurrat.</i> eod. cap. nume. 52. eod.
<i>Fid. i professio faciendā a Canonicis, quomodo, & quando, & coram quibus.</i> lib. 1. cap. 15. nume. 15. fol. 85. a lectore sacrae scripturae cap. 17. nu. 16. 103	<i>Franciscus beatus quantum optavit Martyrium.</i> lib. 1. c. 25. post nu. 10. 168
<i>Fides initium nostrae salutis, & fundamentum.</i> lib. 1. c. 5. nu. 12. 46	<i>Franciscus de Curte Regius Consiliarius.</i> lib. 1. c. 24. post nu. 2. 155
<i>Fides in morte Christi remāsit in Virgine.</i> lib. 1. c. 14. post nu. 10. 79	<i>Fratres de gentes extra claustra bonorum sub nomine spoliōrum transmittūt ad Cam. Apostol.</i> lib. 2. c. 15. post nu. me. 55. 322
<i>Fides dicitur mortua sine operibus.</i> lib. 2. c. 15. post nu. 2. 306	<i>Fratricellorum status omnino est reprobatus.</i> lib. 2. cap. 14. post nu. 10. 302
<i>Fides est primus actus virtutum.</i> lib. 1. c. 5. post nu. 11. 45	<i>Fraudibus est obuiandum.</i> lib. 2. cap. 28. post nu. 32. 443
<i>Filij nati ex baptizatis, quare debeant, & ipsi baptizari.</i> lib. 1. cap. 7. post nume. 12. 55	<i>Fruētus praedicationis qui sint.</i> lib. 1. cap. 18. nu. 27. 116
<i>Fily Dei diligunt Christum.</i> lib. 2. cap. 22. post nu. 20. 401	<i>Fruētus beneficiorum vacantium in quo sunt conuertendi, & de pena accipientium.</i> lib. 2. cap. 7. post nu. 9. 262
<i>Fines parochia non praescribuntur.</i> lib. 1. c. 12. post num. 4. fol. 74. lib. 2. cap. 2. post num. 2. 221	<i>Fruētus est in redditu, non e contra.</i> lib. 2. c. 10. post nu. 15. 278
<i>Finis noster in quo consistat.</i> lib. 2. c. 33. num. 24. 477	<i>Fruētus magnus datur episcopo recte visitanti.</i> lib. 2. cap. 33. nu. 21. 476
<i>Flere commissā, & flenda non amplius committere, est vera penitentia.</i> lib. 2. c. 26. post nu. 17. 425	<i>Fugienda tria sunt in mulieribus.</i> lib. 2. c. 15. post nu. 88. 330
<i>Fontes baptismales, quales esse debent.</i> lib. 1. cap. 7. nu. 16. 56	<i>Fugiens ad ecclesiam, si exierit pro necessarius naturae, non est in extrahendus.</i> lib. 1. cap. 28. nu. 3. 176
<i>Fontes baptismales tenendi sunt in omni ecclesia curata.</i> eo. nu. 286	<i>Fundationes ecclesiarum debent registrari.</i> lib. 2. c. 11. post nu. 16. 286
<i>Foras ecclesiae debent claudi, & aperiri tempore debito.</i> lib. 1. cap. 10. num. 10. fol. 69	
<i>Forma professionis viduae quae sit.</i> lib. 2. c. 18. post nu. 32. 355	
<i>Forma litterarum acceptationis alternatiuae.</i> lib. 2. cap. 28. nu. 33. 443	
<i>Fornicationem dicens non esse peccatum, haereticus est.</i> lib. 2. c. 18. post nume. 51. fol. 361	

G

G ABRIEL Paleottus Episcopus Bononiensis Maximus Cardinalis. libr. 2. cap. 2. post nume. 30. fol. 228
<i>Gaudium Praelatorum in quo consistat.</i> lib. 2. cap. 33. num. 23. 477
<i>Gaudium quotuplex.</i> eod. nu. 477

Genus

ELENCHUS.

<i>Genus flexio est signum humilitatis, & variatur secundum personas.</i> lib. 1. c. 26. nu. 8. 9. 124
<i>Gladius dicitur verbum Dei, & quare.</i> lib. 1. cap. 18. nu. 26. 115
<i>Gladius quid significat, & quare detur Regi.</i> lib. 2. c. 33. nu. 17. 18. 19. 475
<i>Gloria severitatis, vel clementia non est affectanda a Iudice.</i> lib. 2. cap. 17. post nu. 10. 345
<i>Glosa in c. 1. de sent. excō. lib. 6. discutitur.</i> lib. 1. cap. 29. nu. 3. 180
<i>Gratia Principis probatur per litteras.</i> lib. 2. cap. 26. post nu. 18. 425
<i>Gratia Apostolica ante consecutionem litterarum quomodo dicitur.</i> lib. 1. c. 33. post nu. 9. 208
<i>Gratianus quo anno fecit compilationem decreti.</i> lib. 2. cap. 27. post nu. 2. 430
<i>Grammatica est principium aliarum scientiarum.</i> lib. 1. c. 17. post nu. 12. 102
<i>Gravis est iactura unius animae.</i> lib. 2. c. 3. post nu. 5. 232
<i>Gregorius XII Pont. Max. dicitur pastor vigilantissimus, in proem. gen. 2.</i>
<i>Gregorius XII Pont. Max. humanissime vidit authorem.</i> lib. 1. c. 8. post nu. 6. fol. 59. & quando cum transtulit ab episcopatu Ravellensi ad ecclesiam Sarnensem. lib. 2. c. 10. post nu. 14. 278
<i>Gregorius XII Pont. Max. quas litanias induxit,</i> lib. 1. c. 20. post num. 41. fol. 135. Prohibuit seculares ingredi monasteria monialium. lib. 2. cap. 18. num. 25. fol. 354. Ne portet sint respectu ad clausuram. nume. 43. fol. 359. Contra famigeratores, & meuentes. lib. 2. cap. 31. fol. 462. De elemosynis praestandis monialibus. lib. 1. cap. 30. num. 27. fol. 192. Concessit alternatiuam mensium episcopis residētibus. lib. 2. c. 28. post

nu. 31. fol. 442. Contra Iudeos quando esse procedendum ab inquisitoribus. lib. 2. cap. 21. num. 31. fol. 387. Exemptiones concessas Religionibus, & earū cappellanis, quomodo procedere circa ordinarios. lib. 2. c. 8. post nu. 24. fol. 286. Collationes factas personis prohibitis propter genus seu heresim, aut a fide Apostasiam non esse firmas. cap. 10. post nume. 26. 281
<i>Gulielmus Syrletus S. R. E. Cardinalis laudatur.</i> lib. 2. c. 29. post nu. 20. 433

H

H ABITVS monachalis est triplex. lib. 2. c. 15. nu. 25. 313
<i>Habitus dicitur certus dupliciter eo. cap. nume. 26. eod.</i>
<i>Habitus non facit monachum, sed professio.</i> eod. c. nu. 27. eod.
<i>Habitus religiosorum debet esse honestus.</i> eod. cap. post nu. 27. eod.
<i>Habitus religionis deferens, an possit cogi religionē ingredi.</i> lib. 1. c. 23. post nu. 2. 147
<i>Helchesta haeretici.</i> lib. 1. cap. 26. post nume. 9. 167
<i>Heredes alicuius litterati tenentur praesentare episcopo libros, seu eorum indicem.</i> lib. 2. c. 31. nu. 15. 461
<i>Heremita subsunt episcopo.</i> lib. 2. c. 15. post nu. 58. fol. 323. & c. 17. n. 13. 346
<i>Haereses oportet esse.</i> lib. 2. c. 32. post num. 12. fol. 466. Sic necesse est, ut veniant scandala. Veruntamen ve homini illi, per quem scandalum venit Matt. c. 18.
<i>Haeresis est dicere quemlibet posse saluari in sua setta.</i> lib. 1. c. 23. post nu. 23. 153
<i>Haeresis est dicere Romanam ecclesiam nō posse condere Canones.</i> lib. 1. cap. 31. num. 9. 199

C 3 Haeresis

Hereticus crimen est detestandum ab omnibus. lib. 2. c. 21. post nu. 7.	380	eod. cap. nu. 9.	292
Hereticus delictum solum cognoscitur ab ecclesiasticis. eod. c. nu. 7.	eod.	Hospitale quando gaudeat privilegio. cap. alma mater. eod. c. nu. 18.	eod.
Heretici dicuntur martyres diaboli. lib. 1. cap. 26. nu. 17.	171	Hospitale mandatum construi, intra quod tempus debet construi. eod. cap. nu. 16. fol.	293
Hieronymus quia nimis vacabat Cicero- ni, fuit correctus ab Angelo. lib. 1. cap. 16. post nu. 14.	97	Hospitale mandatum construi in uno loco, an possit in alio. eodem cap. nume. 17. fol.	eod.
Hierusalem fuit combusta a Nabuzad- dan Principe. lib. 2. c. 25. post num. 20. fol. 417. a quibus alijs prophanata post nu. 21. 22.	418	Hospitali dedicans se, & sua bona, an pos- sit reuocare. eod. c. nu. 15.	eod.
Homo nascitur filius irę. lib. 1. c. 7. post nu- me. 1.	52	Hospitalia quando in opus præter relicta possint conuerti. eod. cap. nu. 24.	295
Homo renascitur ex aqua visibili, sacra- mento, & spiritu inuisibili. eo. post nu- me. 2.	52	Hospitalia an teneantur ad sustentationem seminarij. lib. 1. cap. 16. nu. 10.	95.
Homo est compositus ex duplici substantia. lib. 1. cap. 8. nu. 1.	58	Hospitalitas est Deo accepta. lib. 2. cap. 13. num. 1.	290
Homo an possit facere non esse subditus le- gi, seu legis ministerio. lib. 1. cap. 17. num. 24.	104	Hospitalitas seruanda est a parcho. lib. 2. cap. 3. nu. 15.	235
Homo quilibet est subditus legi, & quomo- do. lib. 1. c. 17. nu. 22. 23. 24. fol. 104. cum seq.	104	Hospitalitas est perdita propter commen- das. lib. 2. cap. 13. nu. 22.	295
Homines ex quibus reconcilientur Deo. li- 2. cap. 25. in fine.	418	Hospitalitatem non seruantes, qui tenentur, quomodo per episcopum compellantur. eod. cap. nu. 25.	296
Homines vani dicuntur, qui non habent sci- entiam Dei. lib. 1. c. 18. post nu. 5.	108	Hospitalium regimen ad episcopum perti- net. eod. c. nu. 28.	eod.
Homini tria sunt necessaria ad salutem. eod. cap. num. 14.	112	Hospitalarij quando teneantur ad restitu- tionem fructuum. eod. cap. nume. 19. fol.	294
Honor datur in testimonium veritatis. lib. 2. c. 21. post nu. 52.	395	Hospitalarij non debent semper esse iidem administratores, eodem cap. nume. 26. fol.	296
Horę canonice quare dicantur. lib. 1. cap. 20. post nu. 11.	125	Hospitalarij rationem administrationis ho- spitalium reddere debent episcopo. eod. cap. nu. 27.	eod.
Hospitale an ueniat appellatione beneficij, & quid in fauorabilibus. lib. 2. cap. 13. num. 8.	291	Hospitalarius qualis esse debet. eod. c. post num. 11.	292
Hospitale destructum an retineat iura ho- spitalitatis, & quid si est prophanatum.		Hospitalarius quale iuramentum prestare debeat. eod. nu.	
		Hospitalibus seruientes an sint de foro ec- clesie. eod. c. nu. 18.	294

Hospita-

Hospitator quando teneatur de rebus fu- ratis hospitibus. eod. c. nu. 20.	eo.	Ieiunium quadragesimale est de iure diui- no. eod. num.	
Hospites qui sint accipiendi. eod. cap. nu- me. 12.	292	Ieiunium perfectum dicitur in tribus. eo. nu.	
Hostia monasterij per vim fracta Neapo- li. lib. 2. cap. 19. post nu. 2.	364	Illegitimus intrans religionem legitimatur, & ad qua. lib. 2. cap. 15. nu. 53.	315
Humilitas est maxima virtus. lib. 1. c. 20. post nu. 8. fol. 124. Deus enim deposuit potentes de sede, & exaltauit humi- les. Luc. cap. 1. & Innoc. in cap. nisi cum pridem. de renunt. tunc veram humi- litatem ostendit, cum per eam locum sub- limem effugies, & tunc per obedientiam non dimittes.		Imagines quare fuerunt inuenta. lib. 1. c. 9. num. 2.	63
		Imagines de nouo ponenda primum debent ab episcopo cognosci, & benedici. eod. cap. nu. 3.	63
		Imagines sanctorum quare venerentur. eod. cap. nu. 4.	63
		Imagines sunt adoranda ueneratione du- lie. eod. c. nu. 5.	63
		Imagines, & picturę sunt laicorum lectio- nes. eod. c. nu. 6.	64
		Imagines frangens, an sit hereticus, & qua pena puniatur. lib. 1. c. 9. nu. 8.	64
		Imago differt a statua. eod. c. nu. 1.	63
		Immemor salutis eterne nemo presumi- tur. lib. 2. c. 22. nu. 20.	41
		Impedientes episcopum, vel alium in visi- tatione sunt excommunicati excommuni- catione maiori. lib. 2. cap. 18. nu. 58. fol. 362. sic in alijs. lib. 2. cap. 32. nu- me. 10.	466
		Impedientes sanctissimum officium inquisi- tionis sunt grauissime puniendi. lib. 2. cap. 32. nu. 12.	466
		Impedientes accedentes ad Papam, seu li- teras Apostolicas sunt excoicati maio- ri excoicatione. eod. c. nu. 18.	468
		Impedientes aliquem ire ad principem in- currunt crimen lese maiestatis. eod. c. num. 19.	eod.
		Imperator confirmatur, & coronatur a Papa. lib. 2. c. 26. post nume. 16.	424
		Imperium dependet ab ecclesia. eod. num. & fol. c. 33. post nu. 17. fol. 475. de quo plene doct. in clem. 1. de iur. iur. & Bal. in l. cunctos populos. C. de sum. trim. pro-	

C 4 bat

bat, quodd imperium est a Deo permissiue, approbatiue, formaliter, & effectiue. Abb. in cap. solita de maio. & obed. sacerdotium, & imperium sunt a Deo immediate, sed imperator potestatem non recipit immediate a Deo, sed ab ecclesia.	cap. 28. nume. 2.	433
Impetrans beneficium debet exprimere commendam si habet. lib. 2. c. 9. post nume. 4.	Infans quis dicatur. lib. 2. cap. 18. post nume. 25.	354
Impossibile, & difficile equiperantur. lib. 2. c. 24. post nu. 4.	Infantes ingredientibus clausuram an incidunt in censuram nu. 26.	eod.
Impressores librorum quid obseruare debent antequam librum imprimant. lib. 2. cap. 31. nu. 9.	Inferior non iudicat de facto superioris. lib. 2. cap. 20. post nu. 2.	367
Incauta loquutio pertrahit in errorem. lib. 2. c. 21. post nu. 6.	Inferior a Papa non confert beneficium ad tempus. lib. 2. c. 16. post nume. 10. fol.	337
Incendiarij ex quo committunt graue delictum sunt excommunicati. eod. c. nume. 38.	Inferior non potest infringere exemptionem datam a Papa. lib. 2. c. 20. nu. 2.	367
Incendium in domo semper praesumitur ex parte inferiori. eod. nu. & fol.	Inferiores debent reuerentiam superioribus. lib. 2. c. 8. post nu. 13.	268
Incaustus puniri potest per iudicem ecclesiasticum. eod. c. nu. 32.	Infideles qui dicuntur. lib. 2. c. 25. post nu. 7.	414
Incidit in Scyllam cupiens vitare Carybdin. lib. 1. cap. 1. post nu. 2.	Infidelis quomodo dicitur dubius in fide. lib. 2. c. 28. post nu. 2. fol. 433. addendo, quia dubietas que non fit ex pertinacia, sed ex quadam infirmitate animi, aut ignorantia non est haeretica. c. per tuas. de sim. cap. damnamus. eod. tit. mod. in clem. 1. de sum. Trini.	
Incorrigibiles qui dicantur. lib. 1. cap. 4. post nu. 15.	Infirmitas communis debet esse in monasterio. lib. 2. c. 15. nu. 95.	332
In choro quomodo est standum. lib. 1. cap. 15. post nu. 16. f. 86. & c. 20. post nu. 5. fol.	Infirmitates plerumque causantur a peccatis. lib. 2. c. 30. nu. 10.	456
Indignationis nostrae verba, quam vim afferant. lib. 1. cap. 31. nu. 11.	Infirmitates animae sunt septem. eod. nu. & fol.	
Infamia haereticis a quo tollatur. lib. 2. cap. 28. post nu. 2.	Infirmitas excusatur a celebrando officio. lib. 1. cap. 20. nu. 25.	130
Infamia insurgit ex declaratione aliquem esse delinquentem. lib. 2. cap. 20. post nu. 24.	Infirmitas clericus, an habeat quotidianas distributiones. nu. 26. & fol. eod.	
Infamia contrahitur ex crimine sodomitico. lib. 2. cap. 21. nu. 27.	Ingenium fit per assiduitatem legendi. lib. 1. c. 17. post nu. 7. fol. 100. nam legendum quis intelligit, & adhibendo praesentiam audit. Fel. in procl. decr. num. 18. dixi in famil. sing. in l. L. nu. 9.	
Infamia per quae crimina irrogetur. lib. 2.	Ingratitudo quid sit. lib. 1. cap. 27. post num. 6. fol. 173. quia sicut gratitudo mater omnium virtutum. sic, & ingrati-	

gratitudo omnium virtutum. vnde Valer. lib. 5. cap. 2. de fac. antiq. Gratas animi significationes, & ingrata facta libuit oculis subijcere, ut vitio, ac virtuti iusta merces extimationis ipsa comparatione accederet: Gens ingrata, generatio praua, & exasperans. Psal. 77.	eod. cap. post nu. 30.	387
Ingressus fidelis in ecclesia qualis requiratur christianis. lib. 1. cap. 23. num. 21. fol.	Insignia sunt inducta loco meritorum. lib. 1. cap. 15. nu. 9.	84
Ingressus religionis quando faciat vacare beneficium. lib. 2. cap. 28. nu. 18.	Institutio differt a confirmatione. lib. 2. c. 16. nu. 23.	340
Ingressus ecclesiae potest alicui interdici. lib. 2. c. 32. nu. 7.	Inquisitores in quibus casibus procedant contra Iudeos, & infideles ex l. nouissima. S. D. N. D. Gregorij. XIIII. Pont. Max. lib. 2. cap. 21. nu. 31.	387
Inimicitiae faciunt cessare opus debitum. lib. 2. c. 28. nu. 8.	Institutio canonica non efficit monachum ante annum. lib. 2. cap. 15. post nume. 85.	329
Initium sapientiae timor domini. lib. 1. c. 16. post nu. 16.	Instrumentum esse perditum probatur per testes. lib. 2. c. 22. post nu. 20.	402
Iniuria fit martyri orare pro eo. lib. 1. c. 26. nu. 14.	Integrum iudicatur iudicium plurimorum. lib. 2. c. 5. post nu. 4.	255
Iniuria facta clericis a laicis, a quo iudice puniatur. lib. 2. c. 21. nu. 37.	Intellectus cap. 15. qui de sent. excom. lib. 6. lib. 1. cap. 29. nu. 6.	181
Iniuria facta episcopo, vel eius familiari a quo est cognoscenda. eod. nu. fol. eod.	Intellectus cap. si de elect. lib. 6. lib. 2. cap. 16. num. 26.	341
Iniuria fit iudici, si pars eum relinquit. lib. 2. cap. 32. post nu. 11.	Intellectus l. si. ff. de iurisd. omn. iud. lib. 2. c. 20. post nu. 18.	373
Iniuria sunt patienter ferenda. lib. 1. cap. 26. post nu. 4.	Intentio est necessaria in administratione Sacramentorum. lib. 2. cap. 3. post nume. 15.	248
Innocentij opinio discutitur. lib. 1. cap. 24. nu. 8.	Intentio indicat factum agentis. lib. 2. c. 25. post nu. 5.	413
Innocentius III. quibus casibus permittit posse renuntiare ecclesiis cathedralibus. lib. 2. cap. 28. nu. 1.	Interdicti quando sunt eijciendi ab ecclesia. lib. 1. cap. 29. nu. 8.	181
Inquirenda quae sint in visitatione monasterium. lib. 2. cap. 18. nu. 42.	Interdictum personale est duplex, eodem c. nu. 7.	181
Inquisitio generalis hospitalium circa quae versetur. lib. 2. cap. 13. nu. 31.	Interdictum generale non impedit visitationis officium. lib. 2. c. 32. nu. 2.	463
Inquisitores, an procedant in crimine usurarum. lib. 2. cap. 21. post nume. 25. fol. 385. & an contra blasphemantes.	Interdictum ad finem euitandi, debet esse denuntiatum, eodem cap. numero 6. fol.	464
	Interdictum recuperandae possessionis a quo debet intentari. lib. 1. c. 24. nu. 9. fol.	157
	Intrusus beneficio non inuatur regula tricenali. lib. 2. c. 3. post nu. 2.	231

ELENCHUS.

Inuectores litterarum qui fuerint a principi- pio. lib. 2. cap. 29. nu. 21. 453	Irregularitas proueniens ex homicidio. summo Pontifici remouenda reserua- tur. eod. cap. nu. 37. eod.
Inuito confertur beneficium propter eius salutem. lib. 2. cap. 13. post nu. 12. 292	Irregularitas contrahitur a simoniaci ce- lebrante. lib. 2. c. 21. post nu. 23. 385
Inuitus nō retinendus in monasterio. lib. 2. c. 15. post nu. 68. 325	Irregularitas contrahitur ex crimine so- domitico eod. cap. nu. 27. 386
Ioanne Baptista nullus est natus maior in- ter mulieres. lib. 1. cap. 7. nu. 14. 56	Irregularitas personæ maxime notatur. lib. 2. c. 28. nu. 7. 435
Ioānes Baptista fuit baptizatus baptismo Christi. lib. 1. c. 7. nu. 15. 56	Iudas mortuus est desperatus. li. 2. c. 25. post nu. 20. 416
Ioannes Baptista quomodo dicitur bap- tizasse. eo. cap. nu. 14. eod.	Iudas Machabeus maximus zelator do- mus Dei. lib. 2. cap. 25. nu. 16. 417
Ioannes Baptista quare fuit occisus. lib. 1. cap. 17. post nu. 19. fol. 103. & lib. 2. c. 21. post nu. 32. 388	Iudex laicus an teneatur stare processui facto ab ecclesiastico. lib. 2. cap. 21. nu- me. 8. 380
Ioannes Euangelista excommunicauit nō recipientes hospites. lib. 2. cap. 13. post nu. 5. 291	Iudex an possit iudicare secundum con- scientiam eod. cap. nu. 20. 383
Ioannes de Austria Gloriosus Princeps. lib. 2. cap. 21. post nu. 46. 393	Iudex ecclesiasticus quando capiat laicos propria auctoritate. eod. cap. post nu. 48. 393
Ioannes Andreas antiquus Canonista ho- noratus a Papa. lib. 2. cap. 29. post nu- me. 13. 450	Iudex non debet esse uassallus impetran- tis. lib. 2. cap. 23. post nu. 4. 405
Ioannes Andreas de curte præsidentis reg- ij Concil. Neapolit. lib. 1. cap. 24. post nu. 2. 155	Iudex laicus requisitus ab ecclesiastico impartiri officium. si denegat, potest ex- communicari. lib. 2. cap. 32. nume. 14. fol. 467
Ioannes Hieron. Col. S. R. E. Cardinalis Al- banus defensor Pontificiæ dignitatis. lib. 1. cap. 2. post nu. 3. fol. 19. lib. 2. cap. 21. post nu. 46. 393	Iudex ecclesiasticus debet auxiliari iudi- ci laico, eod. c. nu. 15. eod.
Ioseph uouit continentiam. lib. 2. cap. 18. nu. 8. 370	Iudices. quales esse debent in iudicandis causis. lib. 2. cap. 17. post nu. 10. 345
Ioseph antiquus Patriarcha accusauit fratres crimine pessimo. lib. 2. cap. 21. post nu. 27. 386	Iudicia secularia non exercentur in atrijs, & domibus ecclesiarum. lib. 1. cap. 11. nu. 8. 72
Irregularis an efficiatur celebrans coram excommunicato, vel interdicto. lib. 1. c. 29. nu. 5. 180	Iudicis misericordia quandoq. est iniusta. lib. 2. cap. 20. post nu. 17. 373
Irregularitas, quæ remouatur per ingres- sum religionis. lib. 2. cap. 15. num. 36 fol. 316	Iudicium prestat potius ex facto, quàm ex relatione. lib. 2. cap. 24. nu. 1. 409
	Iudicium quod fertur a pluribus integri iudicatur. lib. 2. cap. 26. post nu. 5. 421
	Iudicium particulare est cuiuslibet anima excun-

ELENCHUS.

exeuntis de corpore. lib. 1. cap. 26. post nu. 14. 170	Ius quæsitum non licet tollere sine causa. lib. 2. c. 26. post nu. 13. 423
Iudæi qua emulatione uersentur. lib. 2. c. 33. post nu. 4. 471	Ius ueniendi an possit præscribi. eo. cap. nu- me. 7. 422
Iudæus blasphemus a solo laico puniur. lib. 2. cap. 21. nu. 30. 387	Ius patronatus non prætenditur ex leui, et facili causa. lib. 2. cap. 10. post num. 4. fol. 275
Iugum domini suauis est. lib. 2. cap. 32. post nu. 2. 463	Ius patronatus quid est. eod. cap. nu. 1. fol. 274. ex quibus causis acquiratur. nu. 2. quotuplex est nu. 3. & qualiter probe- tur. num. 4. eod. fol. & quare dicitur ec- clesiasticum, et quare seculare. Rebuff. in tertia part. sign. de iur. patr. nu. 7. fol. 126
Iulius Antonius. S. R. E. Cardinalis. S. Se- uer. lib. 1. cap. 3. post nu. 10. fol. 27. lib. 2. cap. 18. post nu. 16. 352	Ius patronatus solet usurpari a potenti- bus. eod. cap. nu. 7. 275
Iulius Clarus Magnus doctor, & excellēs præcticus. lib. 1. c. 4. post nu. 15. 37	Ius patronatus qualiter possit donari sine episcopo. eod. cap. nu. 20. 279
Iuramentum non debet esse uinculum ini- quitatis. lib. 2. c. 10. post nu. 17. 279	Ius patronatus an transeat cum uinuer- sitate eod. c. nu. 21. 280
Iuramentum nō extenditur ad homicidiū lib. 1. c. 17. post nu. 19. 104	Ius patronatus an ueniat in confiscatione bonorum facta per iudicem laicum. eo. cap. nu. 22. eod.
Iurisdictio est productiua prouentuum. lib. 1. c. 32. post nu. 4. 203	Ius patronatus confratrarum qualiter dicatur. lib. 2. c. 14. post nu. 12. 302
Iurisdictio tribuitur propter delictum cō- missum. lib. 2. cap. 20. nu. 11. 371	Ius patronatus an cadat in capellis reli- gioforum. lib. 2. cap. 16. nu. 24. 340
Iurisdictio est duplex. lib. 2. cap. 21. nu. 1. fol. 378	
Iurisdictio una inuatur per aliam. lib. 2. c. 32. post nu. 15. 467	
Iurisditionis fructus qui sint, & an epi- scopi. lib. 1. cap. 32. nu. 4. 203	
Iurisditionis præuentio fit per citationē. lib. 2. c. 8. post nu. 4. 265	
Iurium correctio est ritanda. lib. 2. c. 16. post nu. 8. 337	
Ius canonicum utiq. est seruandum respe- ctu animarum. lib. 2. c. 21. post nu. 45. et 48. fol. 393 cum seq.	
Ius ciuile quod remedium inuenerit pro conseruatorio, ut quis non molestetur. lib. 2. c. 23. nu. 17. 408	
Ius hospitadi an præscribatur in priuato. lib. 2. cap. 13. nu. 14. 293	
Ius reuerentiale non remittitur. lib. 2. cap. 20. nu. 22. 374	

L

Laici contrahentes in ecclesia morta- liter peccant. lib. 1. c. 28. post nu. 4. fol. 176
Laici quādo uocandi ad concilia ecclesia- rum. lib. 2. cap. 3. post nu. 17. 236
Laici sunt infesti clericis. lib. 1. cap. 4. post nu. 15. fol. 37. lib. 2. cap. 3. post nu. 47. fol. 247
Laici non debent stare in choro cum cleri- cis celebrantibus. lib. 1. cap. 20. nu. 3. fol. 123. cap. 23. nu. 17. 151

Laici

ELENCHUS.

Laici an possint prescribere usum candela- rum. lib. 1. cap. 20. nu. 33. 133	tur episcopo. eod. c. nu. 41. 391
Laici turbantes processiones qualiter pu- niantur. lib. 1. c. 20. nu. 39. 135	Laici debet audire Missas diebus festiuis in parochia. eo. c. nu. 42. 392
Laici non possunt facere processiones sine ecclesiasticis. eod. c. post nu. 40. 135	Laici vtentes vestibus religiosis excommu- nicandi sunt. eod. c. nu. 44. eod.
Laici non debent adherere altaribus con- secratis. lib. 1. cap. 21. nu. 19. fol. 141. lib. 2. c. 21. nu. 18. 383	Laici non venientes ad visitationes ipsorum per episcopos excommunicari possunt. eod. c. nu. 51. 394
Laici non debent vsurpare oblationes ec- clesiasticas. lib. 1. cap. 24. nu. 7. 157	Laici possunt se subijcere foro ecclesiasti- co. eod. c. nu. 33. 388
Laici an possint prescribere ius sedendi in ecclesia. lib. 1. c. 27. nu. 3. 173	Laicus non potest baptizare ex aqua be- nedicta. lib. 1. cap. 7. nu. 11. 55
Laici sunt incapaces iuris spiritualis. lib. 2. cap. 11. nu. 15. 286	Laicus non potest ex se facere beneficium ecclesiasticum. lib. 1. cap. 21. post nu- me. 13. 140
Laici non possunt bona hospitalium in alium usum, quam destinatum conuertere. lib. 2. cap. 13. nu. 29. 297	Laicus patronus potest variare in presen- tatione. lib. 2. c. 10. post nu. 3. 274
Laici non debent equenta frere monasteria monialium. lib. 2. cap. 18. post nu. 61. fol. 367	Laicus an possit conferre ecclesias de con- suetudine, aut privilegio. lib. 2. c. 11. nu- me. 15. 286
Laici generaliter coram laico conueniun- tur. lib. 2. c. 21. nu. 3. 379	Laicus irridens religionem Christianam punitur pena capitis. lib. 2. cap. 15. nu- me. 49. 320
Laici circa salutem animarum subduntur episcopo. eod. c. nu. 4. eod.	Laicus non potest, nec debet disputare de fide. lib. 2. c. 21. nu. 6. 380
Laici non habent dominium sepulture, licet ius sepelliendi. eodem cap. nu. 12. 381	Laicus non potest esse index in causa spiri- tuali, nec arbitrer. eo. c. nu. 10. 381
Laici frequentantes monasteria monialium puniantur ab episcopo. lib. 2. cap. 21. nu- me. 16. 383	Laicus non potest esse Vicarius episcopi. eo. c. nu. 11. eod.
Laici visitantur ab episcopo super omni peccato notorio. eo. cap. nu. 21. 384	Laicus non potest habere beneficium eccle- siasticum. eod. cap. nu. 13. fol. 392. Sed potest esse procurator in acceptando, aut resignando nomine alieno. num. 14. fol. eod.
Laici blasphemii possunt puniri ab eccle- siastico. eod. c. nu. 30. 387	Laicus delinquens in ecclesia a quo punia- tur. eod. c. nu. 15. eod.
Laici deponentes falsum coram episcopo ab ipso puniuntur. eodem cap. nu. 33. fol. 388	Laicus punitus ab ecclesiastico de vno cri- mine, an iterum puniatur a laico iudice de eodem. eo. c. nu. 48. 393
Laici torquentes verba sacra scriptura gra- uiter puniendi sunt. eodem cap. nu. 34. fol. 389	Laicus an possit esse arbitrer simul cum clerico in ca spirituali. eo. c. nu. 10. 381
Laici circa obseruantiam festorum subdu-	Lampas

ELENCHUS.

Lampas debet semper esse ardens ante sa- cramentum Eucharistia. lib. 1. cap. 5. nu- me. 44	tia. lib. 2. c. 11. post nume. 8. fol. 284.
Lapis angularis est Christus. lib. 2. cap. 33. post nu. 4. 471	Statuta enim superiorum rationabiliter edita ligant subditos ad culpam Doct. in c. de treug. & pac. in c. 2. de consti- t. lib. 6. ratio est, quia contravenientes pec- cant peccato inobedientie, quod est ma- ximum. c. sciendum. 8. q. 1. Fel. in c. nam concupiscentiam in prin. de const. Gom. eod. titul. in 6. cap. 2. nume. 59. & nu- me. 3. 272
Latria cui debetur. lib. 1. cap. 8. nume. 4. fol. 59	Lex Barbarius. ff. de offic. praen. non procedit in spiritualibus. lib. 1. c. 15. post num. 6. fol. 83. lib. 2. c. 28. post nu. 22. 440
Latria cultus est triplex. eod. c. nu. 3. 58	Lex, an fuerit necessaria. lib. 1. cap. 17. nu- me. 23. 104
Latro de cruce confessus Christum, habuit Paradisum. lib. 1. cap. 26. post nu. 13. fol. 169	Lex quare sit facta. eod. cap. num. 25. fol. 105. Ad quod facit dictum Cicer. lib. 2. de offi. vt refert Conrad. Brun. de se- dit. lib. 2. cap. 2. Ideo Respublicas, & ciuitates esse constitutas, vt his presi- dijs sub bonis Magistratibus homines res suas tuto custodire possint.
Laudes Gloriosa Virginis Maria. lib. 1. c. 20. nu. 31. 132	Lex qualis esse debeat. lib. 1. cap. 33. post num. 3. 207
Laurentius sanctus in suo martyrio, quae verba dixit tyranno. lib. 1. cap. 26. post num. 12. 168	Lex est communis ad omnes. lib. 2. cap. 13. post nu. 23. 295
Laurentius Puccius Cardinalis. S. Quat. Coro. quantum lucratus est in materia expectatiuarum. lib. 2. cap. 27. post nu- me. 1. 429	Lex noua Greg. XIII. Pont. Max. lib. 2. c. 18. post nu. 43. fol. 359. cap. 8. post nu- me. 14. fol. 268. cap. 10. in fine. fol. 281. cap. 31. in fine. 463
Legatum factum religioso, dummodo non acquiratur monasterio, an valeat. lib. 2. c. 15. post nu. 31. 315	Lexio sacre scripturae, quam sit utilis. lib. 1. cap. 17. nu. 1. 99
Leges per desuetudinem derogantur. lib. 2. cap. 17. post nu. 8. 344	Lexio sacre scripturae est frequentanda. eod. c. nu. 6. 100
Leges factae a pro Rege nomine Regio, du- rant etiam finito officio. lib. 1. c. 33. nu- me. 5. 207	Lexio sacre scripturae conducenda est in omni ecclesia principali ex Conc. Trid. etiam in monasterijs. eod. cap. num. 11. nume. 13. fol. 102. lib. 2. cap. 15. nu- me. 73. 326
Leges a quo tempore incipiant ligare. eod. cap. nu. 7. 207	Lex civilis quando obliget in foro conscien- tia. lib. 1. c. 7. nu. 26. 105
Legi annullanti actum non potest prauidi- cari. lib. 2. cap. 10. nu. 7. 275	Lexio
Legis proprium quid sit. lib. 1. cap. 31. nu- me. 1. 196	
Legis est futuris prouidere. eo. nu. & fo. & lib. 2. c. 26. post nu. 21. 426	
Lex praesumit multum de actu iurato. lib. 1. c. 15. post nu. 29. 89	
Lex habet penam, & premium. lib. 1. cap. 17. num. 22. 104	

ELENCHUS.

Leccio sacra scripturę procuranda est in publicis Gymnasis, & studiis. lib. 2. c. 29. nu. 5.	448	& quid sit ars magica. eo. cap. num. 6. fol.	459
Lector ipsius lectionis examinadus, & ap probandus ab episcopo. lib. 1. c. 17. nu. 15. 17. fol. 102 & 103.		Libri prohibiti inuenti apud aliquem, an arguant eum hereticum. eod. cap. nu. 7. fol.	eod.
Lecti non sunt sternendi in ecclesia. lib. 1. c. 28. nu. 8.	177	Libri manu scripti eadem cęsura iudicandi sunt, quę, & impressi. lib. 2. cap. 31. nu. 11.	60
Lepra ex quibus malis incurrat. lib. 2. cap. 14. post. nu. 9.	301	Libri de nouo non sunt introducendi in ciuitatem nisi reuideantur. eod. cap. nu. 14.	461
Leprosus est remouendus ab administratione. eod. nu. & fol. 301.		Librorum corruptio est damnosa. lib. 1. c. 17. post nu. 5.	100
Leonardus a lege Iureconsultus Mantuanus quare reprehensus. lib. 2. c. 31. post nu. 12.	460	Libros hereticos & prohibitos nemo legere potest sine licentia Sed. apost. lib. 2. cap. 31. nu. 1.	458
Letitia quantum profit anima, & corpori. lib. 1. c. 16. post nu. 2.	93	Libertates monasteriorum opprimendę nō sunt. lib. 2. cap. 15. nu. 86.	310
Libellos famosos componentes grauiter puniendi sunt. lib. 2. c. 31. nu. 18.	462	Libertates ecclesiasticę in quibus cōsistūt. lib. 2. c. 21. post nu. 39.	390
Liber baptizandorum est conficiendus, & qualis. lib. 1. c. 7. nu. 18.	57	Liberum arbitrium sufficit ad peccandū. sed non ad merendum sine gratia Dei. lib. 1. cap. 30. post nu. 14.	187
Libri debēt examinari, et approbari. lib. 2. c. 31. nu. 2. f. 458. a psonis expertis rerū vsu, & doctrina, sicuti Neapoli hoc præcipuum munus est celebratissimi illius viri theologię, & philosophię Doct. Eccles. Neap. canonici Francisci Lombardi. qui cum omnibus viris doctis notus sit, & charus, nobis charissimus, semper, & honorandus.		Licentia pro lectione sacre scripturę gratis est danda ab episcopo. lib. 1. cap. 17. nu. 21.	104
Libri debent haberi emendati, & quare. lib. 1. c. 17. nu. 5. 100. lib. 2. c. 31. nu. 1. fol.	457	Licentia de non residendo ratione studij debet esse de consensu ordinarij. lib. 2. c. 4. post. nu. 8.	258
Libri debent esse in ecclesia pro instructione sacerdotum, & qui. lib. 1. cap. 23. num. 3.	147	Licet accipere pecuniam pro celebratione Missarum in elemosynam. lib. 2. c. 12. post nu. 6.	288
Libri qui sunt necessarij parrocho. lib. 2. c. 3. nu. 18. fol. 230. nu. 26.	240	Litania non possunt fieri a laicis sine clericis, & orationibus. lib. 1. c. 20. num. 40. fol.	135
Libri omnes heretici, & hereticorum prohibiti sunt. lib. 2. c. 31. nu. 4.	458	Litania instituta a Do. Gregorio XIII. Pont. Max. eod. c. nu. 41.	eod.
Libri omnes artis magica prohibēdi sunt,		Litterę subsidiales quę dicuntur. lib. 2. c. 20. post nu. 15.	372

LITTERA

ELENCHUS.

Littera conseruatorię nō durāt vltra quin quennium. eod. cap. nu. 11.	407
Littera delegatorię quę dicantur. eod. cap. post nu. 3.	405
Littera conseruatorię non impediunt ordinarium procedere in criminalibus, & mixtis causis. lib. 2. c. 23. nu. 12.	407
Littera monitoria, præceptorię, & exequutorię. lib. 2. c. 27. post nu. 1.	429
Littera hebraicę, & caldeę multum conserunt pro interperatatione sacra scripturę. lib. 2. c. 29. nu. 20.	452
Loio pedum facta a Christo significat nostrum baptismum. lib. 1. c. 6. post nu. 2. fol.	48
Locus docendi debet esse in alto. lib. 1. cap. 27. post nu. 4.	173
Locus exemptus non est de diocesi. lib. 2. c. 8. post nu. 10. fol. 267. sed est in diocesi. cap. 20. nu. 4.	369
Locus pius ex quibus fiat. lib. 2. c. 14. num. 5.	300
Ludi antiquorum qui fuerint. lib. 1. c. 26. post nu. 5.	166
Ludouicus X I. Rex Francia induxit hora meridiana pulsari campanam ad honorem Virginis Maria. lib. 1. c. 20. post nu. 31.	132
Ludus noxius prohibendus est ab episcopo. lib. 2. c. 21. nu. 43. fol. 392. loquendo de ludis prohibitis, qui dicuntur de fortuna, fortius de ipso ludo, de quo penit episc. Vultur. lib. 5. de irreg. & can. imped. cap. 48. §. 3. num. 2. vide quę diximus in famil. sing. in. l. L. nu. 36. qui vero dicantur ludi prohibiti. Steph. Costa de lud. ar. 1. §. 1. & 2. exemplificat in taxillis, aleis, tabulis, & generaliter in iis, in quibus fortuna dominatur, etiam si cum ingenio simul. Conr. Laud. lib. 2. cap. 5. de episcopo. nu. 23.	417

M

MACHABEI grauiter planxerunt prophanationem templi. lib. 1. cap. 28. nu. 1.	175
Magistratus seculares debent esse fauorabiles Prelatis. lib. 2. cap. 14. post nu. 7. fol.	301
Magister grāmatices quando sit conductus. lib. 1. cap. 17. nu. 12. fol. 102. lib. 2. cap. 29. nu. 9.	449
Magister chori est deputandus, & quod eius officium. lib. 1. c. 20. nu. 6. 7.	124
Magistri grāmatices tenentur ad professionem fidei. lib. 2. c. 29. nu. 8.	449
Magistri honorandi sunt a discipulis. eo. c. nu. 18.	452
Magistri assumendi quas qualitates habere debent. eod. c. nu. 19.	eod.
Magistri grāmatices quid tenentur obseruare. lib. 2. c. 31. nu. 16.	461
Magistri deputandi in seminarijs quę docere habent. lib. 1. c. 16. nu. 14.	97
Magistri nouitiorum creandi sunt in omnimasterio. lib. 2. c. 15. nu. 96.	332
Mali christiani sunt peiores infidelibus. lib. 1. c. 18. post nu. 18.	113
Malo exemplo nihil deterius. lib. 1. c. 3. post nu. 13.	29
Malum agere est deficere ab agendo. lib. 1. c. 18. post nu. 19.	114
Mandans delictum etiam exemptus puniatur ab ordinario. lib. 2. cap. 20. nu. 27. fol.	76
Mandans acrius punitur, quā mandatarius. eod. nu.	eod.
Mandata Dei obseruare omnes tenentur. lib. 2. cap. 33. nu. 11.	473
Mandatū de prouidendo clerico seculari in quo beneficio procedat. lib. 2. c. 25. post nu. 25.	417

Marcellus

ELENCHUS.

Marcellus Papa cum erat impeditus visi- tabat ecclesias per literas. li. 2. c. 24. nu. 7. 411	Medici quomodo tenentur iurare in eorum pro- motione. lib. 2. cap. 30. nu. 2. 454	tione altaris. lib. 1. cap. 21. nu. 2. 137
Mare magnum religiosorum redactum est ad terminos iuris communis, & Conc. Trid. lib. 2. c. 15. post nu. 28. 314	Medici circa quae sunt monendi. eod. cap. nu. 4. 455	Medici sunt honorandi triplici honore. eo. cap. nu. 7. 8. fol. eod. cum seq.
Maria Virgo fuit baptizata baptismo Christi. lib. 1. c. 7. post nu. 15. 56	Medici quomodo tenentur mederi pauperi & quid de diuite nolente soluere. lib. 2. c. 30. nu. 6. 455	Medici quomodo tenentur mederi pauperi & quid de diuite nolente soluere. lib. 2. c. 30. nu. 6. 455
Maria virgo quo anno etatis suae post Chri- sti passionem obiit. lib. 1. cap. 20. post nu- me. 31. 132	Medici quas debent habere qualitates cir- ca infirmum. eod. cap. nu. 9. 456	Menses ordinariorum pro conferendis be- neficijs qui sint. lib. 2. c. 28. nume. 30. fol. 442
Maria Virgo est mediatrix ad Christum pro nobis. lib. 1. c. 11. post nu. 4. 72	Mercata non debent exerceri in ecclesia. lib. 1. c. 28. nu. 4. 176	Mercatum quid sit. eod. cap. nu. 5. eod.
Maria Virgo est semper laudanda. lib. 1. c. 20. nu. 31. ubi multa de eius vita & morte. 132	Mercenarij sunt arcendi a cura anima- rum. lib. 1. c. 3. nu. 15. 29	Mercenarij sunt arcendi a cura anima- rum. lib. 1. c. 3. nu. 15. 29
Maria Virgo quare decuit, quod fuisset matrimonio coniuncta. lib. 2. cap. 18. nu- me. 5. 349	Meretrix de acquisitis ex meretricio, an possit facere elemosynam. lib. 1. c. 30. nu. 17. 188	Meretrix de acquisitis ex meretricio, an possit facere elemosynam. lib. 1. c. 30. nu. 17. 188
Maria Virgo veraciter dicitur mater Dei. eod. c. nu. 6. eod.	Meretrix facit dominium de acquisitis ex meretricio. eod. nu. eod.	Meretrix facit dominium de acquisitis ex meretricio. eod. nu. eod.
Maria Virgo non habuit nisi Christum fi- lium. eod. c. nu. 10. 350	Meritorum triplex est ratio. lib. 1. cap. 30. nu. 32. 194	Meritorum triplex est ratio. lib. 1. cap. 30. nu. 32. 194
Maria Virgo fuit prima in voto virginita- tis. eod. c. post nu. 4. 349	Meritum accrescit facienti actum ex ne- cessitate. lib. 1. c. 20. post nu. 17. 127	Meritum accrescit facienti actum ex ne- cessitate. lib. 1. c. 20. post nu. 17. 127
Maria Virgo peperit sine dolore. eo. c. post nu. 7. 350	Meritum est triplex. lib. 1. cap. 30. nu. 33. fol. 194	Meritum est triplex. lib. 1. cap. 30. nu. 33. fol. 194
Marinus Freccia optimus Iurisconsultus. lib. 2. cap. 26. post nu. 16. 424	Metus mortis an excuset aliquem de ha- resi, facientem, aut dicentem aliquod ha- reticum. lib. 1. c. 26. post nu. 9. 168	Metus mortis an excuset aliquem de ha- resi, facientem, aut dicentem aliquod ha- reticum. lib. 1. c. 26. post nu. 9. 168
Marius de Curte Abbas S. Triphonis. lib. 1. c. 24. post nu. 2. 155	Metus gehēnae, & propterea non peccare, an sit peccatum. lib. 1. cap. 18. post nu- me. 10. 114	Metus gehēnae, & propterea non peccare, an sit peccatum. lib. 1. cap. 18. post nu- me. 10. 114
Martyr quis dicatur. lib. 1. c. 26. nume. 6. fol. 166. quot modis ibidem.	Ministri ecclesia in sacramentis agunt vir- tute Christi, non propria. lib. 2. c. 3. post nu. 49. 248	Ministri ecclesia in sacramentis agunt vir- tute Christi, non propria. lib. 2. c. 3. post nu. 49. 248
Martyrem facit causa. eod. cap. post nu. 13. fol. 169. quia non virtus, sed causa virtutis apud Deum habet mercedem, dicit. Hiero. super Matth. lib. 1. coment. cap. 5.	Ministri ecclesia dupliciter dicuntur mali. eod.	Ministri ecclesia dupliciter dicuntur mali. eod.
Martyrum sollempnia cur a christianis ce- lebrentur. eod. c. nu. 15. 170		
Martyrum reliquiae ponuntur in consecra-		

ELENCHUS.

eod. c. nu. 50. fol. eod. cum seq.	etorio comedere, & in communi dor- itorio dormire. eodem cap. nume. 55. fol. 322
Missae mortuorum quando sit dicenda. lib. 1. cap. 20. nu. 27. 131	Monachi debent seruare, & publicare cen- suras latas ab episcopis, & festa ab ipsis indulta. eod. cap. nume. 62. 63. fol. 324
Missae non tantum pro viuis, sed & pro mortuis dicitur. eod. cap. nu. 28. etiam, & pro paruulis baptizatis decenden- tibus. nu. 29. eod.	Monachi non sunt creandi canonici eccle- siae secularis. eod. c. nu. 78. 328
Missae ordinariae, siue feriales non est de fa- cili omittenda pro alia particulari. eod. c. nu. 36. 134	Monachi inuicem se percutientes, an pos- sint absolui ab episcopo. eod. c. nume. 91. fol. 331
Missae potissimum suffragium pro anima- bus decedentis in purgatorio. lib. 1. c. 20. post nu. 28. 131	Monachi quando teneantur venire ad co- gregationes, & synodus episcoporum. eod. cap. nu. 94. 332
Missae quod dicatur ad honorem alicuius sancti quomodo intelligatur. lib. 1. cap. 21. nu. 17. 141	Monachi, an eligendi ab Abbate tantum sine conuentu eod. c. nu. 101. 333
Missae in oratorio priuato non celebratur sine consensu episcopi. lib. 2. cap. 12. nu- me. 6. 288	Monachi possunt regere ecclesias curatas, & qui eorum. lib. 2. cap. 16. nume. 1. fol. 335
Missae quomodo, & quando dicenda tem- pore interdicti. lib. 2. cap. 32. nume. 4. fol. 404	Monachi quot modis possunt habere ca- pellas. eod. cap. nume. 3. & an seculares. nu. 7. 336
Missales an debeant ab episcopo benedici. lib. 1. cap. 23. nu. 3. 147	Monachi existentes extra monasteria, an possint cognosci ab ordinarijs locorum. lib. 2. cap. 17. nu. 1. 343
Misericordia dicitur egritudo ex miseria alterius. lib. 1. cap. 3. post nu. 19. 31	Monachi in quibus casibus conueniantur coram episcopo. eod. c. nu. 8. 344
Misericordia quid sit ex stoicis. lib. 1. cap. 3. post nu. 19. 31	Monachus unde dicitur. lib. 2. cap. 15. nu- me. 11. 309
Misericordia cum iudicio, & iudicium cum misericordia. eod. nu. & fol.	Monachus, & conuersus differunt. eod. ca- pit. nu. 12. eod.
Monachus delet omnem reatum poenae. lib. 2. cap. 15. post nu. 34. 315	Monachus quando de vna religione ad aliam transire possit. eod. cap. nume. 45. fol. 318
Monachi a quibus accipiant sacramenta. lib. 2. c. 18. post nu. 47. 360	Monachus habitum semel susceptum di- mittere non potest. eod. cap. nume. 48. fol. 320
Monachi non debent de facili exire clau- stra. lib. 2. c. 15. nu. 41. 317	Monachus mutans, aut occultas habitum qualiter puniatur. eod. cap. nume. 49. fol. eod.
Monachi quando, & in quibus casibus de- gentes extra monasterium conuenian- tur coram episcopo. eod. cap. nume. 44. fol. 318	
Monachi omnes debent in communi refe-	

Monachus factus episcopus nō mutat habitum. eod. c. num. 55. fol. 321. solus enim Papa mutat. doct. in clem. 1. in fine. de elect.	cap. num. 3. 578
Monachus factus episcopus a quibus liberatur a sua regula, & religione. eod. c. num. 51. 321	Monachus extra claustra stare non debet, & ex quibus causis dispensetur. eod. c. num. 9. 347
Monachus professus rediens ad seculum non recuperabit bona sua. eod. cap. num. 52. 321	Monasteria quot campanas habere debent. lib. 1. c. 14. nu. 6. 78
Monachus per simoniam ingressus qualiter punietur. eod. cap. nu. 53. eo.	Monasteria esse exempta dupliciter considerantur. lib. 2. cap. 15. nu. 29. 314
Monachus inuitus factus, quantum tempus habet recedendi facta professione. eod. c. nu. 68. 325	Monasteria in quibus unus, vel duo monachi commorantur reformari debent. eo. cap. nu. 47. 319
Monachus factus rector secularis sub qua forma se regulabit. eod. c. nu. 80. 328	Monasteria subdita immediate Sedi Apostolice quomodo gubernanda sint. eod. cap. num. 59. 325
Monachus factus episcopus, quod officium celebrare debet. eod. cap. num. 81. 82. fol. 328	Monasteria curam animarum habentia visitantur ab episcopis. eod. cap. num. 60. & 61. 323
Monachus non facit commatres. eod. cap. nu. 90. 331	Monasteria monialium existenti extra urbem reducenda sunt. lib. 2. cap. 18. num. 49. 360
Monachus potest esse Vicarius Episcopi. eod. c. nu. 100. 333	Monasterium de nouo construi nō potest sine consensu episcopi. lib. 2. c. 15. nu. 58. fol. 323
Monachus inuitus, quando non retinendus. eod. c. post nu. 68. 325	Monasterium ex sua paupertate recipere potest pecuniam ab ingredientibus monialibus. lib. 2. c. 18. nu. 23. 353
Monachus ex institutione canonica non est ante annum. eodem cap. post num. 85. fol. 329	Monasterium unum potest esse alteri subditum, & quomodo regendum. eod. cap. nu. 55. 362
Monachus non debet stare solus in capella. lib. 2. c. 16. nu. 18. 339	Moniales non debent vagare extra monasteria. eod. c. nu. 13. 351
Monachus presentatus per Abbatem episcopo, & ab ipso institutus non potest amplius remoueri per Abbatem. eod. cap. nu. 19. fol. 339. & quando ex causa legitima, & qua sit. nu. 20. & a quo possit puniri, & priuari. nu. 21. 340	Moniales ex quibus causis possint exire extra monasteria. eod. c. nu. 18. 352
Monachus incedens sine habitu punitur ab episcopo. lib. 2. cap. 17. nu. 2. 343	Moniales non debent esse plures, quam vivere possunt. eod. c. nu. 20. 353
Monachus ex loco exempto delinquens, in non exempto a quo possit puniri. eod.	Moniales per quos eligantur. eod. cap. num. 41. 358
	Moniales debent confiteri quolibet mense. eod. c. nu. 44. 359
	Moniales a quo accipere debent alia sacramenta. eo. c. nu. 47. 360

Moniales

Moniales debent esse superioribus obedient. eod. c. nu. 54. 362	Multitudo est reprobata. li. 2. cap. 18. post nu. 20. 353
Moniales sancta clara ex l. Pij V. subsumunt ordinarijs. eod. c. nu. 57. 362	Multitudini peccantium, an sit parcendum. lib. 2. c. 15. post nu. 53. 321
Moniales debent esse prompta semper in communi stare. eod. c. 60. 363	Mundus dicitur via peccatorum. eod. c. post num. 15. 310
Monialis dicitur ortus conclusus. eod. cap. num. 12. 351	Mundus Deum non cognouit. eod. cap. post num. 16. 311
Monialis non debet effici aliqua inuita. eo. cap. nu. 38. 357	Mundus totus positus est in maligno. in prohem. Sec. libr. fol. 210. & ideo quis diligere Deum, & mundum non potest. Ia cob. 1. cap. 4. Quicumque ergo voluerit esse amicus seculi huius, inimicus Dei constituitur, & Ioan. in 1. cap. 2. Siquis diligit mundum, non est charitas patrie in eo. &c.
Monialis ob fornicationem grauius est punienda. eod. c. nu. 51. 361	Mutatio loci solet mutare mentis affectum. lib. 2. cap. 15. nu. 51. 328
Monialium vita qualis esse debet. eo. cap. num. 11. 351	
Monialium paupertati, & necessitati quomodo succurrendum. eo. c. nu. 22. 353	
Monitio non requiritur in notorijs. lib. 2. c. 21. post nu. 22. 402	
Monopolium fieri quando dicatur. lib. 2. c. 14. num. 11. 302	
Montes pietatis visitantur ab episcopis. lib. 2. c. 13. nu. 32. 298	
Morbida facta pecus rotum corrumpit omne. lib. 2. c. 21. post nu. 21. 384	
Morienti vultus est absentia suorum charorum. lib. 2. c. 30. post nu. 3. 455	
Mors probatur per librum curati. lib. 2. c. 3. num. 28. 240	
Mortale est contrauenire iusto statuto, iusta legi. lib. 1. c. 33. post nu. 3. 206	
Mortuus quando excommunicatus absoluitur. lib. 1. c. 4. post nu. 13. 36	
Motus proprius Papae quid operetur. lib. 2. cap. 7. post nu. 10. fol. 263. & quando Papa apponit hanc clausulam presumitur ut plenitudine potestatis. Fel. in c. causamque de rest. & attestat. 200	
Mucro est duplex, & que pena sit. lib. 1. c. 31. post nu. 14. 200	
Mulieribus quae non sunt prohibita ab Apostolo. lib. 2. c. 15. post nu. 300. 272	

N

NABUCHODONOSOR Rex impius, & quare. lib. 2. cap. 25. nu. 20. fol. 417. & est alius ab eo, qui penitens fructuose meruit salutem. cap. Nabuchodonosor. 23. q. 4.	
Nathan propheta, quomodo arguit David regem. lib. 2. c. 21. nu. 53. 395	
Natio prouocat, vel deterret. lib. 2. c. 24. post nu. 6. 410	
Natura humana est prona ad peccandum. lib. 1. c. 8. post nu. 13. 61	
Neapolis ciuitas liberata praecibus Beati Ianuarij. lib. 1. c. 8. post nu. 10. 60	
Necessaria quae sint ad martyrium. lib. 1. cap. 26. nu. 0. 168	
Necessitas non habet legem. li. 2. c. 5. post nu. 9. fol. 256. & c. 15. post nu. 9. 320	
Necessitas, & utilitas dispensationem inducunt. lib. 2. cap. 9. post nu. 11. fol. 301. & cap. 26. post nu. 1. 272	

D 2 Negli-

Negligentia circa curam animarum inducit mortale peccatum. lib. 1. cap. 4. post num. 23. 41

Negligentia commissa per exemptos suppletur per ordinarios. lib. 2. cap. 20. num. 29. 375

Negligentia minus facit transire iurisdictionem in alium. eod. c. post nu. 26. 376

Negligentia est non circa disciplina. lib. 2. c. 29. post num. 19. fol. 452. & Dominus presentior est diligentibus, sed negligentibus abest. Ambr. super Luc. cap. 20. lib. 7. 376

Negotium decimarum remittendum est ad Papam. lib. 2. cap. 21. post nu. 40. 391

Neque multos habendos hospites, neque sine hospitibus standum est. lib. 2. c. 13. post nu. 3. 290

Neronis crudelitas in incendio Roma. lib. 2. c. 21. post nu. 38. 390

Nomen Dei in omnibus est invocandum. lib. 1. r. 1. nu. 1. 14

Nomen quæstorum est deletum. lib. 1. cap. 30. post num. 35. 194

Nominati ad beneficia, quando promouentur. lib. 2. c. 29. nu. 15. 451

Non communicantes in Pascha, qualiter puniantur. lib. 2. c. 3. post nu. 31. 242

Non faciens se promoueri, cum est obligatus tenetur restituere fructus. lib. 2. c. 15. post nu. 77. 327

Norma prædicatorum, quæ sit. lib. 1. c. 18. num. 23. 115

Notanda in materia permutationis beneficiorum. lib. 2. c. 28. post nu. 22. 439

Notandum a sacerdotibus cõfessarijs. lib. 2. c. 25. post nu. 11. 415

Notary sunt reprimendi in solutionibus. lib. 1. cap. 4. post nu. 20. 40

Notorium, & publicum quod dicatur. lib. 2. c. 3. post nu. 37. 245

Notorium crimen quod sit. lib. 2. cap. 21. num. 22. 384

Novitij ante professionem volentes redire ad seculum debent habere omnia bona sua, alias eps coget. lib. 2. c. 15. nu. 67. fol. 325

Novitij an interuenire debeant in capitulis. eod. c. nu. 72. 325

Novitij si moriantur ante finitam professionem, qui succedant in bonis. eod. cap. post nu. 67. eod. 325

Novitij dicuntur esse in statu pendentis, & solent haberi, vt laici. eo. c. post n. 7. 2. 326

Novitij nõ debent exire a loco nouitiatus. eod. cap. post nu. 96. 332

Nullum est sacramentum administratum a non habente potestatem. lib. 2. cap. 3. post num. 43. 246

Nullus potest affirmare in hac vita se saluum fore. lib. 1. cap. 18. nu. 12. 111

Nundine quid sint, & non faciendæ in ecclesia. lib. 1. cap. 28. nu. 4. 5. 176

Nuntij missi ab episcopo ad conuocandum synodum non debent impediri. lib. 2. c. 24. num. 8. 411

Nuntij Apostolici non possunt primas causas ad episcopos pertinentes impedire. lib. 1. c. 33. nu. 3. fol. 206. lib. 2. cap. 32. num. 11. 466

Nuptiæ debent benedici a proprio parocho, & mulieris. lib. 2. c. 3. nu. 21. fol. 237. vbi in ecclesia, non in temporibus prohibitis, & quomodo, & nuptiarum benedictio non iteratur.

Nuptias secundas benedicens suspēditur. c. a. de secund. nupt. soli Sum. Pont. absolute reſeruata. Hoſt. eo. c. 1. & Diaz in pract. cri. cano. nu. 68.

O BEDIENſIA attente seruanda est superioribus ab omnibus religioſis

ligioſis monaſteriorũ. lib. 2. c. 15. nu. 98. fol. 333

Obedientia est fundamentum religionis. eo. c. post nu. 30. fol. 314. & post nu. 99. fol. 333

Oblatio quid sit, & vnde originem habuit, & quod duplex sit. lib. 1. c. 24. num. 1. 2. fol. 154. 155

Oblationes faciendæ sunt in ecclesia. eo. c. nu. 3. 156

Oblationes fieri, an sit de præcepto. eod. c. nu. 4. 156

Oblationes ex quattuor possunt deberi. ibid. nu. 5. 156

Oblationes quorum non accipiantur. ibid. nu. 10. 158

Oblationes factæ imagini existenti in muro priuati cuius erunt. eo. c. nu. 12. fol. 158. aut intra parochia. li. 2. c. 2. nu. 15. 224

Obſeruatio feſtorum est inchoatio quedam beate vite. lib. 2. c. 3. post nu. 29. 241

Obſtinatis nulla est ſalus. lib. 1. c. 18. post nu. 10. 110

Occasio delinquendi nulli est danda. lib. 2. cap. 20. post nu. 30. 376

Occidere iniustum, an sit maius peccatum, quam occidere iniustum. lib. 1. c. 30. post nu. 24. 191

Ocium est fugiendum. lib. 2. cap. 15. post nu. 19. fol. 311. & a monialibus. c. 18. nu. 53. 361

Ocium, & voluptas sunt arma Diaboli. eod. nu. 409

Oculi sunt prætioſiſſima pars corporis humani. lib. 2. c. 24. post nu. 3. 409

Oculus est certior arbitrer aure. eo. nu. 409

Occulta vindictam non habent in hoc mundo. lib. 2. cap. 25. post nu. 11. fol. 415. & 23. q. 4. c. cum in lege. in fine.

Occultans alienum delictum facit suum. lib. 1. cap. 7. post nu. 11. 35

Offendentes peregrinos sunt excommunicati. lib. 2. c. 22. post nu. 3. 397

Offensus quid teneatur remittere. lib. 1. cap. 30. nu. 20. 189

Officia diuina quomodo celebranda sunt. lib. 1. c. 15. post nu. 35. 91

Officiales monaſteriorum qualiter sunt eligendi. lib. 2. c. 15. nu. 70. 336

Officium beate Mar. Virg. non est omittendum dici, vbi est cõſuetudo. lib. 1. c. 20. post nu. 16. 127

Officium ſacriſtæ quod sit. lib. 1. c. 13. num. 2. 76

Officium parochi in administratione baptiſmi. lib. 2. c. 3. nu. 19. 237

Officium diuinum in quibus conſiſtat. lib. 1. c. 20. nu. 11. 125

Officium dicendum ab eccleſiaſticis est de iure diuino. eod. c. post nu. 1. 122

Officium prædicandi conuenit religioſis. lib. 2. cap. 16. post nu. 17. 339

Oleum catechumenorum quibus vsibus appropriatur. lib. 1. c. 6. nu. 4. 49

Oleum eſſe conſecratum, an sit de eſſentia ſacramenti. eod. c. nu. 7. 49

Oleum non conſecratum, ſi addatur conſecrato, an conſecretur. eod. c. nu. 10. 50

Oleum infirmorum quando adminiſtratur ex ritu eccleſiæ. eod. c. nu. 6. 49

Oleis cõſecratis virtus addit. eo. c. nu. 9. 50

Omne rarum est charum. lib. 2. cap. 1. post nu. 10. 217

Omne quod est in mundo quid sit. lib. 1. c. 30. post nu. 28. 192

Omne opus inchoandum est ab innocatione diuini nominis. lib. 1. c. 1. nu. 1. 14

Omne creatum habet ſuam dorem iuxta ſu eſſe. lib. 1. c. 10. post nu. 2. 67

Oniſiphorus diſcipulus ex 72 ſequitur Apoſtolum in vrbe. lib. 2. c. 15. post num. 14. 310

ELENCHUS.

Orus quando imponi potest ecclesia a p[ro]trono. lib. 2. c. 10. post nu. 17.	273	Oratorium constructum sine auctoritate episcopi, ut sit publicum, cui cedat. eod. cap. nu. 4.	288
Opera misericordie spiritualia, & temporalia. lib. 1. c. 30. nu. 29.	193	Oratorium quando gaudeat immunitate ecclesiastica. eod. c. nu. 5.	eod.
Opera bona, an renouiscant propter penitentiam. eod. cap. post nu. 13.	187	Oratorium, & hospitale a pari procedunt. eod. c. nu. 8.	289
Opera bona nostra sunt ex gratia. lib. 1. cap. 18. post nu. 22.	114	Ordinatus super quibus examinatur. lib. 2. c. 5. post nu. 2.	254
Opera nostra, an sint fructus, vel flores, lib. 2. c. 33. post nu. 21.	476	Ordinarius quis dicitur. lib. 2. cap. 17. post nu. 1.	343
Operatio voluntatis est duplex. eod. cap. post nu. 10.	472	Ordinati cum litteris dimissorijs, alterius, quam proprii episcopi sunt suspensi. lib. 2. cap. 15. post nu. 93.	332
Opinio Mart. Nauar. discutitur. lib. 2. cap. 16. post nu. 27.	341	Ordinati ante tempora statuta ante aetate legitimum, aut sine litteris dimissorijs sunt suspensi & quando irregulares. lib. 2. c. 28. nu. 36.	444
Opinio Ioannis Andreae discutitur. lib. 2. cap. 18. nu. 21.	353	Ordinatus ante aetatem est suspensus, & interim celebrans est irregularis. lib. 2. cap. 3. post nu. 2.	231
Opus seruale corporale prohibitum in festo quod dicitur. li. 2. c. 3. post nu. 29.	241	Ordinatus per saltu, an sit irregularis & qn episcopus dispensat. eod. c. num. 38. fol.	445
Opus, seu operarius dignus est mercede sua. lib. 1. cap. 1. post nu. 14.	17	Ordinatus in remotis diligenter debet probare de sua promotione. lib. 2. c. 22. post nu. 18.	401
Opus bonum factum ex voto plus placet Deo. lib. 2. cap. 18. post nu. 11.	351	Ordinis sacramentum datur propter recipientem, & alios. lib. 2. cap. 22. post nu. 20.	402
Orandum est genibus flexis. lib. 1. cap. 20. num. 10.	125	Ordinum minorum functiones sunt restituenda, ubi non sunt. lib. 1. cap. 20. post nu. 6.	124
Oratio 40. horarum, qualiter fiat. lib. 1. c. 26. nu. 18. fol. 171. & quomodo permitenda. lib. 2. c. 14. nu. 13.	303	Ordo natura est non omnes esse equales, sed dari maioritatis gradum. lib. 1. c. 2. post nu. 7.	20
Oratio dicenda ad pulsationem campanae sero, & mane pro Virgine. lib. 1. c. 14. nu. 16.	80	Ordo scripturae est seruandus. lib. 2. c. 26. post nu. 10.	423
Oratio, & lectio sacrae scripturae multum profunt. lib. 1. c. 17. post nu. 1.	99	Ordo totius familiae & status nutabit, si quod requiritur in corpore non inueniatur in capite. in proe. gen.	5
Oratio debet fieri versus Orientem, & quare. lib. 1. c. 10. nu. 7.	68		
Oratorium quando non sit capax intitutionis perpetuae. lib. 2. cap. 12. post num. 3.	287		
Oratorium quid est, & quotuplex. eod. cap. 12. nu. 1. & 2.	287		
Oratorium quando veniat appellatione beneficij. eod. c. nu. 3.	eod.		

Ordo

ELENCHUS.

Ordo visitationis in ecclesijs parochialibus, qui seruari debet. lib. 2. cap. 2. num. 10.	223.	Papa si salutat in litteris aliquem excommunicatum, non dicitur absolueret. lib. 1. c. 29. nu. 4.	180
Ordo seruandus in datione eleemosynae. lib. 1. cap. 30. nu. 10.	186	Papa habet supremam potestatem. lib. 2. c. 1. post nu. 6.	215
Ordo pulcherrimus est facere, quod alijs Imperatur. lib. 1. cap. 3. post nu. 4.	25	Papa vnit ecclesias cathedrales. lib. 2. c. 2. post nu. 19.	225
Ordo Iudiciarius non seruatur in notarijs. lib. 2. c. 23. post nu. 7.	406	Papa Cardinalium consilio vritur in administratione vniuersitatis ecclesiae. lib. 1. cap. 2. nu. 7.	20
Origenes fuit doctor Antiquus. lib. 1. c. 5. post nu. 4.	43	Papa consulendus est in materia decimarum. lib. 2. c. 2. post nu. 26.	227
Ornamenta ecclesiastica non debent a laicis contractari. lib. 1. c. 23. nu. 2.	147	Papa habet plenitudinem potestatis. lib. 2. cap. 4. post nu. 9.	252
Osculu in scriptura sacra quid significat. lib. 1. c. 23. post nu. 10.	149	Papa est absolutus dominus ecclesiarum, & beneficiorum. lib. 2. c. 9. post nu. 3.	270
Ostiarium quos debet expellere ab ecclesia. lib. 1. c. 28. post nu. 4.	176	Papa fauet ecclesijs existentibus sub protectione Regum, & Principum. lib. 2. c. 10. post nu. 14.	278
Oues Christi nos sumus. in proe. gen. fol. 7. & sunt aliae oves, sed iudaei, quae non sunt in hoc ovili Christi, sed reducentur in fine mundi, & fiet vnus pastor, & vnus ouile. Ioan. c. 10. Apoc. c. 5.		Papa in dubio non derogat laicis. eod. nu.	

P

P ATIENTIA in tribulationibus Christianis est persuadenda. lib. 2. c. 35. num. 12.	473	Papa est vnicus fons Iustitiae. eod. nu.	367
Papa dicitur habere omnia iura in scrinio pectoris. lib. 2. c. 20. post nu. 1.	367	Papa de duobus episcopatibus facit vnu, & e contra. lib. 2. c. 26. post nu. 14.	424
Papa quando in sententia excommunicationis sibi non reseruat absolutionem, episcopis concedit. lib. 1. cap. 23. post nu. 4.	148	Papa potestas est maxima. lib. 1. cap. 2. num. 2.	19
Papa est super omnes iurisdictiones. lib. 2. cap. 20. post nu. 1.	367	Pape qui cultus debetur. lib. 1. c. 8. n. 6.	59
Papa dicitur dominus dominatum. lib. 1. c. 2. post nu. 21.	23	Pape quomodo sit rescribendum super aliquo mandato dato. lib. 2. cap. 4. post nu. 10. fol. 252. & sub qua forma. cap. 20. post num. 2.	368
Papa gerit vices Dei in terris, & habet omnes animas in sua iurisdictione. eod. cap. nu. 2.	19	Paradisus terrestris an hodie inueniatur. lib. 1. cap. 10. nu. 8. fol. 68. & negare quod nunquam fuerit haereticum etiam dicit Arnald. Alber. in suo tract. q. 22. nu. 20. vers. primo quero.	

D 4 Parentes

ELENCHUS.

Parentes possunt cogi mittere filios ad ecclesias, ut doceantur fidei rudimenta. lib. 2. cap. 3. post nu. 13. 135	Parochi qua debeant obseruare circa celebrationem matrimoniorum. eod. cap. nu. me. 21. 237
Paritas nominis affectionem inducit. cap. olim. 8. q. 1. l. cu filius. §. pater. ff. deleg. 2. dixi in famil. sing. in l. 5. nu. 41.	Parochi, & curati non residentes quibus pœnis afficiantur. lib. 2. cap. 4. nume. 4. fol. 250
Parochia quid sit. lib. 2. cap. 2. nu. 2. fol. 221. licet quandoq; parochia pro tota diocesi ponatur, exēplificat glo. in clem. 2. §. sanē. in verbo hoc casu. de elect.	Parochorum plures sunt species. lib. 2. c. 3. num. 1. 230
Parochiale ius in quibus consistat, eod. c. 2. num. 8. 222	Parochus non seruans hospitalitatē potest excommunicari. lib. 2. cap. 3. post nume. 15. 235
Parochiani tenentur subuenire eorum ecclesia pauperib. eod. c. nu. 20. 225	Parochus debet esse medicus spiritualis animę. eo. c. post nu. 42. 242
Parochiani debent habere beneficium ab eorum ecclesia parochiali. eod. cap. post num. 17. 224	Parochus debet iurare de residendo in ecclesia curata. eo. c. in fine. 249
Parochiani sunt monendi in cultu festoꝝ. lib. 2. cap. 3. nu. 29. 241	Parochus debet examinari de titulo ordinum, beneficiorum, & de vita. lib. 2. c. 3. nu. 2. 3. 231
Parochiani debent denunciari episcopo, si frequentent ecclesias. eod. cap. num. 38. fol. 245	Parochus debet facere professionem fidei, & infra quantum tempus. eod. cap. nume. 4. 232
Parochiani quando debeant conuenire in ecclesia parochiali. lib. 2. cap. 2. nu. 30. fol. 228	Parochus tenetur residere in eadem ecclesia, & quādo nō est domus in parochia. eod. c. nu. 5. 6. 232
Parochiani debent dare decimas eorū parochis. lib. 2. c. 2. post num. 26. 227	Parochus est examinandus de administratione sacramentorum, quorum scientiā habere debet. eod. cap. nume. 8. & 9. fol. 233
Parochia fines præscribi non possunt. lib. 2. cap. 2. post nu. 2. 221	Parochus debet diebus festiuis multa populo explicare. eo. cap. nu. 10. sacramentorum vim exponere. num. 11. pueros obedientiam, & reuerentiam docere, num. 12. & inter Missarum sollempnia. num. 13. 234-235
Parochię debent esse distinctę. eod. cap. nume. 21. 225	Parochus venit appellatione pastorū. eod. cap. nu. 16. 236
Parochię possunt de nouo construi, ubi est populus numerosus. eod. cap. num. 22. fol. 226	Parochus quomodo procedat in administratione baptismi. eod. cap. num. 19. fol. 236
Parochię sunt construendę, ubi adhuc in ciuitate non sunt. eod. cap. nume. 24. fol. 226	Parochus debet habere libros de baptizatis. eod. c. nu. 24. fol. 239. de confirmatis.
Parochi non debent seruire per capellanos. eod. c. post nu. 28. 227	
Parochi tenentur ire ad synodū diocesanam. lib. 2. cap. 3. nu. 17. 326	

ELENCHUS.

tis. nu. 25. de contrahentibus matrimonio. nu. 26. de omnibus existentibus, & decedentibus in sua parochia. num. 27. fol. 240	Pastoralis officij summa in quibus consistat. lib. 1. c. 5. nu. 23. fol. 41. & lib. 2. c. 33. nu. 20. 476
Parochus debet esse vigil, ut omnes consiteantur, & non consientes episcopo denuntiare. lib. 2. cap. 3. nu. 30-31. 242	Pastore bono in ecclesia nihil melius inueniri potest. lib. 1. c. 4. nu. 24. 41
Parochus debet examinari, & approbari ad confessiones audiendas. eod. cap. nu. 34. 243	Pater potest in beneficio præstare filium idoneum. lib. 2. c. 10. post nu. 24. 281
Parochus debet scire differentiam inter sacramentum baptismi, & penitentię. eod. cap. nu. 35. 244	Pater si est in necessitate filius nō ingreditur religionē. lib. 2. c. 15. post n. 83. 329
Parochus singulis annis debet adire superiorem pro casuum reservatione. eod. cap. nu. 39. 245	Patriarcha quo ordine sedeant apud Rom. Pontificem. lib. 1. c. 2. post nu. 10. 21
Parochus alienum parochianum ad sacramenta admittere non debet. eod. c. num. 41. 246	Patriarchę habent ius visitandi. lib. 1. c. 2. post nu. 9. 21
Parochus proprius quis dicatur. eod. cap. num. 42. 246	Patriarchę qui sint. eod. c. nu. 10. fol. eod. & epif. vult. lib. 2. cap. 2. circa finem.
Parochus vagabundorum quis sit. eod. c. num. 44. 247	Patrimus ad quę obligetur pueris, quos tenet in baptismo. lib. 1. c. 7. post nu. 17. 57
Parochus debet visitare infirmos sue parochię, pauperes consolari, & alia pietatis opera exercere. eod. cap. num. 46. fol. 247	Patroni consensus non requiritur in permutatione beneficiorum patronatorum. lib. 2. cap. 28. post nu. 22. 439
Parochus non debet examinari ab episcopo in publico. eod. c. nu. 47. 247	Patroni si presentant indignum quid faciendum. lib. 2. cap. 5. post nu. 7. fol. 236. & lib. 2. c. 10. post num. 10. 276
Parochus si vult abesse a parochia pro tempore quid debet facere. lib. 2. cap. 4. num. 6. 251	Patroni sunt vocandi, cum ecclesia conferatur in commendam. lib. 2. c. 9. nu. 7. 271
Parochus ad quę teneatur pro subditis. lib. 2. c. 10. post nu. 9. 276	Patrono ecclesię quid debetur. lib. 1. c. 27. post nume. 6. 174
Parochus dicitur capellanus, sed improprie. lib. 2. c. 11. post nu. 5. 283	Patronus presentans apostatam priuatur eo iure. lib. 2. cap. 10. in fine. fol. 281
Pascere oves ad propriam personā refertur. lib. 1. cap. 15. num. 18. 86	Patronus debet defendere bona ecclesię patronatę. lib. 1. cap. 27. post nu. 8. fol. 174
Passio diui Laurentij. lib. 1. c. 26. post nu. 12. fol. 169. & beata Catharinę. post nu. 15. 170	Patronus, an sit requirendus in faciendā ecclesia collegiata. lib. 2. cap. 1. nu. 13. fol. 217
	Patronus occupans bona ecclesię, qualiter puniatur. lib. 2. c. 10. nu. 12. 277
	Patronus non potest imponere nouum onus in ecclesia. eod. cap. 11. 15. fol. 278. lib. 2. cap. 16. post nu. 24. 340

E L E N C H U S .

Patronus quando debet habere alimenta ab ecclesi. lib. 1. c. 10. nu. 23.	fol. 280	234
Patronus se ipsum presentare non potest. eod. c. nu. 24.	eod.	317
Paulus Apostolus restitit Petro, & quare. lib. 1. c. 4. post nu. 15.	37	
Paulus Apostolus quid querat in suis epistolis. eod. c. post nu. 22.	41	
Paulus Apostolus predicavit in scholis Atheniensibus. lib. 1. c. 16. nu. 4.	94	
Paulus Apostolus vidit Iacobum fratrem domini. lib. 2. cap. 18. post nu. 10.	350	
Paulus Apostolus in suis epistolis posuit multa difficilia intellectu, quae indocti depravant. lib. 2. c. 15. post nu. 6. fol. 307. unde dicit Ioa. Chrysost. in praef. epist. ad Rom. Virum hunc non omnes, sicut par est, intelligunt, ita illum non nulli ignorant, ut ne epistolarum quidem eius numerum plane norint.		
Paulus simul cum Petro martyrium est assequutus. lib. 1. c. 19. post nu. 3.	118	
Paulus I I I. Max. Pont. lib. 2. c. 27. post nu. 3. fol. 430. graviter ferebat diversitatem officij. lib. 1. c. 20. post nu. 15. 127		
Pauper ubi iacet. lib. 2. c. 13. post num. 7. fol.	291	
Paupertas ecclesiarum notatur. lib. 1. c. 16. post nu. 11.	96	
Paupertati ecclesiarum providendum est. lib. 2. c. 26. post nu. 22.	426	
Pauperum cura pertinet ad episcopum. lib. 2. c. 13. nu. 7. fol. 291. c. 14. post num. 4.	300	
Pax quare detur in Missa, in qua, & quid significat. lib. 1. c. 23. nu. 10.	149	
Peccator per penitentiam resurgit ad maiorem gratiam. lib. 1. c. 30. post nu. 13. fol.	187	
Peccat quis, nesciens, quae spectant ad officium suum. lib. 2. cap. 3. post num. 9.		
Peccata religiosorum non sunt publicanda. lib. 2. c. 15. post nu. 40.	317	
Peccator contritus de peccatis cum proposito consistendi, & moriens ante confessionem, an sit saluus. lib. 2. c. 18. post nu. 44.	359	
Peccator quilibet causa orandi potest ingredi ecclesiam. lib. 1. c. 29. post num. 8. fol.	181	
Peccatores resurgere a peccatis sine gratia Dei non possunt. lib. 1. c. 30. nu. 14. fol.	184	
Peccatores fugiunt audire verbum Dei. lib. 1. cap. 18. nu. 18.	113	
Peccatores notorii sunt denunciandi episcopo visitanti. lib. 2. c. 3. nu. 37.	245	
Peccatum non est, ubi deest intentio peccandi. lib. 2. c. 25. post nu. 5. fol. 114. c. 1. s. 1. 15. quest. 1. quia ignorans non delinquit nec contemnit de sent. excom. c. si inter alia & c. si vero.		
Peccatum fuit per unum hominem, & per peccatum mors. lib. 1. c. 6. nu. 6.	9	
Peccatum causat mortem. lib. 1. c. 30. post nu. 29.	193	
Peccatum inobedientiae est gravissimum. lib. 1. c. 31. post nu. 8.	199	
Pecunia non debet recipi pro causa spirituali. lib. 1. c. 32. nu. 6.	204	
Pecunia in causa haeresis nullo modo extorqueri debet. eod. c. nu. 9.	205	
Pecunia omnia obediunt. lib. 2. c. 30. post nu. 5.	455	
Pena canonica non tollit penam legalem. lib. 2. c. 21. post nu. 49.	394	
Pena unius est metus alterius. lib. 1. cap. 31. nu. 6.	198	
Pena tenentis biblia vulgaris sine licentia episcopi. lib. 1. c. 17. post num. 29. fol. 106. lib. 2. c. 31. nu. 13.	460	

Pena

E L E N C H U S .

Pena debet addi, & minui secundum causam facti. lib. 1. c. 5. post nu. 4.	43	Pena rebaptizantis aliquem. eod. c. post nu. 8.	380
Pena celebrantis sine altare consecrato. lib. 1. c. 21. post nu. 21.	142	Pena spiritualis non tollit temporalem. eod. cap. post nu. 48.	393
Pena interdicti ingressus timenda est. lib. 1. c. 22. nu. 22.	253	Pena augetur ex consuetudine delinquenti. lib. 2. c. 25. post nu. 17. fol. 417. & per temporis diuturnitatem augetur peccatum, dixi in fami. sing. in l. D. nu. 80.	
Pena est carere ecclesiastica sepultura. lib. 1. c. 25. nu. 4.	160	Pena varijs modis imponuntur de iure canonico. lib. 1. c. 31. post nu. 15.	201
Pena, quae sit contra facientes conventiculas. lib. 1. c. 28. post nu. 7.	277	Pena pecuniaria exacta ab episcopo, in quo debent converti. lib. 1. cap. 32. num. 3.	203
Pena, quae timetur impendenda est. lib. 1. c. 31. nu. 2. fol. 196. cap. 32. post num. 1. fol.	202	Pena non sunt exasperanda. lib. 2. c. 25. post nu. 15.	416
Pena canonica quid comprehendat. eod. c. 31. nu. 7.	298	Penitenti dicenti se confessum, & absolutum, an credatur. li. 2. c. 22. post nu. 19. fol.	401
Pena obedientiae timenda est. eod. c. nu. 8. fol.	eod.	Penitentia imposita ab episcopo a nullo inferiore amouetur. lib. 1. c. 19. post num. 9.	120
Pena animadversionis qua sit. eod. cap. nu. me. 10.	299	Penitentiae sunt arbitrariae ex peccatorum, & peccantium qualitate. eod. cap. post nu. 7.	120
Pena sub obtestatione divini iudicij, & maledictionis aeternae. eod. cap. nu. 12. fol.	200	Penitentiariae officium magnum in Curia Ro. lib. 1. c. 19. nu. 1. reformatum a Pio V. nu. 2.	118
Pena acrimonia nostrae quid contineat. eod. cap. nu. 13.	eod.	Penitentiarii deputati in ecclesijs Urbis a quibus absoluant. eod. c. nu. 3.	118
Pena mucronis. eod. c. nu. 14.	eod.	Penitentiarius in ecclesia cathedrali constituitur ex Conc. Trid. eod. c. num. 4. fol. 119. & is qualis esse debet. nu. 7.	119
Pena divina ultionis quid sit. eod. cap. nu. me. 15.	201	Penitentiarius deputatus, in visitatione examinandus est. eod. c. nu. 8.	120
Pena banni christianitatis. eod. nu. & fol.		Penitentiarius deputatus ab episcopo a quibus non absoluit. eod. cap. 19. nu. 9. fol.	120
Pena occupantium bona, & fructus bonorum vacantium. lib. 2. c. 7. post num. 9. fol.	262	Penitentiarius electus gaudet privilegio. eod. c. post nu. 6.	119
Pena contra moniales exeuntes clausuram, licentiam dantes, associantes, & receptantes. lib. 2. cap. 18. nu. 17.	352	Pensio, quod solvatur sola supplicatione expedita	
Pena est imponenda secundum delictum. eod. c. post nu. 12.	351		
Pena contra laicos rapientes bona ecclesiarum. lib. 2. c. 21. num. 17. fol. 383. & nu. 35.	389		
Pena contra falsantes litteras apostolicas. eod. cap. nu. 36.	389		

ELENCHUS.

expedita conueniri potest. lib. 1. cap. 33. post nu. 11.	208	penſis. lib. 1. cap. 30. post numero 8. fol.	185
Pensionarius, an teneatur ad officium, & quale. lib. 1. c. 20. nu. 24.	120	Peregrinorum bona ad quem vadant. lib. 2. c. 22. nu. 9.	398
Pensiones quæ possint imponi ecclesiis ex Conci Trident. lib. 2. cap. 28. nume. 40. fol.	445	Perfeſtorum est duci ad virtutem amore Iustitiæ. lib. 1. cap. 18. post nu. 20.	114
Pensiones in fauorem filiorum non dantur in ecclesiis parentum. eod. nu. & fol.		Permutationes beneficiorum etiam ex l. Pij V. seruata forma iuris sunt licitæ. lib. 2. c. 28. nu. 22.	439
Peregrinatio potest esse in bonum, & in malum. lib. 2. cap. 2. nu. 1.	396	Periculum ubi maius est, ibi cautius est agendum. lib. 2. cap. 18. in princ.	348
Peregrini semper cupiunt audire, quæ domi gerantur. lib. 2. cap. 22. post nume. 8. fol.	398	Personarum qualitates, quæ sint attendendæ ab episcopo. lib. 2. cap. 33. nume. 1. fol.	470
Peregrini per quæ signa cognoscantur. lib. 2. c. 21. nu. 2.	397	Petens licentiam a Papa de renuntiando beneficio. si obtinet, non potest panitere. lib. 2. cap. 28. nu. 13.	437
Peregrini sunt sub protectione ecclesiæ. eod. cap. nu. 3.	eod.	Petere vindictam ex zelo iustitiæ, non ex odio licet. lib. 1. cap. 30. post nume. 20. fol.	160
Peregrini in qua ecclesia debent accipere sacramenta. eod. c. nu. 4.	eod.	Petitio iusta meretur exaudiri. lib. 2. c. 26. post nu. 20.	426
Peregrini an possint sepeliri in ecclesia interditta. eod. c. nu. 5.	eod.	Petrus, & Paulus simul martyrii palmam sunt assequuti. lib. 1. cap. 19. post nu. 3. fol.	118
Peregrini sunt immunes ab impensis bellorum. eod. c. nu. 6.	398	Petrus episcopus Sancti Papuli prouinciæ Tholosanæ landatur. lib. 1. c. 1. post nume. 9.	16
Peregrini tenentur statutis locorum, ubi reperiantur. eod. cap. nu. 7.	eod.	Petrus Follerius fecit practicam nudinariam. lib. 2. c. 23. post nu. 15.	408
Peregrini habent priuilegium reuocandi domum. eod. cap. nu. 8.	eod.	Phariseorum mos qui sit. lib. 1. cap. 3. nume. 4.	25
Peregrini non debent de facili admitti ad sacramenta administranda. eod. cap. nu. 10. fol.	399	Phatriæ quæ dicuntur. lib. 2. cap. 14. post nu. 1.	299
Peregrini, & vagabundi quomodo citentur. eod. cap. nu. 12.	402	Philippus Secundus Rex Catholicus maximus defensor ecclesiæ. lib. 2. cap. 18. post nu. 50 fol. 360. c. 32. nu. 20.	468
Peregrini dicuntur personæ miserabiles. eod. cap. post nu. 8.	398	Philippus Boncompagnus Cardinalis Sancti Sixti magnus penitentiarius. lib. 1. cap. 19. nu. 2.	118
Peregrini cunctes Romam pro iubileo, si per iter moriantur, acquirunt nibi' omnis indulgentiam. eod. cap. post. nu. 5.	397	Philosophia maxima est scire Iesum, & hunc	
Peregrini cui debent confiteri. lib. 2. cap. 3. post nu. 44.	247		
Peregrini quomodo sunt tractandi in ex-			

ELENCHUS.

hunc crucifixum. lib. 1. cap. 26. post nume. 2.	165	fol.	409
Philosophia, & lex imponuntur rebus, & non verbis. lib. 1. c. 3. nu. 20.	31	Plebania quid sit, & an dignitas. lib. 2. cap. 6. nu. 1. 2.	258
Philosophi quæ præcipue in studijs obseruare tenentur ex decreto Concil. Lateran. lib. 2. cap. 9. nu. 3.	448	Plebanus quomodo dicitur habere curam animarum. eod. c. nu. 4.	259
Pietas, & humilitas Constantini Imperatoris. lib. 1. cap. 21. post nu. 1.	137	Plebanus in cura ecclesiæ, & animarum tenetur, ut parochus. eod. c. nu. 5.	60
Pietas humana requiritur in visitatione. lib. 1. cap. 3. nu. 18.	30	Plebis malicia facit ut prælatus eam relinquat. lib. 2. c. 28. nu. 5.	434
Pietas Thobia in sepelliendis mortuis. lib. 1. cap. 25. post nu. 6.	161	Pluralitas beneficiorum continet periculum animarum. lib. 2. cap. 3. post nume. 7.	233
Pij Quinti Pontif. Max. decretum contra non dicentes officium. lib. 1. cap. 20. post num. 22.	229	Pluralitas beneficiorum in vno est odiosa. lib. 2. c. 28. post nu. 17.	438
Pius V. reformauit fratres sancti Francisci de tertio Ordine. lib. 2. cap. 15. nume. 104.	334	Pompeius magnus post deprauatum, & prophanatum templum semper fuit deus. lib. 2. c. 25. post nu. 22.	418
Pius Quintus construi fecit sepulchrum Neapoli Alphonso S. R. E. Cardinali Neapolitano. lib. 2. cap. 21. post nu. 12. fol. 382. & Romæ in ecclesia S. Maria super Miner. aliud ad honorem Pauli Quarti Pontif. Max.		Pompeius magnus a quibus fuit occisus. eod. c. in fine.	eod.
Pius V. reformauit officium penitentiariæ. lib. 1. c. 19. post nu. 2.	118	Pontificalia ubi, & in quibus personis possint exerceri extra diocesim. lib. 1. cap. 22. post nu. 9.	145
Pius V. quomodo, & quando prouiderit posse beneficia resignari. lib. 2. cap. 28. num. 14.	437	Pontificalis liber est authenticus, & eius ritus sunt obseruandi. lib. 1. cap. 4. nume. 9.	34
Pius V. quam legem dederit contra conscribentes famosos libellos. lib. 2. cap. 31. post nume. 18.	462	Pontifices non debent esse liberales ad dandas exemptiones. lib. 2. cap. 20. nume. 31.	377
Pius V. reformauit monasteria fratrum Seruorum Bea. Mar. lib. 2. cap. 15. post num. 47.	319	Populus potest cogi ministrare necessariis parochis egentibus. lib. 1. cap. 24. post nume. 6.	171
Pictores, & sculptores de quibus admonendi sunt. lib. 1. c. 9. nu. 7.	64	Populus est instruendus in fide. lib. 1. cap. 4. num. 17.	38
Placendum Deo, & non hominibus. lib. 2. cap. 15. post nu. 6.	307	Populus ex factis accrescit in fide. lib. 1. c. 18. post nu. 9.	110
Platonis dictum. lib. 2. c. 24. post nume. 3.		Populus potest petere remoueri parochum male vite. lib. 2. cap. 16. post nume. 20. fol.	340
		Popularis conuentus non sit in monasterijs. lib. secundo, cap. 15. post num. 57. fol.	323

ELENCHUS.

Porticus qui dicuntur. lib. 1. cap. 11. post nu. 1.	71	Prædicatio verbi Dei prohibita est laicis. lib. 2. c. 21. nu. 5.	380
Possessio beneficii denotatur per pulsationem campanæ. lib. 1. cap. 14. nume. 4. fol.	78	Prædicator debet esse vox. cap. 18. nu. 6. fol.	109
Possessio pacifica quæ dicatur. lib. 2. c. 15. nu. 77.	327	Prædicator ad quid debet esse intentus. eod. c. nu. 1.	110
Possessor beneficii, an sit citandus in vniõne faciendâ. lib. 2. cap. 26. nume. 10. fol.	423	Prædicator circa officium suum post in multis peccare. eod. cap. nu. 17.	113
Potestas omnium prælatorum est a Papa. lib. 1. cap. 2. nu. 21.	23	Prædicator debet prædicare a quatuor partibus mundi. eod. cap. nume. nu. 24. fol.	115
Practica citandi extra territorium. lib. 2. cap. 2. c. post nu. 15.	372	Prædicator debet examinari, & approbâri ab episcopo in scriptis. eod. cap. nume. 29.	116
Præbenda de proximo vacatura concedenda est penitentiario deputato. lib. 1. c. 19. nu. 6.	119	Prædicator quando puniatur ab episcopo, & visitatur ab ipso eod. cap. nume. 30. fol.	117
Præcepta Dei sunt omnia possibilis. lib. 2. cap. 3. post nu. 22.	238	Prædicator silet episcopo prædicantem, vel sollempniter coram se prædicari faciente. eod. c. nu. 31.	117
Præcipit inter nihil est agendum. lib. 2. c. 24. post nu. 2.	409	Prædicatores a quibus cauere debent. eod. c. nu. 8.	109
Prædicandi, septem sunt modi. lib. 1. cap. 18. nu. 4.	107	Prædicatores non debent intrare in subtiles quæstiones. eod. cap. nu. 15.	112
Prædicandi officium quibus concessum est. lib. 2. c. 21. nu. 5.	380	Prædicatores non debent detrahere ecclesiarum prælatis. lib. 1. cap. 18. num. 16. fol.	112
Prædicandum quibus non est. lib. 1. c. 18. nu. 10.	110	Prædicatores defendi debent ab episcopis. eod. cap. post nu. 30.	117
Prædicandum est spiritu feruenti. eod. c. post nu. 5.	118	Prædicatoris conditiones quæ sint. eod. c. nu. 5.	108
Prædicari non debent curiosa Plebi. lib. 2. c. 29. post nu. 12.	450	Prædicationes profunt ad intelligentiam materiæ, quæ proponitur. lib. 1. cap. 4. nume. 25.	41
Prædicatio quàm sit necessaria populo christiano. lib. 1. cap. 18. numero 1. fol.	107	Prælati quo zelo debent esse armati. lib. 2. cap. 33. nu. 5.	471
Prædicatio est præcipuum munus episcopi. eod. c. nu. 2.	cod.	Prælati sunt medici animarum. eod. cap. post nu. 14.	474
Prædicatio verbi Dei, quare audiatur. eod. c. nu. 21.	114	Prælati debent esse vtilis cum grauitate. lib. 1. c. 3. nu. 12.	8
Prædicatio verbi Dei permittitur tempore interditi. lib. 1. cap. 14. num. c. 13. fol.	80	Prælati an per sui persecutionem possint acjere	

ELENCHUS.

Prælati an per sui persecutionem possint acjere ecclesiam. eod. cap. nume. 16. fol.	30	Principium est potissima pars cuiuslibet rei. lib. 1. c. 1. nu. 2.	14
Prælati debent punire delicta. lib. 1. cap. 31. post nu. 7.	198	Principium merendi, an cadat sub merito. lib. 1. c. 30. post nu. 33.	194
Præpositus officio hospitij non potest renuere hospitari. lib. 2. c. 13. nu. 13.	293	Prinatio visionis Dei dicitur maior pena omnibus. lib. 1. cap. 18. post nume. 17. fol.	113
Præbyter secularis non facile admittendus est ad prædicandum. lib. 1. cap. 18. post nu. 31.	117	Prinilegia exemptionum perturbant iurisdictionem ordinariam. lib. 2. cap. 8. in princ.	264
Præbyter quando dicatur curatus. lib. 2. c. 3. post nu. 2.	231	Prinilegia non debent extendi extra casum concessum. lib. 2. cap. 20. num. 13. fol.	371
Præbyteri non debent esse desides circa celebrationem anniuersariorum. lib. 1. cap. 20. post nu. 37.	134	Prinilegiatus accipit a prinilegiato. eod. c. post nu. 21.	374
Præscriptio dat, & aufert. lib. 2. c. 2. post nu. 15.	246	Prinilegiatus an vtiat prinilegio contra pariter prinilegiatum. eod. nu.	cod.
Præsentationes passionis Christi, & martyrum non sunt de facili permittenda. lib. 1. c. 26. nu. 1.	164	Prinilegiu verba sunt attendenda. lib. 2. c. 17. nu. 6.	344
Præsentatus admitti non debet sine examine. lib. 2. c. 10. nu. 10.	276	Prinilegio est priuandus, qui concessa abutitur potestate. lib. 2. cap. 20. post nume. 14.	371
Præsentatus ab homine præfertur præsentato a femina. eod. cap. nu. 26. vbi quando secus. fol. 281. Corset. in verb. testis. nu. 20.	164	Prinilegio exemptionis, quando renuntiare potest. eod. c. post nu. 21.	374
Præstimoniam dicitur beneficia secularia. lib. 1. c. 20. post nu. 23.	130	Prinilegium concessum de certo Iudice nõ procedit indifferenter. lib. 2. cap. 17. nume. 4.	343
Præuaricantes a Via domini difficiliter resurgunt. lib. 2. cap. 15. post nu. 6.	307	Prinilegium imitatur ius commune. eod. c. nu. 5.	cod.
Præuentio iurisdictionis fit per citationem. lib. 2. c. 8. post nu. 4.	265	Prinilegium concessum, ne quis conueniatur nisi coram certo indice quando procedat. lib. 2. cap. 20. nu. 8.	370
Præuium non exigendum in benedictione Abbatis. lib. 2. cap. 18. post nume. 33. fol.	356	Prinilegium quando ledit alios non est obseruandum. lib. 2. cap. 20 post nume. 6.	370
Princeps derogat authentica, qua in prouincia. lib. 2. c. 17. post nu. 5.	344	Prinilegium debet facere mentionem de Concilio eod. cap. post nu. 1.	371
Principes faciendo iustitiam placent Deo. lib. 2. c. 21. post nu. 53.	395	Prinilegium datum a Papa a nullo iudicatur. eod. cap. post nu. 21.	374
Principes sunt positi pro defensione ecclesie, & tenentur reddere rationem. lib. 2. c. 32. nu. 9.	465	Prinilegium non debet esse in aliorum iniuriam. eod. cap. post nu. 23.	376

Prinile-

ELENCHUS.

Privilegium non extenditur contra intentionem dantis. eod. cap. post nume. 29. fol. eod.	Propria voluntati commissum quomodo interpretetur. lib. 2. c. 22. post. nume. 19. fol. 461
Privilegium datum alicui, ut nō possit excommunicari quid operetur. lib. 2. c. 8. post nu. 3. 265	Proprietas vocabulorum est promiscua. lib. 1. cap. 9. post nu. 1. 63
Procedendum non est cum severitate. lib. 1. cap. 3. post nu. 6. 198	Proprium in religiosis est, ut pestis. lib. 2. cap. 15. nu. 31. 395
Pro episcopatu Ravellensi notandum. lib. 2. cap. 2. post nu. 6. fol. 222. & post nume. 13. fol. 224. & cap. 20. post nu. 5. fol. 369	Proprium quid dicatur. eod. cap. num. 32. fol. eod.
Processio que fit cum candelis ardentibus quid significat. lib. 1. c. 20. nu. 32. 133	Proprium habere religiosos absolute non dispensatur. eod. nu. & fol.
Procuratio debita per visitatione an præscribatur. lib. 1. c. 1. nu. 16. 17	Proprium moniales habere nō debent. lib. 2. c. 18. nu. 36. 356
Pro institutionibus beneficiorum nihil accipiendum. lib. 1. c. 32. post nu. 8. 240	Propter incommunitatem receditur a consuetudine. lib. 1. cap. 1. post nu. 16. 17
Professio fidei est facienda a canonicis. lib. 1. c. 15. nu. 15. 85	Proventus dicuntur fructus iurisdictionis. lib. 1. c. 32. post nu. 4. 203
Professio quid dicatur. lib. 2. cap. 15. nume. 22. fol. 312. cap. 17. nu. 30. 355	Provincia exēpta a regno, an sit de regno. lib. 2. c. 8. post. nu. 10. 267
Professio est duplex. eod. c. nu. 23. 312	Proximus quis dicatur. lib. 1. cap. 30. post nu. 1. 183
Professio in quo anno est a monialibus facienda. lib. 2. cap. 18. nu. 29. 355	Prudentia est sequenda. lib. 1. cap. 17. post nu. 15. 102
Professores cuiuslibet scientiæ in principio debent facere professionē fidei. lib. 2. c. 29. nu. 7. 449	Puelle seculares, an educandæ in monasteriis monialium, & cum quibus conditionibus. lib. 2. c. 18. nu. 27. 28. 354
Proximum legis attendendum est. lib. 2. c. 15. post nu. 28. 314	Pueri sunt cito baptizandi. lib. 1. cap. 7. nu. 12. 55
Promotores nō iurant de sufficientia scholaris. lib. 2. c. 29. post nu. 15. 451	Pueri decedētes sine baptismo, sunt dānati, & qua pœna puniantur. eod. nu. vide etiam per Albert. in tract. de agnosc. assert. cath. & her. q. 19. per tot. ubi optime differit omnia.
Promissio iocosa non obligat. lib. 2. c. 13. post nu. 14. 293	Pueri non tenentur dispositione capit. omnis utriusq. sexus. lib. 2. cap. 3. post nume. 31. 243
Promotio legitima ad ordines sacros quæ dicitur. lib. 2. c. 28. nu. 37. 444	Puerorum qualitates intrantium in seminario. lib. 1. cap. 16. nu. 7. 94
Promotus ad episcopatum potest retinere beneficia sua Papa concedente, etiam iuris patronatus. lib. 2. c. 10. post nu. 14. fol. 278. Petrus Rebuff. in 3. parte signat. nu. 27. 444	Pulpitum debet esse in ecclesia. lib. 1. cap. 10. nu. 11. 69
	Pulpitum dicitur vita perfectorum. eod. cap.

ELENCHUS.

cap. post nu. 11. eod.	Quæstorum nomen est deletum. eod. cap. post nu. 35. 194
Puntatores duo sunt creandi in capitulo, & quod sit eorum officium. lib. 1. cap. 15. nu. 29. 89	Qui amat periculum, peribit in illo. lib. 2. cap. 22. post nu. 14. 400
Puritas vite sacerdotibus celebrantibus plurimum prodest. lib. 2. cap. 3. nu. 49. fol. 248	Qui adheret Deo, unus spiritus fit cum eo. lib. 2. c. 26. post nu. 1. 420
	Qui confirmat dare videtur. lib. 2. cap. 20. post nu. 5. 369
	Qui non est cum episcopo, non est cum ecclesia. lib. 2. cap. 32. post numero 8. 465
	Qui displicet si ad intercedendum mittitur irati animus provocatur. lib. 1. cap. 30. post nu. 23. fol. 190. Mart. Nau. de penit. dist. 6. cap. sacerdos. nu. 11. 450
	Qui non laborat, nō manducat. lib. 2. c. 29. post nu. 11. 450
	Qui præsumt alijs, quales se exhibere debet. lib. 1. cap. 3. post nu. 16. 30
	Quies non invenitur in sollicitudine temporalium. lib. 1. cap. 1. post nu. 16. 17
	Quies animi est procuranda. lib. 2. cap. 22. post nu. 11. 399
	Quinquennium in multis notatur. lib. 2. c. 23. post nu. 11. 407
	Quod non datur Christo, accipit fiscus. lib. 2. c. 21. post nu. 40. 391
	R
	RAB meretrix liberata a morte propter hospitalitatem. lib. 2. c. 13. nu. 3. 290
	Raptores ecclesiarum a quo episcopo sunt excommunicandi. lib. 2. cap. 21. post nu. 35. 389
	Ratio quid sit. lib. 1. cap. 17. post num. 23. fol. 104
	Ratio administrationis rerum capituli est inquirenda in visitatione, quomodo, quando, & circa quæ. lib. 1. cap. 15. nume. 0. 89
	E Ratio

QUALITAS personarum pro collegendis elemosynis ex noua. declar. DD. Card. lib. 2. cap. 13. post nu. 31. fol. 298

Qualitates personarum, quæ sint attendendæ ab episcopo. lib. 2. cap. 33. numero. 1. fol. 469

Qualitates puerorum intrantium in seminario. lib. 1. cap. 16. nu. 7. 94

Quarta funeralium quando debeatur ecclesijs parochialibus. lib. 2. cap. 2. nume. 27. fol. 227. & an solvatur ab hospitalibus. lib. 2. cap. 13. post numero 50. fol. 297

Quæ inquirenda sunt in visitatione monasteriorum. lib. 2. capit. 15. numero 38. fol. 316

Quæ sunt exprimenda in impetratione beneficiorum. lib. 2. c. 26. post nume. 12. fol. 423

Quæ sunt memoranda fidelibus. lib. 2. cap. 3. post nu. 10. 234

Quæstio incidens coram laico de instrumento usurario a quo determinabitur. lib. 2. c. 21. nu. 25. 385

Quæstores elemosynarum quomodo prohibendi & a quibus. lib. 1. cap. 30. nume. 34. fol. 194. debent examinari de vita, moribus. nu. 36. fol. 195. tempore Missarum, & concionum ciciendi. ab ecclesia. nu. 37. eod.

ELENCHUS.

Ratio redditum seminarij, quando episcopo reddenda est. lib. 1. c. 16. nu. 15.	lib. 2. c. 15. nu. 66.	325
Ratio reddenda est in die Iudicij, etiam de quolibet verbo ocioso. lib. 2. cap. 21. post nu. 2.	Regula cancellaria an sint perpetua. lib. 1. cap. 33. post nu. 6.	207
Ratio strictissima reddenda est de cura animarum. lib. 2. cap. 33. nume. 16.	Religio est nomen generale, & qua sit. li. 2. c. 15. nu. 1. 2. 3. & 4.	306. 307
Rationem reddere per misericordiam melius est, quam per crudelitatem. lib. 1. cap. 3. post nu. 18.	Religio in ecclesia est antiquissima. eo. cap. num. 5.	307
Rauellum ciuitas Patria auctoris quibus sanctorum reliquijs ornata sit. lib. 1. c. 8. post nu. 10.	Religio ad quid sit ordinata. eod. c. num. 8. fol.	308
Rebuffus in vno dicto reijcitur. lib. 2. c. 12. post nu. 3.	Religio quam multa in nobis operetur. eo. cap. nu. 9.	eod.
Receptio habet vim collationis. lib. 2. cap. 10. post nu. 13.	Religio ducit ad perfectionem. lib. 2. c. 33. post nu. 22.	477
Reconciliatio ecclesie quomodo fiat. lib. 2. cap. 25. nu. 14.	Religio prabet facilitatem dispensandi. lib. 2. cap. 15. post nu. 37.	316
Redditus non est in fructu. lib. 2. cap. 10. post nu. 15.	Religiones vnius regulae, vnius monasterij, vnius professionis etiam inter se solent esse varia. eod. c. nu. 103. fol. 334. c. sane. de regul. non enim diuersificantur ex professione, sed ex diuersis finibus intermedijs, & maioritas regulae, & vitæ inducat diuersitatem regulae. not. in cod. cap. sane de regul. per doct. in clemen. 1. de elect.	
Redditus ecclesiastici quare sint deputati. lib. 2. c. 24. nu. 4.	Religionis particularis primi inuentores, qui fuerint. eod. c. nu. 7.	308
Redditus ecclesiasticos accipere pro celebratione anniuersariorum an liceat. li. 1. c. 20. post nu. 38.	Religionis status tripliciter consideratur. eod. c. nu. 13.	309
Reformatio in ecclesia Reuellensi in quo est facienda. lib. 2. cap. 1. post nu. 8.	Religionis ingressus est fauorabilis. eod. c. nu. 34. fol. 315. & est spiritualis. nu. 54. fol.	321
Regnum est indiuiduum. lib. 2. cap. 27. post nu. 7.	Religionis negocium dicitur fauorabile super omnia. lib. 2. cap. 32. post nume. 17. fol.	468
Regressus sunt sublatis, & ex qua ratione. lib. 2. c. 27. nu. 4.	Religiosi an possint sepellire aliquem sine parcho. lib. 1. cap. 25. post num. 8. fol.	162
Regressus, & accessus ad beneficia sunt damnabiles. eod. nu.	Religiosi an retineant ius patronatus. lib. 2. cap. 10. nu. 25.	381
Regula Cancellaria descripta in libris Cancell. est lex generalis. lib. 1. c. 33. post nu. 6.	Religiosi facti Capellani Sed. Apostoli remanent subditi eorum superioribus. lib.	
Regula generalis, non potest includere, quae sunt specialiter tractanda. lib. 1. cap. 15. nu. 37.		
Regulares preferuntur omnibus monachis.		

ELENCHUS.

lib. 2. capit. 11. post nu. 1.	282	Reliquia sanctorum sunt venerandae ex antiquissima institutione. eod. cap. nu. 8. fol.	60
Religiosi possunt communiter dici fratres, & monachi. lib. 2. capit. 15. numero 10. fol.	309	Remissio distributionum quotidianarum facta absentibus, an teneat. lib. 1. cap. 15. post nu. 25. in fine.	87
Religiosi non habent velle, aut nolle. lib. 2. cap. 15. nume. 6.	311	Remissio est danda animis, & corporibus. lib. 1. cap. 17. post nu. 8.	101
Religiosi tenentes proprium quomodo puniantur ex Conc. Trid. eodem cap. nume. 33.	315	Remissio in delictis an procedat de uno iudice ad alium. lib. 2. cap. 20. nume. 19. fol.	373
Religiosi in eodem genere peccati in quibus plus peccent, quam laici. eod. cap. nu. 39.	317	Remissio bonorum ablatorum, quando non iuuat. lib. 2. cap. 13. post nu. 15.	296
Religiosi nisi redeant ad monasterium, vt apostatae puniuntur eodem cap. nu. 43. fol.	318	Remissio in delictis ratione loci non datur in foro conscientiae. lib. 2. cap. 20. post nu. 19.	373
Religiosi, qui tenentur venire ad processionis generales. eodem capit. nume. 64. fol.	324	Renuntians beneficijs a quibus cauere debet. lib. 2. cap. 28. nume. 27.	441
Religiosi omnes debent reuerentiam praestatis ecclesiarum. eod. capit. nume. 69. fol.	325	Renuntiationes faciendae a monialibus quando sint valida. lib. 2. cap. 18. nume. 37. fol.	357
Religiosi dicuntur omnes christiani. eod. c. post nu. 1.	306	Reparatio ecclesiarum dicitur fauorabilis. lib. 1. cap. 10. nu. 16.	70
Religiosi quot modis possunt habere ecclesias seculares. lib. 2. cap. 16. post nu. 6. fol.	336	Res de facili reddit ad primam naturam suam. lib. 2. cap. 20. post nu. 4.	369
Religiosorum peccata non sunt publicanda. lib. 2. capit. 15. post numero 40. fol.	317	Res ecclesiarum sunt pauperum. lib. 2. c. 13. post nu. 29.	397
Religiosus viuens in mundo dicitur esse in magno periculo. eod. cap. nume. 15. fol. 31. vt dicatur non posse viuere. c. 17. nu. 9.	345	Res sacra in bonis nullius sunt. lib. 1. cap. 27. nu. 5.	173
Reipublica interest delicta puniri. lib. 2. c. 20. nu. 14.	371	Reseruatio casuum & censurarum non est in necessitate. lib. 1. c. 1. post n. 10. 120	
Reliquiarum veneratio utilis est. lib. 1. c. 8. post nu. 14.	61	Residentia est facienda ab omnibus canonicis in ecclesia. lib. 1. c. 15. nume. 17. fol.	86
Reliquias portare de super an liceat. eo. cap. nu. 13.	61	Residentia est annexa ecclesiae parochiali. lib. 2. cap. 2. nume. 7.	222
Reliquiae debent esse certae. eod. cap. post nume. 14. fol. eod.	61	Residentia in ecclesijs curatis est ab omnibus facienda. lib. 2. capit. 4. post numero 1.	250
		Resignantes beneficia, vel ea resignata contra formam. l. Pij V. conferentes qua pe-	

ELENCHUS.

na puniantur. lib. 2. cap. 28. nume. 26. fol.	441	episcopalem in suo regno. eo. nu. & fol.	
Resignare ecclesias cathedrales quando sit permiffum. eo. cap. nu. 1.	433	Rex in regno, an habeat monasteriorum protectionem. lib. 2. c. 18. post nu. 57.	362
Resignari beneficia Pius V. quomodo concesserit. eo. c. nu. 14.	437	Rex in suo regno, ut vult potest vire, & diuidere prouintias. lib. 2. cap. 26. nume. 16.	424
Resignatio est duplex. lib. 2. cap. 28. nume. 20.	439	Rex dicitur conseruator fuorum vassallorum. lib. 2. cap. 23. nu. 16.	408
Resignatio conditionalis, quomodo seruetur in curia. eod. cap. post nu. 20. eod.		Ritus sancta ecclesie ab omnibus sunt seruandi. lib. 1. cap. 5. nu. 17.	47
Respublica leditur cum iniuria fit ecclesia. lib. 1. cap. 30. post nu. 21.	190	Roma dicitur comunis mater. lib. 2. c. 29. nu. 16.	451
Resurgimus a peccatis plerumque ob timorem. lib. 1. capit. 18. numero 20. fol.	114	Roma a quo fuit edificata. lib. 2. cap. 27. in fine. fol.	431
Reftor ecclesia non debet examinari coram laicis. lib. 1. cap. 4. nu. 15.	37	Romani ab morte Christi destruxerunt Hierusalem. lib. 2. cap. 2. nu. 22.	418
Reftor ecclesia collegiate, an dicatur habere curam. lib. 2. cap. 1. post nume. 14. fol.	217	Romulus occidit fratrem Remum. lib. 2. c. 27. in fine. fol.	431
Reftor ecclesia collegiate quam iurisdictionem habeat in alios. eod. cap. nume. 15. fol.	218	Robusti, & fortes redarguendi sunt, si vadunt mendicando. lib. 1. c. 30. nu. 9. 185	
Reftor ecclesie collegiate an debeat esse sacerdos, & residere. eo. cap. nume. 14. fol.	117		
Reftor in capellania existente intra ecclesiam a quo ponitur. lib. 2. c. 11. nume. 11. fol.	285		
Reftores ecclesiarum debent denuntiare populo quando episcopus venit visitare. lib. 1. c. 4. nu. 7.	34		
Reftores vniuersitatum, & studiorum tenentur obseruare decreta Concilii Tridentini. lib. 2. capit. 29. numero 6. fol.	449		
Rex qui habet plures ecclesias episcopales in suo regno dicitur habere bonum regnum. lib. 1. capit. 15. post numero 4. fol.	82		
Rex Boemie habet vnam tantum ecclesiam			

S

SABINVS, & Gaius Romani quare fuerunt priuati. lib. 1. cap. 28. post nume. 4.	176
Saccus penitentium. lib. 2. cap. 15. post nume. 26.	346
Sacerdos scienter celebrans in ecclesia interdicta efficitur irregularis. lib. 2. cap. 32. post nu. 5.	464
Sacerdos defert sacramentum ad infirmum. lib. 1. c. 5. post nu. 10.	44
Sacerdos accipiens pretium pro concessione crismatis grauitur peccat. lib. 1. cap. 6. nu. 12.	51
Sacerdos simplex, an conficiat crisma ex ordine Papae. eo. cap. post nu. 7.	50
Sacerdos non debet baptizare nisi ex aqua benedicta. lib. 1. c. 7. nu. 10.	54
Sacerdos celebrans in calice ligneo deponitur.	

ELENCHUS.

nitur. lib. 1. cap. 23. nu. 8.	149	lib. 1. cap. 18. post nu. 27.	116
Sacerdos celebrans sine indumentis necessarijs qualiter puniatur. eod. cap. nume. 14.	150	Sacramenta qua possunt ministrari tempore interdicti. lib. 2. cap. 32. nu. 3.	463
Sacerdos non debet habere duas parochias. lib. 2. cap. 3. nu. 7.	232	Sacramenta necessaria. lib. 1. cap. 6. nu. 8. fol.	50
Sacerdos quilibet in articulo mortis absoluit ab omnibus peccatis, & cesuris. lib. 1. cap. 19. num. 10.	121	Sacramenta per quem debent ministrari existentibus in hospitalibus. lib. 2. cap. 13. nu. 30.	296
Sacerdos benedicens coniuges alterius parochi, qualiter puniatur. lib. 2. cap. 3. post num. 21.	237	Sacramentorum minister in ipsa ecclesia cathedrali qualis esse debet. lib. 1. c. 15. num. 36.	91
Sacerdos debet explicite scire precepta legis, & laicos excedere. eod. cap. nume. 22. & 23.	238	Sacramentorum abusus est grauissimum peccatum. lib. 1. cap. 6. nu. 16.	51
Sacerdos curatus non potest seruire per substitutum. lib. 2. capit. 4. numero 3. fol.	250	Sacramentum, & res sacra differunt. lib. 1. cap. 7. post nu. 6.	54
Sacerdos sciens in confessione ecclesiam pollutam quid faciet. lib. 2. cap. 25. post num. 11.	415	Sacrarium debet construi in ecclesia. lib. 1. cap. 10. nu. 12.	69
Sacerdos simplex, an possit reconciliare ecclesiam. eod. c. nu. 12.	415	Sacrificia in quibus locis sunt celebranda. lib. 2. c. 25. nu. 4.	413
Sacerdos celebrans in ecclesia polluta ante reconciliationem, an sit irregularis. eod. c. nu. 15.	416	sacrilegi in crismate, & alijs solent nefaria committere. lib. primo, cap. 6. nume. 15.	51
Sacerdos vtens veteri oleo grauitur peccat. lib. 1. c. 6. post nu. 12.	51	Sacrilegium est dicere Deum non esse iustum. lib. 2. capit. 20. post nu. 17.	373
Sacerdotes sunt ministri Dei. lib. 1. cap. 30. post nu. 32.	194	Sacrilegium potest puniri ab vtroque Iudice. lib. 2. cap. 21. nume. 28.	386
Sacerdotes tot sunt constituendi in ecclesia cathedrali, quot sufficiunt. lib. 2. cap. 2. num. 23.	226	Sacrista quis dicatur. lib. 1. cap. 13. nu. 1. fol.	76
Sacerdotes ignorantibus ritibus baptismi reprehenduntur. lib. 2. cap. 3. post nu. 8. fol.	233	Sacrista officium quod sit. eod. cap. num. 2. fol.	eod.
Sacerdotis peccatum quare dicatur graue. lib. 2. cap. 15. nu. 40.	317	Sacristia in quibus est visitanda. eod. cap. num. 3.	eod.
Sacerdotium dicitur regale. eod. cap. post nume. 3.	307	Salus non est sine baptismo. lib. 1. c. 7. post num. 15.	56
Sacramenta conficiuntur verbis Christi.		Salus non est extra ecclesiam. lib. 1. cap. 23. nu. 3.	113

E L E N C H U S .

Sacrum est orare pro defunctis. lib. 2. cap. 2. post nu. 10.	223	Scriptura sacra lectio in mensa episcoporum est adhibenda. lib. 1. cap. 17. nu. 19. fol.	103
Sarraceni non utuntur campanis, & quibus signis loco ipsarum. lib. 1. c. 14. nume. 14.	80	Sculptilia graecorum sunt prohibita. lib. 1. c. 9. post nu. 7.	64
Sapientia huius mundi est stultitia apud Deum. libr. 2. capit. 29. post nume. 1. fol.	447	Seculares non debent ingredi claustra monasteriorum monialium. lib. 2. cap. 18. numero 24.	354
Scandalum euitari debet, quantum potest. lib. 2. cap. 28. nu. 6.	434	Sedere est honor. lib. 1. cap. 27. numero 2. fol.	172
Sciētia est necessaria in personis ecclesiasticis. lib. 2. c. 28. nu. 4.	434	Sedes pro episcopo debet esse in loco primario ecclesiae. lib. 1. cap. 10. nume. 13. fol.	70
Scientia canonica est practica theologiae. lib. 2. c. 5. post nu. 5.	256	Seminaria plura possunt erigi in amplis diocesis. lib. 1. c. 16. nu. 12.	96
Scipionis Africani notabile dictum. lib. 2. c. 15. nu. 19.	312	Seminarium clericorum erigendum in omni ecclesia cathedrali. eod. cap. num. 6. fol. 94. In quo episcopus diligens esse debet, quādo fieri potest, ubi autem nequit propter paupertatem condolendum est, sicut in nostra Sarnesi, in qua pluries praedecessores cogitarunt, sed adimpleri non potuit, ex ecclesiarum tenuitate & decimarum diminutionem.	
Scolaris si moriatur sine heredē, qui succedat. lib. 2. c. 29. nu. 17.	452	Seneſtus quanta incommoda producat. lib. 2. c. 28. nu. 3.	434
Scriptura inuenta in archiuo publico facit fidem. lib. 1. c. 15. nu. 33.	90	Sententia ab vno, & exequutio ab alio quando fiat. lib. 2. cap. 16. post num. 21. fol.	140
Scriptura sacra equiperatur aqua. lib. 1. cap. 7. post nu. 9.	55	Sentētia, an requiratur in crimine notorio. lib. 2. c. 21. nu. 22.	384
Scriptura sacra ex quibus est intelligēda. lib. 1. cap. 17. nu. 2.	98	Sepelientes haereticos, excommunicatos, qua poena puniantur. lib. 1. cap. 25. nume. 13.	163
Scriptura sacra vt bene intelligatur sex requiruntur. eod. cap. nu. 3. eod.		Sepeliri quare potius desideratur apud religioſos. lib. 1. c. 25. nu. 8.	161
Scriptura sacra nihil est certius. eod. cap. num. 9.	101	Sepultura in cemetērio non conceditur ante ipsius benedictionem. lib. 1. c. 12. post nu. 6.	75
Scriptura sacra qualiter est interpretāda. eod. c. nu. 18.	103	Sepultura ecclesiastica quid denotet, et ad quid tradatur. lib. 1. c. 25. nu. 2. 3. 159	
Scriptura sacra in linguam vulgarem non est transferenda. eod. cap. numer. 28. fol.	105		
Scriptura sacra est sufficiens ad omnia. eod. c. post nu. 6.	100		
Scriptura an sit de substantia legis, & statuti. lib. 1. cap. 33. nu. 8.	107		
Scriptura quare fuit inuenta. eod. cap. nume. 12.	208		
Scriptura inuenta in marmore antiquo facit fidem. lib. 2. c. 26. nu. 3.	413		

E L E N C H U S .

Sepultura ex quibus dicitur prodesse defunctis. eod. cap. num. 5.	160	crandi altaria. lib. 1. capit. 21. nume. 21. fol.	137
Sepultura an impediatur per interdictū. eod. c. nu. 9.	162	Simonia est accipere aliquid pro licentia docendi. lib. 1. capit. 17. post numero 2. fol.	99
Sepultura quibus denegetur. eod. cap. nume. 11. eod.		Simonia non est accipere redditus pro celebratione anniuersariorum. lib. 1. c. 20. num. 38.	135
Sepultura ecclesiastica carere poena est. eod. cap. nu. 4.	160	Simonia an sit accipere aliquid pro substitutione religiosi. lib. 2. cap. 15. post nume. 54.	321
Sepultura duo requirit. lib. 1. cap. 25. post num. 2.	159	Simonia est crimen ecclesiasticum. lib. 2. c. 21. nu. 23.	422. 385
Sepultura ecclesiastica dicitur spiritualis. lib. 2. c. 21. post nu. 1.	382	Simulata aquitas est duplex iniquitas. lib. 2. cap. 31. post nu. 17. fol. 462. lib. 1. cap. 17. nu. 7.	103
Sepultura non electa accipienda est in parrochia. lib. 2. c. 2. post nu. 9.	223	Sine ordine Papae non licet accipere, aut inducere nouam religionem. lib. 2. c. 15. post nu. 7.	308
Sepulturam vendere simonia est. lib. 1. c. 25. nu. 10.	262	Sinonima iuris patronatus. lib. 2. capit. 10. post nu. 1.	274
Sepulturae curam habere laudabile est. eod. cap. nu. 1.	159	Societas laicorum ad materiam quae sit. lib. 2. c. 14. nu. 2.	299
Sepultura electio libera est. eod. c. nume. 7. fol.	161	Socrates studio assiduus erat. lib. 1. cap. 17. post nu. 7.	100
Sepulchrum constructum a Pio V. Pont. Max. Paulo IIII. & Alphonso Caraphae Cardin. Neapol. lib. 2. c. 21. post nume. 12.	382	Sollicitudo episcopi circa quae versetur. lib. 1. c. 3. num. 9.	26
Seruire per substitutum in ecclesia curata non est permiffum. lib. 1. cap. 15. post nume. 17.	86	Sollicitudo quae est remouenda. eod. c. post num. 8.	eod.
Seruitus triplex notatur. lib. 2. cap. 3. post num. 29.	241	Sollicitudo bona est triplex. lib. 2. cap. 15. num. 14.	310
Signa de bene moriente. lib. 1. cap. 26. post num. 14.	170	Sollicitudo spiritualis, quae sit. eodem cap. post nume. 14.	eod.
Signatura est duplex, & i qua oportet scriptura. lib. 1. c. 33. nu. 9.	208	Solitudo a religiosis est amanda. eod. cap. num. 17.	311
Silētiū necessarium in ecclesia a quibus est seruandum. lib. primo, cap. 23. nume. 18.	151	Solitudo est duplex. eod. cap. numero 20. fol.	312
Silētiū indicendum est praecedente monitione. eod. c. post nu. 18.	eo.	Solitudo est instrumentum perfectionis. eod. cap. nu. 21.	eo.
Silētiū seruandum est certis horis in monasterijs. lib. 2. c. 15. nu. 97.	332	Sacrilegi debent ppenire per quadraginta dies. lib. 2. c. 21. post nu. 29.	386
Silueſter Papa primus instituit ritus conse-			

ELENCHUS.

Statu virginatis praefertur aliis Statibus. lib. 2. c. 18. nu. 2.	348	Summa Martini Navarra commendatur. lib. 1. c. 23. nu. 3.	147
Statuta facere est de lege iurisdictionis. lib. 1. c. 3. nu. 2.	206	Sumptio sacramenti est duplex. lib. 1. cap. 5. post nu. 8.	44
Statutum episcopi quod ius dicatur. cod. c. nu. 3.	cod.	Suffragari verbum in utroque foro. lib. 2. c. 11. post nu. 10.	285
Statutum episcopi an sit perpetuum, & liget successorem. eod. c. nu. 4.	cod.	Suorum domesticorum quilibet curam habere debet. lib. 2. cap. 23. post nu. 6.	406
Statutum continens peccatum servari non debet. lib. 2. cap. 21. post nume. 4.	fol.	Superior potest suam iurisdictionem defendere cum armis. lib. 2. cap. 19. nume. 4.	365
Stola facta de planeta benedicta, an debeat iterum benedici. lib. 1. cap. 23. nume. 15.	151	Superstitiosa contractans in altaribus debet per episcopum puniri, & qualiter. lib. 1. c. 21. nu. 21.	142
Studentes ex quibus evadant perfecti. lib. 2. c. 39. nu. 13.	450	Suspensus a iure, ingerens se divinis efficitur irregularis. lib. 2. cap. 21. post nume. 23.	385
Studentibus triplex requisitum necessarium est. lib. 1. cap. 16. nu. 2.	93	Suspecti de fide, sortilegi, debent episcopo visitanti denunciari per parochum. lib. 2. c. 3. nu. 36.	244
Studia publica erigi semper utile fuit eod. cap. nu. 3.	94	Suspicio de fuga delinquentis facit eum capi de persona. lib. 2. cap. 20. nume. 25.	375
Studia publica debent habere lectorem in sacra scriptura. lib. 1. cap. 17. nume. 14.	fol.	Symbolum quid sit. lib. 1. cap. 18. post nume. 14.	112
Studia generalia debent esse ordinata pro augmento religionis, & disciplinae ecclesiasticae. lib. 2. cap. 29. nu. 2.	447	Symbolum fidei explicandum est a parochis. lib. 2. c. 3. nu. 14.	235
Studium quid est. lib. 1. cap. 16. nume. 1.	fol.		
Studium est commune bonum ecclesiae ex Concil. Trident. eod. capit. post nume. 1.	fol.		
Studium variarum scientiarum in ecclesiis diuitibus, & populosis esse debet. lib. 2. cap. 26. nu. 1.	447		
Stultitia maior est, quando quis se sapientem putat. lib. 2. cap. 3. post nume. 18.	fol.		
Stultus in culpa erit sapiens in pena. lib. 2. cap. 25.	416		
Submissio authoris. S. R. E. omnium scriptorum. lib. 2. cap. 33. in fine.	478		

T

TEMPLEUM Dei quod est. lib. 1. cap. 23. nu. 1.	146
Templum Dei sunt christiani. lib. 2. cap. 3. post nu. 9.	234
Tempus tacendi, & loquendi considerandum est. lib. 1. capit. 3. post nume. 12.	fol.
Tempus centum annorum dicitur vitae longa. lib. 2. c. 10. post nu. 4.	274

Tempus

ELENCHUS.

Tempus novitiatus dicitur arbitrarium. lib. 2. cap. 15. nu. 24.	313	doctorum. eod. nu. excludit tres errores. lib. 2. c. 3. post nu. 50.	249
Tempus sex mensium ad conferenda beneficia non currit ordinario existenti apud Sed. Apost. eunti, & redeunti. lib. 2. c. 28. nu. 19.	442	Thomas episcopus Cantuariensis gloriosus martyr. lib. 1. c. 26. post nu. 10.	168
Tempus decem dierum ad edictum pro examine non potest prorogari. lib. 2. c. 5. nu. 11.	257	Transgressor Canonis, legis, consuetudinis, qualiter puniatur. lib. 1. cap. 31. num. 9.	199
Terra terram optat. lib. 1. c. 30. post nu. 17.	fol.	Transumptum Bullae censae domini debet esse penes omnem curatum. lib. 2. c. 3. nume. 45.	247
Testator non potest ordinare, quod episcopus non se intromittat in beneficio. lib. 2. cap. 11. nu. 14.	286	Tria sunt meditanda in passione Christi. lib. 1. cap. 26. nu.	165
Testatorum voluntates servandae sunt. lib. 1. c. 30. post nu. 26.	191	Tria incitant nos ad eleemosynam. lib. 1. c. 30. nu. 30.	193
Tex. in cap. 4. §. moneat. sess. 24. Conc. Trident. ornatur. lib. 2. cap. 2. post num. 30.	fol.	Tria faciunt locum pium. lib. 2. c. 14. post nu. 5.	300
Tex. cap. 11. sess. 24. eiusd. Conc. commendatur. lib. 2. cap. 20. nu. 16.	372	Tria fugienda in mulieribus. lib. 2. cap. 15. post nu. 88.	330
Tex. not. cap. 1. de pen. lib. 6. lib. 2. c. 24. post nu. 2.	411	Tria substantialia religionis. cod. cap. post nu. 4.	307
Tex. not. quando est rescribendum Papae. in c. si quando de rescr. lib. 2. c. 4. in fin. fol.	252	Tria consideranda in prelato zelante super domum Dei. lib. 2. cap. 33. nume. 6.	fol.
Theodosii Imperatoris humilitas in veneratione reliquiarum. lib. 1. cap. 8. nume. 10.	60	Trititia nocet animo, et corpori. lib. 1. c. 16. post nu. 2.	99
Theodosius Imperator acquievit mandato Beat. Ambrosij. lib. 1. cap. 20. post nume. 3.	134	Turpis questus quis dicatur. lib. 1. c. 8. post nu. 14.	61
Theologus in qualibet ecclesia Metrop. est habendus. lib. 1. capit. 17. nume. 10.	fol.		
Thobias Nonij I. C. Perusini dubia discutuntur. lib. 1. c. 16. post nu. 10.	95		
Thomas de Aquino sanctus doctor habuit responsum a Crucifixo. lib. 1. cap. 9. post nu. 10. fol. 65. quantum pro fuerit oratione. lib. 1. cap. 17. nu. 4. fol. 99. lumē			

V

VAGABUNDI, an remittantur ad locum delicti. lib. 2. c. 22. post nu. 21.	fol.
Vagabundus quis dicatur. eod. c. num. 14.	fol.
Vagabundus ubiq. convenitur. cod. c. nume. 23.	402
Vagantes in Curijs sunt odibiles. eod. cap. nu. 24.	403
Vagare est periculosum animabus monachorum. lib. 2. c. 15. post nu. 42.	351

Vagatio

ELENCHUS.

<i>Vagatio est periculosa anima, & corpori.</i>	fol.	399
lib. 2. c. 22. num. 11.		399
<i>Vagatio inducit sinistram suspitionem.</i>		
eod. c. nu. 12.	eod.	
<i>Vagatio prabet causam apostatandi.</i>	eod.	
cap. nu. 13.	eod.	
<i>Varietas locorum inducit varietatē perso-</i>		
<i>narum.</i>	lib. 2. c. 24. nu. 6.	410
<i>Vbi est multiplex consilium, ibi est salus.</i>		
lib. 1. c. 4. post nu. 18.		38
<i>Velum monialium quotuplex est.</i>	lib. 2. c.	
18. num. 31.		355
<i>Venire contra factum proprium quando</i>		
<i>liceat.</i>	lib. secundo, cap. 10. post nu.	17.
fol.		279
<i>Venti principales quid significant.</i>	lib. 1. c.	
18. post nu. 24.		115
<i>Ventus spiritualiter quid significat eodem</i>		
<i>num.</i>	eod.	
<i>Verba sunt necessaria in sacramentis.</i>	lib.	
1. c. 6. post num. 9.		50
<i>Verba ex nunc quid operentur.</i>	lib. 1. c. 33.	
post nu. 7.		207
<i>Verborum obstentatio ambitiosa reproba-</i>		
<i>tur.</i>	lib. 2. c. 29. post num. 3.	448
<i>Verbum pacifice possidere est notandum.</i>		
lib. 2. cap. 15. nu. 76.		327
<i>Verbum dulce multiplicat amicos.</i>	lib. 1.	
cap. 3. post nu. 5.		25
<i>Verbum Dei, quando predicandum.</i>	lib. 1.	
cap. 10. post nu. 11.		69
<i>Verbum Dei dicitur gladius, & quando.</i>		
lib. 1. cap. 18. nu. 26.		115
<i>Verbum Dei dicitur illuminatiuum.</i>	eod. c.	
nu. 27.		116
<i>Verbum Dei est spiritualis cibus anima.</i>		
eod. c. post nu. 1.		107
<i>Veredarij qui dicantur.</i>	lib. 1. cap. 1. post	
num. 12.		16
<i>Virtus, & equitas lapides angulares iu-</i>		
<i>stitiē.</i>	lib. 2. cap. 21. post numero	54.
<i>Vernaculi qui dicantur.</i>	lib. 1. c. 1. post nu-	
me. 12.		14. 16
<i>Vestes mulierum non debent conuerti in</i>		
<i>vestes ecclesiarum.</i>	lib. 1. c. 23. num. 13.	
fol.		150
<i>Vicariatus an requirat scripturam.</i>	lib. 1.	
cap. 33. post nu. 8.		208
<i>Vicarius Papa habet ius visitadi & qua-</i>		
<i>tum.</i>	lib. 1. c. 2. num. 4.	19
<i>Vicarius generalis episcopi an possit visi-</i>		
<i>tare.</i>	eod. c. nu. 18.	22
<i>Vicarius episcopi precedit Archidiaconū.</i>		
eod. cap. post nu. 19.		eo.
<i>Vicarius episcopi an possit reconciliare ec-</i>		
<i>clesiam pollutam.</i>	lib. 2. cap. 25. nu-	
me. 13.		416
<i>Vicarius venit appellatione prelati.</i>	lib. 1.	
cap. 15. post nu. 32.		90
<i>Violatio est duplex.</i>	lib. 2. cap. 25. nu. 11.	
fol.		415
<i>Violationis ecclesia authores absoluuntur</i>		
<i>ab episcopo.</i>	eod. nu. eod. fol.	eod.
<i>Violare sacros canones, quam graue sit.</i>		
lib. 2. cap. 15. post nu. 32.		315
<i>Virgines tenent primum locum in regno</i>		
<i>cælorum.</i>	lib. 2. cap. 18. post nume.	2.
fol.		348
<i>Virginitas, & maternitas sunt in Maria</i>		
<i>Virgine.</i>	eod. c. nu. 7.	349
<i>Vir, & vxor an possint in ecclesia se co-</i>		
<i>gnoscere.</i>	lib. primo. capit. 28. nume.	9.
fol.		178
<i>Viri perfecti a quo abstinere debent.</i>	lib. 1.	
cap. 3. post nu. 3.		25
<i>Viri idonei debent assumi ad onus predi-</i>		
<i>cationis.</i>	lib. primo, cap. 18. num. 28.	
fol.		116
<i>Virtus in medio consistit.</i>	lib. primo, cap. 3-	
nume. 17. fol. 30. cap. 27. post num. 2.		
fol.		173

Virtus

ELENCHUS.

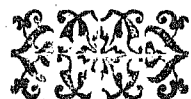
<i>Virtus humana ad que ordinetur.</i>	lib. 1.	
cap. 3. nu. 17.		30
<i>Virtus in infirmitate perficitur.</i>	lib. 2. cap.	
33. post nu. 11.		474
<i>Virtus ubique extimatur magno pretio.</i>	li.	
2 cap. 29. nu. 13.		450
<i>Virtutes quare dicuntur theologales.</i>	lib.	
1. cap. 21. post nu. 18.		141
<i>Virtutes cardinales cui regula innitantur.</i>		
lib. 1. cap. 21. post nu. 18.		141
<i>Virtutes ex quibus plantentur.</i>	lib. 1. cap.	
1. post nu. 14.		15
<i>Vis potest inferri rebus, & personis.</i>	lib.	
2. cap. 19. nu. 5.		365
<i>Visitandi ius quibus competat.</i>	lib. 1. cap.	
2. nu. 1.		18
<i>Visitans non debet esse onerosus visitatis.</i>		
lib. 1. cap. 3. post nu. 10.		28
<i>Visitatio est nomen æquiuocum, & quid</i>		
<i>comprehendat.</i>	libro 1. cap. 1. num.	
5. fol.		15
<i>Visitatio est duplex, & que.</i>	eod. cap. nu.	
7. fol.		15
<i>Visitatio quid sit.</i>	eod. cap. nu. 8. 10. 11.	
fol.		15. & 16
<i>Visitatio quanto tempore debet finire ex</i>		
<i>Conc. Trid. eod. cap. nu. 12.</i>		16
<i>Visitatio indiget admniculis.</i>	eod. cap. nu.	
15.		17
<i>Visitatio sollempnis per inferiorem episcopo</i>		
<i>fieri non potest.</i>	lib. 1. cap. 2. num. 16.	
17.		22
<i>Visitatio in loco quo fieri debet.</i>	eod. cap.	
nu. 22.		23
<i>Visitatio seminarij, & eius qualitatū cir-</i>		
<i>ca qua consistat.</i>	libro 1. cap. num. 16	
fol.		98.
<i>Visitatio ecclesia collegiata in quibus.</i>	lib.	
2. cap. 1. nu. 19.		219
<i>Visitatio quo tempore est inchoanda ab</i>		
<i>episcopo.</i>	lib. 1. cap. 1. nu. 13.	16
<i>Visitatio quare sit introducta.</i>	lib. 2. cap.	
7. nu. 1.		260
<i>Visitatio in beneficijs simplicibus circa</i>		
<i>que fiat.</i>	eod. cap. nu. 11.	263
<i>Visitatio fit eo modo in commendatario</i>		
<i>sicut in parochia.</i>	libro 2. cap. 9. num.	
12.		272
<i>Visitatio cappellaniarum in quibus consti-</i>		
<i>stat.</i>	lib. 2. cap. 11. nu. 16.	286
<i>Visitatio non impeditur respectu vnionis</i>		
<i>factæ.</i>	lib. 2. cap. 26. nu. 29.	428
<i>Visitaciones episcopales inductæ sunt cau-</i>		
<i>sa salutis animarum.</i>	lib. 2. cap. 32. nu.	
1.		463
<i>Visitaciones sunt frequentandæ.</i>	lib. 1. cap.	
3. nu. 10.		27
<i>Visitaciones monasteriorum suis tempori-</i>		
<i>bus omitti non debent.</i>	lib. 2. cap. 15.	
nu. 57.		323
<i>Visitacionis materiam qui doctores scripse</i>		
<i>runt.</i>	lib. 1. cap. 1. nu. 9.	15
<i>Visitacionum materia est fauorabilis ideo</i>		
<i>conuenit frequentari.</i>	lib. 1. cap. 4. nu.	
21.		40
<i>Visitacionum episcopaliū scopus quis es-</i>		
<i>se debet penes visitantes.</i>	eod. cap. nu.	
22.		40
<i>Visus spiritualis per que impediatur.</i>	lib. 2.	
cap. 18. nu. 15.		351
<i>Vita hominis breuis est.</i>	lib. 2. cap. 3. nu.	
10.		234
<i>Vita alicuius, si despicitur, predicatio eius</i>		
<i>contemnitur.</i>	libro 1. cap. 18. post nu.	
5.		108
<i>Vita solitaria, & contemplatiua, an sit</i>		
<i>melior, quam monastica, & socialis.</i>		
lib. 2. cap. 15. post nu. 17.		311
<i>Vita virginalis dicitur vita angelica.</i>	lib.	
2. cap. 18. nu. 1.		348
<i>Vita hominis dicitur militia super terram</i>		
lib. 2. cap. 33. post nu. 12.		474

Vitanda

E L E N C H U S .

Vitanda in choro qua sint. lib. 1. c. 20. post num. 4. 123	Unitas ecclesia ab omnibus est tenenda. lib. 1. c. 23. post nu. 23. 153
Vitium propagatur nisi sequatur correctio. lib. 2. cap. 25. nu. 17. 417	Uniuersitas an sit sine capite. lib. 2. cap. 1. post nu. 11. 217
Una byrundo non facit ver, nec vnus flos. lib. 2. c. 29. post nu. 11. 450	Uniuersitas potest in vnum conseruari. eo. c. post nu. 18. 219
Vnoquodq; prouintia suo abudat sensu. lib. 1. cap. 1. num. 4. fol. 14. lib. 2. c. 21. post num. 52. 395	Voluntas coacta non est voluntas. lib. 2. cap. 18. post nu. 38. 357
Unicus actus scientificus non facit quem studiosum. lib. 2. c. 29. post nu. 11. 450	Vota substantialia religionis attentè sunt seruanda, & quomodo in eis peccetur. lib. 2. c. 15. post nu. 10. 314
Vnio ecclesiarum diocesis spectat ad episcopum. lib. 2. c. 2. nu. 19. 225	Vsura est crimen quasi contra naturam. li. 2. cap. 21. post nu. 25. 385
Vnio ecclesiarum est duplex. lib. 2. c. 26. nume. 1. 420	Usurarium crimen punitur ab ecclesia. eo. cap. nu. 24. eo.
Vnio quid sit. eo. c. nu. 1. eod.	Usurarius manifestus quis sit. lib. 1. c. 25. post nu. 11. 163
Vnio ex quibus causis fit, & quot modis. eod. c. nu. 3. 4. 421	Utens signo sibi nõ concesso tenetur de falso. lib. 1. c. 15. post nu. 9. 84
Vnio ecclesiarum cathedralium spectat ad Papam. eo. c. num. 14. 423	Utilis est veneratio reliquiarum sanctorum. lib. 1. cap. 8. post nu. 14. 61
Vnio facta ex falsa causa, an sit ipso iure nulla. eo. c. nu. 17. 425	Vulgus robustos mendicantes quomodo appellat. lib. 1. c. 30. post nu. 9. 185
Vnio facta à Papa, an sit valida, non expe ditis bullis. eod. c. nu. 18. eod.	
Vnio non derogat iuribus episcopalibus. eod. c. nu. 28. 428	
Vnio ecclesiarum temporalis dicitur odiosa. eod. cap. post nume. 1. 420	Z ELVS quid sit, & quotuplex. lib. 2. c. 33. nu. 3. 470
Vnire qui potest, potest, & dismembrare. eo. cap. nu. 13. 423	Zelus an sit idem, quod emulatio. eod. cap. num. 4. 471
Vnita quomodo censcantur. eod. c. num. 8. fol. 422	Zelus pralatorum circa domũ Dei in quibus consistat. eo. c. nu. 6. eod.

F I N I S .



Opus Ad Lectorem.

Quid curo si me liuor sequatur vbiq;
Cum semper virtus inuidiosa fuit:
Curandum est semper, placeas Doctisq;, Bonisq;
Summa quidem laus est displicuisse malis.



Errata aliqua insigniora sic corrigito.

Fol. 12. linea 10. Pontificum. fol. 20. col. 2. linea 13. vero fol. 6. col. 2. linea 38. eod. fol. 30. col. 1. linea 8. lupus. fol. 33. col. 2. linea 30. contrarium fol. 40. col. 1. linea 28. pauperiem. fol. 44. col. 1. linea 26. & Vener. fol. 55. col. 1. linea 8. qui fol. 63. col. 2. linea 26. distint. fol. 64. col. 1. linea 10. plurimarum. fol. 65. col. 2. linea 26. Dominici. fol. 71. col. 1. linea 1. quid. fol. 79. col. 2. linea 38. precedere. fol. 80. col. 1. linea 40. accessus. fol. 83. col. 2. linea 18. dignitas. linea 36. sint. fol. 93. col. 1. linea 6. scripti. col. 2. linea 32. tristia. fol. 98. col. 2. lin. 4. penitentialibus. fol. 106. col. 2. lin. 6. Arnal. fol. 107. col. 2. lin. 14. cant. fol. 110. col. 2. lin. 27. Iuo. lin. 41. profuit tamen ei contentia. fol. 115. col. 1. linea 11. iniure. fol. 120. col. 2. lin. 1. de. fol. 127. col. 1. linea 1. potuillet. fol. 128. col. 1. linea 25. adiungatur. fol. 133. col. 2. lin. 36. quadragesimale. fol. 137. col. 2. lin. 7. gramis. fol. 147. col. 1. lin. 1. munia. fol. 151. col. 2. lin. 16. dunt. fol. 153. col. 1. lin. 3. p. dunt. col. 1. lin. 26. potuillet. 28. autem. lin. 37. sic lin. 34. salus esse non potest. fol. 154. in cap. & eorum. lege & earum. fol. eo. in vlt. vers. sum. persuadeas. fol. 169. col. 2. lin. 8. & ingratos. fol. 169. col. 2. linea 38. dele crede. fol. 182. in sum. post nu. 5. linea 9. sint. fol. 227. col. 2. lin. 9. sint. fol. 242. col. 1. num. 3. lege 11. fol. 275. col. 1. linea 13. subiectit. fol. 277. col. 1. linea 8. ius. fol. 306. col. 1. lin. 41. seducens. col. 2. lin. 26. fin. fol. 309. col. 2. lin. 7. mundum. lin. 12. verumtamen. fol. 321. col. 1. lin. 8. eum. fol. 333. col. 1. lin. 3. silentio. fol. 348. col. 2. linea 16. hucusque fol. 466. col. 1. lin. 21. contra.

Regestum.

† ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg.

A B C D E.

Omnes sunt Quaterniones.



R O M A E,
Apud Vincentium Accoltum.
Impensis Authoris.

1 5 8 1.

